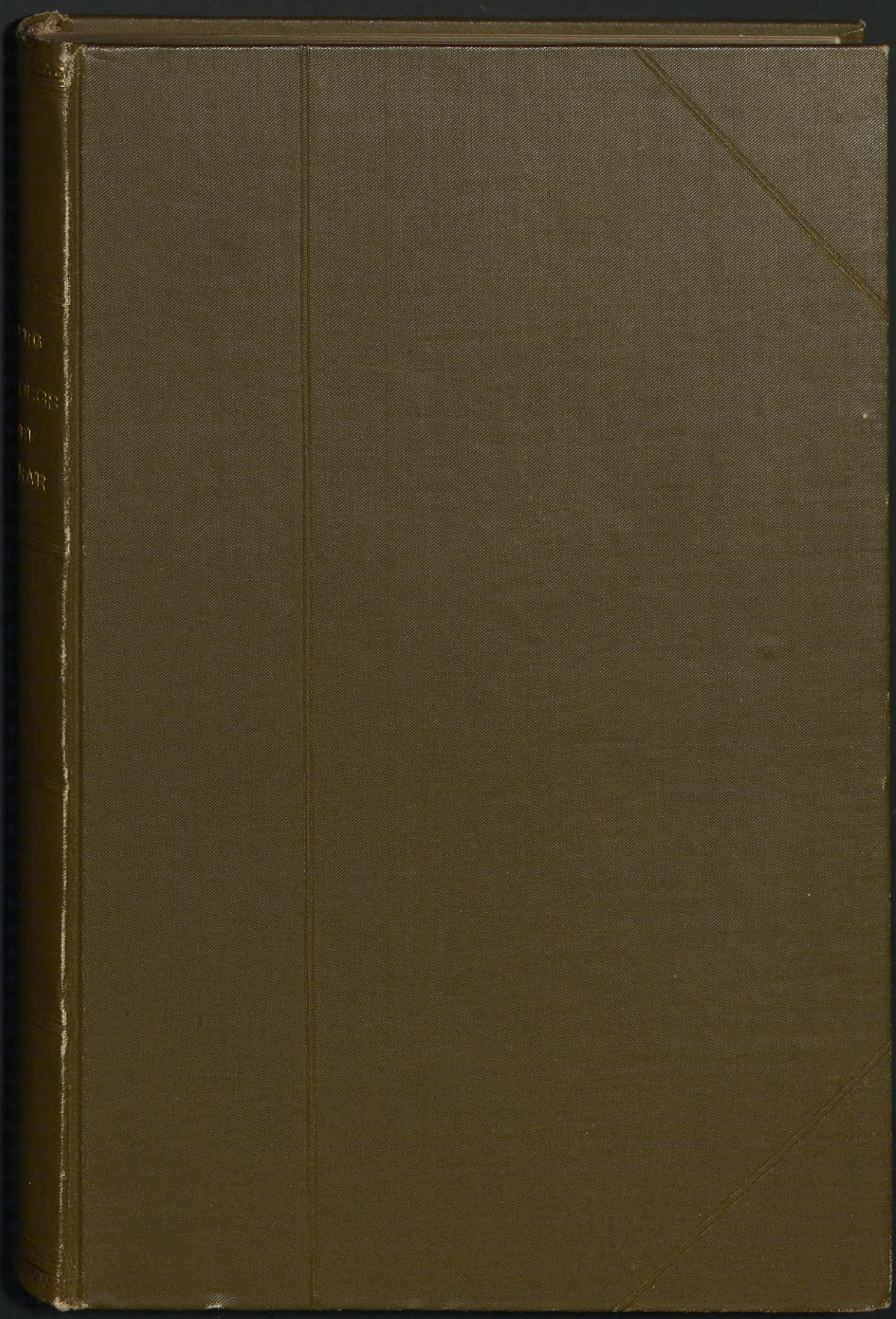

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

THE HISTORY OF THE UNITED STATES OF AMERICA

Allmänna Sektionen

Teater
Sv.
Ex.A

Ex.A

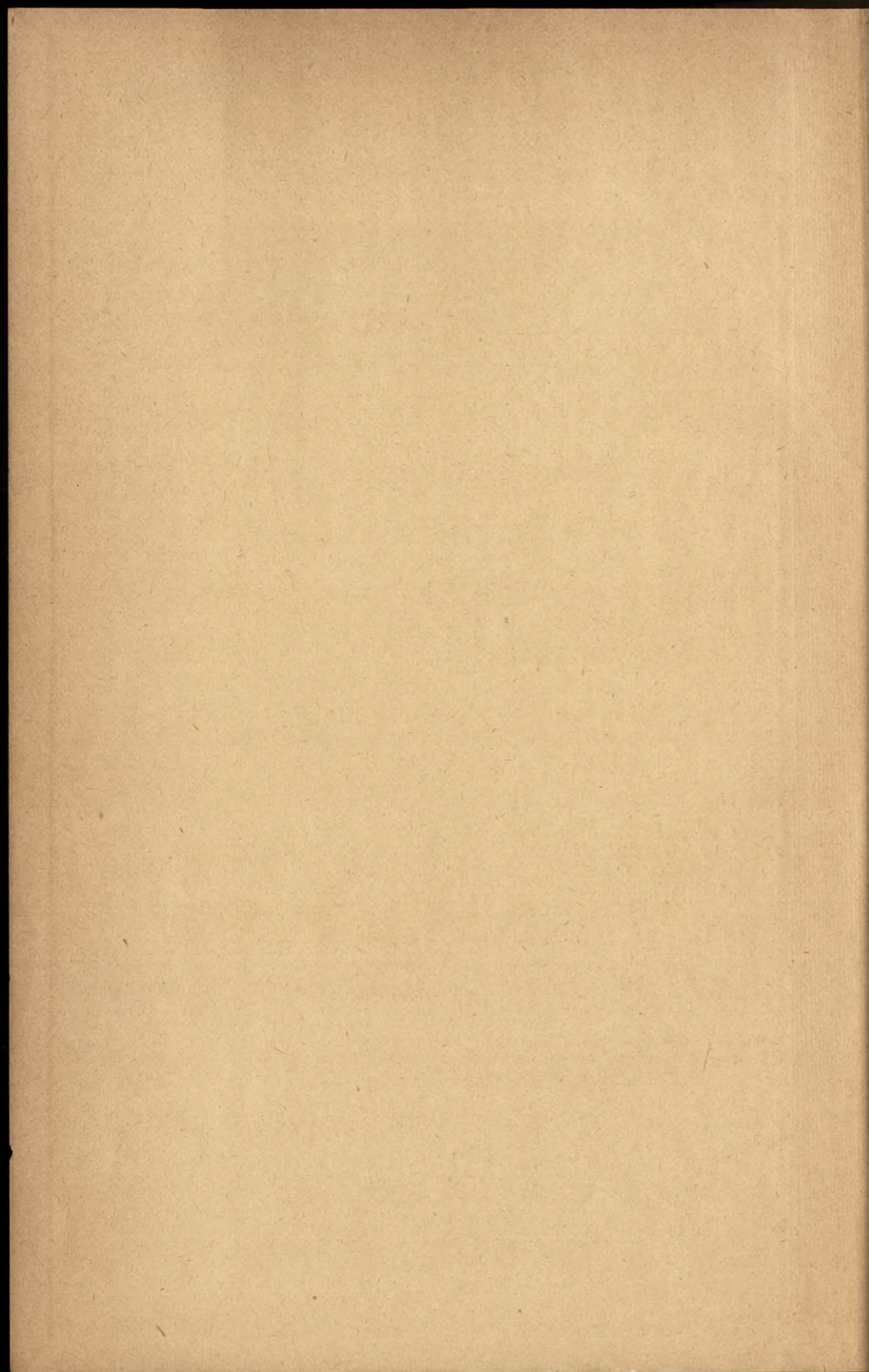
*Lw 62
195

GÖTEBORGS UNIVERSITETSBIBLIOTEK

14000

000353805

F. d. Sillgateatern 1898

Ex. A

ANTECKNINGAR

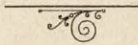
OM

GÖTEBORGS ÄLDRE

TEATRAR

AF

WILHELM BERG.

GÖTEBORG
WALD. ZACHRISSONS BOKTRYCKERI
1898

GÖTEBORGS ÄLDRE TEATRAR

ANDRA BANDET

1794—1816

GOVERNORS AND

STATE

1784

INNEHÅLL.

III. (Forts.)

Teatern vid Sillgatan 1794—1816.

<i>Johan Anton Lindqvist</i> 1794—1795, vågar försöket att bilda en stående teater. Stephano Pucci. Striden om »Verldsförakt och ånger»	1
» 1795—1796. Laison; det första konstberedaresällskapet i Göteborg	22
» 1796—1797. Arvid David Hummel som dramatisk författare. Den förste egentlige teaterkritiker i Göteborg. Lindqvist i slagsmål och rättegångar. Den stående teatern måste sluta...	41
<i>Teateraktiebolaget</i> 1797—1798. Brist på intresse för teatern. Bolaget nödgas upphöra... ..	69
<i>Johan Anton Lindqvist</i> 1799—1800. Caroline Lisette Stenberg. En primadonna. »Arlequin, kejsare i månen». Opposition mot kritiken. Parterren smakdomare	93
<i>Jean Lustre</i> samt <i>Guani Casorti Co.</i> 1800	139
<i>Anders Lundqvist</i> 1801—1802. Abraham de Broën som gäst. De Villiers franska trupp. Gustaf IV Adolf och Drottningen i Göteborg	145
<i>Peter Johan Levenhagen</i> 1802. »Kabal och Kärlek»	162
<i>Johan Erik Brooman</i> 1802—1803. Trenne förut okände aktörer. Kotzebue och Iffland. Casorti. Brooman går in vid Kongl. scenen	177
<i>Peter Johan Lewenhagen</i> 1803—1804. »Göteborgs Theatraliska Sällskap». »Doktor Petit eller operationen»	200
<i>Paul German, Champmeslé, Legat, Casorti</i> m. fl.	225
<i>Maria Elisabet de Broën</i> 1805. »Johanna af Montfaucon»	232
<i>Sujetter från kongl. Dramatiska teatern 1805</i> under Åbergssons ledning	245

VIII

<i>Maria Elisabet de Broën</i> 1805—1806	256
<i>Peter Johan Lewenhagen</i> 1806. »Iphigenie den andra». Förhållan- dena på scenen och i salongen	274
<i>Carl Stenborg</i> 1806.....	287
<i>Peter Johan Lewenhagen</i> 1807. »Korsfararne»	297
<i>Carl Stenborg</i> 1807	305
» 1808	315
» 1808—1809, förening med <i>Ambrosiani</i> och <i>Brulo</i>	331
<i>Prattés</i> marionetter	344
<i>Johan Anton Lindqvist</i> 1810. Upprättar ånyo en stående teater i Göteborg.....	347
» 1810—1811. » <i>Emilia Galotti</i> ». <i>Giuseppe Casorti</i>	354
» 1811—1812. Jonas Sundman lemnar scenen. Göteborg under kontinentalsystemet	364
» 1812—1813. Inga Åberg. <i>Magito</i>	382
<i>Teaterbolaget (Thiringk, Strömberg, Smith och Jacob Liljedahl)</i> 1814—1815. Exempellöst lång speltermin. Henriette Wider- berg. Orkesterfejd. Schillers »Röfvarbandet». Teatern och krig- get. Kronprins Carl Johan i Göteborg.....	397
<i>Johan Anton Lindqvist</i> 1815—1816. Sillgateteatern upphör att vara stadens enda scen.....	447

Som vi i det föregående sett, hade den en gång under von Blanc och Andreas Widerberg så lysande Göteborgsscenen gradvis efter hand sjunkit ned till en skugga af hvad den varit, och på våren 1792 upplöstes helt och hållet den stående teatern.¹ Vi hafva äfven sett huru derefter Seuerling och Lewenhagen begagnade detta tillfälle att efter en 16-årig frånvaro återkomma, hållande sig qvar under åren 1793—1794. Sällskapet var utan tvifvel ganska godt, utan att det likväl förmådde höja sig till

¹ I första delen af Anteckningar om Göteborgs äldre teatrar finner man sid. 438 en antydning om att aktörerna *Appelqvist*, *Lundqvist*, *Utberg* och *Petersson* varit ledare af representationerna under tiden ¹⁶/₁₀—¹⁶/₁₂ 1791, i det att inför dem redovisning skulle afgifvas för teatergarderoben. Detta belyses ytterligare sid. 442 dermed att bland dem Appelqvist synes tjenstgjort såsom företagens kassör.

Full visshet om ledareskapet vinnes emellertid i *Kämmnersrättens dombok i civilmål* för den 7 Jan. 1792, der man finner, att »Comoedie-Acteurene och Actricerne» *Nicolaus Brandborg*, *L. P. Wickbom*, *Magdalena Svennerberg* och *J. C. Lydendahl* ingifvit följande stämning:

»Hos Högädle Herr Hof Secretären och Kämnärs Präses Samt Högtråde Kämnärs Rätten i Götheborg få wi ödmuikaste anhålla om laga stämning å nu warande Comoedieföreståndarne Hrr *Johan Pettersson*, *Severin Apelqvist*, *Carl Pet Utberg* och *Anders Lundqvist*, at oss ansvara i laga ordning för den lön, de med oss accorderat enligt Contracter, som med oss hvarthera äro skrifteligen ingångne, men hvilka wi befrukte ej blifva oss efter allmänna lagen godtgiorde, sedan Hr Pettersson afsagt sig befattningen med Theatern; hvad ordsakerne dertil kunna vara veta vi icke. Anhålla ödmuikaste at bemälte föreståndare måtte göra oss efter våre Contracter full rätt i så mätto, att hvad hos then ene brister måste af then andre uttagas, påståendes i lika ödmuikhet at de måtte visa redo för inkomsterne under den tiden Spectacler för deras räkning blifvit gifne, på det updagas må, huruvida inkomsterne blifvit använde, som efter vår tanke varit ganska tillräckelige för at göra oss rätt, men kanske torde brista genom rundeliga delningar emellan bemälte Herrar föreståndare. Förbehållandes oss Contracternes fullgörande til alla delar af be-

någon större betydelse, likalitet som repertoaren hade något af särskildt intresse att erbjuda.

Det måste sålunda betraktas såsom en afgjord lycka, att teatern i Göteborg nu öfvertogs af en man, som skulle komma att intaga ett så framstående rum i vår teaterhistoria, nemligen

Johan Anton Lindqvist.

Född i Ystad den 25 Dec. 1759, var han nu i sina bästa år.¹ Beträffande hans tidigare lif, känner man derom intet, men 1788 finnes han anställd hos Seuerling och följde denne året derefter till Finland. Inom kort skiljde han sig likväl från truppen och bildade eget sällskap, samt började sin verksamhet såsom teaterdirektör med en sejour i Gefle från den 7 aug. 1793 till inpå nyåret 1794.

Hvarthän han från denna stad styrde kosan, är för närvarande obekant, men i början af December sistnämnda år fick man i Göteborgstidningarne läsa en af honom undertecknad annons, hvori han tillkännagifver, att han Fre-

mälte Herrar, samt at i målet äga öppen talan, och at få våre härvid åbragte rättegångskostnader ärsatte. Med vördnad framlefeve, Högädle Herr Hofsekreterarens och kämnärs Präses, samt

*Åtgärdande Kammari Rättens.
Edvinkade Tjenare och Tjenarinne.
Nicolas Brandborg. Magd. Svermerberg
L. P. Wickbom J. C. Sigdenochel*

När målet påropades, anmäldes att Petersson och Lundqvist redan lemnat staden; ärendet förekommer icke mer.

Af föregående erhåller man derjemte den upplysningen, att *Lars Petter Wickbom* tillhörde den upplösta truppen.

¹ Enligt dödsannons i Götheborgs Tidningar den 17 Sept. 1833. Vid gjord förfrågan hos pastorsembetet i Ystad, har dock lemnats till svar, att någon anteckning om dop af någon Joh. Ant. Lindqvist icke finnes i kyrkoboken införd, hvarken den 25 Dec. 1759, eller vid tiden deromkring.

Emellertid har Herr Birger Schöldström benäget lemnat den upplysningen, att i mantalsuppgifterna från nämnda stad, nu i Kammararkivet i Stockholm, vid den tiden finnes flere Lindqvistar, deribland en trädgårdsmästare, men som i dessa uppgifter då vanligen ej brukade upptagas namnen å vare sig hustrur, barn eller tjänstefolk, har ej heller der Johan Anton Lindqvist upptäckts.

dagen den 12 i samma månad har för afsigt att på teatern gifva »*Den okände sonen*, dram i 5 akter af Kotzebue, fri öfversättning af Hr Eurén», och meddelar derjemte, att »Billetter finnas i Directurens logis på Gästgifvaregården, och från kl. 3 i Billetocontoiret», samt att »Början sker kl. 5».

Lindqvist var den, som åter skulle lyfta scenen i Göteborg ur dess djupa förfall, och som skulle våga försök att här ännu en gång upprätta en stående teater. Egenomligt nog skedde detta med begagnande af de privilegier Johan von Blanc en gång erhållit. Den senare hade nemligen, som vi förut känna, under den 18 Febr. 1782 erhållit Kongl. Maj:ts tillstånd att på alla orter i riket, med undantag af hufvudstaden, uppföra spektakler, hvilket tillstånd genom kongl. brefvet den 10 maj samma år ytterligare bekräftades hvad Göteborgs stad särskildt anginge. Detta privilegium åter hade Andreas Widerberg fått på sig öfverflyttadt genom kongl. resolutionen den 3 Febr. 1793, och Widerberg slutligen hade den 29 Aug samma år ingått kontrakt med Johan Anton Lindqvist, hvarigenom den senare berättigades att nyttja den förres privilegium intill samma dag år 1799, mot en årlig afgift till Widerberg af 100 rdr specie.¹

¹ *Magistratens Politiprotokoll* 21/9 1798 angifver öfverenskommelsens dato till den 4 Sept. 1793, men detta är oriktigt, ty i *Kämmersrättens dombok i civilmål* 1796 ¹²/₂ finnes en afskrift af kontraktet, så lydande:

»Sedan kongl. maj:t, medelst Resolution den 3 Febr. innevarande år, allernådigst täckts meddela Thess Höga Stadfästelse å the Privilegier, som Herr Johan von Blanc tillföre innehaft, men på mig *Andreas Widerberg* öfverlätit, at, så wäl enskildt i Götheborgs stad, som ock å alla andra orter i Riket. utom Recidenset Stockholm uppföra Spectacler, så har jag med Herr Directeuren *Johan Anton Lindqvist* träffat den öfverenskommelse, at han skal få innehafwa och begagna dessa Privilegier uti sex års tid, räknade ifrån denna dag till samma dag år 1799, med willkor at därföre til mig, min rätts Innehafware eller ordres, årligen årlägga Etthundrade Riksdaler Specie, hvilka alltid emot särskilt qvittance förut betalas med Femtio Riksdaler hwarje half-år, och på sådan grund, samt med förbehåll att Herr Directeuren *Lindqvist* sielf ansvarar för alla afgifter och kostnader wid Spectaclernes upförande, så att jag ifrån alla onera af hwad namn som hålst, är, fri, tillägger jag honom fri nyttjanderätt af omförmälte Privilegier på sätt och ifrån den dag min handskrift å en copia af kongl. maj:ts Högstberörda Nådiga Stadfästelse Resolution kommer att utwisa.

Med denna afhandling och däri föreskrifne willkor är jag

På grund af detta kontrakt var det sålunda Lindqvist började sin teaterverksamhet, och, med det verkligen goda sällskap han lyckats samla omkring sig, gjorde han nu sitt inträde i Göteborg.

Lindqvist hade alla utsigter att lyckas i sitt företag. Sjelf var han en verklig hedersman och ansågs af sin samtid för en utmärkt skådespelare, särskildt i roller som fordrade värdighet, och det erkändes längre fram på 1820-talet, att han försvarade sin plats, till och med vid sidan af den berömde Gustaf Fredrik Åbergsson.

Det är troligt att sällskapet utgjordes af samma personer som under regimen i Gefle i början af 1794;¹ med visshet känner man i alla händelser att den bestod af

Fru *Maria Christina Lindqvist*, f. *Nordström*² 1774, och således nu 20-årig; gift med direktören; vidare

mamsell *Eva Margareta Fundin*, som några år senare prisas af Arvid Hummel såsom den bästa aktris man någonsin haft i Göteborg; hon var född 1777 och sålunda vid nu ifrågakvarande tid endast 17 år;

» *Carolina Lenngren*, om hvilken i öfrigt ingenting är bekant;

» *Fredrika Ekholm*. De båda senare erhöilo en recett den 23 April, jemte

» *J. Charlotta Edberg*, hvilken sistnämnda, lik-

Johan Anton Lindqvist nöjd, och förbinder mig härigenom till owilkorligt uppfyllande däraf. Försäkrar med war underskrift å 2:ne lika lydande Exemplar. Ett för oss hwardera.

Stockholm den 29 Augusti 1793.

Joh. Anton Lindqvist.»

Lindqvist hade emellertid icke så lätt att punktligt betala den årliga afgälden, och följden blef, att han den ¹²/₂ 1796 förekommer inför Kämnarsrätten, stämd af »Commedie Directeuren» Andreas Widerberg, för det han icke då ännu betalt afgiften för det föregående årets första hälft, 50 rdr, hvilken bort varit erlagd redan före den 13 Aug. 1795. Skulden erkändes och Lindqvist dömdes att genast betala. På samma sätt gick det den ²⁰/₁₂ 1796, då han ånyo blef stämd för att icke hafva betalt afgiften för detta års senare hälft.

¹ Ovisst är dock huruvida till Göteborg medföljde: mamsell *Adelaide Nyendahl* samt aktörerna *Jakob Allén* och *Anders Lundqvist*. Ej heller har det lyckats bestämma hvem den »nye aktör» var som den 21 Aug. 1795 debuterade i Neris roll i Papegojan.

² Namnet har äfven skrivits *Nordenström*, men i Domkyrkoförsamlingen i Göteborg böcker skrives det alltid *Nordström*.

som Eva Fundin, varit hos Lindqvist sedan vistelsen i Gefle och derefter stannade hos honom i många år, samt i början af 1800-talet öfvergick till Carl Stenborgs landsortstrupp och längre fram till Wildner.

Bland aktörerne bör i främsta rummet nämnas den nu 22-årige

Johan Erik Brooman, sällskapetets förste komiker, hvilken från kongl. teatern, der han varit elev sedan 1788, öfvergått till Lindqvist. Åtminstone under ett senare skede af sitt lif omtalas han såsom en mycket framstående skådespelare, med stark organ, uttrycksfull diktion och i sitt spel inläggande mycken värme; gerna imiterande Lars Hjortsberg, ansågs han i vissa karaktersroller nära nog oöfverträfflig.

Vidare den år 1763 födde

Jonas Sundman, hvilken, efter att 1786—1791 hafva tillhört Carl Stenborgs sällskap, år 1793 gick in vid Lindqvists trupp, der han, med några års afbrott, blef en af veteranerne;

Kjellbom, om hvilken man icke känner något närmare; *Erik J. Knölke*, hvilken var sällskapetets sånginstruktör och orkesteranförare, samt stannade här till hösten 1796, och slutligen

Henrik Niclas Schierlin, äfven han tillhörande truppen från dess bildande, sedan han förut under 1788—1789 tillhört Lovisa Simsons sällskap, och under hösten sistnämnda år Seuerlings.

* * *

Spellista¹ 12/12 1794—28/8 1795.

- 1794 Fred. 12/12 Den okände Sonen, dram i 5 a. af Kotzebue, fri öfv. af hr Eureen. Billeter finnas i Directurens logis på Gästgifwaregården, och från kl. 3 i Billetoiroret. Början sker kl. 5.
- » Tisd. 16/12 *Kopparslagaren*, opera com. 2 a. af Envaldson, musiqueen af hr Zander. samt Borgmästaren och Borgmästarinnan, lusts. 1 a. af hr Björn.
- » Fred. 19/12 *Den förförda Flickan* eller *Den uprättade Wilfarelsen*, dram 3 a. af hr Björn samt *Annette och Lubin*.

¹ Efter annonser i *Götheborgs Allehanda, Tidningar* och *Nyheter*.

- 1795 Onsd. $7/1$ Lisette eller Den förklädde Älskaren, opera com. 3 a. samt *Solen lyser för hela världen*. intermede med vaudeviller.
- 1795 Fred. $9/1$ *De okände* eller *Werldsförakt och Ånger*, dram 5 a.
- » Månd. $12/1$ recett för hr. Sundman, såsom en del af dess lön: f. 2 ggn *Den okände Sonen*.
- » Tisd. $13/1$ på fleres begäran: *Eugenie* eller *Den dygdige Brottslingen*, dram 5 a. af Björn, samt *Don Micco och Lesbina*, eller *Tidens Sed*, intermede 1 a., ord och musik af hr C. Stenborg.
- » Fred. $16/1$ på begäran f. 3 ggn *Den okände Sonen*.
- » » $23/1$ *Papegojan* eller *Älska Far och Fosterland*, samt *De tre Cavalierer* eller *Tyska Baronerna*, com. 1 a.
- » Månd. $26/1$ *Så blefwo alla nögdä*, opera com.
- » Fred. $30/1$ *Susanna i Babylon*, dram 5 a. af hr. Wallenberg, samt f. 2 ggn *Annette och Lubin*. Inkomsten tillfaller fru *Simson*.
- » Onsd. $4/2$ Uppföres med fullstämmig orchester *Zemire och Azor*, feeri opera 4 a., öfv. af m:lle Malmstedt, musiquen af hr. Gréhn. Inkomsten tillfaller mamsell *Fundin*, såsom en del af dess lön; bor på Gästgifvaregården.
- » Fred. $6/2$ *Fjäsken* eller *Den beställsamme*. kom. 3 a. samt *De två jägarne och mjölkflickan*, opera com. 1 a.
- » » $13/2$ *Skottländskan* eller *Caffehuset i London*, samt *Le Fou raisonable*.
- » » $20/2$ *Clemenline et Desormes*, eller *Den räddade oskulden*, dram 5 a af hr. Monvel, samt *La Clochette* eller *Klockan*, opera com. 1 a.
- » Månd. $23/2$ fullstämmig vocal- och instrumental *Concert* samt derefter *Westindiefararen*, dram 3 a. af hr. Björn. Inkomsten tillfaller hr. *Knölke*, som en del af dess lön.
- » Torsd. $26/2$ *Den besynnerlige* eller *Den upprättade Oskulden*, lusts. 3 a. samt *Fanfan och Colas*.
- » Fred. $27/2$ f. 2 ggn *Kopparslagaren* samt *Den obetänksamme* eller *Den narrade Abbéen*, com. 1 a.
- » » $6/3$ f. 2 ggn *De okände* eller *Werldsförakt och ånger*.
- » Tisd. $10/3$ f. 3 ggn *De okände* samt ffg. continuation af Hufwud *Piecen*, eller *Den ädla Osanningen*, original dram 1 a af Kotzebue. I anledning til *Piecernas* widlyftighet börjas spectactet i dag precis kl. 5.
- » Fred. $13/3$ f. 2 ggn *Den förförda flickan* samt ffg. *Bajocco och Serpilla*, lyr. com. 2 a. af Envallson. Börjar kl. 6.
- » Tisd. $17/3$ ffg. *Eveline* eller *Man blandar sig i allt*, com. 4 a. af hr Jünger, fri öfvers. samt f. 2 ggn *Den ädla Osanningen*, eller forts. från *Werldsförakt och Ånger*, dram 1 a af Kotzebue. Inkomsten tillfaller hr. *Broman*.
- » Onsd. $18/3$ f. 2 ggn *Zemire och Azor* samt f. 2 ggn *Bajocco och Serpilla*.
- » Torsd. $19/3$ *Barberaren i Sevilla* samt *Skärgårdsflickan*, opera com. 1 a. Under öfning är »*Fändriken*» eller »*Misstaget*», orig af hr Schröder, öfv. af en Anonyme.
- » Fred. $27/3$ f. 2 ggn *Lisette* eller *Den förklädde Älskaren* samt f. 3 ggn *Annette och Lubin*.
- » Tisd. $7/4$ ffg. *Fändriken* eller *Den falska Misstanken*, dram 3 a. af Schröder, öfv. af en Anonyme (J. E. Brooman enligt

- meddelande af B. Schöldström) samt *Afresan* eller *Den belönta Tapperheten*, lusts. 1 a. af hr. Björn.
- 1795 Fred. ^{10/4} f. 2 ggn *Fändricken* samt *Det oförtänkta Mötet*, lusts. 1 a.
- » Månd. ^{13/4} f. 4 ggn *Den okände Sonen*. Recett för hr. Schierlin.
- » Tisd. ^{14/4} ffg. *Wärnsköld och Louis* eller *Naturens Seger*, dram 2 a. samt *Den mjellsjuke och Poeten*, com. 2 a.
- » Torsd. ^{16/4} Wisar hr. *Meyer Philadelphia* Mechaniska och Mathematiska konster til et antal af 400. Billeten kostar 16 skill. premier, 12 second och 6 skill. troisième. De resp. Herrskaper som ej ämna behålla sina Loger täcktes innan kl. 12 på dagen återlemna sina nycklar till Directeur *Lindqvist*.
- » Fred. ^{17/4} *Carolina* eller *Den wackra Arrendatorskan*, com. 3 a. blandad med sång, samt f. 2 ggn *Borgmästaren och Borgmästarinnan*.
- » Tisd. ^{21/4} Uppträdde hr. *Meyer Philadelphia* f. 2 ggn.
- » Torsd. ^{23/4} f. 2 ggn *Eveline* eller *Man blandar sig i allt*, samt *Slafhandlaren i Smirna*. Recett för Mamsellerne *Lenngren, Edberg och Ekholm*, som bo i Bronanders hus wid Torget.
- » » ^{30/4} uppträdde f. sista ggn hr. *Meyer Philadelphia*.
- » Lörd. ^{9/5} recett för stadens fattige.
- » Tisd. ^{19/5} wisar hr. *Rydström* flere Eqvilibristiska öfningar på en hängande mässingstrådslina, och slutligen afbrännes et Theaterfyrwerkeri med flera variationer. En andra och sista föreställning gafs ^{21/5}.
- » » ^{11/8} ffg. *Nina* eller *Den af kärlek svagsinta*, opera com. 1 a., öfv. af hr. C. Stenborg, musiquen af d'Alleyrac, samt f. 3 ggn *Fändricken*.
- » Torsd. ^{13/8} f. 5 ggn *Den okände Sonen*.
- » Fred. ^{14/8} *Bobis bröllopp*, com. 3 a., samt f. 2 ggn *Den obetänksamme* eller *Den narrade Abéen*.
- » Tisd. ^{18/8} *Öfwerlöparen* eller *Dygdens och Ädelmodets Seger*, dram 5 a. samt f. 2 ggn *Den belönta Tapperheten*. Recett för fru *Simson*.
- » Onsd. ^{19/8} Uppför hr. *Stefano Pucci och komp.* en Italiensk Opera buffa kallad *La Villanella Fortunata*, med en ny och wacker musique. De som åstunda Loger torde anmäla sig hos hr. Vigoureux, midt emot Comediehuset. Börjas kl. 7 och slutas kl. 9
- » Torsd. ^{20/8} ffg. *Kungen och Kammarpagerne* com. 2 a. samt f. 4 ggn *Annette och Lubin*.
- » Fred. ^{21/8} f. 2 ggn *Papegojan* (en ny acteur debuterar i Neris role), samt f. 2 ggn *Skärgårdsflickan*.
- » Tisd. ^{25/8} gafs af *Stefano Pucci med sällskap: Il Governatore in Villa*, opera 2 a. samt f. 2 ggn *La Villanella Fortunata*.
- » Fred. ^{28/8} (Götheb. Allehanda ^{28/8}): »Med Kongl. Maj:ts Allernådigste Privilegium uppföres i dag på Comediehuset under Hr. Directeur *Lindqvists* direction en fullständig Vocal och Instrumental Concert.

*

*

*

Sjelfva teaterbyggnaden och scenen tyckes icke hafva undergått någon annan förändring än den, att, som det särskildt framhålles i annonsen för den 14 Aug., »Uppå Parterren är nu inrättadt bänckar», af hvilken underrättelse framgår, att åskådarne på denna plats förut nödgats stående åse representationerna.

Så som af spellistan framgår, voro föreställningarna ganska talrika, och man höll icke så mycket på de sedan gammalt vanliga spektakeldagarne, Tisdagen och Fredagen, utan omvexlade äfven med andra, och det var ej sällsynt att man spelade tvenne dagar å rad, en gång till och med fyra. När våren gjorde sitt inträde såsom medtäflare till teatern, sökte Lindqvist hjälpa upp ställningen genom att bjuda allmänheten på åtskilliga nyheter. Så uppträdde från medlet af April den »mekaniske och matematiske» konstmästaren *Meyer Philadelphia*, som i annonsen till den första representationen meddelade, att han förevisade ej mindre än 400 konster, hvarjemte puffande tillades: »Herr Meyer har 3:ne gånger förewisat sin skicklighet på lustslottet Drottningholm under nådigt bifall, wid kejsarl. hofwet i Wien, samt wid de flesta Europeiska hof».

I sjelfva verket kom han mycket riktigt från Stockholm, der han under hösten 1794 uppträdt några gånger på Stenborgs teater med sådana trollerier som t. ex. »en magisk spegel, uti hvilken flera konststycken framvisas, äfven hwaruppå en människa tänker»; — »att med mjöl och ägg, utan eld, baka på ett bord inom få minuter en pastej, som genast duger att äta» m. m. Men när han vid sista representationen skulle frambesvärja andar, blef publiken så närgången, att han nödgades afbryta, och, fruktande för sin personliga säkerhet, i största hast måste smyga sig undan.¹

I Göteborg synes det gått mera lugnt till, och vid sista uppträdandet den 30 April utlofvade han, att »alla som hedra denna representation med sin närvaro skola gratis erhålla undervisning i tvenne konster».

Ett par veckor senare, eller den 19 och 21 maj, uppträdde på teatern eqvilibristen *Jonas Fredrik Rydström* med öfningar »på en hängande mässingstrådslina», hvilka afslutades med ett teaterfyrverkeri »med flera variationer». Om

¹ Joh. Flodmark, Stenborgska Skådebanorna, sid. 422—423.

han sjelf var obekant för Göteborgspubliken, så var detta deremot icke händelsen med hans unga hustru; han hade nemligen den 14 April detta år gift sig i Landskrona med den i Göteborg värderade skådespelerskan *Sofia Rebecka Rörström*.¹

Mot slutet af sejouren återkom hit det från våren 1793 bekanta *Italienska Operasällskapet* under ledning af *Stephano Pucci*, som gaf tvenne representationer, hvarvid uppfördes de sedan den föregående vistelsen här kända operorna »La villanella fortunata» — »med en ny och wacker musique», — samt »Il governatore in Villa».

Spelåret afslutades Fredagen den 28 Aug. med en på teatern gifven fullstämmig »Vocal- och Instrumentalkonsert», »under Hr. Directeur Lindqvists direction», enligt följande program:

1. en Simphonie
2. sjunger Mademoiselle *Pucci* en Aria bravour.
3. spelar Hr *Norman* en violineconsert af Distler.
4. blåser Hr. *Gåde* en quartett.²
5. sjunges en Duette.
6. spelar Hr. *Baerhenrot* en Clavier Concert af Kotzebue.
7. exequeras gubben Noach med fem variationer för Clarinette och

violin, och till slut sjunges en Quartette. Priserna äro desamma som vid vanliga spektakler och »de som åstunda billeter behagade anmäla sig hos Hr. *Storm*, boende wid Kyrkogatan».

Om vi nu öfvergå till en närmare granskning af spel-listans innehåll, finner man lätt, att den visserligen icke framter några epokgörande nyheter, men väl att de nya arbetena voro rätt många och i allmänhet sådana som samtidigt eller kort förut gifvits i Stockholm; dessutom infördes under denna termin för första gången på scenen här följande författare: svensken *Sparrsköld*, fransmännen *Forgeot*, *Monnet*, *Dancourt*, *Julie Candeille*, *Marsollier*, *de Mantauffeld* samt tysken *Jünger*.

Dåvarande ordningsmannen vid Dramatiska teatern Nils Birger Sparrskölds *Lisette*, komedi i tre akter, blandad med sång och musiken komponerad af konsertmästaren *Zander*, var säsongens första lyriska nyhet.³ Texten

¹ *Birger Schöldström*. Hög och sann konstnärlig anda, sid. 87. Rydström ingick sedermera kompaniskap med den bekante skådespelaren och teaterdirektören *Johan Petersson*.

² *Gåde* tillhörde åtminstone 1797 teaterorkestern.

³ Annonserades *Lisette* eller *Den förklädde älskaren*, men det tryckta exemplaret har endast *Lisette*.

är emellertid mycket underhållig; *Lisette*, en rik köpmansdotter, har helt ung bortsändts till en duktig bonde på landet, och der vuxit upp i tron att vara hans barn. Hon har der lärt känna och älska *Gösta*, ende sonen till en rik fru ej långt derifrån; han skulle rest utrikes för att vidga sina kunskaper, men stannade som tjenare hos bonden, fångslad af kärleken till *Lisette*. De ungas lycka störes dock af skolmästaren i församlingen, *Latinus*, som, när han får höra att flickan är rik, uppbyder allt för att vinna henne, ehuru förgäfves. Handlingen i stycket är ytterst obetydlig och det ständiga pjollret mellan de båda älskande verkar tröttande. Enda roliga scenen är när bondens hustru *Ingrid* är i begrepp att motarbeta mannens planer för *Lisettes* lycka, men först vill rådgöra med den vise skolmästaren om saken. Hon träffar den senare, men är ängslig för att någon skall se deras öfverläggning, och denna hennes oro gör åter skolmästaren brydd, i det han befarar att gumman blifvit kär i honom och kan kompromettera hans värdighet:

Ingrid (drar sig närmare honom)

»Herr Magister — — — —

Skolmästaren (skjuter henne ifrån sig)

»Låt bli mig, låt bli mig».

Ingrid (håller honom fast och klappar honom.)

»Söta Herr Magister lille» — — —

Skolmästaren

»Kom mig inte när, det säger jag — kom inte vid min kropp, människa, ty sannerligen skriker jag icke, så att folk hör det och kommer mig till undsättning».

En annan nyhet hvarmed sångscenen riktades var »*Det oförtänkta mötet*, lustspel i en akt», som det hette i annonsen. Det kan väl icke gerna vara något tvifvel derom, att icke detta stycke är detsamma som *De Muselmanniske Pilgrimerne* eller *Det oförtänkta mötet*, opera comique af Dancourt och öfversatt af Envallsson samt med musik af Gluck, men i så fall har den senare operettens tre akter blifvit sammandragne till en, så framåt icke, hvilket är möjligt, en felskrifning egt rum i annonsen.

Handlingen rör sig omkring den muhamedanske prinsen *Ali*, som åtföljd af en tjenare, *Osmín*, är stadd på färd att uppsöka sin maka, den af sjöröfvare bortförda *Rezia*,

och under detta sökande kommit till Kairo. Här får Rezia, som af sjöröfvarne sålts till sultanens harem, se Ali, men vill, innan hon gifver sig tillkänna, pröfva hans trohet och ståndaktighet, i det hon låter ett par af sina skönaste slafvinnor fresta den sorgtyngde prinsen. När denne segerrikt framgår ur dessa snaror kommer hon slutligen sjelf, och båda hängifva sig nu åt lyckan af detta återseende. Faran sväfvar dock öfver deras hufvuden, ty sultanen, som upp-täckt icke blott hennes flykt ur seraljen, utan äfven hvar de älskande vistas, kommer nu för att med deras död tillfredsställa sitt raseri och sin svartsjuka, men låter slutligen deltagandet för deras genomgångna olyckor segra öfver lidelserna.

Det komiska elementet representeras hufvudsakligen af en tiggarmunk, som med skäl råder Osmin att icke skåda hund efter håren, när denne tror att munkens lott måste vara ganska tung, och som lustigt sjunger:

Tro hvar andelig ej, min vän,
 Fast han sig kan klaga.
 Folken oss ej känna än,
 Då de tro oss fromme män
 Deras mynt wi taga. —
 Vi med skenlighetens drägt,
 Ha våra knep så väl betäckt,
 Att i Europa vår talrika slägt
 Mer fint ej kan bedraga.
 Man klagar af möda
 Då köket oss ger
 Den fetaste föda. —
 Man frossar och ler
 Och winerne flöda
 I halsarne ner.

Trots den vackra musiken och operettens andra förtjenster gick den blott en enda gång och upptogs aldrig mera, oförklarligt nog.

Bättre lycka hade Marmontels täcka féeriodera *Zemir och Azor*, öfversatt af ingen mindre än Anna Maria Malmstedt samt med musik af Grétry. Den var visserligen icke längre ny, ty den hade för första gången gifvits på Drottningholm redan 1778 och af Stenborg nio år senare, men detta minskar ej Lindqvists förtjenst att nu gifva den i Göteborg, och det länder både honom och sällskapet till heder, att man öfverhufvud taget kunde gifva ett dylikt musikverk, samt att man i detta fall icke skydde kostnader, ty den gafs enligt annonsen »med fullstämmig orchester».

Beteckningen »fériopera» är fullständigt riktig; en prins *Azor*, har af en fé fått, till straff för hans egenkärlek, sitt yttre förvandladt till en karrikatyr, och kan lösas ur denna förtrollning först genom en qvinna, som är nog fördomsfri att genom detta vanställande skal se och älska hans själ. Denna qvinna blir *Zemire*. Texten har mycken poetisk fägring, och som bekant anses denna opera tillhöra den store mästaren Grétrys allra lyckligaste skapelser.

Till Grétrys skola, full af grace, hörde äfven kompositören af en annan lyrisk nyhet för spelterminen, nemligen *Nicolas Dalayrac*, hvares enaktsoperett *Nina* eller *Den af kärlek svagsinta* gafs första gången här den 11 Aug. 1795. Texten af Marsollier är hemtad från La nouvelle Clémentine i d'Arnauds *Les Délassemens de l'homme sensible*, och hade till öfversättare Carl Stenborg. Till grund för berättelsen uppgifves ligga en verklig händelse; hufvudpersonen i stycket, *Nina*, får veta att hennes älskare *Germeuil* blifvit dödad i en duell med den af hennes far gynnade rivalen, hvilken underrättelse griper henne så att hennes förstånd omtöcknas. Hon igenkänner ej mer sina närmaste, och vexlingen af hopp och förtviflan i hennes sinne ger upphofvet till en följd gripande scener. Germeuil är emellertid icke död; han blef visserligen svårt sårad men tillfrisknar och återkommer, samt lyckas slutligen åter bortjaga de mörka töcknen i den älskades själ.

Till dessa goda pjäser hörde äfven Julie Candeilles af Björn öfversatta och lokaliserade treaktskomedi med sång *Carolina* eller *Den vackra arrendatorskan*.

Om vi till dessa lägga operetten *Bajocco och Serpilla*, imitation af Envallsson efter Favart — för öfrigt en bagatell — så hafva vi omnämnt sångscenens nyheter för terminen. Men till dessa nyheter kommer en hel rad af äldre omtyckta operetter, hvilket gör, att denna del af repertoaren blir af vida större intresse än den rent dramatiska. Man gaf sålunda »Kopparslagaren» (2 gånger), »Annette och Lubin» (4), »Don Micco och Lesbina», »Klockan», »Skärgårdsflickan» (2), »De två jägarne och mjölkflickan» samt Envallssons operett »Så blefvo alla nöjda».

Det var måndagen den 26 Jan. 1795 man gaf den senare, och lustigt nog blef denna, i och för sig ovigtiga, tilldragelse anledningen till en rätt bitter fejd mellan insändare i de olika tidningarne på platsen. Tre dagar efter

representationen, eller den 29 Jan., läste man nemligen följande uppmaning:

»Et resande Herrskap, som här i staden ärnar uppehålla sig högst 14 dagar, och som förliden Måndag med innerlig smickrande tillfredsställelse såg på härwarande Theater upföras opera comiquen *Så blefvo alla nögda*, anhåller det Hr Directeuren än en gång, under deras wistelse här, täcktes samma spectacle gifwa, och til efterpiece taga: antingen *Herr Landtrådet Gyllenfjäsk och Friherrinnan Torrwed* eller *Herr Werssengrip med sit följe, Grefwen von der Luft, Getensköld*, eller ock om han behagar, den mycket gängse och sig aldrig förlorande Hollbergs piece: *Hasenskräck*.»

En sådan, lika oskyldig som vanlig, uppmaning borde väl icke föranledt strid, och hade nog ej heller gjort det, om icke en något kitslig och öfvermodig insändare tagit sig för att gyckla med det »resande herrskapet», genom att i Göltheborgska Nyheter för den 31 Jan. låta införa följande:

»Et härwarande Herrskap, som åtminstone icke på detta årtalet ämnar sig ifrån staden, skulle »med innerlig smickrande tillfredsställelse» se, liksom det ock hos Herr Directeuren för Spectaclet anholder, att Opera Comiquen *Så blefvo alla nögda* icke måtte blifwa på den härwarande Theatern uppförd förr än några månader härefter. Låt oss i stället få se *Werldsförakt och Ånger*, eller något annat dylikt.

Samma Herrskap önskar helst att ingen efterpiece tages, och det för den stränga köldens skull, flera skäl at förtiga.»

Den retsamman tonen i detta opus förfelade icke att verka, och såväl fordran att Kotzebues »Werldsförakt och Ånger» skulle gifwas, med tillbakasättande af operetten, äfvensom den uttalade fruktan för kölden, gåfwo tacksamt stoff åt en ny insändare som kallade sig »Parterrist», och som den 5 Febr. aflät följande öppna bref:

»Til Directeuren för härwarande Spectakler.

Min Herre! Jag tror (i anledning af Eder ända hittills för Allmänheten wisade attention) at Ni, lika som jag, funnit annonsen uti N:o 5 af förl. Månads Weckoblad, ganska osmakelig. Det synes wäl något obilligt at neka detta Herrskap »den innerligen smickrande tilfredsställelsen», som de uti intimationen med så oförskämdt högmod begärt, men, min Herre, haf aktning för den hederligen tänkande allmänheten. hvars bifall, om icke så smickrande för Eder egenkärlek. dock alltid blifwer nödigt för Eder utkomst. Det hedrar Eder sjelf at Ni håller ordning på Theatern, och det bevisar Edert sällskaps oförtrutenhet, at de, då hufvudpiecen ofta gångor warit både mödosam och lång, i denna skarpa köld, gifwit något muntrande efterspel, hwilket, om ej lika uppbyggeligt för alla, ändå rogat mängden af Edra åskådare, som fastän okända både för Eder och Herrskaperna, likwäl hafwa rät-

tighet til detta nöje, som de bästa Theatrar i detta rike ännu icke nekat, och det mäst Herrskapeliga högmöd aldrig mätagt förhindra. Den som ledsnar wid Edra efterspel kan ju gå bort, om den ej är fastfrusen på stället, — oeh denna händelse, ehuru owanlig och ny, blefwe dock ej af vidare påfölgd, så länge hos Fru Berger är tilgång på warmt watten.¹ Men ännu något mer om den Herrskapeliga intimationen, och den deraf förwäntade innerligen smickrande tilfredsställelsen. hwilket Herrskap (som nu för tiden mycket samtagit folk kallas) war ej tilfredsstäldt af smickret? Det begäres *Werldsförakt och Ånger*, eller något annat dylikt. Det är sant — — denne Theaterstyle är ny — — den är ej utan sit wärde. men torde i längden blifwa något sömngifwande, änskönt några högtförnäma Damer hjertinnerligen förälskade, i denne, von Kotzebues förunderlige theaterpiece, skulle kunna förmå någon artig Cavailer — — (Connoisseur, det förstår sig) at til sin myckna hugswalelse få *Werldsförakt och Ånger* oftare itererad. Det blir då derwid, hwad Swift säger: »It is observable that the Ladies frequent Tragedies more than comedies; the reason may be, that in Tragedy their sex is dei — fied and adored, in comedy exposed and ridiculed».

Redan dagen efter det denna artikel varit synlig, sekunderades de deri uttalade åsigterna af en ny insändare, som skrifwer:

»Mit nådiga och af köld beswärade Herrskap!

Tilåten mig, men likwäl med al den ödmjukhet som mit nådiga Herrskap, med eller utan skäl torde pretendera, få med några rader uti en okonstlad enfaldighet, och, uti mit tyeke, Sanningens språk, orda något litet om den af Er uti Göteborgs Nyheter N:o 5 införda annoncen, som förmodeligen utgafs endast til almänt åskådande och Theater-directurens efterrättelse och åtlydnad, men ej til beswarande. Er begäran, mit nådiga Herrskap, synes wara, jag ber aldra ödmjukast, något impertinent. Intet i anseende til den Er förtjusande och kanske i wist hänseende tilfredsställande begärde Piesen: *Werldsförakt och Ånger*, nej, bewars! Wäl af copierade Taflor och Målningar, som i likhet gå nära originalerna, äro altid begärliga och isynnerhet om de föreställa Förfäders bedrifter. Mot denna piecens exequerande på Theatern har man ingenting at påminna; der wisas möjligheten uti utförandet rätt wäl, men utom Theatern lærer ingen återtaga sin proberade och snyftande *Amalia*, om intet det skulle ske af Familie-orsaker, som likwäl öfwerskrider de förnuftiges spher. Förlåt min mångordighet, mit nådiga Herrskap!

Nu til impertinencen. Den består deruti, at Ni synes wilja imponera på en hel Allmänhet, ty blott för at Ni fryser, anhåller Ni hos Directuren för Spectaklet, at han Er til wiljes skal spela en enda Piece, och dermed synes Ni taga för afgjordt och tro, at alla andra som besöka Spectaklet skola wara nögda: hwarföre? Jo, för det et frysande Herskap så wil hafwa det. Nej, mit nå-

¹ Att användas till toddy, menade insändaren; aktören Johan Bergers enka hade nemligen källarrörelse i teaterhuset.

diga Herskap, det går icke an at begära det folk som har warm blod, och dessutom kläder at mota kölden med, skola, blott för det Ni fryser, wara nögda med Er despotiska wilja. Om 2:ne Piecer skulle spelas, och Ni känner Er frysa. antingen af köld eller af medfödda darrningar, hwem skulle wäl hindra Er at gå bort? Alt hwad Ni skulle kunna inwända, wore det: wi sitta främst på parterren — i Logerna gäller ingen excuse — och kunna för mängden af folk, som är bakom oss och hwilka blifwit hitlockade igenom 2:ne Piecers spelande, ej komma ut, men jag försäkrar, at när Ni ger Er tilkänna som et nådigt Herskap, hwilket wil lemna frequencen, at hwar och en då gerna lemnar Er fri utgång.

Om man ej hade sig bekant, det Directeuren af spectaklet på några år tänkt etablera sig här i Staden, och dessutom ej kände hans beredwillighet at hafwa al möda ospard, at med egen beqvämlighets åsidosättande, roa och muntra det Allmänna, så skulle man lätteligen, genom mit nådiga Herskaps annonce, falla på den tanken, at han til den wore skapare, ty som man hwarcken genom Stadgar eller Förordningar med dertil hörande Förklaringar blifwit betagen den rättighet at tänka, så kunde man ju falla på den tanken, at en Pieces inläsande och exequerande bättre accomoderade Theater-sällskapet än 2:ne, som af den resp. Publiquen deremot skulle anses som en equivalent valuta för sina utbetalde penningar.»

Efter dessa störtskurar kom ändtligen turen till den angripne att försvara sig, och detta gjordes den 7 Febr. i Nyheterna, der han, som nu kallar sig »Theatrechtros», vänder sig mot »Parterrist» och uttrycker sin ledsnad öfver att denne ej förstått den fina ironien öfver »det resande herrskapets pretention och onödiga bekymmer», samt förklarar: »Et påhitt att upptina folk med fru Bergers warma watten är mindre wäl träffadt». För öfrigt påpekar han att *Werldsförakt och Ånger* äfven förut spelats utan någon efterpjes, men »jag kallar gerna med Er detta Kotzebues stycke för underligt, och var skalkaktig i mitt förslag, ty jag vet ganska wäl att moralen i detsamma tål anmärkingar».

Detta var hela försvaret, men han hade gjort klokast uti att alldeles tiga, ty nu bröt ovädret ut på nytt. »Parterristen» skyndade sig nemligen att i Götheborgs Allehanda för den 10:de svara:

»Til *Theatrechtros* uti N:o 6 Götheborgs Nyheter.

Min Herre! Ni är lika så begriplig när Ni wäljer Er namn, som när Ni i Weckobladet låter inflyta några ord angående Theatern. Man förstår allt, så när som det Ni werkliken wil säga. Jag finner i öfrigt ingen annan Skilnad imellan den annoncen Ni welat Satyricera och Edra influtne ord, än at de senare brista mera uti attention för Publicum och Theatern än den förra. Ni

borde annars sjelf kunna tänka hwad Swift har sagt: »To pardon those absurdities in ourselves which we cannot suffer in others, is neither better nor worle than to be more willing to be fools ourselves, than to have others so». At tillåta sig sjelf dumheter som man ej kan fördraga hos andra, är hwarken bättre eller wärre än at sjelf wara narr, häldre än at tåla at en annan är det. — I Parenthesi, min Herre, talar Ni, ur en hög ton, och där är Ni mycket dum (förlåt min upriktighet), men är Ni tillika så rik, så höj Er öfwer mindre lyckliga likar genom annat än några Tidningar, och utmärk Er med annat än osmakliga annoncer. I detta land gifwes ännu lofliga sätt at lysa med sin förmögenhet, nemligen uti understödjandet af Statens behof och den olyckliges.

Jag har aldrig sat Fru *Bergers* warma watn i fråga; det är en impertinence, lyckad eller misslyckad, som tillhör Er; jag har endast sagt at hos Fru *Berger* finnes tillgång på warmt watn. Capiat qui vult. En annan gång, när det faller Eder in, at som Ni kallar det, låta inflyta en Satyr. så råder jag Eder at göra som wisse målare: skrif under figurerna hwad de skola utmärka.»

Den temligen lumpna, men så mycket hätskare striden, åsågs gifwetvis med stort välbehag af dem, som voro förklarade fiender till teatern, och en af dessa kunde nu icke längre återhålla begäret att sätta sig till doms högt öfver alla de tvistande. Man fick sålunda den 12 Febr. läsa efterstående, temligen sjelfkära utslag i grälet:

»*Et otwunget och förmodeligen billigt omdöme öfwer Skriftwäxlingen angående Theaterpiecer. Efterspel etc. som nyligen blifwit förd i våra Tidningar.*

Det är et nöje at i et Dagblad, som man i et ledigt ögonblick genomögnar, då och då få et satyriskt salt som skadar ingen och esomoftast skärper smaken. Sådane woro framl. Doct. Roséns Tidningar. Men då bör ju Scribenten förråda någorlunda snille, wara en man af de store och föra en ledig penna, åtminstone måste han kunna skrifwa med den tydlighet, at man wet hwad han will säga.

Huruwida detta skedt wid den nyligen förda Skriftwäxlingen öfwer wissa Theater-Piecer, måge andra döma. Så mycket wågar jag högst opartiskt påstå, at de skrifwande Herrarne ej en gång förstått sjelfva twistämnet. Säsom jag fattade ursprunget til denna dumma och förargeliga träta, så war det denne: Et resande Herskap, hade warit en gång på härwarande Spectakel; hade sett en Piece med mycken skicklighet exequeras; de intagas deraf; de gifwa sin åstundan tilkänna i et Dagblad, at se den ånyo upförd. Härwid war ingenting at påminna. Men då man tilkännagaf sit bifall öfwer den upförde Piecen, hade man derwid nyttjat detta uttryck: »innerligen smiekrande tillfredsställelse», hwilken smaklighet! detta gaf förmodligen et kitsligt hufwud anledning at skrifwa en Replique. Han tillade derwid, förmodligen för ro skull, det han icke wille hafwa efterspel, at kölden wore för stark dertil etc. Strax uptråda 2:ne Anonymer med all sinnesstyrka och stylens behaglighet på det critiska fältet, och an-

gripa den masquerade skuggan, som förmodligen war en författare af äfwen de utsöktaste Theaterstycken.

Sen här, mine Herrar, huru I hafwen fäktat i wädret. Det ser ut som den der Theaterfienden hade tagit Eder på det ömaste. Skulle man ock i strängaste köld förlora Efterpiecen. — Men M. Hrr, utom det I hafwen försyndat Eder emot smaken och det swenska språket, men framför allt emot tankar och sammanhang, så hafwen I nog tiltagset provocerat til en Allmänhet, som I icke kännen. Hwad förstår I med en hel Allmänhet? Är det en hel Allmänhet, som går på Spectaklet?

Skådespels moralité är et ämne, som delat de störste Sedolärare, och man må wäl säga: adhuc fub judice lis est. Ännu har ingen Allmänhet i någon stad mangrannt infunnit sig på spectaklet, icke en gång alla de förnämste, de läraste, de upplystaste. De dygdigaste både författare och Patroner för Theatern hafwa ännu aldrig gittat bewisa någon sedernas grundliga förbättring af densamma, utan då alla deras inskränknigar blifwit afräknade, hafwa de nästan ansedt den för et mal necessaire, en fyllnad i en tom själ, en ersättning för bättre recreation, en sinnenas lättning.

Skulle deremot Allmänheten endast utgöras af Spectaklet besökande warelser, då woren I wissierligen de förnämste Personer i denna Allmänhet, då I såsom Representanter för den samma upträd. Det skulle jag dock ogärna se; ty det gäfwet och altförlätt begrepp om en hel Allmänhet i Götheborg. Sluteligen får jag meddela Eder den kunskap, icke ifrån en hel Allmänhet, men ifrån ganska många dess lemmar, at samma rysning som I känden wid Efterpiecens indragning til *Werldsförakt och Ånger*, försporde äfwen de, wid den af Eder meddelade Anecdote, at Directeuren för Spectaklerne tänkt några år här på orten qwarblifwa.

Ledamot af Allmänheten».

Om den förste som uppträdde på tornérbanan hade anledning att icke återupptaga lansen, så gäller detta ännu mer om denne »Ledamot af Allmänheten», hvilken fick skäl nog att ångra sitt opåkallade domslut. En af de angrifne svarade honom nemligen den 17 Febr. lika qvickt som träffande:

»Til Herrarne som snäste utaf den förste Theaterhataren:

Då Allmänhetens ledamot
I Wahlströms tryckta Blad
Sig wisar med et Snilles hot
Är bäst at slå chamade!

Beklaganswärde Herrar! Hwarföre hörde och lydde Ni intet den skyddsängeln, som hwiskade Er i öronen: Melius providentia, quam poenitentia! innan Ni wägade er i strid med Theaterhataren? Ni kände då förmodligen endast hans capacité, men intet hans alliancer. Blifwen Ni nu ej med förskräckelse och ånger — dock olik Werldsföraktarens — warse följden af et sådant djerft företag? Nedlåten Edra ögon på det så kallade

otwungna och billiga omdöme öfwer Skriftwäxlingen angående Theater-Piecer och Efterspel, så skolen I blifwa häpne. Ser Ni intet där huru i en wrå på Snillets himmel samlas en mängd af dunster, hwilka, innan de ännu hunnit blifwa förwandlade i moln, redan blixtra ifrån sig. Ser Ni intet huru den sig så kallade »Allmänhetens Ledamot» är en försvarare af det nya Lexicon Tirka och Skrif-frånad. Huru wäl wet han ej at annoncen i N:o 5 war en Replique, fast ej af de lyckliga. Huru öfwerensstämmande äro intet deras tänkesätt i afseende til Theatern? Den ena fryser och den andra ryser. Fly gode Herrar medan tiden är! ty innan I weten det minsta, så kommer Tirka med sin allierade på Pegasus framgalopperande uppå Satirens fält, utrustade med lediga pennor, och som försiktiga krigare försedda med väl fyllda magasin af all möjlig lecture.»

Härmed slutade striden.

»Så blefwo alla nöjda» gafs ej mer än den enda gången i Januari, hvaremot »Werldsförakt och Ånger» upplefde 3:ne representationer under terminen; det kunde ej hjälpas, den motsvarade häst allmänhetens smak för det sentimentala.

Återvändande till repertoaren, se vi talscenen nu riktad med tvenne nyheter af Kotzebue, tidens förklarade gunstling på dramatikkens fält, nemligen enaktsdramen *Den ädla osanningen*, öfversatt af aktören Johan Erik Brooman, och utgörande fortsättning af »Werldsförakt och Ånger», samt så till vida af intresse som den aldrig tycks hafva blifwit spelad i Stockholm, åtminstone finnes den icke upptagen hos Dahlgren; den andra nyheten var *Den okände sonen*, dram i 5 akter, öfversatt af Gabriel Eurén; några månader tidigare än i Göteborg, eller den 23 Aug. 1794, hade den för första gången spelats på kongl. Dramatiska teatern.

»Den okände sonen» är en ung soldat, *Fredrik*, som återvänder hem på permission för att uttaga det bevis om äkta börd, som kräfwes för hans befordran till underofficer, men hvilket hans mor, *Maria*, glömt att vid skiljsmessan från hemmet lemna honom. Under hela fem år har han icke hört något från henne, och nu träffas de plötsligen på landsvägen, der hon sjunkit ner halft vanmäktig af hunger och lidande. Hon hade af långvarig sjukdom nödgats lemna det torftiga hemmet, för att tigga sitt bröd och hennes belägenhet blir ännu bittrare, då sonen omtalar ändamålet med sitt besök i hemorten; hon nödgas nu meddela honom, att han vore frukten af en olaga förbindelse, och att han sålunda icke kunde erhålla det behöfliga intyget. Hon hade ännu ung och skön vistats i ett förnämligt hus, der sonen begagnat sig af hennes oerfarenhet och

bragt henne på fall, utan att han sedan dess låtit höra af sig eller infriat löftet om giftermål. Tvärtom hade hon sport att han sedermera ingått äktenskap med en vederlike.

Den kärleksfulle sonen uppbjöd allt för att trösta modern, men denna hade blifvit så gripen att hon syntes nära döden, och Fredrik skyndade ut för att skaffa penningar till läkare och till medikamenter. När han i denna afsigt vände sig till tvenne jägare, som träffades, fick han visserligen något men ej så mycket som behöfdes, och då dessa ej ville gifva mer, anföll han i sin förtviflan med dragen sabel den äldre af dem, men öfvermannades och insattes i fängelse.

Här får han veta att den jägare han hotat till lifvet är egaren till godset, öfversten baron *von Wildenheim* — hans egen okände far. Denne, som bittert ångrat sin ungdomsförseelse, har emellertid blifvit slagen af den unge mannens frimodighet och, bevekt af den kärlek till modern, som varit orsaken till öfverfallet, låter han frigifva honom och lofvar att än vidare hjälpa honom. Fredrik tillbakavisar dock sårad såväl det ena som andra och vill, sedan han förkrossat fadren med bittra förebråelser öfver beteendet mot modern, skynda ut för att sjelf öfverlemna sig i rättvisans händer och lida det dödsstraff som var en stråtröfvares lott, men hinner ej utföra denna afsigt; baronen skyndar efter, sluter honom i sina armar såsom en länge och längtansfullt väntad son, den som nu skall upptaga det gamla familjenamnet. Men han vill göra mer, han vill åter godtgöra allt och gifter sig sålunda med sin första kärlek, Marie.

Stycket hvimlar, som man kan finna, stundom af sannt gripande, stundom af öfverdrifvet sentimentala scener, men åskådaren räddas någorlunda från en syndafloed af tårar genom uppträdandet af en ung friare till dottern i baronens första gifte, grefve *Gyllenparfum*, i hvars person författaren kopierat en af den tidens grilljannar, en verkligen rätt löjlig figur, som naturligtvis talar mer franska än svenska och som blifvit »enveloperad i en labyrint af förlägenhet» derigenom att hans betjent glömt medtaga en »pot med pomada» för besöket hos baronen.

Det behöfver knappast sägas att pjesen slog an och att den gafs 5 gånger under spelåret, något för den tidens förhållanden ganska ovanligt.

Vidare spelades för första gången Forgeots enakts-

komedi, det rätt lediga konversationsstycket *Borgmästaren och Borgmästarinnan*, i Björns öfversättning — i annonsen heter det helt enkelt »af hr Björn» — och den af samme man verkställda öfversättningen af Monnets *Den obetänksamma* eller *Den narrade abbéen*, en bagatell utan förtjenst, som dock lyckades hålla sig uppe på två program. Läger man härtill *Eveline* eller *Man blandar sig i allt*, komedi i 4 akter af Jünger¹, *Kungen och kammarpagerna*, komedi i 2 akter af Dezède och de Mantauffeld, samt *Öfverlöparen* eller *Dygdens och Ädelmodets seger*, dram i 5 akter af Mercier, öfversatt af assessorn i kommerskollegium Johan Israel Osængius, så hafva vi omnämnt spelterminens nyheter äfven för talscenen.

Det senare stycket har kulturhistorisk betydelse. En soldat, som tillbragt sitt lif i fält, har i hemmet qvarlemnadt en son, *Durimel*, hvilken han ej sett på hela 16 år. Sonen har under tiden äfven blifvit soldat, men har, efter en förolämpning från öfverstens sida, rymt från regementet och slagit sig ned i en liten tysk stad nära franska gränsen hos en fru Luzère, der han gjort sig omtyckt och står i begrepp att gifta sig med dottern i huset *Clary*. Före bröllopet anförtror han sin historia åt den blifvande svärmodern, men detta samtal åhöres af hans rival *Hoctau*, som skyndar att meddela upptäckten åt ett par officerare vid ett till staden anländt franskt regemente, med den följd att *Durimel* fängslas och dömes till arkebusering, och det blir en af dessa officerare, *Saint-Franc*, i hvilken *Durimel* nyss återfunnit sin far, som nu tilldelas den grymma uppgiften att ledsaga sonen till döden.

Det som förlänar denna handling sitt särskilda intresse är, att det öfverväldigande intryck dramat vid dess första uppförande i Frankrike åstadkom säges varit första anledningen till dödsstraffets afskaffande för desertörer.²

Främst bland repriserna står »Barberaren i Sevilla»; vidare »Solen lyser för hela världen», »Fanfan och Colas», »Slafhandlaren i Smirna», »Bobis bröllop», »Clementine och Desormes» m. fl.; gifvetvis fick Wallenbergs »Susanna i Babylon» icke saknas.

¹ Äfven annonserad *Han blandar sig i allt*, komedi i 5 akter af S. Centlivre (*The busy body*), öfvers. efter Jüngers bearbetning »Er mengt sich in Alles», hvilken för första gången gafs på Djurgårdsteatern den ³/₇ 1805 och ännu spelades 1834.

² *Joh. Flodmark*, anf. arbete sid. 399.

Hela antalet annonserade föreställningar under spelåret var 44; om härtill lägges 11 representationer hösten 1795, så skulle summan af spektaklerna för sistnämnda år uppgå till 55 — deruti då inbegripne de 3 spektakelaftnarne i December 1794. Nu känner man dock att Lindqvist i bevilning till kronan för under 1795 gifne 63 »comedier» à 2 rdr erlade 126 rdr specie, och det framgår häraf sålunda, att annonserna icke upptagit alla, utan att minst 8 skulle fattas.

Beträffande det ekonomiska resultatet af Lindqvists första vistelse i Göteborg, känner man derom som vanligt ingenting. Det enda som kan sägas är, att inkomsten för en recett åt stadens fattige den 9 maj inbragte 122 rdr 16 skill. specie samt att omkostnaderna för orkestern då utgjorde 14 rdr 40 skill., hvadan nettobehållningen blef 107,24 rdr. Detta resultat kan naturligtvis icke läggas till grund för beräkning af inkomsterna i allmänhet, men, sammanställt med den omständigheten, att Lindqvist förlängde spelterminen ända till sista dagarne i Augusti, synes det likväl gifva vid handen, att allmänheten uppskattade värdet af att ånyo ega en god teaterledare och ett godt sällskap.

Recetter tillföllo *Jonas Sundman*, fru *Lovisa Simson* (2), *Eva Fundin*, *Knölcke*, *Brooman*, *Schierlin* samt mamsellerna *Lenngren*, *Edberg* och *Ekholm*.

Johan Anton Lindqvist ^{2/11} 1795—^{23/8} 1796.¹

- 1795 Månd. ^{2/11} ffg. Amelie och Montrose, dram 4 a. af hr Björn.
- » Fred. ^{6/11} *Grefwen af Oldsbach* eller *Den bepröfwade Dygden*, dram 5 a. af Björn samt ffg. Mäklaren eller Man bör prädika med Exempel, lusts. 1 a. af Björn. Börjas kl. 5.
 - » Torsd. ^{19/11} *Nina* eller *Den af kärlek swagsinta*, samt *Colin och Babet*.
 - » » ^{26/11} *Westindiefararen* samt *Skärgårdsflickan*.
 - » Tisd. ^{1/12} ffg. Den okände Släkten, dram 3 a. af Schröder, fri öfvers. samt *Den obetänksamme* eller *Den narrade Abéen*. Recett för hr *Sundman*, som en del af hans lön.
 - » Torsd. ^{3/12} *Den beställsamme* eller *Fjäsken* samt *Björnarne* eller *Den förfallna Crediten*, lusts. 1 a.
 - » Tisd. ^{8/12} recett för fru *Simson*: *Den mjeltsjuka* och *Poeten*, com. 2 a. samt f. 2 ggn *Björnarne* och till slut f. 2 ggn *Mäklaren*. Börjas kl. 6.
 - » Torsd. ^{10/12} ffg. *Masqueraden*, opera com. 1 a., musiquen af flere stora mästare, samt *Fändricken*. Börjas kl. 5.
 - » » ^{17/12} *Den förförde Ynglingen*, dram 5 a. af Björn.
 - » Månd. ^{28/12} ffg. *Profwet* eller *Den unge Brukspatron*, com. 1 a. samt *Fanfan och Colas*; till slut *De två Jägarne* och *Mjölkflickan*.
 - » Tisd. ^{29/12} *Den okände Sonen*, dram 5 a. af Kotzebue samt *Bajocco och Serpilla*. Inkomsten tillfaller samtliga Truppens Ledamöter til delning.
- 1796 Lörd. ^{9/1} *Jeppe Nilsson på Berget* eller *Den förwandlade Bonden*, com. 5 a. af baron Holberg, samt *Visit-Timman* eller *Kärlek gör Narrar*, com. 1 a.
- » Tisd. ^{12/1} ffg. *Indianerne i England*, com. 3 a. af Kotzebue. Mellan 1—2 acten ärnar hr *Kalf* låta höra sig i en solo-concert på violin af *Jarnowick* och mellan 2—3 acten spelar hr *Gåde* en klarinett-solo. Recett för hr *Broman*.
 - » Torsd. ^{14/1} f. 2 ggn *Indianerne i England*, samt *Borgmästaren* och *Borgmästarinnan*.

¹ Efter annonser i *Götheborgs Allehanda* och *Nyheter*.

- 1796 Torsd. $21/1$ f. 2 ggn *Den okände Släktingen* samt *Annette och Lubin*.
 » » $28/1$ f. 2 ggn (!) *Den försonade Fadren*, dram 3 a., original af Lindegren samt f. 2 ggn *Nina* eller *Den af kärlek svagsinta*.
 » » $4/2$ *Konungen i Preussen* eller *Kammar-Pagerne*, com. 2 a. samt *Minna von Barnheim* eller *Soldattlyckan*.
 » » $11/2$ *Zemire och Azor*, feeriopera 4 a., öfv. af fru Lenngren, samt *Billelen och Lottsedeln*, lusts. 1 a.
 » Tisd. $16/2$ *De okände* eller *Werldsförakt och änger*, samt *Den ädla osanningen*, lusts. 1 a.
 » Torsd. $18/2$ f. 2 ggn *De okände* samt f. 2 ggn *Den ädla osanningen*.
 » Tisd. $23/2$ f. 3 ggn *Den försonade Fadren* samt f. 2 ggn *Den obelänkamme*. Recett för mamsell *Fundin*.
 » Torsd. $25/2$ ff. *Azemia* eller *Wildarne*, skåd. med sång 3 a., öfv. af hr C. Envallsson, musiken bibehållen efter originalet af Riddaren d'Aleyrac; samt f. 2 ggn *Profwet* eller *Den unge Brukspatron*.
 » » $3/3$ f. 2 ggn *Kungen i Preussen* samt f. 2 ggn *Fändricken*.
 » Månd. $7/3$ f. 2 ggn *Azemia* eller *Wildarne*.
 » Tisd. $8/3$ f. 3 ggn *Indianerne i England*, samt *Slafhandlaren i Smirna*. Recett för hr *Scherlin*, som en del af dess lön.
 » Torsd. $10/3$ f. 4 ggn *Den försonade Fadren* samt ff. *Tunbindaren*, opera com. 1 a., öfv. af Envallsson.
 » » $17/3$ ff. *Land-Prästen i Wakefield*, dram 5 a. efter *Ängelska roman* af samma namn. Theatern öppnas i dag sista gången före Påsk.
 » Tisd. $29/3$ ff. *Den enleverade Fästmon* eller *Den tjenstaktige Rivalen*, com. 3 a., samt *Qvinnorna och Förtroendet*, opera com. 1 a.
 » » $5/4$ f. 2 ggn *Land-Prästen i Wakefield*. Recett för hr *Sundman*. (I Götheb. Nyheter $2/4$ annonseras till $5/4$ derjemte *Tunbindaren*, men den måtte icke gifvits).
 » Torsd. $7/4$ f. 3 ggn *Azemia* eller *Wildarne*. »Jag hade ej ämnat gifva denna piece mer under denna Termin, men, som ganska många hos mig begärt denna representation, anser jag för en skyldighet att efterkomma en wördad Allmänhets önskan».
 » » $14/4$ f. 2 ggn *Den okände Sonen*.
 » » $21/4$ *Tom Jones* eller *Oskuldens Seger*, dram 5 a., öfv. af Björn samt f. 2 ggn *Tunbindaren*.
 » Tisd. $26/4$ recett för hr *Brooman*: ff. *Den Landsförwiste* eller *Fattigdomen* och *Den ädla Stoltheten*, dram 3 a., originalet är *Armuth* och (!) *Edelsin* af *Kotzebue*, öfv. af hr *Altéen*. Spectaklet börjas kl. $1/2$ 6 och slutas $1/2$ 9.
 » Torsd. $28/4$ f. 2 ggn *Den Landsförwiste*.
 » Tisd. $3/5$ f. 4 ggn *Azemia* eller *Wildarne*.
 » Fred. $6/5$ f. 2 ggn *Den enleverade Fästmon*, samt f. 2 ggn *Annette och Lubin*. Inkomsten tillfaller mamsell *Fundin*.
 » Månd. $9/5$ Spektakel till förmån för stadens fattige. Rådman *Jacob Pettersson* offentliggör $13/5$ att »wid den Comedie, som hr *Directeur Lindqvist* med sin Troupe upförde til förmån för de fattige, har inkomsten utgjort 122 Rdr 16 skill. men sedan allenast de nödvändigaste omkostnader deraf blifwit innehåldne och afdragne till 14 Rdr

- 40 skill. hafwer nettobehåldningen utgjort 107 Rdr 24 skill.»
- 1796 Fredr. ^{13/5} De löjlige Cousinerne eller Testamentet, com. 2 a. samt f. 3 ggn *Kungen i Preussen*. Börjas i afton och framdeles precis kl. 7.
- » Tisd. ^{24/5} ffg. De ädelmodige Bönderne eller Dygden tillhör alla stånd, skåd. med sång 2 a., öfv. af Envallsson efter Les trois Fermiers af hr Monvel, musiquen af Dezèdes, samt *Afresan* eller *Den belönta Tapperheten*, com. 1 a.
- » Fred. ^{27/5} f. 2 ggn *Masqueraden* samt f. 2 ggn *Les Trois Fermiers* eller *De ädelmodige Bönderne*.
- » Tisd. ^{7/6} *Carolina* eller *Den wackra Arrendatorskan*, com. 3 a. samt f. 3 ggn *Profwet* eller *Den unge Brukspatron*; inkomsten tillfaller de mäst olycklige vid senaste eldsvådan i Kongelf. (Spektaklet var annonseradt till ^{2/6}, men uppskjöts för sjukdomsfall.)
- » Fred. ^{10/6} f. 2 ggn *Westindiefararen* samt f. 2 ggn *De två Jägarne och Mjölkflickan*. Uti sista piesen kommer mamsell *Fundin* och mamsell *Edberg* at spela Jägarnes roller och lilla m:lle *Eklund Mjölkflickan*.
- » Torsd. ^{15/6} *Tilfället gör Tjufwen*, lyr. com. 1 a. samt ffg. Det af-twangna Samtycket, com. 1 a. Svenskt original (!).
- » Tisd. ^{28/6} *Så blefwo alla nöjda*, opera com. 2 a. Musiquen af Concertmästare Zander, samt f. 3 ggn *Björnarne*.
- » Fred. ^{1/7} f. 3 ggn *De ädelmodige Bönderne* samt ffg. *Caffehuset på Landsbygden* eller *Det misslyckade Beslaget*, com. 1 a., insändt af en Anonyme.
- » » ^{15/7} »Det war ej ärnat at öppna Theatern förr än i Larsmäs-san, men på ganska mångas begäran blifwer nästk. Fredag, eller d. 15 dennes» f. 2 ggn *Caffehuset på Landsbygden* samt f. 2 ggn *Fan Fan (!)* och *Colas* eller *Fosterbröderne*. Men får äfven gifwa tillkänna at Logerne i fonden på andra raden äro nu grillerade.»
- » Tisd. ^{26/7} *Den förförda Flickan* samt f. 3 ggn *De två Jägarne och Mjölkflickan*.
- » Fred. ^{5/8} f. 4 ggn *Kungen i Preussen* samt f. 4 ggn *De ädelmodige Bönderne*. Uti sista Piecen kommer Fru *Pannenberg* at debutera i Blaises rol. Spektaklet börjas i afton och framdeles kl. 6.
- » Tisd. ^{9/8} f. 2 ggn *Zemire och Azor* samt f. 2 ggn *Billetten och Lottsedeln*.
- » Onsd. ^{10/8} f. 3 ggn *Masqueraden* samt f. 3 ggn *Mäklaren*.
- » Torsd. ^{11/8} f. 3 ggn *Den enleverade Fästmon* samt f. 3 ggn *Tun-bindaren*.
- » Fred. ^{12/8} f. 2 ggn *Tilfälle gör Tjufwen* samt f. 2 ggn *Qwinnorna och Förtroendel*, opera com. 1 a., original af hr Capitain Lanuerstjerna, musiquen af Zander.
- » Tisd. ^{16/8} En fullstämmig Vocal- och Instrumental-Concert, då flere utsökta arier, samt solos på åtskilliga instrumenter blifwa exequerade. Derefter f. 3 ggn *Den landsförwiste*. Inkomsten tillfaller hr *Knölcke*, som en del af dess lön.
- » Torsd. ^{18/8} f. 3 ggn *Den okände Sonen*.

- 1836 Fred. ^{19/8} *Kopparslagaren*, opera com. 2 a. samt f. 3 ggn *Annette och Lubin*.
 » Tisd. ^{23/8} *Pasquillanten*, dram 2 a. af hr Jünger, öfv. af en Anonyme, samt *Oraclet* eller *Gudaswaret*, skåd. 1 a. I sista Piecen komma 2:ne af Kongl. Operans här wid Theatern engagerade elever at dansa. Börjas kl. 7.

* * *

Det kan icke nekas att Lindqvists första speltermin i Göteborg kännetecknades af ett rätt stort antal nya och delvis mycket goda saker samt att hans trupp då väl kunde sägas vara den bästa i landsorten. Återkommen från Uddevalla, der han spelade i slutet af Oktober 1795 fullföljde han äfven under denna andra vistelse här dessa sträfvanden, och han hade derjemte låtit under mellantiden vidtaga åtskilliga förbättringar med afseende på sjelfva teatersalongen, till hvilka hörde att andra radens fondloger gjorts grillerade.

De härigenom ökade kostnaderna tvingade honom att söka i möjligaste mån skydda sig för förlust, hvarför han utfärdade en så lydande inbjudan till abonnement:

»Härwarande Spectaklet öppnas för denna Termin d. 2. nästk. Nov. och sökes dertil Abonnenter på 49 representationer, för 19 Loger uti den första raden, för 4 uti fonden på den 2:dra och för 16 platser på Amphiteatern. Med ganska mycken kostnad och drygt förslag, hafver jag sökt at til Möjligaste beqvämlighet inreda Spectakel-salen, förskaffa de skickligaste Subjecter och göra Orchestern god och fullstämg, så at Operetter, Dramer och Comedier må så värdigt kunna upföras som denna Stadens anseende och Inwånarnes smak fordrar.

Trouppen smickrar sit hopp at kunna imitera, om ej til fulla täfla med Hufwudstadens allmännaste Skådespel, hvarför jag hoppas resp. Allmänheten ej ogillar det jag, i anseende til det kostsamare uppehälle här, än i Stockholm, ser mig tvungen at sätta lika pris på hvarje plats, som betalas på comiska Spectaklet i Stockholm, neml. 24 sk. på Premier, Fonden, på Second och Amphiteatern; men hvaraf i anseende til såväl Abonnementet som ock halfva summans uppbärande förut wid antekningen, lämnas $\frac{1}{3}$ afslag på utsatta priset, så at för en plats på Amphiteatern Abonneras med 16 rdr 16 sk., för en Loge för 4 personer 65 rdr 16 sk., och för 6 personer med 98 rdr. Utaf de 19 Loger på första raden, äro 2:ne med 7 platser, 7 st. med 6, 9 st. med 4 och 1 med 3:ne; samt i fonden på 2:dra Raden äro 2:ne för 6 personer, och 2:ne för 4. Som vid publika nöjen ingen eger förmons rätt, utan efter tid och betalning; och jag så långt rummet tillåter, ej vågar förolämpa någon Persons rätt, anser jag mig aldeles icke tilständigt, at disponera någon af nu utbudna Platser för någon annan än den *Förstkommande*, ehuru stora förbindelser

jag känner mig åligga för åtskilliga af Stadens resp. Inwånare, i afseende på den ynnest och understöd jag njutit. Til controll hvaraf jag inrättat en bok, der hvarje Abonnent äger at egenhändigt inskrifva sit namn för den Loge eller plats han åstundar, och börjas denna inskrifning kl. 9 i morgon f. m. hemma hos mig i Herr Bronanders hus vid Stora Torget och räcker till kl. 12, samt fortsätter på samma vis nästa Torsdag och Fredag.

Götheborg d. ²⁰/₁₀ 1795.

J. A. Lindqvist.*

Abonnementet omfattade sålunda 95 platser på första raden, 20 i andra radens fond samt 16 platser på amfiteatern, till ett sammanlagdt värde af 2,139 rdr 32 skill. Här emot utlofvades 49 representationer. Granskar man nu spellistan för tiden mellan den 2 nov., då första spektaklet gafs, och den 3 maj, då det angifves att abonnementet var slut, kommer man endast till 35 representationer, hvilket bättre än något annat visar, huru ofullständiga tidningsannonserna äro.

I hvad mån uppgiften i inbjudan, att orkestern gjorts »god och fullstämmig», är riktig, derom kan man icke nu mera döma. Däremot känner man att sällskapet fortfarande utgjordes af hufvudsakligen samma krafter som förut, nemligen:

Direktör: *Johan Anton Lindqvist*

Aktriser: fru *Maria Christina Lindqvist*, f. *Nordström*

» *Hedvig Eleonora Pannenberg*, f. *Frisk*
mamsell *Eva Margareta Fundin*

» *Fredrika Ekholm*¹

» *J. Charlotta Edberg*²

¹ Handlanden Conrad Bagge hade den 22 jan. 1796 instämt »Commoedie Actrisen Jungfru» *Fredrika Ekholm* med yrkande att hon måtte åläggas betala 7 rdr specie, som hon blifvit skyldig för ett stycke musslin, hvilket hon erhållit den 13 juni föregående år. Svaranden erkände skulden och lofvade genast betala, men deraf blef intet, och den 8 mars stämde Bagge aktrisen jungfru *Charlotta Edberg*, yrkande att som m:ll *Ekholm* saknade tillgångar och m:ll *Edberg* delat med henne det uttagna musslinet, den senare måtte åläggas betala de fordrade 7 rdr specie. *Charlotta Edberg* erkände äfven skulden och dömdes att betala. *Kämnersrättens dombok i civilmål* ²²/₁ och ⁸/₃ 1796.

² En ny stämning drabbade henne i det handlanden *A. Kartberg* i *Uddevalla* yrkade utbetomma 5 rdr 23 sk. specie, som hon lånat enligt följande revers: »Undertecknad betalar till Herr Handelsmannen *A. Kartberg* en summa stor fem Riksdaler 23 sk. som omgående Post riktigt *Clareras* nästkommande wecka. *Uddevalla* 27 October 1795.

Sägr 5 Rdr 23 sk. Sp.

Charlotta Edberg.

Å Directeurens wagnar cautionerar

Hindr. N. Schierlin.»

mamsell *Sofia Albertina Ekelund*, samt
aktörerne *Johan Erik Brooman*

Jonas Sundman

Erik J. Knölcke

*Niclas Hindrik Schierlin*¹

Johan Gustaf Soltner,² och förmodl. äfven

Jacob Krogh Borch.³

Svaranden, som ej kom tillstädes, dömdes härför böta 3 daler, samt att genast betala kändanden jemte ränta efter 6 % och 1 rdr i rättegångskostnad. *Kämmnersrättens dombok i civilmål* 11/3 1796.

¹ Schierlin lemnade truppen i början af augusti 1796, men stämde dessförinnan direktör Lindqvist med påstående, att denne måtte åläggas ej allena gifva honom behörigt afsked från tjensten vid teatern, »helst han denna sin tjenst behörigen uppsagt», utan ock blifva med laga böter ansedd, om han afskedspass vägrar, samt derjemte förpligtas betala så väl den innestående lönen som äfven särskildt 14 rdr specie, som Schierlin försträckt Lindqvist under vistelse i Upsala. Målet uppsköts den ena gången efter den andra, och Schierlins ombud nödgades ständigt förklara, att han icke vore i stånd få svar från sin hufvudman. *Kämmnersrättens dombok i civilmål* 1796 9/8, 23/8, 6/9, 27/9, 25/10, 8/11, 29/11.

² Soltner instämde den 24/5 1796 bokbindarehustrun Christ. Marg. Bolin att svara för det hon kallat honom vid »hederrörande oqvädinsord». Soltner, som hustru Bolin i sin skriftliga förklaring kallar icke aktör, utan »bokbindaregesäll», berättade, att han Pingstaftonen på qvällen följt bokbindaremästare Arndt hem, enär denne »efter utseendet sjuk var, ty han stödde sig på min wenstra hand och föll, då jag wille lemna honom uti sin port, genast öfwerända på en wattenspann», samt att han derefter af äldermanskan Bolin öfverfölls med ovet, hvaribland »sakramenskade comediant» och andra utlätelser, i anledning hvaraf han fordrade upprättelse för sin förfördelade heder och ära: »den skyles under en gammal Räck, men är ej fal, hwarken för en Qwinna, som ej wet hwad motgångar och fattigdom will säga, ej heller för skrämsel och hot».

Då emellertid Soltner icke förmådde bevisa sitt påstående, och då troligen äfven han vid ifrågavarande tillfälle varit »sjuk» på samma sätt som kamraten, bokbindaremästaren Arndt, ogillade rätten hans klagomål och dömdo honom betala motpartens rättegångskostnader med 1 rdr samt att derjemte böta lika mycket. *Kämmnersrättens dombok i brottmål* 1796 24/5, 27/5.

³ Deremot synes från truppen afgått aktören Kjellbom och mamsell Lenngren. Under detta och följande år hade tydligen några medlemmar af sällskapet öfvergått till *Anton Olivier Hofflunds* trupp. Det heter nemligen i *Magistratens politiprotokoll* 2/5 1796: »Till svar på aflåten skrifvelse af den 20 April, tillkännager Magistraten i Örebro i bref den 27/4, att Theater Directeuren Hofflund med sin Troupe nu mera skall uppehålla sig i Falun, och att de, enligt återgående Debetsedlar hos en del af samma Troupe åtföljande Acteurer och Actricer innestående kronoräntor således i Örebro ej utsökas kunnat». Häraf skulle kronouppbörds-kassören Berg undfå del.

Af de nykomna medlemmarne finner man *Sofia Albertina Ekelund* den 10 Juni uppträda i mjölkflickans roll i »De bägge jägarne och mjölkflickan»; hon synes varit mycket ung och kallas i annonsen »lilla mamsell Ekelund». Hon blef sedermera en mycket omtyckt aktrix, och när hon under sommaren 1803, efter att hafva öfvergått till de Broëns Djurgårdsteater, spelade hufvudrollen i Patrats komedi »Gyckelmakaren», skref den gamle bibliotekarien Gjörwell till pjesens öfversättare Spetz bland annat: »Jag vill äfven helsa den qvicka gyckelmakaren, den så vackra och välspelande m:ll Ekelund».

Hedvig Eleonora Frisk var född 1763 och hade 1787 blifvit gift med kammarmusikus Heinr. Ludv. Pannenberg. Hon hade dock redan året förut uppträdt hos Carl Stenborg, såsom madam Citronelli i »Zulime», och tillhörde derefter hans mera använda och begåfvade sujetter, till hvars repertoar bland annat hörde Isabelle i »Den talande taflan» samt Isidor i »Sargines eller kärlekens fosterson». Emellertid lemnade hon Stenborg 1796, och uppträdde den 5 Aug. detta år hos Lindqvist såsom Blaise i »De ädelmodige bönderne», hvarefter hon stannade här de följande åren.

Redan från första stunden hade Lindqvist under detta spelår att kämpa mot en ganska besvärlig medtäflare om allmänhetens ynnest och penningar.

I Götheborgs Tidningar för den 30 Okt. 1795 läser man nemligen:

»Den vidtberömde Herr *Laison* är hit anländ och ämnar uppvisa sina manoevrer i Ridkonsten. Stället blir uti Ridbanan wid Masthamnen, hwarest beqwämliga platser för Spectateurerne äro inrättade. Sällskapet består af 14 personer och 16 hästar, och hr *Laison* logerar hos fru Berger i Comediehuset.»

Detta är första gången, så vidt tillgängliga källor gifva vid handen, som ett verkligt konstberidaressällskap besökte Göteborg, och det är lätt att förstå i hvilken grad dess prestationer skulle ådraga sig publikens uppmärksamhet och intresse, till skada för teatern.

Laisons första representation egde rum den 6 Nov., hvarefter han flitigt uppträdde tills sista gången den 14 Febr. 1796, då sällskapet lemnade staden. Skilsmessan blef dock ej långvarig, ty den 15 April heter det att *Laison* återkommit och skulle ånyo börja sina föreställningar.

Det är icke svårt att inse det en så långvarig täflan

skulle för teatern vara mycket svår att bestå, och i hvarje fall menligt inverka på resultatet af spelåret. Den tidens Göteborg var ju icke stort och den teaterintresserade delen af befolkningen naturligtvis ganska obetydlig, särskildt nu ytterligare minskad genom tjuvningskraften hos cirkus med dess luftiga damer, pisksmällar och clowner, hvilka trollmedel då liksom nu hade en bedårande verkan på en viss del af allmänheten. En insändare i Götheborgs Allehanda för den 19 Febr. skrifer »till en vän på landet»:

»Du må tro, min Bror, at Götheborg är nu lustrare än då du war här. Comedier, Assembléer, Baler hafwa wi til öfwerflöd, Men wi hafwa ännu mer. En ridbana, hwarest konster göras som kunna sätta alla människor i förundran. Du bör weta at Herr Stallmästaren *Lailson* uppehåller sig här med hela sit Sällskap, bestående af 14 personer och 16 hästar. Jag har wäl öfwer 20 gånger sett den Engelske skräddaren och hans häst. Du finner mig således icke ostadig. Hwar gång jag ser någon af Herr Lailsons sällskap göra krumsprång, känner jag samma lifliga intryck som första gången.

Wi äro ock inga dagwäljare. Wi hafwa Passionsprädikningar och Assembléer, Passionsprädikningar och Comedier, Passionsprädikningar och Hästexercitiér på samma dagar. Den infallande Sabbathen oroar oss icke; ty jag är på Comedien til kl. 10 Lördags afton och är ändå munter andra dagen at höra en stump på en Charmant Prädikan. Jag ger med nöje mit tjenstefolk en handpenning at se på den Engelske skräddaren och hans häst, sedan de warit i Aftonsången. Det är ju bättre än at de skulle gå på krogen. Men i går blef jag narrad.

Jag gick til Ridbanan för at se *det stora hoppet genom tunnelnan* och på Affischen war tydligen utsatt at Masthamnen [der ridbanan låg] skulle blifwa eclairerad. Detta war artigt, tänkte jag; men huru bedrog jag mig icke, då jag hwarken i Masthamnen eller omkring Masthamnen såg ringaste ljus eller lampa. Det war et stort spratt!

Jag gör denna berättelse för dig med så mycket större nöje, som den vittnar om en *synbar* wälmåga. Ty du kan wäl tänka at inga menniskor finnas ibland oss som swälta och frysa, då wi kunna göra sådana depenser på lustbarheter. Nej, ära ware Ödet! Sedan wi nu alla må wäl, kunna wi tänka på 30 medwarelser med de naturens gåfwor, som wi i så ymnigt mått äga.

Vide et crede.»

Detta bref vittnar tillräckligt om att cirkus hade att glädja sig åt allmänhetens ynnest, men bitterheten i skrifsättet tillkännager också, att insändaren är fiende till både cirkus och teater, samt öfver hufvud till alla offentliga nöjen, åtminstone när de på något sätt råka stöta ihop med det kyrkliga intresset; det är en yttring af den gamla striden mellan Teatern å ena sidan samt ifranne för dödstytnad under passionstiden och på söndagarne å den andra.

I sjelfva verket fanns legaliter icke längre den frihet, som i detta afseende rådt under Gustaf III:s tid. Genast efter konungens död 1792 blef det en af den jemmerliga regimens, hertig Carl—Reuterholm, angelägnaste regeringshandlingar att indraga det åt teatrarne gjorda medgifvandet att spela på Sön- och helgdagar. Det var först 1797 som detta åter medgafs, och Svenska Komiska Teatern började derefter den 5 Febr. åter sina Söndagsspektakler, hvilket exempel något senare följdes af Dramatiska teatern. Men deremot fingo ej några föreställningar på hufvudstadens scener ega rum under fastlagstiden — hela Mars månad.

Hvad Göteborg vidkommer i detta fall, kunna vi visserligen icke uppvisa ett enda Söndagsspektakel för tiden efter 1792 och tills nu, men deremot spelade man ogeneradt under hela fastlagen, och detta väckte om möjligt ännu större förargelse i det ortodoxa lägret, något som till fullo framskymtar i det anförda brevet.

Om emellertid allmänheten på Söndagen icke drogs från andaktsöfningarne genom några fåfängliga skådespel på teatern, så hade man likväl ännu icke nått det mått af fullständigt glädjelös tystnad på denna dag, som åsyftades af de religiösa ifranne, och det var för vinnande af detta mål en insändare i Götheborgs Allehanda för den 3 Mars 1796 tog till ordet. Han påvisar hvilken »osägelig» skada det medför att icke tillbörligen fira Sabbaten — »lustresor, baler, kalaser m. m. på Herrens Sabbatsdag!» — Men saken kan åter hjälpas om nödig kontroll införes på de enskilda samhällsmedlemmarne, och »saken är wunnen: religion, regering, fädernesland, hwar innebyggare frälst». Tack vare konungens nådiga plakat af den 26 Febr. detta år om Söndagens firande, får insändaren en blixtrande idé: det »behöfs icke mer än att låta förstå, att den studerande och tjenstsökande ungdomen, som, jemte skicklighet, ej uppter säkra bevis om en flerårig Gudaktighetsöfning och Sabbatens tillbörliga firande, har icke att vänta befordran till något rikets embete; ett slikt betyg öfver kyrkogång, gudaktighet och dygd bör af alla prästerna i den församling der personen vistas, jemte af stadens eller socknens äldste, underskrifvas».

Ja, det var skada, att icke denna genialiska idé förverkligades, icke minst därför, att landets halfva befolkning då

kunnat få sitt lefvebröd genom att iakttaga och anteckna hvad den andra hälften tog sig till.

Men såväl det anförda brefvet som den senare insändaren visa, huru obscurantismen frodades vid denna tid; den var en ganska mäktig faktor i ett litet samhälle, och dess inflytande måste göra sig kännbart för teatern.

Direktören för den senare tvingades också att anstränga krafterna för att hålla företaget uppe. Den 12 Jan. uppträdde sålunda en musiker *Kalf* mellan första och andra akten af »Indianerne i England» i en solokonsert för violin af Jarnowick och under den senare mellanakten blåste hr *Gåde* en klarinetsolo. Vidare gafs på teatern den 16 Aug. »en fullstämmig Vocal- och Instrumental Concert, då flere utsökte Arier samt solos på åtskilliga instrumenter» uppfördes. Ett ännu bättre hjälpmedel hade dock Lindqvist nog funnit, när han vid sitt sällskap anställde två af Kongl. Operans ballettelever, hvilka dock ej synas medverkat förr än vid sista representationen under terminen.

Viktigast af allt var naturligtvis att kunna bjuda på en tilltalande repertoar, och i detta afseende synes Lindqvist gjort allt hvad man skäligen kunnat begära; af de 52 pjäser som gåfvos under spelåret voro ej mindre än 20 fullkomligt nya för Göteborgs scen, och af dessa senare voro 7 af nya författare eller öfversättare: svenskarne *Gustaf Mauritz Armfelt*, *C. Lindegren*, *C. Stridsberg* och *J. M. Lanerstjerna* samt fransmännen *Faure*, *Gernevalde* och *Poisson de la Chabeaudière*.

Maskeraden, »opera comique i en akt, musiquen af flere store mästare», som det heter i annonsen, var visserligen ny för Göteborg, men hade uppförts på Ulriksdal redan 1783 af hofvet. Namnet på författaren angafs icke, men redan samtiden utpekade konungagunstlingen *Armfelt*, och längre fram, när pjesen gafs i Göteborg i början af 1800-talet, namngafs mycket riktigt i annonsen »Generalen m. m. Baron G. Armfelt». Att texten numera icke kan återfinnas, synes, att döma af ett yttrande i hertiginnans af Södermanland dagbok, icke vara någon särdeles förlust, och Crusenstolpe är i »Morianen» ännu strängare, då han betecknar stycket såsom »en gallimatias af krystade ordlekar, platta kärleksförklaringar, dåligt skämt och öfverdrifvet smicker». Nu som alltid torde dock omdömet böra

gå en medelväg, åtminstone om man till grund för det hela får lägga det som finnes bevaradt, nemligen sångtexten¹.

Den andra lyriska nyheten var *Qvinnorna och förtroendet*, bearbetning af *Lannersstjerna* efter Quétants »*Les femmes et le secret*», med musik af Zander. Äfven detta stycke är en obetydlighet, med delvis temligen vågade kupletter; också gick den icke mer än 2 gånger.

Så mycket värdefullare tillökning fick den lyriska repertoaren genom uppsättandet af den alltid omtyckte d'Alayrac's treakts opera *Azemia* eller *Vildarne*, med text af Poisson de la Chabeaudière samt öfverflyttad till svenskan af Envallsson.²

Slutligen hafva vi Monvels komedi i 2 akter med sång »*Les trois fermiers*», af Envallsson, i öfversättningen benämnd *De ädelmodige bönderne* eller *Dygden tillhör alla stånd*, och försedd med musik af Dezèdes. Det hela är en landtlig idyll à la Greuze, intagande men sentimental. Handlingen försiggår på en landtgård, som arrenderas af bröderna *Jacques* och *Pierre Desvignes*; det är strax före bröllophögtidligheterna, när vigseln mellan den förres dotter *Louise* och den senares son *Louis* skall ännu närmare förena de båda familjerna. De unga längta efter denna stund, och de gamla hafva fullt upp att styra med tillredelserna; alla äro vid godt lynne, alla utom *Jacques* hustru *Alix*, som har den lilla svagheten att, som mannen säger, en femton eller sexton gånger om dagen »icke vara i sitt rätta esse», och som nu blir retad af svågern, hvilken påstår att han får draga tyngsta lasset och klagar öfver att hon pratar för mycket och är ohöflig:

Näsej, hvad vill ni ha?

Jag säger och talar allt hvad jag vill,

Och det hör mig till! —

Än sen? — — Hva ba?

Ha, ha, ha, ha!

(härmar *Jacques* som skrattar åt henne)

Att skratta Ni vågar?

Jag tala vill,

Ja,

¹ Jemf. *Joh. Flodmarks* anf. arbete, sid. 293, och *Birger Schöldström*, *Hög och sann konstnärlig anda*, sid. 173.

² Det är troligt, att den öfversättning som här användes var af Envallsson, men fullkomligt säkert är det icke. »*Azemia*» gafs nemligen i Stockholm 1793 för första gången dels på Kongl. Teatern i öfversättning af *W. von Rosenheim* och dels hos *Stenborg* i öfversättning af Envallsson.

Och det, det hör mig till. —
 Ni kanske mig vill tystad ha?
 Ja, ja, kom sta, kom bara sta!
 Mån ej vid mina visdomsår
 Allt hvad jag vill jag tala får?
 Ja, ja ska, ja, ja ska, ja, ja ska, ja, ja ska — — —
(hon förifrar sig så att hon ej kan sjunga, utan säger andtruten och med möda):
 Ja, ja ska tala, ska ja!
(börjar sjunga igen)
 Om jag frågar,
 Hvem som vågar
 Att hindra mej,
 Och säga nej?
 Kanske herr Svåger tilltror sej? — — —
 Men jag, jag vet hva säjas bör,
 Och stackars den, som neka tör,
 Ja, stackars den, så sannt min vrede lågar!
 Min tunga vet att hålla opp,
 Hon löpte aldrig i galopp.
 Men när jag tala vill, så ska jag ha gehör,
 Ty jag, jag vet hva sägas bör;
 Ja jag, — — jag vet — — ja, ja, jag vet — — —
(hon förifrar sig igen och säger utan musik):

Ja!

Och jag har mer förstånd än ni alla tillsammantagna! för jag talar med reson;

Å då ska ni veta, att qvinnan är gifvet
 Att tala och tala för brinnande lifvet — — —
 Och derföre — — —

(börjar åter sjunga)

båd natt och dag
 Så talar jag,
 Jag tala skall allt hvad jag vill,
 Och det, det hör mig till.

(hon talar under sjelfva ritournellen)

Jo, det ska jag visa er!»

Slutligen lugnar hon sig, och nu ökas det lilla sällskapet genom ankomsten af de båda brödernas gamle far, den åldrige *Mathurin Desvignes*, som icke skytt resans besvärigheter för att närvara vid barnbarnens bröllop. I den bästa stämning sätter man sig till bords, och det visar sig nu att man har två älskande par i kretsen, ty Louise's unga syster *Babet* är kär i den 15-årige *Blaise* — i den senares roll debuterade fru *Hedvig Eleonore Pannenberg* —, men deras kärlek är ännu en hemlighet, och det är endast i en duett vid bordet de kunna ge luft åt densamma — i visan om Colin och Colinette.

- Babet.* Och kärleken och dess begär
De brydde dessa unga båda;
Blaise. Och alltid sjöng Colin så här.
När han sin Colinette fick skåda:
När dig jag ser — — —
- Babet.* Hvem mig?
Blaise. Ja, dig.
Babet. Mig?
Blaise. Dig!
- Babet* (soufflerande) Jag säger då som andra flera:
Blaise. Jag säger då som andra flera:
Det onda nog behagar mig.
Men botemedlet mycket mera».

Midt under glädjen kommer budskapet att deras husbonde, den allmänt älskade greffe *de Belval* anländt, samt att han, till följe af penningbekymmer, måste sälja det gods, hvarunder de äro arrendatorer. Fulla af förtviflan öfver att mista den så god husbonde, göra de senare allt för att öfvertala honom afstå från detta beslut, men nöden har ingen lag. Bönderna förklara då att, eftersom den förmögenhet de sammanbragt i hans tjänst härrör från honom, bör den också nu af honom användas då han råkat i betryck, men det är först efter långt öfvertalande och många böner som han slutligen mottager deras ädelmodiga anbud.

Bland nyheterna för talscenen märkes Stridsbergs bearbetning i 5 akter af Goldsmiths roman »The Vicar of Wakefield», *Landprästen i Wakefield*. Den hade helt nyligen, den 8 Jan. 1795, för första gången gifvits i Stockholm, och gjorde nu sitt intåg äfven på scenen i Göteborg. Som bekant fattas här icke starka scener, bedrägeri, enlevering, hemligt giftermål, förklädnader, skurkar i mängd och till och med en eldsvåda — när den gamle, vördnadsvärde prestens hus brinner. Så gerna än publiken frossade af allt detta, blef dock eldsvådan för mycket, särskildt emedan det vid första representationen varit nära att en olycka inträffat. Med anledning häraf hemstälde en insändare i tidningarne:

»Då af Dagbladet inhemtas at Dramen »Landprästen i Wackefjeld» upføres nästa tisdag, torde directeuren ej illa uptaga, det man anhåller at eldswådan må blifwa utesluten ur densamma. Man nekar ju ej den är wacker och blef wäl exequerad förra gången, oaktadt den derwid inträffade ledsamma händelsen, men nöjet af det wackra försvinner hos dem, som ej kunna hindra sig från at fruckta för mögeliga följderna deraf, ehuru man både tror och känner att Directeuren fogar öfwer alla försigtighetsmått.

Hos oss lider dessutom ej Piecen af, at den olyckliga händelsen med Prästens hus endast berättas för honom och hans familie på Theatern, ty något hwar af Spectateurerne hafwa erhållit för starke uttryck af 3:ne dylika scener utförda i det stora, för at ej kunna göra sig den lifligaste föreställning hur det går til wid dylika upträden».¹

Denna uppmaning efterkoms, och i annonsen nästa gång pjesen gafs meddelade direktören, att »Man vill lämpa sig efter resp. allmänhetens så väl skriftliga som mundtliga begäran att utesluta eldsvådan».

Af Kotzebue, som numera blifvit outhärlig för scenen, och af hvilken författare man förut sett »Den ädla osanningen», »Den okände sonen», »Papegojan», »De okände» och »Den besynnerlige», gafs nu tvenne för härvarande publik nya arbeten: *Indianerne i England* och *Den landsförviste*, på det hela hvarken bättre eller sämre än de föregående. Ingendera förfelade dock att utföra den förutsedda dragningskraften på publiken, så att hvardera kunde gifvas trenne gånger.

Till spelårets mindre anmärkningsvärda företeelser hörde *Den okände slägtingen*, dram i 3 akter af Schröder, *Profvet* eller *Den unge brukspatronen*, komedi i 1 akt af Marivault och fritt öfversatt af Björn, och samme öfversättares *Den mjeltsjuka* och *Poeten*, komedi af Gernevalde.

Kaffehuset på landsbygden eller *Det misslyckade beslaget*, komedi i en akt, säges vara insänd till teatern »af en Anonyme»; hvem denne varit känner man icke, och pjesen finnes ej upptagen hvarken hos Dahlgren eller i Klemmings svenska dramatiska litteratur. Den lilla komedien synes emellertid rönt en viss framgång och gafs trenne gånger under år 1796.

De löjliga kusinerna eller *Testamentet* eller *Dårskapen tillhör alla stånd*, komedi i 2 akter, gafs första gången den 13 maj. Det är en öfversättning från Envold de Falsens »De snorrige Fættene» eller »Testamentet», och det är möjligt att uppförandet af detta stycke på Göteborgs teater föranledts genom den norske studenten, sedermera presten *Jacob Krogh Borch*, som just 1796 och 1797 var medlem af Lindqvists trupp.²

En af nyheterna som gjorde mera lycka, och som

¹ Göteborgs Nyheter 2/4 1796.

² Meddelande af *Birger Schöldström*, jämf. Fru Dunkers »Gamle Dage» och Huitfeldts Christiania Theaterhistorie.

quarstod på repertoaren till århundradets slut, var Faur's dram i 4 akter, *Amelie och Montrose*, öfversatt af Björn. Handlingen tilldrager sig under Cromwell; en af konung Carls konskriberade anhängare, *Montrose*, har icke kunnat motstå längtan att återse den älskade *Amelie*, utan har trots faran återvändt i all hemlighet. Hans värd men äfven rival, den ädle Lord *Surrey*, har kännedom om den förstes plan att med sig bortföra *Amelie* och anförtror sina bekymmer åt Lord *Stapley*, hvilken dock ej motsvarar förtroendet, utan yppar *Montrose* återkomst för protektorn, som genast låter fängsla honom. *Montrose* räddas dock af *Surrey*, som gripen af förtviflan öfver sin oförsigtighet, tvingar vännen att med sig byta dräkt och dermed fly, men sjelf håller han på att bli afrättad af den förbittrade *Cromwell*, och räddas undan detta öde blott genom folkets mellankomst.

En annan af Björns bearbetningar, *Mäklaren* eller *Man bör predika med exempel*, efter de Beaunoirs »*Jérôme pointu*», var deremot en liten rolig komedi, som höll publiken vid godt lynne efter alla dessa dramer, och der man kunde skratta åt klädmäklare *Torkelström*, som sjelf föll i alla de frestelser, för hvilka han så ifrigt varnade sin fosterson.

Det aftvungna samtycket, komedi i en akt, annonserades såsom »Svenskt original», men hade i sjelfva verket till författare Guyot de Merville (*le Consentement forcé*), och var endast öfversatt af Björn. Egendomligt nog gick den icke mer än en enda gång, ehuru det är ett litet fint konversationsstycke, med ledig dialog.¹ Vida obetydligare är då *Björnarne* eller *Den förfallna krediten*, men detta enaktslustspel af *Forgeot* spelades det oaktadt åtskilliga gånger under de följande åren; publikens smak bestämdes mindre af ett styckes förtjenster i allmänhet, än af ett eller annat lyckligt grepp af författaren, en inlagd rolig figur eller något dylikt.

Till de mera omtyckta bland tidens dramatiska författare hörde tvifvelsutan och med rätta *Johann Friedrich Junger*, hvarför han väl förnämligast hade att tacka just denna förmåga att inflåta lustiga tilldragelser, äfvensom en ledig dialog. Af denne författares arbeten hade man under föregående termin gifvit »*Evelina*», och upptog nu två

¹ Jemf. *Joh. Flodmarks* anf. arbete, sid. 398.

andra, nemligen *Den enleverade fästmon* eller *Den tjenstaktige rivalen* samt *Pasquillanten*, hvilka båda gjorde rätt mycken lycka, och särskildt spelades den första pjesen 9 gånger under de återstående åren af 1700-talet. Det förtjenar omnämnas såsom ett bevis på teaterdirektörens påpasslighet att »Den enleverade fästmon» gafs för första gången på Munkbroteatern den 26 Febr. 1796, och redan den 29 mars gick den öfver scenen i Göteborg.

Under n:o 2359 har Dahlgren i sina förträffliga »Anteckningar om Stockholms teatrar» upptagit »Tom Jones i London» eller »Oskuldens seger», dram i 5 akter af Desforges, »obunden öfversättning, insänd af en Anonyme» och spelad första gången på Munkbroteatern den 14 Okt. 1791. Mycket riktigt finner man för denna dag i Johan Flodmarks »Stenborgska Skådebanorna» denna pjes gifven, med *Carl Stenborg* såsom Lord Fellaman och *Björn* såsom Tom Jones, och författaren yttrar vid omnämmandet af denna första representation:

»I 'Tom Jones i London' eller 'Oskuldens seger', dram i 5 akter, 'öfversättning af en anonym., fick allmänheten göra bekantskap med ännu en dramatisering af Fieldings roman, verkställd af Desforges. Originalen, som saknar dubbeltitel, är på vers, hvilken vid öfversättningen blifvit upplöst i prosa, säkerligen icke till gagn för stycket, som ej heller uppnådde mer än 3 föreställningar.»

Vi äro nu i tillfälle att uppgifva den anonyme öfversättarens namn; till uppförande den 21 April 1796 på Göteborgs teater annonserades nemligen »*Tom Jones* eller *Oskuldens seger*, dram i 5 akter, öfversatt af Hr *Björn*» — som vi sett uppträdde öfversättaren sjelf i titelrollen, när pjesen gafs i Stockholm.

Den återstående dramatiska nyheten för året var *Carl Lindgrens* 3-akts dram *Den försonade fadern*. Det kan icke nekas att intrigen är lyckligt hopkommen: Generalen och baronen *Caroli* har orättvist blifvit dömd till döden och partihatet har belagt med bann till och med hans son. Denne, som måste afstå från familjenamn och rang och som måste dölja sig under benämningen *Wilhelmi*, har blifvit en ansedd målare, som anmodats porträttera den högarkistokratiske och bördstolte, men i grunden ädle och rättänkande öfverste *Stjernbloss'* förtjusande enda dotter *Carolina*, och derunder hafva de unga lärt älska hvarandra. Något bifall af fadren till en sådan förbindelse kan han dock ej vänta och så låter hon enlevera sig af konstnären, hvars

maka hon blir. Den förbittrade fadren förbannar henne, och vill ej ens veta med hvem hon rymt, och så går tiden. De unga äro fullständigt lyckliga utom i ett afseende: hustrun har icke någon ro för de förebråelser hennes samvete gör henne, att hon förorättat sin far, och hon gör upprepade försök att erhålla förlåtelse, deruti understödd af sin bror *Fredrik*, men allt förgäfves, och nu äro sju år gångna och hoppet om en återförening med fadern slocknadt.

Då upptäckas de af en varm vän till *Wilhelmis* far, den gamle generalen *Eldhjelm*, och denne skyndar, utan att veta med hvem målaren är gift, till öfversten, som också varit en af general *Carolis* närmaste kamrater, berättar sin upptäckt och får honom med sig till de unga. De mottagas af mannen, som, i det han visar sina taflor, lyckas röra öfverstens hjerta och slutligen, när han framtager *Carolinas* bild, bryter allt motstånd och försoning åvägbringas.

Åtskilliga af de uppträdande äro väl tecknade. Särskildt gäller detta om öfverstens bördstolta och bornerade syster, majorskan *Högfell*, som nedlåter sig till samtal med informatorn, när hon icke längre kan ensam bära en sqvallerhistoria:

- Nå, har ni hört friherrinnan *Muschenfels* händelse?»
Informatorn. »Nej, Ers Nåd, — hur har hon burit sig åt?»
Majorskan. »Burit sig åt? Fy! min kära ni! — burit sig åt? När bär en förnäm dam sig någonsin åt? Jag måtte säga, min kusin skulle bära sig åt!»
Informatorn. »Herre Gud! Hvad har hon gjort då?»
Majorskan. »Gjort! Skäms ni inte? Menar ni rikt och förnämt folk gör något? I dag är ni besynnerlig — hon har haft en händelse säger jag.»
Informatorn. »Ja så, bara en händelse — inte annat?»
Majorskan. »Inte annat? Det är vackert nog det — hör på bara.»

Nå »händelsen» var ej annat än att den högvälborna damens vagn råkat sammanstöta med en infam, simpel åkarkärra. Efter berättandet af denna märkliga tilldragelse kommer majorskan att tänka på att likheten mellan öfverstens namn, *Stjernbloss*, och informatorns, *Husbloss*, är för påfallande, hvarför hon uttrycker en önskan att den senare måtte ändra sitt. Han är mindre benägen, emedan hans far, kaplanen, hette så.

- »Nå, säger hon, hette farfar Er också så?»
 »Gud vet hvad han hette — han var torpare.»

Majorskan slår i hop händerna: »O, mina förfäders Gud, hur kan man ha en torpare till farfar, och på köpet inte veta hvad han hette?»

Som sagdt, åtskilliga af de handlande personerna äro lefvande och väl tecknade, men i öfrigt lider det hela af ett, äfven på denna tid, ovanligt svulstigt och tillkonstladt språk, ett sammelsurium af onatur, hvarom redan dedikationen till Regenten, hertig Carl, bär vittne. När man känner denne, måste det verka parodiskt då författaren utbrister:

»Djupt i skuggan — fjärran ifrån *Dig*
Prins! likt blomman kan ej snillet trifvas;
 Växer långsamt — mattas — sänker sig,
 Om det ej af *dina* blickar lifvas.

O! så väck dem mild och leende
 på den första blomman *Dig* jag skickar,
 från en stam, som länge trånande
 stått i skuggan gömd för *dina* blickar!

Kanske uti skenet af *Din* Nåd.
 skall han mera mogna frukter bära,
 Och en dag af tacksamt öfverdåd,
 ge ett blad till kransen af *din* ära.

Ytterligare en pjäs, dram i 4 akter med titel: *Abboten eller Hur blåser vinden i dag?*, hade blifvit inlemnad till spelning, som det synes anonymt, men i tillkännagifvande den 4 April meddelar Lindqvist att den ej kunde uppföras, »i anseende till dess underliga och ovanliga sammansättning för teatern».

Som vanligt finner man på repertoaren de gamla, alltid gerna sedda operetterna »Kopparslagaren», »Annette och Lubin» (3 gånger), »Skärgårdsflickan», »Colin och Babet», »Nina» (2), »Bajocco och Serpilla», »Zemire och Azor» (2), »Tunnbindaren» — som icke spelats sedan den 4 Nov. 1788, men nu gick 4 gånger —, »Så blefvo alla nöjda» samt »De två jägarne och mjölkflickan», uti hvilken jägarnes roller utfördes af mamsellerna *Fundin* och *Edberg*, medan »lilla mamsell» *Eklund* spelade mjölkflickan.

Af äldre dramer återupptogos Kotzebues »Den okände sonen» (3), »Den okände» och »Den ädla osanningen» (hvardera 2 gånger), Brandes' »Grefven af Oldsbach», Merciers »Vestindiefararen» (2), Lessings »Minna von Barnhelm», de Jaures »Den förförda flickan» och Björns motstycke »Den förförde ynglingen.»

Förutom en del obetydligare lustspel, återupptogs efter åttaårig hvila Holbergs odödlige »Jeppe på Berget», äfvensom Hallmans »Tillfället gör tjuften», hvilken icke spelats sedan den 9 Sept. 1790.

Med afseende på spektaklerna är i öfrigt att anteckna att de under hösten och vintermånaderna började redan kl. 5, men att tiden på våren framflyttades till $\frac{1}{2}$ 6.¹

Recetter erhöles fru *Lovisa Simson, stadens fattige*, de *brandskadade i Kongelf* samt *truppen* i gemen.

Efter slutade representationer i Göteborg, afreste truppen till Uddevalla, der man gaf 26 spektakler.²

¹ Såsom en liten episod kan anföras ur Magistratens politiproto-
koll för den 10 Juni 1796, att »Comedie Directeuren Joh. Ant. Lindqvist»
lätit uppkalla inför rätten snickaregesällen *Adolf Rosman*, för det han,
enligt kontrakt af den 1 i samma månad antagit »Snickare- och Uppas-
saretjenst hos Lindqvist å dess teater härstädes, men derifrån förlupit». Häremot genmälde snickaremästare *Niclas Hullman* att Rosman arbetat
hos honom som gesäll innan kontraktet uppgjordes och att han sålunda
hade företrädesrätt till mannen.

² *Kämmnersrättens dombok i civilmål* 1798 $\frac{9}{1}$ o. f.

Johan Anton Lindqvist 3/11 1796 — 12/9 1797.¹

- 1796 Torsd. 3/11 fig. härstädes Julie, op. com. 3 a. Franskt orig. af hr Monvel, öfv. af Hofmarskalken Manderström, musiquen af Dezèdes, samt *Den obetänksamme* eller *Den narrade Abbéen*. Början sker kl. 6.
- » » 10/11 fig. *Det unga Paret från Landsorten* com. 4 a. samt *De två Jägarne och Mjölkflickan*, op. com. 1 a.
- » » 17/11 *Den okände Sonen*.
- » » 24/11 fig. *List öfwer List* eller *Uppenbar Fegd*, com. 3 a. öfv. från franskan af hr C. Stenborg, samt *Profwet* eller *Den unge Bruks-Patron*, com. 1 a.
- » Månd. 5/12 fig. *Swart på hwitt* eller *Fruentimmerna på öfwerblefna Charlan*, com. 2 a. af Envallson, samt *Colin och Babet*, lyr. com. 2 a.
- » Tisd. 6/12 recett för hr *Sundman*: Acteuren eller *Den besynnerliga Drömmen*, Divertissement 1 a. blandad med sång, författad af honom sjelf för att endast den dagen gifvas; derefter *Den försonade Fadren*, dram 3 a., svenskt orig.
- » Torsd. 8/12 *Den enleverade Fästmon* eller *De tjenstaktige Rivalerna*, com. 3 a., samt f. 2 ggn(!) *Det dubbla Profwet* eller *Kärlekens Därskaper*, com. 1 a., öfv. af hr Schylander. Början sker i afton kl. 7
- » Sönd. 11/12 *Masqueraden* samt derefter *Fändriken*.
- » Tisd. 13/12 *Den Landsförwiste* eller *Fattigdomen* och *Den ädla Stoltheten*, dram 3 a., samt *Afresan* eller *Den belönta Tapperheten*, com. 1 a. Mellan piécerna kommer hr *Daubilly* att spela Solo på violoncelle, comp. af framl. kammarmusikus Simson. Billeter finnas hos hr Vigoureux och början sker kl. 6.
- » Torsd. 15/12 f. 2 ggn *List emot List* eller *Uppenbar Fegd* samt *Solen lyser för hela werlden*, Divertissement med sång.
- » » 22/12 *Westindiefararen* eller *Dygdens Belöning*, dram 3 a. samt fig. *Den unga Enkan*, com. 1 a. (öfv. af Fredrique Eleonore Baptiste).

¹ Efter annonser i *Götheborgs Allehanda* och *Tidningar*.

- 1796 Torsd. ²⁹/₁₂ *De löjliga Cousinerne eller Dårskapen tillhör alla Stånd*, com. 2 a. samt *Caffehuset på Landsbygden* eller *Det misslyckade beslaget*, com. 1 a., original.
- » Fred. ³⁰/₁₂ *Pasquillanten*, dram 2 a., öfv. samt *Borgmästaren och Borgmästarinnan*. Inkomsten till delning mellan dem af Sällskapet, som ej ega någon recett.
- 1797 Tisd. ¹⁰/₁ ffg. *Det besynnerliga Spectaklet*, Prologue 1 a.; derefter *Landtprästen i Wakefield*, dram 4 a. Recett för *Johan Erik Brooman*, »bor i n:r 38 Sillgatan, 1 tr. upp».
- »Första Piecen är sammansatt och formerad af Scener, tagne utur åtskilliga Theaterstycken, hwaruti Personer förekomma, som twifwelsutan här ännu icke blifwit Representerade, såsom Mäster Sock uti »Skomakaren», Gumman Gertrud uti »Njugg spar och Fan tar», Trädgårdflickan uti »Sophie». Desse personer föreställa helt och hållet sina egna Characterer, och Dialogerne äro lämpade derefter Äfwen wisar sig den ryktbara Mor Bobi och Dansmästaren uti »Ängelsman i Paris» uti en Person, såsom et slags besynnerligt Amphibion; utom Kärleks-Guden uti »Den Besynnerliga Drömmen», jämte flere andra, hvilka förut äro representerade. Alla Personer befinna sig på en gång wid Theaterns förändrande såsom Bilder uti en Park, hwars Decoration wore för widlyftig att beskrifva, ty den är giord efter hwars och ens särskilda Character. En Theater-Skribent, som wid Decoreringen antagit Grefwen af Oldsbachs Coustume, werkar genom en Magisk krans, at dessa Bilder uplifwas och formera slutligen et Divertissement af Coupletter til Almänheten. Denna Piece första gången uppförd, fordrar för sin besynnerlighets skull dessa underrättelser, för at göra uplösningen af Representationen lättare för åskådaren.»
- » Torsd. ¹²/₁ *Swen och Maja* eller *Kärleken på Landsbygden*, lyr. com. 2 a. samt *Twillingarne från Bergame*, com. 1 a.
- » » ¹⁹/₁ *Indianerne i Ångland*, com. 3 a.; derefter kommer Theaterns båda Elever at Dansa hwardera en ny Solo och til slut Pas de Deux. Nästa Måndag och framdeles börja spectaklerne kl. 5.
- » » ²⁶/₁ ffg. Intrigerna eller *Här* äro Rum at Hyra, com. 3 a., öfv. från engelskan, samt (f. 3 ggn) *Det dubbla Profwet*.
- » Tisd. ³¹/₁ recett för m:lle *Hallongren* »såsom en del af dess lön»: f. 3 ggn *List öfwer List* samt f. 2 ggn *Den unga Enkan*. Mellan piecerna spelar hr Daubilly en solo. Recetttagerskan, som bor n:r 36 Sillgatan, 1 tr upp, yttrar i annonsen: »För Theaterns idkare är Allmänhetens benägenhet den största belöning». Spectaklet var annonseradt till ²⁴/₁, men uppskjöts till nu.
- » Torsd. ²/₂ f. 2 ggn *Westindiefararen* samt f. 2 ggn *Profwet*.
- » » ⁹/₂ f. 2 ggn *Den swartsjuka Ålskarn* eller *De falska Apparencerna*, op. com. 3 a., fri öfv. från franskan af hr Enwallson, musiquen af Grétry bibehållen, samt f. 2 ggn *De två Jägarne och Mjölkflickan*.
- » » ¹⁶/₂ f. 2 ggn *Pasquillanten* samt *Kungen och Kammarpagerna*, com. 2 a., original.

- 1797 Tisd. ²¹/₂ recett för hr *Sundman*: f. 2 ggn *Acteuren* eller *Den besynnerliga drömmen* samt f. 2 ggn *Intrigerne* eller *Här äro Rum at hyra*.
- » Torsd. ²³/₂ ffg. *Den Förtroliga Aftonmåltiden*, Dram (kom.) 2 a., svenskt original; denne Piece upføres oförändrad sådan som den blifwit upford på Mindre Theatern i Stockholm; derefter f. 2 ggn *Swart på Hwilt*, eller *Fruentimmerna på öfverblefna Chartan*. »Under öfning är *Maria von Ädelhausen*, dram 2 a., orig. af auditör Hummel.»
- » » ²/₃ *Amelie och Montrose* eller *Kärleken, Wänskapen och Ädelmodel*, dram 4 a. »Efter Picens slut komma Theaterns elever at Dansa först en Solo hwardera och sedan *Pas de Deux*.»
- » » ⁹/₃ f. 3 ggn *Den swartsjuke Älskarn* samt f. 4 ggn *Det dubbla Profwet*.
- » » ¹⁶/₃ f. 2 ggn *Nunnorna* eller *Besökelseklostret*, com. 2 a. blandad med sång, originalet är *Les visitandines* af Picard. öfv. af Björn, musik af Devienne; derefter *Björnarne* eller *Den Förfallna Crediten*, com. 2 a.
- » Fred. ²¹/₄ f. 2 ggn *Julie* samt *Misstaget* eller *Den Gamla Fröken*, com. 1 a.
- » Månd. ²⁴/₄ f. 2 ggn *Den förtroliga Aftonmåltiden* samt *Nina* eller *Den af Kärlek Swagsinta*, skåd. med sång (op. com.) 1 a.
- » Torsd. ²⁷/₄ f. 4 ggn *Den swartsjuke Älskaren* samt f. 3 ggn *Den unga Enkan*.
- » Fred. ²⁸/₄ recett för *Johan Erik Brooman*: *Grefwen af Oldsbach* eller *Den bepröfwade Dygden*, dram 5 a., samt f. 2 ggn *Det besynnerliga Spectaklet*, »såsom lämpad till Hufwud-piecen».
- » Tisd. ²/₅ *Pupegojan* eller *Älska Far och Fosterland*, dram 3 a., samt ffg. *Clas och Lotta*, op com. 1 a. Originalet är *Rose et Colas*, öfv. af Envallson, franska musiquen bi-behållen.
- » Torsd. ⁴/₅ *Azemia* eller *Wildarne*, skåd. med sång 3 a., öfv. af Envallsson, musik af D'Alayrac; Theaterns elever dansa först en Solo hwar och derefter *Pas de Deux*.
- » Månd. ⁸/₅ ffg. *Fruarne* eller *Förklädet*, com. 3 a. af A. D. Hummel.
- » Torsd. ¹¹/₅ f. 2 ggn *Fruarne* eller *Förklädet* samt f. 3 ggn *Intrigerne*.
- » Tisd. ¹⁶/₅ ffg. *Wår-Aftonen*, *Divertissement* med sång, samt ffg. *Fabriqueuren i London* eller *Den Räddade Medborgaren*, dram 5 a., öfv. Recett för m:lle *Fundin* såsom en del af dess lön; »måtte hon vid detta tillfälle åter röna ett prof af den wördade Allmänhetens, ej förtjenta, men så ofta wisade Ädelmod och ynnest. Billeter finnas till köp uti hennes Logis på Comediehuset».
- » Torsd. ¹⁸/₅ f. 2 ggn *Den unga Paret från Landsorten* samt f. 2 ggn *Den enleverade Fästmon*.
- » Lörd. ²⁰/₅ f. 3 ggn *Acteuren* eller *Den besynnerliga Drömmen* samt f. 2 ggn *Collin och Babel*.
- » Tisd. ²³/₅ ffg. *Den ädle Stråtröfwaren* eller *Wänskapen och Troheten*, dram 3 a., samt *Oraclet* eller *Gudaswaret*, com. 1 a., blandad med sång och dans. »Recett för *Massa C. Lindqvist*».

- 1797 Månd. ²⁹/₅ recett för *J. K. Borch*: f. 3 ggn *Fruarne* eller *Förklädet* samt ffg. *Klöfwer Kneckt*, lust. 1 a. (Borch bodde n:r 38 Sillgatan, 1 tr. upp).
- » Fred. ²/₆ *Slotter-Ölet* eller *Kron-Fogdarne*, lyr. com. 3 a., samt f. 2 ggn *Clas och Lotta*. Börjar kl. 7.
- » Månd. ¹²/₆ ffg. *Redlighetens Seger öfwer Förtalet*, dram 5 a. af *Kotzebue*, öfv. af *Gabr. Eurén*.
- » Torsd. ¹⁵/₆ f. 2 ggn *Redlighetens Seger öfver Förtalet*; och skall man använda all flit at det kan slutas sist kl. 10.
- » Tisd. ¹¹/₇ ffg. *Wälgörandet*, dramatiserad familjemåln. 1 a., svenskt original, samt f. 3 ggn *De två Jägarne och Mjölkflickan*.
- » » ⁸/₈ f. 5 ggn *Det dubbla Profwet*.
- » Torsd. ¹⁰/₈ f. 2 ggn *Azemia eller Wildarne* samt f. 2 ggn *Misstaget*.
- » Fred. ¹¹/₈ f. 3 ggn *Den förtroliga Aftonmålliden* samt f. 3 ggn *Collin och Babet*.
- » Tisd. ¹⁵/₈ recett för *L. P. Åberg*: *Zemire och Azor*, feeri opera 4 a. samt f. 3 ggn. *Profwet*. (Åberg bor i n:r 38 Sillgatan, 1 tr. upp).
- » Torsd. ¹⁷/₈ f. 2 ggn *Den Landsförwiste*, dram 3 a., derefter komma Theaterns elever att dansa.
- » Fred. ¹⁸/₈ *Den försonade Fadren*, dram 3 a., samt f. 2. ggn *Nina*.
- » Tisd. ²²/₈ recett för *H. E. Pannenberg* (bor på Sillgatan n:r 38, 1 tr. upp): f. 4 ggn *Fruarne* eller *Förklädet* samt *Annette och Lubin*, op. com. 1 a.
- » Torsd. ²⁵/₈ recett för *J. C. Edberg* (boende i Comediehuset): f. 3 ggn *Redlighetens Seger öfwer Förtalet*.
- » Månd. ²⁸/₈ recett för *Johan A. Hallden* (Sillgatan 38, 1 tr. upp): *De okände* eller *Werldsförakt och Ånger*, dram 5 a. af *Kotzebue*, samt för 6 ggn *Det dubbla Profwet*.
- » Torsd. ³¹/₈ ffg. *Den blinde Ålskaren*, com. 2 a., svenskt original af författaren till »*Den försonade Fadren*»; derefter ämnar hr *Manara* från Venedig upföra en italiensk Opera Buffa, äfwen afsjunger han 2:ne italienska arier, samt låter höra sig solo på Mandolin och Guitarr. Inkomsten af detta Spectakel tillfaller M:lle *Fundin*, och wägar hon hoppas att ej sakna den ynnest och uppmuntran, hwaraf hon warit nog lycklig att njuta de dyrbaraste prof. Billeter såväl til Loger som alla öfrige platser finnas uti hennes Logis uti Comediehuset.
- » Tisd. ¹²/₉ f. 3 ggn *Den enleverade Fästmon* samt f. 3 ggn *Clas och Lotta*. Börjas kl. 6.

* * *

Sällskapet utgjordes af:

Direktören *Johan Anton Lindqvist*;

aktriser: fru *Maria Christina Lindqvist*,

» *Hedvig Eleonora Pannenberg*,¹

¹ Fru *Hedvig Eleonora Pannenberg* tillkännagaf i Götheborgs Al-lehanda den 27 Febr. 1797, att hon i huset n:o 42, hörnet af Vall- och Magasinsgatorna, »till civila priser öppnat inlogering samt servering

mamsell *Eva Margaretha Fundin*,
 » *Charlotta Edberg*,¹
 » *Beata Christina Hallongren* och
 » *Massa C. Lindqvist*;

aktörer: *Jonas Sundman*,
*Johan Erik Brooman*²,
*Jacob Krogh Borch*³,
*Johan Adolf Haldén*⁴,
L. Petter Åberg,

af refrachissementer och portionsvis; äfvensom hela aftonarrättningar få afhämtas till egna hemvister»; hon hade »i Stockholm redan för flera år sedan äfven nyttjat denna handtering och vunnit bifall». Rörelsen drefs likväl såsom en binäring, under det hon samtidigt uppträdde på teatern.

¹ Charlotta Edberg, som den 11 Mars 1796 dömts att, som vi i det föregående sett, böta 3 daler smt, blef ett år senare af öfverskulden Lorens Borelius anmäld hos kämnersrätten, då hon icke fullgjort detta åliggande, och dömdes nu, »sedan hon vid anställd undersökning befunnits sakna tillgångar», till 3 dagars fängelse, om icke böterna genast erlades. *Kämnersrättens dombok i brottmål 1797* ⁷/₃.

² I början af 1797 finner man Brooman lagsökt af *Elias Magnus Wederborg* på grund af följande revers: »Till Herr Directeuren Elias Magnus Wederborg betalar undertecknad en summa stor Tio Riksdaler i Riksgäldssedlar, och skall denna min egenhändigade sedel till utbetalning vara förfallen den 31 Jan. 1795, hvilket härmed försäkras. Carlsrona d. 2 December 1797.

Säger 10 Rdr.

Joh. E. Brooman. »

Skuld

Kämnersrättens dombok i civilmål 1797 ⁷/₃.

»Directeuren» var en gammal bekant från Simsonska truppen i Göteborg 1787, nemligen aktören Elias Magnus Wederborg, som troligen äfven var kvar här åtminstone i början af det följande året, men som, enligt meddelande af Birger Schöldström, från 1789 och till medlet af 1790-talet var egen truppföreståndare i kompani med eqvilibristen J. F. Rydström. Derefter blef han traktör i Karlskrona, der han 1799 var boende i »Kalfhagen».

³ Borch stämdes ⁹/₆ 1797, enligt *Kämnersrättens dombok i civilmål*. af *Fredrik Pettersson Ström*, att enligt revers daterad Stockholm den ²⁵/₇ 1796 betala 56 rdr 32 sk. specie, som dömdes att genast äläggas.

⁴ Haldén och Appelqvist lägo mot slutet af 1796 i delo med hvarandra, i det den förre stämde den senare att svara för det han »dragit honom i håret och tillagt honom hederrörande beskyllning», men parterna, som kommo personligen tillstädes inför rätta, förliktes efter det Appelqvist förklarar, att han »ansåg Haldén för en hederlig karl». *Kämnersrättens dombok i brottmål 1796* ¹⁶/₁₂.

Samtidigt hade Severin Appelqvist stämt Halldén med påstående att han måtte äläggas betala 14 rdr specie (!) enligt följande förskrifning: »Emot denna min sedel betalar undertecknad till Herr Apelqvist uti November månads slut från nedanstående dato en summa stor Fjor-

*Severin Appelqvist*¹ samt
Erik Jacob Knölcke.²

Af de nykomna hade den 20-åriga mamsell *Beata Christina Hallongren* under åren 1793—1795 haft anställning hos Seuerling och Lewenhagen, men öfvergått till Lindqvist, der hon erhöll en recett den 31 Jan. 1797.

Mamsell *Massa C. Lindqvist* ställde den 23 Maj vid uppförandet af »Den ädle stråtröfvaren» och »Oraklet» följande upprop till allmänheten:

»Inkomsten af dessa Piecer är af mina föräldrar anslagen till understöd för min uppfostran. Wördade Allmänhet! måtte Edert Ädelmod och min oskuld uppfylla hvad som brister uti mina förtjenster.

Massa C. Lindqvist.»

Att hon varit dotter till teaterdirektören, derom kan väl ingen tvekan råda; hon talar uttryckligen om sina föräldrar, och några andra personer med detta namn känner man icke vid härvarande scen under denna tid. Ej heller kunde någon annan än direktören beviljat en recett. Men om den saken måste anses afgjord, ställer sig frågan det oaktadt lika kinkig. Lindqvist hade väl åtskilliga döttrar men ingen känd med namnet »Massa», såvida detta ej kan vara en förvridning af Maria, men för att kunna uppträda på teatern, — hvilket dock ej uttryckligen säges att hon gjorde, ehuru en antydan derom torde ligga i hennes vädjan till publikens ädelmod gent emot »hvad som brister uti mina förtjenster», — bör hon väl åtminstone varit en 8 eller 10 år, men i förra fallet skulle modern vid hennes födelse endast räknat 15 år och i det senare 13, och det är väl något oantagligt; eller har Lindqvist varit gift tvenne gånger?

ton riksdaler uti Riksgäld (!); öfverlemnas Hr Apelqvist rättighet at utaf min lön uttaga denna summa af Herr Directeuren Lindqvist. Reverse-ras. Götheborg den 26 Augusti 1796. J. A. Haldén».

Skulden erkändes och Appelqvist erhöll rättighet att hvarje vecka af den andres lön uttaga en tredjedel, »som skall belöpa sig till 32 skillingar». *Kämmnersrättens dombok i civilmål* 1796^{16/12}.

¹ Severin Appelqvist har blifvit upptagen i förteckningen endast på den grund, att han vid den i föregående not omtalade rättegången kallas »Acteur», och då väl inga dylika torde befunnit sig i staden utan att vara anställda vid den trupp som då spelade här.

² Afgångne voro Schierlin och Soltner samt mamsellerna Ekelund och Ekholm.

Bland de nykomne aktörerna förekommer nu *L. Petter Åbergs* namn för första gången. Han stannade kvar här ända till 1800-talets början, samt öfvergick derefter till Carl Stenborg. Samma var förhållandet med *Johan Adolf Haldén*. Född 1776, och således nu endast 20 år gammal, var han efter all anledning nybörjare.

Bland aktörerna denna sejour hafva vi äfven upptagit Erik Jacob Knölcke. Detta är måhända mindre riktigt så till vida att, ehuru han förmodligen när så påfordrades biträdde på scenen, han likväl detta spelår, enligt mellan honom och Lindqvist ingånget kontrakt, var anställd »för att inöfva truppen uti sång och musique, då han derom varder tillsagd».

Orkestern vid teatern synes denna tid varit rätt god och utgjordes af följande »capellister»:

Erik Jacob Knölcke,¹

Stadsmusikanten *Andreas Schönow*,

Johan Fredrik Baehrenroth,

Pierre Daubilly,²

Wilhelm Carl Gottfried Gäde,³ och

¹ Under en repetition den 3 Februari på operetten »Den svart-sjuka älskaren» ådrog sig Knölcke, som spelade violin, en anmärkning af Daubilly, hvilken meddelade den på franska till den närvarande teaterdirektören, som åter öfversatte den på svenska för den felande, med uppmaning att »soutenera» tonen under det han vände notbladet. Här-öfver blef Knölcke förbittrad, reste sig ifrån stolen, sparkade omkull notställaren och förklarade, att, som han icke hade mer än två händer, ärnade han icke vidare spela. Nu stämde han inför rätta af Lindqvist, och, tack vare denna åtgärd, har det blifvit möjligt lära känna af hvilka personer orkestern utgjordes, ty dessa inkallades som vittnen. Slutet blef att Knölcke visserligen frikändes från vidare ansvar, men dömdes ersätta Lindqvist dennes kostnader med 2 rdr specie, hvarjemte båda dömdes till 1 daler smt böter hvardera, för det de vid tillfället »af hastighet och lättsinne uti eder och svordomar utfarit». *Kämmnersrättens dombok i brottmål* 1797 ¹⁴/₂, ²¹/₂, ²⁴/₂.

² Daubilly var fransk emigrant och tjenstgjorde sedermera, enligt Dahlgren, Anteckningar om Stockholms teatrar sid. 559, åren 1798—1805 (?) vid Kongl. Hofkapellet, samt var musiksufflör vid den franska trupp som 1803—1805 spelade på Kongl. Teatern.

³ Gäde bar titel kammarmusikus, enligt af honom i Kämmnersrätten den ¹⁹/₅ 1797 föredödda intyg, utfärdade af Prins Friedrich af Preussen, dateradt Schwedt den ¹⁸/₄ 1786, samt af presidenten Philippi, dateradt Berlin den ¹⁹/₂ 1787. Han var, enligt direktör Lindqvists påstående, »allmänt känd för att ofta öfverlasta sig af starka drycker», och i sådant tillstånd kom äfven han i delo med denne. Gäde trodde sig nemligen af Lindqvist ega en fordran på sin lön, enligt det kontrakt som dem emellan uppgjorts den 2 Maj 1796, och deri Gäde mot 150 rdr

orgelnisten *Bernhard Hultengren*, samt förmodligen äfven

stadsmusikanten *Anders Rafael Storm*.

Det är möjligt att äfven en förare *Johan Gustaf Roth* och bagaremästaren *Jacob Svanberg*, far till sedermera teaterdirektör *Christoffer Svanberg*, biträdt i orkestern, åtminstone bevistade båda en repetition, samt vittnade i ett dervid uppkommet krångel, och vid *Svanbergs* namn hade till en början skrivits i protokollet härom »musikanten», hvilket ord dock sedermera utstrukits och ersatts med hans borgerliga titel »bagaremästare».

Äfven denna gång inbjöd *Lindqvist* till abonnement:

»Jag får härmed äran gifva resp. Allmänheten tillkänna at jag under instundande winter-termin ämnar härstädes låta uppföra 50 representationer, bestående af Operetter, Dramer och Comedier af de bäste Auctorer, hvaraf 24 härstädes ej varit förut uppförda; denna termin kommer at taga sin början d. 3:dje instundande November, och fortfara Spectaklerne sedan oafbrutet 2:ne gånger i weckan, neml. hvarje Måndag och Torsdag, til April månads slut. De af resp. Herrskaper som på dessa representationer behaga abonnera täcktes derom tillkännagifva, och sine namn uti Abonnementsboken antekna, d. 14, 15, 17 och 18 i innev. månad i mit logis hos Hr. *Olof Bronander*, Abonnement à 16 sk. pr Billet, emottages på Loger och Amphiteater, och är Logernas antal och storlek följande: 1 *Raden*, 1 Loge för 3 Personer, 11 d:o för 4 dito, 6 dito för 6 d:o, 2:ne d:o för 7 d:o. 2:dra *Raden* 2 loger för 5 personer, 2 d:o för 6 d:o På Amphiteater plats för 36 personer. Första halfva abonnementssumman ärläggas vid Billetters uttagande d. 2 Nov. och den 2:dra hälften d. 1 Febr. 1797.

J. A. Lindqvist.»

Det ser ut som vissa förändringar blifvit vidtagna i salongen, åtminstone finner man en del olikheter mot föregående års inbjudan till abonnement, och obestriddigt är, att härigenom vunnits icke obetydligt större antal åskådare; dessa senare beräknades nu för de abonnerade platserna

årlig lön förbundit sig att vid teaterorkestern och alla repetitioner, när han derom tillsades, betjena under en tid af 3 år. För att utbekomma denna fordran inställde han sig i *Lindqvists* bostad den 9 Maj 1797, och blef, då denne protesterade mot den påstådda fordran, under företeende af en moträkning, aldeles ursinnig, utfor i otidigheter och fattade »Herr Directeuren i håret, som han länge höll fast under idkeligt oqvädande, utan att Directeuren kunde på något vis försvara sig eller nyttja sina händer». Nu tillskyndade fru *Lindqvist*, aktrisen mamsell *Eva Fundin*, rådhusnotarien *Arvid David Hummel*, som tillfälligtvis befann sig der, amman och pigorna, för att göra ett slut på berserkagången, hvilket också lyckades.

till 155 för sammanlagdt 2583 rdr 16 skill. Abonnementet omfattade tiden mellan 3 Nov. och 30 April, med 50 representationer och 24 nya pjäser, och bestämdes spektakeldagarna till Måndagar och Torsdagar.

I verkligheten höll man sig icke strängt till de båda senare, utan spelade mycket ofta på andra dagar, såväl Tisdagar som Fredagar och äfven Måndagar, Lördagar och Söndagar. Det var också först med representationen den 18 Maj som det tillkännagafs, att »som detta är sista Spektaklet af nu förflutne Abonnements Termin, så anhålles att Resp. Abonnenter täcktes återlemna sina Billeter». Man hade då, enligt annonserna, gifvit 36 föreställningar mot de bestämda 50, och deraf 16 med nya pjäser i stället för 24.

Härmed är likväl för ingen del sagdt, att det utlofvade antalet icke uppnåddes, ty det visar sig allt för tydligt, att tidningarnes annonser, vid detta tillfälle liksom förmodligen alltid, äro mycket ofullständiga källor. Till stöd för detta påstående kan anföras,

dels att för hela November icke finnes ett enda Måndagsspektakel,

att den $8/12$ »Det dubbla Profvet» annonserades för 2:dra gången, ehuru någon första icke förekommer, och

att samma förhållande är den $9/2$ med »Den svartsjuke älskaren» samt den $16/3$ med »Nunnorna», och slutligen finnes icke för hela terminen till Augusti månads slut annonseradt mer än 53 spektakler, under det Lindqvist sjelf uppgifver antalet till 91.¹

Under förra sejouren spelade man, som vi sett, temligen ogeneradt under hela fastlagen, trots förbudet deremot, och äfven denna termin gåfvos spektakler den 2, 9 och 16 Mars, liksom man till Tisdagen den 21 annonserat recett för Brooman, dervid skulle gifvas »Grefven af Oldsbach» eller »Den bepröfwade dygden» samt »Det besynnerliga spektaklet» — »såsom lämpadt till hufvudpiecen». Men nu blef det slut. Efter anmodan af Landshöfdingembetet förekallades nemligen Lindqvist den 20 Mars inför Magistraten och det tillkännagafs, att, »då skådespelen i Stockholm under fastlagstiden voro inställde, kommer äfven teatern härstädes ifrån denna dag under samma tid att tillslutas, och ej förr än den 18 nästkommande April, eller

¹ Jemf. Kämnersrättens dombok i civila mål 1798 ¹⁹/₁ o. följande.

Tredjedag Påsk, att åter öppnas, hvarefter Lindqvist tillsades att sig rätta.»¹

Tiden för spektaklernas början ändrades, nu som förr, allt efter årstiden; på vintern började man kl. 5, men äfven då stundom kl. 6 och till och med kl. 7. I öfrigt förtjenar antecknas, att det i annonsen för den 30 Dec., då man gaf »Pasquillantén» samt »Borgmästaren och borgmästarinnan», hvaraf inkomsten tillföll dem af sällskapet, som icke hade någon recett, tillkännagafs att »fria entréer» upphörde för dagen, hvilket är allra första gången vi sett dylika här omtalas.

Äfven detta år uppträdde emellanåt teaterns båda ballettelever, »hwardera med en ny Solo och till slut Pas de deux». Vidare omtalas musikern *Daubilly*, hvilken den 13 Dec. mellan akterna spelade »solo på violoncelle» en komposition af framlidne kammarmusikus Simson, hvarefter han ännu en gång lät höra sig, den 31 Jan. på mamsell Hallongrens recett. Denne *Daubilly* synes varit en tid rent af bosatt här; man finner honom den 3 April 1796 gifva konsert på frimuraresalen, biträdd af musikälskare, och, ehuru det hette, att »allmänheten får då för sista gången höra en talent, som med skäl vunnit så utmärkt bifall», så hindrade detta honom icke att Nyårsdagen 1797 biträda Brodsky, när denne gaf konsert på clavecin, liksom han sjelf veckan derefter gaf en ny konsert på Frimurarelogen, hvilken konsert i slutet af året eller den 19 Nov. efterföljdes af en tredje.

En annan musiker, *Manara*, från Venedig, biträdde den 31 Aug. på mamsell Fundins recett med »en italiensk Opera buffa»; äfven sjöng han 2:ne italienska arier, samt lät höra sig solo på mandolin och guitarr.

Spelåret öppnades på bestämd dag med *Julie*, opera comique i 3 akter, »franska originalet af hr. Monvel, öfversatt af Hofmarskalken Manderström, musiquen af Dezédes». Valet af denna musikpjes var ett godt omen för de njutningar, teatern skulle komma att bereda allmänheten, och förhoppningarna blefvo icke gäckade, ty sällan hade reper-toaren varit bättre än under detta spelår; inalles uppfördes 21 nya pjeser, de allra flesta af betydande värde.

»Julie» var dock ingen nyhet utom för Göteborg, ty den gafs på Munkbroteatern redan 1786, men dess inta-

¹ *Magistratens Politiprotokoll* 20/3 1797.

gande och melodiösa musik hade låtit den fortfarande kvarstå bland de stycken, som gerna sågos och hördes af publiken.

Större lycka, åtminstone här, gjorde *Den svartsjuka älskaren* eller *De falska apparencerna*, opera comique i 3 akter, fritt öfversatt af *Envallson* från *d'Hèles »L'Amant jaloux, ou les fausses apparences»*, hvartill *Grétry* komponerat musiken, hvilken räknas till det förträffligaste denne mästare åstadkommit.

Handlingen, som för ovanlighetens skull tilldrager sig i Göteborg, är alltigenom spännande, och de upprepade förväxlingarne af mycken komisk verkan. Grosshandlare *Zifferman* är nyss återkommen från en lång resa, och derunder har hans kompanjon och måg aflidit, samt efterlemnadt den förres dotter, *Leonora*, såsom 20-årig enka. Den egoistiske fadern fruktar nu, att dottern skall gifta om sig och draga sin förmögenhet ur affären, och detta måste hindras. Han har fått skäl att misstänka det hofjunkare *Hjertenstorm* har vissa planer på den unga enkan — och i sjelfva verket äro dessa förälskade i hvarandra —, men hennes listiga kammarjungfru, *Lotta*, bjuder till att söfva gubbens misstankar, samt förklarar:

»Om en mö vid femton år
Mot söta pappas vilja
Från tvånget sig vill skilja,
Och en gosse skåda får,
Som dess älskling hemligt blifver —
Vid femton år
Jag sådan svaghet lätt tillgifver;
Vår ungdoms vår
Just denna lag oss föreskrifver.

*

Men, en dame om tjugu år!
Och en fru, som lärt att tänka!
Och en högstbedröfvad enka
Om tjugu år!
Att hon till gudens tempel går? — —
Hur fänig tanke är ej denna?
Nej, Ni oss bör bättre känna —
Vid tjugu år? — — —
Jag ej min herre mer förstår.
Fy, fy! — Hvad slutsats skall jag hemta?
Herrn blott behagar skämta;
Ja, ja!
Herrn blott behagar skämta;

Och det så fint och bra!

Ja!

Så ganska fint och bra!

Så öfvermåttan bra!»

Gubben är dock slugare än hon tror, och har sina tankar för sig om saken.

Emellertid har Hjertenstorm en syster, *Carolina*, den han vill tvinga att gifta sig med hennes förmyndare, ur hvars våld hon dock räddas af en officer, kaptén *Gyllensporre*, som vistas i staden på genomresa till armén, och som genast råkat i eld och lågor för sin intagande skyddsling, hvilken han ledsagat till hennes väninna Leonora. På hans böner medger Carolina, att han skall få se henne ännu en gång, om han på aftonen infinner sig under fönstret, och sedan hon aflägsnat sig, frågar han Lotta hvad den okända damen månde heta, då hon af misstag svarar Leonora.

Så kommer Hjertenstorm, för hvilken Leonora gömt systemen i ett inre rum; man hör prassel derinne och den svartsjuka älskarens misstankar vakna; han befarar en gömd rival, och denna fruktan ökas till visshet, när Leonora vägrar att öppna. Han vill då bryta sig in med våld, men midt under detta oväsen kommer Zifferman; ställningen blir nu äfventyrlig men räddas af Lotta, som förklarar att en dam begärt skydd mot en brutal herre, som skyndat efter henne, och Zifferman, som icke personligen känner Hjertenstorm, blir nu lugnad. Den senare har dock mycket svårt att blidka den genom hans oresonliga svartsjuka sårade Leonora, och när detta ändtligen lyckas, får man plötsligt höra Gyllensporre gifva serenad utanför hennes fönster, i den tron, att det är här hans älskade bor — det var för öfrigt denna serenad, så full af innerlig känsla, som på sin tid lefde på allas läppar:

»När allt med vällust smakar

Den ljuftva sömnens makt,

Den guden hit mig bragt

Som ensam med mig vakar,

Trogen jag går,

Följer hans spår,

Dit der jag min skönhet finner. —

Ack, hvilken sällhet! hvilken tröst,

Att höra hennes ömma röst

Den stund ett grymt och svartsjukt bröst —

Ej vår oro att störa hinner.»

Nu blir det naturligtvis nytt missförstånd, och de båda förmodade rivalerne draga värjorna, men Zifferman, klädd

i nattrock och nattmössa, ställer sig oväntadt emellan. Efter en komisk trio följer upplösningen till allmän belåtenhet, och slutet bildas af några tillagda kupletter med musik af Carl Stenborg.

I ordningen följde nu på lyriska afdelningen Deviennes operett *Nunnorna* eller *Besökelseklostret*, med text af Picard, öfversatt af Björn. Musiken uppgifves icke vara af första rang, men libretton erbjuder åtskilliga komiska scener, hvilket senare äfven gäller om Monsignys enaktsoperett *Clas och Lotta*, texten fritt öfversatt af Carl Stenborg efter Sedaine.

Af nyheterna för talscenen är det särskildt en som egde lokalt intresse, nemligen *Fruarne* eller *Förklädet*, komedi i 3 akter af D. H.¹ Författaren var den 19-årige *Arvid David Hummel*, andre notarie vid rådhusrätten i Göteborg och son af politiborgmästaren Hans Hummel. Han ville i denna komedi förlöjliga den rådande fördomen, att en flicka ej kunde visa sig i verlden utan under skyddet af en fru, ett »förkläde», och derjemte visa hur ovärdigt många af dessa »förkläden» fylla sitt åtagande, derigenom att de sjelfva äro slafvar af de fel, för hvilka just flickorna aktas.

För att åskådliggöra dessa tankar införes på scenen den 19-årige fru *Tälgsten*, en ung mycket försigkommen skönhet, som gift sig med den 60-årige brukspatronen, endast och allenast för att erhålla ett rikt hem, och att framför allt kunna ostörd hängifva sig åt en tidigare flirtation med baron *Flaxenhjelm*, en kurtisör som icke föraktar behaget af denna förbindelse, men på samma gång egnar sin hyllning åt den i fru Tälgstens skydd anförtrödda unga *Fredrika Ädelgren*, hvilken senare dock är af helt annan karaktär än väninnan, »förklädet», hvars beteende hon klandrar och ogillar; sjelf älskar hon den unge handlanden *Carl Fridström*.

Den senare är systerson till den gamle bussen major Pommernfelt, och gubben har funderat ut att det icke skulle vara ur vägen, om han nu ändtligen skaffade sig ett behagligt hem genom att gifta sig med Fredrikas faster, den gamla rika men gudsnådeliga borgmästarenskan *Ädelgren*, hvilken plan äfven tilltalar Carl Fridström, som derigenom hoppas lättare kunna få gummans bifall till hans och Fredrikas förening. Men, det finnes ett hinder i vägen, ty borgmästarinnan kastar kärliga blickar på honom för egen räkning, och således får majoren korgen.

¹ Tryckt 1797 i Jönköping hos J. P. Marquardt, 54 sidor i 8:o.

Emellertid har brukspatronen ledsnat på lifvet i staden, som helt och hållet rubbat hans vanor, och han förkunnar för den unga hustrun sitt beslut att åter resa hem. Detta strider alldeles mot hennes önsknigar och, ehuru hon låtsar gifva med sig, är hon nog lättsinnig att, hellre än att tillbringa sitt lif med den åldrige maken, kasta sig helt i armarne på baronen, hvilken hon i denna afsigt tillskrifver, bestämmande platsen för ett möte. Samtidigt besluta Fredrika och hennes Carl att frigöra sig från borgmästarinnans tyranni, på det sätt att den förra skall resa till Carls mor. Emellertid förväxlas biljetterna, och det blir brukspatronen, som på mötesplatsen träffar Flaxenhjelm, och temligen omildt behandlar denne, liksom det är majoren, som möter borgmästarinnan, hvilken väntat sig finna den unge handlanden. Öfverraskningen är således fullständig på alla håll, och motståndet mot de ungas förening måste uppgifvas.

Stycket är i många afseenden en ganska svag produkt, intrigen löslig och uttrycken stundom temligen frivola, men på det hela taget är det öfverraskande bra af en yngling utan verldserfarenhet och utan synnerlig beläsenhet. Bäst tecknad är tvifvelsutan fru *Ädelgren*, denna gamla kokett, som flyr undan verlden af den enda anledningen att verlden flyr henne, och som vet att dölja sin bitterhet och sitt verldsliga sinnelag under skenhelighetens och bigotteriets slöjor. Hennes brorsdotter *Fredrika* skulle visserligen representera oskulden, men lyckas icke riktigt väl; hon saknar visserligen ej en viss naiveté, men hon visar strax i början att hon har alltför mycken kännedom om verlden.

Pjesen gafs första gången den 8 maj, och sedan ytterligare trenne gånger under spelåret.¹ Man känner ej hvilka de uppträdande voro, men spelet bedömdes i en af stadens tidningar på följande sätt:

»Fru *Ädelgren* har spelat sin role med fullkomligt bifall, och henne har kanske författaren att tacka för det första applaudissemnet. Vi hoppas framdeles få se i *Fredrika Ädelgrens* representant en god actris de tre första gångerna, hvaremot vi anse den, som sista gången spelade rolen, vara alldeles under vårt omdöme. Brukspatron *Tälgssten* har såväl denna som flere gånger förtjent utmärkt bifall i rolen af drucken, der han svärligen kan öfverträffas. Fru *Tälgssten* spelade med behag; *Pommernfelt* hade vi önskat se utföras af den till sådana roller sällsynte Actören, men då den nu spelades af en annan, bör denne ej sakna den

¹ Den gafs på Djurgårdsteatern den 9/7 1806.

tillfredsställelsen, att hafva gjort efter sin förmåga. *Fridström* och *Flaxenhjelm* blefvo äfvenledes väl utförda. *Sophie* lyckas alltid i roller af detta slag och spelade med skicklighet, hvilket vitsord vi äfven önskade kunna tillägna *Henrik*, som blifvit gynnad med en lycklig figur.»¹

Den unge författarens första dramatiska arbete torde dock ej varit »Fruarne», ty redan den 23 Februari tillkännagaf directör Lindqvist: »Under öfning är *Maria von Adelhausen*, dram i 2 akter, original af auditör *Hummel*». Detta stycke kom dock ej till uppförande, ovisst af hvad anledning.

Deremot gafs den 16 maj samme författares divertissement *Wåraftonen*, som dock i Göteborg ej synes upplefvat mer än denna enda representation.

I öfrigt finner man detta spelår några arbeten gifvas af andra inhemske författare. Så hafva vi *Den blinde älskaren*, komedi i 2 akter af Carl Lindegren. Handlingen rör sig omkring ett ämne, som förut behandlats af *De Brosse* och *Legrand*; den rike brukspatron *Jernberg* har tvenne förtjusande döttrar, hvaraf den ena uppväckt baron *Hjelmskölds* kärlek vid något tillfälle då han sett henne. Hon känner honom likväl ej, och detta gynnar hans i samråd med hennes far uppgjorda plan, att låta införa sig i huset såsom blind. Den olycklige mannen väcker att börja med hennes medlidande och sedermera kärlek, när hon lär närmare känna hans karaktär. Nu viss om att hafva träffat den rätta, upptäcker baronen det lilla bedrägeriet, efter en lustig scen med den barska brukspatronessan, den han inbillar att hon, genom att blåsa på hans ögon, har förmåga att återställa hans syn, och som, när detta naturligtvis lyckas, blir utom sig af förskräckelse att finna sig vara en trollpacka.

Vidare gafs *Det besynnerliga spektaklet*, ett litet divertissement af *Björn*. Det skrefs ursprungligen såsom efterpjes till »Grefven af Oldsbach» för Stenborgska truppens recett 1790, och meningen var att låta teaterpersonalen, genom uppvisning af karaktärsdrag i hvars och ens förnämsta roller, uttrycka sin tacksamhet mot publiken. Här förekomma således »Grefven af Oldsbach», Barthold, Bazil i »Barberaren», gumman Gertrud i »Njugg spar och fan tar», Annette i »Annette och Lubin» m. fl.

¹ *Göteborgs Tidningar* N:o 97 för den 25/8 1797. *Sophie* och *Henrik* voro de båda tjenarne i stycket.

Äfven en af truppens egna medlemmar försökte sig som skriftställare, nemligen *Jonas Sundman*, som till sin recett den 6 December lät uppföra: »*Acteuren* eller *Den besynnerliga drömmen*, divertissement i 1 act, blandad med sång och författadt af honom sjelf, för att endast den dagen gifvas; en ädelmodig och öfverseende allmänhet belönar blotta skuggan af förtjenst, der viljan är god». Den gafs emellertid icke blott »endast den dagen», utan vann sådant bifall, att den uppfördes trenne gånger under terminen, och sedermera allt emellanåt långt in på 1800-talet.

Innehållet är i korthet följande: »*Acteuren*» har inlumrat på en stol i sitt rum; då sänker sig *Morpheus* ned i ett moln och tjusar den sofvande med en behaglig dröm, framställd i sång; när denna slutat och *Morpheus* försvunnit i skyarne, förvandlas teatern, och de följande scenerna »äro en alegorisk målning af den sofvandes lyckliga och besynnerliga dröm»: *Fåfängan* uppträder, »förförisk och mycket briljant, införd af 3:ne *Petit-Maitrar*, men denna scen slutas med åska, och en åskvigg förer denna dame med sig under Jorden». Då nedstiga i stället från ett af moln omgifvet tempel *Hoppet*, *Vänskapen* och *Kärleken*, invaggande den sofvande i ljufva drömbilder, hvilka dock afbrytas genom ett buller — teatern förvandlas åter till skådespelarens rum, der han vaknar, »gör reflexioner öfver det som händt, besökes af de medspelande, som komma under pretext att visa sina kostymer samt i öfrigt att repetera sina coupletter, med hvilka pjesen slutar».

Slutligen hafva vi »*Välgörandet*, dramatiserad familjemålning i en akt, Svenskt original», uppgifves det i annonsen om första och enda representationen den 11 Juli, men obekant af hvem. Den förut citerade recensenten skrifer härom i Götheborgs Allehanda för den 18 i samma månad:

»*Theatern.*

Några wänner, som d. 28 Julii för första gången wågade meddela Allmänheten sina tankar, hafva sedan dess ej blifwit afskräckte, at nu och framdeles under äfwanstående titel låta flere anmärkningar i dessa Blad inflyta.

Förliden Tisdag den 11 Julii uppfördes för första gången *Wälgörandet*, Dramatiserad Familie-målning uti 1 Act, Swenskt Original. Ehuru *Kotzebueska* efterapningar merendels innehålla mera luft och mera granlåt än en werkelig handling, tro wi oss dock ej böra anse denna wara utan all förtjenst. Den innehåller otwifwelaktigt många sanningar, ehuru sjelfwa händelsen är en af de mäst vanliga och kanske minst lämpliga för Scenen, då åskådaren väl slipper bråka sit hufwud med gissningar om pie-

cens slut, men äfwen förlorar alt det nöjet en öfverraskande och wäl afpassad utveckling gifwer.

De tre hufvudrolerna i stycket, Fru *Redelberg*, hennes dotter *Maria* och Major *Stålbom* utmärka högst goda och wältänkande människor, hade Författaren gifvit dessa hwar sin role i någon större händelse, i något sådant lefnadsöde, där stora passioner äga tillfälle at wisa sig i sin fulla dag, där det goda i menniskohjertat kan wäcka åskådarens förtjusning, och komma honom att någon gång glömma, hur grymt hvardagslefnaden swärjer mot alt det ädla Försynen onekligen nedlagt i människans själ, så hade ej allena Författaren haft stora fält at låta sina känslor utswalla, han hade äfwen fått se åskådaren mindre bedragen då Rideaun fälde. — Sjelfva händelsen är i korthet den: en wiss Hr. *Skinnerman*, som ej wisar sig men endast omtalas, har sålt sit hus och trädgård til Major *Stålbom*. Uti detta huset bor en fattig och wälgörande enka med sin dotter; hon har ej kunnat betala hyran, hon blir således uppsagd och hennes lilla husgeråd blir utpantadt; hennes dotter erbjuder at med sit arbete söka förtjena en ny boning åt sin Mor; i denna förvirring kommer den nye husegaren, igenkänner i Fru *Redelberg* en gammal wäns Enka, betalar hennes skuld och erbjuder henne at få bo qvar. Hon emottager hans godhet; et bref ankommer, hon bryter det, finner sig hafwa wunnit et arf, hwars förlust gjort hennes olycka, wil betala Majoren, som wägrar emottaga, och beslutet blir at de framdeles skola utgöra et hushåll, och at deras boning altid skulle bli wälgörandets, och en säker tillflykt för den medlidande.

Roler som ej äro hufvudsakligen nödwändiga i piecen, äro Corporal *Hurtig* och en flicka om 7 år. Den förra är en god, ärlig Soldat, som dock talar något för mycket för at blott vara Corporal; den sednare har Författaren behagat gifwa en lång utanläxa, en målning på Marias goda hjerta, som altför wäl kunnat umbäras, i synnerhet då hon sjelf straxt derefter, fastän med andra ord, gör samma berättelse. — Åtskilliga ställen i detta lilla stycke vitna likwäl at Författaren ej är utan smak och kunskaper; åtskilliga lyckliga uttryck hafwa äfwen blifwit använde; men dock synes de beständigt uprepade termer, tagne af Fortificationen, och hwilka Majoren och Corporalen, til och med *Maria* anföra, vara altför öfwerflödiga, i synnerhet som våra gamla *Militairer* nu för tiden merendels antingen glömt sådana eller ock äro för mycket artiga för at bruka så stråfljudande ord uti Fruntimmers-conversation; ännu mindre äro de lämpelige at anföras af *Damerna* sjelfwa. För öfrigt skulle wi, om Författaren före upförandet af sin *Piece*, communicerat den med oss (hvilket han visserligen ej kunde, då wi äro okände), upriktigt sagt honom, at Stycket ej är skrifwit för Theatern, i fall Författaren ej själf känner hwad Theatern fordrar; men icke eller råde wi honom at trycka det som *Roman*, då *Romaner*, tywärr, snart äro de enda böcker som läsas, och Allmänheten börjat finna, at *Mästerstycken* af detta slag äfwen kunna skrifwas. Det säkraste beröm Författaren kunnat winna, är wisserligen det, som en vän ger, då *Original*et för honom enskilt upläses. Men då *Wälgörandet* nu är uppfördt, hafwa wi blott et par ord at tillägga om själfwa action.

Major *Stålbom* hade både walt sin klädnad och sin role,

och swarade i båda afseenden emot åskådarens önskan. Fru Redelberg torde deremot, om Piecen andra gången uppföres, få något mer tid at läsa öfwer. Maria spelte med wanligt bifall. Hurtig hade kunnat spara sin röst på några ställen, där han nästan war för mycket högljudad, och lilla Flickan äger en så sällsynt och ofta beundrad gafwa, at den ej behöfwer det loford wi annars gärna skulle gifwa.»

På denna recension svarar en insändare, som uppenbarligen icke är någon annan än författaren sjelf, hvilken sålunda var bosatt här, eller åtminstone vid tillfället vistades i staden:

»Till Recensenterne i Götheborgs Allehanda N:o 57.

Min Herre!

Chevalleriets ålder har förswunnit, det är icke mer den tid, då man endast roar åskådare med fésager och underverk. Naturen har börjat återtaga sin förlorade högaktning och kunskapens gryning bådär den dag, som skal återföra oss till hennes kjusande enfald. Hwarföre då yrka Passionernas språk, hwarföre fordra sällsynta händelser för Theatern, hwarföre neka Scenen at framställa de känslor wi dagligen kunna njuta? Det är föraktet för dessa känslor, som danar det veklige i våra seder, det är kärleken för det ovanlige som föder våra dårskaper. 'Passionerna hafva någonting barnsligt', säger den kärnfullaste bland Philosopher, 'och detta är orsaken hwarför barn isynnerhet älska Theatern.

Jag vet att man med mera lätthet kan måla de härjande stormarne, som skaka människohjärtat, än de lugna rörelser, som endast göra det lyckligt; jag vet att det fordrades et större snille än mit, at af hwardags-lefnaden skapa en intagande tekening. Men om en stor Författare har rätt. då han försäkrar, at et medelmåttigt Original är bättre än en ypperlig Öfversättning, borden I med mera mildhet döma den första Dramatiska Pièce, som kan hända är skrifven utan den inwickling man alltid trodt wara nödig för Theatern.

Det lærer vara en afgjord sak hos många Domare at en dramatisk författare nödvändigt skal hafva apat Kotzebue, och härör af Okunnighet at Kotzebue själf, ehuru imitabel, likväl har Copierat sina bästa Charactersmålningar af Sterne; ingen af dessa Mästare tror jag likväl skulle vara mina Herrar Critici förbunden för nya upptäckten at termes de Metier blifvit banlyst.

At Maria på et enda ställe svarar *Stålbom* i samma ton, torde kunna tålas under ett skämt, hälst då det sker med ord, som en flicka kunnat lära under Conversation, men om ock författaren häruti felat *en* gång, anser han det för öfverflödigt at *toenne* gånger påminna honom derom.»

På tal om teaterkritik, är det af intresse, att den första verkliga sådan vi träffat i Göteborgstidningarne är den nyss antydda, af så sen dato som den 28 Juni 1797; den förekommer i Götheborgs Allehanda, samt inledes med följande ord:

»Några vänner, som flitigt besöka Spectaklerna här i Staden, och finna bristen af en Theater-Recension, hafva förenat sig at någon gång underkasta Allmänhetens omdöme de anmärkningar, som kanske hwar upmärksam åskådare gör, men som sällan hinna til deras kunskap, på hvilka de mäst synas riktade. Wi upphäfwä oss därföre ej til uttolkare af Allmänhetens tankar, wi blott meddela wåra egne.»

Man var dock ännu långt ifrån att våga sig på den estetiska undersökningen af ett dramas väsen och byggnad, utan man förklarade helt uppriktigt: »At följa Stycket från början till dess utveckling wore altför widlyftigt, det är ej eller wårt mål, utan de spelande personernas skicklighet fäster mera wår upmärksamhet».

Till och med i hufvudstaden låg den verkliga, gedigna teaterkritiken i lunda ännu på Gustaf III:s tid. Ristells år 1778 utkomna *Vitterhets- och Gransknings-Journal* innehåller visserligen recensioner, men utan synnerligt värde, och likaså *Regnérs Svenska Parnassen*; allt inskränker sig till att, liksom i *Lärda Tidningar*, meddela korta redogörelser och utdrag, och samma är äfven förhållandet med Roséns *Hwad Nytt? Hwad Nytt?* i Göteborg, som lemnar åtskilliga underrättelser om teatrarne i hufvudstaden. Det är blott de stora Stockholmstidningarna *Allehanda* och *Stockholms Posten* som innehålla några egentliga kritiker.¹

För att återgå till den första teaterrecensionen i Göteborg, så torde man icke misstaga sig om man förmodar att det är David Hummel som döljer sig bakom det fingerade flertalet. Första föremålet för hans bedömande var *Den ädle Stråtröfwaren* eller *Wänskapen och Troheten*, dram uti 3 akter, och recensenten yttrar härom:

»Det är et från sit wackra Original på wårt fattiga Swenska språk omsatt Theaterstycke.² Öfversättarens förtjenst wore kanske större, om han mera följt originalet; det äger många Tyska skönheter, som på Swenska förlora denna egenskap, men den förtjensten böra wi ej neka honom at wi funnit Stycket öfwerträffa hwad wi af denne Anonymen kunnat wänta. Själfwa händelsen är rörande, charactererne någon gång öfverdrefne, som t. ex. Fångwaktarens, Franskan någon gång illa använd, yttrandet emot Adel ofta för strängt; men alt detta fordrar en mera särskild granskning än wi nu kunna företaga, då wi blott åskådat, ej genomläst Dramen.

Bland de spelande personerna, som för skicklighet utmärkt sig, anföra wi gerna *Carolina*, den enda werkliga Actrice, som

¹ Jemf. *Oscar Levertin*, Teater och Drama under Gustaf III, sid. 198 o. f.

² Spelades första gången den 23/5 1797.

Götheborgs Theater nu kan framvisa.¹ Hennes sällsynta egenskap at spela muntra, qwicka roller i Comedien med lika sanning, som hon spelar de Känslofulla i Dramen med styrka, har altid behagat Allmänheten, som med rättvisa gifwit henne bifall; wi hade likwäl önskat at hon mera walt sin klädnad, som syntes för litet Tysk. *Georg Bukaldo* har däremot ej lyckats så wäl; wi hafwe funnit alt för mycken stelhet, ingen wärma, och ingen declamation i uttalet. Wi skulle gärna medgifwa honom at hans rolle kanske ej förtjent declamation, men wi anse det ej wara Acteurens sak at döma häröfwer, då rollen blifwit honom tildelad.

Unge Grefwe *Waldheim*, som så rättmätigt winner bifall i det comiska, har i denna Dramen warit högst malplacerad, och äfwen spelt sin rolle med den fullkomligaste negligence, en rolle, som, spelad af en därtill skicklig Acteur, blefwe en bland de starkaste i piecen.

La Fleur och Ryttmästaren *Ehrenstein* hafwa däremot, ehuru i högst motsatta roller, wunnit et bifall, som Allmänheten aldrig nekar dem, hwilka weta at så wäl träffa både characteren och klädnings sättet, samt sätta sig fullkomligen i de personers ställning, hwilka de på Schenen (!) föreställa, en egenskap, hwilken *Fängwaktaren* i sin annars osmakeliga rolle så wäl i detta som de fläste Stycken, där han spelar, altid med förtjent upfyllt.

Friherrinnan *Richtenstern* tro wi ej hafwa dagelig öfning uti Franskan, i anseende til en hop rådråkade ord, som hon här och där anfört: *Jacob*, hufwudrollen i piecen, torde förtjena mera beröm. Characteren, som redlig man, har Acteuren, efter wårt omdöme, med skicklighet utfört, mot klädnaden är ej eller något at påminna, men om några fel för öfrigt märkas, tildöma wi dem häldre Öfwersättaren än den annars godkände Acteuren. De öfrige spelande personerne wilja wi med flit förbigå.»

En rätt god tillökning i repertoaren var *Jüngers* komedi i 4 akter *Det unga paret i landsorten*, öfversatt af Altén. Det hela är en skickligt hopkommen berättelse om de äfventyr en ung äkta man och hans hustru iråka under ett besök i Stockholm, och hwilka sättas i scen af fruns yrhätta till syster. Förvecklingarna, som uppkomma derigenom, att mannen tror sig ensam besöka en maskeradbal, under det svägerskan öfvertalar den unga frun att i hemlighet följa efter, blifwa allvarliga nog och hota för ett ögonblick att vålla en brytning mellan makarna, men då de verkligen älska hvarandra, ställes saken tillrätta; dock anser sig lilla svägerskan, som är temligen försigkommen, för-anlåten yttra:

»Hvad Ni äro lyckliga med Er arkadiska ömhet! Kära barn, skynden Er ur staden, eljest löper folket efter Er på gatorna och ropa: Der går det unga paret från landsorten!»

¹ Carolinas roll utfördes af *Eva Fundin*.

Årets öfriga dramatiska nyheter af tyske författare var en-aktslustspelet *Klöfverknekt*, som icke gick mer än en enda gång, den af Fredrique Eleonore Baptiste öfversatta komedien *Den unga enkan* samt Kotzebues femaktsdram *Redlighetens seger öfver förtälet*, hvilken blef en kassapjes och spelades 6 gånger under år 1797. Anmärkningsvärdt är, att dramen, hvilken kan räknas bland sin författares bästa arbeten, lemnades af öfversättaren, *Eurén*, först till teatern i Göteborg — eller blef man åtminstone här först i ordning med dess uppförande, hvilket egde rum den 12 Juni, under det att den icke gick öfver Munkbroteaterns scen förrän den 1 Juli.

De franske författarne voro talrikare representerade. Den 5 Dec. 1796 gafs *Svart på hvitt* eller *Fruentimmerna på öfverblifna kartan*, komedi på vers i 2 akter »af herr Envallson», men egentligen blott en fri bearbetning af denne efter Dufresnys »Le Dédit», och den 16 Maj året derpå de Falbaires femaktsdram *Fabriqueuren i London* eller *Den räddade Medborgaren*.

Vidare gafs *Det dubbla profvet* eller *Kärlekens dårskaper*, komedi i en akt af R. Alain, öfversatt af C. G. Schylander, hvilken pjes emottogs mycket vänligt af allmänheten och spelades fem gånger under terminen. Kritiken yttrade:¹

»Redan innan Någre Wänner började sina sammankomster, har *Förvandlingarne* eller *Det dubbla Profvet*, Comedie uti 1 Act, härstädes blifwit upförd; vi se oss derföre ej hindrade, at, efter hwad wi närmare wid sista Representationen d. 8 dennes kunnat anmärka, om denna Piece korteligen meddela våra tankar. Stycket, eller rättare Farcen, är öfversättning från Franskan. Wi känna ej Originalet; men öfversättningen har, innan den här upfördes, flera gånger i Stockholm blifwit med bifall gifwen. Den är äfwen skickeligen utförd af en allmänt berömd Acteur, som desto lättare och naturligare bör kunna företaga en öfversättning, ju mera Piecen närmar sig til den caractere, hwaruti han på scenen wunnit mesta anseendet. Likwäl hade wi önskat at se upträdet förflyttadt til vårt Fädernesland, som utan mycken förändring kunde låta sig göra; det blir alltid därigenom mera intressant för åskådaren.

Om man än skulle kunna göra en och annan påminnelse wid åtskilliga nog fria uttryck, som i denna Piecen brukas, så vilja vi däremot urskulda en del, i afseende på det ändamål Farcen egentligen har i at roa. Åskådaren äger tillfälle at skratta, och han gör det med så mycket mera nöje, då han finner action fullkomligen swara mot Författarens föresats. Den nog plumpa

¹ *Göteborgs Allehanda* den 11/8 1797.

utlåtelsen: at »få Flickor nu för tiden kunna passera för annat än Enkor», hade wi önskad aldeles utgallrad, den är ej allenast sårande mot anständigheten, den är äfwen falsk och förolämpande mot hälften af människoslägtet; och efter wår tanke har den Theater-Scribent oändligen misstagit sig, som smickras af et Publikens gapskratt at dårskaper; men den återigen rätteligen funnit Theaterns ändamål, som ser sig belönt af kännares upväckta, genom löje uttryckta, förnøjelse, wid ett qwickt och sannt skämt.

Charactererne i denna lilla efterpiece äro för öfrigt de mäst wanliga; Enkan *Arabelle*, som älskas af *Belmont*, är en ganska wanlig qwinna; den andra Enkan, i hwars hus hela planen anlägges och utföres, är ej eller någon sällsynt person. *Belmont* är en obetydlig warelse, ehuru den, för hwars skull och af hwilken hela snaran utspinnnes; Kammarjungfrun, som af Fru d'Arabelle är underwisad, huru hon, genom utgifwande för en Enkegrefwinna och gifwen anledning til *Belmonts* kärlek, skal sätta denna trohet mot *Arabelle* på prof; och *Frontin*, som i lika afseende under rättad af sin Herre, *Belmont*, utgifwer sig för en rik Köpman och friar till *Arabelle*, äro hufwud-rollerne i pieceen, samt tillika de bäst utförda, illistiga och i hög grad löjeliga; i synnerhet denna sednare, som har det mästa i hela Farcen at säga, och hwarigenom uplösningen, då bägge desse personers rätta stånd upptäckes, blir för åskådarne angenäm, sedan ej allena ändamålet med intrigen blifwit wunnet, utan desse äfwen på köpet hunnit narra sig sjelfwa. Den naturliga följdén är då de älskandes återförening, och et alfwarligt löfte, at aldrig mer wåga så farliga prof.

Hwad wi om actionen nu kunna hafwa at tillägga, rörer egenteligen endast *Frontin* och *Lisette*; *Belmont* och *Fruarne* äro ej betydligare roller, än at de wäl af mindre skickeliga personer utan stor förlust för pieceen skulle kunna utföras. Wi hafwa dock aldeles ej saknat skickelighet hos dem, hwilka härtill blifwit brukade. — *Lisette*, ehuru mindre lyckelig *Actrice*, har likwäl spelat sin role med et bemödande, som snarare bör upmuntras än tadtas. — *Frontin* deremot, har i alt wunnit wårt bifall, vi gilla dess action och äro öfwertygade at Allmänheten i roller af detta slag altid ser honom med nöje, då upmuntran wore orättvist at neka honom: det felet böra vi ändå ej lemna obemärkt, at han någon gång lägger egna ord til sin role, som ej altid tjena til den sammans förbättrande.»

Den förtroliga aftonmåltiden, komedi i 2 akter, uppgifves i annonsen för premiären, den 23 Febr., vara »swenskt original», men var i sjelfwa verket en öfversättning af C. G. Nordfors från Pujoulx' »Les Dangers de l'absence, ou le Souper de famille». Den hade nyss förut, den 22 Okt. 1796, gifvits första gången på Dramatiska teatern; det samma år tryckta exemplaret saknar alla uppgifter om författaren eller öfversättaren.

Herr *Ferval* har vid återkomsten från Vestindien, der han vistats för att uppbära ett stort arf, funnit sin hustru aldeles förändrad. Hon har ej kunnat med jemmod bära

lyckan att från en ringa och obemärkt ställning med ens finna sig vara rik; fåfänga och högmod hafva alldeles förvridit hennes hufvud; hon försummar sina barn, missaktar sin gamle far för hans låga börd, och har omgestaltat hela huset till öfverensstämmelse med modets fordringar i den verld, hon numera anser sig tillhöra. Det är med djup smärta hennes enkle, redbare man ser denna förändring hos sin hustru, och, när den senare till råga på allt, låtit anordna en storartad fest för att fira hans återkomst och ditbjudit de nya förnäma bekantskaperna, hvilka herr Ferval icke känner ens till namnen, då beslutar han söka återbringa henne till sig sjelf, enkel, god och kärleksfull som hon förr var. Han föreger att han nödvändigt måste resa in till staden, och vidblifver denna afsigt trots alla hennes öfvertalningsförsök. Sårad af hans bestämthet, intalas hon med lätthet af sin intriganta kammarjungfru att mannen är henne otrogen, och att han rest endast för att träffa en älskarinna. Detta gör likväl att hon börjar grubbla öfver anledningen till att mannens kärlek för henne minskats och i sin oro går hon till barnen, hvilkas åsyn och förskrämda sätt icke bidrager att lugna samvetsförebåelserna.

Herr Ferval har dock ej rest, utan frampå qvällen, midtunder den bullrande festen, inträder han till den gamle svärfadern och barnen, hvilka icke få vara med om detta nöje, samt låter der servera aftonmåltiden. Då återkommer ännu en gång fru Ferval; hon finner sin svartsjuka ogrundad, det är en taffa af öm förtrolighet och anspråkslös glädje som möter henne, när hon kommer från festens buller, etikett och flärd; hennes bättre natur vaknar åter till fullt lif, hon blir åter hvad hon varit och är för alltid botad.

Äfven de engelske författarne voro under denna speltermin representerade af ett par arbeten: *Intrigerna* eller *Här äro rum att hyra*, komedi i tre akter, samt enaktskomedien *Misstaget* eller *Den gamla fröken* af Murphy (*The old Maid*), öfversatt af Altén efter Mayers tyska bearbetning »Der Missverstand». Båda dessa pjäser äro temligen obetydliga, men hade att glädja sig åt publikens bifall, så att den förre spelades trenne gånger under terminen och den senare två.

Repriser gäfvos under året af de vanliga favoritopetterna »Annette och Lubin», »Colin och Babet» (3 gånger), »Nina» (2), »Zemir och Azor», »De två jägarne och mjölkflickan» (3), »Masqueraden», »Sven och Maja» samt »Azemia»,

hvarjemte återupptogs »Kronofogdarne» eller »Slotterölet», som ej gifvits sedan den 19 Dec. 1793. Vidare dramerna »Den okände sonen», »Den landsförviste» och »De okände» af Kotzebue, »Vestindiefararen», »Grefven af Oldsbach», »Den försonade fadern», »Pasquillanten», »Landtpresten i Wakefield», »Papegojan» samt »Amelie och Montrose», hvarom det heter i annonsen: »Denna Piece är härstädes ej spelt mer än en gång förut, eller den 2 Nov. 1793», hvilket årtal är tryckfel som bör rättas till 1795.

Af äldre komedier gäfvos: Schröders »Fändriken» och »Björnarne», »Den narrade abbéen», »List öfver list», »Profvet», »Den enleverade fästmon» — de tre senare hvardera 3 gånger —, »Afresan», »Solen lyser för hela verlden», »De löjliga kusinerna», »Kaffehuset på landsbygden», »Borgmästaren och borgmästarinnan», »Tvillingarne från Bergame», »Indianerne i England», »Kungen och Kammarpagerne» samt »Oralet» eller »Gudasvaret».¹

¹ Den 3/2 1797 annonseras i *Göteborgs Tidningar* till salu på Lars Wahlströms tryckeri följande teaterpjäser: »Grefven af Walltron», skåd. 5 a., »De ädelmodiga bönderna», skåd. i 2 a., »Sargines» eller »Kärlekens fosterson», skåd. 4 a., »Tom Jones», kom. op. 3 a., »Fruentimmernas Jacobiner Klubb», moral. lustspel 2 a., »Borgsmännerne», 2 a., »Susanna», dram 5 a., »Den lyckliga lottsedeln», kom. 5 a. samt »Annette och Lubin». I samma tidning för den 22/6 önskas få köpa »Styrhjörn» eller »Den afundsjuke», komedi 3 a. af von Dalin samt »Tartyff» eller »Den skenhelige», komedi i 5 a. af Molière.

Det blef ett olyckligt år för teaterdirektör Lindqvist. Att börja med fick han tvenne obehagliga rättegångar på halsen, deraf den ena härledde sig därifrån, att han i Juni månad 1796 hade på Grans gästgifvaregård i Vester götland med hugg och slag öfverfallit gästgifvaren derstädes, *Grandin*; när han, stämd härför till Habo tingsrätt, icke infann sig, dömdes han till 32 skill. specie böter, men, när detta ej hjälpte, anmodades magistraten den 11 Sept. 1797 att »till Lindqvists afförande med tjenliga medel lemna handräckning för ransaknings undergående» vid nämnde häradsrätt den 28 i samma månad.¹ Det är icke bekant hur saken aflopp.

Det kan icke nekas, att Lindqvist i detta fall erinrar om von Blanc och dennes våldsamma beteende, särskildt när man härtill lägger, att Lindqvist blef af kommandanten i staden anklagad att hafva ofredat och öfverfallit vakten vid Kungsporten qvällen den 23 Febr. 1797.²

En annan rättegång öppnades mot Lindqvist af en timmerman *Johan Fröberg*. Denne hade, enligt kontrakt af den 21 maj 1796,³ antagits till maskinist vid teatern för en

¹ Stadsarkivet i Göteborg: *Ankomna Skrifvelser* 1797 13/5 och 11/9 från kon. Befallningshafvande.

² Stadsarkivet, *Ankomna bref* 1797. Konungens Befallningshafvande anmodade ²⁵/₂ magistraten att utse två ledamöter i den Slotts-rätt, som den 3 Mars skulle ransaka i målet, som samma dag blifvit anmaldt, och vidare beordrades magistraten den 14 mars att låta inför Slotts-rätten den 22 i samma månad inställa vittnena: handlanden Aspelin, artilleristen Brobeck, bränneridrängen Carlstedt och en dräng hos bryggaren Bauer. Det har trots alla efterforskningar icke lyckats finna Slotträttens protokoller.

³ Kontrakt med teaterfolk från denna tid äro så sällsynta att detta, ehuru det afser en underordnad befattning, torde förtjena anföras (*Kämnerrättens dombok i civilmål* 1797 ²¹/₁₁):

»Jag *Johan Anton Lindqvist*, innehafvare af Kongl. Maj:ts allernådigsta Privilegium at upföra Spectacler, antager härmed till Machinist wid min Theater Herr *Johan Fröberg*, hwilkens owilkorliga skyldighet det är at i nogaste måtto rätta sig efter den för Machinisten och Theaterbetjeningen författade Instruction, så kärt honom är at undwika den plickt och olägenheter den utstakar.

Herr *Johan Fröberg* bekommer uti Contant Lön äriligen Ett hundra Sexton Riksdaler 32 skill. jämte 12 skill. för hwarje Spectacel som på min Theater upföres.

Detta Contract, som är gällande uti Twå års tid, räknadt ifrån den 18 instundande Junii, upsäges Sex månader förr än det tilländalupit, i annor händelse Prolongerar det sig själf ett års tid.

tid af trenne år mot 116 rdr 32 sk. lön, samt därtill 12 skill. för hvarje spektakel. När så Lindqvist i September det följande året gjorde en resa till Stockholm, anmodade han aktören *Johan Barck*¹ att uppsäga Fröberg från platsen, och tillika underrätta denne, att en annan maskinist, *Nyberg*, redan vore i hans ställe antagen. Detta hade till följd att Fröberg fordrade ersättning för den återstående kontraktstiden, med 24 skill. om dagen, samt såsom sitt tillgodohafvande tillsammans 117 rdr., under det Lindqvist icke ansåg sig vara skyldig mer än 20, och så började rättegång.²

Med ofvanstående vilkor förklarar jag, Johan Fröberg, mig till alla delar nöjd, och förbinder mig till owägerlig lydnad och fullgörande af alla föreskrifne puncter; till yttermera wisso är här af 2:ne likalydande Exemplar uprättade, dem wi med våra namn undertecknad. Götheborg den 21 Majj 1796.

Joh. A. Lindqvist.

¹ Namnet skrives så på tvenne ställen i protokollerna. Är det manne felskrifning i stället för *Jacob Krogh Borch*? Det förtjenar dock anmärkas att, när stadsfiskalen yrkade att »aktören Barck» såsom Lindqvists syssloman ej borde tillåtas vittna, genmälde denne att han icke var i Lindqvists bröd eller uppar lön af honom.

² *Kämmnersrättens dombok i civilmål* 1797 ^{21/11}, 1798 ^{19/1}, ^{26/1}, ^{2/2}, ^{9/2}, ^{23/2} och ^{2/3}. Lindqvists kontokurant har följande utseende:

»*Johan Fröberg Kredit.*

1796 Juni 18.	Godtgöres lön från dato till den 20 Juni 1797 rdr. 116: 32	
	» för i Uddevalla uppförda 26 ¹	
	Spectacler å 12 sk.....	» 6: 24
	Godtgöres för i Göteborg till Augusti månads slut gifna 91 Spectacler.....	» 22: 36
	Från den 21 Juni 1797 till och med den 8 Aug. kan ej någon lön för Fröberg godtgöras, emedan han begärt och fått tillstånd att under samma tid arbeta hvarest han sjelf behagat.	
	Från och med den 9 Aug. till samma månads slut godtgöres lön.....	» 7: —
		rdr. 152: 44
Debet.		
1796 Juni 18.	Från dato till närvarande bekommit uti diverse poster tillsammans.....	rdr. 101: 24
	Påfördt för i Uddevalla uppburna.....	» 9: 34. 8
Okt. 4.	Kontant.....	» 21: 33. 4
	Saldo till godo.....	» 20: —
		rdr. 152: 44

Värre än dessa äfventyr var likväl att Lindqvists ekonomiska ställning befanns fullständigt undergräfd efter de trenne spelterminerna. Krediten var så tillintetgjord, att magistraten, vid slutet af den sista, fann sig på anmälan af kronouppbörds-kassören nödgad beordra underskulden Magnus Claesson »att hos Theater-Directeuren J. A. Lindqvist genast uttaga 21 rdr. rgs. för spectacler, som den 8, 9, 10, 11, 12, 14, 15, 16 och 17 Augusti blifvit uppförda» samt att, för säkerhets skull »hädanefter, hvarje afton då Spektakel upföres, genast efter dess slut uttaga den derfor kronan tillkommande afgift af 2 rdr. 16 skill.»¹

Med undantag för Johan von Blanc, hvilade det ett oblidt öde öfver dessa tidiga försök att i landsorten bilda stående teatrar. En af von Blancs aktörer Anders Lundqvist gjorde ett dylikt försök i Jönköping mot slutet af 1798, men, ehuru sällskapet i stadens »Allahanda» skördade stora loford »för dess såväl stilla och hedrande uppförande utom, som utmärkta skicklighet på theatern», nödgades likväl direktören redan i Februari det följande året offentligen förklara, att han icke skördat penningar; försöket hade icke slagit väl ut; dyrlegda sujetter och ofta klena hus hade gjort, »att endast sällan har jag haft ett skäligt öfverskott», och företaget måste uppgifvas.

Liknande öde förestod *Johan Petter Strömberg*, som i Sept. 1800 öppnade en stående teater i Nyköping; äfven den måste stänga sina portar med vårterminen år 1802.²

De egentliga anledningarna till Lindqvists förluster äro icke närmare kända, men torde väl hafva varit desamma som tillintetgjorde den stående teatern i Jönköping, nemligen höga omkostnader och små recetter i förening. Visserligen hade Lindqvist sjelf ett stort hushåll att försörja — det utgjordes åtminstone två år senare af honom och hans hustru samt 7 barn —, men förtjensterna på den världshusrörelse han dref voro väl å andra sidan icke så obetydliga. I alla händelser hade han att kämpa mot det säkerligen icke obetydliga parti i Göteborg, som i teatern såg en fördömlig inrättning, värd allas förakt, och hvilket

¹ *Magistratens Politiprotokoll* 18/8 1797. Af de här uppgifna spektakeldagarne återfinnas i annonserna, och således i den efter dessa uppgjorda spellistan, endast den 8, 10, 11, 15 och 17 Aug. hvaremot saknas alla uppgifter för den 9, 12, 14 och 16.de; ett nytt intyg om annonsernas ofullständighet.

² *Birger Schöldström*, *Hög och sann konstnärlig anda*, sid. 88 o. f.

parti nog både direkt och indirekt blef en farlig fiende för teatern.

Huru som helst, hade detta parti tillfredsställelsen att nu se förverkligade de önskingar, en »Patriot» uttalar i *Göteborgs Tidningar* för den 1 Nov. 1796. Sedan han klagat öfver att »Comoedianter, gycklare, eqvilbrister och konstmästare» hafva en magnetisk dragningskraft till orten, dit de med snabba steg ila, för att rikta sig på innevånarnes bekostnad, utbrister han till slut: »O, hvilken märkelig förlust om dessa flitiga lättingar skulle svälta!»

Derhän hade det också nästan kommit, ty Arvid Hummel berättar i bref till C. C. Gjørwell den 5 Mars 1799: »Efter åtskilliga kringresande trupper, etablerade sig en J. A. Lindqvist år 1796 såsom direktör för spektaklerna här. 1797 gjorde denne man öfverslag och fann att han förlorat 4,000 rdr.»¹ Detta var gifvetvis mycket mer än hvad Lindqvist förmådde bära, samt sålunda måste han afgå såsom teaterdirektör samt uppgifva hoppet att med egna krafter upprätthålla en stående scen i Göteborg.²

¹ Hummels uppgift att Lindqvist skulle börjat sin verksamhet här först 1796 är, som af det föregående synes alldeles oriktig; Lindqvist började sin teaterverksamhet med spelterminen $12/12$ 1794— $28/8$ 1795, samt fortsatte derefter med en andra $2/11$ 1795— $23/8$ 1796 och slutade med den tredje $3/11$ 1796— $12/9$ 1797.

² Att Lindqvists tillgångar fullständigt utsinat skönjes mer än tillräckligt deraf, att han icke längre förmådde betala ens de obetydligaste skulder. Så lagsöktes han i Februari detta år af handlanden *Lars Sparrgren* för 7 rdr. 46 sk. specie, i April af *Ludvig Henr. Crohn* för 75 rdr. 21 sk. 6 rst. *Kämnersrättens dombok i civilmål* 1797 $17/2$, $21/4$, $16/5$, $19/5$, $2/6$, $30/6$ och $14/7$. Vidare i Maj af musikanten *Carl Wilh. Gäde* för 53 rdr. 38 sk.; i Juni af handlanden *Olof Wohlfahrt* för 47 rdr. 27 sk. 3 rst., af handlanden *Conrad Bagge* för 17 rdr. 33 sk. 8 rst.; i Juli af handl. *Denitz* i Venersborg för 11 rdr. 38 sk. 6 rst.

Teateraktiebolaget ⁹/₁₀ 1797—³¹/₈ 1798.

Att Lindqvists ställning var så vacklande, att han skulle nödgas efter slutet af sommaren 1797 uppgifva tanken på att med egna medel uppehålla den stående teatern i Göteborg, måste naturligtvis snart blifva allmänt bekant. Utsigten att nödgas undvara spektakler var icke uppmuntrande för alla dem, som betraktade upprätthållandet af en teater med goda krafter och god repertoar såsom något oundgängligen nödvändigt, och denna utsigt förmörkades ytterligare derigenom att, om Lindqvist tvingades öfverlemna all sin egendom åt fordringsegarne, veder vågade man att dekorationer, kostymer och teaterbibliotek skulle komma att skingras.

För att rädda ställningen, bildade man därför ett bolag, staldt på aktier, och detta, »*Theateraktiebolaget*», öfvertog nu efter spelterminens slut Lindqvists alla tillhörigheter af nämnda slag, i afsigt att fortsätta dennes afbrutna verksamhet. I spetsen för bolaget, eller rättare för den ekonomiska delen, ställdes handlandena *Niclas Björnberg* och *Andreas Fredrik Ritterberg*.

Den förre, *Niclas Björnberg*, var liksom meddirektören en man i sina bästa år. Han hade blifvit grosshandlare 1781, blef slutligen en af Göteborgs allra rikaste borgare, dref en betydande skeppsfart samt egde en mängd bruk och egendomar i bergslagen, sådana som Munkfors, Rotneros, Skarped, Rottneholm, Rottnedal, Löfstaholm, Björkfors, Antonström, Thorsby, Fredrosverken, Stöpsjö, Fogel-

hyttan, Loviseholm m. fl. äfvensom Partilled, och hugnades slutligen med titel kommerseråd, samt med kommandörskraschanen af Wasa Orden. Han hade likväl, förutom genom sin rikedom, gjort sig känd för högmod och hårdhet, och hatet mot honom tog sig ett år senare uttryck i ett formligt upplopp, det så kallade »Björnbergiska kriget».

Anders Fredrik Ritterberg, son af bokhållaren, sedermera superkargören i Ostindiska kompaniet Bengt Fredrik Ritterberg och Anna Sibylla Luther, var född omkring 1749 och hade 1783 blifvit egen handlande, samt valdes längre fram till rådman.

Som sagdt var det dessa båda, som åtagit sig de ekonomiska bestyren, men, då deras egna affärer icke medgäfvö dem att offra allt för mycken tid häråt, uppdrogs åt en viss *I. Fack* att med titel »Theater-bokhållare» sköta de löpande göromålen.

Allt hvad som rörde scenen åter anförtroddes åt den bepröfvade *Johan Anton Lindqvist* såsom teaterföreståndare, med allenarådande myndighet att antaga aktörer och aktriser och med dem upprätta kontrakt, förmodligen dock inom ramen af en genom de ekonomiske direktörerna uppgjord budget.¹

¹ *Magistratens politi prot.* 13/10, 20/10 1797 samt 28/3 1798. »För att erhålla säker uppgift på de löner och öfrige wilkor samtelige Acteurer och Actricer wid härwarande Comedie Trouppen åtnjuta, hwaraf theas utskylder till Kongl. Maj:it och Kronan komma att beräknas, woro handelsmännen Herrar *Anders F. Ritterberg* och *Niclas Björnberg* till i dag (20/10) uppkallade, såsom the them skola åtagit sig omsorgen om Spectaclerne för åtskillige Aktieegares räkning».

Ritterberg inställde sig i följe häraf, men Björnberg anmältes hafva förfall, och förklarade Ritterberg, att hvarken han eller Björnberg hade någon befattning med aktörernes eller aktrisernas antagande, eller några Contracter med dem upprättat, utan ankom sådant på föreståndaren för spektaklerna *J. A. Lindqvist*.

»I anledning häraf fick mantalskommisarien *Bergman*, nu närvarande, tillsägelse att af Lindqvist fordra en uppgift på alla wid Theatern engagerade personer, och de dem bestädda löningswilkor, samt med berättelse derom till Magistraten inkomma, och som dessa personer komma att njuta sina löningar af de under Aktieegarnes disposition inflytande medel, så försäkrade Herr Ritterberg att deras årliga kronoutskylder deraf skola blifwa innehållne och betalde.»

Med afseende på detta åtagande »anmälde (28/3) handlanden Herr Niclas Björnberg, i anseende till den ansvarighet handlanden *A. F. Ritterberg*, å aktieegarnes vägnar uti härwarande Spectakelinrättning, den 20 sisl. October sig åtagit för Acteureernes och Actricernes årliga kronoutskylder, att Actieegarne numera upsagt Comedie-Trouppen, så att Spectaclerne icke längre än till nästkommande September månad

Det synes varit med allvarliga afsigter att upprätta en god scen, som man började detta företag. Den unge, estetiskt intresserade *Arvid Hummel* skrifver nemligen den 5 Mars 1799 till bibliotekarien Gjørwell bland annat: »Jag var några dagar i början Teaterfiskal härvid, men ledsnade snart vid göromålen, som hade dagliga ledsamheter». Denna fiskalstjänst innefattade uppsigten vid representationer och repetitioner, och Hummel var sålunda en slags regissör, tyckes det.

Personalen utgjordes, med ett par undantag, af alldeles desamma som förut hos Lindqvist, nemligen:

Johan Anton Lindqvist, föreståndare.

Aktriser: fru *Maria Christina Lindqvist*, f. *Nordström*.

» *Hedvig Eleonora Pannenberg*, f. *Frisk*.

Mamsell *Eva Fundin*,

» *Charlotte Edberg*,

» *Beata Christina Hallongren*,

» *Maria C. Lindqvist* samt nykommen

» *Jeanette Pettersson*, hvilken i öfrigt

är okänd, men som uppträdde

⁵/₁₂ såsom *Sophie* i »*Flickorna*»

eller »*Wänskapen på prof*».

Aktörer: Herr *Jonas Sundman*,

» *Johan Eric Brooman*,¹

» *Johan Adolf Haldén*,

» *Jacob Krogh Borck*,

» *L. P. Åberg*, hvarjemte tillkommit

» *Jonas Wernström*, senast från *Lewen-*

hagens trupp. *Severin Appelqvist* synes hafva lemnat sällskapet.²

komma att gå för deras räkning, anhållande sålunda Herr *Björnberg* att ofvanberörde ansvarighet ej måtte sträckas längre än för ett år.»

Magistraten godkände likväl icke denna begränsning, utan förklarade att *Ritterbergs* förbindelse gälde äfven för 1798, helst spektaklerna pågingo till September. Tyvärr har det varit omöjligt återfinna den lista öfver personalen och dess löner, som *Lindqvist* tvifvelsutant upprättat.

¹ Enligt *Kämmnersrättens dombok i civila mål* ²³/₃ 1798 hade enkan *Stina Greta Sandahl* stämt aktören *Johan Brooman* för utfående af 14 rdr 16 skill. specie, dem han äfven ålades betala.

² Deremot hade *Appelqvist* ingalunda lemnat staden. Tvärtom var han bosatt här i ett hus på *Sillgatan*, som egdes af *Hans Borgman*, samt hyrde i slutet af 1797 ut ett af rummen till en harpspelare *Carl Fredrik Brehmer* och dennes hustru. Hvarmed han denna tid uppehöll sig, derom får man äfven besked, ty när *Brehmer* en gång, natten mellan den 26—

Lindqvist hade icke väl slutat sin verksamhet som egen direktör, förrän efterstående inbjudan från Teateraktiebolaget till tecknande af abonnement blef synlig:¹

»Får äran härmed vördsammeligen gifwa den respective Allmänheten tillkänna, at under instundande Winter-termin kommer härstädes at gifwas 52 Representationer, bestående af Operetter, Dramer och Comedier af de bästa Auctorer och Compositurer; denna termin börjar den 2 nästk. October, då första Spectaklet gifwes, och fortfara sedan Spectaklerne oafbrutet twenne gånger i weckan, neml. hwarje Måndag och Thorsdag til April månads slut 1798. De af respective Herrskaper som uppå dessa 52 Representationer behaga abbonera, tåktes därom tillkännagifwa och sina namn uti Abonnements-boken antekna inom denna månads slut hos underteknad, som träffas alla förmiddagar från kl. 9 til 12 samt från 2 til 6 e. m. uti Theater Contoirtet i Comediehuset.

Abonnement à 16 skill. per billet emotages så wäl å Loger som Amphiteatret. Första halfwa Abonnementssumman ärläggas wid billetternas uttagande d. 2 Octob. detta år, och den andra hälften d. 16 Jan. 1798.

Götheborg d. 18 Sept. 1797.

I. Fack, Theater-bokhållare.»

Af ofvanstående 52 representationer finnas till slutet af April endast 39 annonserade. Ej heller började spelterminen på bestämd dag den 2 Okt., hvarom allmänheten kungjordes på följande sätt:

»Til följe af annoncen uti Götheborgs Allehanda och Tidningar för den 19 uti denna månad, borde den härwarande Theatern öppnas d. 2 Octob. eller nästk. Måndag, men som man ansedt skyldigheten fordra at börja Termin med en ny Piece, hwilken genom Decorations-Målarens försummelse ej blifwit färdig, så får jag härmed äran vördsammeligen tillkännagifwa at Abonnements-terminens början uppskjutes til d. 9 nästk. Octob. som är en Måndag, då härstädes upføres för första gången: *Klosteroffren*, Drame i 4 Acter, Original af Hr. Monvel, öfwers. af Hr. Ahlgren.

Götheborg d. 28 Sept. 1797.

I. Fack, Theater-Bokhållare.»²

27 November icke kom hem förr än kl. 1/21 och förde oljud för att slippa in genom porten, förhölls honom detta af värden, som nödgats lemna sin varma bädd, men som denna straffpredikan föreföll den skyldige något för skarp, stämde han inför rätten såväl handlanden Hans Borgman som äfven »Traktören» Severin Apelqvist. Den senare hade sålunda öfvergått till det yrke, som i så oändligt många fall synes varit aktörernes tillflykt när de lemnade scenen. *Kämnersättens dombok i brottmål 1797* ^{1/12, 5/12, 12/12.}

¹ *Götheborgs Allehanda* 19/9 1797.

² Härvid ville dekorationsmålaren å sin sida icke låta det bero, utan svarade:

Spellista.¹

- 1797 Månd. 9/10 Klosteroffren, dram 4 a., orig. af hr. Monvel, öfv. af hr. Ahlgren.
- » Torsd. 12/10 *Land-Prästen i Wakefield*, dram 5 a. I 3:dje Acten kommer Eldswådan at Representeras, och får man äran at försäkra, det sådane säkerhetsmått äro widtagne så ingen den minsta olycka är at befara.
- » Tisd. 17/10 *Redlighetens Segèr öfwer Förtalet*, dram 5 a. af Kotzebue.
- » Torsd. 19/10 *Kungen i Preussen* samt *Den blinde Älskaren*, com. 2 a. af Lindegren.
- » Fred. 20/10 f. 2 ggn *Redlighetens Seger öfwer Förtalet*. Mellan hwarje Act kommer fru *Brehmer* at sjunga en Aria och accompagnerar sig sjelf på Davids Hampa (sic!), tillika med hr. *Fredric Brehmer*, som låter höra sig både på Fleut och Harpa. Recett för hr. *Sundman*, som bor i hörnhuset n:o 35 vid Vall- och Ekelundsgatorna.
- » » 26/10 *Eugenie* eller *Den Dygdige Brottslingen*, dram 5 a. samt *De två Jägarne och Mjölkflickan*.
- » » 3/11 Til Firande af H. M. Konungens Födelsedag och Förmälning öppnas Theatern kl. 6 e. m. med en för detta tillfälle lämpad *Prologue*, orden och musiquen af Concertmästaren Zaar. Derefter f. 2 ggn *Klosteroffren*.
- » » 9/11 *Michel Wingler* eller *Bättre wara Brödlös än Rådlös*, com. 3 a. af framl. Sekreteraren Kexell, samt *Den enleverade Fästmon.* Mellan båda piecerna har hr. *Zaar* lofwat spela en Rondo Polacca af egen composition. Inkomsten tilfaller m:lle *Fundin*, som en del af hennes lön.
- » » 16/11 *Fabriqueuren i London* eller *Den räddade Medborgaren*, dram 5 a. samt *Den unga Enkan.* com. 1 a.
- » » 23/11 *Den försonade Fadren*.
- » Tisd. 28/11 recett för hr. *Brooman*: f. 1. g. *Dygderne i Toulon* eller *De Lidande*, dram 5 a. efter Fenouillot de Falbaires »Amour filial», insänd af en Anonyme».
- » Torsd. 30/11 *Azemia* eller *Wildarne* samt *Le Fou raisonable*.
- » Tisd. 5/12 recett för m:lle *Jeanette Petersson*, såsom en del af hennes lön: f. 2 ggn *Michel Wingler* samt ffg. *Flickorna* eller *Wänskapen på prof*, com. 1 a.
- » Torsd. 7/12 *Den okände Sonen*.
- » Tisd. 12/12 *Swen och Maja* eller *Kärleken på Landsbygden*, com. 2 a., samt *Den swartsjuke Älskaren* eller *De falska appa-*

»Som uti Götheborgs Allehanda n:o 78 af d. 29 Sept. är annonseradt, at den utsatte Piecen *Klosteroffren* icke kan upföras förr än d. 9 dennes, i anseende til Decorations Målarens försummelse, så swaras: at en annan sak är at försumma och en annan at ej hinna med på en så korrt och utsatt tid, och som jag ej har kunnat soutenera allena wid Theater-decoreringen, så kan jag ej åsidosätta något annat reelt Målararbete.

O. Hagström.»

Götheborgs Allehanda 29/9 och 3/10 1797.

¹ Efter annonser i Götheborgs Tidningar, Nyheter och Allehanda.

- rencerne*, opera com. 3 a. Mellan piecerne blåser hr. *Lemos* en Fleute-quartette. Inkomsten tillfaller actrisen *Charlotte Edberg*.
- 1797 Torsd. ¹⁴/₁₂ Ungdom och Wisdom eller Den baronliga och Magisterliga Kärleken, com. 3 a., svenskt original.
- » » ²¹/₁₂ *Carolina* eller *Den wackra Arrendatorskan*, samt f. 2 ggn *Flickorna*.
- » » ²⁸/₁₂ *Nunnorna* eller *Besökelseklostret*, com. 2 a., blandad med sång, samt *Don Micco* och *Lesbina* eller *Tidens sed*, intermezzo. Orden och musiquen af C. Stenborg.
- » Fred. ²⁹/₁₂ f. 3 ggn *Redlighetens Seger öfwer Förtalet*. Mellan 3:de och 4:de Acten spelar hr. *Zaar* en alt-Concert. Recett för hr. *J. K. Borck*, såsom en del af dess lön.
- 1798 Tisd. ¹⁶/₁ *Den ädle Stråtröfwaren* eller *Wänskapen och Troheten*, dram 3 a., öfwers., samt *Profwet* eller *Den unge Brukspatron*, com. 1 a. Recett för *L. P. Åberg*, såsom en del af dess lön.
- » Torsd. ¹⁸/₁ f. 3 ggn *Klosteroffren*.
- » » ²⁵/₁ f. 3 ggn *Michel Wingler* samt *Quinnorna och Förtroendet*.
- » Tisd. ³⁰/₁ recett för *M:ll B. C. Hallngren*: Hemkomsten eller *Den glada Festen*, divertissement med sång, samt *Den Half-lärde*, com. 3 a. (i Götheb. Nyheter ²⁷/₁ är såsom efter-pjes annonserad *Den enleverade Fästemon* eller *Den ljenstaktige Rivalen*, com. 3 a., öfv. af *Altèn*, men då »Den Half-lärde» annonseras i Götheb. Tidningar samma dag spektaklet gafs, är det antagligt att den äfven spelades.)
- » Torsd. ¹/₂ f. 2 ggn *General Schlenzheim* och dess Familie, skåd. 4 a.
- » Tisd. ⁶/₂ f. 4 ggn *Redlighetens Seger öfwer Förtalet*. Under öfning at nästa wecka upföras är »*Caspar och Lona*», eller »Betalt som qwitteras», lusts. med sång 1 a.
- » Fred. ⁹/₂ *Bobis bröllop*, lyr. com. 3 a. samt f. 2 ggn *Le Fou raisonable* eller *Den förnuftige token*.
- » » ¹³/₂ recett för m:lle *Fundin*, såsom en del af dess lön: f. 3 ggn *General Schlenzheim* och *Dess Familie* samt ffg. *Efter Bokstafwen* eller *Den enleverade Ålskaren*, com. 1 a.
- » Torsd. ²²/₂ *Det unga paret från Landsorten*, com. 4 a., fri öfvers. samt f. 2 ggn *Caspar* och *Lona*.
- I Götheb. Nyheter annonseras till ²⁰/₁ såsom recett för hr. *Jonas Wernström* ffg. »*De Förskjutne*» eller »*Den försonade Familjen*», men enligt Götheb. Tidningar gafs recetten först
- » Fred. ²³/₂ då det uppfördes f. 2 ggn *Den swartsjuke Ålskaren* samt ffg. *De förskjutne* eller *Den försonade Familjen*, dram 1 a.
- » Månd. ²⁶/₂ *Masqueraden*, opera com. 1 a., musik af diverse mästare. Därefter wisar hr. *August Paulson* sin färdighet på *Ställina*.
- » Torsd. ¹/₃ f. 2 ggn *Ungdom och Wisdom*, samt f. 2 ggn *Efter Bokstafwen*.
- » Månd. ⁵/₃ gafs en representation, utan att man känner programmet.
- » Tisd. ⁶/₃ recett för m:lle (!) *Hedwig Eleonora Pannenberg*, såsom en del af dess lön: f. 2 ggn *Nunnorna* eller *Besökelse-*

Klostret samt *Tunnbindaren*, opera com. 1 a. (enl. Götheb. Tidn. $\frac{6}{3}$; i Götheb. Nyheter $\frac{3}{3}$ annonseras deremot: »*Klosteroffren*», dram 4 a., orig. af hr Monvel, öfv. af hr. Ahlgren», men gafs säkert ej).

- 1798 Lörd. $\frac{7}{4}$ ffg. *Grefwen af Walltron* eller *Subordinationen*, skåd. 5 a., öfv. af Envallsson.
- » Torsd. $\frac{12}{4}$ f. 2 ggn *Grefwen af Walltron*.
- » Tisd. $\frac{17}{4}$ recett för hr. *Sundman: Amelie och Montrose* eller *Kärleken, Wänskapen och Ädelmodet*, dram 4 a. Scenen är i London, och ämnet är en verklig händelse under Cromwells regering. Derefter f. 2 ggn *Tunnbindaren*.
- » Torsd. $\frac{19}{4}$ f. 3 ggn *Grefwen af Walltron*.
- » Månd. $\frac{23}{4}$ Konsert på teatern af hrr. *Giordani Inverardi* och *Folchini*. Derefter uppfördes f. 3 ggn *Le Fou Raisonable*.
- » Tisd. $\frac{24}{4}$ *Klensmeden*, opera com. 2 a. samt f. 3 g. *Caspar och Lona* eller *Betalt som qvitteras*, opera com. 1 a. »Man får den äran ödmjukast tillkännagifva at denna Representation är til förmån för författaren til dessa Piecer (Envallsson), och önskar Theatern at han denna gång måtte åtnjuta et angenämt prof af den resp. allmänhetens bevägenhet, sedan han förut så många gånger genom flera sina Piecer weckt dess nöje och vunnit dess välbehag».
- » Torsd. $\frac{26}{4}$ ffg. *Trollet*, lusts. 4 a. af hr Altéen.
- » » $\frac{3}{5}$ ffg. Theatern och *Åskådarne*, Prolog af Björn, samt f. 2 ggn *Trollet*.
- » » $\frac{10}{5}$ ffg. *Styrbjörn* eller *Den Afundsjuke*, com. 3 a. af framl. Hof-Cancelleren von Dalin.
- » Fred. $\frac{13}{5}$ Öppnas Theatern för sista gången i sommar och upföres: *Jeppe på Berget* eller *Den förvandlade Bonden*, samt *Visittimman* eller *De Tre gäckade Friarne*. Inkomsten är af Theaterns resp. Aktie-ägare af ren grace anslagen till förmån för fru *Maria Lindquist*.
- » Fred. $\frac{10}{8}$ f. 4 ggn *Grefwen af Walltron*.
- » Torsd. $\frac{16}{8}$ f. 5 ggn *Redlighetens Seger öfwer Förtalet*.
- » Fred. $\frac{17}{8}$ f. 4 ggn *Klosteroffren*.
- » Torsd. $\frac{23}{8}$ ffg. *Arsène*, féeri:opera 4 a. Fransyska poesien af hr. Favart, öfv. af m:lle Malmstedt, musiquen af hr. Mon-signy.
- » Tisd. $\frac{28}{8}$ f. 2 ggn *Bobis Bröllop* samt f. 3 ggn *Efter Bokstafwen*, recett för m:ll *C. Hallongren*.
- » Torsd. $\frac{30}{8}$ *List öfwer List* eller *Uppenbar Fegd*.
- » Fred. $\frac{31}{8}$ recett för hr *Brooman*: f. 4 ggn *General Schlenzheim och Dess Familie*.
- » Detta spectacle är det sista under Termin».

* * *

Mer än någonsin försökte man draga allmänheten till teatern genom att alltemellanåt bjuda på gästuppträdanden. Redan den 20 Okt. hade man sålunda, vid recetten för

Jonas Sundman, tillfälle få höra »Fru *Brehmer* sjunga en Aria och accompagnera sig sjelf på Davids harpa (— »håmpa» har annonsen genom ett olyckligt tryckfel), äfvensom »Herr *Fredrik Brehmer*, som låter höra sig både på Fleut och Harpa».¹

Vidare heter det den 9 Nov. då »Michel Wingler» för första gången spelades på Eva Fundins recett, att »hr. *Zaar* lofvat spela en Rondo Polacca af egen komposition», och samme konstnär uppträdde äfven på aktören J. K. Borecks recett den 29 Dec., då han spelade en »altconcert».

Något förut, eller den 12 i samma månad uppträdde en »hr. *Lemos*» på Charlotte Edbergs recett, bläsande »en Floute-qrtette». Det är samme *Aron de Lemos*, som en tid var gift med skådespelerskan vid Operan och Dramatiska teatern *Maria Rebecka Rydberg*, sedermera omgift med balettmästaren Louis Deland.²

Förutom detta gjordes ett försök att upptaga traditionerne från Gemenasiska sällskapets tid, och i annonser om uppförandet af operetten »Maskeraden» den 26 Febr. 1798 heter det:

»Derefter wisar Hr *August Paulson* på ställina följande:

1. Exequeras diverse ställningar på linan utan balancering.
2. Balanceras med 2 tobakspipor i form af en båge.
3. Sätter han udden af en värja på en stålspets, och derpå en tallrik med brinnande ljus.
4. Sätter han 1 Rdr på kanten af ett glas, derpå en värja och sist derofvanpå en tallrik med ljus, hvilket allt han under balanceringen kringsvänger.
5. Slår han fontaine med 2 citroner ur ena handen, äfven slår han fontaine med citron, som han ur luften mottager på en gaffel.
6. Nedlägger han sig på linan samt reser sig åter utan balancering.
7. Balancerar han med en illuminerad pyramid formerad af glas.
8. Wisar han en del af den kejserliga militair-exercisen på linan.
9. Slår han på trumma efter takt, kastar trumstockarne i wädet samt återtager dem utan att försena takten.

¹ De båda gästerna äro obekanta. Visserligen fanns det i Göteborg en slägt med namnet *Brehmer*, men någon *Fredrik B.* har icke kunnat återfinnas.

² Juden *Aron de Lemos* var, på grund af kontrakt den $\frac{1}{6}$ 1796, anställd vid teaterns i Göteborg orkester. Enligt *kämnersrättens dombok i civila mål* $\frac{2}{3}$ och $\frac{23}{3}$ 1798 hade han måst betala 46 rdr 32 skill. specie i böter till teaterdirektören för att han försummat 14 spektakler, af den anledning, att han gjort en resa med judiske handlanden *Salomon D. Fürst* till Stockholm, och der blifvit uppehållen utöfver tiden.

10. Svänger han med en fot på linan fram och åter utan balancerstång.

Efter detta dansar hr *Hinric Paulson*:

1. Stegdansen.
2. Gör han balance med ett à två vagnhjul.
3. Balancerar han med ett valdthorn, på hvilket han under balancen exequerar ett stycke med accompagnement.
4. Dansar han Tunnbindaredansen.»

Det var sålunda ett mycket rikhaltigt program, men hela tillställningen hotade att gå om intet. Handels- och Politiborgmästaren *Hummel* anmälde nemligen samma dag i magistraten, huruledes, sedan han i Götheborgs Nyheter blifvit varse en annons, att på härvarande »Commedie-Theatren», skulle samma afton »en vid namn *August Paulson* visa några exercitier på ståltrådslina», borgmästaren, som kände, att det kongl. brefvet den ²²/₆ 1795 förbjöd lindansare att visa sig i riket, till sig kallat komediföreståndaren Lindqvist och tillsagt honom härom, men då icke desto mindre i den nu utgifna tryckta affischen lindansning funnes införd, så hade borgmästaren låtit kalla inför magistraten såväl Lindqvist som Paulsson.¹

Men nu mellankom en part, som man minst väntat; det heter nemligen derefter: »Herr Landshöfdingen och Riddaren *Samuel af Forselles*», — som var närvarande i anledning af den pågående taxeringen —, behagade yttra sig: att han äfven med missnöje förnummit Comedieföreståndaren Lindqvists tilltagsenhet att annonsera, uti så måtto förbudet spektakel, men då hos Herr Landshöfdingen blifvit anmaldt att en myckenhet folk, förmodligen i väntan att få se Paulssons exercitier, redan hade köpt billetter till spektaklet, så ansåg Herr Landshöfdingen af consideration för allmänheten betänkligt nu förbjuda Paulson att visa sig, och kunde han således i afton få exequera hvad som är annonseradt, viljandes Herr Landshöfdingen sjelf ansvara för all påföljd af denna tillåtelse, och öfverlemnar för öfrigt till Magistraten att förekomma allt missbruk härutinnan framdeles».

Sedan Landshöfdingen derefter aflägsnat sig, lät magistraten inkalla såväl Lindqvist som Paulson och förehöll den förre hans tilltagsenhet, att i affischen för aftonen tillkännagifva Paulsons uppträdande på lina, ehuru han redan

¹ *Magistralens politi protokoll* ²⁶/₂ 1798.

förliden dag underrättats om att lindansning vore förbjuden.

Lindqvist svarade, att affischen då redan varit lemnad till tryckning och sedermera icke kunnat ändras, samt trodde för öfrigt att då Paulson vore anställd vid teatern, kunde det icke förmenas honom att få der visa sina konster. I sjelfva verket synes också Paulson varit musiker och sålunda anställd i denna egenskap vid orkestern, och i konungens befallningshafvandes i Malmö pass hit för honom sjelf, hans mor och en bror, fanns han mycket riktigt angifven såsom sådan, och sjelf upplyste han, att »han icke skall vara någon lindansare, ehuru han lärt dylika exercitier, och lofvat i afton visa dem på Theatern».

Efter denna examen förklarade magistraten för de båda åtalade, att teatern icke kan skydda några lindansare, eller göra dem berättigade att der mer än annorstädes visa sig, men, sedan landshöfdingen dertill lemnat tillåtelse, finge den till aftonen annonserade förlustelsen försiggå, dock förbjöds Lindqvist vid 33: 16 rdr böter, att hädanefter affischeras till uppförande »lindansning, taskspeleri eller andra dylika gycklerier», som strida mot kongl. maj:ts bref, hvarjemte Paulson antyddes att icke vidare uppträda här såsom lindansare, så vida han ville undgå att blifva utvisad från staden.¹

Slutligen uppträdde vid spektaklet den 23 april såsom gäster de italienska virtuoserna *Fr. Giordani*, *L. Inverardi* och *J. Folchini* »på sådana instrument, som aldrig förr varit här hörda, nemligen Viola Inglese, Mandolin och Luta», hvarjemte Inverardi sjöng en aria buffa af Cimarosa m. m.²

Med afseende på sjelfva repertoaren, är det alldeles tydligt, att man uppbjöd krafterna för att tillfredsställa alla billiga anspråk. Det var ett betydande arbete som utvecklades, och ej mindre än 15 nya pjäser gåfvos, hvaribland fem af författare som förut icke blifvit representerade på Göteborgs teater, nemligen »Den halflärde» af *du Vaure*, »General Schlenzheim» af *Spiess*, »Efter bokstafven» af *Brömel*, »Klensmeden» af *Quelant* och *de Laribardière* samt »Trollet» af *Hauteroche*.

¹ Med detta utslag förklarade Lindqvist missnöje, och egde således att inom 14 dagar besvära sig hos Kon. Befallningshafvande, men något vidare i denna sak förekommer ej.

² Alla tre konserterade, enligt Dahlgren sid. 577, sedermera i Ridarhusalen den 7 Juni och 19 Juli samma år.

I allmänhet voro dessa nyheter valda bland dem, som detta år eller året förut spelats i Stockholm, och i ett fall var man till och med före hufvudstaden; man öppnade nemligen speltermnen med Monvels 4 akts dram *Kloster-offren* (les Victimes cloitrées), öfversatt af J. S. Ahlgren, hvilken pjäs gafs i Stockholm först tvenne månader senare.

Arbetet är ett skarpt angrepp på de andliga ordnarna, der man, som en af personerne, pater *Louis*, yttrar: »predikar egennyttan som behof, lögnen som nödvändighet, och skrymteri som lag», och hvilkas ränkor och sedeslöshet författaren vill ställa vid skampålen. Pater *Nicolas*, förståndare för ett Dominikanerkloster, lyckas i egenskap af biktfader åt den rika och fåfänga fru *S:t Alban* öfvertala denna att tvinga sitt enda barn, *Eugenie*, ingå i ett nunnekloster, på det sedermera rikedomarne skulle tillfalla kyrkan. Emellertid ville paterne äfven härigenom främja sina egna brottsliga afsigter på den unga flickan, när hon väl blifvit innesluten i klostret, hvilket blott genom en mur skiljes från paterne eget, ett grannskap hvaraf man redan förut vetat begagna sig med tillhjälp af en hemlig gång.

Hon afvisar dock med förakt paterne närmande, och denne, som nu känner sig blottad, smider derefter i förning med nunneklostrets abbedissa, hvilken äfven har att befara efterräkningar om man får reda på den hemliga gången, tillsammans en komplott mot *Eugenie*. Hon utgifves för att vara död och man begrafver mycket riktigt en kista, men sjelf nedføres hon i evigt fängelse till ett underjordiskt hvalf.

Eugenie älskade och är älskad af *Dorval*, som nu vid underrättelsen om hennes död blir utom sig af förtviflan och ingår som novis i Dominikanerklostret, ett steg hvartill han ledts af Pater *Nicolas*, som kastar lystna blickar på den förres förmögenhet, på samma gång han hämnas på en hatad rival.

Det är om detta handlingen rör sig, men till slut afslöjas intrigerna och bedrägeriet och de båda älskande återförenas.

Stycket var helt och hållet i tidens smak: sentimentala utgjutelser på ett uppstyldt och tillgjordt språk, skurkar utan ett enda förmildrande drag och hjeltar utan en enda fläck, en hjeltinna »blek, aftynande, i hvit mycket söndrig klädning, liggande på en matta i fängelset, med en sten till hufvudgård».

Dorval spelades af *Sundman*, hvars framställning ansågs vara rent af mästerlig. Eugenie, som i Stockholm gafs af den framstående skådespelerskan Fredrika Lööf, spelades här af teaterns främsta qvinliga förmåga, *Eva Fundin*, som synes ganska väl hafva återgifvit denna roll, »hvilken fordrar en ovanlig Actrice; oafbruten action under hela sista Acten, långa tal, flere dåningar och derimellan en pantomime, hvilken aldrig får lämnas, omväxlande af förtviflan, passion och ett svagt hopp, som skall förbreda sitt leende öfver bleka kinder och darrande läppar».¹

Det var dramernas gyllene tid, och »Klosteroffren» gafs med framgång den ena gången efter den andra, samt efterföljdes af liknande: *Dygderna i Toulon* eller *De lidande* i 5 akter efter Fenouillot de Falbaires »Amours filial», öfversatt och insänd af en anonym — »Scenen är i Toulon», heter det i Götheborgs Nyheter den 18 nov., »och lämpad efter franska revolutionen under Robert Pierres (!) värde» — vidare *De förskjutne*, dram i 1 akt samt *General Schlenzheim och hans famille*, dram i 4 akter af Spiess, men omarbetad af Plümicke och *Brömel* samt öfversatt af Envallsson.

Den senare pjesen behandlar en episod ur ett fälttåg. Den preussiske ryttmästaren *von Erlau* har i en skärmytsling tillfångatagit den fiendtlige generalen *Schlenzheim*, hvilken befinnes vara hans egen far, som antagits vara död men som räddats, och nu återfinner sonen med dennes hustru och en liten sonson, äfvensom sin egen maka, den han trots vara innebränd vid det tillfället då han sjelf höll på att förlora lifvet. Konungen, som är personligen tillstädes vid hären, belönar Erlaus tapperhet med en orden och lofvar hafva honom i minnet för framtiden.

Plötsligt förmörkas dessa ljusa bilder och den lilla familjens lycka. Ett dyrbart magasin har lagts i aska genom mordbrand, och man kommer öfver ett bref till någon af generalerna vid den fiendtliga hären, hvaraf framgår, att Erlau skulle, mot löfte om en betydlig summa samt befordran, gjort sig skyldig till detta förräderi. Han fängslas, lagföres och dömes att arkebuseras. Allt är i ordning för exekutionen, när det upplyses att han är oskyldig, samt att en annan begått detta brott.

Stycket hvimlar af dåningar, knäfall, böner, tårar och

¹ *Götheborgs Theater* Febr. 1800.

exklamationer, och borde tillfredsställt äfven högt ställda fordringar på sinnesrörelser af alla slag.

De nya komedierna utgjordes af *Ungdom och Visdom* eller *Den barnsliga och magisterliga kärleken*, svenskt original i 3 akter; divertissementet *Hemkomsten* eller *Den glada festen*; *Den halfärde*, i 3 akter af Du Vaure, öfversatt af Altén; *Michel Wingler*, *Efter bokstafven*, *Trollet*, *Caspar och Lona* samt *Flickorna*.

Michel Wingler, eller som den här också kallas: *Bättre vara brödlös än rådlös*, var en imitation af Olof Kexél efter Garrick (*The Lying valet*), som åter bearbetat *Haute-roches* »*Le Souper mal apprêté*».

Caspar och Lona eller *Betalt som qvitteras* var en enaktsfars med sång, bearbetad af Envallsson efter Sedaines »*Blaise le savetier*», och hade nyss förut gifvits på Stenborgska teatern med stort bifall från publikens sida, men af kritiken blifvit mycket illa åtgången, till följe af styckets plumpheter, hvilka ansågos allt för mycket stöta begreppen om det sedliga och anständiga. Denna senare åsikt uttalades äfven af David Hummel, när pjesen sedermera spelades i Göteborg:

»Denna dåliga fars är under vårt omdöme, och blef förmodligen endast gifven härstädes att roa Troisième-raden, hvilken oftast uppfylles af sådana Åskådare, som utan odlad smak och känsla för det finare skämtet, finna sin afton oändligen nöjsamt använd, då de få gapskratta åt de allra plumpaste infall och de oanständigaste gester. Att vinna sådana Åskådares bifall, sänkte sig äfven de Acteurer, som framställde *Caspar* och fru *Mulpus* till den lägsta action, och vi kunna ej neka *Caspar* beröm för den skicklighet han i sådan afsigt visade».¹

Nämnde recensent, A. D. Hummel, uppträdde för öfrigt sjelf med en komedi i en akt, *Flickorna* eller *Vänskapen på prof*.

Den afskedade kaptén *Block* har en dotter *Sophie*, som svurit »evig» vänskap åt *Louise*, dotter af en handlande *Tackelman*, och de båda unga flickorna uttömma sig i betydanden om djupet af deras ömsesidiga känslor, omvexlande med små förtroenden rörande de senaste tillbedjarne samt häcklande af »väninnor» och kavaljerer från gårdagens bal.

Då hemkommer *Tackelman* från en längre utrikes resa,

¹ *Götheborgs Theater*, Februari 1800.

finner de unga damerna fortfarande lika hängifna hvarandra, och beslutar att ställa deras vänskap på prof. För detta ändamål låter han, med Blocks medgifvande, sin betjent *Fintdahl* uppträda såsom en svensk-fransk vän från Paris. Denne spelar sin roll med så stor framgång, att han lyckas göra starkt intryck på båda damerna, som blossa upp af afundsjuka, hvaraf följdén naturligtvis blir att de efter bästa förmåga förtala hvarandra. Så mycket värre är förödmjukelsen när de erfara att de låtit dupera sig af en dräng.

Utom det att de båda 17- à 18-åriga flickorna äro ovanligt erfarna i en hel del saker, samt att författaren låter *Fintdahl* med dem föra en konversation, som sannerligen icke tillhör salongen, så väcker det förvåning, att den begåfvade författaren kunnat komma fram med ett så klenst och innehållslöst arbete, i hvilket man dessutom saknar den nobless, som borde varit en naturlig följd redan af författarens uppfostran och ställning i samhället.

Stycket, som icke gick mer än tvenne gånger, spelades af teaterns förnämsta krafter, enligt den uppgift som finnes på andra sidan af det i Göteborg tryckta exemplaret af pjesen, så lydande:

Personer:

(Då Pjesen första gången uppfördes.)

<i>Block</i> , afskedad kapten	Herr <i>J. A. Lindqvist</i>
<i>Sophie</i> , hans dotter	Mamsell <i>J. Pettersson</i>
<i>Tackelman</i> , köpman	Herr <i>Sundman</i>
<i>Louise</i> , hans syster	Mamsell <i>Eva Fundin</i>
<i>Fintdahl</i> , <i>Tackelmans</i> betjent	Herr <i>J. E. Brooman</i>
En <i>Betjent</i> hos <i>Block</i>	Herr <i>Haldén</i> .

Den lyriska scenen riktades denna speltermin med endast tvenne nyheter. Den 3 okt. 1797 hade Stenborg gifvit *Klensmeden* eller *Det onyttiga låset*, opera comique i 2 akter af *Quétant* och *de Laribardiére*, öfversatt af *Envallsson* och med musik af *Kohault*. Den mottogs af kritiken på det omildaste, i det man icke blott benämnde pjesen dålig och detaljerna barnsliga, utan man angrep, orättvist utan tvifvel, den sedliga tendensen, men trots denna kritik bibehöll den sig på scenen, burens af ett förträffligt spel.¹

¹ Jemf. *Joh. Flodmark*, Stenborgska skådebanorna, sid. 480.

Några månader senare, eller den 24 april 1798, kom den till uppförande i Göteborg, men upplefde icke mer än denna enda representation.

Till sist gafs mot slutet af sejouren *Favarts* feeriopera i 4 akter, *Arsène*, i *Anna Maria Malmstedts* öfversättning och med musik af *Monsigny*, en gammal nyhet som spelats första gången på Drottningholm den 22 Juli 1779 af sådana artister som m:lle *Baptiste*, fru *Olin* och *Karsten*.

Af årets repriser finner man, att teaterbolagets repertoar endast var en direkt fortsättning af Lindqvists egen föregående verksamhet, och att man sålunda i hufvudsak gaf det som spelats under vintern och våren 1797. Af dramer uppfördes »Landtpresten i Wakefield», »Fabrikören i London», »Den okände sonen» af Kotzebue, »Den ädle stråtröfvaren», »Grefven af Walltron», »Amelie och Montrose», »Eugenie» af Beaumarchais, »Redlighetens seger öfver förtalet» med *Eva Fundin* som Emilie samt »Den försonade fadren» med följande rollbesättning:

<i>Wilhelmi</i>	Hr <i>Sundman</i>
<i>Carolina</i>	M:lle <i>Eva Fundin</i>
Majorskan <i>Högfeldt</i>	fru <i>Lindqvist</i> och
General <i>Eldhjelm</i>	Hr <i>J. A. Lindqvist</i> . ¹

Af förut gifna komedier kommo till återuppförande: »Kungen i Preussen och kammarpagerne», Lindegrens »Den blinde älskaren», »Den enleverade fästmon», »Den unga enkan», »Den förnuftige token», samt »Det unga paret från landsorten», »Jeppe på berget», Ristells »Visittimman», »List öfver list», »Profvet» samt Olof Dalins »Styrbjörn», hvilken ej spelats sedan den 31 Jan. 1783.

Repriserna på den lyriska afdelningen voro mycket talrika: Anseaumes »De två jägarne och mjölkflickan», Poisson de la Chabeaudières »Azemia», Envallssons »Sven och Maja» samt »Bobis bröllop», »Den svartsjuka älskaren» af d'Hèle, »Carolina» af Julie Candeille, »Nunnorna» af Picard, »Don Micco och Lesbina» af Bianconelli och Romagnese, Lannerstjernas »Qvinnorna och förtroendet», »Maskeraden» af Armfelt samt Audinots och Quétants »Tunnbindaren».

Man finner att teaterstyrelsen verkligan ansträngde sig för upprätthållandet af en omväxlande och efter tidens

¹ Jemf. *Göteborgs Theater*, Febr. 1800.

smak äfven rätt god repertoar, men ansträngningarna kröntes icke med framgång. Visserligen slogo ett par af nyheterna an, såsom »Klosteroffren» och »General Schlenzheim», hvilka hvardera gingo 4 aftnar, och »Efter bokstafven» samt »Caspar och Lona», som spelades 3 gånger, liksom äfven ett par af de äldre pjeserna nådde upp till 4 representationer eller deröfver, nemligen »Redlighetens seger öfver förtalet» och »Grefven af Walltron». I de flesta fall gick deremot en pjes icke mer än en enda gång, något som synes antyda att allmänheten saknade intresse för teatern, då som nu.

Ingenting hjälpte, hvarken spelet eller val af pjeser, eller den omvexling som åstadkoms af uppträdande gäster, hvartill väl kan räknas festrepresentationen den 3 nov. till firande af konungens födelsedag och förmälning, vid hvilket tillfälle gafs en prolog med ord och musik af konsertmästare *Zaar*, »som deruti spelar Apollos roll» och hvarvid man i annonsen till och med lemnar publiken den föreskriften att, »då Konungens och Drottningens Höga Namnchiffer uti en skog syntes nedstiga, åskådarne medelst handklappningar (böra) utmärka sin underdåniga vördnad».

Om allmänheten visade likgiltighet mot teatern, så gjorde icke heller regeringen något för att underlätta den dramatiska konstens betryckta ställning i vårt land, utan tvärtom. Så utkom den 26 mars 1798 kongl. maj:ts förordning om tryckfriheten, hvari föreskrefs, att inga teaterpjeser finge på svenska tryckas, eller å de privilegierade teatrarne i Stockholm och landsorten uppföras, innan de hos Hofkanslersembetet blifvit anmälde och der behörigen censurerats, hvarjemte påföljderne för den som öfverträdde denna föreskrift bestämdes för boktryckaren till 100 rdr böter och exemplarens konfiskerande, och för teatern till förlust af privilegierna.

Äfven i andra fall ingrep man hämmande på teaterns verksamhet, hvilket företrädesvis gällde förbudet mot uppförande af spektakler under fastlagen. Rörande denna segslitna fråga yppade sig i Göteborg en rätt lustig strid mellan myndigheterna.

Magistraten hade nemligen af tidningarne erfarit, att skådespelen i Stockholm upphörde under nämde tid, och, som den fann att sådant borde ske äfven här, så uppkallades den 5 mars teaterföreståndaren Lindqvist och underrättades, att »det till i dag affischerade Spectacle

väl må för sig gå, men det i morgon tillämnade deremot inställas och inga vidare gifvas före påsk».

Knappast hade Lindqvist afträdt, förr än ett bref anlände från landshöfding af *Forselles*, som deri anmodar magistraten att låta inställa teaterföreställningarne under fastlagen, »dock att härmed ej må begripas de till i dag och i morgon annonserade spektaklen». Nu befunno sig vederbörande i en rätt kinkig ställning, »men», heter det i protokollet, »som magistraten redan kungjort Theaterföreståndaren Lindqvist om spektaklets inställande i morgon, och magistraten icke fann sig tillständigt att sjelf ändra detta sitt beslut, så kommer sådant att uti genast afgående svar Herr Landshöfdingen tillkännagifvas».

Detta var likväl något som den senare icke fann sig uti, hvarför han samma dag tillskref borgmästare *Hummel* att magistraten icke finge lägga hinder i vägen för spektaklet dagen derpå, och dervid blef det.¹

Emellertid hade aktieeigarne hunnit fullständigt tröttna på hela teaterföretaget. Efter sista spektaklet på våren, den 18 Maj 1798, fick truppen resa till Malmö. Återkomsten derifrån, började man åter spela här den 10 Aug. men slutade redan den siste i samma månad. Teateraktiebolaget upplöstes derpå med en förlust af 2,000 rdr och sujetterna afskedades, och på sådant sätt slutade äfven detta företag.²

Hvart medlemmarne af truppen togo vägen, känna vi icke, men det finnes anledning tro, att de flesta qvarstannade i Göteborg, i hopp om bättre tider.

Lindqvist sjelf hade i god tid varit betänkt på att skaffa sig något annat lifsuppehälle, och sålunda läser man i magistratens politiprotokoll för den 7 Okt. 1797.

»Uppå nu gjord, så skrift- som muntlig anhållan, fann Magistraten skäligt bevilja Comedie-Föreståndaren *Joh. Ant. Lindqvist* att som Tracteur här i staden få betjäna allmänheten med mat, Caffé, Liqueurer samt alla sorter drikeswahror, emot thet han betalar thet med sådan näring efter författningar åtföljande onera.

¹ *Magistratens politiprotokoll* 5/3 och 7/3 1798.

² *A. D. Hummels* bref till *Gjörwell* 5/3 1799. I *Göteborgs Nyheter* för den 4/5 1799 läses: »För at komma til slutligt afgörande med härvarande Theatern, täcktes samtliga Herrar Actie-ägare enhälligt sammanträda hos undertecknad nästk. Måndag d. 6 dennes kl. 5 e. m., hwarwid erinras at de frånvarande få åtnöjas med de närvarandes beslut.
N. Björnberg.»

För att draga full nytta af denna rättighet var det för Lindqvist ett önskemål att hafva sin traktörsnäring så välbelägen för teaterbesökare som möjligt, och i detta fall lämpade sig huset bredvid förträffligt. Detta innehades likväl af aktören Bergers enka *Catarina Berger*, som der hade sin restauration, men Lindqvist visste råd; han lät *Eva Fundin* redan på förhand den 12 September hyra nedre våningen af den förra, och nu kunde han utan vidare installera sig der.

Detta kunde likväl enkan Berger icke medgifva, och hon vände sig därför med klagomål till magistraten öfver det förfång som hotade henne, äfvensom deröfver att Lindqvist intagit »boningsfolk» i sjelfva teaterhuset, hvarigenom eldfara lätt kunde uppstå.

Härpå svarade Lindqvist, att han hyrt ett par rum af aktrisen Fundin, i hvilka han ämnade att, efter nu erhållet tillstånd, idka traktörsnäring, »egentligen de qvällar som Spectacler gifwas», något som han ansåg icke skulle kunna förmenas honom, då hustru Berger icke gjort något förbehåll i afseende på rummens begagnande när de utyrdes till Eva Fundin, och hvad rummen i sjelfva teatern beträffade, så upplyste han, att han endast låtit lamptändaren bo der, för att vårda huset.

Magistraten gick emellertid öfver på hustru Bergers sida, och förklarade, att det icke kunde medgifvas Lindqvist hålla utskänkning i nedre våningen af huset, under det enkan Berger hade sådan i den öfre, emedan detta vore till hennes skada.¹

Förbittrad öfver denna utgång, fann Lindqvist utväg att hämnas. Hustru Berger hade nemligen medgifvits begagna en svale i sjelfva teaterhuset, som Lindqvist hyrde, och i denna svale haft ett litet afskiftadt visthus äfvensom gång till en annan nödvändig lokal, och såsom förbindelse mellan dessa lägenheter och hennes egen våning tjänade en dörr i väggen mellan båda husen. Denna dörr lät nu Lindqvist stänga, och då blef det nya klagomål. Saken tycks i någon mån varit oklar, och följden blef att parterna ingingo förlikning.²

¹ Magistratens Politiprotokoll ¹⁸/₁₀ och ¹⁶/₁₀ 1797.

² » » » ¹⁸/₁₀ och ²¹/₁₀ 1797. Enligt kämnersrättens dombok i *Civilmål* ²⁵/₅ 1798 (protokollet för den ²²/₅ åberopas men saknas) hade traktörskan *Catarina Berger* stämt *Lindqvist* för utbekommande af 46 rdr. 2 skill. 6 rst., hvilken fordran den senare ålades att inom en månad betala.

Efter detta måste Lindqvist rymma fältet, och först den 6 December öppnade han en trappa upp i handlanden *Olof Bronanders* hus vid Stora Torget ett nytt kafé och värdshus med biljard, samt annonserade om servering af kaffe, the, alla sorters viner och likörer, samt på förmiddagarna dejeuner och om aftnarne mat portionsvis.

Såsom källarmästare råkade han nu ut för åtskilliga vedervärdigheter. En vacker dag i Februari 1798 uppkallades han inför magistraten och förehölls att det blifvit anmaldt, hurusom »på det värdshus, Lindqvist fått tillstånd här i staden inrätta, hvarjehanda otillåtna spel om aftnar och nätter skall öfvas», hvarför han allvarligen varnades, så vidt han ville undgå den i lag stadgade påföljden, och Lindqvist, som var medveten om sin skuld, teg och samtyckte.¹

Kort derpå råkade han ut för stadsfiskalen *In de Betou*, som stämde honom därför, att han Lördagen den 3 mars qvarhållit sina gäster utöfver den i 1733 års förordning tillåtna tiden, nemligen efter klockan $\frac{1}{2}$ 11. Stadsfiskalen synes likväl häri gått både fjäskigt och brutalt till väga. Dörren till lokalen var nemligen stängd, och för att komma in, hade han jemte de åtföljande stadsbetjenterna smugit sig genom köket, sängkammaren samt »Theaterns bokkammar och Repetitionsrum», hvilka senare till dessa ändamål hyrdes af teaterbolaget, och slutligen kommit in i biljard-salarne och de på hvardera sidan derom belägna rummen.

Här befunno sig ett antal gäster, som stannat kvar efter intagen aftonmåltid, nemligen handlandena *Samuel Söderblom*, *Hans Christian Koch* och *Johan Weissel*, handelsbetjenterna *Jon Olof Andersson*, *Anders Björnberg*, *Petter Hammar*, *Isak Gillberg* och *Emanuel Söderblom*, kammar-skrifvaren *Anton Wennerberg*, kronouppbörds-kassören *Anders Nordenberg* och ingenjör *Per Hallberger*.²

Åtalet väckte mycken förbittring, och Lindqvist, som

¹ *Magistratens politiprotokoll* 26/2 1798.

² Vinhandlare *Hans Christian Koch* † 20/12 1832, stamfader för den ännu lefvande släkten i Göteborg med detta namn; *Per Hallberger* torde vara misskrifning för *Herman H.* som var kommissionslandtmätare och 4/2 1804 blef e. o. stadsingenjör i Göteborg; *Samuel Söderblom* erhöll burskap som handlande 4/1 1799; *Anton Wennerberg*, bror till sjökapten *Johan W.*, var kontrollör i Sjötullen, sedermera Jaktlöjtnant och slutligen öfverinspektör; *Anders Nordenberg*, f. på Oroust 1761, kronouppbörds-kassör 1797 och 1798 Stads-kamrer, † 26/11 1817 af slag. *Anders Björnberg*, bror till *Niclas*, samt f. 1777. † ogift 31/7 1813.

medgaf att han icke underrättat gästerna om tiden eller anmanat dem bortgå, förklarade »det han aldrig gör så, såsom innefattande en ohöflighet, och känner han ej heller någon författning som förbjuder, att hvad tid som helst lemna mat till dem som det begära».

Gästerna åter menade att den åberopade förordningen, som förbjuder svalg och dryckenskap, oljud, svordomar och buller å källare och värdshus, samt påbjuder att dessa lokaler skola vara stängda sön- och högtidsdagar från kl. 7 aftonen förut till samma tid på Söndagen, och ingen tillåtas dit inkomma, utom de som der gästa och spisa, vid vite af 10 daler smt, i detta fall icke kunde tillämpas. De hade på värdshuset intagit aftonmåltid, »som hvarken der eller på något annat värdshus i staden erhålles före kl. 9», och derefter hade de qvarstannat, men hvarken spelat eller förtärt någon spirituosa.

Detta hjälpte dock ej, utan Lindqvist dömdes att böta 10 daler (3: 16 rdr specie) samt fika mycket för det han smädat stadsfiskalen och polisbetjenterna, yttrande att de gått »tjufvägar» — något hvori han hade icke så alldeles orätt.¹

Icke bättre gick det teaterdirektören-källarmästaren när han blef fast för Lofliga Snickarembetet, anklagad för fuskeri i handtverket. För att undgå snickarnes prejeri hade nemligen Lindqvist låtit tvenne timmerkarlar börja förfärdiga en biljard, men nu blef det oro i lägret. Snickare-åldermannen *Sven Brandin* utverkade sig laga handräckning af borgmästare Hummel, för att, som det hette i dylika fall, »jaga fuskare», och begaf sig derefter Lördagen den 27 Oktober, åtföljd af bisittarne i embetet samt tvenne polisbetjenter till teatern, der de genom den så kallade garderoben ingingo på sjelfva scenen, hvarest de nämnde timmerkarlarne *Niclas Yngström* och *Anders Nyman* mycket riktigt höllo på med arbetet.

Nu togs i beslag såväl verktyg som trä, »hvarefter de förfogade sig in i nästa rum eller garderoben, der de funno åtskilliga andra till biljarden hörande brädstycken, dem Embetet äfven beslagtog, jemte flere af Nyman framgifne snickareverktyg». Lindqvist hade under tiden äfven infunnit sig, »och i början af sin närvaro ifrigt frågat hvad å färde var», men sedan politibetjenterna visat sina tjänstebrickor, »hade han icke vidare yttrat sig derom».

¹ Kämnersrättens protokoll i brottmål 6/3 1798.

Auditören vid Artilleriet *Petter Brusewitz*, Lindqvists ombud, anmärkte derefter inför magistraten, när målet kom före, att Nyman varit maskinist vid teatern, men sedermera, efter det spektaklerna upphört med Augusti månad, låtit värfva sig till volontär vid arméens flotta och derpå, med befälets tillstånd, blifvit stadd af Lindqvist såsom dennes dräng, med bostad i teaterhuset, och sålunda kunde det icke förmenas honom att göra hvad slags arbete han anbefalldes af denne.

Beträffande åter Yngström, så skulle han alldeles tillfälligtvis kommit till Nyman i något ärende, och då hjälpt denne i hans arbete, men eljest icke haft någon befattning dermed, och hvad anginge de beslagtagna verktygen, så voro de dels Lindqvists och dels tillhörde de artilleristen Kask, som var lamptändare vid teatern, boende på stället.

Handtverkarnes privilegier voro dock ej att leka med den tiden, och i enlighet med dem förklarade magistraten skäligt, att ej allenast Lindqvist, som låtit Nyman och Yngström förrätta snickeriarbete åt sig, utan äfven dessa, »som ett slikt otillåtligt arbete sig företagit», skulle hvardera böta 10 daler smt, hvarförutom de anhållna verktygen och materialierna förklarades förbrutne till Snickarembetet.¹

¹ *Magistratens politiprotokoll* 2/11 1798 och 25/1 1799. Anledningen till att Lindqvist egnade sig åt tillverkning af biljarder var den, att han den 29 Aug. 1798 öfverlemnade sin biljard på arrende till markören *Anders Svensson* på vilkor, att denne skulle ega uppbära de inflytande afgifterna, mot att hvarje vecka betala 11 rdr. till Lindqvists hustru, åtagande sig Lindqvist att låta förse biljarden med ny skifva. När denna, på sätt vi sett, konfiskerades, och biljarden icke befann sig i fullgodt skick, vägrade Svensson betala hyra längre än ett år, eller till den 29 Aug. 1799. Under tiden hade emellertid Lindqvist den 13 Juli sistnämde år afrest till Skara, derifrån han icke återkom förr än den 1 December. Svensson skötte derunder biljarden, men icke längre på accord, helst »den lemnade föga inkomst sedan gästerna alltifrån Directurens bortresa liksom skytt stället, dels för den släta uppässning de fått under det frun (Lindqvist) legat på barnsäng, dels ock i anseende till en allmän penningbrist», och så uppstod rättegång om ersättningen mellan kontrahenterne. *Kämmersrättens dombok i civilmål 1800* 7/3, 14/3, 21/3, 4/4, 18/4, 25/4, 29/4, 13/5, 6/5, 23/5, 30/5, 6/6.

Lindqvist hade äfven otur på annat sätt, så till vida att han upptagit en tiggargosse i sitt hus »men denne visade sig så osnygg, okynnig och böjd för snatteri och allehanda odygder», att han ej längre kunde hafva honom hos sig, utan begärde hos magistraten att någon anstalt måtte fogas om gossens försörjande.

När den senare derefter inställdes för magistraten uppgaf han sig vara 12 år gammal och född i Skara af skomakaren Acklings enka och en skräddaregesäll Rixell, samt att han derifrån med en garfware kom-

Det är af tragi-komisk verkan att, sedan teateraktiebolaget nödgats med spektaklet den 31 Aug. 1798 helt och hållet upphöra med sin verksamhet, och efter det aktörer och aktriser afskedats, samt förhoppningarne att se teatern åter öppnad fullständigt bleknat, — då erfara att landshöfdingen den 17 September i skrifvelse meddelar magistraten att,

»som Kongl. Maj:t i nåder insett det af Skådespels uppförande och Comedie- eller Theatre Troupers wistande i de städer, der Academier eller Gymnasier äro anlagda, flere skadelige fölgder i anseende till den der warande ungdomen kunna vara att befara, men tillika inhemtat, att det häremot redan under den 23 Januari 1759 af konungen utfärdade förbud skall i de städer der Gymnasier finnas hafwa kommit i förgätenhet, har Kongl. Maj:t i nåder funnit nödigt, att samma förbud, i anseende till sådana städer, förnya, dock hvad Göteborg angår har Kongl. Maj:t först i nåder velat blifva underrättad, huruvida något särskildt tillstånd till Spectaclers uppförande härstädes kan hafva blifvit meddelat, eller hvad andra skäl till Spectaclers bibehållande i denna stad kunna förekomma, hvarom alltså Landshöfdingen begär magistratens upplysning.»

Till svar härpå meddelade denna myndighet att,

»utom hvad Kongl. Resolutionen på Prästerskapets Besvär af den ²⁰/₁₁ 1786 § 1 innehåller, i det vid den då i nåder lemnade tillåtelse till Skådespels uppförande i vissa Städer på Sön- och Högtidsdagar, Göteborg äfven blifvit deribland inbegripen, såsom en af de större och folkrikare städer, har Kongl. Maj:t genom Nådig resol. den ³/₂ 1793 bifallit Andreas Widerbergs underdån. ansökning att få begagna Johan von Blancs den ¹⁸/₂ 1782 erhållna nåd. tillstånd att å alla orter i riket, undantagandes residensstaden Stockholm, få uppföra Spektakler, hvaruti äfven återopas Kongl. Maj:ts nåd. bref ¹⁰/₅ 1782, som en slik förmån enskildt hvad Göteborgs Stad angår honom förunnats, af hvilken höga resolution, den *Andreas Widerberg* den ⁴/₉ 1793 på nu här warande Comedieföreståndaren Johan Anton Lindqvist transporterat — en afskrift blifvit af honom infordrad.»¹

Man behöfde sannerligen icke befara att några spektakler skulle komma att gifvas så snart.

mit hit till sin i Göteborg boende morbror, sadelmakaren *Sting*. Sedermera hade han återvänt till Skara, men ännu en gång hitkommit som tiggare och då tagits om hand af teaterdirektör Lindqvist. Hans uppgifter rörande släkten voro dock idel osanningar; sadelmakaren *Sting* hade ej på 30 år varit i Skara och visste ej af någon slägt der, och en piga, *Anna Lisa Ackling*, hvilken han uppgifvit som sin syster, kändes lika litet vid honom samt försäkrade att hon ej hade någon bror.

¹ *Magistratens politiprotokoll* ²¹/₉ 1798.

Nästa gång teaterns portar öppnades var det för en konsert den 1 November 1798, enligt följande tillkännagivande i tidningarne:

»Til firande af H. M. Konungens Födelsedag blir af Kongl. Kammar-Musicus Zaar, blott för en enda gång här på Theatern uppförd en af Blås-instrumenter fullstämmig Harmoni-Musique, blandad med säng, och några kupletter passande till Dagens högtidlighet, hvarjemte hr Zaar spelar Solo på Alt-viol, men en Phantasie och et bekant thema med variationer. Efter slutad concert afbrännes äfven derstädes et Chinesiskt Mechaniskt Theater-Fyrverkeri, bestående af flera Piecer med sina Förändringar och särskildt couleurer af Eldar. Fyrverkeriet slutar med Kongl. Maj:ts höga Namn som visar sig i 6 förändringar. Billetter efter wanligt Theater-pris.

J. G. Zaar.»

Härefter blef det åter ett uppehåll, tills vid Jultiden den italienske operasångaren *Comaglio* gaf tvenne konserter den 26 och 27 Dec. 1798 med scener ur åtskilliga »de bästa italienska comiska» operor.¹

Programmet för båda konserterna var detsamma och upptog:

- »I Akten: 1. Scene ur Operan Une Tanalique de la Lotterie
 2. » » Op. Giannina e Bernadone
 3. Sena del Opera Il Conte di Bel o More
 II Akten: 1. Sena del Opera Della Molinara
 2. » » Les deux Comtesse
 3. Sena Tartagua Maitre de Musique. Concerten slutar med en aria kallad La Jalousie, då herr Comaglio accompagnerar sig sjelf med ett italienskt instrument.»

Härefter blef det åter tyst en lång tid, och *Hummel* skref den 5 Mars 1799 till *Gjörwell*: »Teaterhuset är nu tomt. Garderober och decorationer finnas i temligen godt stånd. Direktör *Lindqvist* håller värdshus och biljard; förste komiske aktören *Brooman* gifte sig med *Sofia Lagerqvist* hos *Stenborg* och spelar der. Flere äro kringspridda. Vi veta ej ännu hvad arrangement som kan tagas för nästa vinter. Mera är ej att säga om Götheborgs Theater, och den förtjente således ingen ordningssak, som Svenska Academien säger».

¹ Han hade redan den 14de gifvit konsert på Frimuraresalen, hvar vid gafs en symfoni af Mozart samt aria af Paesiello.

Emellertid finner man med någon öfverraskning, att spektakler några månader senare helt oväntadt blifvit gifna den 2 och 4 Juli 1799.

Afsigten delgafs allmänheten genom ett i tidningarne infördt tillkännagifvande af följande lydelse:

1799 Tisd. ²/₇. *Den landsförviste* eller *Den ädla stoltheten*, drama i 3 akter. Och blifwer ej något mer spectakel mer än i dag och om

Torsd. ⁴/₇ då *Azemias* eller *Wildarne* samt *Capitain Puff* uppföras.

Det finnes icke den ringaste antydning om hvem som stod i spetsen för dessa spektakler, eller af hvilka de uppfördes, men det kan icke gerna hafva varit några andra än de i staden ännu kvarstannade spillrorna af den gamla teaterpersonalen. En indirekt antydning om att Lindqvist ledde äfven dessa representationer finner man deri, att han först efter spektaklernas slut, eller närmare bestämdt den 13 Juli lemnade staden och reste till Skara, derifrån han återkom först den 1 December, för att straxt derefter ånyo uppträda i Göteborg såsom direktör för ett teatersällskap.¹

¹ Jemf. Kämnersrättens doombok i civilmål 1800 7/3.

Annu en gång före seklets slut skulle sålunda Göteborgs teater öppna sina portar, och det fortfarande under ledning af sin gamle bepröfvade direktör

Johan Anton Lindqvist ^{16/12} 1799—^{6/3}1800.

Om äfven åtskilliga medlemmar af hans förra sällskap numera försvunnit, såsom Jeanette Pettersson, Beata Christina Hallongren och fru Hedvig Eleonora Pannenberg samt på manssidan Johan A. Halldén och J. K. Borck, så gynnades Lindqvist af lyckan på ett alldeles egendomligt sätt vid upprättandet af sitt nya sällskap.

Carl Stenborg hade nemligen, fördjupad i skulder, måst sälja sin teater till konungen, och den 16 april 1799 stängdes för alltid den Svenska komiska teatern. Detta gjorde, att Lindqvist, när han mot slutet af året började sin verksamhet, icke blott kunde återbörda ett par af sina bästa krafter, hvilka det senare året varit anställda hos Stenborg, såsom Jonas Sundman och Johan Erik Brooman, utan äfven lyckades vid sin teater fästa några af den Stenborgska scenens mest framstående prydnader, till och med sjelfva primadonnan, Carolina Lisette Stenberg.

Vid spelterminens början utgjordes sålunda truppen af följande:

Direktör: *Johan Anton Lindqvist*.

Aktriser: fru *Maria Christina Lindqvist*, f. *Nordström*,

» *Sofia Margareta Brooman*, f. *Lagerqvist*,

» *Maria Christina Strömberg*, f. *Ehrnström*,

» *Christina Rahm*,

- mamsell *Carolina Lisette Sténberg,*
 » *Eva Margareta Fundin,*
 » *Charlotte Edberg,*
 » *Maria Rebecka Ryberg,*
 » *Bergengren,*
 » *Hedvig Charlotta Neidel,¹*
 Aktörer: Herr *Johan Peltter Strömberg,*
 » *Jonas Sundman,²*
 » *Johan Erik Brooman,*
 » *L. P. Åberg,*
 » *Jonas Wernström,*
 » *Isak Levin,*
 » *Nils Gustaf Svanelius,*
 » *Carl Johan Hjelmstedt.*

Sällskapet var som vi se rätt talrikt, bestående af ej mindre än 19 personer, hvaraf 11 alldeles nya för Göteborg. Af dessa senare hade fru *Margareta Sofia Brooman* f. *Lagerqvist* varit en af den svenska komiska teaterns mest använda sujetter. Gjørwell yttrade om henne: »Hon lefde i hop med en fattig mor och förde ett exemplariskt ärbart lif. Hon var en rätt vacker flicka, sjöng artigt men spelte med köld och deklamerade med monotoni». Detta omdöme tyckes vara för strängt, ty när hon nu, efter att hafva blifvit gift med skådespelaren *Johan Erik Brooman*, uppträdde i Göteborg, vann hon rätt mycket erkännande af en så pass sträng kritiker som *Arvid Hummel*, hvilken endast hade att beklaga att bröstsjukdom »nekar behag och styrka åt hennes röst». Det var också detta lidande som kort der- efter, eller den 6 juni 1800, lade henne i grafven under truppens vistelse i Norrköping, endast 29 år gammal.³

¹ Hummel skrifer i »Götheborgs Theater» ständigt *Nedel*.

² *Magistratens politiereprotokoll* 21/3 1800: »Acteuren *John Sundman* begär slippa erlägga de honom för 1799 påförde kronoutskylderne, då han sådane redan erlagt i Jönköping».

³ Ännu ett omdöme om denna skådespelerska finnes bevaradt i Gjørwellska brefsamlingen i Kongl. biblioteket. Till sin dotter fru Lindahl skrifer Gjørwell d. 4/4 1800: »Dessa acteurer och actricer (vid Lindqvists sällskap) figurera nu alla i Norrköping bredvid sjelfva Riksteatern (Riksdagen). Bland de senare en numera gift, men hvilken såsom flicka förde här, ehuru engagerad vid sjelfva Comiska Theatern, en så ärbar vandel, att hon fick af de profana gossarne det öknamnet af »Theaterns oskuld». Hon var tilllika rätt vacker, men icke nog spirituel uti sitt spel, än mindre sinnrik uti sina anletsdrag och gester, ty det var merendels alltid enkla, alltid desamma vid alla ehuru olika sinnesrörelser och actioner. Hon hade äfven ett

Johan Petter Strömberg, son af tobaksfabrikören *Anders Strömberg*, en mycket både förmögen och aktad borgare i Stockholm, och *Christina Ulrika Bourschell*, en dotter till den af *Bellman* besjungne perukmakaren *Bourschell*, var född omkring 1773, och ingick helt ung i hörjan af 1790-talet vid *Seuerling* och *Levenhagens* trupp, men var 1797 anställd vid *A. O. Hofflunds* sällskap, samt gifte sig den 27 maj samma år med skådespelerskan och dansösen *Maria Christina Ehrnström*,¹ f. 1777 † i kolera 1853 i Kristiania. Båda

Fig. 2. Fru *Maria Christina Strömberg*. f. *Ehrnström*.

vackert namn, ty hon hette m:lle *Lagerqvist*; nu heter hon fru *Brooman*. *Mamsell Stenberg* förstod deremot den konsten bättre, att ej ådraga sig någon speglosa.

¹ *Birger Schöldström*, Hög och sann konstnärlig anda, sid. 98.

voro nu anställda i Lindqvistska truppen, och Hummel kallar i sin teatertidning Strömberg »Direktör för skådespelen i Uddevalla». Huru dermed förhåller sig är outredt, men det var i alla händelser han, som i sept. 1800 gjorde ett försök med upprättande af en stående teater i Nyköping.

I sina anteckningar om Stockholms teatrar nämner Dahlgren en mamsell *Neidel* såsom anställd vid Stenborgska truppen omkring 1794. Johan Flodmark, som med så mycken utförlighet behandlat de Stenborgska skådeborna, och lemnat så rikhaltiga upplysningar om de enskilde medlemmarne i sällskapet, känner likväl icke denna aktrix men väl »en yngre syster», nemligen mamsell *Hedvig Charlotta Neidel*, hvilken, född omkring 1780, i September 1798 utförde portvakterskans roll i »Nunnorna» och sedermera spelade mor Bobi i »Colin och Babet», samt efter denna teaters upphörande öfvergick till Lindqvist och uppträdde i Göteborg 1799—1800. »Ehuru blott 20 år gammal, röjde hon», enligt Hummel, »i sina gester och sin deklamation en lycklig fallenhet för käringroller, då hon återgaf bland annat *Majorskan* i »Den försonade fadren», fru *Prim* i »Konstmakaren den tredje» samt *enkån Vandel* i »Grefven af Oldsback»; hennes spel i sist anförda pjes kallas af nämnde recensent »mästerligt», och han tillägger att »Herr Schylander, känd för sin skicklighet i denna roll, har ej på komiska teatern i Stockholm gifvit den bättre».

Flodmark tillägger: »M:lle Neidel d. y. blef 1801 gift med skådespelaren Hjelmstedt, hvarefter båda i många år tillhörde landsortsscenen. Fru Hjelmstedt ingick 1842 vid Lindebergs nya teater och uppträdde der under vintern 1844; hon dog i Stockholm den 25 maj 1852, vid 72 års ålder».

Hennes kamrat vid Lindqvists trupp, och sedermera man, aktören *Carl Johan Hjelmstedt* var född i Stockholm omkring år 1768, och hans namn förekommer, så vidt man känner, nu för första gången, då han befinnes tillhöra teatern i Göteborg.

En ytterligare eröfring från komiska teatern var fru *Christina Rahm*, f. 1759 eller 1760, gift med hårfrisören vid Kongl. Teatern Jacob Rahm. Hennes fack var subretten och hennes röst gjorde henne mycket användbar för sångscenen. Hon hade redan 1782 kommit in vid Stenborgs

teater och hade en betydande repertoar. Efter några års anställning hos Lindqvist, öfvergick han till Carl Stenborgs landsortsällskap.

Från komiska teatern kom äfven mamsell *Maria Rebecka Ryberg*, född $11/11$ 1778 † $15/4$ 1855. Hon hade kort före sin hitkomst, eller den $2/2$ 1798, debuterat såsom *Jenny* i »Redlighetens seger öfver förtälet» med rätt mycken framgång. Äfven hon spelade helst subrettroller, och såsom en af hennes bästa framhålles *Lisa Spitsenas* i »Kåpten Puff». Hon var först gift med den förut omtalade musikern *Aron de Lemos*, och sedermera, efter skilsmessa från denne, med balletmästaren *Louis Deland*.

Främst af dessa från Carl Stenborg öfvergångna skådespelerskor står dock som sagdt mamsell *Carolina Lisette Sténberg*, och det var naturligt att denna i Stockholm så mycket beundrade aktris skulle väcka stort uppseende på teatern i Göteborg. Hummel yttrar om henne såsom *Julie* i »Maskeraden»: *M:lle Sténberg* har visat en mäterlig gestikuling, en van talang att afpassa röstens höjning eller sänkning, ett lyckligt välde öfver sina anletsdrag och ett sätt att presentera sig, ett sätt att gå, som är till aktrisens stora fördel». En annan gång heter det om hennes *Lisette* i »Profvet» eller »Den unge brukspatronen: »Vi inse ej någon möjlighet för aktrisen att gifva denna roll bättre».

Så förträfflig hon var som skådespelerska, lika förkastlig var hon i sin enskilda vandel, som blott alltför mycket för-

Carolina Lisette Sténberg

Fig. 3. *Carolina Lisette Sténberg* med namnteckning.

verkligade det allmänna omdömet om en stor del af den tidens aktriser.¹

Om den för teatern i Göteborg nya aktrisen mamsell *Bergengren* känner man ej mer, än att hon äfven uppträdde som dansös och den 4 Febr. 1800 första gången var synlig i denna egenskap, då hon utförde »en Spansk Fandango med Castangetter». Hon tillhörde längre fram på året Strömbergska sällskapet i Nyköping.

Af de båda återstående nykomna sujetterna ansågs *Isak Levin*, som i Nov. 1798 tillhörde Johan Petterssons sällskap under vistelsen i Falun, vara en af landsortsteaterns förnämste skådespelare.

Slutligen hafva vi *Nils Gustaf Svanelius*, f. 1779, son af källarmästaren i Norrköping Nils Svanelius och Anna Maria Åberg. Det synes som han nu först i Göteborg gjort sitt inträde vid teatern; han qvarstannade hos Lindqvist till 1804, då han öfvergick till Carl Stenborgs trupp. Han hade en kort tid eget sällskap och dog i Venersborg den 20 Febr. 1813.² Längre fram ihågkommes han med stor saknad i Göteborg, såsom en bland de bästa sceniska konstnärer man der haft.

Om vi slutligen erinra om de gamla, pröfvade krafter Lindqvist hade till sitt förfogande, sådana som den förträfflige karaktärskådespelaren Jonas Sundman, Jonas Wernström och Johan Erik Brooman samt i främsta rummet Eva Fundin, så tycktes allt båda en lyckosam sejour.

Det dröjde likväl icke länge, förr än dessa utsikter på ett betänkligt sätt förmörkades. Anledningen härtill var kölden och det svåra draget i teaterns såväl salong som scen och som vållade att, när kölden på vintern blef mer än vanligt skarp, representationerna måste rent af inställas. En sådan oblid väderlek rådde nu straxt efter speltermi- nens början, och den ofta citerade Hummel skrifver härom den 22 Jan. 1800 till Gjørwell:

»Den stränga kölden verkade snart en allmän förkylning, hvori de tre förnämsta aktriserna sjuknade. Mamsell *Fundin*, som var den bästa vi någonsin egt, ganska vacker, och som i »Nina» ganska nära liknade mamsell Säfström, och i flera andra roller närmade sig till mamsell Fredrika

¹ Jemf. *Johan Flodmark*, Lisette Stenberg, konturteckningar ur ett äfventyrligt lif.

² *Birger Schöldström*, Brokiga bilder, sid. 152.

Löf, förenande en lycklig komisk talang med den sannaste känsla i tragedien och dansen, kunde ej länge motstå en blodstörtning, och dog efter några veckors lidande till allmän saknad. Jag följde henne förliden söndag till grafven, hvarvid i Christine kyrka musik uppfördes och en liten vers, författad af en aktör, Herr *Brooman*, afsjöngs».

»Teatern har emellertid ej blifvit tillsluten, och vi hoppas nu dagligen få se mamsellerna *Ryberg* och *Edberg* åter tillfrisknade, hvarförrinnan inga större eller bättre teaterstycken kunna gifvas».

Förlusten af den unga *Eva Margareta Fundin* var kändbar och delvis för det närvarande oersättlig; af alla erkänd såsom en af landsortsteaterns allra främsta skådespelerskor under 1700-talet, var hon obestridd Göteborgsscenens prima-donna.

Det synes icke som hon någonsin uppträdt annorstädes än här, och äfven i Göteborg hafva vi ej kunnat spåra henne längre tillbaka än till den 4 Februari 1795, då i Göltheborgs Tidningar annonserades om hennes recett, hvarvid skulle gifvas »Zemire och Azor»; hon bodde då på gästgifvaregården. Derefter låg hon flitigt inne i repertoaren och erhöll allt emellanåt recetter.¹

Det är uteslutande Arvid Hummel, snart sagdt, vi hafva att tacka för några omdömen om henne. Han utgaf nemligen år 1800 en liten kritisk tidning, kallad »*Göltheborgs Theater*, redan förut här citerad, som utkom i 8 nummer om 4 kvartsidor under Februari och Mars månader, och som numera blifvit en sådan sällsynthet, att det icke torde finnas flere än tre exemplar, nemligen i Kongl. Biblioteket, Göltheborgs Stadsbibliotek samt hos den framstående bibliofilen byggmästaren E. W. Berggren i Stockholm.²

I första numret af denna tidning egnas en hyllning åt

¹ Recetter: 1796 ²²/₂ (Den försonade fadren och Den obetänksamma), ⁶/₅ (Den enleverade fästmon samt Annette och Lubin), ¹⁰/₆ (Westindiefararen samt De två jägarne och mjölkflickan, då hon och m:ll Edberg spelade jägarne); 1797 ¹⁶/₅ (Wäraftonen samt Fabrikören i London), hon bodde då i Comedihuset, ³¹/₈ (Den blinde älskaren), ⁹/₁₁ (Michel Wingler samt Den enleverade fästmon) samt 1798 ¹³/₂ (General Schlenzheim samt Efter bokstafven).

² I *Göltheborgs Tidningar* 1800 ¹⁰/₁₁ läses följande annons: »Hos bokbindare Kullberg försäljes *Göltheborgs Theater* med bifogade *Anmärkingar, svar deruppå* och slutligt *Råd till en Wän*, sammanhäftade i blått papper för 16 sk. Ex.»

Det vill här af framgå att bokbindaren sammanfört hufvudskriften och följskrifter, men något dylikt exemplar är f. n. icke känt.

hennes minne: »Nyligen har den första Actricen i denna blandade trupp — och vi skola aldrig neka Mamsell *Fundin* denna rättvisa; — nyligen har den första Actricen af lidit, och om vårt hopp förutser någon, som kan ärsätta vår förlust, så blir det alltid en förtjänst, som skall tillvinna sig vår tacksamhet».

Längre fram har han tillfälle att med saknad erinra sig den bortgångna, när hennes roller lemnades i andra händer. Så skrifer han om mamsell Rybergs sätt att spela *Emelie* i »Redlighetens seger öfver förtälet», att det lemnade rum för anmärkningar, och tillägger: »Wisserligen har Mamsell *Fundin* gifvit oss *Emelie* med högre närmande till fullkomlighet, men Mamsell Rybergs bemödande, att nalkas de bästa mönster hon kunnat få se, är en ny förtjänst som bör berömmas». Till hennes förnämsta roller hörde i öfrigt Majorskan *Högfeldt* i »Den försonade fadren», liksom man äfven prisade hennes *Wilhelmina* i Jüngers komedi »Den enleverade fästmon» och titelrollen i *Nina* eller »Den af kärlek svagsinta».

Lysande i konstnärligt hänseende, hade likväl den unga skådespelerskan icke förmått åt sitt enskilda lif vinna det erkännande, man skulle önskat; hon gjorde inga anspråk på att uppträda såsom »teaterns oskuld», men den tiden var sådant lika ursäktligt som vanligt, och man gjorde icke stort väsen af den saken, när det icke rent af gick till ytterlighet.

Bekant torde vara historien om hur i en viss stad en pjese skulle uppföras, i hvilken »oskulden» hade hufvudrollen. Huset var fullproppadt och allas väntan spänd, då ridån äntligen upprullas och en aktör framträder på scenen: »Den», säger han under vanliga bugningar, »till i dag annonserade pjesen kan denna gång icke gifvas, emedan den flicka, som skulle föreställa oskulden, oförmodadt fallit i barnsäng».

Om detta är mera betecknande än sannt, så läser man å andra sidan i »Journal des Théâtres de Stockholm»: ¹

»M:me *Karsten* vient d'accoucher et M:lle *Inga Åberg* est près de le faire. Celle ci a fait un voeu patriotique de donner un citoyen à la Suède chaque fois elle apprend un nouveaux rôle: jusqu'ice elle a rempli cette promesse».

Den nu ifrågavarande följde exemplet, och den 16 Ja-

¹ *Eugene Lewenhaupt*, Bref rörande teatern under Gustaf III.

nuari 1797 kan man i Christine kyrkas bok inhemta, att den dagen frambars till dopet den 20-åriga skådespeler-skan *Eva Fundins* barn, *Otto Mauritz*, född samma dag; såsom faddrar äro antecknade: »Acteurerna Severin Apelqvist och John Sundman samt Actricen Hedda Pannenberg».

Må man dock ej döma henne hårdt; hon var född 1777 och var redan 1795 inne vid teatern, således vid en ålder af 18 år utsatt för alla de frestelser, som då, i ännu högre grad än nu, omsnärjde en ung, vacker och ensam aktrix. Dessa faror, stora i sig sjelfva, ökades ytterligare genom skådespelarnes isolerade ställning. Den stora allmänheten betraktade dem såsom högst tvifvelaktiga menniskor, stående utom samhället, och med hvilka man icke kunde pläga umgänge utan att förnedra sig. Den tidens historia hvimlar af drag som bestyrka detta. Icke nog med att det väckte den djupaste ovilja hos den förnåma verlden när Gustaf den tredje sökte höja de sceniska artisterna i allmänna omdömet, äfven medelklassen var lika sinnad, och det är betecknande nog, att man till och med vägrade en storhet som Carl Stenborg tillträde till en börsassemblé.

Det var i Januari år 1800 man i stadens tidningar läste:

»Tillkännagifves Actricen Mademoiselle *Eva Fundins* död, som timade den 15 dennes i hennes 23:dje ålders år».

Begrafningen egde rum redan Onsdagen den 19:de i Christine kyrka och synes varit mycket högtidlig, under stort deltagande af allmänheten;¹ musik uppfördes, hvarjemte följande verser, författade af den aflidnas kamrat Johan Erik Brooman, afsjüngos:

»Ifrån Plågor, qwal och smärta
Frälst, af Himlens milda Hand,
Njut belöning för dit hjerta
I et mera lyckligt land!

Ja! — i fridens sälla sköte
Hos den Gud, Dig lifvet gaf,
Blifve denna suck ditt möte,
Som Dig skänkes på Din graf.»

¹ I det förut citerade brevet af Hummel, dateradt den 22/1, säges begrafningen försiggått söndagen förut, eller den 16, d. v. s. dagen efter hennes död, hvilket icke är möjligt. Tidningarna angifva den 19:de, liksom Tyska kyrkoboken, der dödsorsaken angifves varit »feber».

Men icke nog härmed. Äfven den ifrige och insigtsfulle teaterälskaren Arvid Hummel nedlade blommor på hennes kista i följande, något egendomliga qvåde:¹

Vid Mamsell

EVA MARGARETA FUNDINS

Död,

Den 15 Januari 1800.

Ren från Paphos strand, från helga Mirtenlunden
Stiger offrens låga emot skyn,
Rysligt öppnar hon den dystra midnattsstunden
För din häpna syn.

Kringom nöjets altar och dess svarta slöja
Smyga sorgsna kärleks Gudar sig,
Deras späda klagosånger höja
Ack! *Fundin!* åt dig.

»Tidigt — säga de — »Från Vestas stängda tempel
»Flydde Du och deltog i vår dans,
»Och förbytte snart Din fordna Oskulds-stämpel
Emot Fröjas glans.»

»Du blef skön som hon, Du blef vår hulda Mamma,
»Vid Din höjda barm vi värmdo oss; —
»Men han är så kall; — Du är ej mer den samma;
Slocknadt är ditt bloss.»

»Förr Du svängde der, som Veneris Prästinna,
»Uti festen, nu, ack! aldrig mer
»Skola vi den eld i Dina blickar finna,
Som oss lifvet ger.»

Än de gråta der. — Men Melpomene i tårar
Och Thalie med sänkta blickar stå:
»Hon wår gunstling war; hwad hennes saknad sårar!»
Snyfta båda två.

Ifrån Scenen flydd, hon utaf verdens minne
Lönad för det nöje Hon den gaf;
Ingen dom af tadlet, intet omildt sinne
Trycke hennes graf.

¹ *Samlade Skalde-Försök af A. D. H. Götheborg 1800. Sid. 104.*

Hon är flydd från Er. Ack! mina Vänner, skänken
 Någon tår åt den som roat Er:
 Hon Er *Nina* var, Er *Wilhelmine*, — och tänken:
 Ack! hon är ej mer!»

Det egendomliga i detta poem är, att det icke så mycket är den beundrade konstnärinnan som begråtes, utan fastmer den sinliga kärlekens prästinna och med rätt kunde Hummel vänta klander för det sätt, hvarpå han hugfäst den unga skådespelerskans minne. Han skrifver dock till Gjörwell: »Epigraphen på mitt lilla poem har återhållit tanternas dom»; han hade nemligen försett grafqvädet med följande måtto af *Kellgren*:

En suck åt Hennes stoft . . . Men ack! jag mig förskräcker,
 Af Möar hvilken tandlös hop
 Jag mot mig rusa ser! hvad kärftva smäderop! . . .
 Hvad rodnad deras skrynklar täcker!
 Vestaler! Furier! ack jag ber,
 För allt i verlden stillen er!» . .

Huru som helst, hade Eva Margareta Fundin förtjent att hedras på ett värdigare sätt, och det fattades blott att Hummels verser offentligt upplästs i kyrkan eller utdelats vid hennes graf.

Det var emellertid icke nog med att teaterns primadonna sjuknade och afled, samt att två andra framstående skådespelerskor voro sängliggande; äfven direktören sjuknade mycket allvarsamt och kunde icke på länge befatta sig med de mångfaldiga och maktpåliggande bestyr, som hvila på ledaren, och hvilka taga en frisk mans hela kraft i anspråk. Man ser icke af bevarade handlingar när han sjuknade, men tvifvelsutän var det samtidigt med de förra, och det var icke förr än den 10 Mars han åter kunde i »Grefven af Oldsbach» visa sig för publiken.

En så långvarig sjukdom måste naturligtvis verka hämmande på teaterns verksamhet, och man var betänkt på att i förtid afbryta densamma. Det annonseras sålunda i *Götheborgs Allehanda* Onsdagen den 19 Febr. 1800:

»I morgon Torsdag d. 20 dennes för sista gången under Truppens wistande här: *Eremiten* eller *Fadershjärtat*, Skådespel i 3 akter med Sång och Musik af Fäderneslandets störste Compositörer.

Då under min mans långvariga och swåra sjukdom åskådarnes antal ofta warit så ringa, at inkomsten knapt öfverstigit.

utgifterna för hwarje Spectakelaften; då et stort hushåll och 7 små barn öka de moderliga bekymren, under det deras Far ej äger nog krafter at sjelf bidra til deras försörjande, är den wördnadsvärda Allmänheten min enda tillflygt, och jag wägar hoppas at denna gång se prof af hennes wälwilja. Jag utbeder mig därför ödmjukeligen at til et skådespel, som med så allmänt bifall blifwit emottaget, få se en talrik samling af gynnande åskådare, hwilka min wördnad och tacksamhet alltid skola följa.

Götheborg d. 18 Febr. 1800.

M. C. Lindqvist.¹

* * *

Vi öfvergå nu till ett närmare omnämmande af repertoaren.

Spellista.²

- 1799 Månd. ¹⁶/₁₂ öppnas Theatern för denna wintertermin och upføres, i anledning af H. K. H. Kronprinsens födelse, en till denna högtid författad *Prolog*, med musique af flere stora kompositörer. Derefter *Amelie och Montrose* eller *Kärleken, Wänskapen och Ädelmodet*, dram 4 a., öfvers. från engelskan.
- » Tisd. ¹⁷/₁₂ ff. Konstmakaren den Förste, com. 3 a. af Kotzebue.
 - » Torsd. ¹⁹/₁₂ ff. Schach-Machinen eller Konstmakaren den Andre, lusts. 4 a., öfvers. af hr Altén. Abonnenter behaga uttaga sina billetter Måndag f. m. hos Directeuren för Spectaclet.
 - » Månd. ²³/₁₂ ff. Förlikningen eller Brodertvisten, dram 5 a. af Kotzebue.
 - » Fred. ²⁷/₁₂ *Den värdige Medborgaren*.
 - » Månd. ³⁰/₁₂ *Comedien in promptu* samt *Den enleverade fästmon*.
- 1800 Torsd. ²/₁ *Nunnorna* eller *Besökelseklostret* samt *Qvinnorna* eller *Förtroendet*.

¹ Lindqvist förmådde ej ens betala krono- och stadsskatterna i Göteborg för åren 1799—1800, uppgående till 311 rdr 9 sk. 9 rst. rgs samt 26 rdr 21 sk. banco. Myndigheterna beslöto derför, att anmoda k. befallningshafvande i Malmö, i hvilken stad Lindqvist då vistades, att härom anställa undersökning, men erhöillo till svar att han befunnits oförmögen, hvarefter magistraten den ²/₅ 1802 beslöt deras afskrifvande, »med afdrag af beloppet för Lindqvists utmäta klädes- och andra persedlar».

Lindqvists hustru skötte, som det vill synas, mannens traktörsnärning, af hvilken familjen väl hade en icke föraktlig biförtjenst; jemf. *Kämmnersrättens dombok i civilmål*, ³¹/₁ 1800, der Comoedieföreståndaren J. A. Lindqvists hustru, *Maria Lindqvist*, finnes hafva stämt Jaktlöjtnant *Olaus Wennerberg* att för åtnjuten förtäring betala 3 rdr 14 sk. specie. Å andra sidan lagsöktes fortfarande Lindqvist sjelf, så som t. ex. ²⁸/₂ 1800 (*Kämmnersrättens dombok i civilmål*), då han var stämd af skräddaremästare *Anders Hernström* för en fordran af 23 rdr 9 rst.

² Efter annonser i *Götheborgs Allehanda*, *Nyheter* och *Tidningar*.

- 1800 Fred. $\frac{3}{1}$ *Jeppe Nilsson på Berget* samt *De två Jägarne och Mjölkläckan*.
- » Lörd. $\frac{11}{1}$ *Den pantsatte bonddrängen*, com. 3 a. från Danskan samt *Le fou raisonable*.
- » Torsd. $\frac{16}{1}$ f. 2 ggn (!) *Eremiten eller Fadershjertat*, skådespel med sång i 3 a., musiken af flere hrr Amateurer.
- » Tisd. $\frac{21}{1}$ *Westindiefararen eller Dygdens belöning* samt f. 2 ggn *Comedien in promptu*.
- » Torsd. $\frac{23}{1}$ *Barberaren i Sevilla*.
- » Tisd. $\frac{28}{1}$ ffg. *Konstmakaren den Tredje* eller *De 4 Förmyndare*, lusts. 3 a., öfvers. från engelskan, samt *Misstaget* eller *Den gamla Fröken* com. 1 a.
- » Fred. $\frac{31}{1}$ *Den okände Sonen* samt *Arlequin och Tunbindaren*, comique pantomin Balette 1 a. af Balettmästare Deland, musiquen af Consertmästare Dupuis. I första Piecen spelar hr *Strömberg* Grefwe Gyllenparfymes rol (och fru *Broman Marias*).
- » Lörd. $\frac{1}{2}$ *Capitain Puff* eller *Storprataren*, com. 1 a. Derefter f. 2 ggn *Arlequin och Tunbindaren*. Uti första Piecen spelar hr *Strömberg* Capitain Puffs rol. Början sker kl. 7.
- » Månd. $\frac{3}{2}$ *Den försonade fadern*, dram i 3 a. af Kotzebue samt *Annette och Lubin*.
- » Tisd. $\frac{4}{2}$ f. 2 ggn *Konstmakaren den Tredje*. Efter Piecen dansar m:lle *Bergengren* en Spansk Fandango med Castangetter. Under öfning är at upföras »*Arlequin, kejsare i Månen*».
- » Torsd. $\frac{6}{2}$ recett för hr *Strömberg: Redlighetens Seger öfwer Förtalet*, samt f. 3 och sista ggn *Arlequin och Tunbindaren*. Början sker kl. $\frac{1}{2}$ 6.
- » Lörd. $\frac{8}{2}$ ffg. *Arlequin, kejsare i Månen*, com. 3 a. med dans, öfvers. af hr L. Hjortsberg, samt f. 3 ggn *Comedien in promptu*. Hr *Strömberg* spelar för sista gången härstädes i första piecen *Arlequins* och i den senare *Niclas* roller.
- » Månd. $\frac{10}{2}$ *Den värdige medborgaren* eller *Rättvisan är för alla*, dram i 5 a.
- » Tisd. $\frac{11}{2}$ f. 2 ggn *Konstmakaren den Förste* samt *Den unga Enkan*, lusts. 1 a.
- » Torsd. $\frac{13}{2}$ *Klosteroffren*, dram i 4 a. af Monvel.
- » Månd. $\frac{17}{2}$ recett för Mamsell *Rydberg: Kammar-Pagerne*, dram i 2 a., samt *Den blinde Älskaren* och till slut *Caspar och Lona*.
- » Tisd. $\frac{18}{2}$ *Slätter-Ölet* samt *Collin och Babel*.
- » Torsd. $\frac{20}{2}$ »för sista gången under Truppens wistande här, f. 3 ggn»: *Eremiten* eller *Fadershjertat*, skåd. 3 a. med sång och musik af Fäderneslandets störste Compositörer.
- » Månd. $\frac{24}{2}$ f. 2 ggn *Schach-Machinen* eller *Konstmakaren den Andre*, samt ffg. *Krusenberg och Dummerjöns*, lusts. 1 a. Recett för hr *Sundman*, boende i hörnhuset n:o 39 Wall- och Magasingsgatorna.
- » Tisd. $\frac{25}{2}$ *Den förtroliga Aftonmåltiden*, dram 2 a., samt *Masqueraden*, op. com. 1 a., svenskt original. Mamsell *Stenberg*, som i dagarne anländt från Stockholm, spelar i förste piecen *Fru Fervalls* rol och i den senare *Grefvinnan Julies*.

- 1800 Torsd. $27/2$ f. 2 ggn *Arlequin, kejsare i Månen*, samt *Profwet*, hwari Mamsell *Stenberg* spelar Lisettes rol.
- » Lörd. $1/3$ *Swart på hwitt* eller *Fruentimren på öfwerblefna chartan*, com. 2 a., samt *Dubbla profwet*.
- » Tisd. $4/3$ *Zemire och Azor*, féeri opera i 4 a., musik af Gretry. M:lle *Stenberg* spelar Zemires rol.
- » Torsd. $6/3$ Den $5/3$ annonseras: Uppå fleres begäran och i anledning deraf at Hr *Strömberg* med sin *Fru* och M:lle *Bergengren* ankommit til Staden, öppnas Theatern ännu en gång i morgon Thorsdag och uppföres då *Grefwen af Oldsbach* eller *Den bepröfwade Dygden*, dram i 5 a., öfv. af Hr Björn. Derefter flg. *Modekrämerskan*, comique pantomine Balette 1 a. I första Piecen spelar M:lle *Stenberg* Emilies Rolle.¹
- » Detta Spectakel är verkligen det sista i denna Termin». Trots denna försäkran gafs ytterligare:
- » Månd. $10/3$ f. 2 ggn *Grefwen af Oldsbach* samt f. 2 ggn *Krusenberg och Dummerjöns*.
- » Tisd. $11/3$ sista representationen: f. 2 ggn *Den försonade fadren* samt f. 2 ggn *Modekrämerskorna*.

Den första nyheten för terminen var *Konstmakaren*, komedi i 3 akter af Kotzebue, öfversatt af Eurén, en verklig en rolig fars, som borde kunna gifvas ännu i dag. Författaren skildrar deri en ung vildhjerna, baron *Casper von Wäderflygt*, och hans galna påhitt för att nå föremålet för sin kärlek, derunder den ena lustiga situationen aflöser den andra. I dessa intriger invecklas och insnärjes i främsta rummet hennes mor, fru *von Brummenbach*, och dennas åldrige friare, den gamle landtjunkaren och ifrige jägaren *von Hagelsvärm*, äfvensom den förras betjent, den suplustige invaliden *Josias Mulkus*.

Ännu muntrare än den förre pjesen var *Schackmachinen* eller *Konstmakaren den andre*, lustspel i 4 akter, öfversatt från engelskan af Beck (*Die Schackmaschine*), och derefter fritt bearbetad af Altén. I n:r 5 af »Götheborgs Theater» yttrar Hummel om detta arbete: »Uti Stockholms Posten och uti Journal för Svensk Litteratur² är denna Theaterpiece omständeligen bedömd, och Herr Alténs svar på den första recensionen har ej kunnat förbättra Piecen. Hwarje Läsare och Åskådare med smak, med känsla för anständighet och goda seder, skall, om han än för ett ögonblick af skämtsamma infall bringas till löje, och finner sig

¹ Då denna representation icke omnämnes i »Götheborgs Theater» är det troligt att den inställdes, samt att nästa spektakel gafs först den $10/3$.

² I båda dessa tidskrifter hade pjesen blifvit illa åtgången, hvilket föranledde Altén till ett genmäle i den förra.

road af en skicklig spelning, likwäl beklaga att sådana Stycken, däri all moralitet både i plan och uttryck saknas, ännu tålas på Theatern».

Detta omdöme är alldeles för skarpt, och vittnar om att den unge kritikern var för mycket fången i tidens smak för det sentimentalt idylliska, för att rätt kunna njuta af ett gladt skämt. Pjesen har icke någon annan uppgift än att för en stund bringa åskådaren i godt lynne, och att detta ändamål vanns derom lider icke något tvifvel, ehuru man å andra sidan kan medgifva, att ett och annat tålde vid en bearbetning.

Hufvudpersonen är en ung *Carl von Wild*, en upp-tågsmakare af första ordningen, som icke befinner sig i sitt esse annat än när han uppträder så olika som möjligt mot det, som är modet för dagen eller som af »allmänna meningen» — denna den föraktligaste af alla auktoriteter — betecknats såsom det riktiga. Han kläder sig sålunda på ett extravagant sätt just för att väcka upp pratet, och samma motiv drifver honom till en följd af galna upptåg, men han tecknar för öfrigt bäst sjelf sin karaktär i repliken till *Sofie*, hans blifvande hustru, när han på hennes fråga, hvem han egentligen är, svarar: »En rondeau med oräkneliga variationer, men alltid med ett bottenärligt thema».

I Hummels kritik kan vara af ett visst intresse hvad han yttrar om kostymeringen:

»Wi kunna icke undgå att göra en påminnelse i afseende på Carl von Wilds drägt i första Acten. Han kom wäl icke här på visite til twänne damer och höll conversation i slängkappa, som man i Stockholms-Posten förebrädde Carl von Wild, då denna piece uppfördes på Comiska Theatern, men hans drägt af röd guldgalonerad sametsräck, ljusblå ridbyxor, skärp öfwer räckten, Couteau de Chasse, liten, trekantig hatt, så kallade bälgwantar och en lång staf i handen — är ju aldeles orimelig? — Det är ej troligt att han blott för att göra uppseende, som han sjelf säger, skulle kläda sig i en för fyratio år sedan bruklig räck. Mera öfverensstämmande med von Wilds Character synes vara, att hans costume liknar våra wanliga Småherrars, förlöjligad genom en lycklig caricatur i *Pantalonger*, *Spencer*, ett halft dussin wästar, oformlig halsduk, hvaruti det toma hufwudet till hälften kan nedsänkas, skor hwilkas spitsar äro synälslika m. m. Se där en för von Wild tjenlig costume, dels grann, dels blott passande på resor, och som kanske gör sin wärkan på en och annan Åskådare.»

Ett onekligen vida finare lustspel var *Comedien in promptu* af *Ph. Poisson*, öfversatt af Altén efter Jüngers tyska bearbetning. Scenen är på landet hos en *grefve* och hans *grefvinna*, den förre en gammal munter herre, som

söker göra lifvet härute så behagligt som möjligt, och som synes i fråga om nöjen vara lika uppfinningsrik som hans majestät Gustaf III själf; byns gossar och flickor uppträda i balletter, betjenterna äro musikanter och särskildt vurmar han för teatraliska föreställningar.

Det förnäma paret och dess äldrige vän, baron *Liljedahl*, hafva öfverenskommit om att söka åvägabringa en förbindelse mellan de förras dotter *Sofie* och den senares nevö, den unge baron *Liljedahl*. Den senare, som visserligen af onkeln underrättats om att denne utsett hans blifvande maka, men ej fått veta hennes namn, är upproriskt stämd mot hela denna plan, helst han under en resa fått tillfälle se och dödligt förälska sig i en annan flicka, och det är henne han vill ega men ingen annan. Obekant som han är, och misströstande om att vinna hennes föräldrars bifall, kommer han på tanken att uppträda under annat namn, och, underrättad om hennes fars smak för teatern, låter han introducera sig och sin betjent *Niclas* såsom kringvandrande skådespelare, och på detta sätt kommer den unge baronen, som vill rymma bort från den honom tilltänkta fästmon, att rymma rakt i hennes armar.

Den lille pjesen spelades första gången den 30 Dec. 1799 och rönt ett så vänligt mottagande, att den ytterligare uppfördes den 21 Jan. och 8 Febr. 1800. Äfven kritiken var gynsamt stämd för de spelande, och man klandrade blott att Strömberg, som återgaf *Niclas'* roll, öfverdref denna, och »med förfelade gester och onaturlig declamation» gaf rollen en karaktär, som i verkligheten bordt stöta grefven och grefvinnan, hvarjämte man fann, »att Götheborgske Theaterns egen förste Comiske Actör (Brooman) i denna role vida öfverträffade» den förre.

En annan komedi, som vann rätt mycket bifall, var *De fyra förmyndarne* eller *Konstmakaren den tredje*, lustspel i 3 akter, efter S. Centlivres »A bold stroke for a wife» bearbetad på tyska af Schröder, och derifrån öfversatt till svenskan af Altén. Om innehålllet känner man icke mer än hvad som återfinnes i Hummels kritiska tidning¹, som redogör derför på följande sätt:

»Miss *Nancy Lovely* hade genom sin aflidne faders Testamente blifwit satt under Förmynderskap af en gammal sprätt, Sir *Philip Modelove*, en Antiquarius *Perevinkle*, en Agiotör *Trade-*

¹ *Götheborgs Theater*, andra numret, Februari 1800.

love och en Quäkare *Prim*, med den uttryckeliga föreskrift, att hon ej skulle få wälja någon til man, som ej wunnit alla fyra Förmyndarnes bifall *Capitain Harcourt*. som älskar *Nancy* och är älskad tillbaka, söker med hjälp af sin wän *Freeman* och en Tractör *Sakbul*, at narra til sig detta bifall, hwilket är så mycket swårare at ärnå, som alla Förmyndarne sins emellan äro stridige wid walet af *Nancys* man. Först förklädd til Fransysk Sprätt, hinner *Harcourt* at aldeles förtjusa *Sir Philip* och får hans samtycke, men blir i denna costume förhatelig för den andäktige *Prim*, som afslår *Harcourts* begäran. I andra Acten förklädd til en gammal Fogde hos *Perevinkles* Farbror, inbillar *Harcourt* Antiquarien at *Farbrodern* blifwit död och efterlemnad til *Perevinkle* ett stort arf, hwaröfwer denne blir glad och låfwar med sin underskrift bestyrka ett Arrende-contract, som den döende gjort til sin Fogdes förmån, men wid underskriften ombyter *Harcourt* papperen, och *Perevinkle* teknar i *Freemans* och *Sakbuls* närvaro, ett bifall til *Nancys* giftermål med sin älskare.»

»Ett lika skrifteligt bifall gifwer *Tradelove* emot 1000 Pund, hwilka *Harcourt*, förklädd til *Hälländare*, betalar, och denne tredje förmyndare narras äfwen til ett wad af samma summa, öfvertygad at *Harcourt* ej ändå skulle kunna få sin älskarinna. I tredje Acten är *Harcourt* Quäkare, och under namn af *Simon Pure*, hwilken wäntas af *Prim*, winner han inträde i dennes hus, intager honom och fru *Prim* aldeles, omwänder *Miss Nancy*, som wistas hos dem, til *Qvåkareläran*, och får slutligen äfwen *Prims* skrifteliga bifall til giftermål med *Nanzy*. Men den rätte *Simon Pure* ankommer, och *Harcourt* uptäcker sig. Alla fyra Förmyndarne finna sig bedragne, men kunna ej årtartaga deras gifne samtycke, och »Den tredje Konstmakaren» blir förenad med *Miss Lovely*. De förenämnde, *Betty*, *Nancys* kammarjungfru och några betjenter utgöra alla personerna i stycket.»

»En lyckligen utvecklad intrig, som ej eller är för mycket trasslig eller tröttande, — en lätt stil och flere qwickheter, gifwer denna i sig själf obetydliga *Comedie* wärde för åskådaren, och underhålla honom angenämt nog för twänne timar; men moralitet sökes fäfangt i detta Stycke, äfwensom det är nog rikt på gröfre uttryck, hwilka i synnerhet den helige *Hr Prim* tillåter sig.»

Rollerna voro besatta på följande sätt:

<i>Nancy Lovely</i>	Fru <i>Brooman</i>
<i>Sir Philip Modelove</i>	Hr <i>Sundman</i>
<i>Perevinkle</i>	» <i>Åberg</i>
<i>Tradelove</i>	» <i>Levin</i>
<i>Prim</i>	» <i>Wærnström</i>
Fru <i>Prim</i>	M:ll <i>Neidel</i>
<i>Harcourt</i>	Hr <i>Brooman</i>
<i>Freeman</i> {	» <i>Svanelius</i>
<i>Simon Pure</i> }	
<i>Sakbul</i>	» <i>Hjelmstedt</i>
<i>Betty</i>	Fru <i>Rahm</i>

Beträffande utförandet yttrar Hummel:

»En allmän wälspelning har säkerligen mycket bidragit til vårt nöje, och om icke under tredje Acten, då hos Quäkaren Prim, dess fru, Harcourt och Nancy en sträng alfwarsamhet bort iagttagas, de flesta Spelande sjelfwa råkat att skratta, och däri-genom gått från sina roller, hade i allmänhet intet varit at på-minna mot denna Representation.»

»Hr *Brooman* har, såsom Captain Harcourt, rättighet til ett utmärkt bifall, och förtjenade det i synnerhet då han såsom Hälländare wisade lika skicklighet i wal af drägt och gester som i språk och uttal. Wi hafwa likwäl önskat at Hr *Brooman*, då han i tredje Acten hemligen gaf sin Älskarinna tilkänna at han war Harcourt, gjort det med bättre walda façoner, och ej genom sådana miner och armstötningar, som kanske skulle nyttjas af en dräng, men ej anstå en man af Harcourts stånd.»

»Fru *Brooman* har gifwit Miss Nancys role til vårt full-komliga nöje; wi kunna ej tadla, wi kunna blott beklaga at bröst-sjukdom nekar behag och styrka åt hennes röst. Hr *Sundman* lyckades som Sir Philip Modelove både uti drägt, gester och declamation; mera noggranhet i fransyskans uttalande kunde dock fordras. Uti Perevinkles role har Hr *Åberg* wisat ett förnyadt prof af sin comiska talang, och Hr *Levin* uti Tradeloves ej gifwit oss skäl att klaga. Hr *Wærnström* och Mamsell *Nedel* hafwa som Prim och Fru Prim iagttagit hwad deras roller föreskrifwa, och wi få nu med nöje säga Mamsell *Nedel*, at denna role af henne utfördes wida bättre än Majorskan Högfeldt i »Den försonade Fadren». Fru *Rahm* har haft ganska liten anledning uti Bettys person, at wisa en långt för detta af ett större publicum ärkänd förtjenst. Hr *Svanelius* har en lycklig figur, och kunde wäl ej i Freemans obetydeliga role gifwa oss något hopp om en god Actör uti honom, men om Hr *Svanelius* wäljer och söker följa allmänt berömda mönster, wåga wi likawäl förutse en sådan. Hr *Hjelmstedt* har som Sakbul gifwit oss ett prof af en berömwärd öfwerläsning och godt minne; som Simon Pure hade mera långsamhet i uttalet närmat honom til de andre Qvåkarnes sätt.»

»Mamsell *Bergengren* dansade efter förenämnda Styckes slut en Spansk Fandango med Castagnetter, och wann vårt bifall, så för ställning och steg, som en noga iakttagen takt.»

Den sista nyheten inom lustspelets område under denna termin var *Arlequin, Kejsare i månen*, komedi i 3 akter af F. H. Unger (der Mondkaiser), öfversatt af den berömda skådespelaren Lars Hjortsberg, och denna nyhet är så oförargligt uppsluppen och qvick, att den borde kunna med nöje ses ännu i dag.

En svensk fysiker, *Gyllencomet*, har konstruerat en ballong, med hvilken han, åtföljd af sin betjent *Arlequin*, ämnar göra en tur i verldsrymden för att helsa på planeterna, men en storm har något litet drifwit dem ur kosan, och de landa i förbifarten på månen. Här herskar kejsarinnan *Azemia*, men genom hennes samtal med sin förtrogna,

Fatima, erfar man snart att den egentlige herskaren är den listige och grymme *Öfverstepresten*, som håller folket bundet i vantro, och som, för att bibehålla makten, hittat på att *Azemia* visserligen bör förse med en kejsarlig make, men denne blott för ett enda år, efter hvars förlopp han måste afgå, och föres då till en obehodd ö, att der förgås af hunger eller blifva ett rof för de vilda djuren. Hennes senaste make, den älskade *Azor*, hade på detta sätt nyss blifvit förvisad, och just när de båda främlingarne landstiga, är man i begrepp att genom lottdragning bestämma hvem som skall blifva hans efterträdare.

Öfverstepresten, som naturligtvis är glad öfver att kunna till den höga men farliga platsen utse en främling, låter gripa *Arlequin*, under *Gyllencomets* tillfälliga frånvaro, och vill tvinga honom att draga första lotten ur valurnan, men denne, som icke har en aning om det öde, som efter ett års förlopp väntar honom, förklarar att det visst icke behöfs något tvång; han har icke det ringaste emot att taga anställning som kejsare i detta förträffliga land.

Och mycket riktigt; lotten har träffat honom, han har vunnit högsta vinsten och är nu kejsare, till stor förblufvelse för *Gyllencomet*. Den senare söker till en början öfvertyga sin betjent om de svårigheter, som skola möta vid handhafvandet af ett så högt kall, men *Arlequin* är fast besluten att stanna, och har redan hufvudet fullt af reformplaner; han skall gifva alla sina undersåtar en lifränta, hvarigenom fattigdomen alldeles försvinner, och för att undvika afundsjuka ämnar han adla dem allesammans. Slutligen utbrister han:

»Hvem hindrar Er att bli qvar här och dela min lycka? Begär af mig hvad Ni behagar, och Ni skall bli nöjd. Vill Ni ha ära utan profit, då skall jag ge Er en plats vid militären; vill Ni ha profit utan ära, skall Ni få arrendera ett af mina brännerier¹ — — — Men vi skola tala mera derom rättnu. Hörpå, Ni der borta, säg mig, äter Kejsaren middag här i landet?»

¹ Denna del af samtalet uteslöts vid uppförandet, ett tilltag, hvarom »Göteborgs Theater» yttrar: »At utur en tryckt Piece utelämna sådane stropher, hvilka i anseende til tid och omständigheter kunde finnas stötande för wissa personer, är kanske en nödvändig försigtighet, men hwarwid likwäl det således stympade stycket förlorar för Åskådaren, om desse stropher innehålla en god Satir och förtjena Läsarens bifall». Anledningen till denna stympling var den hänsyftning, som i de uteslutna orden kunde anses ligga på de ett par månader förut timade allvarliga oroligheter i Göteborg, som äro kända under namn af »Björnbergsska kriget», och som föranledts af allmänhetens hat till den mäktige men hänsynslöse och hårde arrendatorn af det regala kronobränneriet i staden, grosshandlare *Niclas Björnberg*.

Hofmästaren

Ja, Ers Majestät.

Arlequin

Hvem är Ni?

Hofmästaren

Ers Majestäts Hofmästare.

Arlequin

Det fögnar mig; jag högaktar Er mycket min vän. (till en annan) och Ni?

Domaren

En af lagens tolkar, Ers Majestät.

Arlequin

Kan Ni som somliga, förlänga processer och ruinera dem som processa? Sofver Ni mycket på Ert ämbetsrum?

Domaren

Nej, Ers Majestät, nästan inte.

Arlequin

Det här folket i månen förstår inte sin sak; jag måste skicka dem i lära hos oss; (till en annan) är Ni också en Domare?

Doktorn

Jag är Ers Majestäts förste Lifmedikus.

Arlequin

Kan Ni kurerä Edra sjuka bara Ni hälsar på dem, eller ge hälsan åt mannen under det Ni kurtiserar frun, eller spelar ett parti Boston?

Doktorn

Nej, Ers Majestät, jag nyttjar inga andra medel än de, som äro erkände af den högvisa fakulteten.

Arlequin

Då är Ni bara ett nöt emot doktorerna i mitt land. De göra dagligen underverk, som förundra dem sjelfva; jag känner en som har uppfunnit två nya sjukdomar, och renoverat tre som voro bortglömda för hundra år sedan. — — Men det är tid, låt oss sätta oss till bordet!»

Vid ridåns uppgång för andra akten sitter Arlequin inslumrad vid bordet efter slutad måltid, under det taffelmusiken fortgår och hofvet står samladt omkring herskaren. Så vaknar kejsaren:

»Åt fan med all musik; jag sof så godt och drömde den vackraste dröm, som någonsin en kejsare i verlden har drömt, och så komma de nöten och oroa mig just på det angenämaste stället: låt sätta in dem — — i min vinkällare, så komma de inte så hastigt igen. Nå, får jag ingen middag i dag?

Hofmästaren

Spisar Ers Majestät middag två gånger?

Arlequin

Nej — jag plär vanligen göra mina fyra mål, och om jag råkar någon god vän nära något värdshus, så säger jag inte nej för en liten aftonvard; men nu är här fråga om middag nu: nå skynda!

Hofmästaren

Ers Majestät har ju nyss ätit.

Arlequin

Har jag ätit?

Hofmästaren

Ja, Ers Majestät, var nådig och fråga.

Arlequin (till en af folket)

Har jag ätit?

Hofmannen

Ja, Ers Majestät.

Arlequin

Jag har ätit!

En annan

Ja, Ers Majestät.

Arlequin

Jag skulle ha ätit, jag? Hör på go Herrar, gör Ni narr af mig? Jag har ätit? Min mage säger nej, och en kejsares mage ljuger aldrig.

Hofmästaren

Den förlorar då minnet åtminstone, ty jag kan försäkra att jag hjudit till att servera Ers Majestät på det bästa: här voro frikasserade flugfoglar, colibri med pistacher och —

Arlequin

Ah! Ja, nu kommer jag ihåg det; det var en vacker middag som Ni gifvit mig med Edra colibiribi och Edra flugor; tar Ni mig för en svala? Jag undrar inte på att jag glömt en sådan middag.

Hofmästaren

Om Ers Majestät äter afton, så — —

Arlequin

Om jag äter afton? Ja vaserra, två gånger i stället för en; jag är väl inte kejsare för att gå och lägga mig utan mat, vet jag.

Hofmästaren

Ers Majestät kan då vara så nådig och befalla hvilka rätter som Ers majestät behagar.

Arlequin

Åh, det var bra, det kallar jag tala.

Hofmästaren

Om jag får lof, skall jag ge Ers Majestät i afton grönsaker: blomkål, spenat, cicoria, sparris, ärtskocker, — — —

Arlequin

Håll, håll, tar Ni mig för en eremit, med Edra grönsaker; ge mig djur, ditt kreatur, och behåll för dig sjelf dina röbeter och ärtskocker — först och främst skall Ni ge mig en stor metvurst.

Hofmästaren

Ers Majestät vi känna ej detta villebråd.

Arlequin

Metvurst villebråd!

Hofmästaren

Fogel då?

Arlequin

Metvurst fogel!

Hofmästaren

Nå väl, detta kreatur — — —

Arlequin

Kreatur? Det kan Ni vara sjelf, förstår Ni det! Det passar Er alldeles inte att kalla metvurst kreatur. Jag trodde att månen var den bästa verld af alla möjliga verldar i verlden, och det finns ingen metvurst i mån! Har Ni då tyska gåshalfvor?

Hofmästaren

Nej, Ers Majestät.

Arlequin

Hamburger-bringor då?

Hofmästaren

Nej, Ers Majestät.

Arlequin

Tyska skinkor då?

Hofmästaren

Nej, Ers Majestät.

Arlequin

Nej, Ers Majestät, nej, Ers Majestät — de menniskorna säga aldrig ja. Hva' fan har jag nu råkat ut för, jag ger rättnu hela kejsardömet tus — — — hur lefver Ni då i det här landet?

Hofmästaren

Om Ers Majestät befäller, kan jag servera Ers Majestät en god kalffringa ibland?

Arlequin

En sådan hvar dag, morgon, middag och qväll.

Hofmästaren

En lamstek.

Arlequin

En, morgon, middag och qväll.

Hofmästaren

En liten gris — — —

Arlequin (glad)

En liten gris! Min vän! En liten gris! Kom hit så att jag får kyssa dig! Hör min vän: en liten gris morgon, middag och qväll, och så en straxt efter frukosten — en liten gris! — Ah! det var sannt, hvarför har jag inte fått bourgognevin?

Munskänken

Sådant känna vi inte, Ers Majestät.

Arlequin

Så mycket värre; har Ni Champagne då?

Munskänken

Nej, Ers Majestät.

Arlequin

Har Ni renskt då? Det reser ju omkring.

Munskänken

Nej, Ers Majestät.

Arlequin

Ni ha väl åtminstone piccardon?

Munskänken

Nej, Ers Majestät.

Arlequin

Nu börja de med sina förargliga Nej igen. Hva' ha Ni för vin då, ty något måste man väl dricka? Om inte Ni ger mig vin, så är det omöjligt för mig att styra Ert rikē, det säger jag förut.

Munskänken

Om Ers Majestät befaller af samma sort som Ers Majestät hade i middags; den buteljen jag då gaf var öfver 50 år.

Arlequin

Den var bra liten för att vara så gammal; Ni kan ge mig ett halft dussin — vinet ger mig förstånd, och det behöfver jag. Se så mina Herrar, gör mig nu den tjensten och gå Er väg; jag har något att tala vid mig sjelf, och jag ville vara ensam.»

Ibland Arlequins betraktelser, när han derefter blifvit ensam, öfver sin otroliga upphøjelse, inmänger sig äfven tanken på hans Maja Stina, som han lemnat i Stockholm. Han kan naturligtvis icke längre förblifva henne trogen, men vill i aila fall hålla henne skadelös och skall låta skrifva ett vackert bref till henne samt skicka henne någon

present. Som han emellertid hvarken är skrif- eller läs-kunnig, låter han eftersända sin handsekreterare, och nu blir frågan hvad han skall sända sin Maja Stina; han tänker på guld, men sekreteraren anmärker att guldet är den minst dyrbara af månens metaller, samt att dess oanvändbarhet gör att man icke värderar den.

»Gör Ni inte allt i verlden för att skaffa Er guld?»

Sekreteraren

Nej, Ers Majestät.

Arlequin

Uppoffrar Ni inte slägt och vänner, deras och egen heder och ära, för att få mycket guld?

Sekreteraren

Nej, visst inte, Ers Majestät.

Arlequin (afsides)

Det här folket i månen har inte sitt sunda förnuft. (Högt) Ni ha tvifvelsutän diamanter, juveler?

Sekreteraren

Ers Majestät kan finna i sin skattkammare öfverflöd deraf.

Arlequin

Jag ska skicka henne juveler, det är bättre det, men låt oss skriva först. Skrif nu: »Min söta vän» — sätt en prick der — »må alltid väl». Har Ni skrivit det nu?

Sekreteraren

Ja, Ers Majestät.

Arlequin

Har Ni satt en prick på »min söta vän»?

Sekreteraren

Ja, Ers Majestät.

Arlequin

Godt! Läs om det för mig.

Sekreteraren

»Min söta vän, må alltid väl».

Arlequin

Det är bra. »Jag tillskrifver dig dessa få rader, för att låta dig veta — att jag mår Gudi lof rätt bra — undantagandes — att jag har blifvit kejsare — hvilket kan hindra mig att komma så snart tillbaka — för att trösta dig under min frånvaro — skickar jag dig här innelyckt — ett knyte med äkta stenar — för dem kan du köpa dig — en hel hop med kattunsgarneringar — och till och med stora stenhärdar — stora stenhärdar — med hvilka jag har den äran att framhärda din uppriktige och trogne vän

in i bleka döden, Arlequin den förste, kejsare». Och utanskriften:
 »Till Mademoiselle Maja Stina, boende i huset n:o 53 på Vollmar-
 yxkullsgatan hos en traktör till vänster i portgången, Stockholm».

Sekreteraren

Befaller Ers Majestät att skrifva under?

Arlequin

Ni kan skrifva under i mitt ställe, jag har ondt i tummen.

Sekreteraren

Om Ers Majestät vill göra sig den mödan att läsa — —

Arlequin

Ja, tag hit det der brefvet, så får jag se, om det är väl
 skrifvet — hm — hm — se der ett ord som är alldeles oläsligt?

Sekreteraren

Ers Majestät ger inte akt att papperet hålles upp och ned.

Arlequin

Ni vill kanske lära en kejsare att läsa? Hvar och en läser
 på sitt sätt förstår Ni. Se så, slå nu ett kuvert om det och för-
 segla det.

Sekreteraren

Skall jag sätta stora sigillet med blått lack?

Arlequin

Färgen gör ingenting till saken, bara det blir försegladt;
 hör på: för att ingen skall veta till hvem jag skrifver, så tror
 jag det är bäst, att Ni sätter utanskriften inuti. Sedan går Ni
 och fyller i en liten ask med stora diamanter.

Sekreteraren

Hur mycket, Ers Majestät?

Arlequin

Å, ett halfstop eller par; så gör Ni ett paket af alltihop;
 det bär Ni på posten och Ni betalar postportot.»

Nu upplyser emellertid sekreteraren, att någon stad
 med namnet Stockholm icke finnes på månen. Detta vållar
 något bryderi, men Arlequin hittar på råd; han vill lös-
 göra ballongen och med den sända paketet hem igen, och
 på detta sätt tvingar han äfven sin herre, Gyllencomet, att
 stanna kvar.

I tredje akten ger Arlequin audiens; bönder, som klaga
 öfver att skörden förstörts af hagel och storm, få 100 års
 skattefrihet; en dansmästare, »den förste i sin konst», som
 begär en gratifikation, får 500 par skor, och en köpman,
 hvilken som rik man dragit sig ifrån den inbringande
 sysslan såsom kejsarens uppbördsman för alla kronoskat-

terna, men det oaktadt begär en pension »för de många och trogna tjänster han gjort riket», får tillåtelse att sälja sina hästar och vagnar samt afskeda sina betjenter, något som efter kejsarens uträkning bör inbringa minst 15,000 kronor årlig inkomst, hvilket är lika godt som pension.

Efter att på detta lika summariska som jovialiska sätt skött sina kejsrerliga pligter, uppsökes han af Gyllencomet, och denne störtar Arlequin i den djupaste förtviflan genom att omtala det öde, som efter ett års förlopp väntar den olycklige herskaren. Arlequin vill genast lägga in om afsked som kejsare, och, när Gyllencomet erinrar om den utväg som står dem öppet att rädda sig med ballongen, ökar detta endast Arlequins ångest: ballongen är ju redan på väg till Volmar-Yxkullsgatan med paketet till Maja Stina. Nu först blir äfven Gyllencomet orolig, och skyndar ut för att om möjligt hindra afsändandet.

När så Öfverstepresten inträder finner han sin kejsare vid allt annat än godt lynne:

»Mätte lycksalighetens sol ständigt lysa Eder! Tillåt mig att i djupaste underdånighet kyssa stoftet af Eders Majestäts fötter.

Arlequin

Mitt Majestät har inte något stoft på sina fötter.

Öfverstepresten

Allt är tillagadt för den ceremoni, som skall förena Ers Majestät med vår nådiga kejsarinna.

Arlequin

Åh, jag har inte brådt om: jag kan gifta mig i morgon lika så bra som i dag.

Öfverstepresten

Tillåt mig säga Ers Majestät att bruket fordrar, det samma dag som Ers Majestäts kröning sker skall bröllopsfacklan tändas.

Arlequin

Jag bryr mig lite om bruket jag, och dessutom ska jag säga Er att jag tänkt efter, och om Ni vill ha igen Er krona och Er spira, så alltför gerna, för jag vill inte ha'et längre.

Öfverstepresten

Hvad, Ers Majestät?

Arlequin

Jag kommer hit från skyarne, jag får knappt tid att pusta ut förr än man bjuder mig en kejsarsyssla; jag hade inte ätit middag då ännu, jag samtyckte, men det var bara för ro skull.

Öfverstepresten

Ers majestät — — —

Arlequin

Trodde Ni det var allvarsamt?

Öfverstepresten

Jag kan inte tro hvad Ers Majestät behagar säga mig.

Arlequin

Ingen ting är likväl säkrare.

Öfverstepresten

Ers Majestäts samtycke kan ej återkallas.

Arlequin

Ni vill tvinga mig att regera kanske?

Öfverstepresten

Detta rikets sed — — —

Arlequin

Jag *vill* inte vara kejsare jag.

Öfverstepresten

Tillåt mig — — —

Arlequin

Och jag *skall* inte bli det heller; — vill Ni hålla 12 skilling?

Nu återkommer Gyllencomet och lofvar, på Öfversteprestens begäran, att bringa kejsaren till förnuft. Han har nemligen lyckats i tid förekomma ballongens afsändande, och, sedan han rådgjort med Arlequin, hafva båda en plan färdig. Arlequin förklarar för Öfverstepresten att han numera förkastat alla tankar på abdikering, och vill i stället gifta sig med Azemia, men för att imponera på folket, ville han komma till festen i ballong, ett sätt att färdas som här är alldeles okänt. Ballongen föres in på scenen, qvarhållen af fyra karlar, och den nådige kejsaren beslutar att låta äfven Öfverstepresten deltaga i sin triumf. Denne vägrar till en början af artighet, men kan icke motstå fåfångans lockelser, är den förste som stiger in i gondolen — och i samma ögonblick släppa karlarne tag, hvar på ballongen ilar ut med snabb fart, medförande den olycklige presten, medan Gyllencomet, Azemia och Arlequin jubla öfver att vara befriade från den hycklande ränksmidaren, och numera kunna motse en lycklig framtid på månen.

Den allmänna glädjen uttrycktes genom en balett, hvaruti egentligen synes uppträdt Azemia — fru *Strömberg*, Fatima — mamsell *Bergengren* samt Arlequin herr *Strömberg*. Hummel yttrar härom i »Götheborgs Theater»: »I Balletten utmärkte sig endast Mamsell Bergengren, hvar-

emot Arlequin och hans Fru ej just dansade synnerligen väl. Att de öfrige personer utom truppen, hwilka togos till biträde som Pager, Offerprester och folk, förut lärt att gå, att de åtminstone fått något begrepp om takt, och ej gjort den högtidliga marschen högst löjlig emot sitt ändamål, derigenom att de ej kunde följa musiken — hade varit at önska, och wi frukta nu at ingen repetition med dem föregått.»

Arlequins roll i pjesen, som i Stockholm gafs af ingen mindre än Lars Hjortsberg, hade som sagdt här anförtrotts åt *Strömberg*, men, ehuru han visat sig hafva en särskild begåfning för dylika roller, tyckes han dock öfverdrifvit denna och, som kritiken yttrar, »genom vårdslös action sänkt sin talang till den lägsta grad af Arlequinader».

Pjesen gafs den 27 Februari för andra gången, men utan dans. »Denna representation», skref Hummel¹, »liknade den förra af den 8 Februari, så till vida att ett lika stympande iagtogs, och att alla rolerna utfördes af samma Actörer och Actricer, blott med undantag af Arlequin, hwilken denna gång spelades af den Actör, som förut varit Hofmästare, hwaremot Hofmästaren nu gafs af en gammal Actör, som ej egentligen tillhör truppen, men någon gång biträder, då behofvet så fordrar². Actionen war i allmänhet hwarken sämre eller bättre än förra gången; Kejsarinnan Azemia röjde i det lilla hon hade att säga samma behag; Prester, Hofstat, Wakt och Folk marcherade nu som då, utan takt och wärdighet, men med nöje få wi förklara, att denne Arlequin ganska mycket öfwerträffade sin företrädare härstädes. Den nu spelande kan wäl icke eller i Arlequins role jämföras med Herr *Hjortsberg*, men som förtjenster bör wi anmärka, att han fullkomligen kunde sin role, att han genom ett lyckligt förflyttande af sitt hemwist til Götheborg, bidrog til Åskådarnes fördubblade nöje, att han ej uteglömde några löjlige infall, hwilka Actören den 8 Februari utan orsak gått förbi, att han med mera

¹ *Götheborgs Theater* n:o 6.

² Tvifvelsutän var denna aktör ingen annan än *Severin Appelqwest*, som öfvergifvit teatern och slagit sig ned i Göteborg såsom traktör med biljard. Den 30/5 1800 läser man i *Göltheborgs Allehanda* följande tillkännagifvande:

»Emedan jag har lemnat Hr *Passeraï* min förr arrenderade Biliard, så anhåller jag hos dem, som veta sig hafva några oliqviderade räkningar, antingen för Billarden eller för förtäring, at de med det snaraste upgöra dem, eljest är jag tvungen, emot min wilja, at lagsöka dem; äfwen får jag äran tillkännagifwa at jag flyttat i f. d. målaren Åbergs Enkas hus n:o 24 wid Västra Hamngatan nära Spruthuset, en trappa up, där *Passeraï* förut bodde, och serverar mat portionswis efter matsedel ifrån kl 8 om morgonen til 10 om aftonen; äfwen fås mat til afhämtning så wäl portionswis som på månad.

S. Appelqwest.»

redighet, med mera uttryck och för Åhöraren begripligare talade sin role, och att han skickligare uppbläste sin kejslerliga värdighet. Vår pligt är äfven att anmärka hans fel, och i synnerhet böra vi då tadla en öfverdrifven action, flere obehagliga slängningar med armarne, ett oskick i walet af ställningar, och en brist på den aktning för sina medspelande och Allmänheten, som äfven af en Arlequin kan fordras.»

Af dramer och skådespel gafs under denna termin endast tvenne nyheter, båda af Kotzebue. Af denne, scenen beherskande författare, hade man hittills spelat: Redlighetens seger öfver förtälet, Indianerne i England, Den ädla osanningen, Den okände sonen, Papegojan, De okände, Den besynnerlige, Den landsförwiste samt Konstmakaren den förste; nu gaf man dertill *Förlikningen* eller *Brodertwisten*, dram i 5 akter, samt *Eremilen* eller *Fadershjertat*, skådespel med sång i 3 akter, båda öfversatta af Eurén, och den senare med musik af åtskilliga kompositörer, Müller, Carl Stenborg, Edouard Du Puy, Ahlström, Vogler m. fl.

I »Förlikningen» eller »Brodertwisten» återfinnes Kotzebues vanliga förtjenster och fel; stycket har många gripande, stämningsfulla scener och goda karaktersteckningar, men är fullt af effektsökeri och öfverdrifter. Det är en följd af rörande familjepisoder som behandlas, i hvilka de båda bröderna *Bertram* spela hufvudrollerna, dessa bröder hvilka länge processat med hvarandra, och hvilkas förlikning motarbetas af ett parti af deras omgifning, hvilket har fördel af att striden fortgår, under det ett annat gör allt för en biläggning af densamma. Pjesen är i öfrigt märklig derför, att den spelats fortfarande och ännu i vår tid så sent som 1887 på Djurgårdsteatern¹.

»Eremiten» eller »Fadershjertat» är vida sämre, men pjesen är i stället försedd med sång, hvartill musiken komponerats af flere berömde tonsättare.

Vid ridåns uppgång befinner man sig på ön Formentera hos en *eremit*, som dragit sig undan verlden för att sörja sin döda älskarinna, en förnäm spanjorska, hvilken han förfört, ett brott som himlen ytterligare straffat med att beröfva honom den son, som var frukten af denna kärlek. Här lefver han nu ensam med sin tjenare *Fernando*, och besökes endast någon gång af den rike Algeriske sjörfölvaren *Hassan Machmut*, hvars lif han en gång räddat, och derigenom i muselmannen förvärfvat en trofast vän.

¹ *Flodmarks* anf. arbete sid. 509.

Emellertid har Spanien förklarat krig mot Algier. Derunder råkar den unge officeren *Don Pedro Oliviero* i fångenskap och slafveri, der han vinner *Selimas*, Hassan Machmuts dotter, kärlek, och rymmer med henne ut till spanska flottan, samt låter henne gå ombord på ett till Cartagena bestämdt skepp. Detta förliser dock på stranden af Formentera, och det är här Eremiten träffar henne nästan

döende. Hon återkommer dock till sans och berättar nu om flykten från fadern, Eremitens gode vän.

Å andra sidan har det fartyg, på hvilket hennes älskare befann sig, efter tapper strid eröfrats af Hassan Machmut, som genast lät nedsabla hela besättningen utom Don Pedro och dennes betjent *Pedrillo*, hvilka skänkas lifvet med anledning af den förres under striden visade mensklighet mot de sårade, samt för dem med sig vid det besök Hassan gör hos den gamle Eremiten, vid hvars bostad de landstiga.

När sedermera sjöröfvaren blottar sitt hjerta för den sednare och klagar sin förtviflan öfver dotterns förlust, kan Eremiten trösta honom med

Fig. 4. Sista scenen i *Eremiten*.
(Efter *Helands* kopparstick i den tryckta pjesen).

att hon ännu lefver, hvilken glada underrättelse efterföljes af en försoningsscen mellan far och dotter. Till tack för den sällhet som härigenom bereds Hassan, blir denne i tillfälle att i Eremitens armar återföra dennes såsom förlorad ansedde son, hvilken befinnes icke vara någon annan än Don Pedro Oliviero, och så förenas slutligen äfven de unga under fädernas välsignelser.

Om utförandet skrifer Hummel:¹

»Vi kunna ej annat än utmärka en god decoration och grann costume. *Hassans* drägt är i synnerhet wäl wald och afpassad; men om Spanska Sjöofficerare någonsin burit den gamla Burgundiska Drägten af rödt taft med ljusblå puffar, weta wi ej med säkerhet. Bland de spelande har *Selima* gifwit oss förnyade prof af en vacker röst, som hon med skicklighet förstått använda, och *Pedrillo* utfört sin löjlige role med mer än vanlig förtjenst. Den unga Actricen, som spelade *Selimas* role, är wisseligen ett godt ämne för Theatern, och hon skall en gång blifwa wärd konstdomares bifall, om hon bemödar sig att winna det; Hon äger en lycklig röst och tyckes ej wara utan musikkännedom, hwilken hos de fleste af denna truppens Sujetter saknas; Hon har uti käringeroler — så sällsynt det är att se dem wäl utförda af en 20 årig Actrice — förtjenat en ostridig uppmuntran; Hon äger en skön wäxt och ett behagligt ansigte, men hon är ofta olycklig i walet af ställning, och har en wiss wanprydelig böjning af halsen, wissa nickningar och svängningar med hufwudet, synliga i hwarje ögonblick i sådane Scener, der hon will uttrycka fruktan, sorg eller ömhet».

Man finner, att musikalisk begåfning icke war truppens starka sida, något som hindrade vederbörande att gifwa mer än tre operetter under terminen, nemligen »Colin och Babet», »Masqueraden» samt »Zemire och Azor». Denna brist beröres äfwen af Hummel, som i det följande yttrar i anledning af »Eremiten»:

»Orchestern war wäl til detta Stycke större och bättre än wanligt, men dock illa passande til den förträffelige musik, hwarmed Fäderneslandets störste Compositörer förskönat Eremiten. Då den i Stockholm upfördes, biträdde desse Compositörer sjelfwe; desse, som skulle afgudas om de wille låta höra sig på någon Concert härstädes; — och Götheborg äger Amatörer? och de tåla att en så skön musik så illa utföres? Hwarföre neka de sig sjelwe den tillfredsställelsen att hafwa bidragit till en tacksam Allmänhets nöje? — Må ingen af Herrar Amatörer mistycka desse frågor. Wi medgifwa gärna, att flere Sångpiecer ej äro wärde den möda Herrarne skulle göra sig, att sången ej alltid kunde swara mot musiken, men huru skola wäl Actörer och Actricer hinna til någon Sångtalang, om ingen större musikkännare will bemöda sig att underwisa och uphjelpa dem? Theatern har ej råd att löna en dyr Orchester, men Herrar Amatörer hafwa säkert ledighet nog, att åtminstone en afton i hwarje wecka göra sig öfwer hundrade Åhörare förbundne (wi räkne ej dem, som icke känna skillnaden emellan god och usel musik). — Sådan är vår egen tanka, föranledd af detta tilfälle, och af de Amatör-Concerter wi tilföre haft tilfälle härstädes höra. Uti andra Städer hafwa

¹ *Gölheborgs Theater*, 5:te numret.

vi sett Amatörer med stjernor och titlar, biträda Theatertrupper, som i skicklighet varit wida under den härwarande.¹

Såsom en motvigt för bristerna i musikaliskt hänseende använde Lindqvist balletten. Vi hafva sett att mamsell Bergengren efter spektaklets slut dansade fandango, men redan förut eller den 31 Januari gaf man en komisk pantomimballett, *Arlequin och tunnbindaren* af Deland, med musik af Du Puy, om hvilken företeelse det heter i »Göteborgs Theater»:

»Uti Herr Delands Pantomin Ballet, hwilken på samma gång blef gifwen (som »Den okände sonen») och i smått imiterades efter den, som på kongl. mindre Theatern plägar dansas, röjde Herr *Strömberg* en lycklig fallenhet för Arlequins roller och Mamsell *Bergengren* dansade skickligt, äfwensom på de öfrige Actörens bemödande ej är att klaga, hwaremot Musikens skönhet genom en dålig och fattig Orchester gick förlorad, och Åskådarne — utom de som uppfylde troisième — önskade att wissa oanständiga steg uti menuetten af Arlequin och Skolmästarens Fru kunnat undwikas».

Denna pantomimballett gjorde emellertid rätt mycken lycka, och gafs ytterligare ett par gånger. Dessutom gafs på sista representationen för terminen äfven *Marcadets* liknande arbete »*Les Marchandes de mode*», som första gången uppfördes i Göteborg den 23 Juli 1793; den tyckes fullständigt misslyckats att döma af Hummels onådiga yttrande att den »väckt missnöje hos hvarje åskådare af smak» samt att »den som sett någon Ballet i Stockholm tillslöt nu sina ögon, ledsen att ej äfven kunna tillsluta sina öron, och derigenom frälsa dem från Orchesterns obarmhertiga bemödande».

Vi äro härmed inne på årets repriser. Af äldre dramer återsåg man »*Amelie och Montrose*», »*Den värdige medborgaren*», — hvilken icke gifvits sedan 1791, — »*Westindiefararen*», Kotzebues »*Den okände sonen*» och »*Redlighetens seger öfver förtalet*», Brandes' »*Grefven af Olds-*

¹ Ännu under författarens skoltid, i början af 1850-talet, var detta händelsen i Jönköping. I denna stad fanns då ett lifligt musikintresse, hvars förnämste främjare voro hofrättsrådet *Filén*, assessorerne *von Feilitzen* och *Asplund*, notarien och sedermera assessorn *Carl Ekman*, musikdirektör *Heintze* m. fl. och dessa bildade orkestern åtminstone vid de Elfforsska och Delandska sällskapernas representationer. Någon godtgörelse därför kom naturligtvis icke i fråga, men deremot hade hvar och en af orkesterns medlemmar rätt att medtaga en gosse, som bar instrumentlådan, och på detta sätt blef äfven författaren en flitig teaterbesökare den tiden.

bach», Lindegrens »Den försonade fadren» samt »Klosteroffren» af Monvel.

Vid omnämmandet af »Den värdige medborgaren» förekommer i »Götheborgs Theater» ett yttrande, som ger en liten inblick i scenens inre förhållanden; det heter nemligen: »Den Actör, som nu föreställer Jordbrukaren *Don Pedro Crespo* är i allmänhet lycklig uti Gubbroller, men var det ej denna gång. Wi hafva trott oss se, att rolen ej war wäl öfwerläst och att Actören wid flera tilfällen behöfde Soufflörens påminnelse. Om det är illa att som en utanläxa uprepa sin role, så är det värre att alldeles ej kunna uprepa den. Soufflören är ej der för att föreläsa Actören hvad han bör säga, han är endast der för att följa Actörens tal, och i händelse något viktigt skulle förglömmas, derom hemligen och ej för Åskådarne märkligt, ge en påminnelse; hwaremot Soufflören, om ett ord utelämnas, ej bör sedermera skicka det til Actören, för att få det sagt ur sin ordning».

Denna brist på öfverläsning, som för öfrigt allt emellanåt klandras, berodde nog på ett forceradt arbete; då ett stycke ej kunde gifvas mer än ett par gånger, var det nödigt att ständigt framföra nytt, om publiken icke skulle alldeles afhålla sig från teatern; denna brådska åter hade till följd en otillräcklig instudering.

Hufvudrollerna i »Den okände sonen» voro fördelade sålunda:

<i>Carolina</i>	Mamsell <i>Ryberg</i>
Pastor <i>Hederman</i>	Herr <i>Brooman</i>
Öfversten.....	» <i>Wærnström</i>
<i>Fredrik</i>	» <i>Sundman</i>
<i>Maria</i>	Fru <i>Brooman</i>
Grefve <i>Gyllenparfym</i>	Hr <i>Strömberg</i>

Den förstnämnda synes i Carolinas roll firat en verklig triumf; det heter nemligen: »Mamsell Rybergs sätt att spela *Carolina*, den oskyldiga och naturliga naivitet som rådde i hennes tal och gester, upfylde aldeles wår önskan, och wi hafva ej sett denna roll bättre upförd hwarken i Stockholm eller härstädes». Beröm tilldelades äfven *Wærnström*, *Sundman* och Fru *Brooman*, »men», heter det, »wi kunna ej wara nöjde med Herr *Strömberg* — Directör wid Skådespelen i Uddevalla — hwilken efter wårt omdöme förfelat Grefwe *Gyllenparfym*s roll, och, i stället för att wara en

Swensk, som genom Fransysk inblandning förskämmer sitt lands språk, sökt att likna en Fransos, som med rådbråkad Svenska gör sin fransyska obegriplig och låg».

»Redlighetens seger öfver förtalet» gafs såsom recett för *Strömberg*, som utförde *Allbrands* roll, som det synes mycket tillfredsställande. I öfrigt uppträdde såsom

<i>Morland</i>	Hr <i>Sundman</i>
<i>Emilie</i>	M:lle <i>Ryberg</i>
<i>Edvard Smith</i>	Hr <i>Brooman</i>
Major <i>Eldfelt</i>	» <i>Levin</i>
Fru <i>Eldfelt</i>	Fru <i>Brooman</i>
<i>Jenny</i>	M:lle <i>Edberg</i>
<i>Eva</i>	» <i>Neidel</i> , och
Kammarjunkaren <i>Scharfenck</i>	Hr <i>Svanelius</i>

Om spelet heter det i »Götheborgs Theater»:

»*Morlands* sköna och svåra role är med stor skicklighet utförd af Hr *Sundman*; i synnerhet har denne Actör uti Fångelse-scenerna förstätt att tilwinna sig den roade Allmänhetens högljudda bifall. Hr *Sundman* är nu wan wid Applaudissementer, och wi hoppas att de ej förleda honom til sjelfkärlek, då han bör vara tilfredsstäld med den kännedom af egen förtjenst, som säger att man ej är alt, men kan blifwa mycket. — Om wi sett denna role annorstädes bättre gifwen, må likwäl Hr *Sundman* vara försäkrad, att kanske ej två Actörer i Swerige finnas, hvilka som *Morland* skulle öfwerträffa honom».

»Wisserligen har *Mamsell Fundin* gifwit oss *Emilie* med högre närmande til fullkomlighet, men *Mamsell Rydbergs* bemödande at nalkas de bästa mönster hon kunnat få se, är en ny förtjenst, som bör berömas, och hennes Pantomine wid fjärde Actens slut ägde all den känsla och sanning, som af den strängaste granskare kan fordras.

Såsom öfverste *Stornfelt* i »Grefven af Oldsbach» hade allmänheten tillfälle att den 10 Mars åter helsa teaterdirektör *Lindqvist*, som nu för första gången visade sig på scenen efter den långvariga och svåra sjukdomen. Om uppförandet af denna pjäs yttras i öfrigt att »Enkan *Vandel* blef så mäterligt förestäld af *Mamsell Nedel*, att wi ej bör förbigå att, med utsättande af hennes namn, förklara henne vår tacksamhet. Herr *Schylander*, känd för sin skicklighet i denna role, har ej på Comiska Theatern i Stockholm gifwit den bättre», — ett i sanning lysande beröm.

När »Den försonade fadren» första gången gafs under denna sejour, eller den 3 Februari, voro, utom *Wilhelmis* roll som utfördes af *Sundman*, de öfrige mera betydande

partierna öfverlemnade i andra händer mot förut; Eva Fundin, hvilken firat triumfer såsom *Carolina*, var borta och rollen hade öfvertagits af M:ll *Ryberg*; Fru *Lindqvist*, som förut spelat majorskan *Högsfeldt*, hade efterträdt af M:ll *Neidel* och slutligen hade *Lindqvist* af sjukdom nödgats afstå General *Eldhjelm*s roll åt Hr *Levin*, men återtog den när dramat gafs för andra gången vid sällskapets sista representation den 11 Mars.

Mamsell *Ryberg* hade äfven öfvertagit Eva Fundins roll såsom *Eugenie* i »Klosteroffren», der för öfrigt Hr *Sundman* återgaf *Dorvals* parti.

De under spelterminen återupptagna äldre komedierna voro: »Den enleverade fästmon», »Barberaren i Sevilla», »Misstaget», »Kapten Puff», »Den unga enkan», »Kammarpagerna», Lindegrens »Den blinde älskaren», Envallssons »Caspar och Lona», »Kronofogdarne» samt »Swart på hwitt», »Krusenberg och Dummerjöns», »Den förtroliga aftonmåltiden», »Profwet» samt »Det dubbla profwet». Hufvudrollen i Olof Kexéls roliga fars »Kapten Puff» eller »Storprataren», hvilken i Stockholm hade en så mästertlig framställare som Lars Hjortsberg, i Göteborg lyckligt imiterad af *Brooman*, hade nu öfverlemnats till *Strömberg*, som icke lyckades på ett tillfresställande sätt lösa uppgiften; ej heller Mamsell *Ryberg* såsom *Lisa Spitzenas* säges nått sin förebild, Fru Remi på Kongl. Mindre teatern.

»Den blinde älskaren» hade dittills endast gifvits på sistnämnda scen samt i Göteborg, och här var det mamsellerna *Neidel* och *Ryberg*, hvilka såsom Fru *Järnberg* och *Charlotte* skördade hufvudparten af bifallet.

Ett kulturhistoriskt drag af intresse är att läsa hvad en smakdomare som Hummel yttrar i »Götheborg Theater» om Envallssons för sin tid förträffliga lustspel »Slätterölet» eller »Kronofogdarne» samt om den omtyckta operetten »Colin och Babet», hvilka gåfvos den 18 Februari. Han skrifver nemligen:

»De äro twänne allmänt kända Theaterstycken, hwaraf det förra haft flere Representationer än något annat af Swensk afwel, ty blott i hufvudstaden stiger deras antal öfwer hundrade, och ingen resande Trupp har varit, god eller usel, som icke trott sig i stånd att gifwa denna Piece, och genom den samla Åskådare. Om ingen af dessa piecer varit wärd Granskarens bifall(!) eller ägt någon annan förtjenst, än den att på ett ställe samla åtskillig wacker musik af särskildte compositörer, så hafwa de likwäl båda under flere år bibehållit sig i en wiss slags Allmänhets tycke,

och mången ser dem ännu med synnerlig uppbyggelse, i trots af Critiken och den stigande Smaken(!) — Wi böra likwäl gifwa »Collin och Babet» ett rättwist företräde framför »Kronfogdarne» i farcens sanna ändamål, att med anständighet roa (ty all oanständighet bör förwisas från Theatern) — är mera lyckligt wunnen i den förre Piecen, hwaremot den senare sänker Farcen til ett pöbelnöje (!). Flere täcka Arier, hwilka nu likwäl hunnit blifwa tämligen utslitna, och som finnas uti »Slätterölet», kunna ej en gång göra denna Piece draglig för den mera odlade Åskådaren, hwars öga nödwändigt måste stötas af den ene Kronfogdens Fylleri och den andres bäcksprång.»

Stackars Kronfogdarne!»! Men de ha dock genom vexlande tiders smak stått sig ända in i våra dagar!

Den 25 Februari hade allmänheten i Göteborg första gången tillfälle att se den berömda primadonnan vid Carl Stenborgs teater, mamsell *Lisette Sténberg*, hvilken nu hitkommit och denna dag uppträdde såsom fru *Ferval* i »Den förtroliga Aftonmåltiden» och såsom grefvinnan *Julie* i »Maskeraden». Att hon skulle väcka stort uppseende här var naturligt.

Hon uppträdde sedermera med lika framgång såsom *Lisette* i »Profvet» eller »Den unge brukspatronen», äfvensom i titelrollen i »Zemire och Azor».

De äldre operetter, som under terminen kommo till uppförande, voro »Colin och Babet», »Masqueraden», »Zemire och Azor» samt »Annette och Lubin», i hvilken senare mamsell *Bergengren* berömdes, särskildt för »dess lyckligt valda ställning och gång, då hon som Annette först syntes på teatern».

Det har varit övärderligt att, för skildringen af teatern under detta spelår, hafva att tillgå Hummels kritiker i »Götheborgs Theater», icke minst därför att de, sedan alla affischer gått förlorade, utgöra enda källan för kännedomen om rollernas fördelning, äfvensom därför att sjelfva spelistan kunnat i ett och annat fullständigas.¹ Det heter i första numret af denna tidning:

»Utan pretention af att wara mera kännare än Allmänheten, hwars starka röst säkrast dömer, — då den ej återskallar från Abderitiska murar, utan att upphäfwa oss till Domare, wåga wi, några förenade wänner och Ledamöter af *Sällskapet Pro sensu communi*, att härigenom meddela Herr Lindqvist och de honom biträdande Skådespelare våra opartiska anmärkningar, så wäl öfwer de Theaterstycken som wäljas, som öfwer sättet att upföra dem».

¹ Enligt annons i *Götheborgs Tidningar* för den 7 Febr. 1800 utkom första numret af »Götheborgs Theater» i ett halfark måndagen den 10 i samma månad och såldes hos Bokbindare Kullberg för 1 skilling specie.

Denna försäkran, att icke vilja upphäfvä sig till domare, och inrymmandet af allmänhetens rätt i detta fall, hjälpte dock föga, och efter terminens slut utsattes kritikerne för en ganska hvass motkritik i tidningarne. Detta anfall egde rum den 28 Mars i *Götheborgs Allehanda*, der man läser:

»Till Herrar Granskare af Götheborgs Theatre eller Ledamöterna af *Sällskapet pro sensu Communi*.

Ni hafven således uti 8 ark utöfvat Allmänhetens domsrätt öfver vår Theatre och de Spelandes förtjenst.

Ni hafven uti nästan alla Skådespelets grenar låtit oss skörda en mogen frukt af Er Kritik-förmåga — af Eder Reflexion.

Ni hafven satt de Spelande i en beständig uppmärksamhet, at behaga oss — ja ända til i känslans och smakens namn, utstakat effecten, bildat gesten, visat huru närsläktad den är med hvarje ord — och således på en gång electriserat lamheten i händer och fötter.

Ni hafven förelagt oss Edra läckra anmärkningar öfver declamationen, såsom aldrig nog förbättrad och methodisk — med hvad Pathologisk säkerhet bevisat oss anletsdragens magnetiska trollkraft hos en täck Actrice!

Ni hafven sorgfälligt och likt Solen i skapelsen, uphöjdt det förträffliga och mästerliga; men däremot under Critikens thordön, framljungat Satir-viggen, alt som Ni sett det starka, lifliga och naturliga af et stycke värdslösas eller brista, genom de Spelandes minneslöshet, eller likgiltighet at öfverläsa — at regelbundet utföra och tolka sin Role.

Ni hafven ifrat mot den entoniga styfheten af Orchestren, funnit medel til dess förbättring, men slutligen ock af harm ej funnit örhinnan nog tjock mot det inträngande — illa ljudande fusket.

Ni hafven til det mästa (och pris vare alt sens commun) visligen fastställt Hr Silfverstolpes Journal Paginer, såsom den gräns hvaröfver Edert Theatre-resonnemang icke utan vacklande borde skrida. Korteligen, och ho kan följa den långa recensionskädjan? Er dictatoriska anda har sväfvat öfver fonden och Coullisserne, Edra örn-blickar, at jag så må säga, hafva träffat hvarje Piece, dess personer, scener, afhandlingens gång, coustume m. m. — Ni hafven därjämte ock utom Theatren ej underlåtit at up-täcka en så vidsträckt ordning, som från höjden af Troisième ända til djupet af Souffleurluckan; — och med hvad billighet förtrutit Parterrens glömska af sin rätt, dess njugghet at gifva de Spelande det bifallstecken, som de efter Er tanka förtjenat. — Med deltagande har jag ofta sett Er uprepa denna klagan i Edra recensioner, hvilka ju ej på något vis up-täcka spåren af den behagsjuke Författaren, Kritik-klådan, feberaktigt pupill-joller eller pedantisk svullst, opassligheter som ofta grundlägga en sjukdom af lärhdöghärd och icke sällan slutar sig med en hjuggisk yra eller Bagrisk indigestion. Nej — Allmänheten, den rättvisa Allmänheten har icke funnit desse symptom hos det sunda Sällskapet för Götheborgs Theatre — hvem har lyckligare afskildrat en sann kännedom af det nödvändigt sköna i Skådespel? Hvem i sin

granskning varit mer fördelaktigt ledd, af god smak, sin känsla, jämn sanning, och högt omdöme, klara bevis, af et alt omfattande och skapande snille? Men skulle icke då den röstägande Allmänheten för en sådan möda at anföra, detta nit at skåda Theatren, äfven böra gifva et loford, som Sällskapet väntar, hvarje god Författare otåligt väntar och derföre rätt ofta väntar förgäfves? Jag häpnar för kännarens stumhet och kan i min förlägenhet ej förklara orsaken till en så vittter hushållning. Hvem har icke sedt Sällskapet uptråda på Allmänhetens vink, utan inkräktnig af allmänna tanken? Har någon mera heligt iakttagit första vilkoret för rättigheten at vara konstens domare — opartiskheten? Har man sedt Egoismen mindre rådfrågas, Nepotismen skönare afläggas och begreppet af Inquisitoriskt sant lenare påtrugas — med et ord — reformens hufvudredskap i en skickeligare och mera vand hand? Må man ej beundra denna litteraira styrka, denna försigtighet och mod, at flytta en så ofantelig coloss som mängdens upmärksamhet på sin Cato-Censoriska noggranhet, utan fruktan at denna coloss skal få en öfvervigt och krossa i fallet? Kan Philisophen hos en Theater-Recensent stundom lukta til et under hans granskningstid förvärfvadt charactersfel, O — så smakar han visst icke här den naturliga antipathien!

Tör hända man inbillar sig vår Theatre antingen vara öfver eller under et granskningsförsök? Man har i båda fallen orätt. Ty låt vara, at de Spelandes talanger äro hos kännaren redan afvägde — huru vaken var likväl ej altid Sällskapets aftondom? — Huru behaglig dess upmärksamma mine? Huru nödvändig denna myndigt ojäfviga ton, hvarigenom skickligheten blef mångdubblad, den okonstladt välmenande upmuntrad och den af köld gäspande åskådaren om morgonen beskedeligt erinrad om hvad han sedt och bordt göra, nämligen klappa händren — se genom fingren! Eller skulle kanske icke de Spelande räkna för en heder at uti smakfulla Recensioner med stämpel af / *WI pro sensu communi* få vaggas och söfvas och väckas och hystas genom et varieradt smicker och knot, som dock aldrig upsteg med afgudisk rökelse eller öfvergick til kitsligt tadel — et småvettigt bjäbb? Huru naivt, sjelfbegripeligt och vederqvickande måste icke *Stenborg* uptagit Sällskapets beröm, som til en början innefattades med en altför artig rättighet til hennes armar? Hvem ser icke at denna Actrice, hvars förtjenst på Scenen Publiken redan afgjort, och som otvifvelaktigt ger hvarje Theater et värde där hon kommer, hvarje Role et ökadtt interesse, nu mera altid skal fela i konsten, at undgå Sällskapets tilväxande anmärkning? Och huru skulle hon väl kunna det? Må man ej förtycka at Sällskapet däremot så ofta prisadt mademoiselle *Ryberg*; hon är täck ända til skönhet och läckar således lätt några steg ur kretsen af *Sensu Communis*! Hvem begriper icke at en så affpassad och upmjukande Critique, som öfver gesten til hand och fot, ju en dag ifrån sin stelhet åter verkar lefvande Telegraphiskt? Man bör åtminstone låfva sig mycket; ty Sällskapet har behagat förvissa oss om möjligheten.

Men här möter mig en mängd Pplogistiska inkast — Sällskapet, säger en inbillsk man, förblandar så ofta Stockholms med vår Theatre — man bör ej sträcka sin Reflexion til en sådan paralele — ty hvad gagnar oss den Lacune, som Recensenten

finner imellan Hr *Bromans* och *Hjortsbergs* action, skilnaden af mademoiselle *Stenbergs* röst nu och för några år sedan — Herr *Schylanders* och mademoisellerne *Nedels*, *Löwens* och *Rybergs* ömsom lika eller ock öfverträffande spel? Männe för at bevisa oss det Sällskapet haft den lyckan at mera se, och vi således åtnöjas med et utslag, som grundar sig på gammal Theatre kännedom och et habituelt inhämtande af Hufvudstadens smak? Ja, just det min Herre (blir mitt svar), ty huru skal annars Publikens omdöme stadgas, om ej genom jemförande af det sköna, medelmåttiga och misslyckade! Men jag har aldrig sedt Stockholms Theatre (infaller han) — Lik mycket min herre! har Ni sedt den berömde *Garrick* eller hört sångerskan *Gabrielli*! — Nej bevars knapt namnet. — Se, då min Herre måste Ni medgifva at Sällskapet har rätt; skada verkligen, at icke namnen *Garrick* och *Gabrielli* äfven blifvit tryckte i dess Recensioner — min själ jag förstår hvad Ni dermed vil säga, far väl — far väl, men hvart går Ni min Herre? — Til Sällskapet *pro sensu communi*, at få vidare förklaring. — O måtte dess Ledamöter kunna gifva Er den!

Ja visst, ja visst blir spitsfundigheten undanröjd och den gapande Allmänheten, som ock vil döma på detta sätt, så villad i Reflexions-Labyrinten, at den endast slipper ut genom skenet af Sällskapets troll-lykta.

Men behöfver jag säga detta, eller vidare förfäktat Sällskapets beröm, som kanske finner det i Allmänhetens stumhet — ty den är ju ock ofta et lof? Kännaren prisar i tysthet kännaren; och skulle en dag Sällskapets Theater-Recension kunna taga en så afvig och opåtänkt väg, som til kryddbon — eller någon under distraction oförskämdt däraf vilja göra en strut — O! måtte han vedergälla detta brott mot *Sensus Communis* med evig distraction och toma lädor!

Sluteligen och til äfventyrs Sällskapets anmärkningar för en annan termin, *Curenté Rota*, skulle fortsättas, på det icke afsigten då må förfelas, at upmuntra de Spelande, att säkrare leda Publikens smak, så vore kan hända bäst, om Sällskapet jämte sin theoretiska afhandling öfver Theatren, sjelfve därvid lade en äfven practisk hand. Således, och då Sällskapet genom ordet *Wi* kunna likna *Qvicksilfverkulorne*, som låta sig delas och åter löpa hop til et helt, så kunde vid hvarje Representation, och til bidragande af god ordning, Herrar Ledamöter sjelfmant antaga sig en viss function, på för dem anviste platser. På detta sätt, då vi hädanefter anse Theatren och Orchestren skickeligare anförde, kunde til exempel en begynna handklappningen från Parterre, en annan åter genom näsdukens updragning gifva signal til gråten på Amphitheatren och sidorne af Premier-Logen, den tredje förekomma en del Parterristers besök på den öppna Seconden och de däraf följande nödroppen — den fjerde hänskratta från *Troisième* o. s. v. Denna sist, men högst upsatta förtroende-post, torde likväl för säkerhetens skull tarfva handräckning af Politiebetjeningen.

Men på detta sätt skulle ju gråten och snyftningarne kunna på sin tid bestämmas, handklappningen och stampningen, om detta senare kan anses för applaudissement, befordras, men framför alt, och hvarät jag redan gläder mig i tankan, tystnaden ända up til taket bibehållas. Sällskapet skulle innan korrt röna en magisk verkan af hvarje fin del, och hvad jag hoppas — med

tilfridsställelse finna det stora ändamål vunnet, som Theatren fordrar, sederna gilla och Allmänheten visst ej underlåter at då med högtljudande bifall rättvist bekröna.»

Detta giftiga hån uppkallade Hummel, som i samma tidning för den 1 april lemnar följande

»Swar af Götheborgs Theater-Granskare til Hr Anmärkaren uti Götheborgs Allehanda N:o 38—39.

Hwad wi af Min Herres Anmärkningar funnit, är åtminstone det att M. H. alldeles icke är någon Ledamot af *Sällskapet pro sensu Communi*.

Wi hade med tacksamhet emottagit rättelser af hwilka Theaterkännare som hälst, men wi kunna ej hafwa et lika afseende på Min Herres, då i dem råder en ton som närmar sig til Parodiens och den lägre Satirens, en ton owärdig hwarje Man af kunskap och smak, som *kan* anwända någon annan.

At den, som will granska och bedöma Recensenters utgifne Anmärkningar, skall göra det med en swenska, som åtminstone ej är sämre än den, hwarpå föremålet för hans granskning är författadt, torde wara en pligt, hvars åsidosättande sårar hans eget anseende ganska mycket. At Min Herre ej känner det språk, hwilket Min Herre skrifver eller hjuder till at skrifwa, wisa oss många orediga och oswenska meningar och de första orden, *Ni hafuen*, röja redan at M. H. ej känt skillnaden mellan singularis *Ni* och pluralis *I*. Wi kunna likwäl ej bestrida, at qwickhet röjer sig i M. H. skrift, och at den därför skall bidraga til det ändamål, för hwilket M. H. bemödat sig: at för några ögonblick roa den skrattande Allmänheten.

Om Götheborgska Allmänheten ej har mer upriktig tacksamhet för vårt bemödande at förbättra Götheborgs Theater än Min Herre, så bekänna wi, at wi missräknat oss i vårt hopp, som likwäl icke war grundadt på erfarenhet. Wi hafwa dock många skäl att ej förmoda en sådan tacklöshet, och wi gräma oss således ej öfwer det enskilda förakt, med hwilket M. H. tyckes anse vårt arbete. Af flere ställen i Min Herres Anmärkningar skulle wi finna anledning, at i M. H. igenkänna någon Författare eller Actör, hvars alt för stora fel ej kunnat undgå wår kritik, men andra ställen säga oss däremot, dels at Min Herre ej känner Theatern i allmänhet, dels at M. H. ej bewistat de skådespel wi anmärkt eller känner Theatern härstädes. M. H. synes oss icke sjelf wara en Medlem af Götheborgska Allmänheten; eller will M. H. inbilla oss, at Ni ej är det?

Det loford, Mamsell *Rydberg* förtjenat och fått, har smärtat Min Herre; och säkert är det någon annan Actrices afundsjuka, som tillhwiskat M. H. de yttranden, hwilka i M. H. skrift angå Mamsell *Rydberg*. Denna Actrice har mindre blifwit gynnad af oss än af naturen.

At wi jämfört de här Spelandes action med andra Svenska Actörers och Actricers i samma Roler, war för at gifwa de förra en upmuntran, om hvars wärde de kunna döma, eller hänwisa dem till mönster, efter hwilka de kunna förbättra sig. Ingen af denna Truppens Sujetter har sett Garrick eller hört Gabrielli,

och dessas spel war för dem lika så okänt som förra Seklet Actörers.

Wi wilja ej vidare inlåta oss i någon skriftwäxling med Herr Anmärkaren, hwars önskan att om möjligt swara, afskräcker oss från dylika granskningar, kanske utan hans bemödande när sin fullbordan, ty de ledsamheter hvarje sanningens och smakens vän nödgas utstå af dem, hvilkas hud bär märken efter piskslängarne, kunna nog afskräcka oss att visa oss i en tid, där en Ledamot af Sällskapet pro consu Communi är et sällsynt widunder för den hop som utgöres af Min Herres likar.

Wi beswara ej några af de obilliga Anmärkningar som vidare kunna göras emot vår *Theatergranskning*, men wi skola med tacksamhet emottaga alla rättvisa omdömen och rättelser, och wi få för öfrigt påminna Min Herre, at detta Granskande Sällskap

Såras kan — men hämnas — ej;
har du sett Örnen hämnas? Nej,
och Björnen krossar ej en Myra:
och bland de dödlige den sanna storheten
i själ och i förstånd, är den
at göra Rätt och Wäl — och låta knottet yra.»

Den witra striden afslutades i *Götheborgs Allehanda* för den 8 april, med hvilket nummer följde såsom bilaga efterstående poem:

»Hinc Robur et Securitas.

Wälment Råd til en Wän
consensu inimico.

Min Wän! Jag sedt, med nöje sedt,
Så fin product af Edert Snille,
Som trots at något Wittert Gille
Med *Örnens* och med *Björnens* wett
För Sens Commun bewisa wille.
Om *Bonnet* har för wida sträckt
Sin Sats om jordens Quadrupeder
Och Herr Linné af Klo — respect,
Gedt Örnen några milda Seder
Det hör ej hit — Alt nog min Wän!
Til stöd för Sanna Storheten
En Myrbjörns ram war just den rätta;
Ty (sans dispute) hwad kan ej den
För rädsla uti blodet sätta; —
Och klor uppå Författaren!
Männ warre trott i Djurkretsen
Och witterheten fins än detta?

Men för at mera ansedd bli,
Och skingra all Auctorlig wåda —
Med *Styrkan* låtsa kära Ni
Som egde man un peu d'esprit;
Ty uppå Snilletts jämna klåda
Man dömmar ej at ordet *Wi*

War målning blott på Skråens låda —
 Alt bokwett, som man sedt så sent
 Så högt i alla tider skattas
 Bör aldraminst få synbart fattas;
 Ty om man sjelf ej läsa hant,
 Det skadar ej at dock galant
 Man räknar up just högtidsgrant
 Alt ifrån *Plato* och til *Kant*
 Så många Lärda, som kan snattas —
 Jag wil ej nämna alla nät
 Man kan midtför ens näsa spinna,
 Publiken är så god, — så slät —
 Och blir Parnassen svår at hinna
 När afund tistlar Skaldens fjät,
 Hwad hindrar at en genwäg finna?
 Ja — lofsjung — ty när rökwerk brinna
 Man tacksam blir — förstår Ni det?

Så wisa blott at lagren gror —
 Om ock en rad — låt trycka skriften
 Tag ut Er rätt wid alla Griften,
 Gör Epigrammer, Tal och Chor.
 Besjung de döda ner i griften,
 Med et ord — *skrif* och *tryck* — man tror
 Författarn var i dessa skiften
 Som *Lidner* öm, som *Kjellgren* stor.

Ja — *Kjellgren* stor (och som Ni weten
 Hans gissel wiftar ingen mer. —
 Han stiftar lag i Witterheten,
 Han tystat hwarje *Rimfors* ner,
 Han gaf princip åt Allmänheten,
 At icke köpa alt man ser
 Af prässarne — och för Poeten —
 Men *Kjellgren*! Wärd odödligheten,
 Om än din hugkomst riktning ger
 Och warnar mot frikostigheten,
 Den tål dock exception hos — Er).

Et medel finnes än — låt se —
 At hela mängdens dyrkan fånga;
 Man kan (med tillstånd sagt) — må ske —
 Emot Critikens pantsar stänga
 Och låta hvina slängarne —
 Hwad tyckes om Theatrarne?
 Och dessas *stor Författare*
 Anmärkare — så många, många?
 Blif på försök först Dramatist
 Ty händelser ha ju besannat
 Om piecen blir tillbakawist,
 At snillet blir på nytt bemannat
 Och går sen Comiskt fram — ja wist; —
 Ty hwad man en gång orätt mist
 Det kan man vinna i et annat.

Därnäst Theaterreception —
 O! (svarar ni) »nu börjar swedan,
 Wi låtit höra smakens ton,
 Wi lyst publiken i sit *nedan*,
 Wi städat nyss — och haft motion
 Altså, fördenskull och emedan
 Wi tacke för Er Attention
 Men *wi* är trötta allaredan.»

Par bleu! ni tröttens ej jag ber,
 At peka ut med Granskningsstafwen
 Et lyte då. — en mening ger,
 Inadvertenser, Stafwelser,
 Punkkt, Tankstreck, Colon, Comatter —
 Bewisa ända på bokstafwen,
 Det ingen svenska wara mer,
 At skrifa prydeligt — *Ni hafwen* —
 Ni tyckas — och Godt folk! man ser
 At spiran rycks ej från Homer
 At *Bager* sofwer sött i grafven.

Alt nog — *skrif, tryck* — man aktad är —
 Bleck — penna — gör de mästa fångar
 I witterhetens Ministere;
 Ej skall för möda och beswär
 Et Echo störa Edra sånger;
 Och männ' i den bouquet man skär
 På snilletts sköna blomstergångar,
 Just nypon alltid växa där? —
 Apollo (af Thessalisk sägen)
 O! Rimmets far! hur mången gång
 War du ej flat — af skam förlägen,
 Då oxen råmat vid din sång!
 Men blef du harmsen — obenägen?
 Nej — han fick gå så lat och lång,
 Som Parodist på *stora wägen*. —
 Och bör man vredgas kära ni —
 Af Charlatanets jalousie
 För en Oswenskad ironie?
 Bewars — med denna modestie —
 som hjörnen wisar mot en myra,
 Hans Örniska Majestät, tör hända mot ett bi —
 Ni mästen och af *godhet* bli
 Förstummade vid Eder lyra!»

När anmärkaren yttrar, att Hummel och hans vänner borde icke blott kritisera, utan äfven praktiskt biträda vid teatern, och särskildt leda yttringarne bland publiken af bifall eller missnöje, så hänför sig detta senare till hvad Hummel i detta hänseende yttrar i *Götheborgs Theater*. Det heter nemligen här ganska skarpt, i sammanhang med

uppförandet af »Redlighetens seger öfver förtalet», och särskildt Strömbergs återgifvande af Allebrands roll:

»Hr Strömbergs spel gifwer oss för öfrigt anledning att anmärka Åskådarnes ofta förvända sätt att applådera. Om författarens sentimentej behaga parterren, om hans uttryck ej äro nog vågade, nog lämpelige på tider, stånd, enskildta personer eller andra omständigheter, som för ögonblicket satt Publikens sinnen i Activitet: om de ej äro nog tvetydige, eller af nog öfverspäand känsla, eller nog härmad naivitet, så använder Actören en fäffäng möda att vinna något bifall, om han än spelade aldrig så skickligt. Wanligen skänkes det oftare åt Författaren än åt Skådespelaren, men man borde komma ihåg at den nedrigaste Charactersroll, om den än ytrade de mäst afskyvärda tänkesätt, bör få det största beröm och upmuntran, då den med förtjänst utföres, ty mänskligheten bör hoppas, att ingen Character för Actören är swårare att studera, försätta sig uti eller lyckas uti, än den ytterligt nedrige.»

Författaren återkommer till denna riktiga sats, då han på ett annat ställe yttrar: »Äger Parterren rättighet att döma, att yttra sitt tycke; fordrar Parterren att Actören skall rätta sig efter dess Dom, så skall äfven Parterren wara rättwis». I öfrigt höll Hummel starkt på det häfdvunna bruket, att det var parterrens utslag, i fråga om spelet, de öfrige åskådarne hade att afvakta, innan bifallsyttringar finge gifvas. Med afseende härpå yttrar han vid omnämmandet af dramen »Den värdige medborgaren»:

»I öfrigt nödgas wi här råda de spelande, att skilja det bifall, som kännaren gifver, från de applaudissementer som åskådarne oftast illa afpassa. Wi beklaga att de här wanligen börjas från Second och Troisième raderne; att de nästan alltid följas af skratt wid de mäst rörande ställen, och förbjuda den upmärksamme Åskådaren at njuta välspelningen. (Så skrattades t. ex. då Crespo föll afdånad till marken.) Parterren dömer, — det är en gammal wana — säkrast, då Parterren upfylles af åskådare som äga odlad smak, men Parterren bör då äfven känna sina rättigheter och skyldigheter. Dess skyldighet är att yttra sitt bifall til Actionen, afpassadt då Actören eller Actrisen lämnar Scenen, ty detta bifall får ej afbryta sjelfwa actionen: — dess rättighet är att ej commenderas af Logerne och icke tystas af någon enskild, som kanske ej skulle äga lika tanke med Parterren.»

Den senare ansågs sålunda icke blott såsom den laglige smakdomaren, utan rent af som den ende, och emot dess domslut fanns ingen möjlighet att vädja; alla voro

skyldige att underkasta sig detta. I landsorten, eller i alla fall här i Göteborg, hade sålunda parterren satt sig i den kungliga logens rättigheter, ty i Stockholm var det länge som ifrån denna bifallet utgick, och först den 15 nov. 1773 kunde Gjörwell berätta för Alströmer, att kongl. maj:t »nyligen» låtit på affischen gifwa til känna, att Parterren och Logerna hade dess nådiga tillstånd at applådera, utan at först afvakta någon början därtill ifrån de kongl. Logerne».¹

I Stockholm liksom här klagade man emellertid öfver publikens bristande kritiska förmåga att bedöma de uppträdandes prestationer, samt öfver åskådarnes primitiva uppfattning af scenen och dess konst.

Ingenstädes finner man omtaladt, att i Göteborg en pjes eller skådespelare blifvit uthvisslad, och lika litet hade man ännu infört bruket af inropningar, vare sig det gälde författaren eller de uppträdande. Detta senare bruk synes ännu varit förbehållet de stora verldsstäderna och särskildt Paris, och man läser i en Göteborgstidning för den 11 Dec. 1776 härom följande:

»Man wet kanhända icke uprinnelsen til den löjliga mode på Comedien i Paris att ropa: »Auteur, auteur» — — — när et stycke, det ware sig wäl eller illa omtyckt, upføres första gången. Man blir underrättad derom i et bref från Hr *Voltaire* til Hr *d'Aiguebere* af den 26/2 1743, wid tillfälle då den mycket präktige *Merope* agerades: »Förtjusningen, heter det, gick til den höjd at Parterren ropade öfverljuddt at man wille se mig. Jag blef upletad i en gömma, der jag undstuckit mig, och förd med våld fram til Marskalkinnan *de Villars* loge, der hennes Sonhustru satt. Parterren war galen, han ropade til Hertiginnan *de Villars* at hon skulle kyssa mig, och gjorde sådant buller at hon måste beqväma sig dertill på sin svärmoders befallning. Jag blef kysst publiquement såsom *Alain Chartier* af Prinsessan *Margarete* af Skottland, men med den skillnad at han sof och jag var lefvande waken.»

I Hummels teaterkritiker får man äfven andra intressanta upplysningar rörande scenen och salongen. Bland annat yttrar han på ett ställe: »Wi böra äfwen wid Skådespelen här i Staden yttra vår och Allmänhetens önskan, att tiderna emellan Acterna må förkortas. Det är alltid obehagligt för Åskådaren att länge wänta på Rideauns opdragning; i stark köld är det ännu mera obehagligt, och i synnerhet då Salonen är illa eclairerad. Scenernas ombyte göres under sjelfwe Acten ganska fort och skickligt här-

¹ *Oscar Lewertin*, Teater och Drama under Gustaf III, sid. 228.

städes; hvarför kan det ej lika snart förrättas, då Rideaun är nere? Eller kan väl Actörens omklädning fordra så lång tid, då alt för dem måste ligga i beredskap uti Foyen? Männe wi ej i detta uppehåll mellan Acterne se en orsak, hvarför många ej besöka Spectaclet, som eljest woro roade däraf?»

Tvifvelsutän hade han rätt. Det måtte i sanning varit allt annat än behagligt att under en sträng vinter tillbringa aftonen i en salong som aldrig någonsin eldades, och vi hafve sett, att man, när kölden blef starkare än vanligt, rent af nödgades af detta skäl inställa spektaklet. Men om publiken frös, hvad ville detta säga mot de stackars aktörerne och aktriserna, som stundom måste uppträda i drägter, hvilka lemnade blott ett minimum af skydd mot den oblida väderleken!

Tisdagen den 11 mars år 1800 gafs som sagdt sista representationen under denna termin, och truppen afreste derefter till Norrköping. Det har uppgifvits att Lindqvist samma år erhållit tillstånd af danska regeringen att under 4 månader af året uppföra svenska skådespel der i landet, i så fall det första exempel på en svensk teatertrupp som gifvit representationer på utländsk botten.

Huru som helst härmed, så hade Lindqvist med denna sejour för en lång tid afslutat sin teaterverksamhet i Göteborg, dit han återkommer först så sent som 1810.

Den 9 aug. 1800 lemnade magistraten i Göteborg tillstånd åt »Ridmästaren från Köpenhamn», eller som han i annonserna kallade sig: »Den danske privilegierade konstberidaren» *Jean Lustre*, att med sitt af 9 personer bestående sällskap visa sin färdighet i ridkonsten och andra kroppsöfningar, mot att för hvar representation betalas 2 rdr 16 sk. och att tvenne föreställningar gifvas för de fattiges räkning.¹

Tre dagar senare blef i följd häraf en annons synlig, deri *Lustre* tillkännagaf att han kl. 4 e. m. visar sällskapets skicklighet i konstridning och viltgering; skådeplatsen var den vanliga ridbanan vid Masthamnen och kostade biljetterne, på första plats 24 skill., andre plats 16 och galleriet 12 skilling.

Här fortgingo derefter representationerna hela augusti månad, och den 28:de tillkännagafs att Hr *Lustre* kommer att rida »genom Stora Moguls Triumphport, som är antänd med fyrverkerield»; dagen derefter förevisades utom konstberidning äfven ett vaxkabinett. Sista uppträdandet på denna plats egde rum den 5 sept. då man framställde »General Marlboroughs stora Bataille och heroiska död»:

Vare sig att *Lustre* befarade att lokalen skulle blifva olämplig under de kyliga höstmånaderna, eller att allmänheten ännu icke var mogen för cirkusprestationer, — allt

¹ *Magistratens politiprotokoll* 9/s 1800. Namnet bör skrivas *Lustre*. *Lustre* var sedermera jemte *Charini* direktör för ett berömdt konstberidaresällskap, hvilket sommaren 1806 uppträdde på Vesterbro Sommarteater i Köpenhamn, samtidigt med lindansare och pantomimspelare under ledning af *James Price* och madam *Robbas*.

nog, direktören skaffade sig förstärkning och en bättre lokal, och så medgaf magistraten den 20 aug. att det »med kongl. Danska konstberidaren Jean Lustre associerade *Italienska sällskap*, hvars ombud äfven var tillstädes, och hvilket sällskap någon tid vistats i Köpenhamn, må, under resan derifrån till Norge, någon tid här i staden sig uppehålla och på härvarande Theater, om hvars nyttjande öfverenskommelse med enkan *Berger* skall vara träffad, uppföra Pantomimer med eqvilibrier och Baletter, dock utan lindansning, hvilken här i riket är alldeles förbjuden. Och bör Italienska sällskapet för hvarje Spektakel erlægga de för skådespelen vanliga afgifter till kronan och staden».¹

Det »Italienska sällskapet» stod under ledning af balletmästare *Casorti*, hvilken i slutet af 1700-talet och början af det följande seklet ansågs vara en storhet på sitt område, och hvars pantomimer under de kommande tiderna betraktades såsom mönster för denna konstart.

Under Göteborgsscenens barndom var det, som vi sett, åt pantomimen man inrymde en ansenlig plats på repertoaren, en plats som den endast steg för steg uppgaf. Äfven sedermera återkom den, dock numera blott såsom gäst och tillfälligtvis; man kan vara viss om, att den hade sina trogne anhängare, och att den besatt förmåga att, som måhända ingen annan konstart, tilltala, icke blott den stora allmänheten, utan äfven de bildade, unga och gamla, rike och fattige.

Att på ett tillfredsställande, konstnärligt sätt utföra en pantomim, ställer höga fordringar på de uppträdande. De måste i främsta rummet vara i besittning af en betydande mimik, fyndighet och spelande godt lynne, allt egenskaper i afseende på hvilka ännu helt nära våra dagar den bekante gamle *Volkersen* i Köpenhamns Tivoli stått såsom den oupphunnne mästaren. Här i detta Tivoli fick i nyare tid pantomimen ett stadigvarande hem alltifrån 1844, och här kunde den alltid räkna på en trogen publik, ty här funnos ännu traditionerna lefvande från äldre dagar.

Volkersen var nemligen elev af den på sin tid berömda *Philippo Pettoletti*, hvilken, jemte sina bröder *Joachim* och *Jean*, icke minst i Göteborg framstod såsom en på detta område beundrad och omtyckt konstnär. Denne åter räknade sina anor från den ännu berömdare *Casorti* med

¹ *Magistratens politiprotokoll* 20/s 1800.

hvars dotter *Theresa* han var gift. Det var denne Casorti som nu, år 1800, för första gången uppträdde här, dit han sedermera upprepade gånger återvände under seklets första årtionden. Casorti var på sitt område en af samtidens främste konstnärer och hans utförande af Pjerrot blef, hur grotesk den än var, af betydlig konstnärlig inverkan på just de genialaste, finaste och smakfullaste af skådeplatsernas komiska framställare. Till och med de mest framstående af dessa försmådde icke att studera denne i sitt slag oöfverträfflige mästare, för att tillegna sig hans stumma spels stora företräden i lugn, bestämdhet, allvar, den lätta naturliga förberedelsen af effektfulla moment, samt rikedom på uttrycksfulla komiska ställningar.

Jean Lustres konstridaresällskap i förening med balettsällskapet Guani Casorti Co.

9/9—9/10 1800.

- 1800 Tisd. 9/9 öppnas Theatern af hr Lusters Italienska sällskap med et divertissement i 5 a., med många variationer, och till slut Arlequin sin Herres Hustjuf m. m. eller Den förställda Hunden m. m.
- » Torsd. 11/9 Divertissement i 5 a. samt en stor Pantomime i 1 a. kallad Mechanisten eller Arlequin föreställande Statue; och slutas med Ballet, utom flere equilibristiska manœvrer.
- » Fred. 12/9 Divertissement samt Arlequin Squelette, pant. 1 a.
- » Tisd. 16/9 D:o samt Wärfningen eller Den förstörda Högtiden, pantomimballett.
- » Torsd. 18/9 D:o samt Arlequin Säckerbagare eller Pierrots falska kärlek, pantomim med dans.
- » Fred. 19/9 D:o samt f. 2 ggn Arlequin sin Herres Hustjuf. Recett för de fattige.
- » Tisd. 23/9 D:o samt Waskaren eller De förstörde Werkstäderna, pant. ballett 1 a.
- » Torsd. 25/9 D:o samt »Den stora pyramiden af Jupiter» och till slut Arlequin köksmästare eller Pierrot förföljd af fruntimmerna pant. 1 a.; slutas med en ny contradans.
- » Fred. 26/9 D:o samt f. 2 ggn »Den stora Pyramiden af Jupiter» och till slut Bestämmelsen eller De tre fruktande älskare.
- » Tisd. 30/9 D:o samt Den ärliga Flickan i Grefwens händer eller Den befriade genom Byens Inevånare, comique Pant. Ballet 1 a.
- » Torsd. 2/10 D:o samt f. 2 ggn Bestämmelsen och f. 2 ggn Wärfningen.
- » Fred. 3/10 D:o samt Kärlek emot kärlek eller Arlequin sin Herres rival, pant. 1 a.

1800 Tisd. 7/10	D:o	i 8 a. samt f. 2 ggn <i>Arlequin Säckerbagare</i> . Inkomsten tillfaller Hr <i>Concerto Coco</i> .
» Torsd. 9/10	D:o	i 7 a. samt f. 2 ggn <i>Den ärliga Flickan</i> i <i>Grefwens händer</i> och till slut f. 3 ggn <i>Wärffningen</i> .

Förmodligen voro alla dessa pantomimer original af Casorti, och många af dem blefvo favoriter hos allmänheten samt uppfördes allt emellanåt under kommande tider.

Före sällskapets afresa råkade det ut för ett åtal af vällofliga Sadelmakarembetet. Man finner nemligen att detta stämt »Italienske balettmästaren *Guani Casorti Co.* för det han, embetet till förfång, låtit förfärdiga åtskilligt sadelmakeriarbete af en »fuskare», artillerivolontären Frimodig. Deremot genstämde å Italienska sällskapet vägnar *E. S. Gillin*¹ sadelmakarembetet med yrkande om ersättning för uppehåll i dess resa. Då likväl det af embetet åtalade arbetet vid närmare ransakning befanns utgöras af något öfverdrag på en vagn, som en medlem af sällskapet förfärdigat och Frimodig hjälpt till att påspika, afstod det från all talan.²

¹ Denne är utan tvifvel densamme »italienaren» *E. S. Gillin*, hvilken den 24/4 1807 erhöill tillstånd att få visa »flera sorters foglar inöfvade till konster». Gillin återkom i slutet af 1815, nu med familj, samt gaf då pantomimer på rådhusalen. En medlem af denna familj, *M. Gillin*, uppträdde mot 1830-talets slut i landsorten i Danmark, förevisande akrobatkonster och spelande Casortis pantomimer; sällskapet utgjordes, förutom »direktören» sjelf, af *Peter Busholm*, *Harald Hesse* och *Volkersen*, detta triumvirat som längre fram hänryckte Tivolipubliken i Köpenhamn såsom Cassander, Harlequin och Pjerrot.

² *Magistratens politiprotokoll* 17/10 1800. *Casorti* uppträdde sedermera med sitt sällskap på Kongl. Danska teatern i Köpenhamn från 13/9 1801 till 5/4 1802, samt från 14/11 1802 till 2/1 1803 men nu i förening med *Price*. Casortis föreställningar gäfvos, enligt *Th. Overskou*, *Den Danske Skueplads*, städse för fullt hus.

Göteborg hade sällan öfverflöd på offentliga nöjen, men tiden närmast efter det Casortis representationer upphört synes i detta afseende varit torftigare än någonsin; teatern stängd, icke ens en akrobat eller förevisare af djur; ett par konserter på Frimuraresalen var allt.

Ett under dessa förhållanden tvifvelsutän mycket kärkommet afbrott i det enformiga hvardagslifvet erbjöd sig dock i början af år 1801, då Gustaf IV Adolf gjorde staden äran af ett besök. Arvid David Hummel berättar härom i bref till Gjørwell den 4 mars:

»Konungen ankom den 24 d. (Febr.) kl. 5 e. m. och afreste till Halland och Skåne i går kl. 12 f. m. Återkommer nästa lördag 8 dagar, eller den 14 dennes, och blir här då, man vet ej huru länge. Konungen har varit vänligen nådig och nöjd med allt hvad vi här kunnat göra för honom. Man säger att konungen aldrig förr visat så mycket välbehag vid några festiviteter, som de få här gifvits. Alla äro intagna af honom, och folkets kärlek är så uppriktig, som varaktig(!), i afseende på den grund konungen här lagt för förtroende och tacksamma undersåtar. Som ett bevis på entusiasmen må anföras, att då konungen förliden den 2 Mars (Måndag) begärde ett penninglån af de handlande, voro redan i går 40,000 Rdr tecknade, i en tid då de rikaste ej kunna fullgöra sina förbindelser, då penningbristen är högst tryckande, och vexlar alla dar för de betydligaste res-tourneras med protester.»

»Konungen har, utom nådiga och de mest smickrande yttranden, visat staden bevis af sitt välbehag, i det han synnerligen ofta utmärkt min far och härom dagen nämnde honom till lagman. Jag har sjelf ej varit lottlös. På gifven italiensk musik författade jag bilagda ord, som afsjüngos förliden söndag, vid en konsert, hvaruti Fru *Gillberg* med sin gudomliga violin vann konungens och allas beundran. Efter konserten, hvilken konungen

fann allt för kort, tackade konungen fru Gillberg och grosshandlaren *Jan And. Petersen*, som anförde konserten.¹

Vid konungens andra besök i Göteborg uppfördes en Frimurarekonsert¹, vid hvilken medverkade biskopens dotter, *Jeanette Helena af Wingård*, fru *Antoinette Marie Crux*², gift med den framstående miniatyrmålaren kapten J. A. Gillberg, fröken *Carolina Wihelmina Carpelan*, dotter af generalmajoren och öfverkommendanten baron Carpelan, samt fru *Maria Juliette Kähre*, gift med handlanden Jan Lamberg.³

¹ *Johan Andreas Petersén*, döpt 12/10 1771, † 4/12 1808, son af grosshandlaren Lorentz Petersén, f. 1728, † 22/1 1800 och Johanna Sofia Damm, f. 24/5 1745, † 8/7 1826, var grosshandlare, efterlemnade 30,000 rdr banco, egde bland annat hälften i intagan Lorensberg, samt blef gift med *Maria Antoinette Crux* i hennes andra gifte, eller med ett ord med nyss omtalade fru Gillberg.

² Om fru Maria Ant. Crux skrifver Hummel 4/4 1801: Fru *Gillberg* är född i Tyskland, jag vet om icke i Mannheim. Hon talar och skrifver fransyska, tyska, italienska, engelska och svenska, detta senare till ovanlig perfection. Hon spelar gudomligt violin och ganska väl pianoforte. Hon har ej en skön röst, men hon eger musikens känedom i högsta grad och mycken methode. Hon ritar och eger alla fruntimmers-talanger till fullkomlighet, äfven den att dansa. Kapitenen och porträttmålaren *Gillberg*, som är en bedragare och vaut-rien i alla ordets bemärkelser, lärer under sina utländska resor gift sig med denna förträffliga flicka, och lemnade henne här, efter 1½ års vistelse, med sin tant och en spädd dotter. Kapten Gillberg har förut bestulit och sedan beljugit sin oskyldiga hustru. Några konserter här, en liten pensionsinrättning och tvenne resor till Köpenhamn ha satt fru Gillberg i stånd att umbära sin man, från hvilken hon genom konungens nåd hoppas blifva skild. Fru Gillberg är alldeles oförvittlig och umgå som vän i de förnämsta hus här i staden. Hon blef, som sagdt, omgift med den förut nämnde grosshandlaren Johan Andreas Petersén.

³ *Maria Juliana Kähre*, f. 6/7 1778, † 25/5 1845, dotter af grosshandlaren Lars Kähre, f. 1740, † 1788, och Gustafva Törngren, f. 1748, † 18/5 1819 samt gift 1799 med sin fars systerson, grosshandlaren, kommerserådet och riddaren af Wasa-orden Jan Lamberg, f. 26/6 1771, † 21/9 1834.

Anders Lundqvist $\frac{6}{8}$ 1801— $\frac{5}{4}$ 1802.

Det är icke första gången detta namn möter oss i Göteborgs teaterhistoria; redan 11 år förut var, som vi sett, Anders Lundqvist anställd hos fru Lovisa Simson, och sedermera en kortare tid hos J. A. Lindqvist. Derefter gjorde han ($\frac{2}{9}$ 1798— $\frac{2}{2}$ 1799) ett misslyckadt försök att med egen trupp upprätta en stående teater i Jönköping, och kom nu två år senare till Göteborg.

Både han och hustrun synas varit rätt framstående konstnärer för sin tid, men i öfrigt torde truppen icke kunnat uthärda täflan med något af de öfriga landsortssällskapen. Den utgjordes af:

Direktören *Anders Lundqvist*,

Aktriser: fru *Maria Sofia Lundqvist*, född *Blomster*,

» *Helena Sofia Hedin*, född *Smedberg*¹,

mamsell *Fredrika Gustafva Colling*²,

» *Charlotta Wallman* och

» *Ulrika Westphal*.³

¹ Fru Hedin uppträdde $\frac{1}{10}$ för första gången såsom solodansös.

² Mamsell Colling var måhända från Göteborg, åtminstone nämnes här år 1800 en *Ingrid Gunnarsdotter*, enka efter en dykerstrandfogde *Colling*.

³ Ulrika Westphal lemnade med spelårets slut scenen, för att taga anställning såsom hushållerska hos grosshandlaren och kommerserådet *Carl Bagge* i Göteborg. Hon omtalas i den beryktade skriften *Göteborgs Gräddte för och nu, mysterier af En Gräddling*, Hamburg, G. F. Thiele 1851, sid. 17, 18.

Den $\frac{20}{3}$ 1781 arresterades här en »pepparbakare» Westphal, anklagad för tvegifte; var detta aktrisens far? Detta är dock knappast troligt, ty i Domkyrkoförsamlingens dödsbok läses: »1825 $\frac{2}{5}$ afled af

Aktörer: *Gustaf Hedin,*
Peter Ekman,
Vincent Fredriksson,
Carl G. Kjellström,
Johan Adolf Ljung samt
Carl Petter Utberg.

Af dessa hade Hedin med hustru, Utberg och mamsell Westphal kommit från Lewenhagens trupp, Kjellström och mamsell Colling från Johan Peterssens upplösta sällskap, Fredriksson från Carl Stenborg, hvaremot *Ljung* och *Peter Ekman* synas varit nybörjare och de omtalas hvarken förr eller senare i Göteborg. *Charlotta Waltmans* namn synes visserligen äfven först nu, men då hon erhöi recett den 2 Mars 1802 heter det, att denna var »den första efter tre års tjenstgöring vid teatern», hvadan hon sålunda i alla fall icke var så alldeles ny, om också tills nu icke vidare framstående. Sällskapet kom nu från Borås.¹

* * *

Spellista.²

- 1801 Torsd. $\frac{6}{8}$ Kusin i Lissabon, dram 3 a., öfvers. af Altén, samt *Efter bokstafven* eller *Den Enleverade älskaren*, lusts. 1 a.
 » Tisd. $\frac{11}{8}$ *De okände* eller *Verldsförakt och ånger*, dram. 5 a. af Kotzebue samt *Enklingen* eller *Allt har en öfvergång*, lusts. 1 a.
 » » $\frac{25}{8}$ recett för hr *Kjellström: Fändriken* eller *Den falska missstanken*, dram. 3 a. samt *Profvet* eller *Den unge brukspatron*, lusts. 1 a.
 » Fred. $\frac{28}{8}$ ger hr *Villiers Le Directeur Trompé*, kom. 1 a. af Dorvigny, på franska.
 » Månd. $\frac{31}{8}$ ger hr *Villiers Le Barnevelt François*, dram 1 a., öfvers. från engelskan af Dorat.
 » Torsd. $\frac{3}{9}$ *Den okände sonen*, dram 5 a.

håll och stygn, och $\frac{12}{5}$ begrafdes Mamsell *Ulrika Westfahl* från Stockholm, fattig, ogift, 49 år». Deremot hade den nämnde pepparbagaren Westfahl sannolikt dottern *Anna Catarina Wessfall*, som i Domkyrkans födelseregister för $\frac{25}{2}$ 1829 omtalas såsom då 32-årig.

¹ I *Götheborgs Tidningar* finnes bland anmälda resande, från Borås $\frac{31}{7}$: Theaterdirectören *Lundqvist* med fru och 2 barn samt mamsellerna *Waltman* och *Westfall* (boende hos m:me *Berger*, aktören *Stenborg* (N:o 105 Drottninggatan), aktören *Ekman* (N:o 36 Sillgatan och *Utberg* (hos bagaren *Carlsson*); den $\frac{4}{8}$ aktören *Kjellström* och mamsell *Colling* (Gästgifvaregården) samt *Fredrichsson* (N:o 53 Kyrkogatan); den $\frac{23}{8}$ Hr *de Broen* från Stockholm och den $\frac{9}{9}$ aktören *Ljung*.

² Efter annonser i *Götheborgs Allehanda, Tidningar* och *Nyheter*.

- 1801 Tisd. $\frac{8}{9}$ ger hr *Villiers* f. sista ggn *Le Barnevell François*.
- » Torsd. $\frac{17}{9}$ *Prolog* samt *Den nyfikne* eller *Han blandar sig i allt*, lusts. 5 a. af Jünger.
- » » $\frac{24}{9}$ recett för *Demoiselle Fredrika Gustafva Colling, Schackmaskinen* eller *Konstmakaren den andre*, kom. 4 a., öfvers. af Altén, samt *Det försonade hatet*, dram 1 a.
- » Fred. $\frac{25}{9}$ *Redlighetens seger öfver förtalet*, dram 5 a. af Kotzebue.
- » Torsd. $\frac{1}{10}$ ffg. *Fabriksflickan*, dram 3 a. af Kongl. Sekret. Stridsberg, samt *Oraclet*, feerikom. 1 a.
- » Fred. $\frac{2}{10}$ *Den landsförviste* eller *Fattigdomen och den ädla stoltheten*, dram 3 a. af Kotzebue, hvaruti aktören *Hedin* debuterar i Prästenkans role.
- » Tisd. $\frac{6}{10}$ recett för hr *Fredrichsson, Brodertvisten*, dram 5 a. af Kotzebue, öfvers. af Eurén.
- » Månd. $\frac{12}{10}$ *Arlequin. Kejsare i Månen*, kom. 3 a. samt *Slafhandlaren i Smyrna*, kom. 1 a.
- » Torsd. $\frac{15}{10}$ *Kapten Puff* eller *Storprataren*, kom. 1 a. samt ffg. här *Friman* eller *Den enslige och de resande fruntimren*, dram 3 a.
- » Fred. $\frac{16}{10}$ recett för *C. P. Utberg, Klosteroffren*, dram 4 a. af Monvel, öfvers. af Ahlgren.
- » Torsd. $\frac{22}{10}$ *Unga paret från landsorten*. kom. 4 a. samt *Misstaget* eller *Gamla fröken*, lusts. 1 a.
- » Fred. $\frac{23}{10}$ recett för *Johan Adolf Ljung: Minna von Barnhelm* eller *Soldatlyckan*, dram. 5 a. af Lessing samt *Björnarne* eller *Den förfallna krediten*, kom. 2 a.
- » Torsd. $\frac{29}{10}$ f. 2 ggn *Unga paret från landsorten* samt f. 2 ggn *Misstaget*.
- » Fred. $\frac{30}{10}$ *Konstmakaren den förste*, kom. 3 a. af Kotzebue.
- » Månd. $\frac{23}{11}$ recett för *Carl Kjellström: Barberaren i Sevilla*, kom. 4 a.
- » Tisd. $\frac{24}{11}$ recett för de fattige: *Fjäsken* eller *Den beställsamme*, kom 3 a., öfvers. af Björn samt *Spåmannen*, lusts. 1 a.
- » Fred. $\frac{27}{11}$ ff. *Juden*, dram 5 a.
- » » $\frac{4}{12}$ *Den missbrukade tacksamheten*, kom. 3 a. samt ffg. *Älskaren*, författare och dräng, lusts. 1 a.
- » Tisd. $\frac{8}{12}$ på begäran *Den falska blygseln*, dram 4 a. af Kotzebue samt f. 2 ggn *Enklingen*.
- » Fred. $\frac{11}{12}$ *Beverley* eller *Vågspels farliga följder*, sorgspel 5 a. samt *Comedien in Promptu*, lusts. 1 a.
- » » $\frac{18}{12}$ ffg. *Den Marienburgska flickan* eller *Czar Peter den 1:ste och Catarina*, rysk furstel. familjemåln. 5 a. af Frans Kratter.
- » Tisd. $\frac{22}{12}$ recett för *Vincent Fredrichsson: f. 2 ggn Juden*.
- » Månd. $\frac{28}{12}$ *Jeppe Nilsson på Berget* eller *Den förvandlade bonden*, kom. 5 a. af Holberg samt *Gamle Krusenberg och Dummer Jöns* eller *Det misslyckade frieriet*, lusts. 1 a.
- » Tisd. $\frac{29}{12}$ f. 2 ggn *Den Marienburgska flickan*.
- 1802 Månd. $\frac{4}{1}$ ffg. *Abbé de l'Epée* eller *Den döfve och Dumbe*, hist skåd. 5 a. af J. N. Bouilly. Mätte instäldts, jemf. $\frac{15}{1}$.
- » Torsd. $\frac{15}{1}$ ffg. (!) *Abbé de l'Epée* eller *Den döfve och Dumbe*.
- » Tisd. $\frac{19}{1}$ f. 2 ggn *Abbé de l'Epée*.
- » Fred. $\frac{22}{1}$ f. 2 ggn *Kusinerne* eller *Familjesqvallret*, kom 3 a. samt ffg. *De dubbla förvandlingarne*, lusts. 1 a.

- 1802 Tisd. $\frac{26}{1}$ *Sven och Maja* eller *Kärleken på landsbygden*, lyr. kom. 2 a. af Envallsson samt f. 2 ggn *Comedien in promptu*.
- » Fred. $\frac{29}{1}$ *Carolina* eller *Den vackra arrendatorskan*, kom. 3 a. med sång samt *Borgmästaren och borgmästarinnan*, lusts. 1 a.
- » Månd. $\frac{1}{2}$ recett för *F. G. Colling*: f. 2 ggn *Kusin i Lissabon* samt *De olycklige*, lusts. 1 a.
- » Tisd. $\frac{2}{2}$ fig. *Den lyckliga upptäckten* eller *Dygdens och oskuldens Seger*, dram 5 a.
- « Fred. $\frac{5}{2}$ *Michel Wingler* eller *Bättre vara brödlös än rådlös*, kom. 3 a. samt *Förvandlingarne*, lusts. 1 a.
- » Månd. $\frac{8}{2}$ recett för *Ulrika Westfahl*, som bor hos högkarens Pettersson, Sillg. N:o 11: f. 2 ggn *Schackmaskinen*.
- » Fred. $\frac{12}{2}$ *Den försonade fadren*, dram 3 a. samt fig. *Den blinde älskaren*. kom. 2 a., båda orig. af Lindegren.
- » » $\frac{19}{2}$ *Förlikningen* eller *Brodertvisten*, dram. 5 a. af Kotzebue, öfvers. af Eurén.
- » Tisd. $\frac{23}{2}$ recett för *Peter Ekman*: *Det besynnerliga spektaklet*, lusts. 1 a. samt *Konstmakaren den tredje* eller *De fyra förmyndarne*, lusts. 3 a.
- » Fred. $\frac{26}{2}$ recett för *Johan Ad. Ljung*: f. 3 ggn *Unga paret från landsorten* samt f. 2 ggn *Kapten Puff*.
- » Månd. $\frac{1}{3}$ fig. *T. O. S. Orden*, lusts. 4 a. samt *Spåmannen*, kom. 1 a. »Inkomsten af denna representation tillfaller min hustru och mig. *Gustaf Hedin.*»
- » Tisd. $\frac{2}{3}$ *Öfverlöparen* eller *Dygdens och ädelmodets seger*, dram 5 a. af Mercier samt f. 3 ggn *Misstaget* eller *Gamla fröken*, recett för *Charlotta Waltman*.
- » » $\frac{9}{3}$ fig. *Hvem är hon?* eller *Den återfunna dottern*, kom. 3 a. efter Eduard Moore, öfvers. af Altén, samt f. 2 ggn *Efter bokstafven*.
- » Fred. $\frac{12}{3}$ fig. *Adolf och Sofia*, dram 3 a. svenskt orig. samt *Sorgen* eller *Det lefvande spöket*, lusts. 1 a.
- » Tisd. $\frac{16}{3}$ *List emot list* eller *Uppenbar fejd*, kom. 3 a. samt *Den mjeltsjuka och poeten*, lusts. 2 a.
- » Fred. $\frac{19}{3}$ Trupprecett: *Trollbågaren*, lusts. 1 a. samt f. 2 ggn *Den mjeltsjuka och poeten*.
- » Månd. $\frac{5}{4}$ recett för *Margareta Appelqvist*: f. 2 ggn *Gamle Krusen-berg och Dummer Jöns* samt f. 3 ggn *Enklungen* och till slut *Tvillingbröderne från Bergamo*, lusts. 1 a. Mellan 1:a och 2:a akten kommer unge hr *Hjelm* att dansa.

* * *

Som man finner af spellistan, gjordes det tvenne gånger uppehåll mellan representationerna, nemligen dels ett längre mellan den 30 Okt. och ända till den 23 Nov. samt dels ett kortare mellan den 8 och 13 Januari. Hvarpå det förra beror, kunnå vi icke säga. Det senare deremot föranleddes af arfprinsens af Baden död, med deraf följande djupa sorg vid svenska hofvet. I anledning af dödsfallet anmo-

dade landhöfdingen baron Joh. Fr. Carpelan den 4 Jan. magistraten att vidtaga nödiga åtgärder med afseende på teatern, och i följd häraf lät denna senare myndighet till-säga Lundqvist att inställa det till samma dag annonserade spektaklet. Lundqvist svarade skriftligen med en anhållan att fortfarande få gifva representationer, under åberopande af Norrköpings Tidning, hvaraf inhemtades att dylika der i staden obehindradt fortgingo, men denna anhållan afslogs.¹

Uppehållet blef dock som vi sett af mycken kort varaktighet, och i sammanhang med återupptagandet af teaterverksamheten, fick allmänheten läsa följande tillkännagifvande:

»Ehuru jag hitintils sökt bestrida Spektaklet med den inkomst händelsen tillskyndat, och utan at wara Resp. Allmänheten til annan tunga än den Entrée, hwar och en Spectateur friwilligt för sit nöje erlagt, önskade jag likwäl det Stadens Resp. Herrskaper täcktes i så mätto deltaga, och genom Abonnement endast för 12 Spectakel upptaga Logerne, och då Logerne allmänt blifwa uptagne betalas för hwarje person endast 16 skill. då jag under nämnda tid och för Abonnenterna öpnar Theatern Mån- och Thorsdagar, likaledes och under nämnda tid skal inöfva och upföra så många nya Theaterstycken, som tiden möjligtvis kan medgifwa.

Anders Lundqvist.»

Trots detta tillkännagifvande blefvo spektakeldagarne de samma efter den 15 Jan. som förut, eller Måndagar, Tisdagar och Fredagar.²

¹ *Magistratens Politiprotokoll* 8/1 1802.

² *Götheborgs Tidningar* Tisd. 4/8 1801 N:o 92 finnes efterstående kungörelse införd, rörande ordningen för åkande till teatern:

»På det oordningar och trängsel må förekommas vid Comediehuset, så väl vid ditfarten, som då wagnarne efter slutat Spektakel om aftnarne skola hämta sina Herrskaper, förordnas härmed: 1) At alla kuskar vid ditkörandet böra taga vägen från Torggatan, Sillgatan fram til Comediehuset, så at hästhufvuden blifwa wända wäster ut eller åt Artilleri Tyggården; 2) At, då de skola köra derifrån, alla wagnarne, efter som de framkomma hålla i en rad efter hwarannan intil wästra sidan af gatan eller midtemot Comediehuset; äro wagnarne flere, än at de rymmas emellan Comediehuset och hörnet af Torggatan, bör Torggatan ej stoppas, utan de öfriga wagnarne då lämna rum för passagen på Torggatan och hålla längre bort på Sillgatan åt samma sida som de öfriga wagnarne; 3) At den främsta wagnen altid håller 12 alnar längre tillbaka än Utgångsporten af Comediehuset är, och tilåtes ingen wagn at hålla på sidan af en annan, icke heller at köra omkring de andra wagnarne, utan skal hwarje wagn framköra til dörren i den ordning han står, och i fall hans Herrskap då ej skulle wara tilreds at sätta sig uti, bör en sådan wagn köra omkring och ställa sig efterst i raden, så at den närmaste obehindradt

Säkert medveten om sin trupps svaghet, hade Lundqvist sökt en motvikt i gästspel af berömde sceniska konstnärer samt hade lyckats i detta afseende tillförsäkra sig medverkan af tvenne skådespelare, som den tiden stodo på höjden af sitt anseende. Redan den 3 Sept. uppträdde sålunda här Sveriges utan tvifvel främste dramatiska konstnär på sin tid, *Abraham De Broën*, i en af sina främsta roller, nemligen såsom Öfverste Wildenheim i »Den ökände sonen». Det har yttrats om honom, att han var en »fullkomlig père noble och ypperlig i karaktärsroller, så att sjelfve Monvel fann honom 'beundransvärd'». Som bekant var det han, som 1801 anlade Djurgårdsteatern, men, då han samtidigt var förste aktör vid Operan och Dramatiska teatern, var han ända tills året efter det nämnda förbjuden att spela på den egna skådeplatsen, och det var väl undantagsvis han nu fått medgifvande att uppträda hos Lundqvist. Måhända var det blott denna enda gång, ty han omnämnes icke sedermera i annonserna.

Kort före De Broëns uppträdande, inträffade här *Antoine Jean Seignoret de Villiers*, som med sin trupp, under benämning »Franskt Dramatiskt Lyceum» gaf trenne föreställningar, den 28 och 31 Aug. samt 8 Sept. Tillkännagifvandet härom hade följande bombastiska lydelse:

»Herr S. *Villiers*, Professor uti Franska Deklamationen, hedrad med de Kongl. Familjernas beskydd och de mäst ansedde Personers bifall uti Londonska och Köpenhamnska Hofwen, inför hwilka han declamerat och upført flere Franska Theaterstycken, ärnar at på härwarande Theatern, såsom efterspel til de Piecer, hwilka

kan framköra: blifwandes Politiebetjente posterade, som häröfwer skola hafwa tilsyn och å trappan til öfre Logerna utropar wagnarne i den ordning de stå och til dörren så framköra. Skulle likwäl under sjelfwa Spectaklet, eller innan det är slutadt, något Herrskap willa fara derifrån, må dess wagn förbi de andra framköra, när Politiebetjenterne derom tillsagde warda; men wid och efter Spectaklets slut hör sådant icke tillåtas, utan den foreskrifna ordningen noga iakttagas. 4) Wid bortkörandet får ingen wändning ske på gatan, utan hwarje wagn körer gatan rätt fram til dess han hinner den Twärgatan, der han kan aftaga. 5) Under denna tid om aftnarne tillåtes ingen wagn at köra Sillgatan, alt ifrån gränden, som går wid Ostindiska Kompaniets hus till hörnet af Torggatan. Om denna ordning bör en hwar underrätta sina Kuskar och Betjenter, Kommandes den Kusk, som ej låter rätta sig, utan med otidighet bemöter Uppsyningsmannen, och denna ordning öfverträder, at plikta 1 Rdr specie, Angifwaren och Stadens Barnhus til twäskiftes, hwilket til efferrättelse länder.

Göteborgs Rådhus den 17 Nov. 1797.»

Hr *Lundquist* kommer att gifwa, upföra åtskilliga Franska Comedier. Han smickrar sig med det hopp at förtjena Allmänhetens bifall, hwarom han på det högsta skall bemöda sig.»¹

De pjäser som här gåfvos voro »*Le Directeur trompé*», komedi i en akt af *Dorvigny*, »hwaruti Hr *Villiers* ensam föreställer 8 personer», samt »*Le Barnevelt François*», dram i 1 akt, öfversatt från engelska till franska af *Dorat*. Personerna i den senare voro:

Sorogond, rik köpman i London,
Barnevelt, Casseur hos *Sorogond*,
Fani, Barnevelts Maitresse,
Truman, Barnevelts Wän,
Tom, Barnevelts naturlige son och
 En Fångvaktare.

»Skådeplatsen», heter det, »är i London, uti et af *Newgates* fångelser; Hr *Villiers* skal spela Barnevelts Role», hvarjämte han när pjesen gafs för andra gången, den 8 Sept., äfven utförde »*Pygmalion*, scène lyrique af *J. J. Rousseau*, med musik af *Benda*», och, tillägges det, »*Galatée* af *Mademoiselle Waltman*», hvilken sålunda äfven medverkade.

Den andre svenske gästen var den berömde förste aktören och sångaren vid Operan *Carl Stenborg*, som erhöll recett den 19 Februari. Slutligen må tilläggas, att vid sista representationen den 5 April uppträdde mellan akterna »unge Herr *Hjelm*» i solodans.

Vid spelterminens början visade sig dock två ännu förnämligare gäster, hvilka åtminstone för den aftonen gåfvos teatern fullt hus, nemligen *Gustaf IV Adolf* och drottning *Fredrika*.

Om deras ankomst titl *Göteborg* och vistelse här berättas:²

»Den 14:de kl. 9 e. m. ankommo Deras Majestäter. Kungsporten var illuminerad med flere hundrade lyktor och bryggan öfver stora Kanalen med lampor, alla kanalerna upplysta med mareschaller, och Rådhuset kring dörrarne eklärerat med små lampor.»

¹ *Göteborgs Allehanda* 26/8 1801. De *Villiers* gaf sedermera från 6/2 till 13/5 1802 12 föreställningar i repetitionssalen å Kongl. Operan i Stockholm, hvarvid bl. a. uppfördes »*Le Médecin malgré lui*», »*Les Pricieuses ridicules*», »*Amphitruon*» och »*Le Dépit amoureux*» af *Molière*; »*Britannicus*», »*Andromache*», »*Athalie*» och »*Les Plaideurs*» af *Racine*, »*Le Barbier de Séville*» af *Beaumarchais* samt »*Othello*», af *Shakspeare* (*Dahlgren*, Ant. om Stockholms teatrar 574).

² A. D. Hummel i bref till *Gjörvell* 13/9 1801.

»Den 15:de på Couren om förmiddagen hade jag den nåden att till konungen i underdånighet öfverlemna et exemplar af prologen som medföljer. Eftermiddagen var cour och presentation hos Drottningen.»

»Den 16:de lektor Roséns oration på biblioteket afhandlade »Den bättnad som Regenterna hafva af sin värd om de sköna vetenskaperna», eller något dylikt. Jag kan ej med noggranhet uppgifva ämnet. För detta tal är lektor Rosén benådad med Professors namn och värdighet.»

»På Frimurarekonserten, gifven efter detta tal, afsjöngs kantaten, och fru *M. Ant. Crux* (fordom fru Gillberg, men nu till hennes heder lagligen skild från sin man) lät höra sig uti åtskilliga, förträffliga stycken på violin. Af sångstyckena blef trio först sjungen af fruarne *Crux*, *Lamberg* och mäkklare *S. F. Kindbergs* fru, född *Vigoureux*¹ Den första arian sjöngs sedan af fru *Kindberg* och arian till drottningen med recitativ af fru *Crux*.»

»*Spektaklet* bevestades af Deras majestäter den 17:de. Teaterhuset var väl ekläreradt, konungens loge briljant, och af prologen utdelades 300 exemplar gratis. Efter prologen uppfördes *Den »nyfikne»*, öfversättning af Jüngers lustspel »*Er mengt sich in alles*», uti 5 akter. »Deras Majestäter sågo allt till slut, om med satisfaction kan jag ej ansvara, ty direktör *Lundquists* trupp är under medelmåttan.»

»Den bal, som staden gaf förliden afton på Rådhuset, var superb, och soupeen dyrbar Till Konungens och Drottningens bord, dukadt uti Recessrummet för 30 personer, befalldes båda borgmästarne, Lagman *Hummel* och politiborgmästaren *Hans Busck*, som i går af konungen utnämndes till Commerce Råd. Kl. 12 afreste Deras Majestäter från balen och i dag kl. 10 f. m. hafva Deras Majestäter lemnat Göteborg och tagit vägen till Venersborg.»

Den 17 Sept. gafs sålunda galaföreställning på teatern, bevestad af de kungliga samt allt hvad staden hade lysande, och den öppnades med en af *A. D. Hummel* författad prolog, ett vidunder af osmaklighet; helst när man ihågkommer att det firade föremålet var — *Gustaf IV Adolf*.

Teatern föreställde landsbygden utanför Göteborg, med en af bondfolk uppfylld landsväg i fonden, och de uppträdande voro:

»Sveriges Skydds-Ängel.
En Borgare, handlande i Götheborg.
En Bonde, som varit Riksdagsman.
Twänne Barn, samt Bondfolk.»

¹ *Charlotte Vigoureux*, dotter af nipperhandlaren *Jacques Vigoureux*, † 23/1 1813 och *Antoinette Ravée*, samt gift med mäkklaren *Sven Fredrik Kindberg*, som 1815 bodde på Senäte.

Mimiken var hemtad ur Monsignys lyriska dram »Alexis» eller »Desertören». Innehållet af prologen var följande:¹

Första scenen.

En Bonde, kommer fram från landsvägen.

Han redan borta är, Han för mitt öga döljes,
Jag hör blott af Hans tåg ett mera mattadt dån;
Men, *Gustaf*, af min suck Du lika troget följes,
Jag ser Dig i mitt bröst, Du går ej därifrån.

Nyss glädjens röst blef hörd kring våra berg och slätter
Och hennes utrop var: Han nalkas oss, vår Kung!
Den Kung, som skyddar oss mot våldets oförrätter,
Och tidens Konungar, ehuru mera ung,
Ett efterdöme ger, som Dem i undran sätter.

Han nalkas icke mer med åskan i sin hand,
Han kommer icke hit att krigets blixtrar ljunga,
Han endast skåda vill ett frälst och tacksamt land,
Och höra sina barn med glädjens stämmor sjunga,
Men Han ej ensam är: Se! vid Hans sida går
Hon, som af Himlen gafs att visheten belöna,
Som fästade Sin krans af myrten på Hans hår,
Som ägde i sin magt att mödans dar försköna
Och göra spirans tyngd mer säll och mindre svår.
Fredrika, i hvars blick Han lärt att lyckan smaka,
Hon, prydd af skönhetens och dygdernas behag,
Som kom för Sveriges väl att hjälpa *Gustaf* vaka;
Hon nalkas första gång till denna bygd i dag.
Hon kommer! Sveriges Mor och *Gustaf Adolphs* maka!

Så glädjen kallade. Hvert öga lystes opp,
Hvar Landtman skyndade och ner till vägen lopp.
Wi sågo *Gustaf* där, vi sågo ock *Fredrika*,
I deras snabba fart mitt öga Dem har mött;
I mildhet och behag De syntes båda lika
Och sällheten sin glans på Deras pannor strött.
Ur Deras blickar föll den hulda eld, som tänder
Till troheten ett folk, som den att gifva vet;
Vår Konungs faders-blick var sänd kring dessa länder,
Af hvilkas Odlings-höjd Han får odödlighet;
Vår Drottningens moders-blick föll mild uppå de händer,
Som höjdes med vår röst för dess lycksalighet.

(Hans twänne barn komma emot honom ifrån landsvägen. Han tar dem i sina armar, kysser dem och betraktar dem med ömhet.)

¹ Titeln lyder: »*Prolog*, I Anledning af Deras Majestäters, Konungens och Drottningens Höga Ankomst till Götheborg. Upförd på Theatern därstädes den September 1801. Götheborg, Tryckt hos Lars Wahlström 1801.» Det här begagnade exemplaret tillhör Kongl. biblioteket.

O! mine käre Barn! hvad lycka väntar Eder,
 Som ägen detta hopp, att uti ärens följd
 Den tiden snart få se, till tänkesättens heder,
 Den fridens gyllne tid, som visheten bereder,
 Då Eder fosterjord, af inga tårar sköljd,
 Med tacksam offer-gärd sin Skyddare tillbeder.
 I kunnen vänta allt af Fjerde *Gustafs* mod, —
 Han, som med manlig arm i rikets styre fattat
 Då Han på gränsen än af ynglings-ären stod;
 Som eder kärlek ärfvt med Sina fäders blod
 Och folkets hjärtan mer än annan ära skattat.

Snart blir mitt öga skumt, min fot skall icke mer
 Beträda dessa fält, besöka dessa lunder,
 Där jag så mången sol sett födas och gå ner,
 Där lifvets dar förflytt som några glada stunder
 Jag under *Fredriks* skydd besådde dessa fält.
 Jag åter skördat dem med hägn af *Adolphs* lagar;
 Den Tredje *Gustaf* kom, — O! huru ljuft och sällt
 Blef icke hoppet fyllt med Hans Regerings-dagar.
 Hur ofta har jag ej bland Statens vise män
 Sett Honom träda fram, som visast ibland alla,
 Med talekonstens magt ge luft åt sanningen
 Och kring om sig ett värn af trogne Göthar kalla;
 Hur ofta gick han ej, att mindre kung än vän,
 Bli lydd utaf Sitt folk förrän Han hant befalla.
 Men — gjutom ingen tår! Han lefver i Sin Ätt,
 Hans Son har ärfvt Hans dygd, Hans Son har ärfvt Hans rätt
 Att älskas ömt af oss, att Sverige lyckligt göra.
 O! mina Barn! Han skall, er trohet lönande,
 Er snart till sjelf-bestånd bland jordens magter föra,
 Och Edra Barn tillika Hans Efterkommande.

Andra Scenen.

En Bonde. Tvänne Barn. En Borgare.

Borgaren.

Hvad hör jag? Har vår kung ren dessa nejder lämnat?
 Ifrån mitt lugna hem jag mera skynda bort.
 Han syns ej mer?

Bonden.

Ack nej! Ert dröjsmål grymt sig hämnat.
 Han ren i Götheborg Sitt glada intåg gjort.

Borgaren.

Från handels tunga värf jag gick att hvilan njuta,
 Att uti landets frid de dagar möta få,
 Som sommarns skönhet ha, men som så hastigt sluta
 Och snart i vintrens is med tårar återgå.
 Jag lämnat Götheborg, att det tillbaka skåda
 Då träden klädas af och höstens vindar råda:
 Men *Gustaf* kommer dit, — *Fredrika* synes där. —

Jag skulle ingen del i Borgarns lycka taga? —
 Jo, jag skall skynda dit. Min konung att behaga
 Och att min Drottning se, det är min själs begär.

Aria.

Kring dina vallar
 Hvad ljud af glädjen åter skallar!
 Du i ditt sköte sluta får
 En kung, som sjelf i spetsen går,
 Med bortvänd blick från Makans tår,
 Då till försvar din fara kallar. —
 Nu följer frid uti Hans spår
 Och glädjen hörs kring dina vallar.
 Hans Maka, Din Drottning, Din Drottning Du får se
 Med himmelska behag bredvid Hans sida le.

Njut Götheborg! din glans, din ära;
 Wet, att uti ditt minne bära
 Den sällhet Du förtjent med dine fäders tro,
 Med Borgarns nit at den begära. —
 Sen kriget stört din handel och din ro,
 Men *Gustafs* vishet gått att faran förebygga,
 Sen lugnet stadgadt är och näringarne trygga;
 Din lycka endast fordrade
 Din kung att se.
 Du honom återser med friden,
 Med krans omkring Sin tinning vriden,
 Ej lagrens krans! — nej den, hvars blad ha mera lif,
 Hvars fägring ej förgår, hvars värde trotsar tiden:
 Den utaf folkets tack, den utaf frisk oliv.

Den kung, som gick från Makans tår,
 Då till försvar din fara kallat,
 Nu kommer; — friden i hans spår
 Med glädjens sånger mot Dig skallat.
 Hans Maka, Din Drottning, Din Drottning Du får se.
 Är ej din sällhet stor! *Fredrika* du får se,
 Wid *Gustafs* hand, med himmelsk mildhet le!

Jag skyndar. — *Gustafs* blick, om den mitt öga möter,
 Skall ljuft belöna mig för känslan i mitt bröst.
 Du, Milda Gudamagt! Som Sveriges välgång sköter
 Belöne ock vår kung, och hör Hans Göthars röst.

Bonden.

Ja, Milda Gudamagt! *Fredrikas* dagar skydda,
 Gif hennes dygders glans åt hela hennes ätt;
 Det fins ej ett palats, det fins ej någon hydda,
 Där icke glädjen bor med dessa tänkesätt.
 Må länge i Sin famn Hon *Gustaf Adolph* trycka,

Belönad af Sin eld, välsignad af Sitt folk;
 Må flere Telningar den sköna Stammen smycka,
 Och Seklers sanna röst en gång bli rättvis tolk
 Af jordens tacksamhet för det Hon gaf den lycka!

Tredje Scenen.

En Bonde. Tvänne Barn. En Borgare. Sveriges
 Skyddsängel nedstiger uti en sky. Folket
 framkommer från fonden.

Skyddsängelen.

Aria med Recitativ.

Ja, trogna folk! Jag alltid edra böner hör,
 Jag ert beskydd skall vara;
 Det Kunga-Par, hvars lycka eder sällhet gör,
 Skall med min Gudamagt jag bistå och försvara.
 Jag eder tro och kärlek tar
 Till pant för hvad jag gifver,
 Min enda skänk till Kung och Drottning blifver:
 Sällhet åt *Er!* vårt *Kunga-Par!*

Så länge Sveriges folk, inför Europas throner,
 Ett efterdöme ger de skakade Nationer
 Af trohet mot sin kung, af frihet utan rus;
 Skall Deras Ått, med jämn och rättvis styrka,
 Ge folken tröst och tidehvarfven ljus.
 Din efterverld skall Dig med vördnad dyrka,
 Dig, *Store kung!* de trogne Svears Far;
 Hon skall en pligt af tacksam känsla yrka
 Emot *Fredrika*, som Ditt bistånd var.

Hon ingen pyramid åt Eder ärnat har:
 Han egnar dem, som jordens barn förskräcka;
 Men edert minne blott skall väcka
 Bland folken tröst och mod och fröjd. —
 En rättvis kung är med den lagern nöjd.
 Ja, trogna folk! Jag alltid edra böner hör etc.

Chor af folket.

Sällhet åt *Er!* Wårt *Kunga-Par!*

Efter prologen gafs Jüngers 5 akts lustspel »Den nyfikne» eller »Han blandar sig i allt». Sjelfva titeln kunde, lustigt nog, uppfattas såsom bitter elakhet mot sjelfva festföremålet, konungen, som just detta år, genom deltagande i det mot England riktade nordiska neutralitetsförbundet, varit på väg att ådraga Sverige samma olycka som öfvergick Danmark, eller ett anfall af England, och som derefter, när Ryssland ändrade hållning, nödgades anträda ett förödmjukande återtåg.

I sjelfva verket uppfattade äfven allmänheten den tilllämpning af pjesens titel på konungen, som låg så nära till hands, och en med tilldragelserna samtida skrifver härom i sina memoarer:

»Theaterföreståndaren, gamle Direktör *Lindqvist*, skulle visa sitt underdåniga nit med att gifva ett pompöst spektakel denna afton; hvarpå han hoppades också förtjena något penningar. En liten vederbörligen censurerad prolog gafs förut; men af oaktsamhet eller dumhet — eller till följe af någon icke devuerad klippares råd — gafs en ny pjes, under namn: »Han blandar sig i allt, öfverflyttning från Tyskan», till mängdens förskräckelse; dock utan applaudissementer eller buller af något slag. Man lät den passera som en dumhet af Direktören, och dermed var den saken glömd: — visande detta dock, att det icke är så rasande det auktoriteterne ha någon af Rikens Ständer i senare tider motiverad rättighet att granska repertoiren.»¹

Under den 8 månader långa sejouren gåfvos 19 nya pjäser, deraf 9 dramer och resten lustspel, intet likväl af någon betydighet. Det som höll sig längst på repertoaren var Bouillys skådespel *Abbé de L'épée* eller *Den döfve och dumbe*, hvilket föregåtts af det bifall, som kommit det till del i Stockholm, der det första gången gafs på Arsenalsteatern den 30 Jan. 1801, spelad af sådane förmågor som Åbergsson, Uttini, Herr och Fru Schylander, fruarne Löfberg och Deland samt mamsell Lagerqvist.

Det hela är en sentimental anrättning i tidens smak, utan karaktärsteckning, och der skurken är skurk allt igenom, liksom de goda och redbara änglar utan skugga. *Abbén* är en mensklighetens välgörare. Han har i Paris inrättat ett institut för döfstumma, och i detta lemnat fristad åt en gosse, som man en dag träffat på gatorna. Efter någon tid tror sig *abbén* finna, att denne gosse, som hvarken känner sitt namn eller sin födelseort, dock måste tillhöra någon förnäm släkt. För att återfinna denna, tager

¹ *Johan af Wingård*, Minnen händelser och förhållanden under en lång lifstid. 4: 30—31. Memoarförfattaren har dock begått åtskilliga misstag, beroende på att nedskrifvandet egt rum långt efter det händelsen timat. Sålunda har den senare förlagts till 1807. Det är visserligen sannt, att konungen och drottningen äfven detta år besökte Göteborg, men detta skedde först i medlet af December, och då hade Carl Stenborg (icke Lindqvist) redan den 3 i samma månad upphört att spela; att anekdoten gäller 1801, bestyrkes för öfrigt af Hummels nyss anförda bref. Vidare var det icke Lindqvist, som innehade teatern, utan Lundqvist, och slutligen var »Den nyfikne» ingalunda någon nyhet på Göteborgsscenen.

abbén honom sålunda med sig, och de genomvandra södra Frankrike, samt anlända slutligen till Toulouse, der ynglingen genast igenkänner sitt fädernehem i ett hus, som befinnes hafva tillhört aflidne grefve *D'Harencourt*, men nu eges af ynglingens morbror, den nedrige *Darlemont*, som, under föregifvande att den förres unge son aflidit, bemäktigat sig det stora arvet. *Darlemont* har emellertid en son, *S:t Alme*, som älskar och älskas af *Clemence*, syster till advokaten *Franval*, och när abbén vänder sig till den senare för att med lagens hjälp blotta bedrägeriet, vill denne väl stå till tjänst, men på samma gång äfven skona sin vän och blifvande svåger *S:t Almes* far. Denna konflikt löses dock, när efter långvarig strid med sig sjelf, och sedan vittnesmålen blifvit allt mer öfverväldigande, *Darlemont* slutligen tvingas af sonens hotelse, att i annat fall döda sig, att gifva vika genom att erkänna ynglingen såsom grefve *D'Harencourt* och återgifva honom egendomen, hvar-efter följer de älskandes förening.

Schröders dramatiska familjemålning *Kusin i Lissabon* har en ofta använd intrig: en från främmande land återkommen rik slägtning, som antager annat namn och föregifver sig vara fattig, för att sätta sina anhöriga på prof, men omsider yppar sig och erbjuder hand och förmögenhet åt styckets lidande, ädla hjeltinna. De på denna upplösning beroende allmänna omvändelserna komma dock här något brådstörtadt och omotiveradt, hvarjämte replikbehandlingen är tung.

Af den oundgänglige *Kotzebue* gåfvos under spelterminen tvanne här nya arbeten, *Arftet* samt *Den falska blygseln*, men ingendera gick mer än en enda gång. *Envallsson*, som i fråga om antalet här spelade pjäser till och med öfvergick *Kotzebue*, representerades nu af trenne nyheter: *Kusinerna* eller *Familjesquallret*, lustspel i tre akter efter en fransk bearbetning af *C. Goldonis* »*Pettegolezze delle donne*»; »lustspel» är likväl en oegentlig benämning, ty pjesen är genomtråkig och långsläpig, utan ett enda qvickt eller muntrande element i hela denna skara af qvinliga kusiner, som springa med lumpet sqvaller och ömsesidigt förtala hvarandra, och sjelfve älskaren kommer mot författarens vilja, att framstå såsom ett sjåp. Vidare *De dubbla förvandlingarne* och slutligen *T O S-Orden* eller *De nyfikna fruntimmerna*, lustspel i 4 akter, »imitation efter italienskan»,

som det heter, ty originalet är »Le Donne curiose» af Goldoni.¹

Handlingen är följande. Ett antal vänner hade öfverenskommit att på bestämda tider sammanträffa, för att vid ett glas och en pipa tobak utbyta tankar och åsikter, idka vitterlek och musik, och, för att klubben skulle få något namn, döptes den till T O S-Orden, hvilket uttyddes »Tycke Och Smak». De respektive fruarna, som ej fingo vara med, voro emellertid utom sig af nyfikenhet, och brydde sina hjärnor med funderingar öfver ordens hemligheter. Den lilla svartsjuka fästmon trodde att herrarne spelade, drucko och, hvad värre var, hade andra lättsinniga streck för sig, samt att T O S sålunda betydde »Tycker Om Skönheter», men detta förkastades af fruarne, hvilka voro på väg att öfvergå till den åsigten, att männen hade något vida allvarligare för sig, och möjligen höllo på att göra guld, eller något dylikt. Då kom en af dem på en ljus idé: männen letade efter dolda skatter och ordensnamnet betydde helt enkelt »Ta Opp Skatten». Nu var gåtan löst, och det återstod blott att öfvertyga sig om lösningens riktighet.

Det fanns dock ett hinder i vägen härför: herrarne buro alltid på sig nycklarne till ordenslokalen, men detta hinder måste öfvervinnas, hvilket beslut gaf anledning till några mycket roliga scener, såsom då man, trots alla försök, ej kunde förmå Orontes att byta om rock, för att man skulle kunna smussla bort nyckeln, men likväl nådde målet med hjälp af den listiga kammarjungfrun, som helt enkelt slog ut en del af innehållet i kaffekannen öfver husbonden, för hvilken då ej återstod annat än att foga sig samt byta om rock.

Efter många ansträngningar lyckades sålunda damerna komma in i ett rum bredvid det, der herrarne i allt lugn superade. Den till det yttersta spända nyfikenheten tog nu alldeles öfverhand, och utan besinning rusade alla fruntimmerna på en gång till nyckelhålet, för att med egna ögon skåda hemligheten, men dörren stod icke emot trycket, sprang upp och hals öfver hufvud störtade damerna öfver

¹ Titeln lär, enligt *Flodmark, Stenborgska Skådebanorna*, sid. 495, vara af Envallsson lånad från ett i Stockholm under flera år existerande, lika benämndt sällskap, hvars annonser ofta voro synliga i *Dagligt Allehanda*, men efter pjesens framträdande alldeles försvunno.

hvarandra ut i matrummet, till herrarnes ytterliga förbluffelse.

Ehuru pjesen tvifvelsutän var den bästa af alla nyheterna för terminen, gjorde den ingen lycka, och spelades blott en enda gång, möjligen beroende på utförandet.

Tvenne arbeten af en annan inhemsk författare gingo äfven nu öfver scenen, nemligen *Fabriksflickan*, dram i 3 akter »af kongl. Sekreteraren *Stridsberg*», — hvilken pjese icke kunnat återfinnas hvarken hos Klemming eller Dahlgren — samt *Friman* eller *Den enslige och de resande fruntimren*. Dåvarande lektorn i Hernösand, sedermera teologie doktorn och kyrkoherden *Carl Stridsberg*, hvilken förut gjort sig känd såsom författare till »Landtpresten i Wakefield» och såsom öfversättare af »Indianerna i England», hade i »Friman» gjort ett misslyckadt försök att efterbilda Kotzebue, och pjesen måste efter första representationen nedläggas.

Den 14 april 1799 hade på Dramatiska teatern för första gången gifvits Cérous enaktskomedi *Älskaren författare och dräng* i öfversättning af M. Bunge, som mottagits med rätt mycket bifall, hvilket ej heller var underligt då rollerna, enligt anteckning i den tryckta pjesen, voro fördelade på följande händer:

Julie	M:ll <i>Fredrika Löf</i>
Aetherflygt	Hr <i>Andreas Widerberg</i>
Gullström	Hr <i>de Broën</i>
Lisette	M:ll <i>Inga Åberg</i> , och
Språng	Hr <i>Schylander</i> .

Något härmed jemförligt kunde naturligtvis icke ens tillnärmelsevis åstadkommas i Göteborg, allraminst vid Lundqvists sällskap, som här gaf pjesen den 4 Dec. 1801. Det hela rör sig om en romanförfattare och poet, *Aetherflygt*, som älskar den rika unga enkan *Julie* och som af sin passion drifvits att, förklädd till betjent, taga anställning hos henne, för att få vara henne nära. De täcka verser han egnar henne, misstänker hon naturligtvis icke härröra från betjenten, utan tror dem vara alster af hennes trägne beundrare *Gullström*, hvilken med kammarjungfrun *Lisettes* mäktiga bistånd intrigerar för nåendet af sitt mål. Stycket har onekligen en rätt ledig dialog, men är för öfrigt en obetydlighet.

Icke bättre är *Sorgen* eller *Det lefvande spöket* af

Hauteroche, och lika naivt blottad på sanning och verklighet är äfven Frans Kratters »furstliga familjemålning» *Den Marienbergska flickan* eller *Czar Peter den I och Katarina*.

Recetter tillfölo mamsellerna *Colling*, *Westphal* och *Wattman* samt aktörerna *Fredriksson*, *Utberg*, *Peter Ekman*, *Kjellström* och *Ljung*, hvilken senare i annonsen härom uttalar den önskan: »Må förtjenstens sol, den dagen uti moln, ej bortgömma sina lifgifvande strålar!» För de fattige gafs en recett som inbragte 99 rdr 16 skill.

Med afseende på den vanliga trupprecetten finner man i tidningarne för den 19 mars följande tillkännagifvande.

»Som de Spectakler, hvilka hädanefter gifvas, äro samtelige Troupen till förmohn, vågar man hoppas det Resp. Allmänheten härpå behagade göra det afseende, at sådant endast sker till deras winning, men at ingen af dem äger styrka at förlora, hvarför önskas så stor samling Spectateurer som svarar mot dagens utgift. Spectaklets början sker hädanefter kl. $\frac{1}{2}$ 7.

Anders Lundqvist.»

Då man inskränkte sig till den önskan, att åtminstone dagkostnaderna måtte blifva betäckte, ligger nog häri en antydning om att vistelsen i Göteborg icke varit särdeles lyckosam. Emellertid måtte truppen icke fått mer än en recett, den 19 mars, ty derefter finnes en lucka i representationerna till den 5 april, då ett spektakel gafs till förmån för *Margareta Appelqvist*.

Hennes man, aktören *Severin Appelqvist*, hade redan 1797 slagit sig ned i staden, hållande biljard, men kallas tre år senare traktör. Hans ekonomiska ställning måtte dock varit bedröflig, och mot slutet af år 1800 stämde han till och med för obetald hyra, och för att hjälpa familjen gaf Lundqvist, som sagdt, enkan en recett, då hon anropade publikens hjälp i följande ordalag:

»Inkomsten af denna representation är af Directeuren anslagen mig till enskildt förmohn. Mine behofver, som i lång tid saknad det understöd til försörjande af 3:ne små barn, kan hvar och en lätt föreställa sig, och då detta gynnade tillfälle öppnar mig vägen til den resp. Almänhetens medlidsamma åtanka, vågar jag innesluta mig i dess grace.

Margareta Appelqvist.»

Peter Johan Lewenhagen $1/7$ — $26/8$ 1802.

Nära 8 år hade förflutit sedan Lewenhagen med sin trupp besökte Göteborg. Han hade nu senast varit i Carlshamn och inträffade här i sista dagarne af Juni¹, samt inställde sig genast i magistraten, hvarom det heter:²

»Theaterföreståndaren P. J. Lewenhagen företrädde och upviste en afskrift af Kongl. Maj:ts nåd. resol. af den $3/2$ 1793, för Anders Widerberg att, enligt Kongl. Maj:ts nåd. privilegium af den $18/2$ 1782 för J. von Blanc å alla orter i riket utom Stockholm upföra Spectacler, hvilket höga tillstånd Widerberg på Lewenhagen, Strömberg och Hofflund under den $20/11$ 1800 på 2 år öfverlätit, i anledning hvaraf Lewenhagen anmälde sig nu med en Trupp vara hitkommen, i afsigt at högstberörda nåd. tillstånd för någon tid få begagna, hvilket magistraten fann icke kunde honom förvägras, och tillsade han att de dervid påbudna afgifter sig riktigt och i rätten tid afbörda.»

¹ I *Göteborgs Tidningar* den $28/6$ finnes bland anmälde resande äfven följande, alla från Carlshamn: aktörerne *Möller* (Torggatan N:o 33), *Edvall* med *hustru* (Kronhusgatan 57), *Wendlöf* (!; Kyrkogatan 54), *Fredrichsson* (Kyrkogatan 53), *Petersson* (Sillgatan 11) samt direktör *Lewenhagen* med *fru*, dräng och piga (Drottninggatan) Dessutom voro den $25/6$ anmälde från Stockholm: »Bokhållaren wid Kongl. Convoy Contoiret i Stockholm *Åbergsson* med sällskap (hos traktör Blom) och den $28/6$: *Première-danseur*erne wid Kongl. Operan *Bautain* och *Ambrosiani* samt Kongl. Kammarmusikern *Deland* (Drottninggatan 30), och slutligen den $2/7$ *Première-danseur* *Cassagli* med *fru* (hos Blom)».

² *Magistratens politiprotokoll* $28/6$ 1802.

Truppen utgjordes af följande:

Direktör: *Peter Johan Lewenhagen,*

Aktriser: fru *Maria Christina Lewenhagen,* född *Björling,*
 » *Hedvig Charlotta Hjelmstedt,* född *Neidel,* gift
 året förut med aktören *Carl Johan Hjelmstedt,*
 » *Maria Elisabet Edvall,*
 mamsell *Johanna Christina Lindberg,*

Aktörer: *C. G. Edvall,*
Vincent Fredrichsson,
Carl Johan Hjelmstedt,
Johan Petersson,
Carl M. Wendlou och
Möller.

Af dessa voro *Fredrichsson,* herr och fru *Hjelmstedt,* herr och fru *Lewenhagen* och *Johan Petersson* gamla bekanta; mamsell *Lindberg* hade såsom *jeune première* hos *Carl Stenborg* vunnit ett visst rykte, hvarefter hon nu senast varit anställd hos *Strömberg.* Herr och fru *Edvall* och *Wendlou* äro deremot nya, åtminstone för *Göteborgs-*publiken, men blifva i det kommande och för en längre följd af år fästade vid härvarande teater, der särskildt *Wendlou* och fru *Edvall* tillhörde de mera framstående artisterna. Aktören *Möller* åter är alldeles okänd och hans namn förekommer ej här efter detta spelår.

Sällskapet inneslöt väl ingen förmåga af större betydelse, med undantag af direktören, och medlemmarne voro också i allmänhet för unga att hafva hunnit skapa sig ett rykte; det var en jämgod trupp utan större anspråk. Trots detta åsyftade dock *Lewenhagen* att med denna sejour göra en betydande insats i *Göteborgsscenens* historia, och han lyckades. *Lewenhagen* ville nemligen gifva, förutom en del nya, delvis mycket framstående dramatiska arbeten, äfven pantominer och dansdivertissementer, utförda af de främsta konstnärer Sverige då egde, samt hade för detta ändamål förenat med sig premièredansörerne vid Kongl. Operan, *Giovanni Battista Ambrosiani,* *Bautain*¹, —

¹ Om *Bautain,* som 1803 uppträdde på *Danska Kongl. Teatern,* yttrar *Th. Overskou* i *Den Danske Skueplads,* att han utmärkte sig genom behaglig lätthet och den färdighet, hvarmed han gjorde piruetter, särskildt långsamt, men att han saknade fasthet för seriös dans.

båda äfven balettkompositörer — *Lodovico Casagli*, samt den senares hustru *Hedvig Elisabet Casagli*, född *Millberg*, premièredansös vid Operan och mycket prisad för sin smakfulla dans, och slutligen *G. F. Åbergssons* hustru, sekunddansösen *Margreta Christina Åbergsson*, född *Hallongren*, en utmärkt artist på sitt område.

Fig. 5. *Peter Johan Lewenhagen*.

Efter en miniatyr af *Salomon Hofling* 1806.¹

Till dessa kommo tvenne skådespelare, deraf den ene längre fram skulle skapa sig ett berömdt namn, under det den andre redan var en erkänd storhet: *Gustaf Fredrik Åbergsson* och *Louis Joseph Marie Deland*.

¹ Miniaturporträttet eges af lasarettsläkaren i Umeå, doktor *Julius William Lewenhagen*.

Åbergsson, vid denna tid 27 år gammal, hade redan såsom 11-årig gosse inträdt i Operans kör, derifrån han 1792 öfvergick till Carl Stenborgs komiska teater, för att 6 år senare debutera vid den Dramatiska. Från denna tid utvecklade han en oväntadt stor förmåga och gjorde lycka, särskildt i älskareroller, ej minst genom sitt nobla yttre, ett yttre som uppbars af en lika nobel karaktär. Det var blott småningom han kom till full visshet om sin bestämelse, vacklande som han varit mellan teatern och embetsmannabanan, och ännu vid ankomsten till Göteborg benämnes han i förteckningen öfver resande: »Bokhållare vid Kongl. Convoy Contoiret i Stockholm». De dramatiska anlagen mognade dock; en dag skulle han intaga ett af de högsta rummen bland våra sceniska konstnärer, och hans namn skall i kommande tider bibehålla sin plats bland bärarne af den fosterländska odlingen.

Balletmästaren, aktören och sångaren vid Operan Louis Deland åter stod nu på höjden af sitt konstnärsrykte såsom en af de bästa komiska skådespelare den svenska scenen någonsin egt. »Naturen hade danat honom till komiker; hans blotta utseende egde något gladt och jovialiskt, samt en viss barnslig treflighet som aldrig öfvergaf honom, icke ens i hans äldre dagar». Han lyckades förnämligast i att spela tölpar och enfaldiga personer, såsom Jabal i »Juden», Niklas i »Tanddoktor» och dylika.

Det är icke fullt säkert i hvilket förhållande Lewenhagen och artisterna från Operan stodo till hvarandra, huruvida med andra ord de senare voro anställda hos den förre såsom gäster mot ett bestämdt arvode, eller om man för tillfället ingått ett slags bolag. Å ena sidan tyckes åtminstone Lewenhagen haft kassan om hand, hvilket framgår af följande tillkännagifvande:

»Den eller de af resp. Publiken, som hos mig eger fordringar, behagade i mitt logis N:o 131, det sista åt wallen, vid Drottninggatan, inlemna oförtöfwadt sina räkningar för att genast undfå betalning, emedan jag wid denna weckas slut reser från staden.
Götheborg d. 24 Aug. 1802.

*P. J. Lewenhagen*¹

Å andra sidan får man intryck af kompaniskap, när man läser den af doktor Dubb lemnade redovisningen för den till förmån för stadens fattiga gifna representationen:²

¹ *Götheborgs Allehanda* 24/s 1802.

² *Götheborgs Tidningar* 24/s 1802.

»Den recett, hvarmed hrr Åbergsson, Lewenhagen, Ambrosiani och Baultain begåfvade Götheborgs mäst nödlidande Fattige, utgjorde Rdr 103: 32 skill. Enligt Gifwarnes föreskrift är $\frac{1}{3}$ deraf lemnad till Frimurare-Barnhuset. Med största tacksamhet å Fattig-försörjnings-Directions vägnar.

Pehr Dubb.»

Till en början synes man spelat äfven om Söndagarne, men detta tog snart slut, tvifvelsutän efter påtryckning från vederbörande myndighet. Enär Söndagsspektaklerna då liksom nu vara bland de mest inbringande, klagade Lewenhagen öfver den förlust, som härigenom åsamkades honom, men, innan klagomålen hunnit genomgå alla de vanliga omsvepsdepartementen, var spelterminen slut, och Lewenhagen fick bära sin förlust bäst han förmådde. Sent omsider läser man den 1 Sept. i magistratens politiprotokoll:

»Uti skrifvelse den $\frac{24}{8}$ hade Förste Directeuren af Kongl. Spektaklerne Baron Hugo Hamilton tillkännagifvit, att Acteuren vid Kongl. Maj:ts Spektakler A. Widerberg, som är innehafvare af Konungens nåd. priv. att på de tider spektaklerne äro tillätne i Stockholm äga samma rättighet i rikets öfriga städer samt särskildt uti Göteborg, anhållit om vederbörlig åtgärd till ändring hos Kongl. Maj:t af det förbud, Magistraten utfärdadt emot spelning på Söndagarne här i Göteborg, hvarigenom hans rätts innehafvare P. J. Lewenhagen skall blifvit mycket lidande. Som Baron Hamilton inhemtat att i Göteborg förut varit tillåtet spela om Söndagarne, begär han få veta orsaken till det nu skeddä förbudet.»

På detta beslöt magistraten svara, att, ehuru i förra tider här i Göteborg spektakler en och annan gång uppförts på Söndagarne, sådant likväl icke varit tillåtet, allt sedan det blef förbudet genom Kongl. Maj:ts plakat den 26 Febr. 1793 om sabbatens tillbörliga firande, hvilket förbud magistraten veterligen icke sedermera blifvit ändradt eller återkalladt, hvarför detsamma måste anses vara i fullt gällande kraft.

Åsigtarna hos konungen personligen öfverensstämde för öfrigt i detta fall med dem hos de strängt ortodoxa kretsarne, och denna trångbröstad uppfattning låg som en qväfvande mara, icke blott öfver det kyrkliga området, utan äfven öfver andra företeelser i samfundslifvet. Man hade mot 1700-talets slut och under början af det följande seklet kommit derhän, att den stora allmänheten försjunkit i kälkborgerlig intresselöshet för allt annat än de obetydligaste on dits, det slappa lifvet för dagen, med dess enformiga sysslande och tidsfördrif, det rent personliga, eller för små tilldragelser i orten, sqvaller och dylikt. Annorlunda kunde

det icke heller vara. Tryckfriheten var fjättrad och tidningarnes innehåll var begränsadt till sådana utrikes nyheter, som öfverensstämde med vederbörandes ställning till frågorna, vidare till små biografiska teckningar, mer eller mindre gamla anekdoter hemtade ur utländska avisor, berättelser om någon lokal tilldragelse, geografiska skizzer samt annonser. Man gjorde den tiden lika mycket väsen af ett epigram eller annat småkraf, som man i det följande gjorde af Tegnér eller Oehlenschläger, och den underdåniga och krypande lojaliteten gjorde att man, som Rahbek yttrar, hellre än att skratta åt Casortis pantomimer, gick hän »og kjädede sig i en ordentlig Comedie over den Kongelige Skuespiller Herr A. B. C.»

En sak höll man dock på med yttersta stränghet: den en gång häfdvunna rangordningen mellan klasser och individer. Det kan i detta hänseende anföras, att man i annonsen om recetten för Ambrosiani den 23 Juli 1802 kan läsas följande bestämmelse: »Ingen med bindmössa får visa sig på Amfiteatern eller Première-Logen».

* * *

Spellista.¹

- 1802 Torsd. ¹/₇ Af åtskilliga härvarande Kongl. Operans i Stockholm förste sujetter gifves ff. på den härvarande Kongl. Privilegerade Theatern General Eldhjelm, kom. 3 a., orig. af Hr Lindegren, hvarefter Lisette och Lucas eller Den oförmodade undsättningen, pantomime 1 a. med divertissement af dans. Efter alla spektakler blifver *Balletter*. Början sker kl. 7.
- » Sönd. ⁴/₇ *Schackmaskinen* eller *Konstmakaren den andre*, kom. 4 a. samt f. 2 ggn *Lisette och Lucas*.
- » Tisd. ⁶/₇ *Redlighetens seger öfver förtälet*, dram 5 a. af Kotzebue, med hr Åbergsson ff. på denna Theater uti Edvard Smiths Råll. Derefter ett nytt *Divertissement af Dans*, hvaruti 2 af Kongl. Operans förste Sujetter visa sig.
- » Torsd. ⁸/₇ ff. Tanddoktorn, fars 3 a. med sång, derefter ff. De båda hattarne, lust. 1 a. öfvers. af Altén. Till slut f. 2 ggn ett *Divertissement af dans-perpetuel*.
- » Fred. ⁹/₇ ff. Frimuraren, moral. skåd. 1 a., derefter ff. ett nytt *Divertissement comique af dans*, hvari trenne af Kongl. Operans första Sujetter visa sig. Till slut *Qvinnorna och förtroendet*, kom. 1 a. med sång.
- » Tisd. ¹³/₇ recett för fru Åbergsson: Den otrogne svartsjuka, kom.

¹ Efter annonser i *Götheborgs Allehanda, Tidningar och Nyheter*.

- 3 a. af Altén samt fig. Arlequin fausse momie, pant. 3 a. med ballett.
- 1802 Torsd. ^{15/7} f. 2 ggn *Tanddoktor* samt f. 3 ggn *Lisette och Lucas*.
- » Fred. ^{16/7} *Westindiefararen eller Dygdens belöning*, dram 3 a., öfvers. af hr Björn, derefter f. 2 ggn *Arlequin Fausse Momie*, stor pantomime 3 a. med Balletter; hr Åbergsson i Westindiefararens Roll.
- » Tisd. ^{20/7} f. 2 ggn *Westindiefararen* samt f. 2 (3:dje?) ggn *Arlequin Fausse Momie*.¹
- » Fred. ^{23/7} recett för hr *Ambrosiani: Den okände sönen*, dram 5 a. af Kotzebue, deri hr Åbergsson spelar titelrollen; derefter fig. De bägge kväkarne, komisk pantomime 1 a. med divertissement af engelsk dans.
- » Tisd. ^{27/7} *Juden*, kom. 5 a., öfversatt från engelska orig. af Lindgren, samt f. 2 ggn *De bägge kväkarne*,
- » Torsd. ^{29/7} *Den Marienburgska flickan* eller *Czar Peter den förste och Catharina*, furstelig familjemålning 5 a., derefter fig. Misstaget eller Det löjlige frieriet, pantomime 2 a. med divertissement af dans.
- » Fred. ^{30/7} *Kabal och Kärlek*, sorgspel 5 a. af Schiller; samt f. 2 ggn *Misstaget*.
- » Tisd. ^{3/8} *Den enleverade fästmon* samt f. 4 ggn *Arlequin fausse momie*.²
- » Fred. ^{6/8} recett för hr *Bautain: f. 3 ggn De bägge Qväkarne* samt fig. Bankerotten eller Redlighetens belöning, brottslingens straff, dram. 2 a. och till slut fig. Arlequins död, pantomime 1 a. med divertissement af dans.
- » Månd. ^{9/8} fig. *Czar Peter den Store* eller *Strelitzernas uppror*, samt f. 2 ggn *Arlequins död*.
- » Tisd. ^{10/8} f. 2 ggn *General Eldhjeln* samt f. 3 ggn *Misstaget* eller *Det löjlige frieriet*.
- » Onsd. ^{11/8} *Den falska blygseln*, dram 4 a. af Kotzebue samt f. 4 ggn *Lisette och Lucas*.
- » Torsd. ^{12/8} f. 3 ggn *Tanddoktor* samt f. 5 ggn *Arlequin fausse momie*.
- » Fred. ^{13/8} *Den missbrukade tacksamheten*, kom. 3 a. af Altén samt f. 4 ggn *De bägge Qväkarne*.
- » Lörd. ^{14/8} *Det unga paret från landsorten*, kom. 4 a., öfvers. af Altén samt f. 3 ggn *Arlequins död*.
- » Tisd. ^{17/8} *Barberaren i Sevilla* samt Ett ballettdivertissement af 3:ne särskilde karaktärer, Plaisirs, Sabotiers och Savoyards.
- » Torsd. ^{19/8} recett för fru Åbergsson: fig. ett Divertissement bestående af Pas de Cinque, hvartill musiken är komp. af kongl. konsertmästare Müller, och blifver endast för denna gång. Derefter *Öfverlöparen* eller *Dygdens och ädelmodets seger*, dram. 5 a., deri hr Åbergsson spelar Walcourts roll; slutligen fig. Stråtröfvaren eller Den ädelmo-

¹ Måhända är den ^{16/7} 2 ggn »Arlequin fausse momie» felskrifning i stället för första.

² Ursprungligen hade annonserats »Czar Peter den store» eller »Strelitzernas uppror» samt »Arlequins död».

- dige soldaten, pant. ballett 1 a. med divertissement af dans med musik af Du Puy.
- 1802 Fred. ^{20/8} f. 2 ggn *Juden*, derefter f. sista ggn ett *ballettdivertissement*, bestående af 3 särskilda karaktärer, nemligen Plaisires, Sabotiers och Savojards. Recett för stadens nöjdlidande.
- » Lörd. ^{21/8} recett för hr *Fredrichsson*: *Den landsförviste* samt f. 5 ggn *De bägge Qvåkarne*.
- » Torsd. ^{26/8} I dag öppnas Theatern för allra sista gången och uppföres till förmån för samtliga af truppen, flg. *Den första April* eller *Den narrade Kork- Kort- och Lackfabrikören*, kom. 5 a., öfvers. af Altén; derefter flg. *Den bedragne advokattiskalen*, best. 1 a., öfvers. af Lars Hjortsberg.

* * *

Spelterminens märkligaste nyhet var uppförandet af *Schillers* sorgspel »*Kabal och Kärlek*». Både detta och författaren voro nya för scenen i Göteborg. Schiller var onekligen mannen för sin samtid; han bestack med sin lyrik och sitt deklamatoriska språk, och hade samma fel som så många andra den tidens dramatiska författare: att publiken genom hans arbeten afhölls från att fatta smak för det verkligt karakteristiska. I »*Kabal och Kärlek*» varierar han ett vanligt thema: de högre ståndens öfvermod och elakhet gent emot det mindre bildade, men mera rättsskaffens borgareståndet. Motiverna äro de samma som i de Iffland-Kotzebueska rörande skådespelen, ehuru naturligtvis en mera poetisk anda hvilar öfver det hela, liksom äfven det här och der starkt öfverspända språket är rikare och mera energiskt, men å andra sidan är tonen mörk, utvecklingen för pinsam och katastrofen rent af ohygglig.

Stycket gick ej mer än en enda gång. Publiken hän-gaf sig mycket hellre åt Kotzebue, med hans inspärrade vansinniga, hans tvekamp på lif och död, gengångare, rånade flickor, föregifna zigenare, återfunna barn, bakhåll, mord och andra ingredienser till en riktigt njutningsfull, skakande och hjertgripande teaterafton.

Ett annat arbete, som likaledes skulle företräda det högre skådespelet, var *Czar Peter den store* eller *Strelitzernas uppror* af von Babo, öfversatt af Envallsson. Dramat är ett förherrligande af den lika blodtörstige som sedeslöse tyrann, hvilken i historien af gammal vana bär namnet Peter »den store», och afser att skildra det upplopp, som anställdes af livvakten, men qväfdes genom förräderiets

hjälp. Historien har dock våldförts och den grymme cza-
ren framstår som sjelfva ädelmodet, och det just emot de
upproriskes chef och dennes närmaste; ädelmodig utan
tydlig anledning.

Det kan icke nekas att de stycken, som i öfrigt gåfvos,
voro af ringa värde, och blott kunde uppehållas genom
det goda spelet. Detta var bland andra fallet med farsen
Tanddoktorn, som icke har en enda rolig replik, men der
Åbergsson som »Niclas» hade tillfälle bereda publiken en
glad stund såsom en ohjelpig dummerjöns. Åbergsson
gaf för öfrigt Edvard Smith i »Redlighetens seger öfver för-
talet», titelrollerna i »Westindiefararen» och »Den okände
sonen», Walcour i »Öfverlöparen» och von der Husum i
»Den landsförviste».

Det bör erinras, att Lindegrens komedi *General Eld-
hjel*m nu för första gången gick öfver scenen i Göteborg.
Handlingen är obetydlig i alla afseenden; den råde svär-
jande fyllbulten, landtrådet *Vinfelt*, och en franskladrande
fjesk, kammarjunkare *von Klang*, vilja båda komma i be-
sittning af generalens systerdotter, men den senare älskar
generalens naturlige, sedermera adopterade son, och de
ungas böjelse gynnas af deras målsman. Detta är allt.
Men om handling saknas, så finnes det deremot onekligen
i stycket några tacksamma roller: den hederlige och god-
modige men något råbarkade generalen, den bornerade
Vinfelt och ej minst generalskans släktning, den hersklystna,
grälaktiga tant *Vivica*.

Det enda i öfrigt som kan tilläggas är att, medan Dahl-
gren i sina Anteckningar om Stockholms teatrar icke känner
öfversättaren till *Den första April* eller *Den narrade kork-
kort- och lackfabrikören*, hvilken gafs för första gången
den 26 Aug., så uppgifves det i Göteborgs-annonsen om
denna representation att öfversättaren var Altén.

Hufvudintresset hade under denna sejour tydligen sam-
lat sig omkring de talrika pantomimballetterna, och detta
med rätta.

Johan Erik Brooman $1/11$ — $19/12$ 1802, $25/2$ — $18/10$ 1803.

Det var på våren år 1800 vi lemnade denne framstående skådespelare såsom medlem af Lindqvists sällskap; antagligen voro både han och hustrun qvar vid truppen, när hon samma år i Juni afled i Norrköping.

Tvenne år senare befinner sig emellertid Brooman i hufvudstaden, sysselsatt med att hopbringa ett eget sällskap, med hvilket han ville uppträda i Göteborg. Första uppgiften blef att skaffa sig privilegium, och hur detta tillgick, derom få vi kännedom genom en i Göteborgs stadsarkiv befintlig handling, deri det heter:¹

»Herr *Johan Erik Broman* uppviste icke allenast Kongl. Maj:ts nådigste privilegium af den 20 Dec. 1774 för *Petter Stenborg* samt hustru och barn till Svenska Skådespels uppförande så i hufvudstaden som i landsorterna, utan ock Hofsekreteraren Herr *Carl Stenborgs* den 23 sistlidne September inför notarius publicus i Stockholm gjorde förklarande det han, som ville af högstberörde nådigste tillstånd i hela dess vidd sig begagna, antagit förbemälte Broman, att uti Herr Hofsekreterarens ställe och å dess vägnar uppföra skådespel uti landsorterna, i anledning hvaraf Broman anhöll att här i staden få en slik vunnen rättighet begagna, ej mindre söckne- än söndagar, å hvilka sistnämnde dagar skådespel i hufvudstaden äro tillåtna.»

Magistraten lemnade härå det besked, att Broman medgafs uppföra skådespel om söcknedagarne, men hvad söndagarne beträffade kunde detta icke medgifvas, såsom stridande mot Kongl. plakatet af den 26 Febr. 1793,

¹ Magistratens politiprotokoll $20/10$ 1802.

emot hvilket senare beslut af stadens myndigheter Brooman anmälde missnöje, något som icke synes blifvit fullföljdt. Åtminstone en gång öfverträdde förbudet, nemligen söndagen den 19 Dec. då man i anledning af Drottningens nedkomst gaf en prolog samt derefter »Förlikningen» eller »Brodertvisten».

Den 23 September 1802 hade sålunda Brooman träffat öfverenskommelse med Carl Stenborg om begagnande af dennes privilegier. Redan förut hade dock underhandlingar inledts med åtskilliga personer om inträde i den under bildning varande truppen. Skådespelaren *Johan Jacob Tillard* berättar, att han i medlet af augusti i Stockholm genom aktören *Preutz* gjorde bekantskap med Brooman, och några dagar derefter med honom ingick kontrakt på ett års tid om anställning vid dennes teater, men mot löfte att *Preutz* äfven skulle öfvertalas att i samma egenkap medfölja till Göteborg.¹

På detta sätt hade i senaste hälften af September bildats en rätt anmärkningsvärd trupp, för hvilken nu ett reglemente uppgjordes. Tyvärr känner man af denna intressanta handling endast följande:

»Transumt af Theater Reglemente, som för Trouppen blifvit upläst uti Götheborg den 16 october 1802.

8. Den, som kommer för sent på repetition, plikte för första fjerndels timman 16 skill., andra 24 skill. och för en hel repetitions försummelse 2 rdr. Försummas någon Scene under sjelfwa representation, pligtas 3 rdr. Skulle mot all förmodan någon Aktör eller Actrice utan laga förfall försumma et Spectacel, så at derigenom Piecen måste inhiberas, skall den samma för en sådan brottslighet pligta med 3:ne månaders lön, och en månads arrest, under hwilken tid man likwäl kommer at under bewakning förrätta sina Theatraliska göromål.

Stockholm den 20 September 1802

Joh. Er. Brooman.

Truppen utgjordes nu af följande, med visshet kände personer:

Direktör: *Johan Erik Brooman.*

Aktriser: *Fru Helena Sofia Hedin, f. Smedberg,*
Mamsell Sofia Charlotta Mosette,

¹ *Kämmnersrättens i Göteborg dombok i civilmål* ²⁶/s 1803. Namnet på den förstnämnde aktören skrives äfven *Tillart*.

Aktriser: Mamsell *Eva Regina Levin*,
 » *Theresia M. Levin*,
 » *Lovisa Carolina Dorotea Appelpgren*,
 » *Charlotta Wattman*.

Aktörer: *Abraham Dahlberg*,
Jean Claes Gustaf Edelman,
Jean E. Preutz,
Carl Stenberg,
Johan Jacob Tillard,
Andreas Lundqvist,
Johan Petersson,
Gustaf Hedin,
Carl Wildner och
Carl C. Knophf.

Det var sålunda ett rätt talrikt sällskap med åtskilliga aktningvärda krafter, och det var derjemte ett literärt sällskap kan man säga, så till vida att vid truppen befunno sig ej mindre än fyra personer, hvilka uppträdde eller uppträdt såsom författare eller öfversättare. *Brooman* sjelf äfvensom *Wildner* voro flitiga öfversättare af teaterstycken; *Edelman* skref ett divertissement till konungens och kronprinsens namnsdag samt enaktskomedien »Så går det till» och förmodligen äfven de verser, som finnas under annonsen om hans och *Preutz*' recett den 20 juni:

»Med tjusning af sitt hopps behag
 På åkerfältet landtman tänker,
 Då där vid mödans företag
 Om sommaren sin blick han sänker,
 Men — tung blir höstens mulna dag
 Om inga mogna ax den skänker.»

Slutligen hade han till firande af Göteborgs räddning af *Gustaf III* skrifvit en prolog på vers, kallad »Minnet af d. 3 October 1788».

Det var att antaga, att man aldrig skulle fått veta mer om »aktören *Edelman*», ty han försvann från scenen för alltid efter detta spelårs slut, men ett lyckligt tillfälle har gjort det möjligt, att i åtskilligt fullständiga hans bild.

Förhållandet var nemligen, att *Edelman* en vacker dag upphittade en revers, hvarom han lemnade tillkännagifvande i stadens tidningar. Såsom egare anmälde sig stadstjenaren *Lars Ahlbom*, men hittaren ville göra sig fullt förvissad om, att den senare verkligen var rätter egare, och härtill fanns icke någon bättre utväg än att låta stämna sig.

Målet förekom den 13 mars 1804, och i Edelmans skriftliga svaromål är det vi finna en upplysning af rätt mycket intresse; han yttrar:¹

»Jag har inhändigat en stämning, men om den är full af pleonasmer kanske jag ej vet, men framförallt vill ej veta; jag tror det vara ett försök i våltaligheten, ty jag har lärt mig i skolan, att då man talar till en person brukar man persona singularis, men om man talar i secunda person pluralis lär det vara till tvenne. Kanhända är det en regel af Aristoteles eller Demostenes, som auctorn af stämningen följt, då han i densamma kallar en person. Hvad jag kan påminna mig är det, att jag ej känner denna regel, men hvad jag förmodar är, att den måtte vara af den moderna franskan, som är mycket — — — — —

En acteur som heter Edelman är i stämningen omnämnd, men jag har uti Stockholms Dagblad låtit införa det *jag ändrat namn och heter* Quillströmers, är vice auditeur vid Kalmar regemente och philosophiae candidal. För öfrigt, som jag först i går inhändigat stämningen, kunde jag, i stöd af elfte kapitlet 5 § rättegångsbalken, undandraga mig att i dag svaromål afgifva, men som jag nu är närvarande, så vill jag öfverlemna reversen uti rättens omvårdnad och må Ahlbom densamma återbekomma, så snart han dertill visar sig vara ägaren.»

Vid öfverlemmandet af reversen befans den ej vara med stämpladt papper belagd, och, som Edelman hemstälde huruvida han vore skyldig att berörde förskrifning chartera, sedan densamme som ett fynd i hans hand vore att anse, så bödos parterna afträda.

Aktören *Jean Claes Gustaf Edelman* är således densamme som vice auditören vid Kalmar regemente, filosofie kandidaten *Gustaf Quillströmers*. Antingen har ändringen af namnet skett sedan flere år förut eller är Quillströmers hans ursprungliga namn och namnet Edelman taget vid inträdet på scenen, ty redan den 9/7 1802 innehåller Dagligt Allehanda i Stockholm en annons af »Quillströmers» — utan dopnamn och titel — om privata föreläsningar i människokännedom och i läran om allmänna sammanlefnaden, hvartill anteckningar kunde ske »i kongl. krigshofrättens förmak eller hos waktmästare Wiberg i kapten Kirsteins hus vid Munkbron».²

Vidare läser man i Götheborgs Allehanda för den 14 Dec. 1803 ett längre poem öfver professor Johan Bilmark, undertecknad Quillströmers.

¹ *Kämmnersrättens dombok i civilmål* 13/3 1804.

² Enligt benäget meddelande af *Birger Schöldström*. Om komedien »Så går det till» säges det längre fram vid dess uppförande i landsorten, att den var »original af vice auditeur Quillströmers». Jemf. t. ex., enligt Schöldström, Carlskrona Weckoblad i Nov. 1809, der han likväl ej benämnes vice auditor, utan blott: »Quillströmers».

När Broomans trupp upplöstes, stannade Quillströmers kvar i Göteborg, der han mot slutet af 1804 finnes använd såsom tillförordnad brottmålsnotarie i kämnersrätten, samtidigt med att han allt emellanåt anlidades af allmänheten såsom sakkörare; han kallas numera »vice Auditeuren och e. o. Hofrättsnotarien J. C. G. Quillströmers». Om hans vidare bana såsom tjänsteman må meddelas, att han den $20/5$ 1808 blef kanslist i poliskammaren, der han 1812 finnes hafva avancerat till sekreterare. Förmodligen såsom fortfarande polissekreterare var han åtminstone 1813—1815 »Directeur för reservarméens sjukhus i Göteborg» och bodde det senare året på Stampen.¹ I öfrigt är om hans enskilda lif ingenting mer att anföra, än att Lambert år 1822 den 16 nov. på teatern vid Sillgatan spelade »Den fattiga familjen» eller »Den okände välgöraren», dram i en akt, öfversatt af »Fru Quillströmers».

Utom hvad ofvan är anfördt, känner man om hans litterära verksamhet, att han 1807 lät trycka verser i 4:to till konungen och drottningen vid deras ankomst till staden; vidare var han författare af »Tillfällighets Sånger», 1:sta häftet, Göteborg, tr. hos Sam. Wahlström 1823, 20 sidor in 8:vo, pris 16 skill. banko, samt af »Andeliga Sånger» 1:sta häftet, 32 sidor in 8:vo, tillagnade domprosten D. M. Hummel, tryckte hos Geo. Löwegren, pris 26 skill. rgs samt recenserade i Götheborgs Aftonblad den 21 april 1825.

Återgående till de litterära medlemmarne af Broomans trupp, må erinras att *Tillard* skrifvit en 3 akts dram, »Dygdens belöning» eller »Ånger och försoning», samt »Skuldsedeln» eller »Recetten den andra», komedi i 2 akter, hvilka båda pjäser uppfördes på hans recett den 26 april 1803.

Af truppens medlemmar voro direktören sjelf samt Hedin med hustru, Knophf,² Lundqvist,³ Petersson och

¹ Uppgiften af *Birger Schöldström*. Se vidare härom *Götheborgs Allehanda* $26/5$ 1813, *Götheborgs Tidningar* $19/5$ 1815 och *Götheborgs Nyheter* $3/6$ 1815.

³ I »Äktenskapsskillnaden» hade den $27/5$ 1803 »Herr Lundqvist tillåtit sin 8-åriga dotter spela en för sin ålder passande och högst viktig roll».

² I brist på affischer kan man icke bestämma huruvida Knophf verkligen tillhörde truppen eller blott uppträdde tillfälligtvis. Visst är att han samtidigt var bosatt i Göteborg såsom traktör. Redan den $4/9$ 1800 läser man i *Götheborgs Allehanda* en annons, deri han säger sig i huset N:o 51 Vestra Hamngatan förfärdiga »alla sorters fruntimmers-spånhattar, fruntimmerslädercachetter af alla couleurer, solfjädersparasoller m. m.», och den $9/7$ 1801 är »paraplyarbetaren» Carl Knoph stämd

Charlotte Wattman gamla bekanta. *Carl Christian Wildner*, — son af rådmannen i Norrköping Carl Christiansson Engeström (köttslig kusin med excellensen grefve Lars von Engeström) och Helena Christina Buchner — var född i nämnde stad i september 1774, hade varit student samt sedan en tid e. o. tjänsteman i Stockholm, innan han gaf sig in vid teatern, då han utbytte namnet Engeström mot Wildner.

Sofia Charlotta Mosette var visserligen ny för den härvarande publiken, men hade redan 1798—1799 hos Carl Stenberg utfört, 23 år gammal, en så betydande roll som Minna von Barnhelm, och var 1801 anställd hos Strömberg under dennes försök att upprätta en stående teater i Nyköping. Hon blef sedermera, gift med skådespelaren Carl Gustaf Lönnbom, en af landsortsteaterns förnämsta prydnader.

Kamrat med henne hos Strömberg var mamsell *Appelgren*, som derefter i många år var en framstående medlem af Djurgårdsteatern och olika trupper; på ålderdomen bosatt i Uddevalla, afled hon först år 1863. Hvarken hon eller mamsellerna *Levin* torde tillhört Broomans sällskap från början, åtminstone nämnas de först den 24 Februari 1803 såsom resande från nämnde stad, der de likväl måste hafva uppträdt tillsammans med truppen. Af de båda senare aktriserna blef Th. M. Levin sedermera gift med aktören Gustaf Hedin och Eva Regina Levin, nu endast 17 år gammal, blef gift med Carl Wildner i dennes första gifte, men afled redan 1811.

Aktörerne *Dahlberg*, *Tillard* och *Preutz* äro, så vidt vi veta, förut alldeles okända. Med afseende på den sistnämnde, har emellertid en lycklig tillfällighet låtit oss erfara, att namnet »Preutz» endast var ett nom de guerre och att artisten i sjelfva verket hette *Johan Erik Mörtenbér*. Det mellan honom och Brooman upprättade kontraktet lyder nemligen sålunda:

»Som Herr Hof Rätts Notarien *J. E. Mörtenbér* kommit öfverens med mig, *J. E. Brooman*, at som Acteur biträda wid min Theater ett års tid emot en summa stor Tvåhundra Tjugu-

för borgade varor af handlanden *Joh. Kihlbaum* (*Kämmnersrättens dombok i civilmål*). Den ^{20/3} 1802 har »slöjdidkaren» *Carl Knoph* af artillerikapten *Anders Lindgren* hyrt flere lägenheter i det utom Carls port belägna brunnsuset Den ^{16/7} 1802 (allt enligt samma källa) kallas han deremot »traktör», och är då stämd för beloppet på en af honom utfärdad revers. Derefter är traktören *Knoph* en synnerligen flitig kund i rätten, ömsom stämmande andra för förtäring, ömsom sjelf stämd för varor eller penninglån.

fem (225) Riksdaler jemte en Benefice för enskild räkning, alltså förbinda wi oss i wänskap och förtrolighet at ömsesidiga skyldigheter i detta afseende uppfylla, och med bästa wett och wilja hwarannan recompensera. Således anse wi detta som et fast och ouplösligt contract, hwilket i all wänskap medelst wåra namns underskrift stadfästas, som bekräftas af Stockholm den 1 October 1802.

Joh. Er. Mörtenber.

Joh. E. Brooman.

Hvarför vi känna, att de båda namnen Mörtenber och Preutz äro liktydiga, beror derpå, att deras bärare icke, enligt Broomans förmenande, ville uppfylla hvad nämnde kontrakt bestämmer. Af detta skäl ingaf Brooman till Göteborgs kämnarsrätt en stämning, hvari det heter:¹

»Sedan jag hos wällofl. Magistraten härstädes sökt förmå Herr *Joh. Er. Mörtenber*, hvilken här kallar sig *Preutz*, fullgöra sitt ingångna kontrakt under den 1:ste October nästl. år, hwaruti han förbundit sig som Acteur wid min Theater biträda ett års tid, har bemålte Magistrat, genom utslag af den 3 dennes, efter af Mörtenber gjord inwändning, ansedt detta mål twistigt, och detsamma til wederbörlig domstol hänwist.

I anledning hwaraf jag hos högtärade Lofl. Kämnars-Rätten ödmjukeligen får anhålla om Laga stämning och kallelse å Herr Mörtenber eller Preutz, i påstående, det måtte han, som genom sin sjelftagne tjenstledighet försatt mig utur tilstånd at å min Theater kunna gifwa åtskillige Piecer, hwaruti hans biträde fordras i de Roler honom blifwit tildelte, och hwarpå jag för min utkomst gjort mycket afseende, förpflichtas, icke allenast at fullgöra sine skyldigheter å den återstående tiden af Contractet, utan ock hålla mig skadeslös för det lidande han genom den redan försummade tjenstgöringen mig tillfogadt, hwilket jag förbehåller mig få under Rättegången bestämma och upgifwa; och dessutom kännas skyldig genast betala den fordran, efter särskildt räkning, på gifne förskotter, jag hos honom äger, utgörande, med $\frac{1}{3}$ -del af årliga recetten som han wid ett slikt förhållande bör återbära, Rdr 86: 22 sk. 5 rst, samt årsätta härigenom aftwungne Rättegångskostnader efter företeende räkning. Förbehållandes i öfrigt mig öppen talan uti alt hwad med detta mål gemenskap äger.

Götheborg den 16:de Augusti 1803.

Joh. Er. Brooman.»

Preutz erkände visserligen att underskriften på kontraktet »liknade» hans stil, men kunde icke erinra sig, att han underskrifwit något annat kontrakt än ett, som innehållit det uttryckliga vilkoret, att han vore fri från teatern, om han antingen funne någon bättre utsigt för sin framtid, eller ej ville blifwa längre qvar. Då denna väsentliga punkt sagnades i det nu företedda exemplet, kunde han

¹ Kämnarsrättens dombok i civilmål 5/7 1803. Målet förekom vidare den 26/8, 30/8, 6/9, 13/9, 23/9 och 25/10.

icke heller erkänna detta såsom det riktiga utan begärde få såsom vittnen hörda aktörerne Johan Jacob Tillard och Abraham Dahlberg.

Den förre intygade, att han vid ett tillfälle hört Brooman förklara Preutz, att han icke ville hindra dennes lycka utom teatern, och då vittnet, »Lördagen före den dagen, på hvilken Preutz fått sin sista recett, uppkommit till Brooman å dess rum, för att i likhet med den öfriga truppen efter vänligheten undfå sin veckolön, hade Brooman författat en uppsats på huru mycket hvar och en i proportion efter sin lön för den dagen skulle bekomma, hvilken uppsats vittnet genomögnat, dervid han funnit Preutz namn vara uteslutet, derpå han frågat Brooman om orsaken dertill, då denne svarat att Preutz, efter erhållandet af sin recett, ej skulle komma mer på hans teater, och på vittnets ytterligare föreställning, att Brooman skulle komma att genom ett sådant förafskedande lida i afseende på recetten, hade direktören vidare sagt, att han gerna gjorde denna uppoffring blott han blefve skild vid Preutz, hvarefter aktören Dahlberg, som var närvarande, erhöll tillsägelse att underrätta Preutz om detta beslut, och att derjemte uppsätta fullständig räkning på allt hvad Preutz bekommit.»

Om denna räkning uppstod nu tvist, och Preutz meddelade sina »Anmärkningar vid Herr Broomans räkning», hvarefter den sistnämnde kom med »Anmärkningar öfver Herr Preutz anmärkningar», och slutligen afgaf Preutz »Anmärkningar öfver Herr Broomans anmärkningar öfver mina anmärkningar rörande dennes räkningar».¹ Slutet

¹ Preutz genmäle är i vissa delar af rätt mycket intresse, och då handlingar, som belysa teatern och de uppträdande, åtminstone i Göteborg äro mycket sällsynta torde det förtjena anföras, med belysande förklaringar inom parentes:

»Ehuru frågan — hvilkendera af Herrarne Brooman och Pohl (liiquidationskommissarie och fältaktuarie, Broomans biträde i rätttegången) anmärkningarne öfver mina anmärkningar rörande den förras räkningar hafva at tacka för sit dyra lif, här ganska sirligen skulle pryda sit ställe — vill jag likväl efterskänka den. Hvad skulle förloras medelst framställningen af denna fråga? — en dyrbar tid — och hvad skulle till äfventyrs vinnas? — Jo, intet annat än upptäckt af Fadren til några missfoster, för hvilka födelseögonblicket tillika bordt vara dödsögonblicket. För at således, därigenom at denna upptäckt lämnas ogjord, göra både den sannskyldige en artighet och mig sjelf en dubbel tjänst, emedan jag ej allenast bespar tid, utan äfven undviker dispute med malicen, som påstår at dessa anmärkningar äro nämnde

blef, att Broomans anspråk ogillades af rätten och att tvisten afdömdes till förmån för Preutz.

Herrars gemensamma afvel — skyndar jag mig til anmärkningsvärdare puncter.

De 10 rdr som hafva den äran at börja så väl Hr Broomans räkning (skulle bekommit af Preutz den ²⁸/₁₀ 1802) som hans anmärkningar, kunna ju äfven få börja mina.

Sedan Hr Brooman *mot mig* ägt den höfligheten at låta öfverbevisa sig, det han den 28 Sept. sistlidne år, efter som han då befann sig i Stockholm, som ligger några och 40 mil härifrån, omedelbarligen ej kunnat lemna mig några penningar, borde han *mot sig sjelf* äfven äga den godheten at aldeles afstå från all vidare talan rörande desamma — men tvärt häremot tilgriper han, för at åtkomma dem — lik den drunknande, som i dödsångesten sträcker handen efter halmstrået för at rädda sig — en ny osanning; så här lyder den: »de 10 rdr som äro uptagne för den 28 Sept. har Hr Preutz undfått af Hr L. H. Crohn såsom min medintressent.»

Inför Högtärade Kämnerns Rätten äro af Hr Brooman 2:ne räkningar presenterade; den ena innehåller hvad jag skall hafva emottagit af Hr Crohns hand, den andra hvad jag skall hafva emottagit af Hr Brooman. Hr Brooman tilspörjes således: hvarför äro dessa 10 rdr, som Hr Brooman, i en sednare upgift, påstår at jag emottagit af Hr Crohn, upförde på H. Broomans räkning? Skulle det väl vara större trollkonst för Crohn än för Brooman, at på papperet framskaffa en 1 och en Nolla? detta är för mig en gåta, eller, om jag får säga, en Gordisk knut, som jag omöjligen kan uplösa, om jag ej får förutsätta det Crohn, då frågan är om slika skuldskapningar, måtte vara något mera samvetsöm än — Hr Brooman. Annat bevis än detta, på falskheten äfven af denna Hr Broomans sednare upgift, behöfver ej en uplyst och rättvis domstol. — Vi bedja således Hr Brooman, för dess egen välfärds skull, at ej längre fortvandra på förhårdelsens väg — åtminstone ej återsynas med et tredje försök at åtkomma dessa fattiga styfrar, som tillhöra mig. — utan medan tid är, medelst ånger och ruelse öfver sina synder, samt et upriktigt vidgående af den svagheten at hafva velat tilgripa sig dessa pengar, rädda den lilla rest af reputation, hvarpå han ännu torde göra anspråk.

Hvad jag nu haft äran nämna om de första 10 rdr, gäller äfven om de näst följande 10 rdr posterna. Dessa har jag intet eller bekommit; deras qvittenser äro lika ärligt tillkomne som de nyssnämnde 10 rdr, det vil säga: de hafva allesammans flutit ur Hr Broomans egen penna. Hr Broomans föregifvande, at jag, vid de öfrige penningposternas emottagande och qvitterande, aldrig nämnt at honom något om dem, hvars bekommande jag nu bestrider, är en osanning, som endast Brooman och ingen annan kan tillåta sig. Tvärtom har jag, nästan vid hvarje qvittering, öfverlegat Hr Brooman med påminnelser rörande dessa öppne stående posters betalning, då Hr Brooman alltid afspisat mig med sit vanliga: »Åh bror, nog skal det bli väl med den saken!» Nu söker Hr Brooman draga fördel häraf, och skrattar i sitt sinne at min enfaldighet, at hafva låtit afspisa mig med

Af det föregående hafva vi inhemtat att truppen, eller åtminstone direktören, befann sig i Göteborg redan den 20

sådan snömos, hvartill det lika så oinskränkta som oförtjenta förtroende jag ägt för Hr Broomans redlighet varit en orsak, men, min gunstige herre, den skrattar bäst, som skrattar sist; Ni är ännu långt ifrån målet — det skal ej lyckas ilskan at triumphera.

Längre fram i sin anmärkning, rörande samma penningeposter låter Hr Brooman ganska ovisligen följande yttrande undfalla sig: »utan anmärkning öfver de penningposter jag til äfventyrs anmodat någon annan upbära för min räkning». Lyser icke i detta till äfventyrs et medgifvande at jag egenhändigt hvarken emottagit eller qvitterat i fråga varande penningeposter? — och hvad följer af detta medgifvande? Jo, at Hr Brooman upgifver och bevisar hvem denne *någon annan* är, som jag skal hafva anmodat at upbära mina pengar. Et vittne åberopar väl Hr Brooman, men det är olycka, at just detta vittne vittnar emot och aldeles intet med honom — hvem är då detta samvetslösa vittne? — Hr Broomans egen kladd. I rapport på »kladd», har jag en liten fråga at göra Hr Brooman: Hvilken är bestämmelsen och ändamålet af en kladd eller bok, der man, för hvarje emottagen penningpost, egenhändigt måste skrifva: emottagit? Jo, at ej så mycket för penningutgifvaren vara en rättelse för hvad han utgifvit, som icke mer för att, medelst detta egenhändiga qvittens, kunna öfvertyga penningemottagaren om hvad han verkligen emottagit. Får nu en annan qvittera i mitt ställe, så vinnes ju ej detta ändamål — hvad blifver således Hr Broomans åberopade kladd? intet annat än at den bevisar ingen ting, åtminstone ingen ting til Hr Broomans men likväl mycket til min faveur.

Med påståendet, at få beediga denna kladd, kan Hr Brooman ej hafva annan afsigt än at väcka löje. — Den i 17 Cap. Rätteg. Balken åsyftade paragraf. hvarpå Hr Brooman grundar sin rätt til detta påstående, alluderar ju endast til dem, som drifva *handel och köpenskap* — eller kanske Hr Brooman kallar det »drifva köpenskap» at han hvarje Spectacleafton för sin Theater upköper några marker ljus, några stop. tran, några dussin spik och något kugellack til fördrägligande af Sällskapets Comediant-phisionomier? Fordras intet mer än detta och dylikt, för at kunna säga »drifva köpenskap», så skulle jorden snart lida en total öfversvämmning af bara handlande.

I fråga om den erhållna beneficen yrkar jag, hvad jag i mitt förra anförande yrkat, at det som Hr Brooman med varm hand och utan vilkor gifvit mig såsom en slags ersättning för den upoffring jag gjorde, då jag, trots alla de härliga utsigter, som voro öppnade för mig i Stockholm, engagerade mig vid hans Theater, hvarken må afses eller beräknas som lön.

Efter at hafva afgjort denna fråga, vil jag pausera några ögonblick, för at beundra Hr Broomans slutkonst. Jag säger med flit: *beundra*, emedan jag ej vet hvilken annan känsla man möjligen kan äga för det, som man ej begriper, för det som antingen är öfver eller under ens förmåga. At af följande ord som Hr Brooman kort före sin resa till Stockholm (eller när han den 21 juni 1803 öfverlemnade styrelsen öfver truppen till Carl

Okt. 1802, men det dröjde ända till den 1 Nov. innan föreställningarne började. Dessa skulle dock snart komma att inställas, ty natten mellan den 19—20 Dec. utbröt en af dessa, den tiden i Göteborg vanliga, förhärjande eldsvådor, hvilken från klockan $\frac{3}{4}$ till 3 på morgonen öfvergick södra delen af staden och lade alla byggnader mellan Södra Hamngatan, Vestra Hamngatan och fästningsvallen i aska, utom gymnasii- och skolhuset. Elden hade uppkommit i tredje våningen af ett trähus på Kyrkogatan, och när lågorna, i brist på näring, ändtligen slocknade, kunde man räkna ruinerna efter 179 byggnader som blifvit deras rof.

Det är naturligt, att en så våldsamt och betydande omstörtning för en anseelig del af stadens innevånare skulle återverka på alla områden och ej minst på teaterverksamheten, hvarför denna äfven inställdes, och spektaklet den 19 Dec. blef sålunda det sista för hösten.

Först i slutet af Februari återvände Brooman, hvarom han underrättade på följande sätt:¹

»Som jag i anledning af den här i staden timade olyckliga eldsvåda, trodt mig för någon tid å annan ort böra söka min utkomst, och således i det hoppet uppehållit mig alt sedan i Uddevalla, får jag nu inför den ärade Allmänhetens förklara at detta äsyftade ändamål förlorat sig, hvarför jag nödgas hit återvända, förvissad om den ynnest och välvilja, hvarmed detta

Wildner såsom t. f. direktör) yttrade till Truppen: »Jag har bedt både herrarne och fruntimren komma till mig, för at taga afsked af dem, och för att tacka dem för det bemödande, hvarmed så väl den ene som den andre bland dem i min närvaro sökt uppfylla sine skyldigheter. Jag reser med det hoppet at allesammans intet lära uraktlåta at under min frånvaro ådagalägga samma bemödande. Herrar Wildner och Hedin torde ej glömma utträttat hvad jag bedt dem». — Att af dessa ord. säger jag, göra den slutsats det jag, som flere dagar förut var uppsagd från min tjänstgöring på Hr Broomans Theater, och således ej hörde til detta fårahus, för hvilket denne predikan hölls, med min tystnad förnyat mit contract. Detta lärer man af Hr Broomans logica. At Hr Brooman, som är blott comisk acteur och ingenting annat, gör en sådan förvånd slutsats förvånade mig icke synnerligen. Jag hade hört att Hr Brooman kallat Trouppen tilsammaus till denna conference. och jag ville begagna tillfället säga dem farväl; detta var anledningen till min närvaro.»

Preutz qvarstannade, liksom Edelman-Quillströmers, i Göteborg efter truppens upplösning; kallas ömsom »vice Hofrättsnotarien Johan Erik Mörtenber» och ömsom »Sekreterare», samt förekommer allt emellanåt som sakkörare. Jemf. *Kämnerrättens protokoller i civil mål* ^{15/5} 1804 och i *brottmål* ^{22/6, 29/6, 3/7, 6/7, 13/7, 20/7, 7/9, 21/12} 1804. Enligt domkyrkoförsamlingens dödsbok afled »Hofrättsvicenotarien Johan Erik Mörthenbér» af slag den ^{16/6} 1807, 28 år gammal.

¹ *Göteborgs Tidningar* ^{24/2} 1803.

Publicum altid omfattat hvarje rättsinnig Medborgare, som med nit och ifver söker idka det yrke, hvarvid han tror sin bärgning vara fästad och sitt framtida väl befrämjat, vågar jag härmed recomendera mig til Spectaklernas å nyo upförande härstädes, så mycket säkrare i mitt hopp, som jag är nybegynnare i den krets jag utvalt, och jag vågar tillägga känd här i Staden för 9 års trogen vandel, under ständigt iakttagande af de samhällspligter, som äligga hvarje redlig man i Staten.

Äfven får jag anmäla at jag, med höga vederbörandes bifall, ämnar använda inkomsten af en representation hvarje månad under denna första sejour til denne stadens mäst nödlidande, och af hvilkas behållning Utdelnings Committéen benäget täcktes besörja.»

I enlighet härmed gafs den 25 Febr. första spektaklet efter återkomsten, till förmån för de brandskadade, och, om äfven dylika recetter icke sedermera lemnades hvarje månad, finner man, att sådana annonserades den 29 April och 23 Oktober, hvilken senare inbragte 101 rdr 15 skill.

Detta var icke något obetydligt belopp, men öfverträffades vida af inkomsterna vid den föreställning, som gafs till förmån för aktörerne Preutz och Edelman, och till hvilken allmänheten inbjöds på följande sätt:¹

»Nästa Tisdag den 15 mars uppföres *Charlatanerne* samt för första gången *Så går det till*, komedi i en akt med kupletter, original af J. C. Edelman, till förmån för undertecknade, som sjelfva försälja biljetterna i Theaterns Foyer alla förmiddagar från kl. 9 till 1, samt eftermiddagar från kl. 3 till 5. Man har öfverlemnadt sig åt hoppet — alstradt genom kändedomen af den wördade Publik, som alltid uppmuntrat, lifwat den swaga förmågan. Wårt yrke, wärdigt Snillet, men mähända öfwer våra krafter, också nyss helgadt wårt bemödande, gaf oss icke förtjenstens anspråk, men det öfverseende en wördad publik alltid lemnat oss när vårt hopp — och blygsamt, vid känslan af denna Publikens godhet, förtro wi oss till dess widare åtgärd.

Jean Claes Edelman.

Jean E. Preutz.

Om det nu var denna granna puff, som orsakade det, eller om recettagarne voro särskildt omtyckte, eller om man var nyfiken att se den annonserade originalpjesen, är ovisst; i alla händelser inbragte aftonen ej mindre än 160 rdr netto, hvilket delades lika.

I medeltal kunna säkert nettoinkomsterna för öfrigt icke beräknas till mer än högst 100 rdr för aftonen, hvilket för under året gifna 75 representationer, utom recetterna, skulle inbragt 7,500 rdr. Då Brooman sjelf beräknar utgifterne till

¹ *Götheborgs Allehanda* 11/3 1803. »Man får tillägga», heter det den 15/3, »att den i Nyheterna N:o 10 annonserade Amateur, för mellankommet hinders skull icke kommer att oss biträda.»

6,000, skulle i så fall ett för den tiden icke ringa öfver-skott uppstått, om icke, så som vi sedermera skola erfarå, Brooman fått för spektaklerna under Oktober dela inkomsterna med en annan.

Recetter voro, förutom de tvenne till Edelman och Preutz samt 3 åt brandskadade, under sejouren lemnade åt hvarje medlem af sällskapet, utom Lundqvist och Dahlberg, hvarför man äfven torde kunna antaga, att dessa båda icke någon längre tid tillhörde truppen.

* * *

Spellista.¹

- 1802 Månd. 1/11 Konungens födelsedag: En Prolog, lämpad för tillfället, hvarefter ffg. Sanningens belöning, dram 5 a. af Kotzebue, öfvers. af J. E. Brooman. De som ärna abbonera tillsäga derom hos Theaterföreståndare Joh. Er. Brooman, N:o 41 Drottninggatan.
- » Fred. 5/11 ffg. Skrif-Byrån eller Ungdomens farliga försåt, dram. 4 a. af Kotzebue.
- » Tisd. 9/11 f. 2 ggn *Sanningens belöning*.
- » Fred. 12/11 ffg. *Coelina*, dram 3 a. af baron Manderström samt *Komedien inpromtu*, lust. 1 a.
- » Tisd. 16/11 f. 2 ggn *Coelina* samt ffg. *Den blonda peruken*, kom. 1 a. af Picard, öfvers. af J. E. Brooman.
- » Fred. 19/11 ffg. *Förmyndaren*, dram 3 a. af Iffland, öfvers. af C. Wildner;
- » Tisd. 23/11 f. 2 ggn *Skrifbyrån*.
- » Fred. 26/11 *Arlequin, Kejsare i Månan*, kom. 3 a., öfvers. af Lars Hjortsberg, derefter f. 2 ggn *Dea blonda peruken*.
- » Tisd. 30/11 ffg. *Slängkapporna*, kom. 4 a., svenskt orig. af Carl Lindegren.
- » Fred. 3/12 *Brodertvisten*, dram 5 a. af Kotzebue, öfvers. af Gabr. Eurén, hvarefter hr *Hjelm* d. y. som amatör kommer att dansa ett Jägaresolo.
- » Månd. 6/12 f. 2 ggn *Förmyndaren*.
- » Tisd. 7/12 f. 2 ggn *Arlequin, Kejsare i Månen* samt *Kaptan Puff* eller *Storprataren*.
- » Fred. 10/12 ffg. *Den misslyckade uträkningen*, kom. 4 a., öfvers. af J. E. Brooman samt *Misstaget* eller *Gamla fröken*, lust. 1 a., öfvers. af Altén.
- » Tisd. 14/12 f. 3 ggn *Coelina*; derefter *Sorgen* eller *Det lefvande spöket*, kom. 1 a., hvaruti hr *Knopf* spelar Anders' role.
- » Fred. 17/12 ffg. *Den lilla matrosen*, Op. com. 1 a., musik af Gaveaux, samt *Den blinde älskaren*, kom. 2 a. af Carl Lindegren.
- » Sönd. 19/12 I anledning af Hennes Maj:ts höga nedkomst gifves en

¹ Efter annonser i *Götheborgs Allehanda, Tidningar* och *Nyheter*.

- en Prolog. Derefter uppföres f. 2 ggn *Förlikningen* eller *Brodertvisten*.
- 1803 Fred. ²⁵/₂ ffg. Epigrammet, dram 4 a. af Kotzebue. Recett för de vid senaste eldsvådan brandskadade.
- » Månd. ²⁸/₂ ffg. Charlatanerne, kom 3 a. med kupletter, samt *Sorgen* eller *Det lefvande spöket*, kom. 1 a.
- » Tisd. ¹/₃ ffg. Korsikanerne, dram 4 a. af Kotzebue, öfv. af Altén.
- » Torsd. ³/₃ *Den lilla matrosen*, op. com. 1 a., musik af Gaveaux, samt *Hans Nåd och Sotarn*, kom. 1 a., öfvers. af Envallsson.
- » Månd. ⁷/₃ ffg. Äfventyr öfver äfventyr, kom. 3 a. af Dumaniant, öfvers. af Björn, samt *Den blonda peruken*, lust. 1 a. med kupletter.
- » Tisd. ⁸/₃ på begäran f. 2 ggn *Korsikanerne*.
- » Torsd. ¹⁰/₃ *Den misslyckade uträkningen*, kom 4 a. af Jünger, öfv. af Brooman, samt *Kapten Puff*.
- » Tisd. ¹⁵/₃ recett för *Jean Claes Edelman* och *Jean E. Preutz*: f. 2 ggn *Charlatanerne* samt ffg. Så går det till, kom. 1 a. af J. C. Edelman.
- » Torsd. ¹⁷/₃ *Abbé de l'Épée*.
- » Tisd. ²²/₃ recett för *Carl Wildner: Sanningens belöning*, dram 5 a. af Kotzebue, öfvers. af Brooman.
- » Torsd. ²⁴/₃ f. 2 ggn *Äfventyr öfver Äfventyr* samt *Misstaget* eller *Gamla fröken*, lust 1 a.
- » Tisd. ²⁹/₃ recett för *Gustaf Hedin: Den besynnerlige* eller *Den upprättade oskulden*, lust. 3 a. af Kotzebue, öfvers. af Björn, samt *Colin och Babel*, lyr. kom. 2 a.
- » Torsd. ³¹/₃ ffg. Hemligheten, op. com. 1 a. öfvers. från franskan af Wallerius, musik af Solier, samt f. 2 ggn *Den lilla matrosen*.
- » Tisd. ¹²/₄ *Michel Wingler* eller *Bättre vara brödlös än rådlös*, kom. 3 a. af Garrick, samt f. 2 ggn *Hemligheten*.
- » Fred. ¹⁵/₄ recett för *S. C. Mosette*: ffg. Kärlek och nycker, kom. 5 a. af F. W. Ziegler, öfvers. af C. Wildner, samt *Den blinde älskaren*, kom. 2 a. af C. Lindegren.
- » Månd. ¹⁸/₄ *Den försonade fadren*, dram 3 a. af Lindegren, samt f. 2 ggn *Colin och Babel*. I första pjesen spelar *Lundqvist* general Eldhjelm, i den senare skolmästaren.
- » Tisd. ¹⁹/₄ *Schackmaskinen* eller *Konstmakaren den andre*, kom. 4 a. af Altén.
- » Onsd. ²⁰/₄ *Jeppe Nilsson på Berget*, kom. 5 a. af Holberg, samt *Älskare, författare och dräng*, kom. 1 a.
- » Torsd. ²¹/₄ recett för *Johan Petersson: Slotterölet* eller *Kronfogdarne*, lyr. kom. 3 a., samt *Fanfan och Colas*, moral. lust. 1 a.¹
- » Månd. ²⁵/₄ ffg. Den snåle presten i Mayland, eller De obudne gästerne, kom. 1 a. efter »Le Chanoin de Milan ou Le Souper imprévu» af Duval, öfvers. af J. E. Brooman, samt f. 3 ggn *Den lille matrosen*.
- » Tisd. ²⁶/₄ recett för *Johan Jacob Tillart*: ffg. Dygdens belöning eller Änger och försoning, dram 3 a., samt ffg. Skuld- sedeln eller Recetten den andra, kom. 2 a.

¹ I Götheborgs Nyheter annonseras i stället för den senare »Don Micco och Lesbina».

- 1803 Torsd. $28/4$ på begäran f. 2 ggn *Slotterölet* samt f. 2 ggn *Den snåle presten i Mayland*.
- » Fred. $29/4$ recett för de brandskadade: f. 3 ggn *Hemligheten* samt f. 3 ggn *Colin och Babet*.
- » Lörd. $30/4$ f. 2 ggn *Jeppe Nilsson på Berget* samt *Spåmannen eller Jacob Tupp*, kom. 1 a.
- » Månd. $2/5$ f. 2 ggn. *Epigrammet*.
- » Tisd. $3/5$ recett för mamsellerna *Levin*: f. 3 ggn *Charlatanerne* samt *Profvet* eller *Den unge brukspatron*, kom. 1 a.
- » Onsd. $4/5$ för 3 ggn *Jeppe Nilsson på Berget* samt f. 2 ggn *Jacob Tupp*.
- » Torsd. $5/5$ *Konstmakaren den tredje* eller *De fyra förmyndarne*, kom. 3 a., samt för 2 ggn *Sorgen*.
- » Torsd. $12/5$ *Bobis bröllop*, lyr. kom. 3 a., samt f. 2 ggn *Fanfan och Colas*.
- » Fred. $13/5$ *Celina*, dram 3 a., samt *Comedien in promptu*, lust. 1 a.
- » Tisd. $17/5$ på begäran *Förlikningen* eller *Brodertvisten*.
- » Fred. $20/5$ för 3 ggn *Slotterölet* samt f. 2 ggn *Misstaget*.
- » » $27/5$ ffg. *Åktenskapsskillnaden*, dram 2 a. af Demoustier, öfv. af Brooman, samt f. 4 ggn *Colin och Babet*.
- » » $3/6$ *Redlighetens seger öfver förtälet*.
- » Månd. $6/6$ I anledning af konungens och kronprinsens namnsdag, ffg. *Skärgårdsflickan*, op. com. 1 a., musik af Gossec, med ett litet *Divertissement* i anledning af dagen af Edelman, samt f. 2 ggn *Åktenskapsskillnaden*.
- » Torsd. $9/6$ f. 2 ggn *Bobis bröllop* samt f. 2 ggn *Skärgårdsflickan*.
- » Månd. $13/6$ recett för *Gustaf Hedin: Konstmakaren den försle*, kom. 3 a. af Kotzebue, samt på begäran f. 3 ggn *Misstaget*.¹ »Ehuru årstiden missgynnar Spektaklens framgång, hoppas jag likväl, då härtill kommer de omständigheter, hvilka förleda mig till denna sista recetts uttagande, nemligen en långvarig och smittande sjukdom å min hustrus sida jemte andra prässande tillfälligheter.»
- » Fred. $17/6$ *Sayr*(!), sorgespel 5 a. af Voltaire
- » Månd. $20/6$ recett för *Jean Claes Edelman* och *Jean E. Preutz*: ffg. *Anette och Lubin*, samt ffg. *Den enleverade älskaren*, lust. 1 a.
- » Tisd. $28/6$ ffg. *Den förförda flickan*, dram 3 a. af D. G. Björn, samt f. 2 ggn *Kapten Puff*.
- » Tisd. $5/7$ f. 2 ggn *Älskaren, Författare och dräng* samt ffg. *Didrik Menschenschreck* eller *Den narrade Juden*, kom. 1 a. af Holberg²
- » Månd. $11/7$ ffg. *Barberaren i Sevilla* eller *Den fruktlösa vaksamheten*, kom 4 a. af Beaumarchais, öfvers. af D. G. Björn, samt *Gamle Krusenbergs och Dummer Jöns* eller *Det misslyckade frieriet*, lust. 1 a.
- » » Fred. $15/7$ f. 2 ggn *Den blinde älskaren* och på begäran f. 2 ggn *Didrik Menschenschreck*.

¹ I Götheborgs Allehanda annonseras i stället för »Misstaget» för 3 ggn *Skärgårdsflickan*.

² I Götheborgs Allehanda hade annonserats »Den blinde älskaren», som dock sedermera utbyttes mot »Älskaren, Författare och Dräng».

- 1803 Månd. ²⁵/₇ *Finkels Parentationsakt*, 2 a., prolog till *Finkel* eller *Det underjordiska bränvinsbränneriet*, op. com. 3 a. af Bellman (!) med här förut osedd decoration, då Jockum ses simmande öfver Styx flod, för att från de Eliseiska fälten hämta Sockerrören, och de andre imedertid sysesatte med Bränneriets inredning.
- » Månd. ¹/₈ *Westindiefararen* samt ff. Figaros ånger, kom. 1 a. af Beaumarchais, suite af »Figaros bröllop».
- » Månd. ⁸/₈ f. 2 ggn *Zayra*, trag. 5 a. af Voltaire.
- » Tisd. ⁹/₈ f. 4 ggn *Jeppe Nilsson på Berget* samt f. 3 ggn *Jacob Tupp*.
- » Onsd. ¹⁰/₈ f. 2 ggn *Den misslyckade uträkningen* samt f. 3 ggn *Didrik Menschenschreck*.
- » Torsd. ¹¹/₈ f. 3 ggn *Den misslyckade uträkningen* samt f. 4 ggn *Didrik Menschenschreck*.
- » Fred. ¹²/₈ f. 2 ggn *Den besynnerlige* samt *Den rarrade abéen*, kom. 1 a.
- » Lörd. ¹³/₈ f. 2 ggn *Michel Wingler* samt f. 3 ggn *Fanfan och Colas*.
- » Tisd. ¹⁶/₈ *Öfverlöparen* eller *Fadershertat*, dram 5 a. af Mercier, samt f. 3 ggn *Kapten Puff*.
- » Onsd. ¹⁷/₈ f. 4 ggn *Stolterölet* samt f. 4 ggn *Misstagt*.
- » Torsd. ¹⁸/₈ f. 2 ggn *Barberaren i Sevilla* samt f. 2 ggn *Gamle Kruzenberg och Dummer Jöns*.
- » Fred. ¹⁹/₈ *Verldsförakt och ånger* eller *De okände*, dram 5 a. af Kotzebue.
- » Månd. ²²/₈ *Don Ranudo de Colibrados* eller *Fattigdon och högfärd*, kom. 5 a. af Holberg, samt f. 3 ggn *Åtskären. Författare och dräng*.
- » Torsd. ²⁵/₈ *Friman* eller *Den enslige och de resande fruntimren*, kom. 3 a., svenskt orig. af Stridsberg, samt f. 2 ggn *Den blonde peruken*.
- » Månd. ²⁹/₈ *Juden*, dram 5 a. af Cumberland, fri öfers af Lindegren. Recett för mamsell *Apelgren*.
- » Tisd. ³⁰/₈ f. 2 ggn *Förlikningen* eller *Brodertvisten*.
- » Torsd. ¹/₉ f. 3 ggn *Äfventyr öfver äfventyr* samt *Quipro Quo* eller *Den döfve och blinde*, kom. 1 a.
- » » ⁸/₉ f. 4 ggn *Den lilla matrosen*, hvori hr *Preutz* spelar Adolphi's role, samt *Den mjellsjuke och pöten*.
- » Månd. ¹²/₉ *Procentaren*, kom. 5 a.
- » Torsd. ¹⁵/₉ f. 3 ggn *Den blinde älskaren*, hvarefter hr *Casorti* med sitt italienska sällskap kommer att visa all slags *Equilibrier* samt *Elastiska Exercitier* m. m., hvilka försäkras här ej förut varit representerade.
- » Fred. ¹⁶/₉ f. 4 ggn *Hemligheten*, hvarefter *Casorti* med sällskap uppträder.
- » Månd. ¹⁹/₉ f. 3 ggn *Åktenskapsskillnaden*, hvarefter *Casorti* med sällskap uppträder.
- » Tisd. ²⁰/₉ f. 2 ggn *Den förförda flickan*, hvarefter *Casorti* med sällskap uppträder.
- » Torsd. ²²/₉ ff. *Lycksökaren*, 4 a., svenskt orig. af J. Lindegren, hvarefter *Casorti* med sällskap uppträder.
- » Fred. ²³/₉ recett för de genom sista eldsvådan lidade: f. 4 ggn *Fanfan och Colas*, hvarefter hr *Casorti* lifvar göra sin flit att förnöja publiken med nya exercitier.

- 1803 Månd. $\frac{26}{9}$ recett för mamsell *Casorti*: nya exercitier af sällskapet.
- » Tisd. $\frac{27}{9}$ f. 4 ggn *Skärgårdsflickan*, hvari hr Preutz lofvat biträda i Niclas role samt hr *Casorti* med sällskap.
- » Torsd. $\frac{29}{9}$ *Bobis bröllop*, hvarefter hr *Casorti* visar sin skicklighet i dans, språng och eqvilibrier, då han bl. a. ffg. dansar utan balance samt spelar tillika violinen med mycken färdighet. Mamsell *Therese Casorti* dansar en Rondo efter takt.
- » Fred. $\frac{30}{9}$ f. 3 ggn *Den besynnerlige* samt *Casorti* med sällskap.
- » Månd. $\frac{3}{10}$ recett för *Johan Petersson*: Till firande af Götheborgs räddning genom Gustaf III den 3 Okt. 1788 uppföres en *Prolog* kallad *Minnet* af d. 3 October 1788, poesien af hr Edelman och musiken af de förste kompositörer, hvaruti representeras 2:ne nya och här tillförne aldrig sedda stora Decorationer, hvilka visa sig genom ett artificiellt glas en *Transparent*; hvarefter hr *Casorti* med sitt sällskap visar sig uti flere variationer, då, förutom alla nya pjäser, mamsell *Casorti* läfvar att öfverraska resp. åskådarne med sin fermité; äfven kommer hr *Casorti* att ffg. dansa uti en säck samt hr *Pietro Magrini* ffg. med 2 ägg under fötterna utan att skadas m. m. Till slut f. 3 ggn *Den snåle presten i Mayland*.
- » Tisd. $\frac{4}{10}$ f. 2 ggn *Den narrade abbéen*, hvarefter *Casorti* med sällskap uppträder.
- » Torsd. $\frac{6}{10}$ ffg. *Njugg spar och fan tar* eller *Åldrarnes darskaper*, op. com. 2 a., musik af Zander, samt ffg. pantomimen *Arlequin, sin herres tjuf*, med flere förändringar af alldeles nya dekorationer, hvarjemte alla *Casortis* sujetter visa sig.
- » Fred. $\frac{7}{10}$ *Fattigdomen och den ädla stoltheten* eller *Den landsförviste*, dram 3 a., hvarefter *Casortis* sällskap uppträder; mamsell *Casorti* lofvar dansa nya stycken och hr *Camillo Maria* voltigerar ffg. i luften. Till slut f. 2 ggn *Arlequin, sin herres tjuf*.
- » Månd. $\frac{10}{10}$ resett för hr *Casorti*: *Eqvilebrier* och voltige samt dans.
- » Tisd. $\frac{11}{10}$ recett för m:ll *Wattman*: ffg. *Arrestanten*, kom. 1 a. samt *Enklingen* eller *All har en öfvergång*, proverb 1 a. Till slut en komisk pantomim *Arlequin Squelette* eller *Pjerrots räddhåga*, jemte konster af *Casortis* sällskap.
- » Onsd. $\frac{12}{10}$ f. 5 ggn *Slotterölet* samt *Casortis* sällskap.
- » Torsd. $\frac{13}{10}$ recett för *Carl Wildner*: f. 2 ggn *Lycksökaren*, derefter af *Casortis* sällskap ffg. *Arlequin kock*, kom. pantomim.
- » Fred. $\frac{14}{10}$ recett för *C. Knopf*: ffg. *Han blandar sig i allt*, kom. 5 a.; »samma pjes som representerades för Deras Kongl. Maj:ter då de bevistade Götheborgs Spektakel». Derefter en komisk pantomim af *Casortis* sällskap.
- » Lörd. $\frac{15}{10}$ f. 5 ggn *Didrik Menschenschreck*, hvarefter *Casortis* sällskap samt f. 3 ggn *Arlequin tjuf* eller *Arlequins död*.
- » Månd. $\frac{17}{10}$ recett för *J. E. Brooman*: ffg. *Lucile*, op. com. 1 a., samt f. 2 ggn *Njugg spar och fan tar*. »Detta är den sista benefice jag har äran mottaga här i Götheborg såsom Theaterföreståndare.»
- » Tisd. $\frac{18}{10}$ I afton för sista gången af detta Theatersällskap: *De olycklige*, kom. 1 a. samt *Arlequin, Kejsare i Månen*,

kom. 3 *α*. Till slut blifver en Epilog, författad i anseende till detta Theatersällskaps upplösning. Inkomsten tillfaller sällskapet.

Derjemte gaf *J. J. Tillart*, med biträde af det nu mera upplösta sällskapet, en representation:

1803 Tisd. ²⁵/₁₀ f. 4 ggn *Charlatanerne* samt f. 3 ggn *Krusenberg och Dummer Jöns*.

* * *

Casorti med sällskap gaf ytterligare några representationer:

- Torsd. ²⁰/₁₀ *Arlequin, statue och Sockerbagare*, pantomim 1 a.
- Månd. ²⁴/₁₀ utan känt program.
- Torsd. ²⁷/₁₀ f. 4 ggn *Arlequin, sin herres hustjuf*, samt
- Fred. ²⁸/₁₀ för allra sista gången, på fleres begäran, tvenne pantomimer.

* * *

Speltermen hade icke att uppvisa någon framstående nyhet af inhemske författare. *Carl Lindgrens* komedi i 4 akter *Lycksökaren* är en obetydlighet, hvars värde ligger i den rätt ledigt hållna dialogen; någon intrig i egentlig mening finns icke: en af sin rike far, till följe af lätt-sinniga streck bortstött son, som sedermera kallar sig *Svindler*, har måste lemna hemmet och fäderneslandet samt den qvinna han älskar, och har under flere år uppehållit sig utomlands, genom medel hvilka stämpla honom till bedragare. Såsom sådan återkommer han äfven till en liten stad i fosterlandet, dragen dit af ryktet om en der boende rik och ung enka, hvilken han vill söka eröfra, för att med hennes pengar godtgöra sina bedrägierier och åter kunna bli en hederlig man. Fru *Stricker*, hvilken icke är någon annan än hon, som han en gång älskade, har emellertid fått se honom, och beslutar pröfva honom genom att byta roll med sin kammarjungfru. *Svindler* gripes vid åsynen af sin forna älskarinna af den åter uppfammande kärleken, men nöden tvingar honom gå in på att gifta sig med »Fru Stricker»-kammarjungfrun, och att ännu en gång uppoffra den som han älskar och af hvilken han älskas tillbaka. Från den tilltänkta förbindelsen räddas han dock genom ankomsten af sin nu förlåtande far, hvars rikedomar sätta honom i tillfälle följa sin böjelse.

Författarens afsigt har naturligtvis varit att gifva oss bilden af en man, som, för att icke gå under i kampen för tillvaron, nödgats svindla sig fram med hjälp af spel och bedrägeri, men som i grunden bibehållit en ren karaktär trots allt, och icke önskar något högre än att godtgöra alla som blifvit lidande genom hans förvällande. Denna afsigt har han likväl icke förmått förverkliga. Nekas kan deremot icke att stycket har några rätt roliga och fyndiga scener mellan Svindler och den lilla stadens patriarkaliske borgmästare samt med gästgifvaren.

Edelmans en akts komedi *Så går det till* samt *Tillards* dram i 3 akter *Dygdens belöning* och två akts komedien *Skuldsedeln* eller *Recetten den andra* äro numera till innehållet alldeles obekanta.

Man misstager sig förmodligen icke, om man antager, att Edelman äfven var författare till den prolog, hvarmed teatern öppnades den 1 Nov. 1802, äfvensom till den, som uppfördes den 19 Dec. i anledning af drottningens nedkomst, och som var försedd med musik »af åtskilliga berömda kompositörer», i hvilken senare prolog »visas en decoration föreställande ett brinnande altare, hvarpå synas fyra hjertan, som utmärka de fyra stånden, med sinnebilder, jemte en tjock sky som sedan delar sig, då man ser Hoppet med sina insignia Sedan skyn delat sig, är på den ena sidan mörkt, och på den andra helt eldklart; på den förre står skrifvet det förflutna, och på den andra det tillkommande, jemte åtskilliga inskriptioner».

Spelterminen inleddes med *Sanningens belöning* dram i 5 akter af Kotzebue, öfversatt af Brooman.¹ Detta var betecknande för tiden, och man finner det helt naturligt att, utom detta stycke, ytterligare ej mindre än tre andra arbeten af samme författare nu för första gången spelades i Göteborg, nemligen *Epigrammet*, *Korsikanerne* och *Skrifbyrån*, alla dessa öfversatta af Altén. Förutom dessa gåfvos Kotzebues äldre pjäser »Förlikningen», »Den besynnerlige», »Redlighetens seger öfver förtalet», »Konstmakaren den förste», »De okände», »Den landsförviste» samt »De olycklige».

Lägger man härtill, att Kotzebues själsfrände *Iffland* nu gjorde sitt inträde på den härvarande scenen med *Förmyndaren*, kan man fatta i hvilken hög grad dessa båda,

¹ Att öfversättaren var J. E. Brooman, torde icke förut vara kändt, men finnes angifvet i annonsen.

och i synnerhet den förstnämnde, beherskade reper-toaren.¹

Det var dock naturligt att så skulle vara. Allmänheten sökte det rörande och känslamma, och då nämnde författare hade ett rikt och väl sorteradt lager af fäder som döma sina söner till döden, barn som förlorats men plötsligt åter upptäckas, vänner som gå i döden för hvarandra, hustrur som beveka kungar till nåd för männen och män som dräpt sin hustrus förre make, samt då dessa författare dertill rikligt sörjde för svimningar, stridsbullen, trumhvirflar, dödsdomar och andra uppfinningar att ruska på åskådarnes nerver, så var det icke underligt, att den delen af allmänheten här fann hvad den önskade.

Men här fanns ännu mer. I dessa arbeten förekommo alltid några roliga partier, genom hvilka äfven älskarne af komedien kände sig tilldragne, och på det sättet var hela den icke djupare tänkande delen af allmänheten fångad.

Huru mycket Kotzebue och Iffland än hade gemensamt, arbetade de likväl på mycket olika sätt och till olika mål. Kotzebue sträfvade efter den högsta möjliga effekten, genom att uppfinna en rad pikanta situationer, och efter dessa tillformade han karaktärerna, hvilkas ihållighet ännu mera blottas genom de löst påhängda moralsentenserna och reflektionerna. När han sålunda förbigick naturen, blefvo hjeltarne och hjeltinnorna antingen djeflar eller änglar; »de onda gingo nästan alltid utan tillräcklig anledning löst på nedriga handlingar, och de goda utgjöto sin gråtande sentimentalitet i ett språk, der det naturliga uttrycket gick under för en ström af bilder, liknelser och svulst».

Iffland hade deremot gjort till sitt mål att gripa det verkliga lifvet med dess skiftande företeelser, samt att derigenom nå moralisk undervisning och förbättring. Hans karaktärer äro möjligast trogna kopior efter verkliga förebilder, eller verka åtminstone som sådana, men denna minutiösa, prosaiska återgifning af det borgerliga lifvet blef slutligen pinsam och platt, och när det hvardagliga med sina små förhållanden ideligen upprepades, förlorades den konstnärliga skönheten, och hans arbeten förete sålunda väsentligen endast variationer af ett och samma tema;

¹ Treaktsdramen *Förmyndaren* var öfversatt af Carl Wildner och har icke spelats i Stockholm.

de verka med ett ord enformigt. Iffland var därför raka motsatsen till Kotzebue, och lät aldrig förleda sig till äflan efter tomt bifall af mängden, men fann å andra sidan i sin bornerade uppfattning af konsten blott en sida deraf värd att beaktas, nemligen sanningen.

Båda äro för öfrigt likställda deri, att de hade ett ytterst skadligt inflytande på repertoaren, särskildt Kotzebue, ty, under det att ett efterbildande af Iffland kräfde en skarp blick på lifvet, var det deremot jemförelsevis lätt att efter-apa den förres ännu osundare manér, och deraf kom sig den öfverväldigande ställning Kotzebue intog såsom mönster för dramatiskt författareskap.

Följden blef att dessa dramer, med riddare och tornärstrider, jämmer, förtviflan, knalleffekter och bombastisk dialog, för allmänheten framstodo som storartade tragedier, under det komedierna, med deras spetsborgerliga, gråtande sentimentalitet, mer eller mindre falska qvickheter och karikatyrmessiga komik, föreföllo lika öofverträffliga i sitt slag. När fordringarne på de uppträdande icke ställdes högre än en god naturel, rutin och en så pass säker memorering, att kraftreplikerna kunde utslungas med erforderlig styrka, så förlorade allmänheten småningom sinnet för det sanna och sköna, för den äkta karaktärskomedien, och denna, som genom godt lynne, hurtighet och originella, genomförda karaktärsskildringar skulle kraftigt motverkat smaken för det sentimentala, den gick under.

Erkännas må dock, att Brooman höll repertoaren uppe på ett mycket aktningvärdt sätt, och, om man äfven saknar verk af Molière, Regnard och Lesage, de franske äldre komediskrifvarnes mönster, samt derjemte äfven af Sheridan, Goldsmith, Goldoni, Schiller, Shakspeare och af många andra, så gaf man dock Voltaires »Zaira» (2 gånger), Bearmarchais »Barberaren i Sevilla» (likaledes 2 gånger), Marmontels »Lucile» och andra betydande verk. Det som icke minst är egnadt väcka uppmärksamhet är att man, trots Kotzebue & Co., ännu hade sinne för Holbergs saftiga komik: man spelade sålunda »Jeppe på berget» 5 gånger, »Didrik Menschenschreck» lika många samt »Don Ranudo de Colibrados», detta under en tid då man snart sagdt höll på att glömma honom i hans eget hemland, det vill säga vederbörande teaterstyrelse, ty när han gafs var det städse för fullt hus. Det var med teaterstyrelsen på samma sätt som vi förut sett under 1700-talet i Göteborg, der vissa

funno den gamle mästaren för simpel för den fina smaken :

»Holberg er ikke længer Mand for os,
 — — — Han passer ej
 Ei meer for vore Tider. Unge Piger
 Kan ikke see hans Løier uden Rødmen,
 Selv gifte Koner maae slaae Øiet ned».

Erkännas må äfven, att Broman beaktade de inhemska författarne, i det han, förutom redan anförda arbeten, gaf pjeser af Stridsberg, Hallman, Kexél, Envallsson, samt flere äldre arbeten af Lindegren.

I öfrigt var det från Frankrike man tog originalen till de öfversättningar, som kommo till uppförande.¹ Man hade visserligen i detta land öfvergifvit i icke ringa grad de gamla förebilderna, men dessa komedier voro dock underhållande nog; lätt utkastade, af en liffull dialog burna situationslustspel, ehuru de för skådespelarne i allmänhet icke erbjödo några verkligt konstnärliga uppgifter.

På ett område herskade alldeles obestriddt den franska smaken, och detta var på sångspelets. Monsigny's, Grétry's, Gaveaux's och d'Alayrac's intagande, melodiska kompositioner intogo här och med rätta första rummet, och i synnerhet hade den senare blifvit en gunstling hos den musikaliska delen af allmänheten genom sina originella och graciösa melodier. Fortfarande gafs för godt hus operetter sådana som »Annette och Lubin», »Colin och Babet», »Hemligheten», »Den lilla matrosen» m. fl.

En nyhet på operettens område var under denna speltermin *Den unge arrestanten*, sångspel i en akt af Duval, öfversatt från le Prisonnier ou la Ressemblance af Carl Envallsson samt med musik af Domenico Della Maria. En ung officer, *Blinval*, har för ett mindre subordinationssbrott insatts på fästning, der han genom tornfönstret får tillfälle iakttaga och beundra en ung flicka, *Rosine Belmont*, hvars vackra ansigte emellanåt uppenbarar sig i fönstren på ett närbeläget hus, och snart var en förbindelse mellan de unga inledd genom hennes blickar och hans sång. Helt plötsligt uppenbarar ödet för honom en möjlighet att

¹ Till hvilken grad detta skedde, inses bäst genom uppräknande af författarne: Bouilly, Piis och Barré, m:me de Beaunoir, Cérou. Centlivre, Carmontelle, Dumaniant, Duval, Demoustier, de Ville, m:me Favart, Hoffman. Hauteroche, Mercier, Monnet, Marivaux, Pixérécourt, Patrat, Poisson, Picard, Pigault, Lebrun, Renout och de la Salle.

komma ut ur fängelset; rymma vill han icke, men han kan icke motstå frestelsen att, under de tider fängelse-rummet icke besökes af vakten, lära känna de talande ögonens egarinna, och han stiger sålunda ned i en anträffad underjordisk gång. Om en stund finner han denna utmynna i ett rum, och här träffar han helt oförmodadt sin vän kapten *Murvilles* betjent *Germain*, som nu omtalar, att fången befinner sig hos fru Belmont, och på samma gång berättar, att denna står i begrepp att gifta sig med *Murville*, hennes släkting, men hvilken hon ännu icke sett, ehuru hon stundligen väntar honom.

Detta passar sig förträffligt. För att icke blifva röjd och måhända inspärrad i ett hårdare fängelse, byter *Blinval* om namn och utger sig för sin vän *Murville*. Enkan blir något öfverraskad af hans ungdomliga utseende, men detta är uppenbart icke något fel. När så dottern inkommer tror sig denna genast igenkänna fången, men något sådant är ju omöjligt:

Rosine

»Ack, Gud! — — — Hvad är det jag får se?»

Blinval

Hvad är det hon, min sköna, säger?
Hvad kan väl henne oro ge?

Rosine

Dess egen blick!
Dess hela skick!

Blinval

Man tror, jag slägtens uppsyn äger? — —

Rosine

Man aldrig större likhet fick!
Hvad detta tycke mig behagar!

Rosine

Blinval

Hvad denna likhet mig behagar! Hvad sällhet jag mig häraf spår!
Ack, vid hans syn, hvad hjertat slår! Så skön i sina oskuldsdagar!
Hvad hjertat slår! Hvad hjertat slår!

Blinval

Vill ni er styffar älskvärd finna?

Rosine (dansande)

Jag vet det ej! — —
I sanning — — nej! — —

Blinval

Min sällhet blir er kärlek vinna,
Jag större lycka ej vill hinna!

*Rosine**Blinval*

Ack, hvad det klappar i mitt bröst! Ack, hvad det klappar i mitt bröst!
Hans anletsdrag, hans egen röst! Dess spåda hand! — hvad ljuflig tröst!
Ack, jag börjar häftigt brinna! Ack, jag börjar häftigt brinna! —
Jag denna känsla ej förstår? Hvad sällhet jag mig häraf spår!

Kärleksförklaringen afbrytes af modern, som berättar att kommandanten på fästningen gör henne äran af ett besök. Detta fattades blott. Blinval finner sig dock och kommandanten, som studsar vid hans åsyn, lugnar sig med tanken att kapten Murville har en förvillande likhet med fången, samt visar till och med i sin godmodiga välvilja det tillmötesgåendet att, när han hör hur fästad Murville är vid sin unge vän, med uppoffring för en gång af det stränga fängelsereglementet, erbjuda sig sända efter Blinval och låta honom supera tillsammans med den lilla kretsen.

Nu blir ställningen på allvar kritisk. Den falske Murville protesterar under förevändning att han just nu nästan hatade Blinval, men kommandanten kan icke bringas från sin lyckliga idé, och det återstår ej annat än att Blinval, när kommandanten går ut för att ge order härom, hufvudstupa skyndar in i det rum, der den hemliga gången befinnes sig, och störtar tillbaka till fängelset.

I sinom tid återkommer kommandanten, medförande sin fånge, men nu befinnes det att Murville icke står att få ut ur sitt rum:

Kommandanten

Allons, låt till storms oss nu gå!

De öfrige

Välän, låt oss klappa på!

Alla fyra

Så svara då!

Han väl ut en gång skall gå?
Kan mot oss han fela så?

Blinval

Men lär honom ej förmå,
Denna dörr att öppen få.

Alla fyra

Detta kan jag ej förstå,
Vill mot oss han fela så?

Blinval (afsides)

Jag spelet mästerligt ses föra,
Men slutet deraf vet jag ej!

Rosine och Kommendanten

Jag tror att han ger svar? — — låt höra!

Alla fyra

Låt höra!

Blinval

Ack, Gud! han svarar: *nej!*

Kommendanten

Och det är visst?

Blinval

Helt visst! Han sade *nej!*

Nu inträder den verkliga Murville, som medför order om Blinvals frigifvande och upplösningen följer till allas båtnad.

Under denna speltermin gafs för första gången i Göteborg den 28/2 1803 Pigault-Lebruns komedi *Charlatanerna*.

Från denna komedis första framträdande på scenen i Göteborg har många, många år derefter i en af denna stads yngre tidningar meddelats ett tidsdrag. Den bekante artisten och skriftställaren Wilhelm Wohlfart, född göteborgare, berättade¹ nämligen 1862 i ett kåseri i Göteborgs-Posten, huruledes en i stycket förekommande kuplett:

Den tappre krigarn, nöjets vän,
Går stolt och rask och grann i friden,
Fast Gud vet, hvar historien
Får rätt på hans bedrift i striden...²

uppbragt åtskilliga af garnisonsofficerarne till den grad, att de, samlade vid följande representation, då kupletten föredrogs, sökte genom hyssjande och hvisslande öfverrösta densamma. Men de civila åskådarne fordrade kuplettens sjungande, och detta skedde ock, ehuru under fortsatt tjut och oväsen. Efter spektaklets slut öfverföll officerarne flere af borgerskapet, till och med damer, och insulterade familjerna med skymford. Följande dag gick en deputation

¹ Naturligtvis efter hörsägen — Wohlfart sjelf var född först 1812 — hvilket visas deraf, att han förlägger händelsen till 1790-talet.

² Stycket i dess helhet är otryckt, men kupletten finnes meddelad i »Samling af äldre och nyare theatraliska sångstycken» I: 74 (Sthlm 1818). — Åhlström hade komponerat originalmusik till kupletten i fråga.

af borgare upp till vederbörande placemajor och fordrade sakens inrapporterande till Stockholm. Detta skedde, och på högsta vederbörandes befallning måste de värst komprometterade officerarne genast taga afsked.¹

I September månad 1803 anlände den berömde italienske eqvilibristen *Joseph Casorti* med sitt sällskap till staden, samt ingick då kontrakt med Brooman att samfäldt gifva representationer på teatern, på det sätt, att inkomsterna för hvar dag skulle, sedan alla teaterns kostnader af hvad slag som helst blifvit betalda, delas lika mellan båda².

Från den 15:de i nämnda månad medverkade sålunda Casortis sällskap vid spektaklerna, och visade »alla slags eqvilibrier samt elastiska exercitier», äfvensom »dans och språng». Af truppens medlemmar omtalas mamsell *Therese Casorti*, som dansade »en rondo (på lina) efter takt», vidare *Pietro Magrini*, som uppträdde med två ägg under fötterna, utan att de förra skadades, samt herr *Camillo Maria*, hvilken »voltigerar i luften». Naturligtvis utfördes äfven pantominer³.

¹ Angående denna tilldragelse skrifver hr *Birger Schöldström* den 15 Oktober 1898 till författaren af detta arbete: Jag erinrar mig ännu lifligt, huru då jag som skolyngling i Göteborg var inackorderad hos en gammal fru Lysander — moder till den bekante professor Albert Lysander samt ett lefvande lexikon öfver äldre Göteborgstilldragelser, ej minst af den pikanta arten — jag hörde den gamla damen bland sceniska minnen från sin ungdom omtala äfven denna teaterskandal samt till och med recitera den spetsiga kupletten.

² *Kämmnersrättens dombok i civilmål* 28/10 1803. Denna upplysning om kontraktet lemnades af aktören Edelman i ett mål, der hårkammaren *Anders Hasselroth*, som af Brooman anstälts för »betjenande med hårkamning af de till dess spektaklers uppförande nyttjade personer», men som ansåg, att Casorti icke hörde till truppen, stämde denne för utbekommande af 9 rdr 41 skill. 4 rst rgs för biträde som hårfrisör. Casorti fick likväl icke behålla oafkortad sin hälft af inkomsterna vid teatern, ty f. d. teaterföreståndaren Johan Petersson upplyste vid ett tillfälle (*Kämmnersrättens dombok i civilmål* 18/10 1803) att Casorti delade dem med teaterns egare Crohn, ehuru detta bestreds af den senare.

³ Casorti stämde den 18 okt inför Kämmnersrätten aktören Johan Petersson, med yrkande att utbekomma 40 rdr, som den senare enligt öfverenskommelse skulle betala för biträde vid Peterssons recett den 3:dje. Ehuru denne bestred yrkandet, under anförande att Casorti brutit öfverenskommelsen, i det han narrat publiken med löftet om någon surpris af mell *Therese Casorti*, »hvilken endast bestått deri, att hon tvenne gånger låtsat falla från lina», samt att Casorti icke fullgjort åtagandet att visa sina konster i trenne afdelningar, så dömdes han likväl betala.

Brooman sjelf hade en tid förut stämts af affischören och timmermannen *Börje Lundgren*, för det han öfverfallit den senare med hugg och slag (*Kämmnersrättens dombok i brottmål* 3/5 1803). Lundgren hade nemligen anställning vid teatern för att, »liksom i de förra teaterföre-

I början af spelterminen uppträdde såsom gäst herr *Hjelm* d. y., hvilken »som amateur dansar en Jägares roll».

Det enda som i öfrigt återstår att nämna, är att man under spektaklet den 2 Maj nödgades arrestera tvenne åskådare för oljud — en visserligen obetydlig tilldragelse, men som dock ej förut inträffat. Man gaf för andra gången »Epigrammet», och derunder inträdde på galleriet en styrman *Jacob Edberg*, åtföljd af jungmannen *Anders Wedenberg*; den förre, som var något rusig, började karressera en der sittande artillerihustru, som likväl mottog attacken med all den köld som höfves en som tillhör krigsmakten, och bombarderade angriparen med så mustiga tillmålen, att de ej kunna anföras. När oväsendet blef så högljudt, att spelet måste för ögonblicket inställas, arresterades de båda oro-stiftarne¹.

I slutet af Juni 1803 finner man *Brooman* i begrepp att för en längre tid lemna teaterns ledning för att resa till Stockholm. Vi hafva redan förut vidrört detta, men erfara något närmare härom i den redogörelse af sekreteraren *Ternberg* och öfverskulen, som här nedan återgifves, och hvilka personer tillkallats för att närvara vid det tillfälle, då *Brooman* i anledning af sin resa sammankallat medlemmarne af sällskapet. Redogörelsen lyder sålunda:

»Uppå anmodan af Theater Föreståndaren Herr *Johan Eric Broman*, och i dess närvaro hafva undertecknade nedanskrifne dag sig infunnit hos bemälte Herr *Broman*, för at öfwerwara och bewitna det aftal, han med den under hans Direction stående Comedie Troup wore sinnad göra, i anseende till en af honom tillärdnad resa.

Wid detta tillfälle woro äfwen samtelige til Trouppen hörande, så wäl de som hafwa skriftelige Contracter, som ock de, med hwilka muntelig öfwerenskommelse är träffad, närwarande, utom Acteuren *Tillardt*; och gaf Herr *Broman* dem tilkänna, at han för egna angelägenheter hade nödigt i dessa dagar företaga en resa til Stockholm, samt under sin frånvaro utsedt, äfwen som han härmed förordnade Acteuren *Carl Wildner* at förestå Theatern med hwad dertil hörde, såsom han det sjelf skulle och kunde

ståndarnes tid», gå tillhanda med kringbärande af affischer och anskaffande af nödiga requisita. Till representationen den 25 april, då man gaf »Den snåle presten i Mayland» och »Den lille matrosen», hade han fått en lista på hwad som härför skulle anskaffas, men dervid glömt bland annat en nattrock, hvarför direktören tilldelade honom några kindpustar. Rätten dömde att, som *Lundgren* måste betraktas såsom varande i *Broomans* enskilda tjänst, den senare icke kunde förmenas att tilldela honom lämplig husaga!

¹ *Kämmnersrättens dombok i brottmål 1803* 3/5, 6/5.

gjöra: Förväntandes i sådant afseende af en hwar at de med hörsamhet och lydno under hans frånvaro fullgjöra alt hvad Herr Wildner å hans vägnar dem tilsade, hwarom han gjorde sig så mycket mer försäkrad, som han alt hitintills rönt deras tillgifvenhet.

Samtelige af Trouppen biföllo alt hvad Herr Broman nu anfördt, med försäkran tillika at en hwar af dem skulle så söka uppfylla sina skyldigheter under Herr Bromans frånvaro, som om han wore närwarande.

Herr Broman förklarade tillika sig wilja, innan resan företoges, med särskild Fullmägt förse ofvanbemälte Herr Wildner, at äfwen under hans frånvaro, å ort och ställe där sådant skulle behöfwas, utföra och bewaka hans rätt och talan uti alt hvad som rörde antingen honom sjelf eller Theatren: wiljandes han för gällande erkänna alt hvad Herr Wildner å hans vägnar lagligen gör och låter.

Med hvad Herr Broman således förordnat, förklarade Herr Wildner sig nöjd, och utfäste sig i alt fullgjöra sitt åliggande, hwilket på begäran härmed intygas.

Götheborg d. 21 Juni 1803.

J. M. Ternberg.

L. Borelius.»

Häraf är tydligt, att Wildner skulle under Broomans bortovaro förestå sjelfva ledningen af teatern, d. v. s. representationerna, jemte allt hvad dermed hade sammanhang. De ekonomiska angelägenheterna åter anförtroddes åt teaterns egare, Crohn, »hvilken», som Broman sjelf yttrar på annat ställe, »i anseende til det Bolags Contract jag med honom upprättat, förestod mina affärer under min frånvaro», och i sådan egenskap mottog inflytande medel samt verkstälde utbetalningar af personalens löner och andra utgifter.

Broman reste derefter bort och synes icke återkommit förr än i början af Oktober. Afsigten med resan är icke svår att gissa. Han hade uppenbarligen tröttnat vid direktörskapet för truppen, och, om han haft för afsigt att i Göteborg upprätta en stående teater, hade han nog haft tillfälle göra sig förvissad om, att denna plan måste öfvergifvas; måhända längtade han äfwen efter sin förra verksamhet såsom aktör vid operan och dramatiska teatern, hvilken han lemnat 1799. I alla händelser är det visst att, när han återkom till Göteborg, hade han fått anställning vid Kongl. Teatern, der han faktiskt återinträdde 1804, och der han qvarstannade till sin död. Sejouren i Göteborg blef sålunda Johan Eric Broomans både första och sista försök som teaterdirektör.

Den 12:te Oktober tillkännagaf han: »man får avertera att min Theater kommer att upphöra t. o. m. den 18:de dennes.

Joh. Er. Brooman.»

Mycket riktigt gafs nämnde dag sista spektaklet under hans styrelse, dervid uppfördes »De olycklige» samt »Arlequin, kejsare i månen»; »Till slut», heter det, »blifwer en *Epilog*, författad i anseende till detta Theatersällskaps upplösning». Inkomsten tillföll truppen.

Härefter gaf likväl Casorti för egen räkning några representationer; och skådespelaren Tillard uppförde, likaledes för egen räkning, den 25:te Oktober »Charlatanerna» samt »Krusenberg och Dummer Jöns», med biträde af det numera upplösta sällskapet, ett spektakel, hvarom annonsen åtföljdes af en så lydande förklaring:

»Orsaken til denna opätänkta representation, hwars inkomst tilfaller mig, leder sig från några personers beredwillighet at bidraga til mitt bästa, och bland hwilka jag får nämna mina fordne kamrater, som ehuru deras förbindelse wid denna theater upphört, likväl lofvat at derwid biträda. Den wördade Allmänheten bör, utan at fordra vidare förklaring, wara öfvertygad at gällande skäl twingat mig söka denna utwäg. — Det är sista gången jag som acteur skördar frukten deraf och därför wågar jag öfwerlemna mig åt hoppet af dess wälwilja.

J. J. Tillard.»

Broomans afresa från staden hade äfven blifwit uppskjuten, som man finner af ett tillkännagifvande i Göteborgs Nyheter för den 29 Oktober:

»Som jag, i anledning af en oförmodad åkommen sjukdom, är nödsakad uppskjuta min resa till medio af nästkommande vecka, alltså anmodas alla de, som med mig kunna hafva något att afgöra, infinna sig i mitt logis i Boktryckaren Norbergs hus under förenämnde tid, för att sådant afsluta.

Joh. Eric Brooman.

Aktör vid kongl. maj:ts Theater.»

Peter Johan Lewenhagen ^{31/10} 1803—^{20/3} 1804.

I det föregående är påpekadt, att Lewenhagen, vid sin senaste vistelse i Göteborg sommaren 1802, spelade på de privilegier, som 1782 utfärdats för Johan von Blanc och af denne 1793 med Kongl. Maj:ts tillstånd öfverflyttats på Andreas Widerberg, hvilken senare åter den 20 Nov. 1800 förhyrt dem på tvenne år till Lewenhagen, Strömberg och Hofflund.

Den öfverenskomna tiden hade sålunda utgått med 1802, men den 15 Aug. 1803 förnyades öfverenskommelsen på det sätt, att Widerberg då öfverlät privilegiernas begagnande till Lewenhagen — på huru lång tid nämnes ej —, och på detta sätt dokumenterad, infann sig den senare inför stadens magistrat, »ödmjukast anmälande sig till begagnande af de sålunda öfverlättna nådigste privilegierna, begärande gunstligt tillstånd till Spectaclers uppförande å Theatern här i staden, »äfvén å Söndagsaftnar, såsom numera tillåten tid för Spectaclers uppförande i Residence Staden Stockholm».

Magistraten fann att Lewenhagen väl icke kunde nekas gifva skådespel, men deremot förbjöds han gifva sådana på Söndagar, på grund af den fortfarande gällande kongl. förordningen af den 26 Febr. 1793¹. Frampå våren det följande året kom Lewenhagen tillbaka till privilegiesaken och ingaf till magistraten en ansökan derom, att stadens myndigheter »ville förbjuda alla, såväl in- som utländska,

¹ *Magistratens politiprotokoll* ^{28/10} 1803.

personer och sällskaper att här i Götheborg eller dess förstäder uppföra spektakler, af hvad beskaffenhet som hälst, särdeles som han, hvilken nu ämnar att med sin trupp begifva sig härifrån, är sinnad att till nästa höst hit återkomma och öfver vintern här uppföra skådespel, och på lika sätt hvarje år förfara». Denna långt gående begäran afslogs gifvetvis, då Lewenhagen icke egde uteslutande privilegium på härvarande teater.¹

Truppen utgjordes af följande:

Direktör: *Peter Johan Lewenhagen*,

Aktriser: fru *Christina Maria Lewenhagen*, född *Björling*²,

» *Helena Sophia Hedin*, född *Smedberg*,

mamsell *Johanna Christina Lindberg*,

» *Ahlqvist*,

» *Eva Regina Levin*,

» *Theresia M. Levin*,

» *Fabrine*,

» *Charlotta Såndberg*,

Aktörer: *Abraham Dahlberg*,

Gustaf Hedin,

Johan Petersson,

Fredrik Wilhelm Ståhlberg,

Josef August Lambert,

Carl Gustaf Lönnbom,

Carl Wildner,

Wohlrath och

Österholm, samt

Eleverna *A. P. Berggren* och *Turdin*.

Af alla dessa var, förutom direktören och hans fru, endast m:ll *Lindberg* kvar från Lewenhagens föregående trupp. Från det upplösta Broomanska sällskapet hade deremot öfvergått *Gustaf Hedin* med fru, de båda mamsellerna *Levin* samt aktörerna *Johan Petersson*, *Wildner* och *Dahlberg*. Nya och alldeles okända förut äro mamsellerna

¹ *Magistratens politiprotokoll* 9/3 1804.

² Enligt benäget meddelande af *Birger Schöldström* var hon född i *Vadstena* den 18/3 1775, dotter af d. v. rådmannen derstädes, sedermera kammarskrifvaren i Kongl. Kammarrevisionen *Erik Henrik Björling* och *Maria Sofia Lindstedt* samt gift 1795 med *Lewenhagen* och död i *Stockholm* 30/8 1811. Hennes syster, *Ulrika Sofia Björling*, f. i *Vadstena* 26/4 1778, blef gift i *Askersund* i *Maj* 1802 med skådespelaren *C. G. Bonuvier* och dog i *Norrköping* 1/4 1809.

Fabrine och *Ahlqvist* samt skådespelarne *Österholm* och *Wohlrath*; ingendera af dessa förekommer mer, så vidt vi känna, efter nu ifrågavarande speltermin, åtminstone icke i Göteborg.¹

Aktörseleven *Turdin* är också obekant, men stannade härefter hos Lewenhagen och förekommer ännu 1807.

Däremot träffa vi nu för första gången här några namn, hvilkas bärare sedermera skulle blifva af icke ringa betydelse för den sceniska konsten i vårt land. Till dessa hör *Carl Gustaf Lönnbom*, som, född 1774, vid 27 års ålder tillhörde den Strömbergska teatern i Nyköping, sedermera gifte sig med den förut omtalade skådespelerskan Charlotta Sofia Mosette och omsider blef egen teaterdirektör för en landsortstrupp, spelande på Carl Stenborgs privilegier.²

¹ Sällskapet synes kommit från Stockholm, ty man läser bland anmälda resande i *Götheborgs Tidningar*: ⁴/₁₀ 1803 Acteuren *Ståhlberg* från Stockholm, boende hos traktör Segerlind; ¹¹/₁₀ Acteurena *Wohlrath* från Stockholm, N:o 85 Sillgatan, *Lambert* och *Dahlberg* från Stockholm, N:o 36 Sillgatan samt ¹⁸/₁₀ Acteur *Lönnbom* från Stockholm, N:o 21 Sillgatan.

² Frampå 1804 sökte Lönnbom hos magistraten i Göteborg lindring i de honom påförda kronoutskylderna, hvilken ansökan den ²³/₃ remitterades till Borgerskapets äldste. Han uppgaf sig nu vara skild från Lewenhagens trupp och i saknad af all förtjenst, hvarför han blott ansåg sig skyldig betala den personella afgiften, hvilken han anhöll måtte bestämmas till »lika med den minsta klassen af medborgare». Ansökan afslogs ⁹/₅ 1804, då magistraten ej funnit att han påförts något utöfver hvad författningarne bjödo.

En tid längre fram var han bosatt i Göteborg; magistraten biföll nemligen den ¹⁵/₃ 1811 den anhållan om burskap såsom traktör, hvilken ingifvits af »f. d. Acteuren» Carl Gustaf Lönnbom, hvilken köpt huset N:o 45 i Masthugget. Det var denna fastighet, som gaf upphof till ett rätt lustigt misstag. Man läser nemligen den ²⁸/₇ 1829 i *Götheborgs Allehanda* följande kungörelse:

»Som aflidne aktören C. G. Lönnbom, hvilken, jemte aflidne skeppstimmerman P. Andersson, finnes häfta för flere års obetalda utskylder för deras i Masthugget belägna tomter, men dessa personers arfvingsar vistelseort icke kunnat upptäckas, altså varda bemälda Lönnboms och Anderssons arfvingar härigenom uppmanade att ofördröjligen, och senast inom detta års utgång hos Drättselkommissionen göra sina anspråk på ifrågavarande tomter gällande; vid den påföljd, att i annor händelse desamma för obetalda skatterna till staden hemfalla. Götheborg d. 15:de Juli 1829».

Detta tillkännagifvande infördes äfven i Post- och Inrikes Tidningar i Stockholm, i hvilken stad Lönnbom erhållit burskap såsom spjelfabriker den ²⁰/₇ 1824. Sålunda uppmärksamgjord på förhållandet, skyndade sig den vid god välmåga befintlige »aflidne» att i Götheborgs Posten den ¹⁰/₁₁ samma år införa efterstående:

»Uti Post- och Inrikes Tidningar för i år har Loflige Drättselkommissionen i Götheborg icke dragit i betänkande att olöf-

Vidare hafva vi *Charlotta Sandberg*. Hon var född i Stockholm 1785, dotter af en köksvaktare, blef figurantska vid Kongl. Operan, samt derefter dansös vid Strömbergs teater i Nyköping och kom derefter till Lewenhagen; slutligen gift med den bekante teaterdirektör Erik Wilhelm Djurström.

ligen döda undertecknad. — Med mycken moderation läste jag min hädanfärd, wäl wetande, att min uppståndelse kunnat tillvägbringas med några tomtören (såsom ägare af ödetomten N:o 45^{1/2} i 11:te roten i Masthugget). Ehuru likväl dessas erläggande, och tiden dertill, eller deras totala uteblifvande berott af mitt eget behag, har Lofl. kommissionen ändock för den hittills uraktlätna inbetalningen, än mera skärpt mitt dödsstraff, genom det den visat en alldeles oerhörd grymhet uti att, icke nöjd med att hafva allmänneligen dräpit mig En gång, den företagit sig att göra det *flera* resor, ej mindre uti förenämnda officiella blad, utan ock som jag fått höra, uti Götheborgs-Posten. Hvarigenom jag förtjent detta grymma öde, torde Kommissionen bäst förstå; men ingen människa med sundt förnuft lärer kunna begripa det. Imellertid *lefver* jag werkeligen, och har till och med aldrig varit död, hvarom Kommissionen bort öfvertyga sig, innan den proklamerade min död så offentligen, utan ringaste anledning. Skulle den akta nödigt undersöka den sanningen litet närmare, än den hitintills gjort, så kan ju Kommissionen infordra Wederbörandes bevis derom, hvilket torde gå lättare, än att få bevis om min död. — Men jag vill så der till hälften förmoda, att Kommissionen har nog artighet att den tror mig på mina ord, att jag *lefver*; om hvilken sanning jag för öfrigt får bedja Redaktionen af Götheborgs Posten att medels dettas införande öfvertyga vänner och bekanta, på det att sorgebetygelse må undvikas.

Stockholm d. 30 Oct. 1829.

Carl Gustaf Lönnbom,

f. d. Theaterföreståndare, numera Spegelfabrikör i Stockholm och bor i huset N:o 3 qvart. Styrpinn vid Lilla Trädgårdsgatan.»

Till yttermera styrka och bevis hade Ins. bifogat närlagda Prestbetyg:

»Att f. d. Theaterföreståndaren, numera Spegelfabrikören Carl Gustaf Lönnbom, hvilken flera år bott i nedanskrifne Församling i huset N:o 3 qvart. Styrpinnen vid Lilla Trädgårdsgatan och ännu här är mantalsskrifven, *lefver* ännu och förer en christelig wandel: atteras på begäran d. 20 Oct. 1829

Joh. Jac. Hedrén,
Pastor i Sanct Jacob.

I öfrigt kan om hans vistelse i Göteborg nämnas, att han, enligt *Götheborgs Tidningar* N:o 39, den 8/4 1815 öppnade värdshusrörelse »i Hr Svananders nya hus vid Holmgårdsporten, med frukost-, middag- och aftonspisning samt goda viner och likörer». År 1816 dref han traktörsrörelse i N:o 75—76 Vallgatan.

Långt mera framstående än dessa blefvo emellertid de tre återstående medlemmarne af truppen, Lambert, Ståhlberg och Berggrén.

Josef August Lambert var född 1776, och således vid närvarande tid 28 år, samt son af konsertmästaren Pierre Joseph Lambert, kompositören af musiken till, bland annat, den under spelterminen gifna operabuffan »De båda Crispinerna». Sonen kom vid 11 års ålder in vid Kongl. Teatern som elev, och uppträdde flere gånger inför Gustaf III, t. ex. när han den $^{13}/_{12}$ 1787 på Haga spelade i tillfällighetsstycket »Några mil från Stockholm». Han visade ovanliga anlag för skådespelarekonsten, men fick, »till följd af sin brist på stadga», icke anställning vid Kongl. scenen.¹ Gick derefter in vid Djurgårdsteatern, der Jeppe blef en af hans förnämsta roller, samt hade under spelåret 1803—1804, som vi sett, anställning hos Lewenhagen, men återvände derefter till de Broën. Som bekant var han en af de främste deltagarne i det ohyggliga mordet på riksmarskalken greve Axel von Fersen den 20 Juni 1810, och dömdes därför af Kongl. Maj:t till 28 dygns vatten och bröd, hvarefter han blef förbjuden att vistas i hufvudstaden.

En annan af de nykomne var *Fredrik Wilhelm Ståhlberg*, född den $^{18}/_{6}$ 1783 och således nu endast 21 år. Äfven han var 1801 vid Djurdårdsteatern, men hade nu öfvergått till Lewenhagen, hos hvilken han stannade i många år, tills han, när denne gick in vid Kongl. Teatern, såsom egen direktör öfvertog Lewenhagens sällskap. Han blef gift med den i detta arbete förut omnämnda aktrisen mamsell Fredrika Gustafva Colling, hvilken, efter mannens död 1819, öfvertog ledningen af truppen under Erik Wilhelm Djurström regissörskap.

Slutligen hafva vi aktörseleven *A. P. Berggrén*, född i Stockholm den $^{15}/_{2}$ 1792, nu sålunda 12-årig. Redan 1801 hade han blifvit elev vid Kongl. Teaterns ballett, derifrån han öfvergått till Lewenhagen. Han blef sedermera en mycket bekant teaterdirektör, och erhöll längre fram i tiden titel »hofsekreterare», icke på grund af sceniska förtjenster — åtminstone antydes icke detta — utan »för sina förtjenster om landtbruket»!

¹ Liksom de flesta af yrkeskamraterna hade han mindre goda affärer, äfven under vistelsen i Göteborg, och stämdes dels af vinhandlare L. H. Crohn å 105 rdr och dels af traktören Joh. Fr. Carlsson å 3 rdr 38 skill. hvilka skulder han erkände och dömdes betala. (*Kämmnersrättens dombok i civilmål* 1803 $^{8}/_{11}$, $^{28}/_{12}$)

Truppen kallas i annonserna städse *Götheborgs Theatraliska sällskap*, naturligtvis för att derigenom smickra allmänheten, men, om detta verkligen varit afsigten, svarade utgången icke mot förväntan, och i anledning häraf ansåg sig direktören böra afgifva följande förklaring:

»Ändamålet med upprättandet af detta Theatraliska Sällskap har varit att bereda Götheborg, som andra städer i Riket, ett städadt, samt med tiden, då det hunnit sin utveckling, lysande Spektakel, men beklagligtvis nödgas jag, i anseende till inkomsternas otillräcklighet, som ej en enda gång svarade mot dagens utgifter, långt mindre till Truppens löner och eget sutien, afstå från denna föresats. oförtöfvadt upphöra, och som resande Teatertrupp å annan ort söka vår samtliga utkomst, om ej Stadens Resp. Innevänare genom Abonnement täktes upprätthålla denna för mig som enskild person kostsamma inrättning.

Götheborg d. 12 Nov. 1803.

P. J. Lewenhagen.»

Lewenhagens afsigt var sålunda att upprätta en stående teater härstädes, men de första tvenne veckorna hade visat ett så ytterst ogynnsamt resultat, att inkomsterna icke varit tillräckliga för ens de dagliga utgifterna. Äfven inbjudan till abonnement synes icke mottagits med synnerlig ifver, ty ännu den 24 Nov. förnyar han densamma.

Utsigterna voro sålunda allt annat än ljusa, hvilket äfven föranledde Lewenhagen att den 8 Dec. »gifva Resp. Herrskaper tillkänna att man nödgas med denna månadens slut upphöra med Spektaklerna härstädes». Tvifvelsutan bättrade sig dock förhållandena i någon mån, och representationerna fortsattes. Snart kommo dock andra saker i vägen, och den 19 Jan. underrättades allmänheten, att spektaklerna till följd af mellankomna hinder uppskötos tills vidare. Dessa hinder utgjordes af sjukdom och dödsfall; den 11 Januari 1804 afled nemligen i lungdot den 28-åriga aktrisen *Johanna Christina Lindberg*, och samtidigt låg Gustaf Hedins hustru, *Helena Sofia Smedberg*, dödligt sjuk samt afled den 20 i samma månad. Det var naturligt, att detta skulle verka störande på repertoaren, innan de aflidnas roller blifvit instuderade af andra.

I annonsen om uppförandet af »Cora» den 2 Februari heter det: »Denna pjes gifves blott en gång till, emedan spektaklerna med Februari månads slut upphöra». Detta blef dock dock ingalunda händelsen, utan fortsattes representationerna ända till och med den 20 Mars.

* * *

Spellista.¹

- 1803 Månd. 3¹/₁₀ ffg. Doktor Pelit eller Operationen, skåd. 5 a., öfvers.; derefter exequeras af Hr Widerberg en solo Concert på violin.
- » Torsd. 3¹/₁₁ Den unge Filosofen eller Den ostadiga lyckan, kom. 5 a., öfvers. Derefter ett *Divertissement af dans*.
- » Månd. 7¹/₁₁ Den 1:ste Aprill eller Den narrade Kort-, Kork- och Lack-fabrikören, kom. 5 a., öfvers. af Altén, samt De båda Crispinerna, op. buffa 1 a., musik af kongl. kammarmusikus Lambert.
- » Torsd. 10¹/₁₁ ffg. De obetänksamme eller Den lefvande döde, kom. 3 a., öfvers., samt *De båda hattarne*, lusts. 1 a., öfvers.
- » Månd. 14¹/₁₁ Den pantsatte bondebrängen, kom. 3 a. af Holberg, samt f. 2 ggn *De båda Crispinerna*.²
- » Torsd. 17¹/₁₁ Skeppsbrottet eller Arvingarne, lusts. 2 a. från franskan, samt ffg. Jocrise, lust. 2 a. från franskan, och till slut Hopsmörjelsen eller Jocris äkta förening med Mamsell Ursile, divert. med sång och ballett, 1 a.
- » Månd. 21¹/₁₁ ffg. Den knarrige, kom. 3 a., öfvers., samt *Kapten Puff*.
- » Torsd. 24¹/₁₁ Den döfwe, lust. 3 a., öfvers. Denna pjes är här förut aldrig uppförd, och må ej förväxlas med »Den döfwe och Blinde» i 1 a. Derefter på mångas begäran f. 3 ggn *De bägge Crispinerne*. De af stadens Resp. Innewånare som tackas gynna Theatraliska inrättningen med abonnement, behagade derom requirera i biljettkontoret.
- » Månd. 28¹/₁₁ *General Eldhjelm*, kom. 3 a. af C. Lindegren, samt *Stråtröfvarne*, pantomimballett 1 a.
- » Torsd. 1¹/₁₂ ffg. Elakt lynne, kom. 4 a. med slutkupletter af Kotzebue.
- » Lörd. 3¹/₁₂ f. 2 ggn *Doktor Pelit*, samt Hämnden, dram. ordspråk 1 a. af Carmont.
- » Månd. 5¹/₁₂ *Den okände sonen*, dram 5 a. af Kotzebue.
- » Torsd. 8¹/₁₂ ffg. Crispin medicus, kom. 3 a., öfvers. från franskan, samt f. 2 (!) ggn *Assistenten*, skämt 1 a.
- » Månd. 12¹/₁₂ Recett för *Auguste Lambert*: ffg. De löjlige rivalerna, lusts. 1 a., öfvers. från franskan, samt f. 2 ggn *Jocris* och f. 2 ggn *Hopsmörjelsen*.
- » Torsd. 15¹/₁₂ ffg. *Banditerna*, dram 5 a. af Schiller (Die Räuber), efter franska imitationen (Robert, Chef des Brigandes) af La Martellière. Man hoppas den Resp. Publiken ej finner sig stött af det man nödgas, i anseende till pjesens kostnad, på alla abonnerade platser öka priset med 4 skilling.
- » Månd. 19¹/₁₂ f. 2 ggn *Banditerna*, med höjda priser.³

¹ Efter annonser i *Götheborgs Allehanda, Nyheter och Tidningar*.

² I annonsen härom i *Götheborgs Nyheter* står att »De begge Crispinerna» gafs för första gången, vare sig nu detta är misskrifning eller att pjesen den 7¹/₁₁ utbyttes mot en annan.

³ Först hade annonserats: ffg. *Marcus Wimmerberg* eller *Det gyllene tålamodet* samt *De begge Crispinerna*, men detta program uppskjöts till den 22¹/₁₂.

- 1803 Torsd. $^{22}/_{12}$ ffig. *Marcus Wimmerberg* eller *Det gyldene tålamodet*, kom. 3 a. från franskan, samt f. 4 ggn *De bägge Crispinerna*.
- » Tisd. $^{27}/_{12}$ Tredjedag jul, ffig. Bröllopsgåfvan, kom. 5 a. af Iffland, öfvers. af direktör Widerberg.
- » Fred. $^{30}/_{12}$ f. 3 ggn *Banditerna*.¹
- 1804 Månd. $^{2}/_{1}$ ffig. Hofrådinnan Gyllenhalm, kom. 1 a., imit. från franskan. Derefter kommer mekanikus *Joseph Legat* att visa åtskilliga mekaniska figurer.
- » » $^{9}/_{1}$ ffig. *Alexis* eller *Desertören*, lyr. dram 3 a. blandad med sång af Hr Sedaine, öfvers. af Carl Stenborg, musik af Monsigny.
- » Torsd. $^{12}/_{1}$ ffig. Berättaren eller Bägge gästgifvaregårdarne, kom. 3 a. imit. af Le Conteur, samt *Den narrade Juden*, lusts, öfvers. från danskan.
- » Månd. $^{16}/_{1}$ ffig. Cora eller Solens prestinna, dram 5 a. af Kotzebue, öfvers. af Eurén.
- » Torsd. $^{19}/_{1}$ f. 2 ggn *Cora*.
- » » $^{26}/_{1}$ f. 3 ggn *Cora*.
- » Månd. $^{30}/_{1}$ Recett för Hr *Ståhlberg*: *Den förtroliga aftonmåltiden*, dram 2 a., samt f. 3 ggn *Jocris* och f. 3 ggn *Hopsmörjelsen*.
- » Torsd. $^{2}/_{2}$ f. 4 ggn *Cora*.
- » » $^{9}/_{2}$ ffig. *Spanjorerna i Peru* eller *Rollas död*, forts. af Cora, 5 a. af Kotzebue, öfvers. af Euren.
- » Lörd. $^{11}/_{2}$ f. 5 ggn *De båda Crispinerna* samt *Advokaten* och skrifvaren, kom. 1 a. och till slut ffig. *Kommissionären* eller *Det misslyckade försöket*, kom. 1 a. »Inkomsten tillfaller mig ensamt, hvilken jag genom ackord med direktör Levenhagen mig tillhandlat. *Lambert*.»
- » Månd. $^{13}/_{2}$ f. 2 ggn *Spanjorerna i Peru*.
- » Torsd. $^{16}/_{2}$ f. 3 ggn *Spanjorerna i Peru*.
- » Månd. $^{20}/_{2}$ f. 4 ggn *Spanjorerna i Peru*.²
- » Torsd. $^{23}/_{2}$ *Figaros bröllop* eller *Den fjolliga dagen*, kom. 5 a. af Caron de Beaumarchais, öfvers. af D. G. Björn. »Pjesen är, utom på hufvudstadens teater, ej förut efter denna öfversättning uppförd. Priset å biljetter ökas för abonnerade platser med 4 skilling.
- » Månd. $^{27}/_{2}$ ffig. *Åktenskapsskillnaden*, dram 2 a. samt ffig. *Den strandade Columbina* eller *Den lefvande och döde Arlequin*, op. buffa 3 a. Recett för *Gustaf Hedin*.
- » Tisd. $^{28}/_{2}$ på begäran f. 5 ggn *Cora*.
- » Torsd. $^{1}/_{3}$ på begäran f. 2 ggn *Figaros bröllop*.³
- » Månd. $^{5}/_{3}$ f. 2 ggn *Den fruktansvärda domstolen* eller *Andra delen af Banditerna*, dram 5 a. af La Martellière. I veckan efter den påföljande upphöra spektaklerna.
- » Tisd. $^{6}/_{3}$ f. 3 ggn *Den fruktansvärda domstolen*.

¹ Spelades i stället för först annonserade *Alexis* eller *Desertören*.

² Synes utbyttis mot till denna dag likaledes annonserade *Banditerna*.

³ Till denna dag hade äfven annonserats *Spanjorerna i Peru*, men den ännu bevarade affischen för $^{1}/_{3}$ upptager *Figaros bröllop*, som sålunda efter all anledning spelades.

- 1804 Torsd. $\frac{8}{3}$ f. 5 ggn *Spanjorerna i Peru*.
 » Fred. $\frac{9}{3}$ Recett för *Fr. Wilh. Ståhlberg*: f. 4 ggn *Jocris* samt f. 4 ggn *Hopsmörjelsen*. Derpå Naturen gjorde underverk eller Ändtligen bevektes en procentare, op. kom. 1 a., orig. af Lilliestjelke, musiken af flere, och till slut en Epilog i anledning af Ingen Ting.
- » Månd. $\frac{12}{3}$ fig. Oscar, Ossians son, trag. på vers 5 a., öfvers. af A. C. K.(ullberg). Derefter kommer Hr *Soseph Schnitzle* att visa sig på slappa linan.
- » Tisd. $\frac{13}{3}$ f. 2 ggn *Den knarrige*, samt *Don Micco och Lesbina*. Derefter uppträder Hr *Schnitzle*.
- » Torsd. $\frac{15}{3}$ Trupprecett: f. 3 ggn *Figaros bröllop* samt f. 2 ggn *Don Micco och Lesbina*.
- » Fred. $\frac{16}{3}$ f. 2 ggn *Oscar, Ossians son* samt *Komedien in promptu*, lusts. 1 a Inkomsten delas lika mellan Stadens fattigförsörjningsinrättning och Frimurarebarnhuset. Biljetter säljas hos Hr Joh. Wohlfart och Doktor Dubb.
- » Månd. $\frac{19}{3}$ f. 4 ggn *Den fruktansvärda domstolen*.
- » Tisd. $\frac{20}{3}$ I dag för allra sista gången här i staden Det hemliga giftermålet, kom. 3 a., öfvers., samt *Misstaget* eller *Den gamla fröken*, lusts. 1 a., öfvers. af Altén.

* * *

Lewenhagen var erkändt en af de skickligaste teaterföreståndare som då funnos, och han sjelf tyckte äfven uppskattat sitt värde såsom sådan, ty då han och hans hustru, efter en sejour i Norrköping 1792, afläto i stadens tidning en adress till publiken, för att efter då vedertaget bruk till densamma framföra sin tacksamhet, lät han förstå, att, »om deras förmåga varit svarande till viljan, skulle de personnager de här på teatern föreställt, blifvit med gudalik bildning skildrade».¹

Lewenhagen var äfven veterligen den siste teaterdirektören, som hade på sin repertoar dessa med arlekinader uppblandade pjäser, som under förra hälften af 1700-talet uppfördes af de tyska banden. En sådan var t. ex. *Den strandade Colombina* eller *Den lefvande och döde Arlequin*. Stycket hade första gången i Göteborg gifvits den 25 Mars 1791 af Lovisa Simsons sällskap under ledning af Johan Petersson, och nu uppfördes det af Lewenhagen den 27 Februari 1804.

»Enligt programmet, som redogör för alla de besynnerliga saker man skulle få skåda, förestälde teatern i *första akten* klippor, med hafvet i fonden samt vraket af ett fartyg, hvarpå Colombina

¹ »Erik Lund» [Carl Broberg,] Blad ur Svenska Teaterns historia, i tidskriften Nu 1875 sid. 459.

gjort skeppsbrott. En större klippa, på hvilken Colombina hvilat sig, förvandlas i en trollgubbe, hvilken låter klippor, haf och fartyg försvinna, i det att teatern förändras till ett rum, der tvenne herrar sitta och konversera. Åter förändras teatern till en skog, der Arlequin blir fasttagen såsom krypskytt och bunden vid ett träd, då ett annat träd förvandlas till ett spöke som befriar honom och ger honom en trollstaf.»

»I *andra akten* föreställer teatern en sal med ett serveradt bord, vid hvilket en kavaljer sätter sig att spisa, då Arlequin med sin trollstaf förvandlar bordet i en jernbur, hvare kavaljeren blir innesluten. Arlequin fasttages af några soldater, som stoppa honom i en fyrmörsare, hvilken de afskjuta, då Arlequin flyger i luften öfver den i fonden presenterade staden, men kommer ner igen samt bortkör soldaterna.»

»I *tredje akten* föreställer teatern ett rum, som förvandlas till en skog, i hvilken Arlequin blir ihjälstukken. Slutligen förevisas Arlequins gravvård med postament och urna. Trollkarlen kommer åter fram och förvandlar gravvården till en trädgård, samt postamentet till en blomsterkruka. Pjesen slutade med tvenne pas de deux och tvenne soli, utförda af Arlequin och Colombina.»¹

Lewenhagens repertoar var i öfrigt oklanderlig, och publiken hade alla skäl till belåtenhet, då under en sejour af icke fullt fem månader ej mindre än 25 nya, ej förut här sedda pjeser framfördes på scenen. Spelterminen öppnades d. 31 Okt. 1803 med Carl Lindegrens 5-akts komedi *Doktor Petit* eller *Operationen*², ett af denne författares bästa arbeten. Början var sålunda lycklig: en svensk komedi och dertill en af verkligt värde.

Författaren gisslar häri charlatanerna inom den medicinska vetenskapen, och på samma gång egennyttan och sjelfviskheten hos den dödssjuka presidenten *Lamoignons* närmaste, förnämligast hans syster, fru *Rivaise*, hvilken jemte hans hustru öfva ett olyckligt inflytande på den sjuke. De hafva förmått honom köra bort den gamle, trogne trädgårdsmästaren och de hafva äfven förstått aflägsna den unge handsekreteraren *Boutin*, emedan denne fattat kärlek till presidentens dotter *Clara*, som besvarar böjelsen, men som är bestämd åt den ruinerade, i grunden dock hurtige och rättänkande markis *Sansor*.

Under allt detta behandlas eller rättare misshandlas den sjuke af de båda doktorerna *Nicaise* och *Le Grand*, med den påföljd, att presidenten blir allt sämre och snart

¹ »Erik Lunds» anf. arbete.

² Det tryckta exemplaret bär titeln »*Petit eller Operationen*», skådespel i fem akter.

nog skall vara räddningslöst förlorad. I denna nöd sändes bud till den berömde kirurgen *Petit*. Han vägrar likväl att komma till en person, som visat sig vara en så dålig husbonde, att han kunnat för en ren obetydlighet köra bort en mångårig trogen tjenare, och när betjenten anför att presidentens plågor aftvinga honom höga klagorop, att hennes nåd har konvulsioner och att fru Rivaise dånar, svarar *Petit* kallt: »Låt herrn skrika — slå ett glas vatten öfver frun och låt kärringen dåna så ofta och så länge det roar henne. Emellertid kan du säga hans höga nåd å mina vägnar att han dör, dör som en hund om jag ej opererar honom inom 24 timmar», och dermed får betjenten gå. *Petits* afsigt är likväl att begagna tillfället att kurerat presidenten, icke blott till kroppen utan äfven till själen.

Härefter kommer en liffullt skildrad mottagning hos den berömde läkaren.

I andra akten föras vi till presidentens slott. Fru Rivaise, som hoppas ärfva sin bror, gör sig af doktor *Nicaise* noga förvissad om att allt hopp om tillfrisknande är ute, och de båda lumpna människorna enas om att förhindra d:r *Petits* tillkallande. När hon gått, inträder den unge markisen, som också vill höra hur det står till, och yttrar förebrående: »Men min Gud! mina herrar! Ni äro två stora läkare, med två stora hufvuden. Jag tycker att om Ni lägger dem ihop, så skulle Ni kunna uppväcka döda — med klangen!»

Doktorn blir förargad, men detta eggas markisen ännu mer att reta honom:

— »Har Ni hört talas om den namnkunniga kur, som *Petit* gjort för några dagar sedan?»

Nicaise

Nå, hvad är det nu för mirakel igen?

Markisen

Jo — Ni skall straxt få höra. En viss doktor i Paris fick ondt i hufvudet — men förbannadt ondt i hufvudet, skall Ni veta! —

Nicaise

Migrän förmodligen. —

Markisen

Precist — migrän — men som sagdt en så infam migrän, att inom åtta dagar värkte ögon och öron och näsa och mun helt sonika bort.

Nicaise

Ni yrar herr markis! — (vill gå)

Markisen (håller honom)

Nej — nej! vänta lite — nå, allt ihop, hela fysionomien värkte bort, som sagdt är, och det gjorde ingenting — men en vacker dag, då herr doktorn satt och skref som bäst på ett lärdt opus — plump! damp hela öfre hufvudskålen med hjerna och allt på skriflådan, som var af porslin — och slog sönder den i tusen bitar — men höll sjelf till all lycka. —

Nicaise

Släpp mig herre — (vill gå).

Markisen

Ni ska höra historien till slut, herr Doktor. — Nå — herr Doktor blef förbannadt surprinerad, som Ni lätt kan tänka — men fann sig i momangen — och skicka prompt efter Petit — Petit kom — och lofvade hjälpa alltsammans — men, som han nödvändigt måste straxt ut på landet, så bad han om tillåtelse att ta hufvudet hem med sig på ett par dar —

Nicaise

Jag tål ej längre Era galenskaper, herr markis.

Markisen

Herr doktor — historien är slut på stund — nå väl! han fick lof dertill — och flux tog han en histuri, och gjorde — ett, tu, tre — amputatio capitis — heter det icke så, herr doktor?

Nicaise

Drag för fan i våld, herre!

Markisen

Blott två ord till — Nå! Petit skar af hufvudet, stoppade det i en servett i chäslådan — förband doktorn, och hjälpte honom i sängen — ty han var fördömt matt efter operationen — derpå satte han bläck och penna för honom, och bad honom icke genera sig, utan kontinuera sitt lärda arbete — och man påstår att det han skref under den tiden han var hufvudlös, var det bästa af allt han författat.

Nicaise

Ni är en narr, herre! (sliter sig lös och går).

Markisen vill emellertid förvissa sig om den sköna *Clara*, men hon afvisar honom och förklarar derpå öppet för sin mor, att hon älskar den afskedade sekreteraren, en skandal, som väcker de andras djupaste afsky och förefaller rent af otrolig. Nu införes den sjuke presidenten, som med oro frågar efter doktor Petit. Betjenten svarar att doktorn först måste till en annan sjuk, nemligen den gamle trädgårdsmästaren, som brutit benet så illa, att detta måste aftagas. Presidenten, som härom hållits i okunnighet, blir

förbittrad och inser nu huru han låtit leda sig till en orättfärdig gerning då han, midt under denna olycka, till råga på allt afskedat den gamle tjenaren — »Nå, kommer han sedan?» frågar han.

Betjenten

»Ja — för frökens skull.»

Alla

»För frökens skull!»

Betjenten

»Ja.»

Presidentskan

»Hvad sade han om mina konvulsioner?»

Betjenten

»Slå kallt vatten öfver henne, sa han —»

Presidentskan

»Öfver henne?»

Betjenten

»Ja — inte kunde han säga *honom* om hennes nåd.» —

Betjenten berättar derefter, att doktor Petit i öfrigt gjort till vilkor för sitt besök att trädgårdsmästaren tages till nåder igen, hvilket också i denna nöd beviljas. Då nu den saken är afgjord och Petit således kommer att infinna sig, tillkallar presidenten de båda andra läkarne för att tacka dem för deras omsorg, hvarefter det, efter deras utsago, endast återstår för honom att betala dem och att dö.

Le Grand

»Herr president! Då naturens krafter äro uttömda» — —

Nicaise

»Och konstens resurser fåfängt använda» — —

Markisen (infallande)

»Det vill säga: då 150 slags droppar, 70 ptisaner, 60 pulver och 50 plåster äro uppbrukade, och patienten likväl blir allt värre och värre» — —

Le Grand

»Herr markis! Vi förbehålla oss» — —

Markisen

— »Betaling — det förstås» — (ger presidenten ett chatull).

Nicaise

»Då vi enhälligt förklarar — —»

Markisen

»Till och med tvåhälligt, herr doktor.»

Le Grand

»Herr president! Den reputation vi ha den lyckan att äga i det allmänna, tillåter oss ej att» — —

Markisen

»Jag är blott dilettant, — mina herrar! inte virtuos.»

Le Grand

»Denna vår reputation, säger jag, tillåter oss ej att af herr markisen, såsom en obehörig person, tåla» — —

Markisen (hastigt)

»Sanningen.»

Presidenten

»Herr markis — Jag ber Er. — Ni anse mig således för obotlig, mina herrar?»

Le Grand

»Herr president!»

Nicaise

»Herr president!»

Presidenten

»Inga komplimenter — Jag är en man, mine herrar, rent ut!»

Le Grand

»Det är rart att träffa en man, som ej fruktar att höra den dom, —»

Nicaise

— »Och som då konsten ej mera förmår, frimodigt — —

Markisen (infallande)

»Betalar sina bödlar» — —

Presidenten

»Ni öfvergifva mig således, mine herrar?» (Doktorerna bocka sig.)

Markisen

»Åh, ja — det är deras sista, och tillika bästa recept — hjälper inte det, så adieu herr president!»

Le Grand (till markisen)

»Min herre! — Vi äro män — —

Markisen

»Som ej gå utan att vara betalde. Det är jag fullkomligt öfvertygad om! (räcker presidenten chatullet).

Tredje akten spelas hos dr Petit, som nu erhåller kännedom om sekreterarens och Claras kärlek samt lofvar hjälpa dem. Detta lyckas honom genom att förmå den ruinerade men godhjärtade markisen afstå från sina giftermålsplaner mot erhållande af ett större lån, och markisen å sin sida öfvertalar fru Rivaise att ingå på de ungas förening, dervid presidentskan blir så förargad att hon, för att straffa

den andra, skyndar henne i förväg att, till dotterns och hennes älskares fördel, stämma sin man, som derjemte af Petit får höra att hans bifall är vilkoret för operationen. Då måste presidenten gifva efter.

Pjesen är ett verklig godt arbete, med konsekvent genomförde karaktärer, ledig och qvick dialogbehandling samt en följd af roliga situationer.

Af andra nya lustspel var det en öfverraskande mängd som nu kommo på scenen, för att efter en enda representation nedläggas för alltid. Till dessa höra *Kommissionären* eller *Det misslyckade försöket* i öfversättning af Spetz; *Det hemliga giftermålet* af Des Faucherets, i hvars författande grefven af Provence, sedermera Ludvig XVIII säges haft största delen;¹ *Berättaren* eller *De bägge gästgifvaregårdarne* af Picard; *De obetänksamme* eller *Den lefvande döde* af Andrieux — båda de senare öfversatta af Lars Hjortsberg; *Den unge filosofen* eller *Den ostadiga lyckan* af Loaisel—Tréogate, öfversatt af Schylander; *Naturen gjorde underverk* eller *Ändlligen bevektes en procentare* af Erik Reinhold Lilljestjelke; *Assistenten* samt *Hämnden*, den senare ett dramatiskt ordspråk af Carmont.

Andra åter gingo ett par tre gånger under detta och de närmast följande åren, men nedlades derefter, såsom *Den knarrige* af Brueys och Palaprat,² *Den döfve* af Desforges, *Elakt lynne* af Kotzebue, *Advokaten och skrifvaren*

¹ Rollfördelningen var, enligt den ännu bevarade affischen i Göteborgs Stadsbibliotek, följande:

Hofmarskalken baron Ridderskjön spelades af Johan Petersson.	
Major Ståhlsparre	» Ståhlberg.
Ceremonimästare Malmerantz	» Hedin.
Kapten Stjernfeldt	» Wildner.
Peter, bonde.....	» Wohlath.
Emelie, baronens dotter	» m:ll E. Levin.
Fru Wolmar.....	» fru Lewenhagen,

² I *Den knarrige* voro rollerna fördelade sålunda:

Abraham Tinktur, medikus	spelades af Lönnbom.
Carl, hans son.....	» Wildner.
Wilhelmina, hans dotter	» m:ll E. Levin.
Magnus, hans son (10 år).....	» eleven Turdin.
Wannberg, advokat.....	» Ståhlberg.
Major Sporrsköld	» Lewenhagen.
Fadell	» Lambert.
Jernberg, egendomsegare	» Österholm.
Sofie, hans dotter	» m:ll Fabrine.

eller *Predika med exempel, Crispin medicus* af Hauteroche, öfversatt af Andreas Widerberg; *Bröllopsgåfvan* af Iffland, *Hofrådinnan af Gyllenhalm* af Molière (La Comtesse d'Escarbagnas) samt *Skeppsbrottet* eller *Arfvingarne*, komedi i en akt af Duval (le Naufrage ou les Héritiers), fritt öfversatt från A. F. von Steigenteschs tyska imitation.

Den senare komedien, *Skeppsbrottet*, har dock en följd af lustiga förvexlingar, ehuru den i öfrigt är ett obetydligt arbete utan anspråk. Handlingen rör sig omkring de båda bröderna, sjökaptenerne *Waller*, deraf den ene förlist med sitt fartyg och betraktas såsom drunknad af arfvingarne, hvilka äro i full färd med att dela rofvet, under hvilken angenäma sysselsättning de likväl råka i strid med hvarandra. Midt under detta uppträder den förmodade döde, hvilken dock af de närvarande antages vara den väntade brodern från Brest, som de öfrige, för att ensamma få roffa till sig arfvet, intalat att såsom ersättning gifta sig med en af arfvingarne, hans systerdotter. Detta misstag på person ger anledning till att *Waller* lär känna hela denna spindelväf af intriger, men ställningen invecklas och förvärras ännu mer då verkligen brodern från Brest inträffar, och nu af arfvingarne tages för den drunknade. Efter en hel del mycket roliga scener, upplöses ändtligen intrigen.

Slutligen gåfvos några arbeten af den flitige öfversättaren J. W. Spetz, hvilka under en lång följd af år skulle utgöra stående repertoarstycken, nemligen *De bägge Crispinerna* eller *Tvillingbröderna*, opera buffa i en akt af Lemière, med musik af Pierre Joseph Lambert och sedermera Åhlström; vidare *Jocrisse*, fars i 2 akter af Dorvigny och slutligen det härtill hörande, af Spetz skrifna divertissementet *Jocrisse' äkta förening med mamsell Ursule* eller *Hopsmörjelsen*.

Af äldre pjäser återupptogos Holbergs »Den pantsatte bonddrängen» och »Didrik Menschenskräck»; vidare Molières »Marcus Wimmerberg» eller »Det gyllene tålmodet», hvilken ej spelats här sedan den 21 nov. 1786, då under titel »George Dandin» eller »Det ångrade giftermålet»;

Magister Glosius	»	<i>Wohlrath.</i>
Lotta, kammarjungfru	»	fru <i>Lewenhagen.</i>
Berglund, dräng	»	<i>Hedin.</i>
Johanna, kammarjungfru	»	m:ll <i>Sandberg.</i>
Lasse, dräng.....	»	eleven <i>Berggren.</i>

slutligen »Kapten Puff», »General Eldhjem», »Don Micco och Lesbina» m. fl.

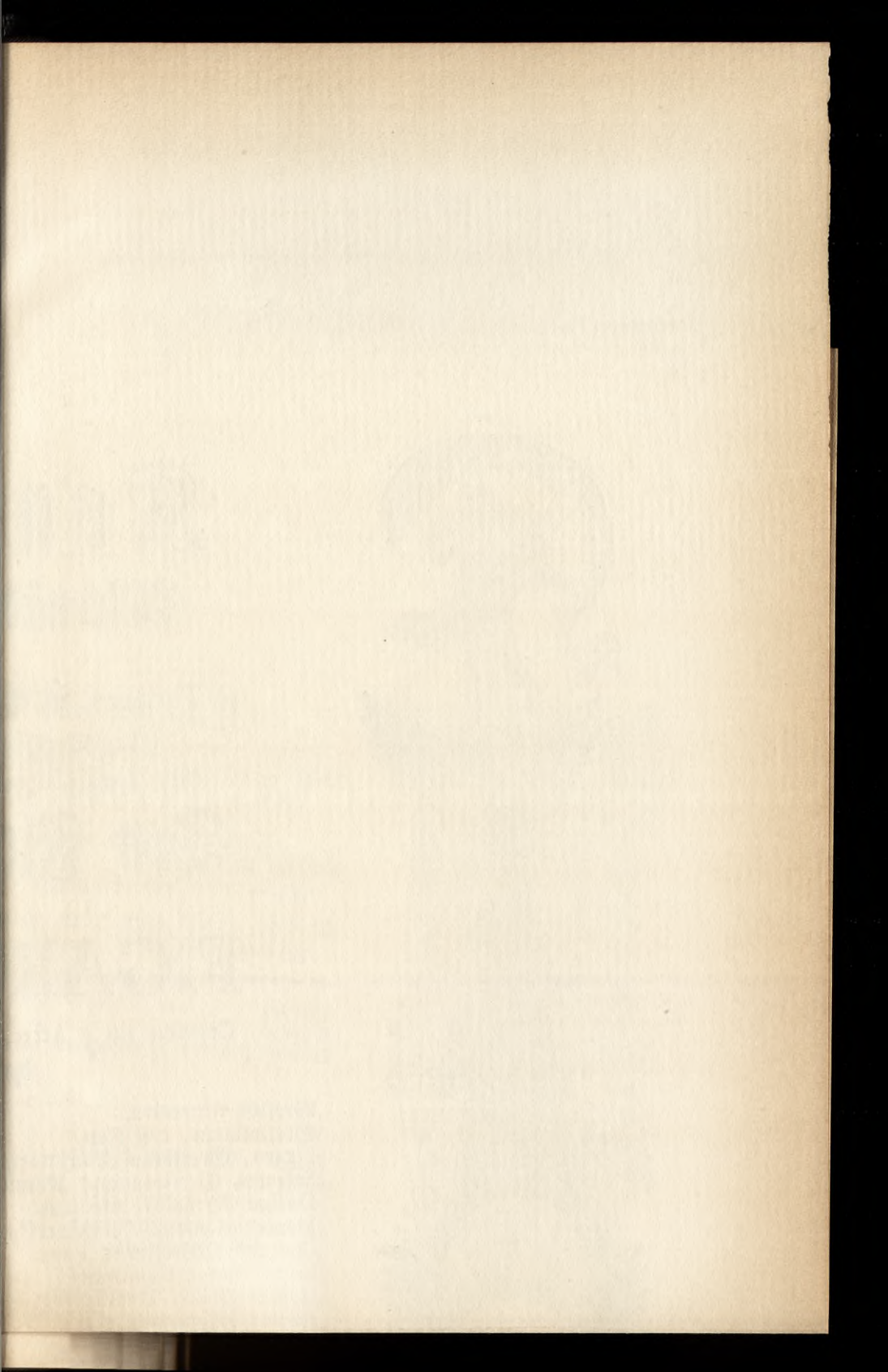
Äfven återupptogs med framgång Beaumarchais odödliga »Figaros bröllop», hvilken i ett visst afseende hade nyhetens behag. Denna komedi, som gafs första gången i Göteborg den 29 Sept. 1786, och sedermera fyra gånger ytterligare detta år, äfvensom en gång under hvartera af åren 1787 och 1789, och då spelats efter en öfversättning af okänd person, hade allt sedan hvilat tills den nu, Torsdagen den 23 Februari 1804, gafs i ny öfversättning, verkställd af D. E. Björn.

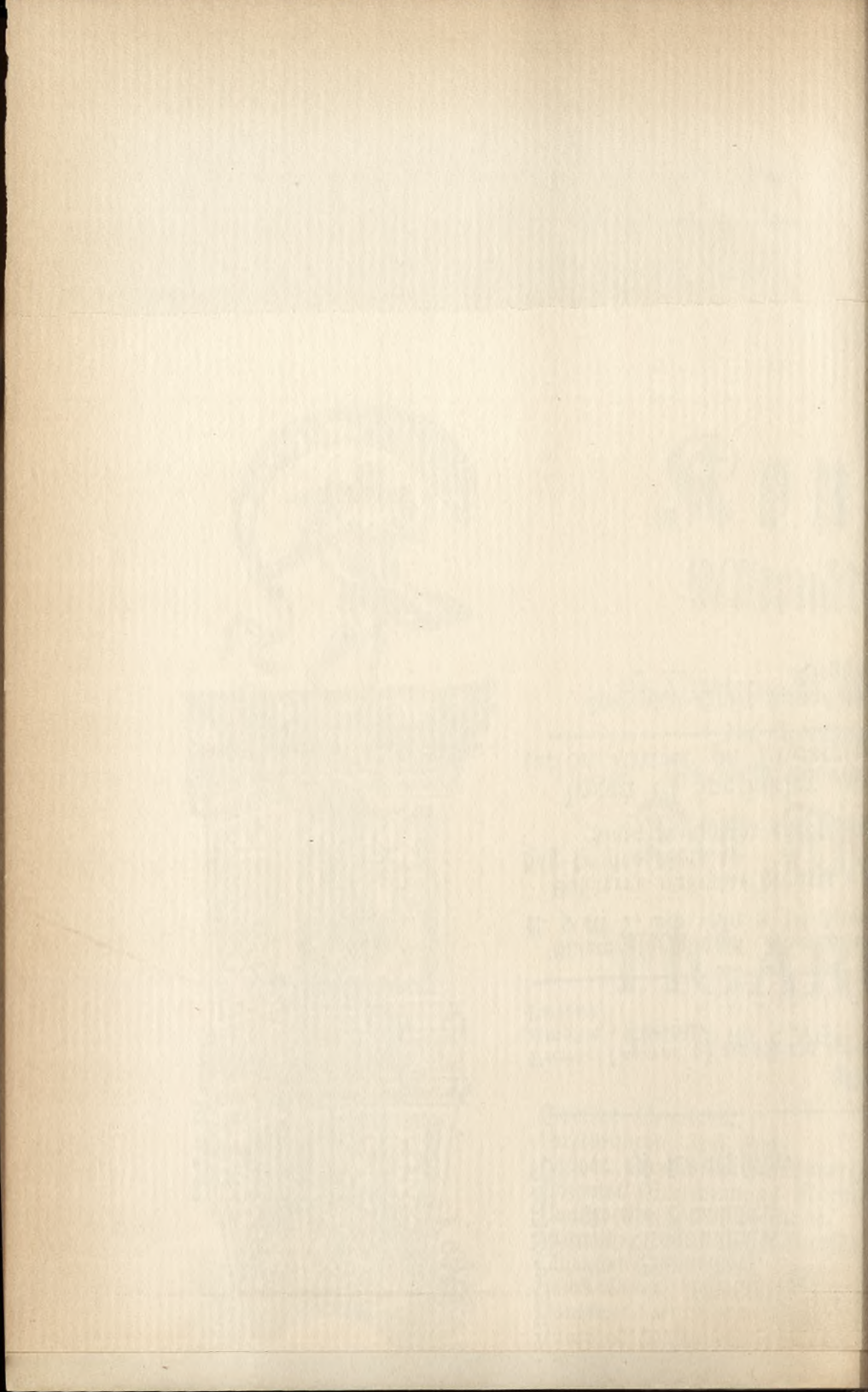
Denna representation är märkvärdig äfven därför, att man från densamma ännu har i behåll affischen, hvilken är den äldsta kända från teatern i Göteborg. Den förvaras i Stadsbibliotekets affichsamling och återgifves här så troget som möjligt i fig. 6.

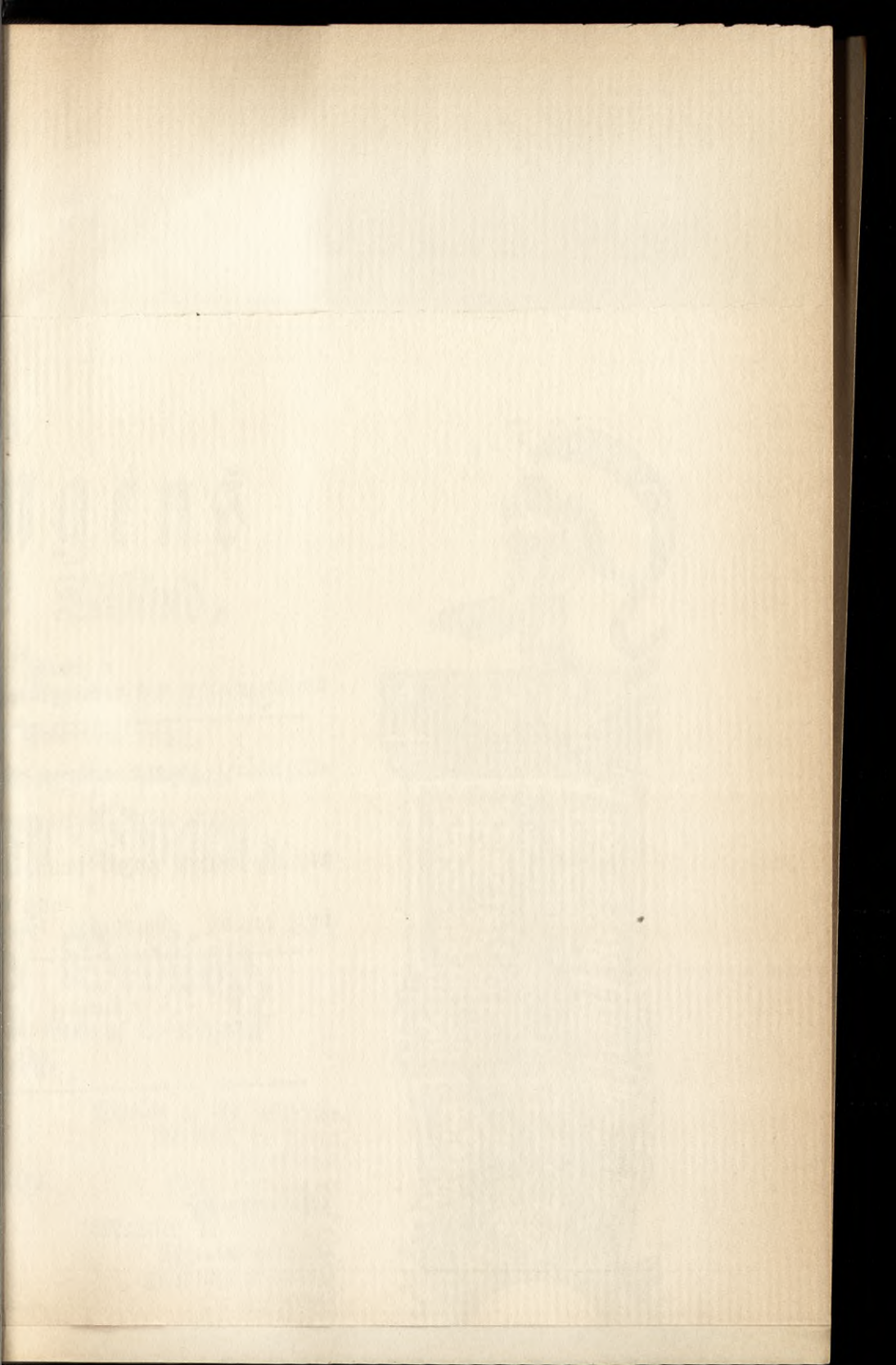
Som man finner voro de uppträdande:

Grefve Almaviva	spelades af	Wildner.
Hans gemål	»	m:ll E. Levin.
Figaro	»	Hedin.
Susanna	»	fru Lewenhagen.
Doktor Bartholo	»	Johan Petersson.
Marcelina	»	m:e Th. M. Levin.
Chérubin	»	» Fabrine.
Bride-Oison	»	Lönnbom.
Double-Main	»	Lambert.
Bazil	»	Ståhlberg.
Antonio, trädgårdsmästare ..	»	Wohlrath.
Fanchette, hans dotter	»	m:ll Sandberg.
Grippe-Soleil, herde	»	eleven Berggren.
En vaktmästare	»	Österholm.

Öfvergå vi nu till de för härvarande scen nya skådespelen och tragedierna, har Lewenhagen äran vara den förste som i Göteborg gaf Schillers *Röfvarbandet* (Die Räuber), eller som det i annonsen hette »Banditerne», likväl icke i en från originalet gjord öfversättning, utan i en sådan af Carl Wildner efter La Martellières franska imitation (Robert, chef des Brigandes). Det var med Die Räuber Schiller öppnat sin lysande bana, och hur vildt och öfverspändt detta gigantiska verk än var, gjorde det ett mäktigt intryck, »förnämligast derigenom att det ej allena i byggnad utan också i handling, språk, situationer och anda var fullt lämpadt för skådebanan. Till och med de, som häftigt uttalade sig mot tendensen, kände sig hänförde af det pittoreska och fantastiska deri, och fingo

Med
Konungens
 Allernådige Tillstånd,

Udföres
 på Theatern, af Stadens Theatraliska Sällskap
 i dag Torsdag d. 23 Februarii 1804,
 För första gången öfverfättning.

Den Sjolliga Dagen,
 Eller
FIGAROS Bröllop.

Comedie uti 5 Acter, öfverfättning af D. G. Björn.

Personer.

Grefve Almaviva.
 Grefvinnan, des Fru.
 Figaro, Grefvens Kammarfjendare.
 Salanna, Grefvinnans Kammarjungfru.
 Doctor Barthollo, Medicus.
 Marcelina, hans Hushållerska.
 Cherubin, Grefvens Page.
 Bride-Oison, Dommar. i Orden.
 Double-Main, Domskolens Notarie.
 Bazile, Sångmästare.
 Antonio, Grefvens Trädgårdsmästare.
 Fanchette, Antonios Dotter.
 Grippe-Soleil, Getaherde.
 Pedrillo, Spanridare.
 Rättens Wagnmästare.
 Domskolens Ledamöter.
 Soldater.
 Bönder och Bondstolor.

Spelas af Hr Wildner.
 Marsell E. Livin.
 Hr Hedin.
 Fru Levenhagen.
 Hr Pettersson.
 Marsell Th. M. Livin.
 Marsell Fabrine.
 Hr Lönbom.
 Hr Lomberg.
 Hr Ståhlberg.
 Hr Wollrath.
 Marsell Sandberg.
 Eleven Bergren.
 Hr Österholm.

Priserne äro:

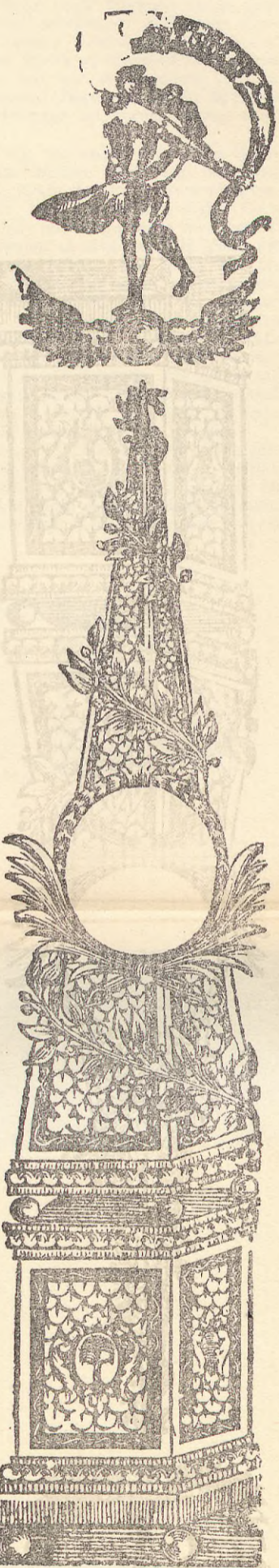
Premier Logerne på 1:a och 2:a raden	28 f.	Second	12 f.
Amphie - Theatre	28 f.	Gallerie	8 f.
Parterre	20 f.		

Billetter försäljas i Theaterns vanliga försäljnings Kontor från kl. 9 till 1, och från 2 till Spektaklets slut.

Billetterne ombytas hvarje gång och kunna endast nyttjas för den dag de äro köpta.
 Inga penningar emottages wid dörrarne, blott Billetter.

Ingen till Spektaklet obehörig tillåtes under Representation Entrée på Theatern.

Spektakel-Huset öppnas kl. 5 eftermiddagen och Representation begynnes kl. precis 6

De små färaktiga oskulderna tveka visserligen ej att ljuga, men de ljuga dumt, och det blir sålunda icke svårt för *öfversteprestinnan* (m:ll Th. M. Levin) att i tredje akten aflocka dem allt hon behöfver veta. Till fullständigande af detta, finner sig Cora — något skäl som hindrat henne och Alonzo att fly, anföres icke. Hon icke blott begär få lemna solgudens tjänst utan, fortfarande i all oskuld, anförtror *öfversteprestinnan* sin ömtåliga belägenhet. Denna håller på att få slag, men ångrar sig och låter i stället fasttaga Cora, för att undergå det straff lagarne i detta fall bestämt.

Vi föras därefter till konungens palats. Här är hela hofvet samladt, *öfverstepresten* och dennes blifvande efterträdare *Xaira* (Österholm) — styckets bof, den obeveklige *presten*, — spanjorerne m. fl., för att ledsaga konungen i *Qvito Ataliba* (Lewenhagen), när denne skall gå att ofra i templet. Hit kommer äfven den gamle *Telasco*. Coras far, i afsigt att för konungen föreställa sin ende son *Zorai* (fru Lewenhagen).

Processionen är i begrepp att sätta sig i rörelse, då man hejdar sig vid den oväntade åsynen af *öfversteprestinnan* med sina jungfrur i högtidligt tåg, alla djupt nedböjda af sorg. Något fasansfullt, skräckinjagande måste hafva inträffat och detta besannas, då *öfversteprestinnan* berättar konungen att Cora brutit sitt kyskhetslöfte, och nu fordrar att all lagens stränghet må drabba den skyldiga: allt upplöses i förvirring, *Telasco* svimmar, *Alonzo* och *Zorai* fångslas, och de dystraste aningar bemäktiga sig alla.

Fjärde akten börjas med arbetena för den graf som skall omsluta den sköna Cora. Då inträder *Rolla* och erfar först nu hvad som inträffat hos konungen; han rasar och besvär den annalkande *öfverstepresten* att rädda henne. Denne nekar i känsla af sin oförmåga, och *Rolla* utbryter då, gripen af vild förtviflan, i förebråelser mot *presten*, som han tillvitar icke har något hjerta, och aldrig känt hvad kärlek vill säga. *Presten* yppar då att han icke blott känt detta, utan att äfven han en gång älskat en solens *prestinna*, samt att frukten af denna kärlek just är — *Rolla*.

Då det emellertid blifvit tydligt att *öfverstepresten* icke skall kunna befria Cora, beslutar *Rolla* att sjelf göra det med vapen i hand. Så kommer sista scenen, der konungen håller på att afkunna domen öfver henne och *Alonzo*; han afbrytes likväl af vapengny och in störtar *Rolla* med draget svärd för att befria Cora. Det kan ej nekas att *Kotzebue* här gjort ett effektivt grepp genom att låta konungen, ensam som han är bland de upproriska, vägra att svara på *Rollas* fordringar, förr än denne nedlagt vapen och underkastat sig. *Rolla* vägrar men Cora slingrar nu, gripen af beundran öfver hans ridderlighet, armarne om honom och fråntager honom svärdet, och nu kan icke heller konungen vägra att benåda de brottslige.

Lewenhagen hade gjort uppsättningen så pråktig som möjligt, och anhöll i annonsen för premiären om ursäkt för de i anledning häraf höjda priserna, men hade derjemte nöjet kunna tillägga, att »alla loger äro abonnerade,

hvaremot amfiteaterbiljetter ännu finnas à 1 rdr, mot an-teckning å lista hos Hr Crohn». Det var först vid femte föreställningen priserna nedsattes, så att biljetterna till abonnerade loger betaltes för dagen med 28 skill. och lika mycket för platserna på amfiteatern.

Att kunna njuta af ett sådant eländigt handtverks-arbete som »Cora» förutsätter onekligen en hög grad af intellektuel fattigdom, och likväl spelades detta stycke på sin tid under stort bifall, hvilket bättre än mycket annat intygar på hvilka villovägar smaken och känslan för det sanna och naturliga förrirat sig.

Emellertid var författaren, som alltid med uppmärksamhet följde publikens tycke, icke sen att taga fasta på det bifall Cora skördade, och snart nog serverade han en ny anrättning i samma anda: *Spanjorerna i Peru* eller *Rollas död*, sorgspel i 5 akter, hvilket Gabriel Eurén skyn-dade öfversätta på svenska, såsom fortsättning af Cora.

»Vi befinna oss i det spanska lägret hos den bekante er-öfraren Pizarro (Lewenhagen), der hans älskarinna Elvira (fru Lewenhagen) slumrar på en divan. Munken Valverde (Hedin) smyger sig in, gripen af kärlek till den sköna qvinnan, och kan icke motstå lockelsen att knäfallande kyssa hennes hand. Hon vaknar förtrytsam och, när munken urskuldar sig, är hon nog blygsam att yttra det munken ändtligen lyckats göra ett under-verk: 'göra en qvinna missnöjd med sin skönhet'. Den inträdande Pizarro betraktar svartsjuk de båda kontrahenterna, och derpå följer ett upptråde, hvarunder den råde äfventyraren behandlar sin älskarinna som en hund, ehuru det måste erkännas, att hon i upp-riktighet ger honom föga efter, och, ehuru det talas om svartsjuka å hans sida och kärlek å hennes, är det alldeles tydligt att det band, som förenar dem, är af sköraste beskaffenhet.

Nu samlas krigsrådet. Pizarros fordne lärjunge i vapenkon-sten, *Alonzo de Molina* (Ståhlberg) har, som vi från 'Cora' veta, öfvergått till Peruanerna för att civilisera dem, och *Rolla* (Wild-ner) är numera, jämte den förre, chef för den peruanska hären, och båda hafva bragt spanjorerna i sådant trångmål, att de måste öfverlägga om hvad som är att göra.

Den lärde menniskovännen *Las Casas* (Lönnbom) talar för att sluta detta förderliga och förkastliga krig mot ett fredligt folk, som aldrig gjort dem något ondt, men den rofgiriga hopen af befälhafvare, *Gonzalo* (Wohlrath), *Davila* (Österholm) och andra, rösta för en snar drabning. Nu inkommer ytterligare en af cheferna, *Gomez* (Lomberg), medförande en tillfångatagen cazik, som, när han icke tvekar att med lugn värdighet uttala den af-sky han känner för det spanska rövvarbandet, nedstöttes med en dolk af en bland de närvarande.

Detta blir till och med Elvira för starkt, och, när härtill kom-mer att Pizarro under öfverläggningen blottat sina planer att göra sig till konung af Peru, och att gifta sig med en af de kungliga

prinsessorna, finner hon sig skymfligt tillbakasatt och rufvar på hämnd.

Andra akten försiggår i peruanernas läger, der Alonzo midt under brinnande krig för en idyllisk herdetillvaro med sin hustru *Cora* (m:ll E. Levin) och sitt barn. Efter smäktande utgjutelser mellan makarne, infinner sig Rolla, som förnuftigt nog råder *Cora* att sätta sig i säkerhet med barnet innan striden börjar, men detta råd är naturligtvis för prosaiskt och följes icke. Nu nalkas konung *Alaliba* (Joh. Petersson) och man offerar åt gudarne för en lycklig seger. Skyndsamt ilar en krigare in och förkunnar att fienden framrycker; trupperna ordnas och man utdelar såsom fältrop: (Gustaf III:s valspråk i det närmaste) 'Gud och Fäderneslandet'.

Alla äro borta utom en blind gubbe och dennes unge son (eleven *Turidin*), hvilken senare meddelar stridens gång. Det dröjer ej länge innan peruanerne måste vika; flyende ila till, och sjelfve konungen återvänder sårad från slagfältet. Men med öfvernaturlig kraft ställer sig Rolla i vägen för de vikande, ingjuter sitt mod i de vacklande lederna, och för dem åter mot fienden, som vid denna oväntade stöt rymmer fältet och flyr.

Under striden afvaktas utgången med ängest af de i skogen dolda qvinnorna, *Cora* m. fl. (mamsellerna *Th. M. Levin*, *Sandberg*, *Fabrine* och *Ahlqvist*). Så kommer budskapet om segern, men dermed äfven underrättelse att Alonzo saknas. Men antager honom vara fången, och alla skynda att frambära sina dyrbarheter, för att erbjuda spanjonerna lösen.

Alonzo är verkligen fången hos *Pizarro*, hvilken nu ärnar begagna detta lyckliga tillfälle att taga en grym hämnd på den, som förmått hejda hans tåg. Alonzo står kallblodig gent emot den andres lidelsefulla utbrott, hvilket väcker *Elviras* beundran till den grad att hon, när hennes bön om Alonzos frigifvande afslås af *Pizarro*, svär att trots allt befria honom. Hon beslutar öfvergifva sin älskare, som visat sig vara i stånd att vilja mörda en värnlös fånge.

Hon besöker derefter Alonzo i fängelset och lofvar befria honom, men som vilkor derför fordrar hon att han skall offra *Cora* och sitt barn, och derefter lefva uteslutande för henne. Alonzo vägrar, och hon beundrar honom ännu mer för detta mod, men föreslår då att han skall under sömnen mörda *Pizarro* i sitt tält, och derefter fly under den villervalla som då uppstår. Äfven nu vägrar Alonzo, till och med när det gäller att befria sitt nya fädernesland från en så farlig fiende, och *Elvira* måste gå, efter att hafva lofvat återkomma.

Oväntadt inträder nu Rolla i munkkåpa, och öfvertalar fången att byta dräkter. När derefter *Elvira* återkommer finner hon Alonzo flydd. Hon fogar sig likväl märkvärdigt lätt i situationen, och hjuder till att förmå Rolla mörda den spanske fältherren, och vid dessa underhandlingar är det tydligt att den glödande lidelse, hon en half timma förut hyst för Alonzo, utan svårighet och med samma våldsamhet benäget öfverflyttats på Rolla. Denne senare låtsar slutligen ingå på hennes mordtankar, för att få träffa *Pizarro*, och beger sig sålunda till dennes tält. *Pizarro* vaknar, finner sig i händerna på en af sina fiender, som dock ädelmodigt skonar hans lif, och till tacksamhet härför öfverser han med Alonzos flygt och frigifver derjemte Rolla, hvaremot *Elvira* fångslas.

Under tiden hafva emellertid spanska soldater påträffat och röfvat Alonzos barn, hvilket de medföra till lägret, der Pizarro nu finner sig ega i detta byte något hvarmed han skall kraftigast af allt träffa den förres hjerta. Han vill sålunda döda barnet; detta motsätter sig Rolla, drager svärdet, flyr med barnet, men upphinnes utom scenen och strid uppstår.

Cora har vid underrättelsen om barnets förlust blifvit vanskinnig — dock endast på ett tjugotal rader, — Rolla kommer likblek invacklande med det bloddrypande svärdet, men också med den räddade gossen, som han öfverlemnar åt modern, hvarefter han själf nedfaller och dör med en passande replik på läpparne.»

Det återstår ännu att omnämna ytterligare en nyhet på det tragiska området, hvilken på sin tid väckte uppseende, nemligen en af A. V. Arnault verkställd dramatisering af Ossians då populära sånger, kallad *Oscar, Ossians son*, sorgspel på vers i 5 akter, öfversatt af A. C:son af Kullberg, samt gifven för första gången 1801 på Kongl. Dramatiska teatern, och i Göteborg under Lewenhagens sejour den 12 Mars 1804.

Innehållet är i korthet följande. Den caledoniske hjälten *Oscar* har förgäfves sökt sin vän *Dermid* och dennes son, *Fillan*, hvilka, förföljda af fiender, nödgats fly och nu möjligen äro fångne eller döda. Oscar återvänder hem till Dermids maka, den sköna *Malvina*, men, då en våldsam kärlek till henne hotar förleda honom till trolöshet mot vännen, beslutar han åter begifva sig ut i vida världen. Innan detta beslut kommer till verkställighet, anländer ett bud med underrättelse att *Dermid* är död, och att han i sin sista stund uppmanat *Oscar* att äkta den unga enkan, för att bereda henne tröst och sonen ett hem. *Malvina* underrättas om denna hennes aflidne makes önskan, och hon nödgas nu erkänna att hon länge älskat den, som förut uppträdt som hennes vän, men gör till vilkor för förbindelsen att sonen först skall återföras i hennes armar, och det är detta värf *Oscar* nu går att fullgöra.

Dermid är likväl icke död, såsom ett falskt rykte låtit veta, utan återkommer jemte sin son. De båda forna vännerna träffas, och *Dermid* kommer snart i kännedom om sakernas tillstånd. Båda kunna numera icke lefva, hvarför de vilja öfverlemnna afgörandet åt utgången af ett envig. Här stupar *Dermid*, men *Oscar* kan ej öfverlefva honom utan ger sig sjelf döden med sitt svärd.¹

¹ Personerna voro:

Oscar..... *Carl Wildner*
Malvina..... fru *Lewenhagen*

Stycket är icke fullt så sentimentalt som Kotzebues tragedier, men oändligt mycket tråkigare, och saknar helt och hållet de förras liffulla, vexlande scener.

Till omvexling på programmen hade Lewenhagen vid första representationen att bjuda på en solokonsert för violin, utförd af »*Hr Widerberg*», och under första tiden af speltermiinen förekommer äfven någon gång ett dansdivertissement, liksom han äfven då ger pantomimballetten »Stråtröfvarne». I början af 1804 uppträder några gånger mekanikern *Joseph Legat* från Hamburg, förevisande åtskilliga konstner, såsom »en verklig italiensk mekanisk Fantocini, 3½ fot hög; en väderqvarn som förvandlas till ett artigt fruntimmer, samt derefter åter till en annan figur; en vilde utur hvars armar och fötter, som han kastar ifrån sig, 4 stycken figurer framkomma, samt hvars öfriga kropp förvandlas till ett grymt vilddjur. Då detta djur försvinner ser man en spanjor med stora mustacher, hvilken ackompanjerar musiken med »kascarinetter»; under musiken försvinner han; äfven visades skuggbilder (*Les Ombres chinoises*).

Från föreställningen den $\frac{5}{1}$ ega vi kvar affischen, hvilken således är den äldste ännu bevarade för *icke* dramatiska representationer. Den återgifves här i fig. 7.

Vid ett par af de sista spektaklerna medverkade en virtuos »på slappa linan», *Joseph Schnitzle*.

Ej långt före afresan¹ anmälde Lewenhagen hos magistraten att debetsedlarne å innevarande års kronoutsylder för honom och hela truppen blifvit honom tillställda, med erinran att han vore för alla dessa skatter ansvarig, samt att han, innan afresan från orten, borde antingen betala

Dermid	<i>Ståhlberg</i>
Fillan.....	eleven <i>Turdin</i>
Gaul.....	<i>Johan Petersson</i>
Carril.....	<i>Lönnbom</i>
Ryno.....	<i>Lambert</i>
En bard.....	<i>Österholm</i>

¹ Då man den tiden icke hade så lätta förbindelser som nu, var det vanligt att man sände paketer och dylikt med bekanta eller mot betalning med andra resande. Här af begagnade de senare sig äfven såsom ett litet bidrag till reskostnaderna, och man läser sålunda i Göteborgs-tidningarne den 10 och 17 Mars 1804: »Om någon åstundar Paketer med det första till Stockholm landsvägen, så är dertill lägenhet med undertecknad, som träffas alla förmiddagar till kl. 9 uti dess logis i huset N:o 37 vid Köpmansgatan, en tr. upp.

eller ställa vederhäftig borgen. Då aktörerna Lambert, Lönnbom och Dahlberg likväl redan blifvit från hans trupp entledigade, så ansåg Lewenhagen sig icke kunna åläggas att svara för deras skatter, och dessutom trodde han sig, hvad de öfriga beträffade, icke skyldig att betala förr än vid årets slut, och följaktligen icke heller behöfva ställa borgen, enär han ju dessutom icke ämnade resa ur riket. Hvad åter den honom och truppen påförda afgiften till fattigförsörjningsinrättningen anginge, så förmodade Lewenhagen att densamma så mycket mindre kunde uttagas, som, utom det att hvarken han eller truppen uppehålla sig här för beständigt, han nästa Fredag ämnade gifva ett skådespel, hvaraf inkomsten till hälften skulle tillfalla Frimurarebarnhuset och andra hälften de fattige.¹

Magistraten resolverade emellertid, att Lewenhagen bör ansvara för kronoutskylderna för alla truppens medlemmar, »enär de, såsom varande i hans tjänst», blifvit mantals-skrifne, äfvensom betala den påförda fattigförsörjningsafgiften, och bör Lewenhagen betala detta före afresan, eller i annat fall ställa borgen. Han besvärade sig nu hos konungens befallningshafvande, som väl befriade honom från den senare afgiften, men i öfrigt stadfästade magistratens utslag. Lewenhagen förklarade då att, ehuru han icke vore nöjd med domen, hade han dock i borgen ställt vinhandlaren Crohn och bagare Svanberg, men begärde att magistraten ville låta återhemta aktörerna Lambert och Dahberg, hvilka, i trots af portförbud, begifvit sig ur staden och rest till Borås. Detta beviljades och magistraten beslöt anmoda konungens befallningshafvande i Elfsborgs län att låta återhemta och här inställa nämnde aktörer.²

Vid spelterminens slut synes truppens medlemmar blifvit till en icke ringa del skingrade. Med Lewenhagen följde fortfarande, förutom hans hustru, aktörerna Ståhlberg, Carl Wildner, Turdin och Berggren; hvart Wohlrath, Österholm, Johan Petersson, Lambert och mamsellerna Ahlqvist, Fabrine samt E. och Th. M. Levin togo vägen, är för närvarande icke känt; fru Hedin och Johanna Christina Lindberg voro döda; Lambert och Dahlberg hade

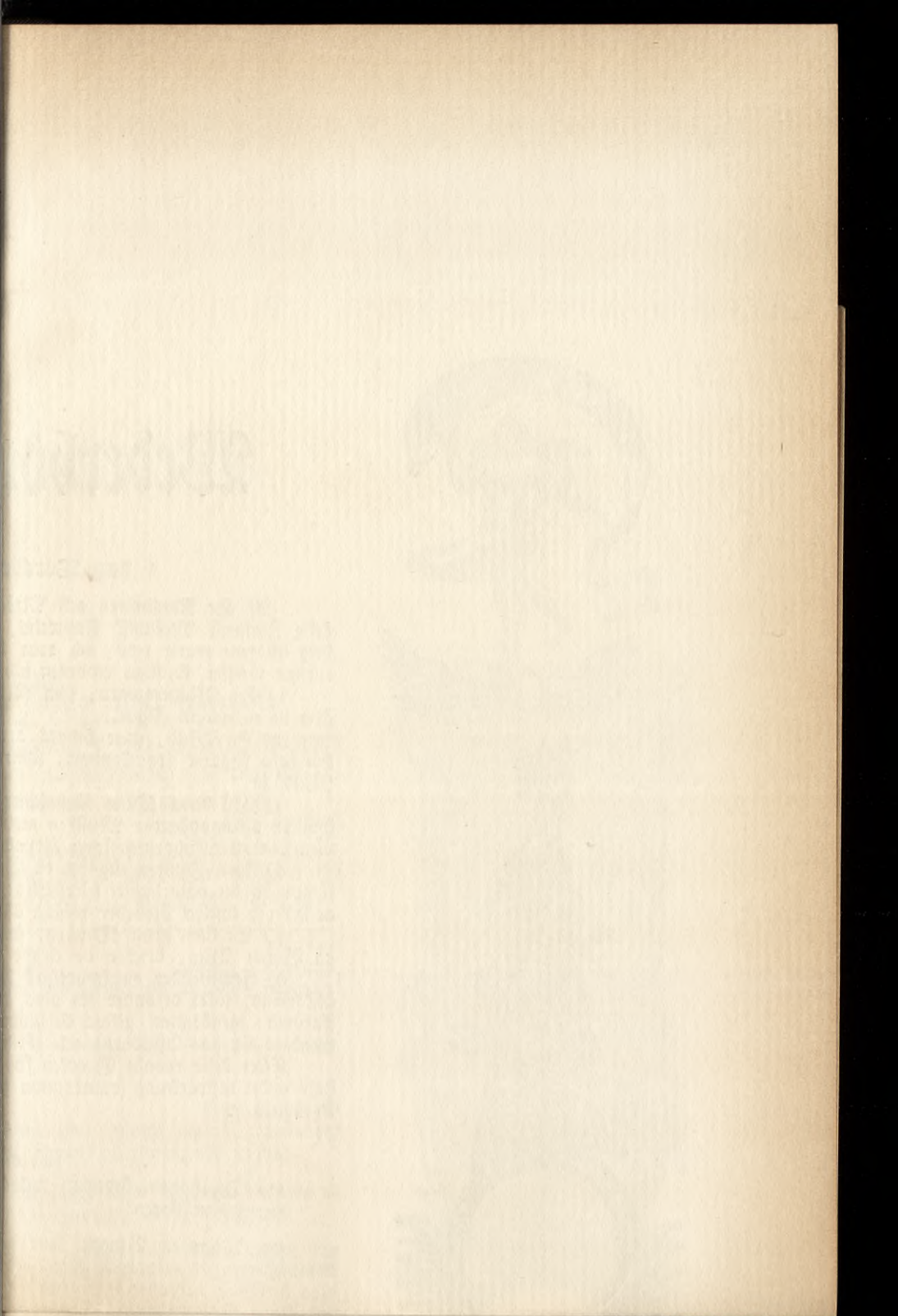
¹ Magistratens politiprotokoll 9/3 1804. Den utlofvade recetten gafs mycket riktigt Fredagen den 16 Mars.

² Magistratens politiprotokoll 10/3, 21/3 1804.

tagit anställning hos teaterföreståndaren Wederborg¹; Lönnbom kvarstannade tills vidare i Göteborg. Deremot känner man icke hvart Gustaf Hedin och Charlotta Sandberg närmast vände sig, men 1807 var den förre hos Carl Stenborg och den senare hos de Broën.

¹ *Magistratens politiprotokoll* 10/3 1804. Lambert var emellertid redan den 27/3 1805 öfvergången till de Broën.

Med Wederbörligt Tillstånd, Uppföres

i dag Torsdag d. 5 Januari 1804.

Af Hr Konstnären och Mechanikus Joseph Legat från Hamburg, en wärdelig tilldöene varit sedd, och som utmärkt älskare af Mechanik, både med sina naturliga talen och konstliga ombyten och tilliga förändringar.

- 1) En Wäderskvarn, som förvandlas till et artigt Fruntimmer samt derefter åter till en annan Figur.
- 2) En Bild, utur hwars armar och fötter som han kastar ifrån sig, 4 stöcken hela Figuren framkomma, samt hwars öfriga Kropp förvandlas till et grymt Widdjur.
- 3) Då detta Dyr förförlämnar, se man se en Spanior med stora Mustacher, hwilken ackompanjerar Musiken med Salsarinetter, under Musiken förförlämnar han, men blir till Åskådarnes stora förundran åter synlig.
- 4) Fyra Figurer utgöra en Ballet, hwarvid de äfkilliga Lådor af Handwärlingen på det naturliga föreställes; Saramuche öfver hwarid i synnerhet med sina artig och lustiga Örbörder vilna allmänhetens bifall.
- 5) En liten artig Dwärg, som håller i ena handen et glas, och i den andra en Butelj Win, dricker de ärade Åskådarnes Skål.
- 6) Framträder en svartskjult Wärd, klädd som Marcos, för at pröfwa sin Åskarinna, vilken derunder sin pipa afstuder sig helt naturligt, och då han af sin Åskarinna igenkännes, gifwa de hwarandra de ädmaste betyg af sin trohet, rekommendera sig hos Åskådarna och förförlämnar.

Efter dessa roande Stücken för man slutligen se en Kinesisk Figur, utur hwars hals under utsträckning framkomma tre eller fyra Kineser i Kapnad och storlekt fullkomligen lika.

Les Ombres Chinoises.

- 1:o Djurhagen, hwaruti visad alla sorter Dyr.
 - 2:o Häymästaren.
 - 3:o Wilas en Brygga som går till en Wäderskvarn hwilken brygga Egenoms-Herren af egennyta läter nedbrygga i brist af Mäld, och då en Herre vil eida beröfver nedfaller i watten; Wilas sig en Jägare som kommer roende och skuter äfkilliga wilda Foglar m.
 - 4) Wilas sig en Herde med sin Får, under hwilket flera wackra och nöjsamma stycken komma at visas.
 - 5) Wilas sig en Lindansöce på Lima ut flera wariationer, lika som det wore en naturlig människa, efter Musiken till Åskådarnes beundran.
- Äfwen ganska många andra stycken som ej här kan upräknas, samt en mycket wacker Turkisk Musik, som eroveras af sju Personer, som spela 6 Instrumenter på en gång.

Priserna äro:	
Premier Logerne då 1:a och 2:a raden	24 §.
Amphie - Theatre	24 §.
Parterre	16 §.
Second	12 §.
Gallerie	8 §.

Billetter försäljas i Theaterns wänliga försäljnings Kontor från kl. 9 till 1, och från 2 till Spektaklets slut.
 Billetterne ombytas hwarie gång och kunna endast nyttjas för den dag de äro köpta.
 Inga penningar emottages wid dörarne, blott Billetter.
 Ingen till Spektaklet obehörig tillåtes under Representation Entrée på Theatern.
 Spektakel-Huset öppnas kl. 5 eftermiddagen och Representation begynnes kl. precis 6

Sedan Lewenhagen i Mars 1804 slutat spela, dröjde det ett helt år, innan någon inhemsk teatertrupp ånyo gästade staden. Teatern stod likväl icke hela denna tid obegagnad; tvärtom inbjöds allmänheten till hvarjehanda uppvisningar derstädes.

Början gjordes af en styckjunkare vid artilleriet *I. C. Berg*, som under tiden mellan 11—21 April alla dagar kl. 7 till 9 e. m., helgdagarne undantagna, förevisade en panorama, bestående af »6 stycken omlöpande lyktor af 4 alnars höjd och 1 1/2 aln i diameter, på lika många eklärerade piedestaler»:

»*Första lyktan*: 1) Kavalleri-, husar- och kossaktrupper med tillhörande befäl i full marsch, 2) en Artilleritrain med tillhörande Infanteribetäckning och befäl, 3) 7 stycken armerade fartyg i fulla segel, som ganska naturligt röra sig i sjögången; den transparenta emblemen å piedestalen är Bellona.

»*Andra lyktan*: 1) De märkvärdigaste Fiskars och Sjö kreaturs rörelser uti vattnet, såsom Hvalen, Hayen, Krokodilen med flere. 2) I Luften de märkvärdigaste Foglar af in- och utrikes sorter. 3) Sjelfwa Horisonten. Den transparenta emblemen å piedestalen är en Hafsnymf lockande en Swan.

»*Tredje lyktan*: 1) Gustavianska familjen till häst samt Fredrik den store och Bonaparte, 2) flere Jagter, såsom Hjort, Wildsvin, Björn och Harar. 3) De märkvärdigaste af flere sorters djur. Den transparenta emblemen å Piedestalen föreställer Pan.

»*Fjerde lyktan*: 1) Den namnkunnige beridaren Laison med sitt sällskap af 12 särskilda ställningar, 2) 6 stycken differenta Winteråkdon med tillhörande figurer, 2) Sjöfart med åtskilliga fartyg. Den transparenta emblemen å piedestalen är en Eremit i sin Grotta.

»*Femte lyktan*: 1) Föreställande igenom dertill hörande figurer de fyra stora werldenes hufwuddelar, 2) De fyra årstiderna, 3)

Himlahwalfwet med Sol, Måne, Planeter och Skyars gång. Den transparenta emblemen på piedestalen är Amor och Cupido.

Sjette lyktan: Föreställande helt och hållet alla Himmels-tecknens gång m. m. Den transparenta emblemen å piedestalen är Venus i en sky.¹

Omedelbart härefter blef allmänheten i tillfälle att förnya bekantskapen med en person, som en gång spelat en betydande roll i Göteborgs teaterhistoria, nemligen ingen mindre än den gamle Paul German. Han torde icke varit här sedan i Augusti 1782, men hade nu förenat sig med lindanserskan fru Louisa Brugniolli, född Tua, för att »på härwarande Theater förnöja resp. innevånare med åtskilliga voltigeringar i luften samt kroppseqvilbrier», hvilka föreställningar gåfvos mellan $23/4$ — $28/5$, då sista representationen egde rum. Louisa Tua hade år 1801 blifvit gift med den numera aflidne italienske musikern Brugniolli, som åren 1801—1803 uppträdde på de Broëns Djurgårdsteater under mellanakterna, då han lät höra sig på tambour de basque med ackompagnement af harmonimusik, hvaremot hustrun dansade på lina och utförde kroppsöfningar, dels ensam dels tillsammans med en sjuårig »venetiansk gosse».²

På våren detta år hade staden äfven besök af en medlem af den franska teatertrupp, som Gustaf IV Adolf inkallat, man kan nästan säga i medveten afsigt att ödelägga de svenska skådespelen. Denna trupp, som bestod af såväl lyriska som dramatiska artister, anställdes för en tid af 3 år med friherre Hamilton till direktör, och började, under entreprenad af föreståndaren för den å 1793 inrättade elevskolan, Desguillons, sina föreställningar på Kongl. Stora teatern den 14 Juli 1803, hvarefter skådespelen gåfvos omvexlande på båda de kongl. teatrarne. Men deras fortgång blef i förtid afbruten. Då Boildieus komiska opera »Ma tante Aurore» uppfördes, hvori förekommer berättelsen om en prinsessa, som, öfverfallen i skogen och plundrad af röfvare, i mindre fullständig beklädnad fastbundits vid ett träd, fann Gustaf Adolf detta så anstötligt, att det blef en

¹ *Gölheborgs Allehanda* $9/4$ 1804. Biljetterna kostade 16 skill.

² Namnet skrefs äfven *Brunioli*, och i *Magistratens i Göteborgs politiprotokoll* $5/6$ 1799 omtalas, att Onsdagen den 29 Maj anländt till staden italienaren *Brunjoli*, boende hos hökaren Nils Söderberg. Föreställningarne 1804 gåfvos 23, 25, 30 April samt 3, 8, 14, 22 och 28 Maj, enligt annonserna.

hufvudsaklig anledning till truppens afskedande, hvilket skedde genom kongl. bref den 13 Maj 1805.¹

Det var en medlem af detta sällskap, hr Champmeslé, som Torsdagen den 24 Maj 1804 gaf på teatern i Göteborg en vokalkonsert, »hvaruti han kommer att sjunga flere arier», heter det, »hvarefter följer en fransk operett en vaudeville i en akt; början sker kl. 7».

Ännu en gång gafs en föreställning på teatern, nemligen den 29 d., dervid uppfördes Gille et Blanche, operett i 1 akt, uti hvilken Champmeslé sjöng »L'Ariette du Secret», och derefter Les amours de Cassandre tout seul, operette i 1 akt, uti hvilken förekom »Ariette du célèbre Garat».²

* * *

Redan innan Champmeslé slutat, anhöll den 25 Maj eqvilibristen Christ. Eggestorff, att offentligen få visa sina eqvilibrier samt mekaniska och optiska konster, och, som han styrkte, att han såväl i Stockholm som annorstädes uppfört dylika skådespel, beviljade magistraten hans anhållan.³ Men när han något senare begärde »få rida omkring i staden, för att tillkännagifva när han ämnar uppföra spektakler», så nekades detta; ett dylikt bruk var väl sålunda numera aflyst.

Han förenade nu med sig den efter Lewenhagens afresa qvarstannade Joseph Legat, och dessa båda gäfvö härefter föreställningar på teatern i eqvilibri, dans och voltigering, hvarjemte förevisades »skuggpantomimer af levande personer», från och med den 1:ste till och med den 21:ste Juni.

Dessa båda efterträdades i Augusti af mekanikern Frans Lichey, som på teatern visade »ett Physiskt och mekaniskt automat kabinet» och jemväl hade för afsigt att, »om han dertill erhöle subskription låta (— »i luften» hade stads-

¹ F. A. Dahlgren, Anteckningar om Stockholms Theatrar sid. 83—84.

² Namnet på konstnären skrives i härvarande tidningar *Champ Melle* och *Champ Mellé*.

³ Magistratens *politiprotokoll* 25/5 1804. Gifvetvis är det densamme *Eegestorff* som 7/2 1794 här, i sitt logi hos mamsellerna Müller N:o 64 Stora Hamngatan och Drottninggatan, visade åtskilliga vaxbilder, föreställande Konungen, Drottningen, Kronprinsen af Frankrike m. fl. märkvärdiga personer. Den 18/6 1804 bifölls hans anhållan att å Barnhusgården utom Nyeport få visa aërostatiske konststycken.

sekreteraten först skrifvit, men strök dessa ord vid närmare eftertanke) uppgå en stor ærostatisk luftballon». Hur det gick med den senare är ovisst, men representationerna fortgingo i alla händelser på teatern mellan 7—31 Augusti. För derunder gifna 22 föreställningar hade han ålagts betala 2 rdr banco till Kongl Dramatiska teatern och 16 skill. till spinnhuset, allt per dag, eller tillsammans 51 rdr 16 skill. banco, men då han reste utan att betala, blef det i stället teaterns egare Crohn, som fick kännas vid denna utgift.¹

De sista dagarne af Licheys härvaro uppträdde på teatern en mekanikus Paulson med fru från Köpenhamn, hvilka från den 27 Aug. till och med den 21 September gåfvo föreställningar i mekanik, fysik, optik, magnetism och elektricitet, hvarjemte fru Paulson dansade. Programmet för den $\frac{4}{9}$ upptager sålunda:

»i första akten en mekanisk turk, som står fritt på bordet, rörer hufvud och händer, samt visar flera nya konster; 2:da akten visar fru Paulson flere konststycken med flere nya Kortkonster; 3:dje akten visas den berömda Galvanismus och en luftballon, som uppgår på Theatern; 4:de akten en optisk föreställning, hvori visas flere aflidne personer i kroppstorlek. Til slut visar sig fru Paulson i åtskilliga danser, hvarvid Pajazo rogar spectateurerne.»

Vid sista representationen utförde man derjemte »*Harlequin Trollkarl*, skuggpantomim i 2 akter, hvori några Lindansare i skugga visas».

Äfven nu kom på tal beskattningen af dylika föreställningar, och egaren af teatern Ludvig Henr. Crohn klagade hos magistraten öfver att Paulson »med 4 rdr 32 skill. banco måst betala bevillnings- och spinnhusavgift för tvenne representationer, men som sådant faller mig till last, i anseende till det ackord jag, såsom innehafvare af Kongl. Maj:ts nådiga privilegium till spektaklers uppförande här i staden, med Paulson ingått», så anhöll han om »befrielse för framtiden af slika afgifters erläggande för Paulson, eller hvem som helst af mig lemnas frihet, att å min innehafvande privilegierade teater visa skådespel». Magistraten afslog likväl denna framställning, enär ifrågavarande afgifter voro grundade på kongl. förordningen af den 15 Juni 1800.²

¹ Magistratens politiprotokoll $\frac{4}{8}$, 17/12 1804.

² Magistratens politiprotokoll $\frac{7}{9}$ 1804.

Det som i det nyss anförda är af särskildt intresse, är Crohns yttrade om erhållna privilegier. Mycket riktigt hade verkligen Crohn fått dylika, och han umgicks nu med temligen högtflygande planer, hvilket bäst framgår af efterstående, i tidningarne införda tillkännagifvande:¹

»Som Kongl. Maj:t uti Carlsruhe den 17 Juni behagat meddela mig allernådigste Privilegium, att i mitt Theaterhus och under mitt inseende, låta i Götheborgs Stad uppföra Spektakler, kunna de, som tilltro sig äga nog skicklighet för att wid sjelfwa aktion bidraga, anmäla sig hos underteknad. Och som mitt ändamål med denna tillåtna inrättning är att förskaffa staden med ett der såväl stadigt warande, som i odling och godhet de wanliga Resteatrar öfverträffande Spektakel, behöfver den ej göra sig beswär att söka engagement, som ej med en stadgad karaktär äger så wäl den uppfostran, hwilken fordras för att kunna hedra sig sjelf och sitt yrke, som ock den naturliga fallenhet, hwilken är oundgänglig för att blifwa en god Skådespelare.

Götheborg den 6 Aug. 1804.

Ludv. Henr. Crohn.»

Han hade således ingen mindre afsigt än att åter uppätta en stående teater under sitt eget »inseende», och der till en, hvars make man icke på långliga tider skådat, efter som den skulle öfverträffa de resande teatertrupperna. Emellertid visade det sig nog i verkligheten icke så lätt att utföra denna tanke, och Crohn vidtog därför den åtgärden att tills vidare ingå kontrakt med en norsk skådespelaretrupp, hvilken, mot 145 rdr i veckan, samt fri resa hit efter 10 hästar, skulle under 4 månader uppträda på teatern.

Efter Crohns egen uppgift hade truppen inträffat i Göteborg de första dagarne i November, en tidpunkt som, till följd af inträffade omständigheter, var synnerligen olycklig. Natten till den 1 November hade nemligen vid 2-tiden en af de i Göteborg oupphörligen återkommande stora eldsvådorna utbrutit, hvilken snart nog lade i aska och grus en stor del af staden söder om stora hamnkanalen. Det torde icke sakna ett visst intresse för våra dagar, att erfara, hur man då gick till väga vid en sådan olycka, nu då man, tack vare den elektriska tråden och en stående brandkår, är van att se den senare rycka ut några lätt räknade minuter efter första signalen, för att efter några timmars arbete kufva en äfven ganska hotande brand.

Allt beror ju på att hjälp kommer så snabbt som möjligt efter eldens utbrott, och det är just i detta afseende

¹ *Götheborgs Nyheter* 1/9 1804 och *Götheborgs Allehanda* 31/8 1804.

den öfver branden 1804 hållna ransakningen är mycket upplysande. En af posterna vid kasernen berättade, att då han kl. $\frac{1}{4}$ 3, öfver de å andra sidan hamnen belägna husen sett hvit rök uppstiga, hade han ropat ut konstapeln vid major Silfverhjelms kompani, Anton Heller, hvilken genast utkommit ur vakten, hvarefter posten omtalade att eldsvåda »vore att befara». Sedan trumslagaren härom åter underrättat vakthafvande officeren, löjtnant *Carl Hjorth*, hade denne i sin ordning härom lemnat rapport till underkommendanten öfverste *Ehrenström*. Härunder lossades första allarmskottet, och strax derpå gick trumslagaren ut för att slå allarm; »skottet kunde väl icke utur andra kanonen genast bränna af, i brist på geschwindtrör som saknades», heter det derefter mycket naivt, »men blefvo sedermera 4 särskilda skott med skyndsamhet lossade».

Med sprutorna var det lika illa stäldt: uppsyningsmannen *Torin* vittnade, att han, som var brandmästare och bodde i sitt hus på Otterhällan bakom landskansliet, vid ropet om eldsvåda, skyndat upp och gått nedför Norrliden samt framåt Magasinsgatan, der elden uppkommit i guldsmeden Melchior Fausts hus, och vidare ned till Vestra hamnen, der spruthuset låg; »men hade vittnet i häpenheten funnit sig glömt nyckeln, och därför begifvit sig till segelsömmaren Engeström, som äfven var brandmästare och egde en annan nyckel. Engeström yttrade att denne låg i verkstadskammaren inåt gården», men när de kommo dit hade byggnaden redan fattats af elden. Härefter uppgaf vittnet alla tankar på sprutorna och berättade sjelf, att han hjälpte en vän att rädda — en byrå. Det var sannerligen icke underligt att elden, under dylika anordningar, kunde obehindradt kasta sig öfver hela stadsdelar.

Emellertid infann sig efter branden landshöfdingen baron *Carpelan* den 19 Nov. i magistraten och »meddelade huru han med missnöje förnummit det vinhandlaren Ludvig Henrik Crohn i tidningarne låtit annonsera spektakler, då qvarlevorna af de natten till den 1:sta i denna månad afbrända byggnader ännu äro rykande, och de olycklige genom branden påkalla medmenniskors understöd och gifmildhet, hvarför han fruktade, att en sådan annons kunde hafva till följd, att de af rikets innevånare, som ämnat räcka en hjälpsam hand åt de nödlidande, torde deraf taga sig anledning till förmodan, att nöden ej vore så stor som den i verkligheten är».

Crohn, som tillkallades, åberopade de kostnader, han redan fått vidkännas i anledning af den från Norge hitkomna truppen, samt de vidare utgifter, han skulle få genom att icke fullgöra kontraktet med denna, om ej truppen tillåtes verkställa det, hvartill den förbundit sig, eller att uppföra spektakler. Skulle detta förbjudas, vore han ruinerad, men lofvade att »den representation, hvilken till i afton (den 19 Nov.) blifvit kungjord», skulle gifvas till förmån för de fattige.

Magistraten åter fann, i likhet med landshöfdingen, att spektaklerna för detta år borde inställas, och skulle härom underrättelse meddelas i tidningarne, liksom äfven allmänheten skulle delgifvas att aftonens spektakel blifvit inställt.

Det kan omöjligen förnekas, att denna åtgärd var ett hänsynslöst ingripande i den enskilda eganderätten, då Crohn egde kongl. privilegium att spela, utan förbehåll för vissa tider eller tillfällen, en åtgärd, som var så mycket mer kränkande, som intet aftal skett att på ett eller annat sätt bereda Crohn skadeersättning. Det blef emellertid ingen-ting utaf med den norska truppens föreställningar.¹

* * *

Först Torsdagen den 3 Januari 1805 öppnades åter teatern, och då för representationer som gåfvos af Casorti, hvilken med sin berömda trupp kommit till staden och stannade här ända till den 10:de April, då sista representationen synes blifvit gifven.

Den enda underrättelse vi hafva om sällskapet medlemmar är hemtad ur Tyska kyrkans i Göteborg dopregister för den 8 och 30 Mars 1805, der såsom dels faddrar och dels föräldrar omtalas:

Giuseppe Casorti,

Antonio Casorti,

fru Anton. Casorti,

Pierre Magito senior, »Comoediant», och dennes hustru

Sara Magito, född Mally,

¹ Magistratens politiprotokoll 19/11 1804 samt *Götheborgs Allehanda* 20/11 1804. Någon annons om spektakel den 19 Nov. hafva vi deremot icke funnit; landshöfdingen torde i detta fall förväxlat annons med affisch, hvilken senare möjligen utskickats.

Pierre Noël Magito, eqvilibrist, och hans hustru
Catarina S. Magito, född *Müller*, samt
Jos. Dupoi, »Comoediant».¹

Tillsammans gaf Casorti under denna tid 24 föreställningar i eqvilibri och lindansning, hvarjemte äfven pantomimer gåfvos. Af spektaklerna må anföras:²

- 1805 Tisd. ²⁶/₃ gafs föreställning, då mamsell *Therese Casorti* för första gången kommer att dansa en solo Anglois. Till slut gifves en comisk pantomim i 2 akter Förtrörelsens styrka eller Arlequins påhittningar.
- » Torsd. ⁴/₄ recett för mamsell *Therese Casorti*, då bland annat m:me *Casorti* kommer att tillika med m:lle Casorti dansa en fullständig Menuette, samt en fransk Allemande, äfven en Angloise, som dansas solo af m:lle Casorti. Sedermera gifves en alldeles ny komisk pantomime kallad De tre svartsjuka Pultronerne eller Rendez vous om natten.
- » Onsd. ¹⁰/₄ öppnas denna Theater af Herr Casortis sällskap. Inkomsten af denna representation tillfaller Frimurarebarnhuset.

L. H. Crohn.³

¹ Äfven nämnes en fru *Theresa Zapettini*, men mannen var förmodligen språkmästare och hans namn skrifves på andra ställen *Johan Sabattini*.

² Föreställningarne egde rum: 3, 10, 17, 21, 24, 28, 31 Jan.; 4, 7, 11, 14, 18, 21, 22, 28 Febr.; 4, 7, 11, 14, 18, 26, 28 Mars samt 4 och 10 April. De, som önskade abonnement för terminen, erhöilo biljetter till hvarje spektakel för 20 skill. rgs; början skedde kl. 6.

Af *Magistratens politiprotokoll* ²⁵/₁ 1805 finner man att Crohn, såsom innehafvare af teatern, då uppkallats och ålagts att till mantalskommisarien Nordenberg uppgifva sitt »Theaterfolk» i afseende på detta års kronoutskylder, för hvilka Crohn var ansvarig.

Äfven nu blef det tvist om afgifterna till dramatiska teatern och spinnhuset. Crohn hade påförts och äfven åtagit sig betala härför ett sammanlagdt belopp af 56 rdr banko, beräknadt efter de 24 representationer Casorti gifvit. När Crohn skulle betala, vägrade han likväl under den förklaring, att Casorti varit i hans tjänst anställd, och ville han i alla händelser veta grunderna för beskattningen. Magistraten svarade, att grunderna voro angifna i kommerskollegie kungörelse den ¹²/₁₂ 1782, samt ålade honom genast betala vid vite af 1 rdr 32 skill. banko, helst som Crohn icke förmått bevisa, att Casorti varit i hans tjänst, hvarför Crohn ej kunde åberopa de nyss erhållna privilegierna att med *egen trupp* uppföra spektakel, utan vore Casortis sällskap att anses såsom »en vanlig kringresande trupp». (*Magistratens politiprotokoll* ³⁰/₁₁ 1805 och ⁸/₃ 1806).

³ *Göteborgs Tidningar, Nyheter och Allehanda*.

Maria Elisabet de Broën ^{27/3}—^{24/5} 1805.

När Carl Stenborgs Svenska Komiska Theater den 16 April 1799 slutade sin verksamhet, efter att hafva blifvit af Gustaf IV Adolf inlöst, hade konungen tillika stadgat, att »hädanefter aldrig några inrättningar af enskilda personers spektakler uti Stockholm måga finnas eller tillåtas, utan skola blott de af Wår handkassa understödde och under kongl. Theaterdirektionen lydande theatrar för allmänheten varda öppnade». Dermed syntes tillintetgjordt det privilegium, skådespelaren vid kongl. teatrarne Abraham de Broën erhållit den 29 Nov. 1795 af Förmyndarregeringen, och hvarigenom det medgafs honom att på kongl. *Djurgården* inrätta en teater, der han årligen från den 1 Maj till 1 Okt. fick spela komedier, dramer och operacomiques, dock andra än de som gåfvos på skådeplatserna i staden.

Denna *Djurgårdsteater* hade emellertid förblifvit endast en tanke, som icke hunnit förverkligas, när den ofvan anförda förklaringen kungjordes, och efter denna skulle man förmodat, att teatern helt och hållet måst uppgifvas. Detta blef likväl alldeles icke händelsen, utan i trots af allt öppnades verkliga teatern den 16 Juni 1801.

Grundläggaren af densamma, *Abraham Isaacsson de Broën*, var utan tvifvel Sveriges förste dramatiska konstnär på sin tid, men genom förlust af minnet blef han tidigt oanvändbar som skådespelare och afled redan 1804. Hans enka, *Maria Elisabet de Broën*, född *Grundt*, öfvertog efter mannens död ledningen af teatern, biträdd af sonen, *Johan*

Isaac de Broën. Då privilegiet endast afsåg en sommar-teater, var man nödsakad att den öfriga delen af året uppträda i landsorten, men hvad som föranledde Djurgårds-teaterns styrelse att under våren och sommaren 1805 gästa Göteborg, känna vi icke.

Allt nog; mellan teaterns egare Crohn och fru Broën afslöts i Christinehamn, der hennes trupp då vistades, följande kontrakt:

»Undertecknad uplåter och förhyrer till Fru Directeurskan M. E. De Broen mitt uti Götheborg belägna Spectacle Hus, med klädloger och klädes Magasiner, samt Decorationer och alla tillhörigheter, att begagna så ofta det åstundas under dess wistande uti förstnämnde Stad (: de tvenne öfwerenskomna dagar undantagande, neml. den 25 och 28 Mars innewarande År:), och detta alt emot en öfwerenskommen Hyra af Tretton Riksdaler och Sexton Skillingar Specie Banco (: Rdr 13. 16 s. spec. Banco) för hwarje Spectacle dag.

Till yttermera wisso äro 2:ne likalydande Exemplar uprättade, som skedde uti Christinehamn den 18 Mars 1805.

Ludv. Hinr. Crohn.

Maria E. de Broën.

Sällskapet anlände hit i slutet af Mars, och allmänheten blef nu i tillfälle lära känna en del af de nyheter, på hvilka teatrarne i hufvudstaden hade att bjuda.

Personalen utgjordes af följande:

Direktris: fru *Maria Elisabet de Broën* född *Grundt*.

Aktriser: » *Christina Margareta de Broën* född *Cederberg*
(sedan slutet af 1804 gift med Joh. Isaak de Broën)
fru *Ulrika Sofia Bonnevière* född *Björling*

» *Qvarnström*

» *Remal*

mamsell *Sofia Albertina Eklund*

» *Maria Elisabet Sandström* samt

» *Ulrika Charlotta de Broën*.

Aktörer: *Johan Isaac de Broën*

Anders Didrik Bjur

Carl Gustaf Bonnevière

C. G. Edvall

Joseph August Lambert

Jean Baptiste Laurent

E. G. Remal och

*Johan Wilhelm Spetz*¹ samt

Musikdirigent: *C. M. Lundholm*.

¹ Den 26/3 finnes bland anmälde resande: »Directeurskan *de Broën* med familie, Acteurerne *Spetz*, *Bonnevière* med *fru*, *Lambert*, *Laurent*.

Af dessa hade Lambert året förut haft anställning i Wederborgs trupp; Edvall var bekant sedan Lewenhagens vistelse här 1802 och mamsell Sofia Albertina Eklund hade såsom barn uppträdt hos Lindqvist spelåret 1795—1796. Alla de öfrige medlemmarne af sällskapet voro nya för Göteborg, men några af dem, såsom Laurent, herr och fru Bjur, Remal och Spetz återkommo sedermera hit för längre eller kortare tid.¹ Ingen af dessa för allmänheten nya skådespelare och aktriser var någon större förmåga, men åtskilliga af dem fingo dock eller egde redan en viss betydelse för den svenska teaterns historia; Johan Wilhelm Spetz, hvars borgerliga yrke var mönsterskrifvarens vid Svea garde, är den bekante, lycklige öfversättaren, på samma gång han var en rätt god aktör; den yngre fru de Broën blef efter mannens död 1814 omgift och väl bekant för allmänheten såsom fru Christoffer Svanberg. Slutligen må erinras att Carl Gustaf Bonnevière, efter att hafva uppträdt hos åtskilliga landsortstrupper, år 1812 bosatte sig i Finland, der han äfven afled.²

* * *

Spellista.³

- 1805 Onsd. $\frac{27}{3}$ I afton uppföres på härvarande Theatre af Directeur de Broëns Troupe ifrån Stockholm ffg. Willerwallan, kom. 5 a. af Kotzebue, samt ffg. Claudine eller Skoputsaren, dram med sång 1 a., musik af Bruni.
- » Fred. $\frac{29}{3}$ ffg. Menskligheten vinner processen, kom. 5 a. af Kotzebue, samt *Hemligheten*, operett 1 a., musik af Solie. Recett för fru Remal.
- » Tisd. $\frac{2}{4}$ ffg. Bildhuggaren eller Den sällsynta hustrun, kom. 2 a., samt *Den unge matrosen*, op. com. 1 a.
- » Fred. $\frac{5}{4}$ ffg. Grefven af Castelli, dram 3 a., samt *Klensmeden* eller *Det onyttiga låset*, op. com. 2 a.

Edvall, Remal med fru och Bjur, samt Actricerne m:ll Sandström, Ekelund och fru Qvarnström, alla från Kristinehamn, boende på gästgifvaregården».

Den $\frac{3}{4}$ 1805 är såsom resande anmäld: »Directeuren Levenhagen från Christianstad», boende på gästgifvaregården, och den $\frac{17}{4}$: »Directeuren Wederborg och Knopf med fru från Alingsås».

¹ Bjur blef $\frac{22}{6}$ 1806 gift med den nu i truppen anställda Maria Elisabet Sandström.

² Namnet skrives vanligen *Bonuvier*, hvilket äfven var det ursprungliga, men han ändrade detta just vid ifrågavarande tid till *Bonnevière* (jempf. *Kämnersrättens dombok i brottmål* $\frac{15}{11}$ 1805).

³ Enligt annonser i *Götheborgs Tidningar* och *Nyheter*.

- 1805 Månd. $\frac{8}{4}$ ffig. *Lisbet eller Den Schweitziska flickan*, dram 3 a. med sång, öfvers. af Spetz, musik af Åhlström, samt Två herrars dräng, kom. 2 a.
- » Tisd. $\frac{9}{4}$ Porträttet och Målaren, kom. 3 a., samt *Jocrisse*, kom. 2 a. Till slut *Hopsmörjelsen* eller *Jocrisses äkta förening med Mamsell Ursule*, divertissement 1 a. Mellan pjäserna exequerar Hr *Lundholm* en polonaise af Dupuy.
- » Torsd. $\frac{11}{4}$ Recett för fru de Broën d. y.: f. 2 ggn *Grefven af Castelli* samt f. 2 ggn *Claudine* eller *Skoputsaren*. Mellan pjäserna exequerar Hr *Lundholm* en Concert af Rode.
- » Fred. $\frac{12}{4}$ ffig. *Matilda* eller *Den förskjutna oskulden*, dram 5 a. af Kotzebue, öfvers. af ett fruntimmer, samt *Procentaren*, fars 1 a. med sång.
- » Tisd. $\frac{23}{4}$ Spelades enligt annons i Götheborgs Tidningar $\frac{18}{4}$, men man känner ej programmet.
- » Onsd. $\frac{24}{4}$ f. 2 ggn *Lisbet* samt *Komedien in promtu*, kom. 1 a.
- » Torsd. $\frac{25}{4}$ Recett för Hr *Remal*: ffig. *Sanningens belöning*, dram 5 a. af Kotzebue, samt f. 2 ggn *Hemligheten*. Mellan pjäserna spelar Hr *Lundholm* en konsert af Rode.
- » Fred. $\frac{26}{4}$ ffig. *Den svartsjuka Neapolitanaren*, dram 3 a., samt *Den döfve*, kom. 3 a.
- » Tisd. $\frac{30}{4}$ f. 2 ggn *Den svartsjuka Neapolitanaren* samt *De objudne gästerna* eller *Snåla presten i Mayland*, kom. 1 a.
- » Torsd. $\frac{2}{5}$ Recett för m:ll *Sandström*: *Kronofogdarne* eller *Slotterölet*, lyr. kom. 3 a., samt *Tanddokorn*, fars 3 a. med sång. Mellan pjäserna exequerar Hr *Lundholm* en polonaise af Dupuy.
- » Fred. $\frac{3}{5}$ *Öfverlöparen*, dram 5 a., samt f. 2 ggn *Procentaren*.
- » Torsd. $\frac{9}{5}$ ffig. *Den rike svensken i Florents*, kom. 3 a., samt ffig. *Gyckelmakaren*, kom. 2 a. med sång.
- » Månd. $\frac{13}{5}$ ffig. *Johanna af Montfaucon*, dramat. historiemålning från 14:de årh. af Kotzebue.
- » Torsd. $\frac{16}{5}$ f. 2 ggn *Tanddokorn*, derefter f. 2 ggn *Jocrisse* samt f. 2 ggn *Hopsmörjelsen*. Recett för Hr *Aug. Lambert*.
- » Fred. $\frac{17}{5}$ f. 2 ggn *Johanna af Montfaucon*.
- » Månd. $\frac{20}{5}$ Trupprecett: f. 3 ggn *Grefven af Castelli*, hvarefter *Dalaröflickan* eller *Den ädelmodige sjökaptan*, kom. med sång 2 a.
- » Tisd. $\frac{21}{5}$ f. 3 ggn *Johanna af Montfaucon*.
- » Torsd. $\frac{23}{5}$ på begäran f. 4 ggn *Johanna af Montfaucon*.
- » Fred. $\frac{24}{5}$ *Coelina* eller *Hemlighetsfulla barnet*, dram 3 a., samt *Crispinerne* eller *Tvillingbröderne*, op. bouffa 1 a. med en liten *Epilog*, dedicerad till Stadens Resp. Invånare. Detta spektakel blifver det sista under Trouppens wi-stande för denna gången.

* * *

Spektaklerna synas varit mycket talrikt besökta, så talrikt, att magistraten ansåg sig böra utfärda efterstående föreskrifter¹:

¹ *Götheborgs Nyheter* $\frac{6}{4}$ 1805.

»På det ordning och trängsel må förekommas vid komedihuset, så väl vid ditfarten, som då vagnarne, efter slutadt Spektakel, om aftnarne skola hämta sina Herrskaper, förordnas härmed: 1:o att alla kuskar wid ditkörandet böra taga vägen från Torggatan Sillgatan fram till komedihuset; 2:o att, då de skola köra derifrån, alla wagnarne, efter som de framkomma, hålla i en rad efter hwarandra intill wästra sidan af gatan, eller midt emot komedihuset; äro wagnarne flere än att de rymmas mellan komedihuset och hörnet af Torggatan, bör Torggatan ej stoppas, utan de öfrige wagnarne då lemna rum för passagen på Torggatan och hålla längre bort på Sillgatan, på samma sida som de öfrige wagnarne; 3:o att den främste wagnen alltid håller 12 alnar längre tillbakars än utgångsporten af komedihuset är, och tillåtes ingen wagn att hålla på sidan af en annan, icke heller att köra omkring de andre wagnarne, utan skall hwarje wagn framköras till dörren i den ordning han står, och ifall hans Herrskap då ej skulle vara tillreds att sätta sig uti, bör en sådan wagn köra omkring och ställa sig efterst i raden, så att den närmaste obehindradt kan framköra; blifwande Politiebetjenter posterade, som häröfwer skola hafwa tillsyn och i trappan till öfre Logerne utropa wagnarne i den ordning de stå och till dörren framköra; 4:o wid bortkörandet får ingen wändning ske på gatan; 5:o under denna tid om aftnarne tillåtes ingen wagn att köra Sillgatan, allt ifrån gränden som går wid Ostindiska kompaniets hus till hörnet af Torggatan».¹

Om vi nu öfvergå till spellistan, befinnes denna tyvärr vara i hög grad bristfällig, beroende derpå att vederbörande uraktlåto att i tidningarne annonsera alla föreställningar, en olycka som icke minskas genom den omständigheten, att icke en enda affisch från denna sejour finns bevarad till våra dagar. Enligt säker och pålitlig uppgift gaf de Broénska sällskapet 35 representationer,² men spellistan här öfver upptager blott 23; programmen för de återstående 12 äro oss alldeles obekanta.

Spektaklerna började först kl. 6, sedermera kl. $1\frac{1}{2}$ 7, men på begäran återvände man i första dagarne af Maj till kl. 6.

Som vanligt var Kotzebue den, hvars arbeten i främsta rummet spelades, och betecknande nog gaf man ej mindre än 4 för Göteborg nya arbeten af denne författare, nemligen *Villervallan*, *Menskligheten vinner processen*, *Matilda* eller *Den förskjutna oskulden* samt *Johanna af Montfaucon*.

¹ Detta hjälpte dock ej alldeles, ty vid representationen den $\frac{2}{5}$ »befanns handlanden G. H. Ekmans täckvagn stående ej förspänd utanför Comedihuset, hvilket hindrade dem, som efter spektaklets slut ville få fram sina vagnar», hvarför kusken stämdes (*Magistratens politiprotokoll* $\frac{10}{5}$ 1805).

² *Magistratens politiprotokoll* $\frac{28}{12}$ 1805.

Villervallan eller *Putsmakaren*, komedi i 5 akter, hade öfversatts af Christ. Svanberg från tyska originalet »Der Wirrwarr oder Der Muthwillige».¹

Pjesen gör verkligen skäl för namnet, uppfylld som den är med det ena galna upptåget efter det andra, alla tillstålda af en ung, rik arftagare, *Fritz Hurlebusch*, som vistas i sin förmyndares, egendomsegaren *von Langsalm*, hus. Dennes hustru har gjort upp en komplott att förena Fritz med dottern i huset, *Charlotta*, en kokett och bortskämd ung dam med något fria åsigtter och som till och med inför sin eventuelle fästmans ögon, drifver ett temligen lätt-sinnigt spel med den elegante kurtisören *Selicour*. Fritz sjelf, den förkroppsligade upptågsmakaren, har likväl i grunden ett varmt och godt hjerta samt älskar *Mathilda*, den af alla andra försummade, hon som lefver på nåder i den rike farbroderns hus. Denne sistnämnde åter, *von Langsalm*, har icke mer än en enda passion, den att få sofva i lugn, och är en till ytterlighet trög herre, hvars hals dock, som han säger, väl icke blifvit knäckt under det äktenskapliga oket, men »duktigt krökt».

Detta lustspel är otvifvelaktigt ett af de muntraste från den tiden och skulle med all säkerhet kunna spelas ännu i våra dagar, med borttagande af en del simpla uttryck.

I början af detta århundrade var det temligen få pjeser som kunde täfla om publikens ynnest med *Johanna af Montfaucon*, »romantiserad historiemålning af 14:de århundradet» af Kotzebue, öfversatt af G. Eurén. Detta skådespel var ämnadt uppföras på kongl. Dramatiska teatern den 7/10 1802, hvilket dock uppsköts till den 21 Dec.; i Göteborg gick det första gången öfver scenen den 13 Maj 1805, då priserna, till följe af den dyrbara uppsättningen, höjdes till 1 rdr för amfiteatern, 24 skill. på parterr, 16 skill. för second och 12 skill. för galleribiljetter, allt riksgälds.²

Stycket är ett af de vanliga riddarskådespelen med vidlyftig apparat, och handlingen hvimlar af strider till häst och fot, bortröfvade och återfunna barn, falska vänner, dolda skatter, öfverrumplingar, ihjälslagna men åter lefvande

¹ Öfversatt sedermera af *H. G. Kullberg*, och måhända är det denna öfversättning, »*Villervallan*», som trycktes i Stockholm 1823 och här begagnats för redogörelsen.

² Vid tredje föreställningen voro priserna åter nedsatta: för amfiteatern till 24 skill., parterr 16, second 12 och galleri 8 skill.

hjeltar, eremiter m. m. Det fattas sålunda icke handling och lysande skådespel till publikens ögonfägnad, ej heller gripande scener, men väl karaktärsskildring, och dessutom tynges det hela af ett allt för bredt ordflöde, något som också gaf anledning till Schillers yttrande: »Traue, mir gefielt das Stück, wäre nicht Wörter dabey!»

Innehållet är följande:

Riddar *Adalbert af Estavajel*, herre till de befästade slotten Granson och Bellmont, lefver på den förra borgen ett lyckligt lif med sin unga maka, *Johanna af Montfaucon*, den sista ättlingen af en berömd släkt, och deras ende son *Otto*. Hon hade en gång som flicka öfverlemnadt segerpriset vid en turnering åt riddar *Eginhard af Lasarra*, och denne hade, vid åsynen af den sköna qvinnan gripits af en oemotståndlig kärlek, men när han begärde hennes hand möttes detta med afslag, emedan hon genom kärlekens band redan var förenad med riddar Adalbert, som också snart derefter blef hennes make. Lasarra invigde nu sitt lif åt hämnnden och angrep den lycklige rivalen, sedan han bragt på sin sida riddar Adalberts förädiske vasall, slottsfogden på Bellmont, *Wenzel af Montenach*, men förlorade den afgörande drabbningen och måste sluta fred. Den godtrogne segraren återinsatte Montenach såsom slottsfogde på Bellmont, i hopp att härigenom vinna honom, men behöll likaväl försigtigtvis dennes son, *Filip af Montenach*, såsom gisslan.

Så får riddar Adalbert plötsligt veta, att han med orätt egde de båda slotten. Hertig Amadeus den VII:de af Savoyen hade nemligen för ett tjugotal år sedan hastigt aflidit, och Adalberts far hade af enskildt hat såsom misstänkt för detta brott angifvit en gammal riddare, baronen af Granson. Då saken dömdes att afgöras med gudsdom genom envig, trädde baronens son inom skrankorna för sin åldrige far, men dödades af angifvaren, hvilken derefter tilldömdes den andres alla egendomar, hvarjemte gubben jemte en spädd dotter förklarades fogelfria.

Adalbert ville nu, med sin hustrus råd, återgifva allt till den förörrättade, men ingen kände om denne lefde eller hvar han befann sig.

Emellertid sammandrager sig ovädret. Lasarra har hunnit repa sig efter nederlaget och vill hämnas, trots det nyss slutade fredsfördraget. Han har värfvat ryttare under riddar *Darbonnay*, och har ånyo slutit förbund i all hemlighet med *Wenzel af Montenach*, hvilken återfått sin son, om hvars trohet riddar Adalbert numera var öfvertygad, samt hade derjemte försäkrat sig om hjälp af den sluge och elake *Guntram*, åbo på en landtgård under Granson.

Sålunda rustad angrep Lasarra slottet en mörk natt, intog detsamma efter någon strid och den öfverrumplade Adalbert räddade sig med knapp nöd genom flykten, hvaremot såväl hans maka, *Johanna af Montfaucon*, som den unge sonen, föllo i fiendens händer. Detta byte var också förnämsta målet för Lasarras dåd; det stod nu i hans makt att kufva den qvinna,

som en gång förkastat konom, och han var besluten att begagna sig af ställningen.

Under tiden har den flyende riddaren skyndat till sitt andra slott, Belmont, men här väntar honom förräderiet och han fängslas af slottsfogden, Wenzel af Montenach, som nu vill hämnas genom att döda den olycklige länsherren. Då Filip icke var i stånd att omintetgöra faderns planer genom öfvertalning, räddar han i alla fall den förrådde genom en hemlig gång, som utmynnar i skogen helt nära en håla, der en helig eremit tagit sin hostad.

Det är äfven hit eremiten fört Filips älskade, Guntrams dotter *Hildegard*, hvilken hotats af ödet att blifva öfverlemnad till riddar Darbonnay, och icke haft annan utväg att rädda sig härifrån än flykten. Alla fyra, riddar Adalbert, Filip, Hildegard och eremiten, träffas sålunda alldeles oförmodadt, men Filip skyndar straxt bort för att kalla nejdens innevänare till hjälp i striden mot Lasarra. Eremiten, som erfarit hvem riddar Adalbert är, omtalar nu att han borde hata denne, hvars far gjort hans lefnads olycka, ty eremiten är ingen annan än den länge saknade gamle baronen af Granson, och *Hildegard* hans som död ansedda dotter. Han kan likväl icke känna något hat emot en oskyldig, och så förena sig alla i planerna mot Lasarra.

Denne har räkat i tvist med sina medhjälpare om bytet, och är snart öfverlemnad åt sin egen styrka, att så godt han förmår försvara sin eröfring. På slottet försiggår nu en förfärlig scen mellan Lasarra och den fängna Johanna af Montfaucon, som hittills ståndaktigt vägrat att öfverlemna sig åt denne, men slutligen öfvervinnes och tvingas att gifva sitt löfte, genom Lasarras hot att i annat fall döda sonen.

Nu är dock räddningen nära. Riddar Adalbert och Filip af Montenach anfalla slottet från alla sidor, och borgen tages slutligen efter en förtviffad strid, derunder Adalbert varit nära att dödas af Lasarra men räddas af sin maka, som i harnesk och hjälm skyndat bistå sina befriare och nu med egen hand faller Lasarra.

Åtskilliga andra af terminens nyheter hade det gemensamt med Johanna af Montfaucon, att de sedermera blefvo stående repertoarstycken, såsom *Grefven af Castelli*, dram af Pixérécourt, *Claudine* eller *Skoputsaren*, komedi af Deschamps, samt *Bildhuggaren* eller *Den sällsynta hustrun*, komedi i 2 akter af m:me de Beaunoir (*le Sculpteur*, ou la Femme comme il y an a peu), öfversatt af Lars Hjortsberg.

Att kalla det senare stycket komedi är mycket oegentligt, ty författarinnan behandlar här på ett allvarligt sätt en allt utom komisk episod i en familjs lif. Mannen, den talangfulle men svage skulptören *Hederman*, börjar mer och mer försumma sitt arbete, i stället tillbringande tiden utom hus i dryckeslag och med spel. Härtill förledes han af den på sitt sätt rättänkande men lättsinnige vännen, musikern *Winberg*, samt af en kamrat, bildhuggaren *Stenskipva*. Den senare ledes härvid, icke af begäret att festa, liksom

Winberg, utan af dels afundsjuka mot Hederman och framför allt af kärlek till dennes unga hustru *Sophie*, hvilken han hoppas vinna genom att i grund fördärfva mannen.

Sophie är icke okunnig om mannens utsväfvande lif — och skulle hon varit det, är hennes väninna fru *Slammerström* välvillig nog att upplysa henne derom, — men hon

Fig. 8. *Hjortsberg* som *Winberg* i *Bildhuggaren*.
(Ur Svenskt Theater Galleri af E. Chiewitz 1826.)

hoppas återvinna honom åt hemmet, beklagar sig aldrig, och söker ersätta det mannen förstör genom att hon själf arbetar så mycket mer.

Hon når äfven detta mål, dock först sedan Hedermans lättsinne hotat alldeles tillintetgöra dem båda; han har, trots sitt till hustrun gifna ord, åter en gång varit ute i sällskap med de båda stallbröderna, kommer rusig hem och förolämpar hustrun, samt mottager samtidigt under-

rättelse att hans beskyddare och hittills varande vän, Grefve *Ehrenfeldt*, tröttnat och vill draga sig tillbaka från honom. Nu först inser han hur nära han varit undergången, ryggar tillbaka och svär att börja ett nytt lif — en ed på hvars fasthet man har något svårt att bygga i betraktande af mannens karaktär.

Af inhemska författare gaf man tvenne nyheter, Gustaf III:s dram *Den svartsjuka Neapolitanaren* samt *Dalaröflickan* eller *Den ädelmodige skeppskaptenen*, »lustspel med sång i 2 akter, imitation af Carl Envallsson».¹ Det senare är en obetydlig, en ganska nått och ledigt hopkommen bearbetning af »*Toinon et Toinette*» af J. A. Jullien dit Desboulmiers. Den hedervärde traktören *Frommer* har under årens lopp gjort några små besparingar, hvilka han insatt i skeppet *Susanna*. Detta har emellertid icke låtit höra af sig sedan dess, och det är att befara att både skepp och penningar äro ohjelpigt förlorade. Härtill kommer att han måst låna pengar af en granne den 70-årige gamle girigbuen, fader *Håkan Rospigg*, som nu ansätter honom om återbetalning och hotar med gäldstugan, men vill ädelmodigt afstå från sin fordran om traktören lemnar honom sin unga dotter *Anna Lisa* till hustru, den vackraste flickan på hela Dalarö.

Hon kan så mycket mindre gå in på dessa planer, hvilka äfven äro fadren emot, som hon redan har sin käraste, unge *Håkan*, gubbens brorson, och i detta motstånd stärkes hon af den gamle hederlige och välvillige sjökaptenen *Urväder*, hvilken nog haft sina egna funderingar på flickan, men, när han inser att dessa icke skola kunna förverkligas, ädelmodigt beslutar sig för att hjälpa de unga, hvilket också efter några små missförstånd lyckas.

I brist på affischer och annonser i tidningarne, känna vi icke rollfördelningen i en enda pjäs; det enda vi veta är, att Spetz uppträdde som Jöns i »*Klensmeden*», hvarjemte det får antagas, att mamsell Ekelund utförde hufvudrollen i »*Gyckelmakaren*». Man känner nemligen att hon spelade denna vid Djurgårdsteatern sommaren 1803, då bibliotekarien Gjørwell i anledning häraf skref till styckets öfversättare Spetz: »Jag ville äfven helsa den qvicka gyckelmakaren, den så vackra och välspelande m:ll Eklund.»

¹ Gafs i Stockholm ff. 11/9 1804. Tryckt 1805.

Såsom gäst uppträdde några gånger den framstående violinisten *Lundholm*, hvilken under århundradets förra hälft gjorde en mycket betydande insats i Göteborgs musikaliska lif, dels genom konserter och dels såsom en högt skattad lärare, hvilken kunde, när han längre fram under ett antal år öfverflyttade till Bergen, bland sina minnen anteckna äfven det, att han varit den som allra först handledde den unge Ole Bull i violspelets svåra konst.¹

Äfven nu blef det rättegång om de stadgade afgifterna af 2 rdr 16 skill. banko för hvarje spektakel, deraf 2 rdr till Svenska Akademien och 16 skill. till Spinnhuset. De Broën anförde att de för hans far, Abraham de Broën, den 29 nov. 1795 utfärdade privilegierna, hvarigenom denne berättigades »att på kongl. Djurgården få inrätta en Theater af svensk ungdom, och deri från den 1 maj till den 1 oktober hvarje år spela komedier, dramer samt opera comiquer, hvilken rättighet, jemte den att öfriga tider af året i landsorterne gifva alla sådane skådespel, hvilkas uppförande ej strider mot förutvarande privilegier eller författningar, äfven i nåder blifvit hans hustru och barn förunnade.» De Broën åberopade derjemte, att hans mor i »alla de öfrige rikets städer, der hon visat spektakler, icke erlagt någon slags afgift», hvarför han förmodade att hon äfven här måtte befrias, helst privilegierna bestämma, att Abraham de Broën, i stället för annan afgift, årligen skall gifva en representation till förmån för Stora barnhuset i Stockholm.

Magistraten var dock af en annan mening, och ansåg att den senare bestämmelsen endast gällde Djurgårdsteatern, samt ålade fru de Broën att betala den affordrade afgiften, tillsammans 81 rdr 32 skill. banko för uppförde 35 spektakler.

Saken drog likväl ut på längden, och frampå hösten uppträdde i magistraten f. d. handelsbokhållaren *Svanberg*, som, på teaterföreståndaren Joh. Isac de Broëns vägnar,

¹ I *Göteborgs Tidningar* 10/5 1805 läses: »I dag upføres af Hr *Magito* en representation, som här förut aldrig varit sedd; beskrifning genom affischer, spektaklet börjar kl. 6 och slutar kl. half 9.» Det säges icke om föreställningen egde rum på teatern. Den uppträdande var sedermera öfverfyrverkaren vid Svea artilleri *Pietro Noël Magito*, ett namn som erhållit en icke obetydlig ryktbarhet genom dottern *Angeliqve Magito*, på sin tid en bländande skönhet och obestridt landsortsteaterns främsta sångerska.

anmälde att kongl. maj:t genom nådigt bref den 3 augusti, »på sätt kongl. Direktionens öfver Spektaklerne i Stockholm, i transumt af den 7 Sept. detta år, nu företedde skrifvelse innehåller», i nåder tillåtit transport af Abraham de Broëns privilegier på hans enka och barn, hvarför dessa äfven borde befrias från annan afgift än den privilegierna bestämmer. Detta afslogs för andra gången af magistraten, hvars beslut, när det samma af de Bröen öfverklagades hos konungens befallningshafvande, äfven der fastställes.¹

Från Göteborg återreste truppen till Stockholm, hvarförinnan tillkännagafs:²

»Som jag kommer att med truppen från Staden mig begifva innan denna månads slut, ware den god, som wet sig hafva något att fordra af mig, min Mor, eller någon af dess trupp, innan Onsdags middag nästkommande wecka sådant hos mig anmäla, på det jag må få arrangera om betalning, och ej något hinder blifwa wid min afresa, som för första gången kungöres.

I. de Broën.»

¹ *Magistratens politiprotokoll* 27/3, 14/10, 28/12 1805. På tal om spektaklerne kan, för egendomlighetens skull, anföras efterstående annons i *Göteborgs Allehanda* för den 30/4 1805:

»Den person, som, sistlidne Fredags afton (26/4) under spektaklet, på Parterren behagade såmedelst ändra en frackrock att till största delen afskära ena skörtet, tillika med innevarande ficka, och derigenom kommit att hitta en snusdosa och några mindre Riksgäldssedlar, torde ju förr dess hellre detta obetydliga fynd till ägaren, som, om ej känd förut, nämnes på tryckeriet, återlemna mot afpassad ersättning för besväret.»

² *Göteborgs Nyheter* 11/5 1805.

Sujetter från Kongl. Dramatiska teatern

$\frac{2}{7}$ — $\frac{15}{8}$ 1805.

Tyvärr har det icke varit möjligt få reda på af hvilka bland konstnärerna vid Dramatiska teatern denna utflygt gjordes; man känner endast att sällskapet stod under ledning af den utmärkte sceniske konstnären *Gustaf Fredrik Åbergsson*.¹

Vidare hade sällskapet med sig förenat den utmärkte komikern ballettmästaren *Louis Deland*, och utan tvifvel var väl äfven med i truppen fru *Margareta Christina Åbergsson*, född *Hallongren*, premierdansös vid operan.

* * *

*Spellista.*²

1805 Tisd. $\frac{2}{7}$ *Tanddoktor*, kom. med sång 3 a. samt Röfvarekulan, pantomimballett 2 a. af kongl. ballettmästare Deland. Börjas kl. $\frac{1}{2}$ 7.

¹ I *Götheborgs Tidningar* den 9/8 1805 läses:

»Som Spektaklerna af härvarande Kongl. Dramatiska Theaterns Ledamöter med nästkommande Måndag den 15 dennes komma att slutas, anhålles wördsamt hos Resp. Abbonnenter att til Tisdagen d. 13 dennes sine Platser hos underteknad liqvidera, i huset N:o 34 wid Sillgatan, 1 trappa upp.

Gustaf Fredrik Åbergsson.»

² Efter annonser i *Götheborgs Tidningar*, *Nyheter* och *Allehanda*.

- 1805 Fred. $\frac{5}{7}$ Målaren och modellerne, op. com. 2 a. musik af Méhul, samt Den Comika balletten af Deland.
- » Månd. $\frac{8}{7}$ Den omöjliga duellen, kom. 1 a. samt Den föregifna skatten, op. com. 1 a. musik af Méhul; till slut f. 2 ggn *Den komiska balletten*.
- » Tisd. $\frac{9}{7}$ *Bildhuggaren* eller *Den sällsynta hustrun*, kom. 1 a. samt f. 2 ggn *Målaren och modellerna*.
- » Fred. $\frac{12}{7}$ Gubben i bergsbygden eller Det enstaka huset, dram med sång 2 a. musik af Daleyrac samt f. 2 ggn *Röfvarer-kulan*.
- » Månd. $\frac{15}{7}$ De vänfaste rivalerne, kom. på vers 1 a., samt *Den talande taflan*, kom. 1 a., poesin af kanslirådet Leopold, musiken af Gretry; till slut *Modekrämerskorna*, pantomimballett 1 a. Börjas kl. $\frac{1}{2}$ 7.
- » Tisd. $\frac{16}{7}$ f. 3 ggn *Målaren och modellerne* samt f. 2 ggn *Modekrämerskorna*.
- » Fred. $\frac{19}{7}$ f. 2 ggn *Gubben i bergsbygden* samt ffg. en till pjesen komponerad stor pantomimballett af Deland.
- » Torsd. $\frac{25}{7}$ f. 2 ggn *Den föregifna skatten* samt ffg. *Adolf och Clara* eller *De bägge arrestanterne*, op. com. 1 a., musik af Dalayrac.
- » Fred. $\frac{26}{7}$ f. 3 ggn *Gubben i bergsbygden* och f. 2 ggn den dertill komponerade balletten.
- » Tisd. $\frac{30}{7}$ f. 4 ggn *Målaren och modellerne* samt ffg. en *Turkisk ballett* med pantomim och stort spektakel af L. Deland.
- » Torsd. $\frac{1}{8}$ f. 2 ggn *Adolf och Clara* samt f. 2 ggn den *Turkiska balletten*. Emellan pjeserna exequerar Hr *Ficker d. ä.* en solokonsert för oboe af Fischer, med ackompanjement af stor orkester.
- » Fred. $\frac{2}{8}$ f. 3 ggn *Den föregifna skatten* samt ffg. *Man gör så godt man kan och intel som man vill*, proverb 1 a.; slutligen ffg. *Den ädelmodige soldaten* eller *Stråtröfvarne*, pantomimballett 1 a. af L. Deland med musik af Dupuis.
- » Tisd. $\frac{6}{8}$ ffg. Musikvurmen, op. com. 1 a., musik af Champain, samt f. 3 ggn *Den Turkiska balletten*. Mellan pjeserna exequerar Hr *Ficker d. y.* en solokonsert med ackompanjement af stor orkester.
- » Torsd. $\frac{8}{8}$ f. 3 ggn *Modekrämerskorna* samt f. 2 ggn *Den talande taflan*. Till slut *Arlequin, magicien par amour*, pantomimballett af Marcadet.
- » Fred. $\frac{9}{8}$ f. 3 ggn *Adolf och Clara* samt f. 2 ggn *Man gör så godt man kan och intel som man vill*; till slut ffg. *Echo och Narcissus*, Anacreontisk ballett 1 a. af L. Deland.
- » Månd. $\frac{12}{8}$ f. 4 ggn *Gubben i bergsbygden* samt en till pjesen komponerad *Stor ballett* af L. Deland.
- » Tisd. $\frac{13}{8}$ f. 2 ggn *De vänfaste rivalerne* samt ff. *Hemligheten*, op. com. 1 a. musik af Solier; till slut f. 4 ggn den *Turkiska balletten*.
- » Onsd. $\frac{14}{8}$ f. 2 ggn *Den ädelmodige soldaten* samt Giftermålsförslagen, kom. 1 a., öfvers. från franska originalet *Les projets*

de mariage af Hr Grönlund: till slut f. 2 ggn *Echo och Narcissus*.

1805 Torsd. $\frac{15}{8}$ Sista spektaklet: f. 5 ggn *Målaren och modellerne* samt f. 5 ggn *den Turkiska balletten*.

*
*
*

En blick på spellistan visar, att sällskapets repertoar utslutande upptogs af operetter, komedier samt ballett, men den visar äfven, att man nu fick göra bekantskap med åtskilligt af det bästa, som i denna väg uppfördes samtidigt i hufvudstaden. Hit kunna räknas Méhuls båda arbeten »*Den föregifna skatten*» samt »*Målaren och modellerna*».

Handlingen i *Den föregifna skatten* eller *Vakta Er att lyss vid dörren* rör sig omkring den gamle girigbuden *Geronte*, som under sin vård har den unga *Lucile* som älskar *Dorval*, en frisk slösare, hvilken, för att betala sina skulder, nödgas sälja allt hvad han eger, deribland huset der *Geronte* bor. Den knarrige gubben har förbjudit *Lucile* att mottaga sin älskare, men, som han icke tror henne mer än jämnt, har han borrarat hål i panelet till hennes rum, hvarigenom han blir i tillfälle att lyssna. Det är denna omständighet, *Dorval* och *Lucile*, med tillhjälp af den förres betjent *Crispin* och hennes kammarjungfru *Lisette* begagna för att igångsätta en intrig.

Gubben får sålunda, lyssnande vid hålet, till sin stora öfverraskning höra *Crispin* berätta för *Lisette*, att han undandolt ett bref till sin husbonde från dennes far i Ostindien, deri den senare på sin dödsbädd omtalar, att han före utresan nedgrävt i huset, som *Dorval* nu eger men tänker sälja, en stor skatt, och betecknar stället der den finnes, och de båda sammansvurne låtsas nu komma öfverens om att tillägna sig den.

Geronte blir utom sig af ifver att köpa huset, samt att komma de sammansvurne i förväg, och mot en oerhörd uppoffring lyckas han förmå *Dorval* att sälja det. Han skyndar nu att sätta sig i besittning af egendomen. Med hjälp af *Crispin*, hvilken likväl förut tvingat gubben afgifva ett högtidligt löfte att dela med sig halva skatten, finner han mycket riktigt skrinet men — tomt. *Geronte* dånar i förskräckelsen öfver att finna sig på detta sätt bedragen på alla håll, men *Dorval* är ädelmodig; han lofvar att

köpet af huset må återgå, dock endast under den förutsättningen, att gubben ger sitt samtycke till Dorvals och Luciles förening, hvarpå den girige ingår med stor förtjusning.

Det är en nått intrig och detta, men i främsta rummet Méhuls musik, gjorde pjесens lycka.

Fig. 9. Hjortsberg som Geronte i *Den föregifna skatten*.
(Ur Svenskt Theater Galleri af E. Chiewitz 1826.)

Vidare spelades Dalayracs »*De begge arrestanterna*» och »*Gubben i Bergsbygden*» äfvensom »*Musikvrmen*», lyrisk komedi i en akt af Grenier (la *Mélomanie*), öfversatt af Envallsson och med musik af Champein.

Intrigen i den senare grundar sig på den sanningen, att, när en människa helt och hållet uppgår i ett ensidigt intresse, finnes för tillfredsställandet af detta intresse icke

längre några betänkligheter, allt offras för detta mål. Här är det en gammal familjefar, *Borgman*, som lider af musikkansinne, och ej tänker på annat än att idka musik; hela huset upptages af öfningar i instrumentalmusik, sång och dans. Dottern, *Sophie* älskar *Wilhelm Strömbeck*, son af en förmögen egendomsegare, och, ehuru hennes far icke personligen känner honom, borde dock ingenting kunna invändas mot partiet, men gubben kan likväl ej vara med härom, ty han måste hafva till måg en framstående musiker, och har beslutat att *Sophie* skall gifta sig med den berömde *Fugantini*, en storhet, som han visserligen lika litet känner, men som han i dagarne väntar på besök:

»Opp i himlen jag tycker man hör,
Hur stråken gudomligt han för!

De ungas kärlek har dock till bundsförvändt *Wilhelms* betjent *Casper*, som nu kommer för att rekognoscera och anmäler sig såsom musiker. Han är naturligtvis välkommen i denna egenskap, men *Borgman* vill dock veta mer och frågar:

»Ert namn, min herre, då, jag ber!

Casper

»*Da Capo* är mitt namn.»

Hvarvid *Sophies* kammarjungfru infaller gillande:

»Det var förträffligt, bra!»

Borgman

»*Da Capo*?

Casper

»Ja, så är det, ja!
Jag i musiken än är gruflig,
Än himmelsk, gudomlig, ljuflig,
Med harpa, cittra, mandolin,
Valdthorn och flöjt och violin —
Ja, med kanoner!
Pon! pon! pang! patapong!
Jag blandar mina toner!
Pukor och Trompetter,
Fagotter, klarinetter —
När dem jag riktigt stämmer an,
Hörslen lätt förloras kan.»

Borgman

»Kanoner med?

Casper

»Drufhagel, mörsare, allt fältartilleri!
 En hel batailles blix och dunder,
 Med segrarns fröjderop, de slagnes jämmerskri!
 Allt himlens mästerverk och firmamentets under:
 Solskenets strålande och tysta harmoni,
 En källas lugna sorl och hafvets raseri —
 Norrskenets ljungande och månans sympati,
 Midnattens dystra tid och alla dagars stunder —
 Allt målar jag i en och samma symfoni.
 Ja, när jag vill gå långt uti min fantasi,
 Jag målar snöbållar, skridsko- och slädparti,
 Cytherens blomsterfält och Lappska drivfors glitter,
 Och domsbasunens dån och siskans ömma qvitter,
 Och tusen underverk, som örat då får si.»

Borgman

»Det var förträffligt, må jag säga!»

Den senare är sålunda alldeles intagen i sin nya bekantskap, men får nu veta att denne blott är ett sändebud från en annan större man, från ingen mindre än den vidtberömda Fugantini. Nu blir Borgman nästan kollrig af glädje och stolthet, och vill genast ställa till bröllop, hvartill han skyndar vidtagna förberedelser. När Wilhelm deretter inträder och underrättas af Casper om den roll han har att spela, blir han dock betänksam —

»Men mig den rollen blir för svår,
 En så stor musikus att spela!

Casper

»Det mästa ren är gjordt, det minsta blott tyckes fela —
 Musik Ni litet ju förstår?»

Wilhelm

»Men icke nog — —

Casper

»Nå godt, då svär jag på det går.
 Tag an en tankspridd mine, med djerfhet säg sottiser,
 Gås blott af högmod och capriser;
 Sätt näsan opp, och prata stort,
 Det åt en musikant har lycka ofta gjort!
 Kort sagdt: hvad helst Ni kommer på för ort,
 Var idiot i allt, blott hel och hållen öra,
 Låt fingrarne få resten göra —
 Och Ni skall öfverljuddt få idel *bravo* höra.»

Slutligen går Wilhelm in härpå och lyckas dupera gubben, men när giftermålskontraktet skall undertecknas kan det ej undvikas att sveket kommer i dagen. Gubben

är likväl nu så betagen af Wilhelms röst, att han icke har något emot att lemna honom dottern.

Gubben i bergsbygden eller *Det enstaka huset* är en af dessa äldre operetter, hvaraf minnet kvarlevat ända till våra dagar. Detta är att uteslutande tillskrifva den intagande musiken af Dalayrac, ty Marsolliers text är skäligen underhållig.

En gammal förmögen man, *Evar*, har dragit sig undan verlden och bor i ett enstaka beläget hus i bergsbygden, der folket lärt sig älska och vörda honom såsom en far. Han bor ensam, omgifven endast af sina båda tjenare, den lefnadsglada *Clara* och hennes enfaldige och rädde men godhertade älskare *Zozo*, styckets komiska figur. En dag hafva röfvarne fått kännedom om att gubben lyftat en stor summa penningar, och man beslutar plundra honom; de göra inbrott på natten och skola förmodligen lyckas men hejdas af *Zozo*, som blir modig när det gäller husbondens lif, och slutligen får han en kraftig hjälp af husaren *Charles*, så att röfvarne slutligen öfvermannas.

Handlingen är, som man finner, mycket enkel, men det gifves några rätt roliga scener, och derjemte hade Louis Deland komponerat en stor pantomimballett, hvilket, i förening med musiken, gjorde att operetten kunde gifvas fyra gånger nästan efter hvarandra.

Marsollier hade skrivit texten äfven till *Adolf och Clara* eller *De begge arrestanterna*, men den är icke bättre än den föregående; Dalayrac hade härtill komponerat en musik, som blef mycket populär¹.

Handlingen rör sig om ett ungt par, baron *Adolf de Sablan* och dennes hustru *Clara*, hvilka i grund och botten innerligt älska hvarandra, men så småningom har en klyfta uppstått, hvilken blir allt större genom små tvister om obetydligheter, och till sist förefaller dem ett fortsättande af äktenskapet outhärdligt. Mannen ber sin onkel ministern att sända hustrun i kloster, och hon anropar honom om att skicka bort mannen. Ministern, som finner en lex a nödvändig, låtsas ingå härpå, och viddalar en af sina vänner, *Limburg*, att för tillfället upplåta sitt slott till statsfångelse, och genom ett letre de cachet sänder ministern de båda makarne hvar för sig till denna improviserade fästning.

När de båda arrestanterna träffas råka de genast på nytt i tvist och vilja aflägsna sig hvar på sitt håll, men detta hindras af den gamle trotjenaren på slottet, *Gabriel*, som påtagit sig en

¹ Den år 1801 tryckta pjesen har endast titeln *De bägge arrestanterna*.

fångvaktares bistra skepnad. De tvingas sålunda att vara tillsammans. Så småningom mjukna sinnena, man byter tankar med mera lugn, man närmar sig till och med hvarandra, först tveksamt och reserveradt, sedan allt ifrigare, tills de slutligen, inseende obetydligheten af det som skiljer dem, äro färdiga att kasta sig i hvarandras armar. Då inträder slottsherren, låtsande skarpt ogillande af att två alldeles obekanta personer redan blifvit så förtrogna, och det hjälper ej att de förklara att de älska hvarandra, att de äro man och hustru. Han ger order att de skola förvaras skilda, och inga böner hjälpa mot denna dom: de hade nu kommit derhän att, medan de ledsnat vid hvarandra, då de hade full frihet att vara tillsammans, äro de nu på väg att förtvifla öfver att ej få träffas. Ur ytterligare pröfning framgå de emellertid luttrade och finna nu bäst hvad de äro för hvarandra.

Förutom de uppräknade nya operetterna gaf man äfven några äldre såsom »Den talande taflan» af Grétry och »Hemligheten» af Solié.

Bland repriserna af äldre komedier var äfven förklädnadsstycket »Man gör så godt man kan, men inte som man vill», en bagatell som dock blef den franska förebilden till Kotzebues senare så bekanta »Skådespelaren mot sin vilja».

Nyhetera af detta slag voro temligen obetydliga. Bland dem märkes *De vänfasta rivalerna*, öfversatt af kapten Johan Magnus Lannerstjerna på temligen knagglig vers från »Les Rivaux amis» af Forgeot. Kammarherren baron *Sköldsvärd* och majoren *Stjernström* äro båda förälskade i den vackra *grefvinnan*, men misstro bådadera sin förmåga att fångsla henne, och, goda vänner som de äro, komma de öfverens att tala vid henne, den ene till förmån för den andre. Detta göra de också ärligt, men det är ju en kinkig sak, då man sjelf älskar, att yttra sig varmt till fördel för en rival, och det kan ej undvikas att misstro insmyger sig, något som kammarjungfrun *Lisette* icke heller är hågad undanrödja. Derigenom uppkomma små förvecklingar, men det är också allt, och, när grefvinnan slutligen väljer majoren, erinrar slutscenen icke obetydligt om löjtnantens i »Krig och fred»: »kamrater emellan är allt egalt!»

Det som kännetecknar denna sejour af Dramatiska teaterns artister är, att man icke gaf ett enda arbete af Kotzebue, hvilket var något rent af oerhördt, samt att man uteslutande höll sig till franska författare, såsom Duval, Martainville, Forgeot, Bouilly, Marsollier och Grenier. Tvifvelsutän var detta en helsosam reaktion, och publikens

intresse vidmakthölls säkert icke minst genom de uppförda *balletterna* bland hvilka märkas *Arlequin magicien par amour* af Marcadet med musik af Edvard du Puy, samt Louis Delands egna kompositioner: *Den komiska balletten*, *Echo* och *Narcissus* samt *Röfvarkulan*.

Såsom gäster uppträdde derjemte *Ficker* den äldre och yngre, den förre virtuos på oboe¹.

¹ C. och G. *Ficker* gåfvo 1805 ett par konserter på stora rådhus-salen.

I början af sommaren 1805, eller omkring en månad innan Kongl. Dramatiska teaterns sujetter började sitt gästspel, hade, omedelbart efter det fru de Broëns trupp lemnat staden, den förut omtalade konstmakaren Frans Lichey uppträdt och gifvit 22 representationer. Huruvida skådeplatsen varit teatern vid Sillgatan säges icke uttryckligen, men man kan taga detta för afgjort, emedan väl icke Crohn i annat fall gått i borgen för hans utskylder. Det uppstod nemligen äfven denna gång krängel om den Lichey affordrade afgiften af 2 rdr 16 skill. för hvarje föreställning, eller tillsammans 51 rdr 16 skill. banco, och man gick nu ända till kongl. maj:t med sina besvär, men dömdes den 2 Juli att betala, hvarom borgesmannen under rättades.

Det är möjligt att Lichey härefter reste ur staden, men i alla händelser återkom han sedan Dramatiska teaterns artister slutat, och annonserade då: »Thorsdagen den 12 September öppnas Kongl. Privilegerade Theatren härstädes; hvad för dagen blifver exequeradt skall genom affischer blifwa tillkännagifwet». Man finner derefter föreställningar annonserade till den 13 och 20:de i samma månad, då »mekanikus Lichey kommer att för sista gången visa sina optiska och transparenta Illusioner härstädes, som kommer att sluta med en Optisk Ande-Scene kallad *Upståndelsen* eller *De dödas förvandling*. På denna brillanta scene är ganska mycken kostnad nedlagd, hvarför Lichey vågar recommendera sig till den Resp. Publikens ynnest och gynnande åtanka.»

Att denne konstmakare varit anställd hos Crohn, är vidare tydligt af följande tillkännagifvande af den senare¹:

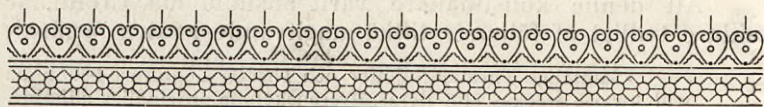
»Samtelige Theater Sijetter och Theater Löntagare bekomma wid hwarje weckas slut deras öfverenskomna ordenteliga aflöning, kunna således sjelfva hos dem de tiläfwentyrs göra Credit, liqvidera sina skulder, hvilket härmed tillkännagifwes, som det kunde widröra, så at de för all utborgning hafwe sig sjelfwe att skylla.

L. H. Crohn.

Medan Lichey ännu var qvar, gaf F. Strasser konsert på teatern den 17 Sept. 1805. Han var åren 1782—1787 anställd såsom valdthornist vid kongl. hofkapellet, och besökte Stockholm åter 1806, då han gaf konsert på viol.

¹ *Götheborgs Tidningar* 1/10 1805.

Maria Elisabet de Broën ⁷/₁₀ 1805 — ⁹/₁ 1806.

Den förra vistelsen här hade varit så tillfredsställande i ekonomiskt afseende, att fru de Broën redan den 19 Juni 1805 i Stockholm upprättat med Ludv. Henr. Crohn ett kontrakt, hvarigenom den senare till henne upplät sitt »Spetakelhus med decorationer, klädloger, magasinsrum samt alla tillhörigheter, från slutet af September månad detta år till och med den 8 Jan. 1806, mot en öfverenskommen hyra af 400 rdr bankö specie, eller 600 rdr riksgäldsmünt, som hvarje halfmånads slut med 100 rdr erlægges tills fulla summan 600 rdr blifver betald; och i händelse af Spektaklets stillestånd genom kongl. dödsfall eller andra förbud, warder fru de Broën under den tiden från hyran frikallad, emedan sådant gör Spektaklens uppförande omöjligt. Och skall detta kontrakt, i händelse af dödsfall, till alla delar å begge sidor vara gällande, utan att kunna rubbas».

Enigheten mellan parterna räckte visserligen under speltermen, men var slut när uppgörelsen skulle ske. Fru de Broën hade nemligen låtit teaterns egare utan påtal använda såväl en loge i avantscenen som en af de öfrige logerna för egen räkning, men, i motsats till fallet i detta hänseende under den förra sejouren, då han fått

afgiftsfritt råda öfver dessa platser, begärde hon nu ersättning därför, betraktade dessa såsom abonnerade.¹

Emot denna uppfattning protesterade emellertid Crohn, åberopande att han vid föregående tillfälle haft dessa platser afgiftsfritt, och förklarade derjemte att, hvad särskildt logen i avantscenen beträffade, denna förbehållits honom såsom en »Observationsloge», på det han skulle komma i tillfälle att tillse det han och hans hus icke genom ett vårdslöst förfarande med elden, eller eljest genom andra oordentligheter, måtte löpa någon fara. Äfven hade han, när fru de Broën anlände till staden med sin trupp, tillställt henne en förteckning öfver de loger, som blifvit till henne upplåtna, hvilken icke upptog någon af de ifrågasvarande, hvaraf han menade skulle framgå, att de varit af honom reserverade.²

¹ Hennes räkning hade följande utseende:

	»Herr Ludv. Henr. Crohn.	Debet.
An.	Begagnat Logen N:o 21 för fem personer ifrån ock med d. 7 October 1805 till ock med d. 9 Januari 1806, under hvilken tid, utom recetter, blifwit gifna Trettiosju Spektakler, gör à 1 ² / ₃ Rdr Banko för hvarje.....	Rdr 61: 32
	Dito en Loge uti Avantscenen för Tre personer, hvariffrån afgår fri Entrée för Hr Crohn, gör Twå personer à 32 skill. Banko för hvarje gång.....	» 24: 32

Uttagne Billetter:

1805 Oct. 17.	An. 1 Second Billet.....	8	
» Nov. 6.	1 D:o	8	
» » 18.	2 D:o	16	
» » 21.	2 Amph. Theatre d:o.....	32	
» » 25.	3 Second d:o.....	24	
» Dec. 12.	2 Amph. Theatre d:o.....	32	
» » »	2 Seconder d:o.....	16	
» » 27.	1 Amph. Theatre d:o.....	16	3: 8

S:a Rdr B:co 89: 24

Götheborg d. 14 Januar. 1806.

Marie E. de Broën.

² Den åberopade handlingen lyder:

»Förteckning på Lägenheter uti mit Spectakelhus, som Fru de Broën, enligt uprättadt Contract af den 19 Junii 1805 af mig til hyrande emottagit.

Logen	1 billetter	4	Logen	4 billetter	6
» A	2	» 3	»	5	» 6
» B	2	» 4	»	6	» 7
»	3	» 6	»	7	» 4

Häremot vittnades att fru de Broën väl erkänt att hon under förra vistelsen här lemnat teaterns egare fria platser, men deremot icke vore sinnad göra det nu, »helst hennes vilkor nu vore sämre än förra gången».

Rätten dömde slutligen att, som Crohn enligt det upprättade kontraktet till fru de Broën upplåtit »dess Spectacelhus eller Theatre, utan att dervid göra något förbehåll af de två logerna, under N:o 21 och i avantscenen, för hvilkas nyttjande under terminen handlanden Crohn till betalning sökes, utan fastmer uti samma kontrakt efter lydelsen till fru de Broën uttryckligen blifvit upplåtna alla Spectakelhusets tillhörigheter», så dömdes Crohn att betala fordrade 89 rdr 24 skill. banko, samt betala motpartens rätttegångskostnader med 10 rdr samma mynt.¹

Personalen vid truppen utgjordes af följande:

Direktris: fru *Maria Elisabet de Broën*,
 Aktriser: fru *Christina Magareta de Broën*, f. *Cederberg*,
 » *Henrietta Wendlou*,
 mamsell *Maria Elisabet Sandström*,
 » *Carolina Blomgren*,
 » *Anna Christina Åberg*,
 Aktörer: *Johan Isaak de Broën*,
 Jean Baptiste Laurent,
 Carl M. Wendlou,

Logen	8 billetter	5	Logen	16 billetter	4
»	9	» 4	»	17	» 4
»	10	» 8	»	18	» 7
»	11	» 5	»	19	» 6
»	12	» 4	»	20	» 5
»	13	» 7	»	22	» 6
»	A 14	» 4	»	23	» 7
»	B 14	» 4	»	24	» 7
»	15	» 4	»	25	» 3

Ludv. Henr. Crohn.»

Crohn sökte också jäfva notarien *Mörtenbér* såsom fru de Broëns rätttegångsbiträde, emedan denne skulle vara »samme person, som under namnet *Preutz* varit engagerad vid dess theater, och då blifvit skyldig 31 rdr». Härpå svarade *Mörtenbér*, att, om Crohn ansåge sig hafva något att fordra, borde han utsöka det i laga ordning; för öfrigt hade han icke varit engagerad hos Crohn och kände icke heller denne såsom teaterdirektör. Crohns eget ombud, notarien *Quillströmers*, hade redan afsagt sig fullmäktigskapet för denne.

¹ *Kämmnersrättens dombok i civilmål* 1806 14/1, 15/1, 1/4, 9/5, 17/6, 1807 23/1.

Aktörer: *Carl Edman,*
Magnus Hjortsberg,
Josef August Lambert,
Anders Didrik Bjur och
Carl Gustaf Bonnevière,

Orkesteranförare: *C. M. Lundholm och Johan Gabriel Svanberg,*

Biljettförsäljerska: mamsell *Gustafva de Broën*.¹

Af den föregående uppsättningen saknades sålunda aktörerne Spetz, Edvall, Remal med fru, mamsell Ekelund och fru Qvarnström, hvaremot tillkommit Aktörerne Hjortsberg, Edman och Wendlou med fru samt mamsellerna Blomgren och Åberg.

Magnus Hjortsberg var född i Stockholm den 6 Nov. 1778, son af stenhuggaren vid kongl. slottet Lars Hjortsberg d. ä. och sångerskan vid Kongl. Operan Marie Louise, född Schützer. Han blef elev vid kongl. teatern redan 1786; sedermera sergeant vid Lifgardet. Hösten 1806 befann han sig hos Lewenhagen och 1807 hos Lindqvist, men gick året derefter ut i finska kriget såsom officer vid Uplands landtvärn och deltog derunder i affären vid Palva sund den 18/9 1808, der han, sedan befälhafvaren på en kanonslup fallit, i dennes ställe öfvertog befälet, men stupade. Här i Göteborg uppträdde han äfven såsom dansör, då han på sin egen recett utförde »en Hornpipe».

Edman och mamsell *Blomgren* voro deremot helt och hållet obekanta. *Wendlou* var känd sedan Lewenhagens vistelse här 1802, men hade under tiden blifvit gift och kom nu jemte sin hustru från Helsingborg.² Mamsell *Anna Christina Åberg* slutligen var född 1787 och således vid denna tid endast 16 år; blef sedermera gift med sin nuvarande kamrat Laurent. Ett annat parti ingicks, kort

¹ Jemf. *Kämmnersrättens dombok i brottmål* 10/1 1806, der, vid ransakningen om en förfalskad Riksens Ständers Riksgäldskontors kredit-sedel, det upplystes, att fru de Broëns dotter, mamsell *Gustafva de Broën*, erhållit densamma i biljettkontoret af en person som köpte 2 amfiteaterbiljetter.

² Bland anmälde resande 22/10, bodde N:o 5 Sillgatan. I *Götheborgs Tidningar* 8/10 1805 läses i öfrigt bland anmälde resande: 5/10 »Acteuren *Edman* och Theaterföreståndaren *de Broën* med fru, från Stockholm, bo på gästgifvaregården» och den 8/10: »Enkefru *de Broën* med Hushåll, från Stockholm, bor i smeden Hasselgrens hus».

efter sällskapet afresa härifrån, den 22 Juni 1806 mellan aktören Bjur och aktrisen mamsell Maria Elisabet Sandström.

I öfrigt är, i fråga om personalen, endast att anteckna den strid, som uppkom mellan teaterns ledare och Bonnevière.

Den förre tillkännagaf nemligen:¹

»Det engagement jag ingått at med Spectakler förnöja Götheborgs Resp. Innewånare, och hwilkas bifall är min enda önskan, föranlåter mig härigenom offentligen uppmana Hr *Carl Gustaf Bonuvier*, som sistlidne Måndag genom sin frånvaro hindrade upförandet af hwad genom Affischer warit annonserat, at genast sig hos mig infinna, för at fullgöra den förbindelse han med mig ingått, och rättfärdiga sitt uteblifwande. I brist af godwilligt infindande, nödsakas jag begagna mig af den rätt jag lagligen äger, ehuru mindre fördelaktig för Hr *Bonuvier*.

J. I. de Broën.»

Den på detta sätt offentligt utpekade blef ej svaret skyldig:²

»Genom en vän, som lika högt med mig förtrutit fru Directeurskan *De Broens* annons i Götheborgs Tidningar, har mig blifwit kungjordt det sätt, hwarpå hon sökt kasta skugga på mig, samt föra en wördad Allmänhet bakom ljuset. Sant är att jag hos hennes man warit kontraherad 1½ år, hwilket upphörde den 6 Febr. innewarande år; sedan den tiden har jag gjort tjenst wid dess Theater utan förbindelse. Den Resp. Allmänheten kan lätt inse orsaken, hwarför jag ej längre kan finna mig wid att assistera henne, då jag som exempel anför det på mindre än 1 år åtta för henne nödiga sujettér nödgats lemna dess tropp. Tror fru de Broen sig hafwa lagliga orsaker att tilltala mig, har jag genom bref averterat henne mitt wistande, då jag af henne ej skall underlåta fordra den reconvention lagen eger mig förbehålla,

Carl Gustaf Bonnevière.»

I de vexlade skrivelserna finnes ett par andra omständigheter som torde böra påpekas. Dels finner man att fru de Broën, som började spelterminen den 7 Okt., nödgats ändra programmet för den första representationen, till följd af Bonnevières utblifwande. Dels tyckes det framgå af den senares svar, att fru de Broëns regemente varit temligen stramt.

Bonnevière hade verkligen lemnat truppen och rest till Malmö, men icke blott detta: han hade derjemte medtagit alla honom tilldelade roller och derigenom rent af

¹ *Götheborgs Tidningar* Torsd. 10/10 1805.

² *Götheborgs Nyheter* Tisd. 22/10 1805.

omöjliggjort för fru de Broën att, åtminstone för tillfället, gifva någon af de pjäser deri Bonnevière uppträdt. Isac de Broën stämde honom nu, såväl för kontraktsbrott som äfven för medtagandet af rollerna, hvilket rubricerades såsom ingenting mindre än hustjufnad, men när den anklagade hördes häröfver inför konungens befallningshafvande i Malmö, förnekade han helt enkelt sitt namn under kontraktet, hvarför saken hänvisades till kämnarsrätten i Göteborg.

Här uttog de Broën ny stämning på »Acteuren C. G. Bonuvier, eller som han sig nu kallar, Bonnevière». När så målet förekom, inställde sig de Broën personligen, biträdd af hofrättsnotarien Mörtenbér, men för svaranden »dess svåger, theaterföreståndaren Lewenhagen, som meddelade att hans hufvudman icke kunde inställa sig.¹

De Broën utvecklade nu sina ansvarspåståenden och ansåg, att Bonnevière måste, på grund af Kongl. Maj:ts bref den ⁹/₁₂ 1790 till öfverståthållarembetet, anses såsom hans enskilde tjenare, och att medtagandet af rollerna sålunda måste betraktas såsom hustjufnad, ehuru han medgaf, att han sedermera erhållit dessa papper tillbaka i rekommenderadt paket.

I anledning häraf förklarade Lewenhagen sammanhanget härmed så, att när Bonnevière lemnade truppen, funnos rollerna nedlagda i hans koffert, hvilket han icke ihågkommit förr än sakerna uppäckades i Malmö, då rollerna genast återsändes, samt att i alla händelser deras medtagande icke kunde betraktas såsom stöld, då han icke i hemlighet tillegnat sig dem, utan fått dem till sig öfverlemnade af de Broën.²

¹ Anledningen till att Bonnevière icke kunde inställa sig var helt enkelt den, att han i Malmö blifvit bysatt för en skuld af 900 rdr till stadsfiskalen *Malmberg*, på grund af reverser af den ¹⁰/₄ och ³⁰/₅ 1805.

² Lewenhagens rättegångsfullmakt lyder:

Min kära svåger, Herr Directeuren *P. J. Lefwenhagen* var der härigenom befullmäktigad, att icke allenast till Wällofl. Kämnars Rätten i Götheborg, å mina wagnar ingifwa det skriftliga svar och påstående, hwartill jag, i anledning af Herr *I. de Broëns* å mig utwerkade kallelse, rörande et Contract och angifwen stöld af roler, funnit mig befogad, utan ock at therförutan vid berörda Domstol, sjelf eller genom then min Kära Swåger i sitt ställe förordnar, mina rättigheter och Rättegångsförmohner i saken, samt reconventionstalan behörigen iakttaga, bewaka och utföra; Och förklarar jag mig nöjd med hwad härwid å mina wagnar

När sedermera målet förekom i början af det följande året, hade Bonnevière sluppit lös och kom tillstådes samt förklarade, att anledningen hvarför han öfvergifvit truppen varit den, att månadsaflöning icke regelbundet betalades, hvarför han ansåg sig kunna bryta kontraktet; att han i Malmö nekat till sitt namn under det senare, hade skett »af räddhåga att i annat fall blifva hemtad till rätten i Götheborg».

Slutligen förliktes parterna så, att Bonnevière åtog sig att genast till de Broën betala 24 rdr banko i ersättning för den skada denne kunde hafva lidit genom hans afvikande, hvarjemte han erkände sig hafva öfverträdt det dem emellan upprättade kontraktet samt förklarade sig beredd att genast återinträda i tienstgöring vid truppen. Härmed förklarade sig de Broën nöjd, men afsade sig alla anspråk på Bonnevières inställelse vid sällskapet.¹

En annan af truppens medlemmar, nemligen *Lambert*, råkade äfven i delo med rättvisan, på det sätt att han af teaterdirektör *Lewenhagen* stämdes med yrkande om ansvar för det han öfverfallit den senare med hugg och slag samt oqvädande. Lewenhagens berättelse härom, hvilken nog var fullt riktig, gick ut derpå, att, då han och vice auditören *J. C. G. Quillströmers* Lördagen den 21 Dec. setat i ett af rummen i öfre våningen af vinhandlaren *L. H. Crohns* värdshus, till hvilket rum dörren varit inifrån stängd med en krok, hade dörren hastigt blifvit uppyrckt och aktörerne *Hjortsberg* och *Lambert* inkommit, hvarvid *Lewenhagen* underrättat dem om sin önskan att vara ensam. De inkomne hade då ursäktat sig med att de trott rummet vara tomt, men nu begärde *Lambert* få enskildt tala med *Lewenhagen*, hvarpå de följdes ut i förstugan. När dörren blifvit stängd, omtalade *Lambert*, att man beskyllt honom

Lagligen göres och låtes, betygas i wittnens närvaro af Malmö then 16 Dec. 1805.

Carl Gust. Bonnevière.»

Det torde förtjena nämnas, att Bonnevière, i sin skrifvelse till rätten samma dag kallar *Lewenhagen* »*min närmaste och ende anförvandt*».

¹ *Kämnarsrättens dombok i brottmål* 1805 ¹⁵/₁₁, ²⁰/₁₂, 1806 ³¹/₁, ²⁸/₂, ¹/₄. Jemf. i öfrigt *Kon. befallningshafvandes i Malmö utslag* ¹⁷/₁₁ 1805, *Magistratens i Göteborg* den ¹²/₁₀ 1805 på de Broëns begäran utfärdade lysning efter Bonnevière samt *Kon. befallningshafvandes i Malmö* den ²⁹/₁₁ 1805 gifna afslag på de Broëns anhållan om Bonnevières häktande.

vilja lemna de Broëns trupp för att öfvergå till Lewenhagen och dermed bryta sitt kontrakt, begärande därför att få taga de Broën med sig till Lewenhagen för att öfvertyga den förre att sådant ej vore sanning. När Lewenhagen biföll detta, fortfor Lambert: »I anseende till aktören Bonuvier har Ni uppfört Er som en sakramenskad hundsvott», hvarvid han öfverföll honom med slag, samtidigt ropande att han sjelf blifvit öfverfallen.

Lambert erkände alltsammans, men ursäktade sig med att en person frågat honom för huru lång tid han var engagerad hos de Broën, och, när han svarat att det ännu återstode 12 månader af kontraktet, då tillfrågat honom om han icke skulle vilja bryta detsamma mot erhållande af 150 rdr. Rätten dömdé honom emellertid att för två kindpustar utan åkomma böta 6 daler smt och för två ohöfviska oqvädingsord 4 daler, eller tillsamman 10 daler smt, motsvarande 3 rdr 16 sk. banko, samt att ersätta Lewenhagens rättegångskostnader med 2 rdr banko, för hvilket allt den närvarande de Broën gick i borgen.¹

Det ser för öfrigt ut som Lördagen den 21 Dec. 1805 varit en sannskyldig Tycho Brahedag för gästerna på Crohns värdshus, i det att, förutom det nyss relaterade, tvenne andra våldsamma uppträden der egde rum denna dag, med skådespelare såsom hufvudpersoner.

Anledningen var densamma som i föregående fall, eller den att man hyste den, för öfrigt alldeles obevisade, misstanken att Lewenhagen, som i slutet af året kommit till staden, och som på nyåret 1806 efterträdde de Broëns trupp på teatern, skulle gjort försök att locka sujetter från den senare. Redan blotta misstanken tyckes åstadkommit fullständigt raseri hos de Broën, och det var icke blott öfver Lewenhagen denna känsla urladdade sig, utan äfven öfver teaterns egare, Ludv. Henr. Crohn, som de Broën förmodade hade sin hand med i de svarta planerna. När så den olycklige värdshusvärden på morgonen den händelsediga dagen kom ned i gästrummen, möttes han der af de Broën, som yttrade: »Du är en nedrig karl; går du ej ut härifrån, skall jag sätta dig på hufvudet!» hvarpå Crohn, som icke kände sig upplagd för gymnastik, genast lemnade rummet. Ej bättre mottagande rönte han, återkommen en timme senare, då de Broën häftigt förföljde honom in i hans en-

¹ Kämnersrättens dombok i brottmål 1805 ²³/12.

skilda rum, yttrande till husfolket att han »skulle sticka ihjäl Crohn». Denna utsigt tilltalade Crohn ännu mindre, och så stämde han den våldsamme skådespelaren. Parterna förliktes emellertid, sedan de Broën återkallat hvad han yttrat i öfverilning.¹

Den lilla episoden med Crohn hade icke varit tillräcklig att urladda de Broëns förbittring, hvilken snarare derigenom synes ytterligare eggats, kommande till fullt utbrott en stund senare samma förmiddag, då det olyckliga föremålet för hans vrede, Lewenhagen sjelf, infann sig i lokalen. Den senare berättade härom, att han nämnda dag på förmiddagen uppkommit på vinhandlaren Crohns värdshus och i yttre rummet, eller det s. k. »frukostrummet», träffat teaterföreståndaren Isak de Broën och Anders Lundqvist. Den förre af desse hade kommit honom emot och omfannat honom, samt »med en hemsk mine» önskat honom vara välkommen till staden, derpå de Broën sig nedsatt på en stol och frågat någon af de öfriga i rummet närvarande personerna hvad det kostade att gifva någon en örfil, därpå svarats att man därför pliktar 24 skill. hvarvid en annan anmärkt att böterna skulle erläggas i banko, och således 50 % dyrare. Under utlåtelse: »Således kostar en örfil endast 36 skilling!» hade de Broën nalkats Lewenhagen, hvilken emellertid inlät sig i samtal med teaterföreståndaren Lundqvist, tagit dem båda om halsen och yttrat till Lewenhagen: »Min söta du, jag är din vän af själ och hjerta, men dj—n anfäkt mig, skall jag inte mörda dig, innan du reser härifrån staden!» Derjemte hade de Broën oqvädat honom och sagt att han förfalskat skuldsedlar, samt slutligen slagit honom.

Lewenhagen öppnade nu dörren till det innanför varande biljardrummet. Här befunno sig löjtnanterne *Westfelt* och *Lilliehöök*, fortifikationskassören *Corfitz Grönvall*, handlandena *Niclas Johan Norling* och *Bengt Carl Bewerman*, kassören *Johan Daniel Greiffe*, aktören *Magnus Hjortsberg*, handelsbokhållaren *Löwegren*, en student *Andersson*, bagaremästaren *Svanberg*, traktören *Nils Petter Damberg* samt en skrifvare *Petter Söderberg* — en hel ledighetskomité, och denna togs af Lewenhagen till vittne på det våld han undergått. »Straxt derefter», berättar ett af dessa vittnen, *Corfitz Grönvall*, »kom äfven de Broën in i biljardrummet, till

¹ Kämnersrättens dombok i brottmål 28/12 1805.

utseende mycket vred, samt spatserade häftigt fram och tillbaka i rummet, hvarunder ibland annat han yttrade, »att Lewenhagen var en förrädare, som tog brödet ifrån andra», och, med slående för bröstet och öfriga åtbörder, som utmärkte en grufvelig hetta och närmast liknade raseri, utlät sig att han skulle hämnas sin familjs oförrätter, och under desse, med flera uttryck och utlåtelse, sprang han till och högg Lewenhagen tvenne slag vid örat. Lewenhagen stod härvid orörlig, och blott bad de närvarande noga se hvad som passerade. De Broën fortfor i sin hetta, och, på åtvarning af några, som förehöllo honom hans oanständiga uppförande, pekade han på hjertat och tecknade på halsen, att han ej frågade efter om han, för att hämnas sin familjs lidande, skulle mista hufvudet på stupstocken, under hvilket allt han flere gånger sprang till och slog Lewenhagen minst 5 slag på åtskilliga ställen i hufvudet. Under allt detta stod Lewenhagen som förut orörlig, hvarefter han, Crohn och Grönvall ingingo uti »abonnementsrummet, der vi tillstängde och riglade dörrarne.»¹

De Broën kunde icke förneka att så tilldragit sig, men förklarade, att han, efter Lewenhagens ankomst till staden, som egt rum för få dagar sedan, erhållit kunskap om att denne sökt tubba större delen af de vid de Broëns trupp anställda aktörerne att bryta kontrakten. Emellertid återkallade han nu sin i hettan fälda beskyllning, att Lewenhagen skulle förfalskadt skuldsedlar.

Med denna afbön samt ersättning för skada syntes Lewenhagen nöjd, endast anmärkande att han »erhållit kongl. maj:ts nådiga privilegium till upprättande af en

¹ Lewenhagen företedde sedermera i rätten en så lydande fältskärsattest:

»På begäran har jag undertecknad besigtigat Directeuren, Herr *Pett. Joh. Lefvenhagen* och funnit honom hafva:

- 1:mo. En Blånad under högra Ögat af en åtta styfvers storlek.
- 2:do. En Blånad under vänstra Ögat, något mindre.
- 3:tio. På öfra leppen åt wenster et sår af en half tums längd, och samma sidan på läppan svuln.
- 4:to. Vänstra kinden svuln.
- 5:to. små obetydliga kulor på Hufvud.
- 6:to. Klagar sig öm i hela hufvud, men besynnerligen ifrån högra ögat till högra örat.

At sådant förhåller sig til alla delar intygas, med den wanliga bekräftelsen: Så sant mig Gud hjelpe till Lif och själ. Götheborg d. 21 Decemb. 1805.

E. A. Huthé.»

egen teatertrupp, uti hvilket nådiga privilegium han blifvit nämnd *teaterdirigerande*, hvadan han alltså icke tror sig böra kallas för »teaterföreståndare», hvilket endast utmärker dem, som under någon annans privilegium öfver en teater eger uppsigt och densamma förestår.»

Allmänne åklagaren, stadsfiskal Johan Govert In de Betou, var likväl icke nöjd med att de Broën blott återtog den utkastade grofva beskyllningen, utan begärde förklaring, och de Broën måste då erkänna, att han icke hade någon annan grund därför, än att hans far, Abraham de Broën, berättat att, när han för längre tid tillbaka skulle med sin trupp resa från Stockholm, hade några af hans aktörer blifvit bysatta för af dem utgifne skuldsedlar, hvilka han misstänkt varit fingerade, helst nämnda aktörer genast efter hans afresa lössläpptes ur häktet och funnit anställning hos Lewenhagen.

På ett dylikt löst antagande stödde sig således den lättsinniga anklagelsen för förfalskning.

Emellertid ville Isak de Broën bevisa, att en del af hans nuvarande aktörer blifvit utsatta för öfvertalningsförsök från Lewenhagens sida, och han hade såsom vittnen inkallat orkesteranförarne Lundholm och Johan Gabriel Svanberg, skådespelarne Carl Edman och Magnus Hjortsberg samt aktriserna Elisabet Sandström, Carolina Blomgren och Christina Åberg, hvilka sålunda skulle varit de som utsatts härför.

Motpartens rättegångsbiträde, Quillströmers, invände dock att dessa vittnen icke borde höras, emedan de voro att betrakta såsom de Broëns enskilda tjänare. I anledning häraf upplyste de tre aktriserna, att deras kontrakter voro avslutade med fru de Broën, men derjemte äfven under-tecknade af teaterns föreståndare, Isak de Broën. Denne senare medgaf detta, under förklaring, att sådant skett af den orsak att han förestode sin mors teater, men att hon ensam innehade privilegierna samt att han sjelf tjänade vid truppen emot lön. Aktören Carl Edman åter upplyste, att han icke hade något kontrakt, utan var anställd emot månatlig lön, samt att man icke öfverenskommit om hur länge han skulle stanna.

Slutet blef att parterna ingingo förlikning, hvarefter rätten dömde de Broën att för ärerörig beskyllning och öfvervåld böta 43 daler smt, eller 14 rdr 16 skill. banko,

samt ersätta Lewenhagens rättegångskostnader med 4 rdr banko.¹

*Spellista.*²

- 1805 Månd. 7/10 ?
- » Torsd. 10/10 ffg. *Grefven af Burgund*, dram 4 a. af Kotzebue, samt ffg. *Teaterskrifvaren*, fars 1 a. med sång.
 - » Fred. 11/10 *Den lille matrosen*, op. com. 1 a. samt *Claudine eller Skoputsaren*, dram med sång 1 a.
 - » Månd. 14/10 *Willervallan*, kom. 5 a. af Kotzebue, samt ffg. *Skiljoväggen*, kom. 1 a³.
 - » Torsd. 17/10 ?
 - » » 24/10 f. 2 ggn *Grefven af Burgund* samt *Dalaröflickan* eller *Den ädelmodige sjökaptan*, operett 2 a.
 - » Fred. 25/10 *Grefven af Castelli*, dram 3 a. samt *Komedien in promptu* 1 a.
 - » Torsd. 31/10 *Besöket eller Atrån att lysa*, kom. 4 a. af Kotzebue, samt *Hemligheten*, operett 1 a.
 - » Fred. 1/11 *Johanna af Montfaucon*, dramat. historiemålning af 14:e årh. 5 a. af Kotzebue.
 - » Onsd. 6/11 I anledning af konungens födelsedag en Prolog, hvar efter *Han blandar sig i allt*, kom. 5 a.
 - » Fred. 8/11 ffg. *Leonora* eller *Den farliga skogen*, dram 3 a. samt f. 2 ggn *Teaterskrifvaren*.
 - » Tisd. 12/11 f. 3 ggn *Grefven af Burgund* samt *Den tillfällige fadren*, kom. 1 a.
 - » Torsd. 14/11 ffg. *Fiskaren*, operett 2 a. »Priserna äro i anseende till kostnaderna för pjesen i banco. de Broën.»
 - » Månd. 18/11 ?
 - » Tisd. 19/11 f. 2 ggn *Fiskaren*.
 - » Torsd. 21/11 f. 2 ggn *Johanna af Montfaucon*.
 - » Månd. 25/11 ?
 - » Onsd. 27/11 f. 3 ggn *Fiskaren* samt *De bågge Crispinerna* eller *Tvillingbröderna*, op. buffa 2. a.
 - » Torsd. 28/11 ffg. *Den kloka frun i skogen* eller *Den stumme riddaren*, dram. 5 a. af Kotzebue.
 - » Tisd. 3/12 f. 2 ggn *Den kloka frun i skogen*.
 - » Torsd. 5/12 f. 2(!) ggn *Två mäppers hustru*, dram. 3 a. samt f. a. ggn *Hemligheten*.
 - » Tisd. 10/12 f. 4 ggn *Fiskaren* samt *Advokaten och skrifvaren* eller *Predika med exempel*, kom. 1 a.
 - » Onsd. 11/12 Recett för fru *de Broën d. y.*: *Juden*, dram 5 a. samt *Tunnbindaren*, pantomime 1 a. Mellan pjeserna exequerar Hr *Lundholm* en konsert af Fränzel, med fullstämmig orkester.
 - » Torsd. 12/12 ffg. *Nanine* eller *Den öfvervunna fördomen*, kom. 3 a. af Voltaire samt f. sista ggn *Byn i bergen*, kom med sång 2 a.
 - » Månd. 16/12 f. 2 ggn *Willervallan* samt *Arlequin trollkarl* eller *Rivalen*, pantomime 1 a.

¹ *Kämnarsrättens dombok i brottmål 1805* 23/12, 1806 8/1 och 10/1.

² Efter annonser i *Götheb. Tidningar*, *Nyheter* och *Allehanda*.

³ Enligt befintlig affisch.

- 1805 Tisd. ^{17/12} ffg. The assembléen eller Tadelskolan, kom. 5 a.
 » Torsd. ^{19/12} f. 2 ggn *Nanine*, samt f. 2 ggn *Den lille matrosen*.
 » Fred. ^{20/12} Recett för Hr *Lambert: Det besynnerliga spektaklet* med *prolog*, fars 1 a. med kupletter, samt f. 5 ggn *Fiskaren*.
 » Fred. ^{27/12} ?
 1806 Fred. ^{3/1} Recett för *Magnus Hjortsberg*: ffg. *Den försonade fadren*, hvarefter Hr *M. Hjortsberg* dansar en Hornpipe; till sist *Den listiga enkan*.
 » Onsd. ^{8/1} Recett för mamsell *Sandström*: Grefvarne af *Klingsberg*, lust. 4 a. samt *Ålskaren, författare och dräng*, kom. 1 a.
 » Torsd. ^{9/1} ?

* * *

Efter den uppfriskande reportoar, på hvilken Dramatiska teaterns sujetter haft att bjuda, styrde man nu för fulla segel åter in i de gamla farvattnen, hvilket bäst ådagalägges genom att man under nu ifrågavarande speltermin gaf icke mindre än 6 nya stycken af Kotzebue, nemligen dramerna *Grefven af Burgund* och *Den kloka frun i skogen* samt komedierna *Byn i Bergen*, *Den listiga enkan*, *Besöket* och *Grefvarne Klingsberg*, hvarjemte af denne författares förut uppförda arbeten gäfvos »Villervallan»¹

¹ Den enda affisch, som från denna tid finnes bevarad, är för representationen den ^{14/10} 1805, upptagande rollfördelningen för »Villervallan» sålunda:

Hr <i>Langsalm</i>	spelas af hr <i>Bjur</i>
fru <i>Langsalm</i>	» » m:ll <i>Sandström</i>
<i>Charlotte</i>	» » » <i>Blomgren</i>
<i>Fritz Hurlebusch</i>	» » hr <i>de Broën</i>
major <i>Langsalm</i>	» » » <i>Laurent</i>
<i>Sophie</i>	» » fru <i>de Broën</i> d. y.
<i>Sélicour</i>	» » hr <i>Lambert</i>
fru <i>Krick</i>	» » m:ll <i>Åberg</i>
nattväktaren	» » hr <i>Edman</i>

Med afseende på spellistan måste betonas dess ofullständighet, beroende på att spektaklerna icke ordentligt annonserades. Enligt fru de Broëns förut meddelade räkning till Crohn hade 37 spektakler gifvits, deraf det första den ^{7/10} 1805 och det sista den ^{9/1} 1806, hvaremot spellistan icke upptager fler än 26.

Af en notis i *magistratens politieprotokoll* ^{29/1} 1806 synes att Konungens Befallningshafvande den ^{27/1} infortrat och magistraten redan den ^{25/1} insänt en »Förteckning på de Theaterpjäser här i staden under förra året blifvit upförde»; i *Bref Conceptboken* i Länsarkivet finnes mycket riktigt anteckning om mottagandet af magistratens lista, men bredvid är anmärkt: »Den 31 Jan. exp. till Statssecret. Rosenblad».

och »Johanna af Montfaucon», således 8 pjäser, hvilka tillsammans gåfvos vid 13 representationer, eller med andra ord: hvartannat spektakel upptogs mer eller mindre af något alster af Kotzebue.

Grefvarne Klingsberg, komedi i 4 akter af Kotzebue (Die beiden Klingsberge) hade nyss förut, eller den 16 Juni 1805, gifvits med stor framgång på Arsenalsteatern i Stockholm efter en af Altén verkställd öfversättning. Pjäsen är i rikt mått en profkarta på författarens såväl dåliga som goda sidor; dialogen är ledig och delvis kvick, men den moraliska halten i handlingen mer än tvifvelaktig.

De båda grefvarne *Klingsberg*, far och son, äro hvarandra så till vida lika, att de icke tänka på eller sysselsätta sig med annat än lumpna kärleksintriger och förförelseplaner, hvilkas föremål bero af omständigheterna; i hvardagslag nöjer man sig med *Ernestine*, kammarjungfru hos grefvinnan *Wöllwarth*, den äldre grefvns syster, men i annat fall tvekar man icke att rent af anfälla fullständigt obekanta damer, sådana som *Henriette von Stein* och baronessan *Amalia von Stein*, gift med den förras bror, löjtnant *von Stein*. I denna nobla kapplöpning mellan far och son, distanseras naturligtvis som sig bör den förre af sin yngre, rörligare och mera förslagne rival, hvilken slutligen författaren anser hafva blifvit förälskad på allvar, ehuru åskådaren har åtskilligt svårt att tro derpå.

Emellertid företer stycket en hel del lustiga situationer, särskildt när en af de båda älskarne oförmodadt finner den andre jaga på sin mark, eller när fadern tvingas af omständigheterna att inför sonen draga moralpredikantens kappa öfver sina axlar, omedelbart efter det han gjort allt för att ådagalägga, att han icke är rätte mannen att hålla dylika förmaningstal.

En bland terminens bättre nyheter var tvifvelsutän *Theaterskrifvaren*, komedi eller rättare fars i en akt af den unge, nyss aflidne extra ordinarie kanslisten i Bergskollegium Erik Reinhold Lilljestjelke, hvilken pjäs för första gången gafs på Djurgårdsteatern nästan jemnt en månad innan den kom till uppförande i Göteborg.

Det hela är visserligen en obetydlighet, men rolig utan att vara tvetydig. Redan inledningsscenen, der *Juliana*, teaterförfattare *Källerts* syster, sitter samtalande med sin från landsorten komne brorson *Jöns* om gemensamma be-

kanta från den senares hemtrakt, är egnad försätta åskådardarne i godt lynne:

Juliana

»Nå, än kammarrådinnan Slammerhjelm, hur är det med henne?»

Jöns

»Åh jo, bra.»

Juliana

»Hon fortfar väl ännu med sina omdömen öfver menniskor och deras gerningar?»

Jöns

»Å nej, nu på fyra månader har hon inte sagt ett ord?»

Juliana

»Hvad då? hon är väl inte död?»

Jöns

»Jo faster, hon är i Herranom.»

Juliana

»Kors är min goda vän fru Slammerhjelm död! Och att ingen skrifvit mig till en enda rad!»

Jöns

»Ja säg då!»

Juliana

»Jag hade bref ifrån henne i fjol, Mickelsmässoafton.»

Jöns

»Jaså, å hon talte inte om att hon skulle dö?»

Men Jöns blir emellertid icke riktigt väl till mods när fastern omtalar, att hon sett den aflidnas vålnad: detta påminner honom om att det spökar i hans rum. Det hjälper ej att hon lugnar honom med den försäkran att hon själf bott der utan att höra något.

»Ja det kan väl vara, men nu bor fan der om nätterna och därför vill jag icke bo der om dagarne.»

Emellertid synes Jöns verkligen få rätt. När han blifvit ensam håller han en liten vidräkning med sig själf:

»Si så, nu har jag frukosterat — den som kom upp med det modet, det var ingen dum karl det; och att man får sofva, det är också en bra inrättning. Men hva' skall jag nu göra? Jo, efter jag är så här solo, så ska' jag göra en liten komedi. Jag har märkt att jag har fallénhet för poesin, å det vore synd om jag själf skulle qväfva mitt geni. För att begynna med skall jag skrifva till mamsell Lisa ner i Askersund — ack, hva' hon ska' tycka om att få sej ett bref på vers; det är en så god flicka och håller så rasande mycket af mej. Nå, nu ska' jag begynna — — —

»För dig min söta vän, mitt lif jag ville döda — —

det der var en vacker rad — om jag nu kunde få ut mitt namn på andra raden —

»För dig min söta vän, mitt lif jag döda ville,
Och att det sker på vers, det kommer af mitt snille!

Ja, se nu finner jag först att jag är född för poesin, och så önska alltid söta mor att jag skulle bli en skalk — det blir han säkert, sa' far min — men vidare:

Det är tre månar nu se'n jag dig skildes vä,
Men jag mår lika bra — — — —

Nu blir det värsta att få nånting som passar på vä». (Man ropar på honom) Nå, hvad är det nu? Jag har inte tid, jag sitter på mitt embetsrum (man ropar åter) — Nå, nå, jag kommer:

»Men jag mår lika bra» — — —

Medan han är borta inkommer *Berghoff*, som älskar Källerts dotter *Sophie*, och nu begagnar tillfället att få träffa henne ensam. Han hör dock en karl komma och skyndar krypa under det med ett stort täcke öfverhöljda bordet. Det är Jöns som återkommer:

»Det är fasligt att man inte får vara med frid, när man sitter och poeserar. Om jag vore en riktig författare, så snäste jag af dem. När jag nu sitter och arbetar i vitterheten, så komma de med sina kökssysslor. Hvar var det jag var? Jo, det var att få något ord som kunde bli kamrat med »vä» —

Men jag mår lika bra — — —

(Man ropar: Jöns, kom in ett ögonblick, bara ett handtag) — Jag ger fan alla handtag. Det var skada, jag var på så god väg —

»Men jag mår lika bra — — —

Nu kryper *Borghoff* fram under bordet, undrande hvem det är, som har så ondt om rimslut, och läser:

»Det är tre månar nu, sen jag dig skildes vä,
Men jag mår lika bra — (tillägger i manuskriptet)
— och är ett lika få.

Poetens förvåning blir naturligtvis mycket stor, när han återkommen får se den opåräknade hjälpen, men förvåningen stegras till fasa, när den okände hjälparen börjar uppträda som spöke, bär underifrån bort bordet och nyper honom i benet; det hjälper ej att Källert förkastar tillvaron af spöken, och att tron på dylika endast gör honom löjlig, ty Jöns menar ändå:

»Ja visst är det löjligt
 sådant sällskap få.
 Farbror är det möjligt
 att ett bord kan gå?
 Jag satt och fundera
 På min fjerde rad,
 När Ert bord spatsera
 Å la promenade!»

Pjesen är på detta sätt en följd af lustiga, oförargliga upptåg, men hvarför han fått benämningen »Theaterskrivaren» är svårt att förstå, då Källert ej är hufvudpersonen och då ännu mindre hans dramatiska författarskap spelar någon roll.

I afseende på repertoaren är vidare att påpeka det man nu gaf Patrat's skådespel *Fiskaren* i imitation af Nordforss och med musik af Bruni, äfvensom *Två männers hustru*, dram i 3 akter af Pixérécourt, med divertissement af sång och dans, öfversatt af Lars Hjortsberg, en pjes som rätt länge bibehöll sig på scenen. Att lägga märke till är äfven, att man denna speltermin gaf *Nanine* eller *Den öfvervunna fördomen* af Voltaire. Dessutom tillkommer fru de Broën äran att hafva först af alla här infört *Sheridan*, genom hans berömda *Tadelskolan* eller *Théassemblén*.¹

Under terminen gäfvos tvenne pantomimer, nemligen »Tunnbindaren» och en ny, *Arlequin trollkarl* eller *Rivalen*. För öfrigt händer det att ännu fler uppförts, ty äfven nu finner man, att annonseringen om spektaklerna varit mycket bristfällig; det heter nemligen den ¹²/₁₂ att »Byn i bergen»

¹ Det kan förtjena nämnas, att man till firande af konungens födelsedag gaf den ⁶/₁₁ 1805 en *Prolog* samt — *Han blandar sig i allt*. Detta stycke, en af Jünger lyckligt utförd bearbetning af Susanne Centlivres »The Busy Body, var i och för sig ett genom liffull dialog och några mycket originella, komiska situationer underhållande stycke, men hvars titel hade olyckan städse betraktas såsom en hänsyftning på Hans Maj:t Gustaf IV Adolf. Så också nu. I anledning af pjesens uppförande den ¹⁴/₁₁ 1822 under Carl Wildners vistelse i Göteborg, erinrar *Göteborgs Aftonblad* hur Lindqvist (!) på sin tid affischerade denna komedi »samma eftermiddag som underrättelse hitkom, att f. d. konungen beslutat föra krig mot främmande och öfverföra trupper till Pomern, men att länets höfding lät polisen bortrifva affischerna. Publiken hade redan samlats, då från scenen tillkännagafs att den annonserade pjesen ej fick gifvas. I stället gafs ett par småpjeser. Teaterdirektören uppkallades följande dag till landshöfdingen, men förklarade att han icke af uppsåt gjort det olyckliga valet.»

då gafs för »sista» gången, ehuru en »första» aldrig omnämnes.

Äfven under denna speltermin uppträdde åtminstone en gång mellan pjäserna violinisten *Lundholm*, utförande en konsert af Fränzel med orkesterackompagnement.

Peter Johan Lewenhagen ^{20/1—6/6} 1806.

Det var på våren 1804 Lewenhagen senast lemnade staden. Hans återkomst nu bådades af tillkännagifvandet¹:

»Af *Skånska Provinsens Dramatiska Sällskap* öppnas mit kongl. Privilegerade Theaterwerk i slutet af denna månad. De resp. Herrskaper, som för wintertermin åstunda Abonnement, då blott Spectakler gifwas 2:ne gånger i weckan, Måndagar och Thorsdagar, behagade låta sig anteckna på mitt contoir.

Ludv. Hinr. Crohn».

Af detta torde man kunna sluta, att Lewenhagen under mellantiden företrädesvis uppehållit sig i Skåne. Truppen utgjordes nu af

direktör: *Peter Johan Lewenhagen*.²

aktriser: Fru *Maria Christina Lewenhagen* född *Björling*
Mamsell *Fredrika Gustafva Colling*
Fru *Sofia Rebecka Bergqvist* f. *Rörström* och antagl.
» *Eva Regina Wildner* född *Levin*.

aktörer: *Carl Wildner*
Fredrik Wilhelm Ståhlberg
A. P. Berggrén
Agrell
Johan Wilhelm Spetz
Turdin och
Jonas Sundman.

orkesteranförare: *C. M. Lundholm* och *Joh. Gabriel Svanberg*?

¹ *Götheborgs Allehandå* ^{3/1} 1806.

² Bland anmälde resande ^{17/1} 1806 finnes: *Lewenhagen* med fru och trupp, från Skåne, den förre boende i n:o 32 Sillgatan samt *F. W. Ståhlberg* och mamsell *Colling*, likaledes från Skåne, båda boende i »Vaktmästare Lindgrens hus».

Det är mycket antagligt, att denna förteckning icke är fullständig, men saknaden af affischer tillåter icke någon vidare komplettering. I alla händelser hade truppens sammansättning blifvit väsentligt olika mot under förra vistelsen här; afgångna voro sålunda: herr och fru Hedin, mamsellerna Lindberg, Ahlqvist, Th. M. Levin, Fabrine och Sandberg samt aktörerne Dahlberg, Petersson, Lambert, Lönnbom, Wohlrath och Österholm, hvaremot tillkommit: fru Bergqvist, mamsell Colling samt aktörerne Agrell, Sundman och Spetz. De senare voro dock alla, med undantag af Agrell, gamla bekanta: mamsell Colling hade senast varit här 1802, anställd hos Anders Lundqvist; Spetz synes kommit från Djurgårdsteatern och hade uppträdt i Göteborg 1805 med de Broënska truppen; Sundman åter hafva vi icke spårat sedan han år 1800 fanns hos Lindqvist. I fru Bergqvist återsåg publiken en bildad och allmänt omtyckt skådespelerska, hvilken såsom Sofia Rebecka Rörström den 13 Mars 1789 debuterade här i Babets roll i »Colin och Babet». Hon var född 1772 och blef vid 23 års ålder gift med teaterdirektören Jonas Fredrik Rydström, och efter hans död 1798 med tullförvaltare Johan Anders Bergqvist.

Agrell var deremot nybörjare på scenen. Det heter i annonsen om spektaklet den 3 Febr., då man gaf »Siri Brahe och Johan Gyllenstjerna»: »I denna piece kommer en ung debutant att för första gången visa sig uti hertig Gustaf Adolfs roll»; den 10:de uppträdde vidare »en ung debutant» i sekreterare Hedersons roll i »Bröllopsgåfvan» eller »Den sällsynta broderskärleken», och tre dagar senare spelar en debutant Don Juan de Velasquez i »Cora»; slutligen heter det den 27 Februari: »Herr Agrell debuterar för första gången i Almazzos roll» i »Spanjorerna i Peru» eller »Rollas död». Det kan ju knappast betvivlas, att det är samme debutant, som uppträdde i alla dessa roller, helst man icke känner att det fanns vid truppen någon annan nybörjare.

Dock förtjenar det anföras att man genast i början af speltermen läste i tidningarne följande¹:

»Anständig ungdom af båda könen, med vacker figur, education, god sångröst, men framför allt tillförlitliga witsord om oklanderligt lefnadssätt, äga tillfälle som debutanter uti hwad roller de sjelfva åstunda och kunna finnas capable til, få wisa

¹ *Götheborgs Tidningar* 23/1 1806.

sig på Theatern under innewarande winter-termin; reuserar en sådan Debut, kunna de göra sig säker räkning på förmånligt engagement.

P. J. Lewenhagen.»

Det är ju sålunda tänkbart, att någon eller några af de anförda debuterna kunna vara resultatet af denna annons, liksom äfven att Agrell på detta sätt kommit in vid teatern.

Visst är i alla händelser, att direktören lyckades få tillsammans ett antal 12- till 13-åriga barn, hvilka såsom »Theaterns elever» den 20 Febr. spelade de Florians lilla komedi »Biljetten och lottsedeln», liksom de den 11 April gåfvo en »Entrée» och den 13 Maj uppförde ett dansdivertissement. Måhända var det äfven dessa elever, som nio dagar senare uppträdde i Delands komiska ballett »Arlequin och Colombina».

Till omvexling spelade *Lundholm* mellan akterna violinkompositioner af Rode och Eck samt exequerade den 30 Maj, tillsammans med den från Göteborg bördige violinisten i hofkapellet *Johan Gabriel Svanberg*,¹ en dubbelkonsert af Du Puy.

Med afseende på seder och bruk på teatern denna tid må nämnas, att direktören såg sig föranlåten att genast i annonsen om den första representationen tillkännagifva: »För ordnings bibehållande får man anhålla, det den Resp. Publiken täcktes förlåta, att entré på Theatern under representation ej kan tillåtas». Man hade, som vi förut sett, upprepade gånger utfärdat förbud mot inträde mellan kulliserna, men detta synes föga hjälpt.

Ännu sämre var det stäldt med ordningen i salongen, så länge man icke infört numrerade platser. Det heter i anledning häraf den ¹⁰/₂ 1806 i *Götheborgs Tidningar*:

»Som wid Spectaklerne oredor och trängsel, äfven de obehagliga följder yppats, at flere af den Resp. Publiken för sina Billetter ej kunnat intaga deras tillhöriga ställen, derigenom at Billetter på de högre platser begagnats til entréer å de mindre, så wågar man utbedja sig hos den högresp. Publiken, som en godhet, nödwändig för ordningens bibehållande, det hwar och en täcktes hädanefter intaga den plats dess innehafwande billett utwisar, utan at sedan utbyta den mot någon af de lägre».

¹ Son af bagaremästaren i Göteborg *Jacob Svanberg* och dennes hustru *Maria Christina Öhlander*, samt född 1782 eller 83 död ²⁵/₄ 1825. Var gift med aktrisen *Carolina Sofia Richter*, men skild 1822, hvarefter hon blef omgift med flöjtisten vid hofkapellet C. F. Bock. Joh. Gabr. Svanberg var bror till teaterdirektören *Christoffer Svanberg*. Han kallas i *Kämnarsrättens dombok i brottmål* ⁸/₁ 1806 *Jacob Gabriel*.

Det tycks väl som något dylikt bort falla af sig sjelft, men så var det icke. Reformen, äfven på det sceniska området, kräfvade rundelig tid att mogna, och man kunde icke begära, att teatern i Göteborg i detta fall skulle gå i spetsen, sålänge man icke hade bättre ordnadt på vida större scener. I kongl. teatern i Köpenhamn höjde man priserna 1812, men beredde deremot publiken en beqvämlighet, som man föreställde sig, i det att platserna på parkett och första parterr numererades, men, då man icke tillika kom på den enkla tanken att derjemte numrera biljetterna, hvarigenom åskådarna tillförsäkrades rätten till en viss plats, så vållade denna inrättning så mycken oreda och förvirring, att den blef publiken till ännu större besvär än förut och snart måste upphävas. Ännu 1823 saknade den danska kongl. teatern numererade platser, åtminstone på parterr, och biljetthinnehafvarne måste samla sig vid ingången, för att, när dörrarne en timme före representationens början öppnades, trängas och slåss om att komma först till de goda platserna.¹

Till detta obehag — att man, efter att hafva köpt biljett, aldrig var säker om att erhålla en någorlunda god plats — kom ett vida allvarligare. Ehuru teaterbyggnaden icke var mer än omkring 30 år gammal, började man dock hysa vissa farhågor för dess bestånd, och, fastän man i detta fall saknar nästan alla närmare underrättelser, finnes det likväl en handling som visar, att man rent af befarade att delar af salongen skulle instörta. Detta intyg lyder sålunda:²

»Sedan jag kommit i erfarenhet det flere af Stadens innevånare hyst fruktan at Spectakelhuset skulle vara mindre säkert, så at Second och Galleri kunde ramla ner, och olycka derigenom förorsakas, får jag äran tillkännagifwa at, på Högädla Magistratens befallning, hela Huset af hrr Byggmästare *Fleuther*, snickare *Hultman* och Byggmästare *Möller* blifwit besigtigat och befunnits ganska säkert, men, till ytterligare förekommande af wädeliga händelser, 15 starka jernboltar skulle dragas genom Lektarne i hela Huset, som äfwen är skedt, och således icke det minsta numera at befara.

Ludw. Hinr. Crohn.»

Alldeles otvetydigt framgår af denna förklaring att, då besigtningmännen icke kunnat tilldela huset högre betyg än att det var »ganska säkert», allmänhetens farhågor så-

¹ *Th. Overskou*, Den Danske Skueplads IV: 242.

² *Göteborgs Allehanda* 25/2 1806.

lunda varit berättigade, något, som dessutom erkändes af egaren, då han förklarade, att »numera» icke något vore att frukta.

Som vanligt uppstod krångel med betalningen af afgifterna för spektaklerna, och kronouppbörds-kassören Martin Areschoug anmälde sålunda hos magistraten, att vinhandlare L. H. Crohn häftade i skuld för 112 rdr banko i spinnhus- och bevillningsafgift för af teaterföreståndare Lewenhagen gifne 48 representationer, hvilket belopp Crohn dömdes betala, så framt han ville undgå utmätning.¹

Recetter för terminen lemnades fruarna Lewenhagen och Bergqvist, mamsell Colling, aktörerne Wildner, Sundman och Spetz, truppen samt de fattige.

I Crohns anförda inbjudan till abonnement yttras, att afsigten var att spela tvenne gånger i veckan, nemligen Måndagar och Thursdagär. Detta vidhölls äfven till början af Mars, derefter man spelade mera oregelbundet, så att representationer förekommo under alla veckans dagar utom Lördagar och Söndagar.

* * *

Spellista.²

- 1806 Månd. ²⁰/₁ ffg. Natur och skyldighet, dram 5 a. af Pelletier Volmeranges.
- » Torsd. ²³/₁ *Lycksökaren*, dram 4 a. af Lindegren, samt *Qui pro quo* eller *Den döfve och blinde*, lusts. 1 a. efter Patrat och D'Arien.
- » Månd. ²⁷/₁ ffg. Ida von Kirchberg eller Frihet ger sällhet, grafven lugn, dram 5 a. af assessor Falson, öfvers. Ämnet är taget af Lafontaines Ida von Tockenborg.
- » Torsd. ³⁰/₁ *Figaros bröllop* eller *Den fjolliga dagen*.
- » Månd. ³/₂ *Siri Brahe* och *Johan Gyllensjärna*, dram 3 a. Derefter *Quinnorna* och *förtroendet*, op. com. 1 a.
- » Torsd. ⁶/₂ f. 2 ggn *Natur och skyldighet*.

¹ Magistratens politiprotokoll ⁸/₁₀ 1806. Spellistan upptager 50 föreställningar; således måste 2 blifvit inhiherade. I samma källa förekommer den ²⁹/₁₂ 1806: »Theaterföreståndaren *Lewenhagens*, i skrifvelse från konungens befallningshafvande den ²⁴/₁₂, insända underdåniga ansökning angående dess Theaterinrättning i landsorterna, skulle, i följe af kongl. maj:ts åtecknade remiss, kommuniceras vinhandlare Crohn, och handlingarne derefter skyndsammast återsändas till kongl. maj:t». Tvifvelsutan gällde detta en ansökan om teaterprivilegium för landsorten, hvilken ansökan, i hvad den rörde Göteborg, naturligtvis skulle delgifvas Crohn, som förut innehade privilegium för staden.

² Efter annonser i *Götheborgs Allehanda*, *Nyheter* och *Tidningar*.

- 1806 Månd. $10\frac{1}{2}$ *Bröllopsgåfvan* eller *Den sällsynta broderskärleken*, dram 5 a., öfvers.
- » Torsd. $13\frac{1}{2}$ *Cora* eller *Solens prestinna*, dram 5 a. af Kotzebue.
- » Månd. $17\frac{1}{2}$ f. 2 ggn *Cora*.
- » Torsd. $20\frac{1}{2}$ ffg. Det dubbla bedrägeriet, kom. 3 a., samt *Biljetten och lottsedeln*, kom. 1 a. af le chevalier de Florian; exeqveras af Theaterns elever, 12—13 åriga barn.
- » Månd. $24\frac{1}{2}$ *Epigrammet*, dram 4 a. af Kotzebue.
- » Torsd. $27\frac{1}{2}$ *Spanjorerna i Peru* eller *Rollas död*, svit till *Cora*, 5 a. af Kotzebue.
- » Månd. $3\frac{1}{3}$ f. 2 ggn *Spanjorerna i Peru*.
- » Tisd. $4\frac{1}{3}$ *Recett för fru Levenhagen: Den värdige medborgaren eller Rättvisan är för alla*, dram 5 a. af D. G. Björn.
- » Torsd. $6\frac{1}{3}$ *Doktor Pelit* eller *Operationen*, dram 5 a. af Lindegren.
- » Månd. $10\frac{1}{3}$ *Sidoarfvingen* eller *Forvagnen i Joigny*, kom. 5 a., samt *Misstaget* eller *Gamla fröken*.
- » Torsd. $13\frac{1}{3}$ *Redlighetens seger öfver förtalet*, dram 5 a. af Kotzebue.
- » Månd. $17\frac{1}{3}$ *Schackmachinen* eller *Konstmakaren den andre*, lusts. 4 a., fri öfversätt., samt *Hofrådinnan af Gyllenholm*, lusts. 1 a.
- » Tisd. $18\frac{1}{3}$ *Recett för Hr Wildner: Förlikningen* eller *Brodertvisten*.
- » Torsd. $20\frac{1}{3}$ *Förmyndaren* eller *Den misskände människovännen*, dram 5 a., öfvers., samt *Efter bokstaften* eller *Den enleverade älskaren*, lusts. 1 a., öfvers. af Altén.
- » Onsd. $26\frac{1}{3}$ ffg. *Iphigenie den andra* eller *Gamla Grekiska historien*, op. com. 3 a. af Envallsson, parodi på *Iphigenie uti Tauriden*, samt *Kapten Puff*.
- » Torsd. $27\frac{1}{3}$ på begäran f. 2 ggn *Epigrammet*.
- » Fred. $28\frac{1}{3}$ f. 2 ggn *Iphigenie den andra* samt f. 2 ggn *Den enleverade älskaren*.
- » Tisd. $8\frac{1}{4}$ *Camilla* eller *Det underjordiska hvalfvet*, skåd. med sång 3 a. af Marsollier, öfvers. af Envallsson, dedicerad till fruntimren, musik af Dalayrac.
- » Torsd. $10\frac{1}{4}$ *Helmfelt* eller *Den återfunne sonen*, dram 5 a. af Gustaf III. Pjesen representeras med lika dekoration och kostym som på kongl. Dramatiska teatern i Stockholm.
- » Fred. $11\frac{1}{4}$ *Recett för Hr Sundman: Den okände sonen*, dram 5 a. af Kotzebue. Derefter exeqverar Hr *Lundholm* en *Air* med variationer af Rode, och till slut gifves en *Entrée* af Theaterns elever.
- » Månd. $14\frac{1}{4}$ f. 2 ggn *Camilla*.
- » Tisd. $15\frac{1}{4}$ *Konstmakaren den förste*, kom. 3 a., samt *Den obelänk-samme* eller *Den narrade abbén*.
- » Onsd. $16\frac{1}{4}$ f. 2 ggn *Siri Brahe* och *Johan Gyllenstjerna* samt *Älska-ren, författare och dräng*
- » Torsd. $17\frac{1}{4}$ f. 3 ggn *Siri Brahe* och *Johan Gyllenstjerna* samt f. 2 ggn *Älskaren, författare och dräng*.
- » Fred. $18\frac{1}{4}$ f. 3 ggn *Natur och skyldighet*.
- » Månd. $21\frac{1}{4}$ f. 3 ggn *Iphigenie den andra* samt *Komedien in promptu*.
- » Torsd. $24\frac{1}{4}$ *Tanddoktorn*, fars 3 a. blandad med sång; samma musik bibehållen hvarmed pjesen uppförts på kongl. Dramat. teatern. Derefter *De objudne gästerna* eller *Kanonikus i Mayland*, lusts. 1 a.

- 1806 Månd. ^{28/4} *Skrifpulpeten* eller *Ungdomens faror*, dram 4 a. af Kotzebue.
- » Tisd. ^{29/4} Recett för mamsell *Colling*: *Den knarrige*, kom. 3 a., samt *Ja och Nej*, kom. 1 a.
- » Fred. ^{2/5} *Corsicanerne* eller *Naturens seger*, dram 4 a af Kotzebue.
- » Månd. ^{5/5} f. 2 ggn *Konstmakaren den förste* samt f. 2 ggn *Den obetänksamme* eller *Den narrade abbéen*.
- » Torsd. ^{8/5} *Oscar*, *Ossians son*, trag. 5 a. på vers. af Kullberg.
- » Månd. ^{12/5} *Slotterölet* eller *Kronofogdarne* samt *Engelsmannen* eller *Den förnuftige token*, lusts. 1 a., öfvers. af Björn.
- » Tisd. ^{13/5} Recett för fru *Bergqvist*: f. 2 ggn *Skrifpulpeten*; derefter exeqverar Hr *Lundholm* en solokonsert af Eck, och till slut ett *dansdivertissement* af teaterns elever.
- » Fred. ^{16/5} *Den falska blygseln*, dram 4 a. af Kotzebue, öfvers. af Eurén.
- » Månd. ^{19/5} *Äktenskapsskillnaden*, moral. lusts. 2 a., samt *Den blinde älskaren*, kom. 2 a. af Lindegren.
- » Tisd. ^{20/5} Recett för Hr *Spetz*: *Äfventyr öfver äfventyr*, kom. 3 a., öfvers. af Björn, samt *Storskrytarne* i *Gascogne*, kom. 1 a., öfvers. Mellan pjeserna spelar Hr *Lundholm* en Solokonsert af Rode, med fullt ackompagnement.
- » Torsd. ^{22/5} *Den otrogne svartsjuka*, lusts. 3 a., imitation efter *Imbert* af M. Altén, samt *Tunnbindaren* eller *Arlequin och Colombina*, kom. ballett 1 a. af Deland.
- » Tisd. ^{27/5} *Kabal och kärlek*, dram 5 a. Verkelig passerad händelse.
- » Torsd. ^{29/5} *Njugg spar och fan tar* eller *Aldrarnes dårskaper*, op. com. 2 a. af Envallsson, musiken af Zander, samt *Den missbrukade tacksamhelen* eller *Så blifva välgärningar lönta*, kom. 3 a., öfvers. af Altén.
- » Fred. ^{30/5} Trupprecett: *General Eldhjem*, kom 3 a., samt franska pjesen *Les deux Billets*, comedie en un act par Florian. Imellan båda pjeserna exeqveras af Hrr *Lundholm* och *Svanberg* en double concert af Dupuis.
- » Månd. ^{2/6} ffg. *Brott af ärelystnad*, dram 5 a. af Iffland, öfvers. af acteur Wildner.
- » Tisd. ^{3/6} *De okände* eller *Verldsföragt och ånger*. Inkomsten delas till hälften mellan Stadens fattigförsörjningscassa och Frimurarebarnhuset.
- » Torsd. ^{5/6} För allra sista gången under denna termin: Försoning och lugn, eller andra delen af »*Verldsföragt och ånger*», dram 5 a. af Grefve von Soden, svit till Tisdagsspectaklet, dedicerad af auctoren till presidenten von Kotzebue, öfvers. af Wildner. Denna piece är här på orten ej förr gifven.

* * *

Spellistan upptages till icke ringa del af repriser från Lewenhagens föregående besök härstädes, företrädesvis från 1793 och 1803—1804, hvaribland märkas Figaros bröllop, Siri Brahe och Johan Gyllenstjerna, Doktor Petit, Schackmaskinen, Kapten Puff, Helmfelt, Kabal och kärlek, General Eldhjem, De okände, Den blinde älskaren, Misstaget m. fl.

Nyhetera voro icke särdeles många och ej heller af betydighet. Såsom ett prof på den då herskande riktningen inom den dramatiska litteraturen, må anföras ett för Göteborg nytt verk af Marsollier, författaren till de här förut gifna »Nina», »Gubben i bergsbygden» samt »Adolf och Clara». Redan titeln, *Camilla* eller *Det underjordiska hvalfvet* (Camille, ou le Souterain), kännetecknar pjesen såsom tillhörande Kotzebues skola, och i sjelfva verket har författaren i detta stycke icke sparat åskådarnes nerver, hur hårdade dessa än hade blifvit.

Idéen är hemtad från m:me de Genlis' roman »Adèle et Théodore, ou Lettres sur l'éducation», hvarifrån äfven Gustaf III fått ämnet till sin »Den svartsjuka Neapolitanaren». Hertig *Alberti* har i hemlighet låtit viga sig vid den undersköna *Camilla*; den senare blir derefter under färden genom en skogstrakt öfverfallen af röfvere, ur hvars händer hon dock räddas af sin makes brorson *Loredon*, men blott för att råka ännu värre ut, ty *Loredon*, som nu ser henne för första gången, och genast intages af en vansinnig lidelse till den bedårande unga qvinnan, uppträder nu sjelf såsom röfvere, och låter, under förebärande att ledsaga henne till Neapel, der hertigen vistas, i stället föra henne till sitt i närheten belägna slott. Väl anländ hit, blir be- drägeriet genast uppenbart för *Camilla*, och vid åsynen af hennes förtviflan är *Loredon* nog ädelmodig att lösgifva henne, under vilkor af evig tystnad om det som hänt.

Emellertid vill olyckan att hertigen fått kännedom om enleveringen, och han tror sin maka vara brottslig, samt befäller henne yppa den förmente förförarens namn. Hon vägrar ståndaktigt, och hertigen, vansinnig af svartsjuka, inspärrar henne då i ett underjordiskt hvalf, om hvars tillvaro han ensam eger kännedom. Här tillbringar hon flere år, utan att någon har kännedom derom, men så småningom sprider sig i trakten ryktet om att han låtit mörda henne. Folkets hållning blir hotande, och slutligen nödgas myndigheterna sända sbirrer till slottet, för att hemta honom till ransakning inför domstol. Bland de närvarande vid den senare befinner sig äfven *Loredon*, och till honom lemnar hertigen nyckeln till det hemliga hvalfvet, dock med förbön, att icke efterforska hvad det gömmer. Detta förbud kan denne icke motstå att öfverträda, men kan icke finna ingången, hvilken döljes bakom en stor tafla. Han låter då bryta ned muren, och midt under detta arbete

instörtar hertigen, som med fasa erinrat sig att han glömt under några dagar förse den olyckliga fången med lifsmedel. Camilla är dock ännu vid lif, och Loredon omtalar nu sjelf sammanhanget och sin skuld.

Naturligtvis erbjöd detta drama en mängd spännande scener och det hela verkade mörkt och dystert, något som icke borde kunna tänkas harmoniera med den veke tonsättaren Dalayracs skaplyne, och likväl anses »Camilla» för ett af dennes allra förnämsta verk.

Af Envallsson gafs denna sejour hans imitation på vers af C. S. Favart's och Fusée de Voisenons opera comique i 3 akter *Iphigenie den andra* eller *Gamla Grekiska historien*, parodi på »Iphigenie i Tauriden», opera seria i 4 akter af N. F. Guillard, öfversatt af Ristell och med musik af Gluck.

Innehållet är detsamma i båda:

»*Iphigenie*, frälsad af Diana från att offras i Auliden, hade af erkänsla helgat sin lefnad till gudinnans tjenst, och blifvit prestinna i hennes tempel, men hade tillika med de öfrige prestinnorna och gudinnans bild, sedermera bortröfvats af ett grymt och vildt folk, hvars konung *Toas*, i anledning af ett orakelsvar, hvarje ögonblick fruktade grekernas hämnd, hvarför han lät aflifva alla främlingar, som dristade nalkas dessa nejder.

Iphigenies yngre bror, *Orestes*, som för att hämnas sin fars försåtliga död, ej tvekat att mörda sin egen mor, men sedan plågats af förfärliga samvetsagg, och af oraklet ålagts att försona brottet genom återtagande af gudinnans bild, samt i sådan afsigt utrustat en flotta, lider skeppsbrott och faller i den barbariske konungens våld, samt dömes att jemte sin vän *Pylades* offras i templet.

Iphigenie, okunnig om fångarnes namn, men underrättad att de voro greker, vill nu, genom att låta en af dem fly, med denne sända underrättelser till sina anhöriga. *Orestes* motser döden såsom enda slutet på sina plågor, och öfvertalar *Pylades* att fly, hvarefter han sjelf skall offras, men igenkännes af sin syster i samma ögonblick *Toas* kommer till templet för att närvara vid offeringen. *Iphigenie* nödgas nu för konungen yppa hvem fången är, men detta har ingen verkan och *Orestes* håller på att dödas, då han räddas af *Pylades*, som återvändt med de efter skeppsbrottet skingrade grekerna, och nu stöter svärdet i *Toas* samt återtager gudinnans bild, hvarigenom göres ett slut på *Orestes'* och *Iphigenies* olyckor.»

Hufvudpersonerna, *Iphigenie*, *Orestes* och *Pylades*, hvilka i opera serian vid dess uppförande i Stockholm spelades af fru Olin, Carl Stenborg och Karsten, förekomma äfven i parodien, liksom *Toas*, men deremot är offerpresten förvandlad till en *spögubbe*, hvarjemte förekomma en *pastorska*, en *kaplanska* och en *adjunkt* i Dianas tempel; för öfrigt uppträda jordiska och underjordiska furier, greker, tartarer m. fl.

I operan börjar handlingen under ett fruktansvärdt oväder, med åskdunder och blix, samt följande pompösa åkallan:

»Du allmakt, som täcks bistånd sända,
Åt den sig i din vård förtror!
Låt blixten sig mot ondskan vända;
I våra hjertan oskuld bor», o. s. v.

hvilket i parodien öfversatts sålunda:

Kör på melodi i kontradansen La tarentule:

»Himmel, hvad under!
Med plunder och dunder
Hur grymt du förföljer de heligas tropp!
Oss, dina kunder,
Med rysliga funder
Du föser till templet i fläng och galopp.

En pastorska

Käraste systrar, af fasa jag ryser — —

En kaplanska

Ack! lät oss ej längre fördröja oss här!

En pastorska

Ack! hvilken fruktan mitt hjerta nu hyser! — —

En kaplanska

Jag tror att af jorden uppslukad jag är? — —

(Ett starkt åskslag höres)

En pastorska

Himmel! den knallen, hvad den hördes förfärlig!

En kaplanska

Ack! hvad den der blixten var gruflig och stor!

En pastorska

Nå, kära syskon, så visst jag är ärlig,
Så tror jag det osar allren af mitt flor!

Derefter söker kören att genom en allmän vals blicka gudarne.

Orestes qual under furiernas marter, beskrifvas sålunda af en tartar:

— — —

»Den andre sig helt galen ställer
Och blott vill bitas, som jag tror.
Helt underliga ord han fäller.
Han bannas, träter och han svär
På gudar, människor och allt i verlden är.

Den karlen ingen kan begripa,
 Ty då han mäst förtviflad svor,
 Han ropte med en suck: *Ack du, min salig mor!*
 Och ställde sig burdus att lipa! — —
 Man säger att han är besatt,
 Och att små djeflar hvarje natt
 Med ormar honom bastonnera,
 Att honom med så höfligt spratt
 På bästa sätt civilisera.» —

Och operans genomhögtidliga scen, då Orestes och Pylades framföras inför Thoas, och kören uppstämmer:

»Det är med menskoblod som himlen vill försonas;
 Han dessa fångar sjelf till våra altar för;
 Hans ära icke tål, att deras dagar skonas,
 Vår tacksamhet af dem ett billigt offer gör!

så blir detta hos Envallsson till ett muntert upptåg, der kören sjunger:

»Hur våra knifvar ska gå i svang!
 Fläng, fläng! — r'lang, tang, plang — tireli-titten-tang!
 Hur våra knifvar ska gå i svang!
 Hvad lustigt det skall vara!

*

Vid instrumenters dån och klang —
 Pling, plang! — r'lang, tang, plang — tireli-titten-tang!
 Vi blifva slagtare utaf rang,
 Då vi ej offren spara!

*

Folkets välfärd och rikets rang,
 Pling, plang! — r'lang, tang, plang — tireli-titten-tang!
 Folkets välfärd och rikets rang,
 Vi troget nu bevara!

Och så föras Orestes och Pylades bort i skottkärror.

En bland de roligaste scenerna är den mellan de båda fångarne, i täflan om hvem som skall stanna qvar för att offras:

Orestes (i stigande raseri)

Och du oskyldigt offras vill?
 Har du förtjenster nog dertill?
 Brr — — Är du, som jag, tolf gånger galn om dagen?
 Är hela världen dig en graf?
 Säg, har du piskat än en qvinna eller slaf?
 Har sjelf du i din sömn af spöken blifvit slagen?
 Säg, är du som Orest, en galning, en barbar
 Som evigt för din fot en afgrund öppen har?

Pylades

Nå vackert då! — — jag måste säga — — —
 Man kan ju inte på en gång
 Allt godt och all förtjenst i denna världen äga?

Orestes

Nå väl! att dö, hvad har du då för tvång?
 Vet du ej, att Orest den störste usling blifvit?
 Vet du ej, att han är förryckt uti sin själ?
 Vet du ej, att han brott mot Gudarne bedrifvit?
 Vet du ej, att han slog sin egen mor ihjäl?

(på knä, gråtande)

Och du ändå vill dö?

Pylades (faller äfven på knä)

— Ack! hvad du talar väl!

Men, bror, jag bryter ej det löfte jag dig gifvit!

Båda (på melodien »Marlborough s'en va-t-en guerre»;
 sjunga barnsligt gråtande och snyfta fram orden)

Det offer, hvarpå de lura — — —
 Ptupte-rup, ptupterup, ptupterura! — —
 Det offer, hvarpå de lura,
 Min bror, det skall bli jag!

Orestes

Nej, bror! det skall bli jag!

Pylades

Nej, bror! det skall bli jag!

Båda

Sitt altar skola de skura
 Ptupte-rup, ptupterup, ptupterura! — —
 Sitt altar skola de skura
 Blott med min blod i dag

(Omfamnande hvarandra)

Söta bror, hvad du i mitt hjerta är kär!
 Hvad du i min själ tillbedes!

Orestes

Kan någon tafra ges mer skön och rörande?

Ack! hvarför finns ej här en målare?

(Springer upp)

Jag känner — — — ja, på nytt mitt raseri jag känner!

Pylades (springer äfven upp)

Se opp! — — ur vägen — — akta Er, god vänner!*

De öfriga nyheterna utgjordes af tvenne af Carl Wild-
 ner verkställda öfversättningar, *Försoning och lugn*, dram i
 5 akter af greve von Soden, en fortsättning af »De okände»,

samt Ifflands 5-akts drama *Brott af ärelystnad*; vidare *Ja eller nej*, komedi i 1 akt af Dorvigny, *Sidoarfvingen* eller *Forvagnen i Joigny*, komedi i 2 akter af Picard — båda öfversatta af Carl Stenborg —, *Ida von Kirchberg* eller *Frihet ger sällhet, grafven lugn*, dram af Falsen, som hemtat ämnet från Lafontaines »*Ida von Tockenborg*»; *Natur och skyldighet*, dram af Pelletier-Volmeranges, *Storskrytarne i Gascogne*, *Förmyndaren* eller *Den misskände människovännen* samt *Det dubbla bedrägeriet*, komedi i 3 akter af Dumaniant, öfversatt af Eurén.

Af alla dessa var det endast »*Natur och skyldighet*» som upplefde mer än en enda representation.

Carl Stenborg ^{13/8}—^{11/12} 1806.

Vi hafva i det föregående sett, att Petter Stenborg på sin tid erhöll en kongl. resolution »att ingen annan i Stockholm, eller på den ort der Stenborg vistas, må ega rättighet att honom till förfång uppföra svenska komedier», hvilken resolution den ^{20/12} 1774 stadfästades, med privilegium för honom samt hustru och barn, att såväl i hufvudstaden som i landsorten gifva svenska skådespel.

Det var på grund häraf han i Humlegården år 1773 öppnade *Svenska Theatern*, hvilken sju år senare flyttades till *Eriksberg*, för att slutligen 1784 vid *Munkbron* erhålla en ny, särskildt inredd skådebana, hvilken från 1788 erhöll namnet *Svenska Komiska Theatern*. Den gamle Petter Stenborg hade emellertid aflidit redan 1781, efter hvilken tid sonen, den berömde Carl Stenborg, blef styresman, men denne hade under årens lopp ådragit sig en betydlig skuldbörda, hvilken nödgade honom upphöra med sin verksamhet den 16 juli 1799; sjelf öfvergick han till den kongl. operascenen.

Gustaf IV Adolf hyste dock mot slutet af sin regering allt annat än vänliga känslor mot denna senare anstalt, och dessa gåfvo sig slutligen luft i den beryktade skrifvelsen den 27 Sept. 1806, hvarigenom konungen, till vinnande af en betydlig besparing för sin handkassa(!), »i nåder godfunnit förklara, det Stora Operan komme att alldeles indragas, samt nu genast anses såsom upplöst, till följe hvaraf representationerna derstädes instundande höst skulle inställas.

Genom detta godtyckliga penndrag stod den nu 54-årige Carl Stenborg, jemte alla de öfriga sujetterna, utan anställning, och det blef nu hans omsorg att åter upptaga verksamheten såsom egen teaterledare. Han hade sålunda redan på sommaren bildat en trupp, med hvilken han en månad före operans upplösning uppträdde i Göteborg, och som utgjordes af följande:

Direktör: *Carl Stenborg*,

Aktriser: fru *Elisabet Stenborg* född *Olin*,

» *Theresia Hedin* född *Levin*,

» *Charlotta Hesselgren* född *Wattman*,

mamsell *Sofia Charlotta Mosette*,

» *Lovisa Carolina Dorotea Appelgren*,

Aktörer: *Gustaf Hedin*,

E. S. Hesselgren,

Rosenholm,

Johan Jacob Nordbom,

Johan U. Apelqvist,

Elias Magnus Wederborg och

Carl Gustaf Lönnbom.

Orkesteranförare: *C. M. Lundholm*.

Af dessa hade Lönnbom och Hedin tillhört Lewenhagens sällskap; mamsellerna Appelgren och Mosette känna vi sedan Broomans sejour i Göteborg 1803.

Fru *Elisabet Stenborg* född *Olin* var dotter af assessor Gabriel Olin och dennes berömda hustru, den stora aktrisen och sångerskan Elisabet Olin, samt hade 1793 blifvit gift med Carl Stenborg, efter att några år haft anställning vid Operan. Af de öfrige äro herrar *E. S. Hesselgren* samt *Rosenholm* alldeles obekanta, och man finner icke deras namn efter denna sejour¹. *Johan Jacob Nordbom* och *Joh. U. Apelqvist* nämnas äfven nu för första gången, men båda öfvergingo sedermera från Stenborg till Lindqvist, vid hvars sällskap de en längre tid voro anställda. *Wederborg* hade, som man förut sett, varit teaterföreståndare, dels

¹ *E. S. Hesselgren* stannade icke länge vid scenen, ty man finner honom på nyåret 1808 bosatt i Landskrona såsom traktör (*Kämmners-rättens i Göteborg dombok i civilmål* ²⁶, 1 1808). Han var, som vi sett, redan 1806 gift med *Charlotta Wattman*, hvilken 1801—1802 uppträdde hos Anders Lundqvist och ²⁵/₂—¹⁸/₁₀ 1803 hos Joh. Er. Brooman. Hon förde ett mycket äfventyrligt lif. Det vill synas som hon lemnat staden vid Broomanska truppens upplösning, och hon blef derefter, trots sina föregående, gift med Hesselgren.

ensam, dels i förening med eqvilibristen Rydström, och han bosatte sig derefter såsom traktör, först i Karlskrona och derefter i Landskrona, i hvilken senare stad han afled år 1807.¹

Slutligen återstår att nämna fru *Hedin*. Aktören Gustaf Hedins första hustru, Helena Sofia Smedberg, hade, som vi förut nämnt, aflidit härstädes 1804, hvarefter han två år senare gifte om sig med den här förut bekanta skådespelerskan *Theresia Levin*.

Recetter tilldelades aktörerne Rosenholm, Wederborg, Hedin, Nordbom och Hesselgren, fru Hedin, mamsellerna Mosette och Apelgren samt truppens samtliga medlemmar.

Under Augusti och September månader uppträdde på teatern en mekanikus *Kauffert* från Riga, som förevisade »optiskt teaterfyverkeri» utan krut. Den ¹⁹/₉ upptages programmet uteslutande af dylikt,

»indelt i 10 hufvudafdelningar, hwilka komma så öfverraskande att presentera sig i anseende till de besynnerliga förvandlingarne, äfwen genom dess mechaniska och magiska verkningar, att de lika så väl här som på många andra ställen, till och med hos de förste artister, skola väcka högsta beundran; i synnerhet skall detta aflocka alla damer ett angenämt och, som man hoppas, förtjent bifall. Hwarje piece presenterar sig lik den skönaste brillant, tyst och utan buller. Derefter blifwer *Trollrosen* eller *Non plus ultra*, hvarefter exequeras af Herr *Kauffert* en ouverture Turque af Steibelt på Fortepiano, med ackompagnement af en flöjt och violin. Skådespelet afslutas med en allegorisk-optisk *Andeballet*, med grupper, danser och linieställningar.»

Ett par gånger uppträdde derjemte *Lundholm* med violinnummer under mellanakterna, och den ⁹/₁₂, då man spelade »Galora från Venedig», visades i stället för efterpjes »en af Hr *Wederborg* förfärdigad vattenkonst, som förändras till en chinesisisk solfjeder och derefter i ett nedstörtande vattenfall, hvarefter Nordstjernen presenterar sig, som förvandlas till sjustjernorna, men förändra sina coleurer till solens totala förmörkelse, och slutligen återtager sin fulla glans m. m. som ej här kan specificeras».

Det framgår häraf att man ansträngde sig för att bereda omväxling. Ej minst torde allmänheten fångslats af de representationer, som under loppet af November gåfvos

¹ Enligt benäget meddelande af Herr *Birger Schöldström*. Af det föregående synes att han ännu de första åren af 1800-talet hade egen trupp; att han nu, 1806, var medlem af Carl Stenborgs sällskap, visar att han icke helt och hållet öfvergifvit scenen.

på teatern af *Chiarini* med sitt sällskap af konstberidare, lindansare och eqvilibrister. Truppen kom från Stockholm och hade redan från slutet af September gifvit föreställningar i ridhuset, men uppträdde sedermera äfven samtidigt på teatern. Af sällskapets medlemmar omtalas primadonnan fru *Robba* född *Chiarini*, demoiselle *Chiarini*, *Robba* senior och junior, *Romano*, *Venetiano* och *Permisian*.

Tiden för spektaklernas början var som vanligt vexlande, från kl. 6 till $\frac{1}{2}$ 7 eller kl. 7.

Spellista.¹

- 1806 Onsd. $\frac{13}{8}$ *Barberaren i Sevilla* eller *Den fruktlösa vaksamheten*, kom. 4 a. samt *Advokaten och Skrifvaren*, kom. 1 a.
- » Torsd. $\frac{14}{8}$ *Falska Blygseln*, dram 4 a. samt *Unga enkan*, kom 1 a.
- » Tisd. $\frac{19}{8}$ Recett för fru *Hesselgren*: *General Schlenzheim och dess familj*, skåd. 5 a. af Kotzebue, öfvers. af Envallsson. Denna piece torde med skäl kunna kallas ett af Auctors bästa Theater-arbeten och har alltid vunnit bifall. Deretter wisar Mechanicus Hr *Kauffert* från Riga ett optiskt fyrverkeri, bestående af flere nya pjäser med ganska många variationer.
- » Torsd. $\frac{21}{8}$ Naturens dotter, familjemålning 3 a. af Aug. La Fontaine, hvarefter Hr Mechanicus *Kauffert* wisar ett optiskt Theaterfyrverkeri i 3 afdeln.
- » Tisd. $\frac{26}{8}$ Recett för acteuken *Rosenholm*: *Negerslafvarne*, dram. historiemåln. 3 a. af Kotzebue, samt ett briljant optiskt Theaterfyrverkeri af *Kauffert*.
- » Torsd. $\frac{28}{8}$ *Susanna i Babylon*, dram 5 a. af Wallenberg, samt *Profvet* eller *Den unge brukspatron*, lust. 1 a.
- » Tisd. $\frac{2}{9}$ Recett för mamsell *Mosette*: *Grefven af Walltron* eller *Subordinationen*, skåd. 5 a., hvarefter *Kaufferts* fyrverkeri. Mellan båda exeqverar Hr *Lundholm* en aria med variationer af Viotti.
- » Fred. $\frac{5}{9}$ *Konstmakaren den förste*, fars 3 a. af Kotzebue, samt *Den förnuftige token*, lust. 1 a.
- » Tisd. $\frac{9}{9}$ Recett för Hr *Wederborg*: *Det indianska Campementet* eller *Den betslade Philosophen*, operett 1 a. af Envallsson, samt *Den dygdige ynglingen* eller *Oskuldens seger*, dram. 3 a. af Björn.
- » Fred. $\frac{12}{9}$ *Den landsförvisle* eller *Fattigdomen och den ädla stoltheten*, dram 3 a., öfvers. af Altén, samt *Kaufferts* fyrverkeri.
- » Tisd. $\frac{16}{9}$ Trupprecett: för sista (!) gången härstädes *Beverley* eller *Vågspels farliga påföljder*, trag. 5 a. samt *Bildhuggaren* eller *Den sällsynta hustrun*, kom. 2 a., öfvers. af Hr Lars Hjortsberg.
- » Fred. $\frac{19}{9}$ Optiskt Theatraliskt Fyrverkeri utan krut m. m. förfärdigadt af Hr Mechanicus *Kauffert*.

¹ Efter annonser i *Götheborgs Tidningar* och *Allehanda*.

- 1806 Onsd. $\frac{24}{10}$ för sista gången af Hr *Kauffert* samma program.
- » Torsd. $\frac{9}{10}$ Gifves af Hr *Hedin*: *Ariadne på Naxos*, melodram 1 a., musiken af den namnkunnige Benda. Derefter afsjunges folksången »Beware Gud wår Kung», öfvers. från God save the king, då Theatern föreställer Odödlighetens Tempel i Transparent, der man ser konungens höga namnchiffer i brillanta coupleurer.
 - » Månd. $\frac{13}{10}$ f. 2 ggn *Ariadne på Naxos*, och i öfrigt samma program som $\frac{9}{10}$; mellan öppningarne exequeras af Hr *Lundholm* en polones.
 - » Tisd. $\frac{28}{10}$ *Den besynnerlige* eller *Den upprättade oskulden*, moral. lust. 3 a. af Björn, samt *Kaptan Puff*, hvars role spelas af Hr *Hedin*.
 - » Torsd. $\frac{30}{10}$ *Lycksökaren*, kom. 4 a., orig. af Lindegren, samt f. 2 ggn *Bildthuggaren*.
 - » Månd. $\frac{3}{11}$ *Juden*, kom. 5 a. Derefter Hr *Charinis* sällskap visar i serieuse och comiska lindansningar sin färdighet: den unge Americanaren exequerar en Pat de fari, vidare dansar mamsell *Robba* en Ardante Egsecuri med Balancerstång, Hr *Romano* dansar en engelsk role och Hr *Robba* gör luftsprång, hvarjemte den unge Venetianen uppträder.
 - » Torsd. $\frac{6}{11}$ *Den försonade fadren*, dram 3 a. af Lindegren, hvarefter gifves af den unge Hr *Robba* bl. a. voltigeringar samt den militairiska Exercitien, och den unge Venetianaren ger flere nya tourer.
 - » Fred. $\frac{14}{11}$ *Abbé de l'Épée* eller *Den döfve och dumbe*, hvarefter Hr *Robba* och Venetianaren på en gång komma att göra manœvrer; slutligen kommer mamsell *Robba* att wisa Wederqwarnen med wårjor och tallrikar.
 - » Månd. $\frac{17}{11}$ *Kanonikus i Mayland* samt *Jocris*. Derefter kommer Hr *Robba* med sällskap att för sista gången visa sina konstöfningar på Theatern.
 - » Onsd. $\frac{19}{11}$ Hr *Charinis* och *Robbas* trupp komma att för allra sista gången under deras vistelse härstädes gifwa en stor generalexercitie i 3 a. af alla dess equilibristerier och gymnastiska konster, bestående af mångfaldiga föreställningar, som man på Ridbanan ej kunnat exequera.
Derefter gifves en pantomime kallad E' Spaniol termine par la Bataille Barbaresk eller Den indianska Högtidsdagen.
 - » Torsd. $\frac{20}{11}$ *Indianerna i England*, kom. 3 a. af Kotzebue.
 - » Månd. $\frac{24}{11}$ Recett för fru *Hedin*: ffg. Äktenskapsmålningen, kom. 3 a. med divertissement och sång, fri öfvers. af Björn. Derefter *Komedien in promptu*, kom. 1 a.
 - » Torsd. $\frac{27}{11}$ f. 2 ggn Äktenskapsmålningen samt *De löjlige rivalerna*, kom. 1 a.
 - » Månd. $\frac{1}{12}$ *Jeppe Nilsson på Berget* samt *Den narrade abbéen*, kom. 1 a.
 - » Tisd. $\frac{2}{12}$ Recett för Hr *J. Nordbom*: f. 2 ggn *Jocris*; derefter *Jocris' äkta förening med mamsell Ursule* samt *Annette och Lubin*.
 - » Torsd. $\frac{4}{12}$ Recett för fru *Hedin*: f. 2 ggn *Konstmakaren den förste* samt ffg. *Trollgudinnan*, pantomim 1 a., som slutas med

ett eldregn. Som detta i hufvudstaden gjort mycket uppseende, så smickrar man sig att det här skall väcka åskådares uppmärksamhet. Man får äran tillkännagifwa att, i anseende till den dryga kostnad som detta medför, kan pantomimen blott gifwas denna gång.

- 1806 Månd. $\frac{8}{12}$ Recett för *Hesselgren*: *Arlequin, kejsare i månen*.
 » Tisd. $\frac{9}{12}$ Trupprecett: f. sista (!) ggn härstädes *Galora från Venedig* eller *Åregirighetens bedröfliga följder*, trag. 5 a.
 » Torsd. $\frac{11}{12}$ för alla sista gången: *Den Marienburgska flickan* eller *Czar Peter den Förste och Catharina*. Recett för mamsell *Apelgren*.

Repertoaren utgjordes förnämligast af repriser, och åtskilliga bland dessa voro så gamla saker, att de nästan kunde betraktas som nya. Detta var t. ex. förhållandet med sorgspelet »Galora från Venedig» eller »Åregirighetens bedröfliga verkningar», hvilken senast spelats under Andreas Widerbergs tid den $\frac{20}{3}$ 1789 och nu gafs den 9 December, hvarvid »uti 5:te acten presenterar sig ett ganska väl illuminerad Grafchor, hwaruti Galora, mördad af sin mor, ligger uppå en Parade säng, omgifwen af nunnor, hwilka öfver henne sjunga en sorgesång.»¹

Närmast derefter kommer »Det Indianska campementet» eller »Den betslade filosofen», denna roliga operett af Barré i Envallssons bearbetning, som senast spelades 1792 af fru Lovisa Simsons trupp. Det är intressant nog att detta ämne, skönhetens makt öfver den torra spekulationen, — en makt hvars höjdpunkt bildas af den scen, hvari Alexander den stores älskarinna betslar den berömde filosofen Aristoteles och gör honom derigenom till ett åtlöje för hela den grekiska hären, — i alla tider utgjort föremål för konstnärlig behandling.

Vidare finna vi Wallenbergs »Susanna i Babylon» samt »Indianerna i England», båda senast gifna af Lindqvist resp. 1795 och 1797. Den senare komedien är ett af

¹ Affischen finnes i Göteborgs Stadsbibliotek och upptager följande rollbesättning:

<i>Cosmus I</i> , ståthållare af Florens, spelas af	Hr <i>Hesselgren</i>
Prins <i>Johan</i> , kardinal	» » » <i>Rosenholm</i>
Prins <i>Garsias</i>	» » » <i>Lönnbom</i>
<i>Zanetti</i> Venetiansk ädling	» » mamsell <i>Mosette</i>
<i>Galora</i> , hans dotter.....	» » » <i>Apelgren</i>
<i>Zanini</i> , hofdam	» » fru <i>Hesselgren</i>
<i>Cassori</i> , hofherre	» » Hr <i>Appelqvist</i>
<i>Satelstet</i> , tysk riddare	» » » <i>Nordbom</i>
En munk.....	» » » <i>Wederborg</i>

Kotzebues mest karakteristiska arbeten, i det han åsyftar att skildra den mänskliga naturen i dess naiva ursprunglighet, men endast uppnår en hjert motsats mellan bildning och icke-bildning, naturligtvis med stark öfverdrift åt båda hållen. En af hufvudpersonerna, Gurli, är endast en af falsk sentimentalitet öfverströmmande och med plumpa

Fig. 9. Scen ur *Det Indianska Campementet*. Aristoteles och Phyllis.
Efter ett kopparstick af obekant mästare från 1480.

effektrepplier rikt utstyrd farsroll för en vacker, ung flicka, och de öfriga figurerna äro antingen smittade af hennes blöthet eller rena karikatyrer.

Ytterligare gafs den gerna sedde »Kapten Puff», med Hedin i titelrolen, samt Cumberlands »Juden», som väl icke tillhör den engelska scenens allra främsta arbeten,

men som likväl är af värde genom ypperliga situationer, kraftig karaktärsskildring och sann qvickhet.¹

Slutligen återupptogs »Barberaren i Sevilla», »Beverley», »Abbé de l'Épée», »Kanonikus i Mayland», »Jeppe på berget», »Annette och Lubin» m. fl.

Nyhetera för terminen, hvilka hvarken voro många ej heller af någon betydelse, utgjordes af en-akts melodramen *Ariadne på Naxos* af Brander, en bearbetning af Gerstenbergs kantat med samma namn samt öfversatt af ordningsmannen för Dramatiska teatern Johan Petter Stolpe; *Louise och Wallborn* eller *Naturens dotter*, dramatiserad familjemålning i 3 akter af Lafontaine, fritt öfversatt af Nordforss; *Äktenskapsmålningen*, komedi i 3 akter med divertissement och sång, öfversatt af Björn och gifven första gången den 24 Nov. såsom recett åt fru Hedin, dervid, som det heter i annonsen, »Theatern i 3:dje aktens 10:e scen förvandlas till ett Tempel, der man ser Juno i hela sitt majestät, sittande på Jupiters örn, omgifven af Hymen, Kärleken, Gracer och Sånggudinnor».

Slutligen spelades ett här nytt arbete af Kotzebue, *Negerslafvarne*, öfversatt »med någon ändring enligt auctors plan» af G. Eurén. Stycket är en tendensdikt, skriven på en tid när Wilberforce kämpade för afskaffandet af det skändliga negerslafveriet, och författaren, »som erkänner sig hafva skrivit sitt skådespel under utgjutande af tusende tårar», ger här sina upprörda känslor luft i en följd af scener, i hvilka framställes den omensklighet, »som man tillåter sig mot våra svarta bröder». En följd häraf har blifvit, att dagrar och skuggor förefinnas utan öfvergång. Så är plantageegaren *John* en förkroppsligad ond ande, brodern *William* deremot en ängel, liksom de unga idealiserade negerslafvinnorna *Ada* och *Lilli*; gifvetvis framstå

¹ Rollerna voro enligt den bevarade affischen besatta sålunda:

<i>Stephan Bertram</i> , handlande...	spelas af Hr	<i>Hesselgren</i>
<i>Frederik</i> , hans son	» »	<i>Nordbom</i>
<i>Charles Ratcliff</i>	» » »	<i>Rosenholm</i>
<i>Sanner</i> , bokhållare	» » »	<i>Appelqvist</i>
<i>Scheva</i> , jude	» » »	<i>Lönnbom</i>
<i>Jabal</i> , hans dräng	» »	<i>Hedin</i>
Fru <i>Goddisson</i>	» »	Mamsell <i>Apelgren</i>
» <i>Ratcliff</i>	» »	Fru <i>Hedin</i>
<i>Elin</i> , hennes dotter.....	» »	Mamsell <i>Mosette</i>
<i>Rachel</i> , Schevas hushållerska .	» »	Hr <i>Wederborg</i>
En uppsare		

för öfrigt alla slafvarne, *Ayos*, dennes son *Zameo*, den gamle frigifne *Truro* o. s. v. såsom idel ädla och goda varelser. För öfrigt verkar det något lustigt att höra negrerna deklamera ett högstämmt språk, fylldt af metaforer och sentenser.

Af de nya arbetena var det blott »Äktenskapsmålningen» och »Ariadne på Naxos», som kommo upp till två representationer.

Slutligen gaf man tvenne nya pantomimer, *Den indianska högtidsdagen* samt *Trollgudinnan*, dock hvardera blott en enda gång.

Efter det Stenborg lemnat Göteborg voro teaterns portar stängda öfver julhelgen, men öppnades ånyo Måndagen den 29 Dec. 1806 af konstmakarne Maju och Hage, som från kl. 6 e. m. förevisade »fysiska, mekaniska och optiska experiment». Priserna voro: premièrlogerna på första raden och amfiteater 28 skill., d:o på andra raden 24 skill. Parterre och Second 16 samt galleriet 8 skill.

Representationerna fortgingo till och med Måndagen den 19 Jan. 1807.¹

¹ Annonserade voro föreställningarne den 29, 30 Dec. 1806, Fredagen ²/₁, Måndagen den ¹²/₁ »för sista gången», Torsdagen ¹⁵/₁ »på fleres begäran», samt Månd. ¹⁹/₁ 1807 »för allra sista gången».

Peter Johan Lewenhagen $5/2$ — $14/5$ 1807.

Den 9:de Januari 1807 läste man i stadens tidningar följande tillkännagifvande:

»Theater.

Härwarande Kongl. Privilegierade Theatern öppnas i slutet af innevarande Januari, eller början af Februari, af hr. Directeur *Lewenhagen* och dess förut härstädes kända Troupe, tilökt af flere nya Sujetter. För de Resp. Herskaper, som under denna termin behaga abonnera, är listan at tilgå på mit Contoir.

L. H. Crohn.»

Mycket riktigt inträffade i slutet af Januari Lewenhagen¹ med »Skånska provinsens Dramatiska Sällskap», som truppen fortfarande benämndes i annonserna. Det utgjordes af i det allra närmaste samma krafter som under föregående sejour, eller:

Direktör: *Peter Johan Lewenhagen*,

Aktriser: fru *Maria Christina Lewenhagen*, född *Björling*,

» *Sofia Rebecka Bergqvist*, född *Rörström*,
mamsell *Wibom*,

Aktörer: *Carl Wildner*²,

Fredrik Wilhelm Ståhlberg,
Jonas Sundman,

¹ Omnämnes såsom anländ resande från Norrköping, jemte mamsell *Wibom* och »gossarne» *Berggren* och *Turdin* samt piga.

² Då man icke känner, när *Wildner* blef gift med *Eva Regina Levin*, är det ovisst, om hon också hade anställning vid truppen. Detsamma kan sägas om fru *Fredrika Gustafva Ståhlberg*, född *Colling*.

Aktörer: *Carl Gustaf Bonnevière* samt eleverne
Turdin och

A. P. Berggren. Sannolikt tjenstgjorde såsom

Orkesteranförare: *Johan Gabriel Svanberg*, hvilken den 24 April uppträdde på Ståhlbergs recett och mellan pjäserna spelade ett tema med variationer för violin af Rode.

De enda förändringar truppen undergått voro, så vidt man känner, att mamsell Colling möjligen afgått, liksom aktörerne Agrell och Spetz, hvaremot tillkommit skådespelaren *Bonnevière* från de Broënska sällskapet samt mamsell *Wibom*, hvars namn icke förekommer hvarken förr eller senare.

Truppen var således föga talrik, men Lewenhagen ville öka den och tillföra den unga krafter, hvarom vittnar den annons han kort efter teaterns öppnande, eller den 12 Febr. lät införa i tidningarne:

»Hyggliga karlar med röst, figur, uppfostran och tillförlitliga bevis på klanderfri lefnad, kunna få debutera vid theatern, då de anmäla sig hos Directeur Lewenhagen, och, finnas de applicable, kunna de hoppas förmonligt engagement.»

Rätt mycken uppmärksamhet egnades åt balletten från och med ingången af April månad, och för ett par representationer hade man anställt mamsell *Hjelm*, dotter af »Hofsekreteraren och Kongl. Krigsakademiens dansör» Carl Wilhelm Hjelm, äfvensom seconddansören vid Kongl. Operan *Johan Fredrik Björkstrand*.

* * *

Spellista.¹

- 1807 Torsd. ⁵/₂ *Banditerne*, dram. 5 a., originalet är Die Räuber af Schiller, franska imitation Robert chef des Brigandes af la Martellière i synnerhet följd, svensk öfvers. af acteur Wildner.
- » Månd. ⁹/₂ *Den lilla matrosen*, kom. med sång 1 a., musiken af Gaveaux, exequeras af fullstämmig orchester. Derefter Det misslyckade men lyckliga Rendezvous eller En rik flicka har rätt att wälja, den fattiga får wara nöjd med hwad Himmelen beskär henne, lust. 3 a. af Jünger.
- » Tisd. ¹⁰/₂ *Mathilda*, dram. 5 a. af Monvel, öfvers. af fru Euréen; derefter *Hopsmörjelsen*, epilog 1 a. med sång och dans.
- » Torsd. ¹²/₂ *Eugenie* eller *Den dygdige brottslingen*, dram 5 a. af Beaumarchais, samt *Ålskaren*, författare och dräng.

¹ Efter annonser i *Götheborgs Allehanda*, *Tidningar* och *Nyheter*.

- 1807 Månd. ¹⁶/₂ *Alexis* eller *Deserteuren*, lyr. dram 3 a. af hr Sedaine, musiken af Monsigny.
- » Tisd. ¹⁷/₂ *Natur och skyldighet*, dram 5 a. af Pelletier Volmeranges, öfvers. af Wildner.
- » Torsd. ¹⁹/₂ Krukan hämtar så länge watten, att hon till slut går sönder, lust. 3 a. af Jünger, samt *Qui-pro-quo* eller *Den blinde och döfwe*.
- » Månd. ²³/₂ *Kopparslagaren*, op. com. 2 a. af Envallsson, musiken af Zander, samt *Den redlige vännen*, kom 1 a.
- » Tisd. ²⁴/₂ *Den fruktansvärda domstolen* eller *Andra delen af »Banditerne»*, dram 5 a. af la Martillière, öfvers. af C. Wildner.
- » Torsd. ²⁶/₂ *Charlatanerne*, kom. 3 a., samt *De obudne gästerne* eller *Kanonikus i Mayland*.
- » Fred. ²⁷/₂ Recett för fru *Lewenhagen: De tyska småstadsboarne*, fars 4 a. af Kotzebue, samt *Claudine* eller *Skoputsaren*.
- » Månd. ²/₃ *Camilla* eller *Det underjordiska hvalfvet*.
- » Tisd. ³/₃ Hugo Grotius eller *Erkänsla och pligt*, skåd. 4 a., öfvers.
- » Torsd. ⁵/₃ *Grefvarne Klingsberg*, kom. 4 a., samt *Qvinnorna och förtroendet*.
- » Månd. ⁹/₃ *Tanddoktorn*. fars 3 a., samt *De bägge qvåkarne*, kom. pantomin 1 a. med dans.
- » Torsd. ¹²/₃ *Cora* eller *Solens prästinna*.
- » Fred. ¹³/₃ recett för hr *Sundman: Epigrammet*, dram 4 a., samt *Casper och Lona*, op. com. 1 a.
- » Månd. ¹⁶/₃ *Juliana von Lindorack*, dram 5 a. af Gorzzi, öfvers. af Directeur Widerberg, samt *Hemligheten*, op. com. 1 a., musik af Solié, med fullstämmig orchester.
- » Tisd. ¹⁷/₃ *Försoning och lugn* eller *Andra delen af Werldsförakt och ånger*, dram 5 a. af Grefve von Soden, dedicerad till Kotzebue.
- » Torsd. ¹⁹/₃ *Spanjorerna i Peru*.
- » Fred. ²⁰/₃ ffg. *Wexeln* eller *Man winner intet allt genom kontanter*, kom. 4 a. af Jünger, öfvers. af Wildner, samt *Den föregifna skatten* eller *Wakta Er att lyss wid dörren*.
- » Tisd. ³¹/₃ ffg. *Azemia* eller *Wildarne*, skåd. med sång och ballett 3 a., öfvers. af Envallsson, musiken af Dalayrac.
- » Fred. ³/₄ recett för hr *Wildner: Kabal och Kärlek*, dram 5 a. af Schiller, samt f. 2 ggn *De bägge qvåkarne*.
- » Månd. ⁶/₄ *Iphigenie den andra* eller *De gamla grekiska historierna*, op. com. 3 a., parodi af Iphigenie i Tauriden, samt f. 2 ggn *Den redlige vännen*.
- » Torsd. ⁹/₄ *Twå mäns hustru*, dram 3 a. med dans, öfvers. af Wildner, samt *Lucile*, op. com. 1 a., musiken af Grétry med fullstämmig orchester.
- » Fred. ¹⁰/₄ recett för hr *Bonuvier: Klosteroffren*, dram 4 a. af Monvel, samt et *Dansdivertissement*.
- » Månd. ¹³/₄ f. 2 ggn *Azemia* samt *Ballett*.
- » Onsd. ¹⁵/₄ *Coelina* eller *Det hemlighetsfulla barnet*, dram 3 a. med dans.
- » Torsd. ¹⁶/₄ f. 2 ggn *Banditerne*.
- » Fred. ¹⁷/₄ f. 2 ggn *Den fruktansvärda domstolen*.
- » Månd. ²⁰/₄ *Siri Brahe* och *Johan Gyllenstjerna* samt *De bägge Crispinerne*, öfvers. af acteuken Spetz, musiken af Ahlström och Lambert.

- 1807 Torsd. $23/4$ ff. Spelaren eller Ånger och förbättring, dram 5 a. af Iffland, öfvers. af J. E. Brooman.
- » Fred. $24/4$ recett för *Fredrik Wilhelm Ståhlberg: Det unga paret från landsorten*. kom 4 a. af Jünger, öfvers. af Altén, samt f. 2 ggn *Kopparslagaren*. Emellan piecerne spelar Hr *Swanberg* d. y. et Thema med var. för violin af Rode.
- » Månd. $27/4$ f. 2 ggn. *Spelaren*.
- » Tisd. $28/4$ recett för Stadens fattige och Frimurarebarnhuset, hälften till hvardera: *Slotterölet* eller *Kronofogdarne*, samt samma *Dansdivertissement*, som gafs den 15 dennes, hvori Mamsell *Hjelm* d. y. som amatrice dansar en solo.
- » Torsd. $30/4$ f. 2 ggn *Camilla* samt ett nytt *Dansdivertissement*.
- » Månd. $4/5$ trupprecett: f. 2 ggn *De tyska småstadsboarne* samt *Tunnbindaren*, kom. pantomimballett 1 a. af Deland.
- » Fred. $8/5$ ff. Korsfararne, dram 5 a. af Kotzebue. Som denna Piece till representation kostar nära 800 Rdr R. G. hoppas man ingen af den wördade Publiken finner obilligt de på affischen utsatta priserna.
- » Månd. $11/5$ för sista gången af Skånska Provinsens Dramat. Sällskap f. 2 ggn *Korsfararne* samt ett *Dansdivertissement*. hvori Hr *Björkstrand*, förut dubblerande dansör vid Kongl. Operan, ff. wisar sig.
- » Torsd. $14/5$ på allmän begäran för 3 ggn *Korsfararne* samt ett *Dansdivertissement*. Denna representation blifwer den sista.

* * *

Repertoaren företer den för tiden vanliga anblicken: Kotzebue, Jünger och Iffland tronande i högsätet, omgifne af mer eller mindre lycklige efterbildare, och jemte dessa ett antal verkligt goda dramatiska författare, sådane som Beaumarchais, Schiller, Marmontel, Envallsson m. fl.

Äfven nu uppsattes ånyo en del gamla arbeten, sådana som »Juliana von Lindorack», hvilken senast spelades den 29 Febr. 1784 under Johan von Blancs tid; Envallssons omtyckta operett »Kopparslagaren», som icke uppförts sedan 1796 af Lindqvist; »Spanjorerne i Peru», vid hvars återupptagande i annonsen heter: »Til representerande af denna piece fordras af Theatertroupen widlyftiga omklädningar mellan acterna, som torde förorsaka något mera dröjsmål än wanligt, hvilket man welat avertera för at förekomma missnöje hos resp. publiken»; »Banditerne», »Kabal och Kärlek», Lucile», »Eugenie», Claudine» m. fl. Äfven gaf man pantomimballetterne »De bägge qväkarne» och »Tunnbindaren».

Af de nya arbetena under terminen voro icke mindre än 3 af Jünger: *Vexeln* eller *Man vinner allt genom kontanter*, öfversatt af Wildner och icke gifven i hufvudstaden förr

än 1813; *Det misslyckade men lyckliga rendez-vous* samt *Krukan hämtar så länge vatten, att hon till slut går sönder*, båda lustspel i 3 akter och intetdera, som det tyckes, uppfördt i hufvudstaden. Vidare gafs Monvels 3 akts dram *Mathilda*, öfversatt af fru Brita Maria Eurén; Schylanders komedi i en akt *Den redlige vännen* samt *Spelaren* eller *Ånger och förbättring* af Iffland, en sedermera stående repertoarpjes.

Af Kotzebue spelades ej mindre än 7 arbeten, deraf två nya, nemligen *Hugo Grotius* och *Korsfararne*.

Femaktsskådespelet *Korsfararne*, öfversatt af Altén och med musik till turkarnes marsch och nunnornas kör af C. A. Stieler, var en af dessa romantiska riddarepjeser, som försatte åskådarna i ljuf rysning vid hjeltinnans och hjeltens faror och tilltalade ögat genom praktfulla dräkter och scenerier, pjeser hvilka icke fingo saknas på spellistan under de kommande åren.

Ehuru *Korsfararne* gafs först de tre sista dagarne af sejouren, hade dock Lewenhagen ansträngt sig för att göra iscensättningen så praktfull som möjligt, och han uppgifver i annonsen om premiären, att kostnaderna stigit till 800 rdr rgs, en särskildt den tiden ganska ansenlig summa. Det var också detta, som nödgade honom höja biljettpriserna, enligt följande bestämmelse:

»Under öfning at den 8 och 11 Maj upföras är *Corsfararne*, dram i 5 acter af Kotzebue, öfversatt af M. Altén. Representandet af denna piece fordrar en ganska stor samt dryg kostnad, hwarför den resp. Publiken ej täcktes misstycka at jag, för at hålla mig skadeslös, nödgas dessa 2:ne representationer, — hvilka, i anseende til min afresa från orten, blifwa de endaste af denna piece och de sista för terminen, — förhöja priserna med 1 rdr rgs på första platserna, och de öfriga i proportion. Subscriptionslista at cirkulera är lemnad åt Politibetjenten Lundberg til antecknande af resp. Publiken, som åstunda Loge, samt Amphiteaters billetter ofwannämnda dagar.

P. J. Lewenhagen.»

Innehållet af detta skådespel är följande:

År 1097 ligga *Korsfararne* lägrade framför Nicea, hvars fall med snaraste väntas. Lägrät företer en både stämningsfull och lysande anblick, med stadens torn och tinnar på afstånd, under det i förgrunden en mängd riddare i blänkande rustningar äro samlade i grupper och omkring dem väpnare och soldater. Det är tyskarnes läger; på andra sidan staden står Gottfried af Bouillon med sina trupper.

Man har skiftat dryga hugg med de tappre Saracernerne, och under en af dessa fäktningar har riddaren *Rudolf von Eichenhorst*, styckets hjelte och älskare, den ädlaste bland de ädle, riddaren utan fruktan och tadel, försvunnit. Man har sört honom såsom död, men under hela lägrets jubel kommer han nu tillbaka, efter att hafva varit fången hos sultanen af Iconium, derifrån han befriats genom inverkan af den påflige legaten *Adhemar af Puy*.

Han mötes genast vid återkomsten af den sorgliga nyheten, att hans trolofvade brud *Emma von Falkenstein* lemnat fäderneslottet och begifvit sig af, ingen kände hvart. Styckets onde ande, riddar *Kuno von Rabenstein*, vill, alltigenom dålig som han är, falsk, grym, sinlig och girig, intala den tröstlöse älskaren, att hon tröttnat vänta och låtit bortföra sig af någon annan, men detta vinner ingen tilltro.

Så intågar i lägret med fladdrande fanor och under munter musik riddar *Bohemund von Schwatzeneck*, medförande såsom byte från ströftåget en underskön saracenska. Hennes far, en gammal rik och förnäm emir, infinner sig snart derefter, för att lösköpa sin dotter; man har icke något emot lösesumman, men fordrar derjemte att emiren skall öfvergå till kristendomen. Han vägrar naturligtvis, och *Bohemund* tillkastar honom då sin handske, för att kämpa om flickan. I den svage gubbens ställe antager *Rudolf* utmaningen; man strider, båda såras, men *Bohemund* så illa, att motståndaren förklaras hafva segrat, och han kan nu återgifva dottern till hennes far.

Emma von Falckenstein har emellertid visserligen lemnat hemmet, men blott för att begifva sig till korsfararhären, kvald af oro öfver sin trolofvades öde. Förklädd till pilgrim, liksom den medföljande trogne tjänaren *Walter*, hör hon öfverallt i lägret berättelser om *Rudolfs* död, om hvars verklighet man icke längre kan tvifla, och hon beslutar nu att öfvergifva den verld, som för henne icke längre har något lockande, samt ingår, under det ofvanstående tilldrager sig, såsom nunna i det närbelägna »De gästfria Systrarnes» kloster. Här mottages hon af abedissan *Celestina*, som en gång i den flärdfulla verlden bar namnet *Johanna von Nordeck*, och, sviken af sin trolofvade, *Emmas* far, öfvergifvit densamma. Hon kan nu hämnas på den trolöse, och gör inga omständigheter att viga dottern till nunna, hvilket försiggår i en handvändning.

Emellertid har emiren och dennes dotter aflägsnat sig ur lägret, följda af riddar Kuno med en skyddsvakt, men när de skola skiljas, har Kuno beslutat mörda emiren, plundra hans skatter och bemäktiga sig den sköna *Fatima*. I rätta ögonblicket räddas de likväl ur denna fara af Rudolf, och i öfvermåttet af sin tacksamhet söker emiren öfvertala denne att gifta sig med *Fatima*, som redan älskar honom, men detta lyckas ej, då Rudolf är trofast sin första kärlek.

Han behöfver nu få sitt sår från den föregående tvekampen omsedt, och vänder sig därför till klostret, der naturligtvis det blir Emma som skall förbinda honom. De igenkänna hvarandra, och hon vill nu vid hans sida lemna klostret, samt kastar sig i hans armar. Så öfverraskas de af abedissan, som i helig afsky och vrede låter skilja dem. Hon intalar derefter Emma, att dennas trolofvade nyss varit i strid för en skön turkinna, och efter denna förkrossande underrättelse har hon intet mer att hoppas utan beslutar frivilligt stanna såsom nunna.

Portvakterskan, syster *Salomeh*, har deremot så mycket lifligare längtan att återvända till lifvet utanför dessa dystra murar och söker öfvertala Emma, att fly, dervid, hon vill vara henne behjelpig, och när så Rudolfs vapendragare *Konrad* kommer till och kan intyga det sanna förhållandet med riddarens strid för *Fatima*, hvilken måste lända honom till heder, är missförståndet häfdt. När derefter Rudolf infinner sig, är allt färdigt till flykten, och portvakterskan för dem ned i en underjordisk gång, som utmynnar vid lägret. En stund förflyter under hemsk tystnad. Så höres buller och vapenklang; riddar Kuno, klostrets beskyddare, har besatt gången, och allt är förloradt. Rudolf måste fly och Emma gripes för att dömas, eller rättare för att undergå det straff, som obevekligt väntar den nunna, hvilken hängifvit sig åt den jordiska kärleken: att lefvande inmuras i en nisch i kyrkans mur.

Allt är redo. Den nästan vanmäktiga flickan föres in i den lefvande grafven, som man nu börjar tillmura, under klockornas dofva klang och de dystra tonerna af nunnornas klagande »Miserere». Snart är af den dödsdömda knappast mer synligt än det likbleka ansigtet. Nu höres slammer af vapen; Rudolf har stormat klostret, med tillhjälp af emiren och dennes skaror; krigarne störta in i kyrkan; att jaga undan nunnorna, kasta ned muren för

nischen och befria den dömda, är ett ögonblicks verk. För abedissan återstår ej annat än att under förbannelser nedkalla himmelens åskor öfver våldsverkarnes, men åter uppträder Adhemar som räddare och löser Emma från hennes klosterlöfte samt ger de älskande kyrkans välsignelse.

Det är lätt att fatta, att ett dylikt arbete skulle i hög grad tilltala sin tids publik.

Recetter under terminen tilldelades fru Lewenhagen samt aktörerne Sundman, Wildner, Bonnevière och Ståhlberg, äfvensom truppen i sin helhet och de fattige.

Under senare delen af Augusti 1807 gaf eqvilibristen Paron 6 föreställningar på teatern i kroppsöfningar och lindansning.¹ Som vanligt ville Crohn icke betala de härför honom affordrade afgifterna till Kongl. Dramatiska Teatern och Spinnhuset, utgörande respektive 4 rdr och 16 skill. för hvarje representation, under förevändning att »denna teater skall vara privilegierad och fri för dylika utgifter», samt emedan Paron, »icke för egen del, utan för Crohns räkning visat sina konster, emot särskild öfverenskommelse». Magistraten förklarade dock, att afgiften blifvit rätt beräknad efter kongl. förordningen den 15 Mars detta år, och ålade Crohn betala.²

¹ Onsd. 12/8, Fred. 14/8, Månd. 17/8, Torsd. 20/8, Fred. 21/8 och Månd. 24/8.

² Magistratens politiprotokoll 21/8 1807.

Carl Stenborg ^{29/9}—^{3/12} 1807.

Under tiden från det föregående besöket här, hade truppen helt och hållet ombildats, och den utgjordes nu af följande:

Direktör: *Carl Stenborg*,

Aktriser: fru *Elisabet Stenborg* född *Olin*,

» *Theresia Hedin* född *Levin*,

» *Maria Rebecka de Lemos* född *Rydberg*,

» *Isak Levin*,

mamsell *Sophia Askling*,

» *J. Charlotta Edberg*,

» *Margareta Elisabet Ryberg*.

Aktörer: *Johan Jacob Nordbom*,

Olof Norring,

Edvard Ferdinand Ritterich,

Vincent Fredrichsson,

L. Petter Åberg,

Gustaf Hedin,

Aron de Lemos,

Isak Levin och

Carl G. Kjellström.

¹ Bland anmälde resande omtalas: »Artisterna *A. de Lemos* med Fru, *G. Hedin* med Fru, Hofsekreteraren *Stenborg* med Fru och mamsellerna *Askling* och *Ryberg* från Halmstad, acteur *Nordbom* (i huset n:o 12 Sillegatan), acteur *Åberg* från Malmö (n:o 80 Sillegatan), actueurne *Fredricson* (n:o 24 Köpmangatan), *Rietrich*, *Norring* (hos vinhandlare *L. H. Crohn*) samt *Isaac Levin* med hustru och barn (75 Köpmangatan) samt *Kjellström* (hos traktör *Berg*).»

Af Stenborgs förra trupp, eller som den benämndes: »Svenska Komiska Theatertruppen», hade icke bibehållits några fler, förutom ledaren och hans hustru, än herr och fru Hedin samt Nordbom. Af de öfriga hade Isak Levin med hustru, Åberg samt mamsell Edberg och fru de Lemos född Rydberg varit i Göteborg redan under Lindqvists sejour år 1800; Kjellström uppträdde 1802 hos Lundqvist och Fredrichsson samma år med Lewenhagens trupp.

Deremot omtalas nu för första gången i stadens teaterhistoria mamsellerna Marg. Elis. Ryberg och Sophia Askling samt aktörerna Aron de Lemos, Edv. Ferd. Ritterich och Olof Norring.

Mamsell *Ryberg* uppgifves varit dotter till en källarmästare och sålunda icke syster till fru de Lemos, hvars far var hoftrumpetare; man skulle dock kunnat förmoda något sådant, då man finner henne boende tillsammans med denna. Hon blef tvenne år senare gift med sin nuvarande kamrat i sällskapet, aktören Nordbom. Om *Sophia Asklings* föregående lif är ingenting känt.

Aron de Lemos var en portugisisk jude, bosatt såsom värdshusvärd i Malmö, men derjemte, som man finner, musiker och skådespelare samt gift med den begåfvade aktrisen Maria Rebecka Rydberg, från hvilken han blef skild, derefter hon kallade sig fru Rydberg, tills hon 1811 blef omgift med ballettmästaren Louis Deland.

Om *Ritterich* är föga känt. *Olof Norring* var född 1781 och således vid ifrågavarande tid 26 år; vi återfinna honom längre fram hos de olika teatertrupper, som tid efter annan gästade staden.

Sällskapets förnämsta kraft var naturligtvis direktören sjelf, Carl Stenborg, som likväl synes uppträdt mera sällan, åtminstone om man får sluta deraf, att hans namn finnes särskildt angifvet såsom en lockelse vid uppförandet af vissa pjäser; sålunda spelade han ett par gånger titelrollen i »Eremiten», vidare Germinel i »Nina», titelrollen i »Alexis eller Desertören» samt tvenne gånger Blondel i »Konung Richard Lejonhjärta».

Dernäst kom tvifvelsutän Gustaf Hedin, en verklig framstående konstnär, som företrädesvis excellerade i äldre fruntimmersroller, äfvensom fru de Lemos, hvilken ansågs vara en ganska framstående soubrette.

Spellista.¹

- 1807 Tisd. ²⁹/₁₀ ffg. Strumpstickorna, skåd. 4 a. af Kotzebue, samt *Adolf och Clara* eller *De bägge arresteraterna*, op. com. 1 a.
- » Torsd. ¹/₁₀ ffg. *De bägge Savoyardgossarne*, op. com. 1 a., musiken af Dalayrac, samt *Michel Wingler*.
- » Månd. ⁵/₁₀ ffg. *Bostons fängelse* eller *De tre arresteraterna*, kom. 5 a. Piesens längd tillåter ej något Efterspel.
- » Torsd. ⁸/₁₀ ffg.(!) *Bostons fängelse* samt *Komedien in promptu*.
- » Månd. ¹²/₁₀ *Ariadne på Naxos*, melodram 1 a., samt ffg. Reversen, kom. 4 a. af Jünger. Denna Piece är icke förut här uppförd, oaktadt någon likhet till namnet med ett annat stycke som gifvits.
- » Torsd. ¹⁵/₁₀ *Eremiten* eller *Fadershjertat*, skåd. med sång och fullstämmig orchester, i 4 a. af Kotzebue, samt *Ålskaren sin egen rival*, lust. 1 a. öfvers. från franska orig. *Malice et Défiance*. Uti stora piecen spelar Hr *Carl Stenborg* för denna och första gången Eremitens role.
- » Månd. ¹⁹/₁₀ ffg. *Den sällsamme*, kom. 3 a. Imitation af Hr Björn efter franska piecen *L'Homme comme il y a en peu*. Derefter *Claudine* eller *Skoputsaren*.
- » Tisd. ²⁰/₁₀ Recett för *Levin: Tillfället gör tjufven* samt ffg. *Skepps-brottet* eller *Arfvingarne*.²
- » Torsd. ²²/₁₀ *Korsfararne*, skåd. 5 a. fri öfvers. Skådeplatsen är än i lägret vid Nizza(!) och än i och utanför det närbelägna »De gästfrie systrarnes» kloster; tiden är år 1097.
- » Månd. ²⁶/₁₀ *Nina* eller *Den af kärlek svagsinta*, dram med sång 1 a. fri öfvers. af *Carl Stenborg*, som för denna gång spelar *Germeuils* roll. Derefter *Willerwallan*, kom. 5 a. af Kotzebue, öfvers. af H. G. Kullberg.
- » Torsd. ²⁹/₁₀ ffg. *En timmas giftermål*, kom. 1 a. blandad med sång, fri öfvers. af *Carl Stenborg*, samt *Grefvarne af Klingsberg*, kom. 5 a.
- » Månd. ²/₁₁ *Alexis* eller *Deserteuren*, dram 3 a. med sång, öfvers. af *Carl Stenborg*, som spelar *Deserteurens* roll, musiken af *Monsigny*; derefter *Kapten Puff*.
- » Tisd. ³/₁₁ Recett för fru *Lemos: Johanna af Montfaucon* samt på fleras begäran f. 2 ggn *Ålskaren sin egen rival*.³
- » Torsd. ⁵/₁₁ på begäran f. 2 ggn *De bägge Savoyardgossarne* samt *Natur och Skyldighet*, skåd. 5 a., öfvers. från franskan af J. S. Ahlgren; händelsen har tilldragit sig på en af de amerikanska öarne omkr. 1780.
- » Månd. ⁹/₁₁ ffg.(!) *Ariadne på Naxos* samt ffg. Det oförnuftiga försöket, kom. 1 a. af Björn och till slut *Den talande taflan*.
- » Tisd. ¹⁰/₁₁ Recett för mamsell *Edberg*: ffg. *Eleonora Rosalba* eller *Lämningarne* af *Paluzzi*, dram 4 a., fri öfvers. af *Carl Stenborg*, samt *Qvinnorna och förtroendet*.

¹ Efter annonser i *Götheb. Nyheter* och *Tidningar*.

² Recetten var först annonserad till Tisd. ¹³/₁₀ men uppsköts.

³ Recetten var annonserad till Tisd. ²⁷/₁₀ men uppsköts. Fru *Lemos* bodde N:o 32 Sillgatan, midt emot komedihuset.

- 1807 Torsd.^{12/11} *Azemia* eller *Wildarne*, samt ffg. *Fintlighet och list*, lust. 1 a.
- » Månd.^{16/11} *Konstmakaren den förste* samt ffg. *Det aftvungna samtycket*, lust. 1 a.
 - » Tisd. ^{17/11} Recett för Hr *Källström*: ffg. *Hjernans organer*, kom. 3 a. af Kotzebue, samt *Sekter Misch-Masch*, lust. 1 a.
 - » Torsd.^{19/11} ffg. Konung Richard Lejonhjerta eller *Kärleken och troheten*, heroiskt skåd. 3 a. med sång, musiken af Grétry, samt *De olycklige* eller *Arfoingarne*, lust. 1 a. af Kotzebue. I stora piecen spelar Hr *Carl Stenborg* Blondels roll.
 - » Månd.^{23/11} *Grefven af Castelli*, skåd. 3 a. samt *Dalaröflickan* eller *Den ädelmodige Skeppskaptan*, kom. med sång 2 a.
 - » Tisd. ^{24/11} Recett för Hr *Hedin*: ffg. *Den bedragne Paschan*, kom. 1 a., originalet af en hög författare, samt *Sanningens belöning*, dram 5 a. af Kotzebue.
 - » Torsd.^{26/11} på begäran f. 2 ggn *Eremiten*. med Hr *Carl Stenborg* i Eremitens roll, samt f. 2 ggn *De olycklige*.
 - » Månd.^{30/11} f. 2 ggn *Konung Richard Lejonhjerta* med Hr *Carl Stenborg* som Blondel. Priser som förra gången.
 - » Tisd. ^{1/12} f. 2 ggn *Johanna af Montfaucon*, samt på begäran *Hemligheten*, op. com. 1 a. musiken af Solié. Detta är det sista spektaklet för Theaterns räkning, och täcktes resp. Hrr Abonenter insända deras Abonnements Onsdag och Torsdag, den 2 och 3 dennes f. m. till Hofsecreteraren Carl Stenborg, boende hos Hr P. Militz i hörnet af Sillgatan.
 - » Torsd. ^{3/12} Trupprecett: för sista gången *Pasquillant*, dram 3 a. af Jünger. Händelsen har tilldragit sig under Fredrik d. dre, straxt efter 7-åriga kriget. Derefter *Nunnorna* eller *Besökelseklostret*, op. com. 2 a. Til slut et Diver-tissement under namn af Tacksamheten.

* * *

1800-talets första årtionde är en tid af sannskyldig fattigdom på inhemska dramatiska författare. När man ville spela något nationelt arbete, var det till Kexél, Hallman, Envallsson, Lindegren eller Gustaf III man vände sig; något nytt fanns icke. Hur olika var icke detta mot i vårt grannland Danmark, der raden af 1700-talets betydande författare under det följande seklet fortsattes af unga, begåfvade andar, och der man just nu sett en ny stjärna uppstiga med Oehlenschläger, hvars dikter utkommit år 1803, hvarmed en ny epok inleddes i den danska diktningen, långt öfverglänsande allt hvad som då gick under namn af poesi. Den öfverströmmande rikedom på nya, andrika tankar, väldet öfver språk, form och ämne, förmågan att i manlig kraft, mildt behag eller majestätisk

storhet framställa känslor eller tilldragelser — allt var egnadt hänföra dem, som i dessa platthetens och prosaismens tider bevarat sinnet för det äkta. Men äfven han hade till en början svårt nog att vinna erkännande som dramatisk författare, men när detta erkännande kom, blef han också den uppburne nationalskalden.

Det har i nästan alla tider varit den danska scenens heder och stolthet, att, såsom mål för sin verksamhet, uppsätta stråfvandet att i främsta rummet verka såsom en fullt nationel skådeplats. I Sverige har egentligen detta aldrig varit händelsen, och naturligtvis allra minst i landsorten, utan har man i lyckligaste fall nöjt sig med en och annan af de nämnda inhemska författarne, samt i öfrigt det bästa af hvad som samtidigt eller kort förut gifvits i hufvudstaden af främmande dramaturger.

Allt igenom hade sålunda dessa senare beherskat scenen. Om man kan med fullt skäl säga, att den riktning inom smaken, som representerades af tyskarne Kotzebue, Jünger och Iffland var den allrådande, så berodde detta på tidens lynne och alls icke på någon förkärlek i allmänhet för tyska författare. Allt sedan århundraden tillbaka hade man ju varit van att tvärtemot hylla Frankrike såsom kulturens och den sanna smakens bärare, och detta lands inflytande på den svenska konsten visar sig tillräckligt vid ett genomgående af spellistorna. Man spelade visserligen endast sällan de stora franska författarne, men så mycket hellre de andra, hvilka skrefvo i tidens smak, och de franska situationsstyckena voro till antalet vida öfvervägande alla öfriga. De gåfvo i effektfulla roller skådespelarne mer än de kräfdes af dem, och en författare yttrar mycket riktigt att, för att försäkra sig om stormande bifall, hade skådespelaren gjort alldeles tillräckligt om konversationen gick lätt och behagligt, och om han någorlunda kunde genomföra den obetydliga individualiseringen, ty det hela gick mera ut på att med pikanta enskildheter slå åskådarne, än att verka medelst genomarbetad karaktéristik.

Ifrågavarande speltermin framtedde en repertoar, som i intet afseende utgjorde något undantag härifrån. Utom svenskarne Kexél, Hallman, Envallsson och Gustaf den III samt tyskarne Kotzebue, Jünger och Brandes, var det uteslutande franska författare, som lemnade bidrag till den samma.

Bland de fåtaliga och föga anmärkningsvärda nyheterna må nämnas *De bägge Savoyardgossarne*, opera comique i 1 akt af Marsollier (les Deux petits Savoyards), öfversatt af Envallsson och försedd med musik af Dalayrac; vi nämna den i första rummet, icke därför att den obetingadt hade det största konstnärliga värdet, utan emedan den för kommande tider blef en stående rätt på spellistorna, tack vare musiken.

Texten är skriven efter det en gång godkända mönstret, och erbjuder intet af intresse, inga qvicka repliker, inga muntra scener; det hela är ingenting annat än ett genomsentimentalt pjoller.

Den rike godsegaren *de Verseuil*, som från intet arbetat sig upp till en betydande ställning, är hela traktens välgörare, och känner icke något högre mål för sin verksamhet än att se alla lyckliga, så mycket mer som han sjelf icke är lycklig, då han sitter ensam i världen, efter att förgäfves hafva efterforskat sina anhöriga i Savoyens bergstrakter. Så anlända till slottet de båda bröderna *Michel* och *Joset*, »savoyardgossarne», som under den pågående marknaden tänka förtjena uppehälle åt sig sjelfva och modern, genom att sjunga, förevisa en markatta och sälja småsaker. De behaga egendoms herrn, hvilken länge önskat i sin närhet hafva någon, på hvilken han kunde slösa sin ömhet, och åt hvilken han en gång kunde lemna sin förmögenhet, men han har så många gånger bedragits af sjelfviskheten och egennyttan, att han vill först pröfva innan han vågar göra något nytt försök.

Detta prof består deri, att han förespeglar de unge vandrarne, hvar för sig, utsigten att blifva upptagne på slottet, med alla tillfällen till njutning, nöjen och ett bekymmerfritt lif, men framhåller på samma gång att de då naturligtvis måste skiljas vid modern, som emellertid skulle beredas en sorgfri tillvaro på annat ställe. Båda bestå profvet med framgång, i det de hellre vilja försaka allt än öfvergifva modern, men icke nog härmed: de finna sig af det gjorda förslaget nödgade för sig sjelfva erkänna, att de fullständigt misstagit sig om den vänlige egendoms herrns hjertelag, då han kunde uppställa en sådan fordran, hvarför de beslöto aflägsna sig.

Under verkställandet af detta beslut, antastas de af *Fiskalen*, som vid ransakning af deras fickor upptäcker en signetring och ett miniatyrporträtt, hvilka dyrbara föremål

ju icke kunnat åtkommas på hederligt sätt, utan måste vara stulna från slottet. Vid det oväsen som blir en följd af detta uppträde, infinner sig herr de Verseuil, och denne igenkänner då i porträttet sin affidne brors drag, och stor blir hans glädje, när han finner de båda savoyarderna vara hans egna brorssöner.

Operetten gafs för första gången i Sverige på kongl. teatern den 6 Juni 1794, till firande af konungens namnsdag, och hufvudrollerna voro vid detta tillfälle besatta med denna scens främsta krafter:

Herr <i>de Verseuil</i>	spelades af	<i>Karsten</i>
<i>Michel</i>	»	» fru <i>Marcadet</i>
<i>Joset</i>	»	» » <i>Müller</i> , och
<i>Fiskalen</i>	»	» <i>Schylander</i> .

Om spelet, när pjesen gafs i Göteborg, känna vi intet, men man torde kunna förmoda att Carl Stenborg utförde de Verseuils roll.

I *Konung Richard Lejonhjerta* eller *Kärleken och troheten*, skådespel i 3 akter, har Sedaine behandlat den romantiska episoden i nämnde konungs äfventyrliga lif, när han, återvändande från korståget, nödgas taga vägen genom Tyskland och derunder uppfångas af fienden, som inspärrar honom på ett afsides beläget slott, samt hur han der uppsökes och befrias af sin trogne vapendragare, trubaduren *Blondel*. Författaren låter den senare uppträda förklädd till en blind gubbe, som i denna skepnad icke väcker några misstankar. Det blir honom sålunda ganska lätt att kunska på åt alla håll, och han erfar snart att slottets kommandant *Florestan* är förälskad i *Laurette*, dottern till en här bosatt landsflyktig engelsman, sir *William*. När till denne senare kommer såsom resande *grefvinnan af Flandern*, konungens älskarinna, uppgöra nu dessa i samråd med *Blondel* planen för konungens befrielse; man lockar *Florestan* till ett möte med *Laurette*, fångslar honom, stormar derefter slottet — och konung *Richard* är fri.

Texten är ett skäligen torrt och medelmåttigt arbete, men allmänheten påvärkades i alla händelser af Grétrys musik samt tvifvelsutän också af det sätt, hvarpå *Blondels* roll återgafs af Carl Stenborg. Man hade dessutom uppsatt pjesen så lysande som omständigheterna medgäfv, hvilket gjorde att man hemställde till allmänheten, att den »ej måtte finna det ovanligt» att priserna förhöjdes sålunda: »Första radens loger, och de som äro i fonderna af second

samt amfiteater 32 skill. banko, logerna på andra raden samt parterre 24 skill. banko», hvaremot biljetterna till second och galleri såldes till vanligt pris.

En liknande obetydlighet var Gustaf III:s enaktskomedi *Den bedragne Paschan*, hvartill förebilden hemtats från Poullain de Saint Foix' »Arlequin au Serail»; musiken till sången och dansen var af O. Åhlström med flere kompositörer.

Handlingen försiggår på en af öarne i den grekiska arkipelagen som regeras af *Ali pascha*. Denne har trolofvat sig med paschans af Cypern dotter *Zelmire*, men, när hon väl anländt till sitt blifvande rike, öfvergifvit henne, sedan han tillfångatagit sicilianskan donna *Elvira d' Almaviva*, just när denna stod i begrepp att förmälas med don *Alonzo Gusman*. Paschan förtäres af sin lidelse för den sköna främlingen, som ståndaktigt tillbakavisar hans närmande. Detta motstånd anser likväl Ali såsom mindre viktigt för giftermålet, men det som för den okunnige och vidskeplige turken har vida större betydelse är att vigseln sker i ett lyckligt, af astrologerna beräknadt ögonblick, och detta är ännu icke bestämdt.

Under tiden har don Alonzo fått en aning om hvart hans älskarinna blifvit förd, och har sändt sin betjent *Calpicci*, förklädd som en svart stum slaf, att forska efter henne. Efter det *Calpicci* fått kännedom om att donna *Elvira* vistas hos paschan, uppgör han i samråd med don Alonzo krigsplanen, enligt hvilken den senare in finner sig hos *Ali pascha* såsom en stor astrolog, något hvaraf denne just nu är i trängande behof, men, för att bringa spänningen till sin höjd, förklarar »astrologen» att han i ett så viktigt ärende måste låta afgörandet bero af det domslut, som kommer att fällas af en ännu mäktigare ande, den store okände dervischen, d. v. s. han själf i en annan drägt.

Medan detta tilldrager sig, har don Alonzo låtit gräfvad en underjordisk gång, som utmynnar med ena ändan vid hafsstranden och med den andra i en uttorkad brunn. I den senare har han låtit *Calpicci* nedstiga, och när han så förklarar för paschan, att denne måste afstå från alla planer på donna *Elvira*, och att stjärnorna förkunna, att han bör återvända till sin första kärlek, *Zelmire*, men *Ali nekar*, trollar han fram ur brunnen det hemska spöket af den i hvitt svepte *Calpicci*, vid hvars åsyn paschan faller

framstupa, halft vanmäktig af skräck. Af detta tillfälle begagnar sig Alonzo att jemte Elvira nedstiga i brunnen och fly.

Hjärnans organer eller *Dödskallarne* är en treaktskomedi af Kotzebue, öfversatt af A. Westman, och som får ett visst intresse äfven deraf, att den längre fram i tiden, eller i slutet af 1850-talet fritt bearbetades af Frans Hedberg, och under namn af »En hufvudpassion» uppfördes på Södra teatern i Stockholm.

Pjesen belyser satsen, att den, som med uppoffring af allt annat, hängifver sig åt en mani, lätt faller offer för bedrägeriet i en eller annan form. Den gamle *von Rückenmark* är till den grad anhängare af frenologien, att han vid alla tillfällen låter sig ledas af hvad denna lära förkunnar om karaktersdragens återfinnande på hufvudskålens bildning; de på den senare befintliga knölarne afslöja för honom hans omgifnings mera framstående egenskaper, och derefter handlar han, hvilket helt naturligt leder till ganska opåräknade följder.

Ehuru man icke kan påstå att hans barn, i deras uppträdande mot fadern, synas vara i besittning af de knölar, som representera vördnad och samvetsgranhet, ger likväl intrigen anledning till flera rätt roliga scener.

Sejouren afslutades denna gång med spektaklet den 3 Dec. dervid till sist gafs ett divertissement kalladt »Tacksamheten», då stadens vapen syntes uti ett Tempel, samt stanzer och kupletter reciterades och afsjöngos.

Det som i öfrigt med afseende på repertoaren bör anmärkas är, att det vid uppförandet af »Grefvarne af Klingsberg» den 24 Okt. heter: »Öfversättningen af denna Piece är ej densamma som förut här blifvit uppförd». Då den första öfversättningen af M. Altén är begagnad vid premiären i Göteborg den 8 Jan. 1806, skulle således nu användts en ny, men af hvem känner man icke.

Äfven denna gång uppstod tvist om erläggandet af afgifterna för de gifna spektaklen. Stenborg vägrade nemligen betala de 2 rdr banko han påförts i afgift till kongl. Dramatiska teatern för hvarje representation, samt inlemnade till magistraten en skrifvelse från teaterns egare, Crohn, hvori denne, »som genom Kongl. Maj:ts nådigaste privilegium erhållit enskildt tillstånd och åtagit sig skyldigheten att förse Göteborgs stad med spektakler», och för detta ändamål under de förflutna tvenne månaderna »anmodat Hofsekreteraren Stenborg att, emot en viss träffad

»öfverenskommelse sig här infinna», förklarade, att han ville undandraga sig att betala de afgifter, som åtfölja spektaklerna. Deremot ansåg han icke Stenborg skyldig betala något till Dramatiska teatern, enär stadgandet i kongl. brefvet den 5 Mars 1807, såsom förklaring till 1789 års förordning, endast afsåg dem, som erhållit eller erhålla privilegium att i riket uppföra skådespel, utan att vara bundna vid någon viss stad, och gälde sålunda icke Crohn, hvars teater icke vore ambulans. Han kunde sålunda icke vara skyldig skatta annorlunda än efter bevillningsförordningen utom spinnhusafgiften: »hvilken trupp jag som helst förskaffar, eger ingen annan rättighet än den jag med densamma öfverenskomma kan, som ensam ansvarar för min teater».

Denna uppfattning godkändes äfven af magistraten.¹

Man skulle möjligen af Crohns yttrande, att han anmodat Stenborg att emot »en viss träffad öfverenskommelse» spela härstädes, vilja draga den slutsatsen, att han engagerat truppen, men detta är gifvetvis oriktigt: »öfverenskommelsen» gälde ingenting annat än förhyrandet af teatern.

Kort efter teaterns stängande bjöds allmänheten på ett annat skådespel, i det Gustaf IV Adolf med drottning då gästade staden. Ett minne från detta besök är den förordning, som magistraten utfärdade rörande ordningen på gatorna, och som kan hafva ett visst intresse:

»Till ofelbart iakttagande under Deras kongl. majestäters, Konungens och Drottningens Höga wistande i Staden kungöres: att, då någon betjenar sig af wagn till Deras Majestäters Residens, som blifwer uti Halliska huset, wägen bör tagas öfwer Torggatan och Sillgatan, på sidan om samma hus, och wagnen stanna wid södra hörnet deraf, när den åkande stigit ur eller i, samt farten utan wändning sedan gå öfwer Sillgatebryggan och Östra Hamngatan, och skola alla wagnar wid de åkandes afhemtande hålla i rad efter hwarandra på Sillgatan utmed Halliska trädgården, i den ordning de ankomma, warandes det icke tillåtet att med något slags åkdon, utom Kongl. Hofwets wagnar, fara förbi Deras Majestäters Residens. Den som häremot bryter, kommer att plikta En Riksd. Sp. B:ko, angifwarens ensak. Götheborgs Rådhus d. 11 Dec. 1807.

Borgmästare och Råd.»

¹ *Magistratens politieprotokoll* 27/11 1807.

Carl Stenborg ^{25/2}—^{17/6} 1808.

Det dröjde icke länge innan sällskapet åter befann sig i Göteborg, och om dess hitföväntande tillkännagafs i tidningarne på följande sätt:

»Som *Svenska Comiska teatertruppen* under *C. Stenborgs* Styrelse hit återkommer i innevarande Februari månad, för att 2:ne gånger i weckan upföra Spectakler, gifwes sådant tillkänna. De af resp. herrskaper som åstunda abonnement behaga derom tilsäga hos Fru *Hasselroth*, boende 53 Kyrkogatan.»¹

Första representationen annonserades till den 18:de Februari, då »Masken» skulle gifvas, »ett original, som aldrig förut på någon theater varit upförd, och med musik lämpad till piecen af Carl Stenborg», men truppen hade ännu den 16:de ej anländt till staden från Linköping, der den senast uppträdt, »förmodligen hindrad af dåliga vägar och för mycket snöfall», hvarför spektaklet tills vidare inställdes.²

Truppen var denna tid utsatt för svåra förluster och rubbningar, till hvilka vi senare återkomma, men hvilka inleddes genom mamsell Asklings död. Troligen hade hon

¹ *Götheborgs Tidningar* ^{2/2} 1808.

² *Götheborgs Tidningar* ^{16/2} 1808. Snart derefter måtte likväl sällskapet anländt, ty i medlet af månaden finnes bland anmälde resande: »Acteurerna *I. Levin* med *hustru*, barn och *piga*, *G. Hedin* med *fru*, *Åberg*, *Appelqvist*, *Norring*, *Kjellström* och *Ritterich*, alla från Linköping.

af sjukdom nödgats qvarstanna i Göteborg efter sällskapets afresa i December, och den 8 Januari 1808 läste man i Götheborgs Allehanda följande dödsannons:

»Tillkännagifves Släktingar och Wänner att Actrisen wid Svenska Comiska Theatren. Mademoiselle *Sophia Askling*, afled d. 5 dennes uti en ålder af 22 år».

Bouppteckning efter henne gjordes den 4 Febr. då qvarlåtenskapen uppgafs af aktören Edv. Ferd. Ritterich, hvilken senare alltså äfven befann sig i staden vid denna tid.

Vid spelterminens öppnande utgjordes sällskapet af följande:

direktör: *Carl Stenborg*.

aktriser: fru *Elisabet Stenborg* född *Olin*,
 » *Theresia Hedin* född *Levin*,
 » *Maria Rebecka de Lemos* född *Rydberg*,
 » *Isak Levin*,
 mamsell *J. Charlotta Edberg*.

aktörer: *Johan Jacob Nordbom*,
Olof Norring,
Edvard Ferdinand Ritterich,
Vincent Fredrichsson,
L. Petter Åberg,
Gustaf Hedin,
Aron de Lemos,
Isak Levin,
Carl G. Kjellström, samt
Johan U. Appelqvist och
 eleven *Levin*.

Truppen utgjordes följaktligen af samma krafter som under föregående sejour. De enda som fattades voro den aflidna *Sophia Askling* samt mamsell *Margareta Elisabet Ryberg*, men, med afseende på den senare, är det icke otroligt, att hon fanns qvar, ehuru hon icke nämnes. Deremot skulle hafva tillkommit en ny skådespelare, *Johan U. Appelqvist*, men, som han redan 1806 var anställd hos *Stenborg*, är det ju möjligt att han derefter varit qvar, fastän han icke omtalas under den mellanliggande terminen.

Det heter den 11 Maj, att »unge Herr Levin» då erhöi recett; denne var son af *Isak Levin*, men »unge herrn» var emellertid en ännu temligen späd förmåga.

Kort efter spektaklernas början förlorade truppen ytterligare en af sina medlemmar. Det uppgifves visserligen i Dahlgrens Anteckningar om Stockholms Teatrar att skådespelaren *Vincent Fredricsson* skulle blifvit militär och att han stupat i finska kriget, men detta är oriktigt; han var nemligen ledamot af Stenborgs sällskap ända till sitt slut, hvarom vittnar följande dödsannons, införd i Götheborgs Nyheter för den 12 Mars 1808:

»Tillkännagifwes slägt och wänner att för detta kongl. kam-martjenaren *Vincent Fredricsson* afled härstädes den 7 dennes uti en ålder af 38 år och 5 månader, och anhålles om benägen ursäkt att ingen annan notifikation sker».

Då den aflidne, enligt det kontrakt han ingått med Stenborg, tillförsäkrats en half recett, så uppfördes den 1 April för sterbhusets räkning »En timmas giftermål» samt »Kronofogdarne».

Det sista offret var aktören *Petter Åberg*, som afled den 17 Maj kl. 7 på morgonen¹. Det är ju möjligt att en farsot härjat denna vinter och vår i Göteborg, men man behöfver icke tillgripa ett sådant antagande, ty det är alldeles nog att erinra, huruledes de sceniska konstnärerna nödgades, ofta i rätt tunna dräfter, uppträda på en alldeles oeldad scen, der drag dessutom från alla håll utsatte dem för svåra, lifsfarliga förkylningar. Man kan snarare förundra sig öfver att personalen uthärdade dylikt så som den i allmänhet gjorde.

Dessa trenne dödsfall inverkade helt naturligt hämmande på teaterverksamheten, då en mängd roller måste lemnas i andra händer, och från annat håll hotade en annan, allvarlig fara: det nu utbrutna kriget mellan Sverige och Ryssland.

Genom nyckerna hos den otillräknelige Gustaf IV Adolf hade Sverige redan förlorat sina tyska besittningar; det återstod nu att äfven skiljas vid Finland, det bittraste lidande vi kunde beredas, näst fäderneslandets egen undergång. En tillfällig öfverensstämmelse mellan kejsar Alexander af Ryssland och Napoleon var tillräcklig för den förre att begagna sig häraf till ett lömskt öfverfall på Sverige, och ehuru man i Göteborg icke kände något om krigets utbrott, hade likväl ridån för sorgspelet på den finska

¹ *Götheborgs Tidningar* 19/5 1808. Afled, enligt Domkyrkoförsamlingens dödsbok, af lungsot, 33 år gammal.

krigsteatern gått upp, redan fyra dagar innan Carl Stenborg öppnade teatern i Göteborg.

Det borde för konungen och regeringen icke varit svårt att långt förut misstänka att en fara hotade, men man gjorde ingenting för dess mötande. Först när kriget redan var i full gång, började man vidtaga åtgärder till ett kraftigt försvar — åtgärder som likväl voro så bakvända och illa anordnade, att de i och för sig blefvo svåra olyckor. Den 2 April hade sålunda konungen befallt, att ett landtvärn af 30,000 man skulle utskrifvas bland landets ogifta befolkning mellan 18 och 25 år.

Detta påbud drabbade alla, och någon tid derefter finner man Carl Stenborg med bekymmer klaga öfver »att magistraten i Göteborg utskrifvit till landtvärnet tvenne af hans aktörer, samt att han måst öka sin personal, då derjemte tvenne andra aflidit och en låg sjuk». Han gick med sina klagomål till Kongl. Maj:t, som enligt bref af den 3 Juni 1808 verkligen upphäfde magistratens åtgärd och återgaf honom de tvenne skådespelarne, på den grund att han innehade kongl. privilegium.

* * *

Spellista.¹

- 1808 Torsd. ²⁵/₂ *General Schlenzheim och dess familj*, skåd. 4 a., samt *Sekter Misch-Masch*, kom. 1 a.
- » Månd. ²⁹/₂ *Papegojan eller Ålska far och fosterland*, dram 3 a., samt på begäran *Den ena för den andra*, kom. 1 a.
- » Torsd. ³/₃ *Hjernans organer* samt ffig. *Det oförsigtiga vadet*, kom. 1 a.
- » Månd. ⁷/₃ *Den förtroliga aftonmåltiden*, dram 2 a., samt *Savoyardgossarne*.
- » Torsd. ¹⁰/₃ *Epigrammet* eller *Mycket väsen för ingenting*, kom. 4 a. af Kotzebue, samt ffig. *Ett ögonblick* var hon borta, kom. 1 a.
- » Månd. ¹⁴/₃ *General Eldhjelms* eller *Den gamla, svenska ärligheten*, kom. 3 a., samt *Operakomiken*. *Uti bägge piécerna spelar fru Lemos.*²
- » Torsd. ¹⁷/₃ på begäran *Adolf och Clara* eller *De bägge arrestanterna*, op. com. 1 a., musiken af Dalayrac, samt *Skeppsrottet* eller *Arfvingarne*, lust. 2 a.

¹ Efter annonser i *Götheborgs Tidningar*, *Nyheter* och *Allehanda*.

² Först hade annonserats ffig. *Herman och Verner* eller *Militärerna*, kom. 3 a., samt *Skeppsrottet*, men utbyttes mot ofvanstående.

- 1808 Fred. ¹⁸/₃ I anledning af fleres yttrade åstundan, blifwer i dag et extra spectakel upfördt: *Nunnorna* eller *Besökelseklostret* samt *De olycklige*, lusts. 1 a. af Kotzebue.
- » Månd. ²¹/₃ *Strumpstickorna*, kom. 4 a. af Kotzebue, samt ffg. Kanariefogeln, kom. 1 a., öfvers. från Les Ricochets af Picard.
- » Onsd. ²³/₃ I anseende till helgdag, flyttas det vanliga spektaklet på Torsdagen till i dag: *Alskaren sin egen rival*, kom. 1 a., öfvers. af Malice et Défiance; derefter *Bobis bröllop*, lyr. kom. 3 a.
- » Torsd. ³¹/₃ ffg. Don Michael Cervantes portrait, kom. 3 a.
- I anledning af det kontrakt Hr Vincent Fredricsson i lifstiden wid Theatern ingått, tillkommer honom en half benefice, hwarför för dess sterbhus räkning uppföres nästa
- » Fred. ¹/₄ *En timmas giftermål*, kom. med sång 1 a., samt *Slotterölet*.
- » Månd. ⁴/₄ *Tanddokorn*, kom. 3 a., samt *Finllighet och list*, kom. 1 a.
- » Onsd. ⁶/₄ Recett för Hr Ritterich: Den unge arrestanten, op. com. 1 a., musiken af Della Maria, samt *Jocris*, lusts. 2 a.
- » Torsd. ⁷/₄ Sista spektaklet före helgen: *Konung Richard Lejonhjerter* eller *Kärleken och Troheten* (vanliga priser); Hr Carl Stenborg spelar Blondels roll.
- » Torsd. ²¹/₄ ffg. Kärlek och hemsjuka, skåd. 5 a. af C. Lindegren.
- » Fred. ²²/₄ på begäran, f. 2 ggn *Den unge arrestanten* samt *Michel Wingler*.
- » Månd. ²⁵/₄ *Eremiten* eller *Fadershertat*; Hr Stenborg spelar för sista gången Eremitens roll.
- » Tisd. ²⁶/₄ Recett för Hr Hedin: ffg. Skyddsängeln, skåd. 5 a. af C. Lindegren, som ej på någon Theater varit uppfördt; derefter ffg. En Epilog, skrifven för dagen, kallad *Surprisen*. Billetterna försäljas hos Hr Hedin, boende i huset n:o 34 wid Köpmansgatan, samt i vanliga Theater-Contoïret. Resp. Abonnenter, som åstunda behålla sina loger, tackas derom tillsäga innan kl. 10 i dag före middagen.
- » Torsd. ²⁸/₄ på mångas begäran, f. 2 ggn *Kärlek och hemsjuka*.
- » Månd. ²/₅ f. 2 ggn *Skyddsängeln*.
- » Onsd. ⁴/₅ *Den okände sonen*, dram 5 a. af Kotzebue, samt *Tunnbindaren* eller *Arlequins död*, pantomim 1 a.
- » Fred. ⁶/₅ Recett för fru Lemos: ffg. *Målaren och modellerna*, op. com. 2 a., musiken af Méhul, samt f. 2 ggn *Sekter Misch-Masch*.
- » Månd. ⁹/₅ *Eleonora Rosalba* samt *Hemligheten*.
- » Onsd. ¹¹/₅ Recett för unge Hr Levin: ffg. *Amelie och Montrose* eller *Kärleken, vänskapen och ädelmodet*, dram 4 a., samt ffg. *Arlequin trollkarl*, pantomim 3 a., som slutas med fyrverkeri.
- » Fred. ¹³/₅ ffg. *Åktenskapsmålningen*, kom. 3 a. med divertissement af sång, fri öfvers. af La nouvelle Ecole des Femmes, samt *Claudine*.
- » Månd. ¹⁶/₅ f. 2 ggn *Målaren och modellerna* samt *Det oförnuftiga försöket*, lusts. 1 a.

- 1808 Fred. ²⁰/₅ fig. Soliman den andre eller De tre sultaninnorna, skåd. på vers 3 a. med divertissement af sång, musiken af framl. kapellmästare Kraus.
- » » ²⁷/₅ f. 2 ggn *Soliman den andre*, samt blott för denna gång en Epilog: Utskrifningen eller Götheborgs tänkesätt, hvilken slutar med en stor illumination, jemte en allegorisk målning, föreställande *Svea*, då Folksången »God save the king» i svensk öfvers. sjunges i chör. Epilogen insänd och författad af en Anonym. Förhöjda priser.
- » Onsd. ¹/₆ Recett för Hr *Levin*: f. 2 ggn *General Schlenzheim och hans familj*, samt f. 2 ggn *Tunnbindaren eller Arlequins död*.
- » Fred. ³/₆ Vår tids vänner, kom. 1 a., öfvers. af Les amis modernes. Denna piece är förut ej här gifven. Derefter *Masquen eller Irringen*, lusts. 4 a. med sång af Lindegren, musiken af C. Stenborg.
- » Onsd. ⁸/₆ f. 3 ggn *Målarer och modellerna*.
- » Månd. ¹³/₆ *Juden*, skåd. 5 a., öfvers. från engelskan af Lindegren.
- » Onsd. ¹⁵/₆ Recett för Hr *Nordbom*: *De okände eller Werldsförakt och änger*, dram 5 a. af Kotzebue, samt på fleres begäran f. 2 ggn *Utskrifningen*, hvilken slutar som förra gången.
- » Fred. ¹⁷/₆ Trupprecett: *Militärerna eller Hedersordet*, hist. skåd. 3 a.; en händelse passerad i Tyskland 1745. Denna piece är ej utom Stockholm upford på någon theater. Derefter *Komiska Theaterns Afsked*, Epilog in promptu 1 a. med kupletter.

* * *

Spelterminens första nyhet var Gustaf III:s enaktskomedi *Den ena för den andra*, hvartill idén hemtats delvis från »La Saintongeise» af Savin. Detta var ett lyckligt grepp — icke i ekonomiskt hänseende, ty pjesen gick blott en enda gång — men i litterärt, ty den bildade genom sin friskhet och osökta qvickhet en synnerligen behaglig motsats till de vanligen förekommande lustspelen.

Handlingen är för ovanlighetens skull förlagd till Göteborg, i ett dervarande värdshus, som eges af *Vingren* och dennes hustru *Maria*, betjenade af deras brorson *Lasse*. Här bor för tillfället kaptén *Jernhjelm*, hvilken *Lasse* betraktar såsom ett lyckligt fynd, ty sjökaptener som gå på Ostindien äro vanligen rika, men han tagen ur denna villfarelse af värden, som upplyser att gästen icke är någon vanlig sjökaptén utan kaptén vid amiralitetet. I själfva verket har *Jernhjelm* ganska bekymmersamt. Han har under vistelsen vid *Medevi* helsobrunn lärt känna *Hofrättsrådet Lejonqvist* och dennes damer, den unga, förtjusande frun

samt den förres syster, den gamla behagsjuka fröken, hvilken han förmodar vara hofrättsrådets hustru, medan han ögonblickligen förälskar sig i frun, som han åter tror vara syster till Lejonqvist.

Utän tvekan angriper han fästningen, förklarar sin kärlek i ett bref, som olyckligtvis hamnar hos den gamla fröken, hvilken nu ändtligen tror sig vid målet för alla sina stråfvanden. Vid första tillfälle anhåller han derefter hos hofrättsrådet om »systemens» hand; denne blir ytterst häpen öfver att den unge elegante officeren kunnat förgäpa sig i den åldriga damen, och vill icke tro på uppriktigheten af hans försäkningar. Efter åtskillig ordvexling råka de båda hetlefrade herrarne i gräl, hvilket slutar med en utmaning på pistol, hvilken aflöper så att hofrättsrådet stupar knall och fall. Detta var en allvarsam sak och Jernhjelms måste hufvudstupa fly till Göteborg, för att hastigast möjligt rädda sig öfver till Holland eller England. Det är för att afvakta passande lägenhet han nu inhyst sig i värds- huset, dit han efterskickat sin gamle vän, baron *Blåstjerna*, för att med denne rådgöra om ställningen.

Hofrättsrådet hade sålunda spelat sin roll väl, han hade velat gifva sin unge vän en lexa genom att låtsas stupa — pistolerna voro nemligen laddade med löst krut —, men det var icke afsigten att drifva saken för långt och han blef derför orolig, när han erfor att motståndaren försvun- nit. Anande hvart denne styrt färden, begaf sig hofrättsrådet ögonblickligen efter, åtföljd af sina fruntimmer, och ham- nade mycket riktigt i samma värdshus som rymmaren, hvil- ken med ytterlig öfverraskning återsåg den »döde», men med icke mindre glädje återfann föremålet för sin kärlek.

De båda herrarne hafva knappast hunnit utbyta de nödiga förklaringarne, förrän en ytterligare gäst anländer, nemligen kapten *Jernhjelm*s far, den mäktige direktören i Ostindiska Kompaniet, och det är nu till honom den giftassjuka gamla fröken vänder sig, alltjemt troende sig vara älskad af sonen; det är på faderns samtycke till gifter- målet man nu väntar.

Direktören, som är något döf:

»Ett giftermål? — Jo, jo, jag förstår — — Jag skall väl tänka derpå med tiden — — Jo, jo, med tiden.»

Lejonqvist (till Kaptenen)

»Är det verkligen visst att Ni vill ha min syster?»

Kaptenen

»Hur kan Ni tvifla derpå?»

Lejonqvist

»Men förebrå mig inte sen, att ha velat missbruka Er ungdoms inbillning.»

Fröken

»Inbillning? — — Inbillning? — — Hvad han brukar för ord!»

Lejonqvist

»Nå väl, efter Ni ändtligen vill, efter Er far ej lär vara deremot, efter min syster så vill, så må det ske. Men ångra Er inte. Ni har mitt samtycke.»

Kaptenen

»Jag ångra mig! Denna dag är för mig den lyckligaste af alla (kysser den unga fruns hand)! Ni samtycker till min lycka, Ni gillar min kärlek? Jag dör af glädje!

Vid denna varma, något oväntade hänvändning börjar hofrättsrådet ana oråd — man utbyter förvirrade repliker och alla missuppfatta hvarandra. Då instörtar baron *Blåstjerna*, finner sin vän tillsammans med den »döde» och dennes familj — hör ordvexlingen och tror att den gäller duellen och det groll, som hofrättsrådet, med anledning af denna, tvifvelsutän måste hysa mot den häftige kaptenen. I denna öfvertygelse kastar han sig genast in i bataljen för att mäkla försoning:

»Men betänk, Herr Hofrättsråd, att han inte gjort annat än hvad hedern äskade, och tillåt mig säga Er att Ni hade orätt att följa Ert sentiment.»

Lejonqvist

(som tror honom vilja öfvertala sig att afstå hustrun):

»Hvad fan kommer den der och säger mig?»

Baronen

»Stilla Er lite. Jag vet alltför väl huru billigt Ert hjerta kan vara såradt, men verdens opinion har lagar, som man måste underkasta sig, och de gilla hvad han gjort.»

Lejonqvist

»Förlåt min baron! Jag vet alltför väl att i stora verden i Stockholm tänker man så, men vi tänka annorlunda i provinserna.»

Baronen

»Men hederns lagar äro kända öfverallt.»

Kapten

»Den renaste kärlek talar för mig.»

Baron

»Låt blidka Er!»

TEATERN VID SILLGATAN.

Frun

(kan nu icke längre tåga; hon utbrister:)

»Om det der varar längre, dör jag af skratt!»

Fröken

»De ha blifvit galna allihop!»

Direktören

»Huru? huru? Jag förstår inte. Huru?»

Baron

»Ni är för hederlig man att längre ej samtycka till — —.»

Lejonqvist

»Till hvad? Att han gifter sig med min hustru?»

Kapten

»Er hustru?»

Frun

»Det är just knuten af gåtan!»

Den förtviflade kaptenen störtar nu på dörren och allmän oreda uppstår, tills hofrättsrådet griper ordet:

»Med tre ord skall jag upplösa gåtan. Det är mig, som Er vän skjutit ihjäl. Det är min syster han begärt till hustru, men det är min hustru han älskar.»

Det är verkligen besynnerligt att en så uppsluppen komedi som denna, full af lustiga scener och förvexlingar, icke slog mera an.

Vidare gynnsammare, men mindre välförtjent öde hade den 20 år gamla »nyheten» *Soliman den andre* eller *De tre sultaninnorna*, komedi på vers i 3 akter af C. S. Favart, efter en berättelse af Marmontel. Öfversättningen var gjord af ingen mindre än I. G. Oxenstjerna, och pjesen åtföljdes af divertissementet *Roxelanes kröning*, komponerad af *Marcadet* och med musik af kapellmästare Kraus.¹

Åskådarne förflyttas här till den lysande *Soliman den andres* seralj. Sultanen älskar den sköna spanskan *Elmire*, men har svurit att, om hans kärlek icke inom en månad förmår röra hennes hjerta, då återgifva henne friheten, och denna tid är snart inne, till hans djupa sorg. Chefen för seraljen, *Osmín*, känner dock bättre sina damer, och misstänker att den skönas mostånd blott är koketteri, för att dess mer elda sultanen. Det visar sig äfven, att han har rätt i denna förmodan, när Soliman låtsar sig beredd att låta henne resa och förärar henne dyrbara skänker

¹ »I anseende till den ovanligt dryga kostnad denna dyrbara piece fordrar», heter det i annonsen. »höjas priserna med 32 sk. b:co för första radens loger och amphiteatern, 24 sk. b:co för logerna på 2:ra raden samt 16 skill. b:co för parterre».

såsom ett minne af hvad hon varit för honom. Elmire svänger nu om, ängslig att saken skall sluta olyckligt, erkänner sin kärlek till herskaren, och hur hon icke här någon annan vilja än hans, samt öfverhopar honom med smicker, men omvändelsen sker så brådstörtadt, att denne blir öfverraskad af en så lätt seger, inser att hos henne finnes mycket litet kärlek men så mycket mer ärelystnad, samt känner sig redan trött vid dessa maskiner, som smeka för guld.

Under denna leda vill han roas, och låter kalla en af de nykomna seraljdamerne, den för sin röst prisade tscherkessiskan *Delia*. Hon kommer och Soliman upptäcker snart att hon, förutom sin vackra röst, äfven besitter fägring; han blir allt mer betagen i sängen och sångerskan, och Elmire blir allt mer svartsjuk, samt aflägsnar sig slutligen, när sultanen icke tycks hafva ögon för någon annan än hennes rival.

Då instörtar *Roxelane*, en trotsigt yr fransyska som tillfångatagits och instängts i seraljen. Förbittrad på Osmin, som förbjudit henne att ensam vistas i trädgårdens skuggiga löfsalar, frågar hon, utan hänsyn till den allsmäktige sultanen:

»Har äfven det på Er befallning skett?
Är Ni då rädd att det skall rågna karlar?»

och lexar derefter upp sjelfherskaren på ett sätt, vid hvilket denne tydligen icke är van. Den stolta, liffulla flickan gör dock ett djupt intryck, ej minst till följe af det ovanliga i hennes uppträdande, och, sedan hon aflägsnat sig, grubblar han fortfarande öfver den flyktiga synen. Han vill se henne ännu en gång, och inbjuder henne till sig på sorbet; hon vägrar till en början, men kommer om en stund sjelfmant, finner Soliman rökande, trots damernas närvaro, rycker pipan ur hans mun och kastar bort den under förklaring, att hans uppfostran är för mycket försummad och att han bör lära sig umgängesvett. Han blir rasande, fordrar den vördnad som tillkommer honom, men detta har icke den minsta inverkan på henne, som lugnt upplyser honom om, att han förvillas af sitt högmod, ett lyte som man ej bör skona, och när Soliman säger

»Ni skulle — — —»
afbryter hon honom med

»Jag skall! Ni skulle vänja Eder
från slika talesätt, så fulla af förakt —.»

När sultanen derefter, trots allt eller rättare lockad af det ovanliga i uppträdet, bjuder henne på soupé, afslår hon detta, men inbjuder i stället honom till sig, samt skickar Osmin att äfven invitera Elmire och *Delia*.

Alla infinna sig och, ehuru Soliman till en början hyser betänkligheter mot att på europeiskt vis sitta till bords, och framför allt mot att dricka vin, blir det till sist ett lustigt kalas, och sultanens högtidliga hållning måste vika för *Roxelanes* sats:

»Men i det höga kan man jemnt ej hålla fast»

yrkande på jemnlikhet i det muntra laget.

För att höja feststämningen har *Roxelane* ditkallat danserskor, hvilka göra sitt bästa att roa den höge gästen. Hon förtrollar

Soliman med sin qvickhet, sitt öfvergifvet glada lynne, men retar honom derjemte med att visa honom likgiltighet, städse framhållande rivalernas, Elmires och Delias, förtjenster. I grunden älskar hon honom likväl, men vill lära honom inse att

»I frihet kärlek dyrkas vill
Och jemnlisar hör honom till,
Er makt bebådar mig en fara —»

Sultanen är ju så ombytlig och van att endast följa nycken för ögonblicket. Dödligt förälskad som han är, lofvar han dock bot och bättring, samt uppfyller slutligen det vilkor hon uppställt, eller att han skall gifta sig med henne, och man får väl sålunda hoppas, att hon derefter skall kunna på ett tillfredsställande sätt öfvervaka sin otämde make.

Det som gaf spelterminen ett särskildt intresse var att derunder uppfördes tvenne nya skådespel af Carl Lindgren, nemligen *Skyddsengeln* samt *Kärlek och hemsjuka*, hvardera i 5 akter.

I annonsen om den förra heter det, att detta skådespel »ej på någon Theater varit uppfördt», och i sjelfva verket gafs *Skyddsengeln* i Göteborg den 26 April 1808, medan den i hufvudstaden spelades först den 8 Juli samma år på Djurgårdsteatern.

Arbetet skulle icke förtjena redogörelse, om det icke vore för att visa hur mycket en i öfrigt så förtjenstfull författare som Envallsson var i stånd att offra åt den dåliga smaken.

Handlingen försiggår i Neapel. Här vistas Lord *Belmour*, förande ett, som det tycks, rätt angenämt lif, men är så till vida omyndig som en osynlig »skyddsande» vakar öfver alla hans steg, varnar honom för hotande faror och till och med har godheten att skaffa honom pengar, när så behöfves. Detta är den angenäma sidan af saken, men den har också en annan; »skyddsanden» glömmmer derjemte icke att påminna honom om, att han hemma i England, i ett anfall af svartsjuka, mördat sin förtjusande hustru *Sally*; än låter anden honom se i eldskrift på väggen dag och år, då den hemska gerningen skedde; än slungar den plötsligt till hans fötter den värja, hvarmed han genombrade sin hustru.

Detta är onekligen kusligt, men lorden är icke nervös; han föraktar alla varningar, såsom det anstår en hjelte, och trotsar eller rättare utmanar farorna. Såsom tillbörligt är, taga Napolis sköna qvinnor hufvuddelen af hans intresse, och för närvarande är det särskildt två, som äro föremål för hans uppmärksamhet, nemligen dels signora *Lichy*, hvilken älskar honom, men för hvilken han icke hyser motsvarande kärlek, och dels *Corona*, stadens skönaste flicka, som uppgifves vara eldig och qvick, men derjemte äfven, trots sitt lefnadssätt, naiv och sedesam. Äfven hon älskar honom, och det är icke utan att han känner för henne mer än han borde, i betraktande af att han, enligt skådespelets

författare, endast lefver för minnet af sin dyrkade maka, som dock så grymt bedragit honom.

Han står nu i begrepp att gå ut för att dinera hos signora Lichy, samt att derefter tillbringa aftonen hos Corona, då helt plötsligt andepostverket tillför honom en biljett, hvari läses: »Gå ej till Corona i afton, döden är der!» Helt naturligt ger honom detta åtskilligt att tänka på, men som vanligt slår han bort alltsammans och kastar biljetten på golfvet. Tankarne vilja dock ej lemna honom, och han tager åter upp papperet, men läser nu, i stället för det förra: »Gå ej öfver Compo Marco efter klockan 2, döden är der!» — detta var ännu märkvärdigare, ty han hade ämnat att på återvägen hem från Corona, gå just öfver Campo Marco. Men icke ens detta förmår rubba hans lugn, och han beslutar handla så som han ämnat, trotsande alla faror, samt begifver sig till signora Lichy, men helsar i förbigående på hos sin vän markis *Justiniani*.

Denne senare älskar äfven signora Lichy och hatar således den gynnade rivalen Belmour, samt har beslutat låta mörda honom. Detta skall utföras denna afton af de båda banditerna *Rinaldo* och *Negli*, hvilka skola iuvänta offret på Campo Marco och der stöta ned honom, då han som vanligt är ensam och obehäpnad. När banditerne efter uppgörelsen härom aflägsnat sig, öfverraskas *Justiniani* deraf att en mask — »skyddsanden» — plötsligt står midt i rummet, underrättar honom att i Statsrådets förvar redan ligger en förseglad anklagelseskrift, deri han angifves för mord på sin farbror, men att denna skrift skall tagas tillbaka, om han förbinder sig att skona Belmour, hvars dödande är så mycket onödigare, som han icke älskar signora Lichy. Derefter försvinner uppenbarelsen.

Justiniani vill nu, för att rädda sig, inställa det planlagda mordet på Belmour, men det har sina svårigheter att i tid kunna gifva återbud till banditerna. Under denna upprörda sinnesstämmning anmäles Belmour, hvilken varnas af värden för det farliga Campo Marco, och besväres att välja en annan väg. Belmour svarar, att han egendomligt nog redan förut erhållit en sådan uppmaning, och framtager biljetten, som han visar för *Justiniani*, men man läser nu i denna till största öfverraskning: »Banditerna på Campo Marco i natt betalas af markis *Justiniani*!» Den senare söker betyga sin oskuld, men öfvertygar ej Belmour, hvilket likväl ej hindrar denne att stå fast vid sitt beslut att trotsa skyddsanden, ej minst af begär att komma på spåren hvem denne egentligen är.

Man träffas sålunda hos Signora Lichy, der såväl Belmours vän, sir *Henry Walpole*, som i främsta rummet värdinnan uppbjuda hela deras öfvertalningsförmåga att förmå Belmour afstå från besöket hos Corona; signoran vill till och med kvarhålla honom med våld, men allt förgäfvdes. Efter det signora Lichy blifvit ensam, får äfven hon ett besök af den hemlighetsfulla masken, som försäkrar att Belmours lif är för denna natt skyddadt; masken vet att signoran älskar honom, men att denna kärlek är obesvarad, samt att dessutom en förening dem emellan icke kan ega rum utan genom ett brott, ty hans hustru lefver ännu. Signoran afstår nu ädelmodigt, och till tack härför yppar masken

att bakom en i rummet hängande tafla befinner sig ett lönskap, deri papper af högsta vigt för hennes familj ligga bevarade.

Hos Corona stegras spänningen. Hon älskar vansinnigt Belmour, men befarar att dennes känslor äro delade mellan henne och signora Lichy, och hellre än att dela vill hon förlora allt, samt låter giftblanderskan *Lacerta* hålla gift i det vin, Belmour brukar föredraga. När Belmour kommer, förmår hon dock ej utföra sin föresats; hans godhet och vänlighet betaga henne modet, men när hon ej kan förmå honom stanna, tager åter svart-sjukan öfverhand, och hon beslutar än en gång döda honom, men äfven sig sjelf; fyller tvenne glas ur den förgiftade vinflaskan — då höres ett starkt slag på dörren, man öppnar — ingen synes. De båda döds kandidaterna fästa ingen vigt härvid, glasen klinga mot hvarandra och den farliga drycken föres till läpparne — då stiger masken in, afskjuter ett pistolskott mellan dem och försvinner under utropet: »Corona, giftblanderska!» Denna svimmar och Belmour skyndar ut.

Det är natt på Campo Marco — kolsvart mörker, åsken går och blixtar genomkorsa rymden; banditerna smyga af och an. Plötsligt märka de en person, gående öfver torget; det är honom de vänta, de öfverfalla honom med sina dolkar, och han blir liggande liflös. Först nu upptäcka de att de tagit miste och att det är markis Justiniani de mördat. Masken ilar in, fruktande att komma försent; banditerna fly, men den ene af dem fälles med ett skott till marken. Vid detta uppträde kommer Belmour och griper den hemlighetsfulle masken. Denne varnar honom, och när intet annat hjälper, rycker han af en del af hufvudhöljet, hvarunder nu visar sig en döds kalle under utropet: »Se ditt verk, jag är Sally!» Hon begagnar sig nu af Belmours bestörtning och flyr — han skjuter efter henne, och hon faller. Nu, men för sent, finner han att masken talat sanning. Det är Sally, hans älskade hustru, som han för andra gången dödat(!) — han svimmar. Då reser sig den dödade och flyr(!).

När Belmour åter kommer till besinning, finner han sig omgifven af signora Lichy, Corona och Walpole. Ögonblicket derefter kommer äfven Sally tillbaka — de falla i hvarandras armar, och han erfar att hans svartsjuka varit oberättigad; den man hon omfamnade, vid det tillfälle när han »dödade» henne i England, var icke en rival utan hennes bror som återvändt från Ostindien. Allt andas nu idel lycka och till och med Corona påstår att hon är tacksam för det Belmour och Sally förlåtit henne, och signora Lichy blir deras allra intimaste väninna.

Ridån faller under förnyad omfamning och en bön till försynen.

Man finner af ofvanstående redogörelse, att styckets enda mål är, att på scenen framställa en följd af nervretande situationer, der intet fattas till åskådarnes uppiggande: gift, dolkar, öfverfall, röfvare, hemliga gångar, syner och uppenbarelser, döds kalle, skott och mord.

Den andra nyheten af Envallsson, *Kärlek och hemsjuka*, är en ren obetydlighet, utdragen i 5 akter. Det rör sig

om en engelsk öfverste, sir *Charles Glower*, som gått i svensk tienst såsom öfverste för ett regemente. Han har här förälskat sig i kommersrådinnan *von Cours* dotter, *Amalia*, men slites emellan kärleken till henne och till fäderneslandet, samt förebrår sig att den förra är på väg att segra öfver hemlängtan. *Amalia* har äfven en annan tillbedjare, nemligen kaptenen vid den förres regemente, *Binner*, en narr som varit någon tid i Paris och numera glömt sin svenska, hvaraf författaren låtit blifva en följd, att en god del af dialogen föres dels på ren franska, dels på en för den allra största delen af publiken nästan lika obegriplig blandning af franska och svenska. Det blir nu major *Edelhjertas* uppgift att uppträda som räddare vid de konflikter, som i anledning af rivalskapet, uppkomma, såväl mellan öfversten och *Binner*, som äfven i främsta rummet mellan den förre och *Amalia*, konflikter som erbjuda endast ett mycket ringa intresse.

Den lyriska scenen riktades under denna speltermin med tvenne musikverk af *Della Maria*, nemligen *Opera-Komiken*, med text af de *Séгур* och *Dupaty* (*l'Opera-comique*), öfversatt af *Nordförss* samt *Duvals* *Den unge arrestanten*, öfversatt af *Envallsson*. Båda blefvo sedermera stående repertoarstycken.

Det bör vidare påpekas, att man gaf tvenne pantomimer, dels »*Arlequins död*» af *Terrado*, senast uppförd 1802, samt en ny, *Arlequin trollkarl*, hvilken afslutades med fyrverkeri.

Hvem som författat de tre *epilogerne* är obekant; den första, *Surprisen*, uppgifves vara »skrifven för dagen»; den andra kallad *Utskrifningen* eller *Götheborgs tänkesätt*, uppgafs vara insänd och författad af en anonym, samt uppfördes »med stor illumination, jemte en allegorisk målning föreställande *Svea*, då folksången 'God save the king' i svensk öfversättning »sjöngs», och den tredje, *Comiska teaterns afsked*, inpromtu i en akt med kupletter.

Carl Stenborg uppträdde sjelf, åtminstone i tvenne roller, nemligen som *Blondel* i *Konung Richard Lejonhjerter* och såsom *Eremiten*.

Att man slutligen denna tid utfärdade fribiljetter, intygas af annonsen om *Hedins* recett den 26 April, deri det heter att fria entréer och abonnementer upphöra för dagen.

Carl Stenborgs trupp lemnade rum för lindansaren *Paran* med sällskap från London, hvarom allmänheten underrättades genom följande annons:

»Fredagen den 5 Aug. wisar Hr *Paran* med sällskap för första gången sina skickligheter. De resp. Stadens innevånare, som under en kort sejour för 12 à 16 representationer åstunda abonnement, behagade anteckna sig hos

Ludv. Hinr. Crohn.»

Under början af hösten användes vidare teatern till förlustelser af annat slag, om hvilka det i Götheborgs Allehanda för den 20 Sept. 1808 heter:

»På härwarande Kongl. Privilegerade Theatern uppföres Thorsdagen den 22 dennes ett Dansdivertissement, som kommer att exeqveras af Mademoiselle *Carolina Hjelm* i 2:ne repetitioner, blandad med en Pantomimsolo. Och emellan dansen wisar Hof-Sekreteraren *Hjelm* för första gången ett elegant Optiskt Fatasmagorie af flere wackra och wäl illuminerade variationer, som på Affischen komma att utsättas. Han smickrar sig af at winna hög- och respect. Publikens bifall, helst han wägar lemna sin försäkran om att wisa behagligare figurer än någon utlänning i den wägen har förut wisat, och det utan att taga bort all dager för respect. åskådarne, utan lemnas dem beständigt brinnande ljus. Priserna äro de wanliga. Loger och billeter säljas hos ofwan-nämnde, som bor i Målaren Sahlbergs hus wid Kyrkogatan åt wallen. Föreställningen börjas kl. $\frac{1}{2}$ 7.»

Ytterligare en förevisning ägde rum dagen derefter¹.

¹ Hjelm och dotter öppnade som vanligt dansskola i början af Oktober, jemte 6 »Öfnings-Assembléer, som komma att hållas för den resp. ungdom, som förflutna åren hafva lärt af mig».

Slutligen gaf den 27 Sept. »den berömde fysikern och mekanikern» herr *Thumas* från Brabant, en representation i dioptik och caroptik, »känd under namn af *Magia Naturalis*», hvarom vidare kunde ses af utgifne affischer.

Carl Stenborg 14/10 1808—8/5 1809.

För sista gången gästade nu den berömde konstnären med sällskap Göteborg. Vi hafva för hela spelterminen bibehållit Stenborgs namn såsom ledare, ehuru det finnes stor sannolikhet för att han afgick som sådan redan i senare hälften af Februari, derefter ledningen öfvertogs af ballettmästarne *Brulo och Ambrosiani*. Man finner redan den 23 Sept. följande annons i stadens tidningar:

»Underteknad, styresman af Svenska Comiska Theatren, har varit omtänkt, at ifrån Stockholm förskrifwa en *Ballet*, under den tid Spectaklerne komma här under wintren at fortfara, och sedan kongl. Operans första Sujetter, *Madame Brulot* och *Monsieur Ambrosiani*, jemte af dem flere engagerade Artister deruti med mig ingått, får jag äran sådant tillkännagifwa, och at början dermed kommer at ske omkring d. 10 Oct. instundande. Den owanliga kostnad en sådan entre prise medförer, nödsakar prisernas förhöjning med 8 skill. Rgs för Premier Logerna, Amphiteatern och Parterre, samt 4 skill. på Troisieme. Wal af goda Piecer, utmärkta talenter uti Pantomimernas och Balletternas upförande torde tilwinna inrättningen Resp. Almänhetens ynnestfulla upmuntran. Abonnementer emottagas i huset 32 wid Sillgatan midt emot Theaterhuset, hwarest listan är at tillgå, och rabatteras som wanligt.

*C. Stenborg.*¹

¹ *Götheborgs Nyheter* för den 7/10 1808 innehåller en gensaga mot de höjda biljettpriserna: »Då Herr Hof-Secreteraren *Stenborg* för plats å Parterren jemwål med 8 sk. förhöjdt wanliga priset, wore önskligt att ett passande antal bänkar der inrättades; i annat fall komma åskådare från Parterren att ännu vidare tröttas genom ett idkeligt stående, hwilket måste bli mindre behagligt i samma mon afgiften derför ökas.

Parterrist.»

Häraf synes att Stenborg, med sitt skådespelaresällskap, för tillfället ingått kompaniskap med ett ballettsällskap under de nämndes ledning.

Ovisst af hvad anledning synes, som förut är antydt, Stenborg hafva öfvergifvit företaget, hvars ledning, om man finge döma af annonserna, skulle tillfallit ballettens direktörer. Det heter nemligen i annonsen om representationen den 23 Februari, att denna gafs »af herrar *Brulo* och *Ambrosiani*»; vidare finner man, i fråga om spektaklet den 12 Maj, att »halfva inkomsten är af Hrr *Brulo* och *Ambrosiani* anslagen till stadens fattige», och slutligen läser man i Götheborgs Tidningar för Torsdagen den 18 i samma månad: »Herrar *Ambrosiani* och *Brulo*, *Föreståndare för härvarande Theater*, få härmed äran gifwa Resp. Allmänheten tillkänna, at sista Representationen blir i morgon, Fredag».

Det finnes likväl intyg som visa, att *Ambrosiani* och *Brulo* endast voro föreståndare för ballettruppen, under det den dramatiska afdelningen, liksom under Stenborgs härvaro, stod under särskild ledning. Dessa intyg utgöras af de upplysningar, som kommo i dagen vid tvenne rättgångar. Dels stämde nemligen aktören *Ritterich* »Hofsekreteraren Stenborgs fru, *Elisabet Olin* och acturen *C. Kjellström*, påstående att de, såsom under hofsekreterarens frånvaro Styresmän för härvarande Theatre Troupp, måtte, jemte reskostnadsersättning, förpligtas till *Ritterich* utbetala 24 rdr rgs specie såsom återstod på förtjent lön». Dels stämde likaledes aktören *Hjelmstedt* »fru Hofsekretererskan Stenborg och acturen *Kjellström*, denne senare såsom af hofsekreteraren *Carl Stenborg* för fru hofsekretererskan i direktionen af Theatern härstädes antaget biträde», med påstående att till *Hjelmstedt* betala, icke allenast ersättning för en af honom efter ackord tillkommande, men ej erhållen recett, utan äfven godtgörelse för den skada han lidit vid en af honom begagnad recett.¹

Häraf är sålunda tydligt, att fru Stenborg stod i spetsen för truppen, biträdd häri af aktören *Carl Kjellström*.

¹ *Kämnerrättens dombok i civilmål* 30/3, 18/4, 21/4 och 25/4 1809. I målet mellan *Ritterich*, eller som namnet i protokollet skrives: *Reiterick*, och fru *Olin*, biträddes den förre af hofrättsauskultanten *Abr. Dahlberg*, f. d. aktören, som invände mot stämningen att denna ej uttagits och verkstälts förr än den 28:de, hvarför motparten ej vore skyldig att svara, en invändning som godkändes af rätten, och dermed var saken slut. I den andra rättgången träffades förlikning mellan parterna.

Såvidt man känner utgjordes sällskapet af följande:¹

Föreståndare: *Carl Stenborg* samt

J. B. Brulo och

Giovanni Battista Ambrosiani.

Aktriser: Fru *Elisabet Stenborg* född *Olin*,

» *Theresia Hedin* född *Levin*,

» *Maria Rebecka Rydberg*,

» *Isak Levin*,

» *Brulo*,

» *Hedvig Charlotta Hjelmstedt* född *Neidel*,

» *Christina Rahm*,

Mamsell *Fredrika Lundberg*,

» *Norin*,

» *Ågren*,

» *Therèse Brulo* och

» *J. Charlotta Edberg*.

Aktörer: *Carl G. Kjellström*,

Johan Jacob Nordbom,

Gustaf Hedin,

Olof Norring,

Isak Levin,

Carl Johan Hjelmstedt,

J. Gustafsson,

Edvard Ferdinand Ritterich,

Westberg och eleven

Levin.

I sin helhet var sällskapet sålunda ovanligt stort. Utom dem som under förra sejouren aflidit, saknades ytterligare aktörerne Appelqvist och de Lemos samt fru Hasselroth. Derjemte synes Ritterich afgått på våren 1809,² men stannade dock fortfarande i Göteborg, der han det följande året annonserade om undervisning i franska och tyska samt handelskorrespondens och klavérspejning. Hjelmstedt med fru hade likaledes vid ungefär samma tid lemnat truppen,

¹ Bland anmälde resande finnas: »Hof-Secreteraren *Stenborg* från Skåne, boende hos *P. Militz*; acteuren *G. Hedin* med hustru och fru *Levin* från Skåne, Magasinsgatan N:o 65; acteuren *I. Levin* från Lund, N:o 40 Lilla Berget; fru *Ramm* från Lund, Köpmansgatan N:o 2; acteuren *Hjelmstedt* med hustru och dotter från Lund, på stadens gästgifvaregård; acteuren *J. Gustafsson* från Lund; samt den ⁶/₁₀: *Ambrosiani* och *Brulo* med fru och dotter, *Therese Brulo*, samt Hr *Westberg* och mamsellerne *Fredrika Lundberg*, *Ågren* och *Norin* från Stockholm, boende i Comediehuset».

² Jemf. det förut anförda målet i Kämnersrätten ³⁰/₃ 1809.

hvilket likväl icke skedde frivilligt, enär den förre stämde fru Stenborg med yrkande, att »gifva honom upprättelse för det han och dess hustru blifvit skilda från Theatertrouppen härstädes, utan bibehållande vid de förmåner, hvartill de, på grund af sina förbindelser med hofsekreteraren Stenborg, trodde sig berättigade».¹

Huruvida Olof Norring verkligen var anställd vid truppen, kan icke med visshet afgöras. Det är emellertid troligt att så var, ty det heter i Januari att stadsbåtsman Anders Bergmark då stämde »acteuken M. (!) Norring till ansvar för öfverfall, men lät beveka sig till förlikning mot erhållande af 3 rdr banco».²

Å andra sidan hade truppen förstärkts med åtskilliga nya krafter. Till dessa hörde fru *Maria Rebecka de Lemos*, som dock nu lagt bort det senare namnet och återupptagit sitt namn såsom ogift, *Rydberg*; tvifvelsutan hade hon helt nyligen blifvit skild från mannen, hvilken icke heller numera tillhörde truppen.³ En annan, för härvarande allmänhet bekant skådespelerska var vidare fru *Christina Rahm*, den framstående soubretten, som senast uppträdt här under Lindqvists tid 1799—1800. *Hjelmstedt* med fru hade icke besökt Göteborg sedan 1802, då de voro anställda hos Lewenhagen.

Aktörerne *J. Gustafsson* och *Westberg* nämnas deremot nu för första gången, och hafva icke heller sedermera kunnat anträffas. Måhända var det en af dessa båda som den 8 Mars uppträdde såsom Kapten Puff och då i annonsen betecknas såsom en »främmande acteur».

Vända vi oss nu till *balletten*, så stod denna, som vi sett, under ledning af premiärdansören *Ambrosiani* och *Brulo*.⁴

¹ *Kämnersrättens dombok i civilmål* 18/4 1809.

² *Kämnersrättens dombok i brottmål* 20/1 1809. Äfven Ritterich synes varit något häftig, och stämdes af sin kamrat Isak Levin, likaledes för begångna våldsamheter, men äfven detta mål förliktes (*Kämnersrättens dombok i brottmål* 7/4 1809).

³ Af *Kämnersrättens dombok i civilmål* 25/8 1809 synes, att »musikanten *de Lemos*, liksom äfven »actricerne», eller rättare dansöserna *Lundgren* och *Ågren* då befunno sig i Lund. Det vill häraf synas som ballettsällskapet från Göteborg styrt kosan åt Skåne, och, då *Lemos* nämnes i sammanhang med dansöserna, är det möjligt att han varit anställd vid truppen.

⁴ *Giovanni Battista Ambrosiani* råkade i Göteborg ut för en rättgång, liknande den som mötte von Blanc vid dennes ankomst till staden. Han hade nämligen hyrt rum hos bokbindaremästare *Carl Gustaf Winberg*, men när det blef fråga om betalning uppkom rättgång, dervid

Brulo var fransman, och hade från 1803 anställning såsom dansör vid Kongl. Operan, och blef sedermera före-

parterna biträddes af tvenne f. d. skådespelare, kåranden Winberg af hofrättsauskultanten Abr. Dahlberg och Ambrosiani af Qvillströmers.

Winberg ingaf följande trenne räkningar:

» Herr Balettmästare Ambrosiani och Dess Sällskap.	Debet.
För nyttjande af kökssaker til kokning, bestående af Koppar, Kjettlar, dito Castrouller, d:o mindre Pannor, The- och Caffekitlar samt Stålgryta och jern Panna, räknadt från den 1:ste October 1808 til nedanskrifne dato à 8 sk. B:o per Dygnet, som utgör 5 Rdr i månaden och blir för sju månader	B:co Rdr 35: —
Wattens hämtning och besörjning til Kökets behof m. m. à 1 sk. 6 rst pr dagen, utgör pr månad 45 sk. som blir för 7 månader.....	» » 6: 27
För min Tjenstepiga, som varit Sysselsatt med de mångfaldiga Kårills Brukning, hwartill ärfor- drats en widlyftig uptvätt och rengörning dag- ligen, så wäl om middagarne som aftnarne tils långt på nätterna, hwilken jag födt, hwarföre mig bör gäldas minst 4 sk. pr dag och utgör 2: 24 pr månad, blifwer således för 7 förflutna månader	» » 17: 24
	<u>Summa Banco Rdr 59: 03</u>

Götheborg den 1:ste maj 1809

Carl Gustaf Winberg.»

Den andra räkningen hade följande utseende:

» Från den 1 October 1808 til närwarande tid för 18 par Bordknifvar och Gafflar med Pläited- skaft, hwilka emottogos i godt stånd, men nu befinnas til större delen förderfwade, hwarföre påstås, at de måtte mig i samma stånd åter- lefwereras, eller ock derfor mig gälda med 32 sk. paret.....	B:co Rdr 12: -
Dito för 12 par Bordknifvar och Gafflar med swarta skaft, d:o à 26 sk. 8 rst. paret.....	» » 6: 32
Dito för 3 st. Ljungknifvar alldeles förderfwade och odugelige à 24 sk.....	» » 1: —
För 2 par större Ljusstakar af Tenn, som nu al- deles förderfwade, påstås antingen nya i stället eller ock 1: 16 paret i ersättning.....	» » 2: 32
För 2 par mindre dito à 40 sk. paret	» » 1: 32
För 8 par Thekoppar samt 12 fat af finare ost- indiskt Porcellaine, hörande til en Service, emottogos alla hela, men befinnas nu til större delen dels spruckne och dels sönderslagne, hwarföre jag påstår minst derfor bör mig gäldas med 1 rdr paret	» » 8: —
	<u>Summa Banco Rdr 32: —</u>

Götheborg den 16 maj 1809

Carl Gustaf Winberg.»

ståndare för teaterns dansskola¹; Ambrosiani åter var född i Milano 1772, införskrefs till Sverige 1795 såsom premierdansör och befordrades slutligen till ballettmästare. Såsom dansöser hade anställts: Fru *Brulo*, premierdansös vid operan; dottern *Therese Brulo*, tre år senare premierdansös vid samma scen; *Fredrika Lundberg*, född 1790 och således nu 18 år. Hon var elev af F. Taglioni, debuterade på kongl. teatern 1804 i »Paris tidsfördrif på berget Ida», samt blef 1812 premierdansös. Vidare den i öfrigt okända mamsell *Ågren* samt mamsell *Norin*, den senare möjligen syster till fru Carolina Christina Ambrosiani född Norin.

Efter truppens upplösning skingrades medlemmarne åt alla håll. Carl Stenborg sjelf afled 1813 och hans fru tre år senare; fru Rydberg gick in vid Dramatiska teatern, der hon redan den 4 Maj 1809 debuterade såsom baronessan Sternborg i »Den förställda enfaldigheten», och blef tvenne år derefter omgift med ballettmästare Louis Deland. Några synas öfvergått till Joh. Ant. Lindqvists landsortssällskap, såsom Hjelmstedt med fru och Nordbom.

Slutligen kommer den tredje:

»För 2:ne upbäddade Sängar med Sängkläders nyttjande til flere Personer, ifrån den 1 October 1808 til nedanskrifne dato à 3 rdr 16 sk. för hwarje säng, som gör 6 rdr 32 sk. pr månad, och utgör tillsammans för 7 månader B:co Rdr 46: 32

Götheborg den 1:ste maj 1809

Carl Gustaf Winberg.»

Svaranden yrkade först att vid Lunds och sedermera vid Malmö rådhusrätt få såsom vittnen hörde »actricerne *Lundberg* och *Ågren* samt musikanten *de Lemos*», men afstod derifrån. Deremot förmenade han att ersättning för begagnande af kärl, vattenhemtning m. m. godtgjorts i och med den hyra af 35 rdr han månatligen erlagt, hvilket äfven skulle styrkas af det mellan parterna upprättade hyreskontraktet; i öfrigt hade det icke bevisats att Ambrosiani sönderslagit eller skadat några af de lånade sakerna.

Man finner icke af protokollerna hur saken slutade. (*Kämmnersrättens protokoller i civilmål* ^{26/5, 2/6, 9/6, 11/7, 8/8, 25/8, 29/9, 3/10, 17/11, 1/12, 8/12 1809}).

¹ Äfven *Jean Brulo* råkade ut för en stämning, i det en »informatör» Strepell yrkade betalning af 10 rdr rgs, såsom återstående arvöde för undervisning åt sonen, *Annbylo Brulo*, i italienskt bokhålleri. Brulo genmålde, att det visserligen var öfverenskommet om 50 rdr för 3 månaders undervisning i detta ämne, men att sonen ej fått lära ordentligt, utan hade mest taga lektioner af handlanden L. N. Synnerberg. *Kämmnersrättens dombok i civilmål* ^{31/1 1809}.

Tvenne af truppens medlemmar afslutade deremot med denna sejour sin teaterbana, nemligen Kjellström och Hedin.¹ Båda qvarstannade i Göteborg såsom källarmästare. Den förstnämnde finnes visserligen icke upptagen i Dahlgrens anteckningar om Stockholms teatrar, men har likväl efter all anledning uppträdt der, sedan han lemnat Göteborg, ty den 4 Maj 1812 medger magistraten härstädes »f. d. acteuven wid Kongl. Theatern i Stockholm *Carl Kjellström* att vinna burskap som tracteur, med wilkor att han hafwer skylt utsatt å huset, der näringen hålles».² Efter att hafva erhållit denna rättighet, öfvertog han hösten samma år källarrörelsen i Laurens Segerlinds nybygda hus, »Götha Källare», och hade der servering af mat, vin och likörer. Han afled dock redan den 12 April 1814, i en ålder af 45 år. Aktören Carl Kjellström är sålunda den förste wärdshusvärden på Göta källare.³

Gustaf Hedin åter erhöill den 27 Jan. 1809 burskap i staden såsom traktör, således medan han ännu var qvar vid teatern,⁴ efter det han med bevis styrkt sitt goda uppförande, och något senare läste man följande ståtliga annons i tidningarne:

»Gifwes wördade Allmänheten tillkänna, att undertecknad har öppnat sitt Wärdshus samt 2:ne kongl. Privilegierade Billarder uti Hr *Söderlings* nybygda stenhus wid hörnet af Kronhus- och Göthgatorna.
G. Hedin.»

Företaget synes utfallit lyckligt, och sedan Hedin från den 1 Okt. 1811 öfvertagit gästgifvaregården i dess helhet

¹ Ett bevis för att de lemnat scenen före den 12 Maj ligger deri, att i annonsen om uppförandet denna dag af »Hjernans organer» läses: »Uti denna Piece hafwa Hr *Hedin* och *Kjellström* lofwat att såsom amatörer biträda för dagen».

² *Magistratens politiprotokoll* för nämde dag.

³ Annonsen om rörelsens öppnande lyder sålunda:

»Undertecknad, som emottagit källarrörelsen uti hr *L. Segerlinds* nybygda hus, *Götha Källare* benämndt, wid Nye port, serverar uti andra våningen såväl med viner och likörer som frukostar, middags- och aftonspisning från d. 1 Nov. 1812.

Carl Kjellström.»

I komedihuset på Sillgatan fanns naturligtvis 1809 fortfarande källare, hvilken innehades af en traktör *Stenström*, som på våren annonserade om »nyligen inkomna friska ostron», äfvensom om rum för resande.

⁴ Fråga kan dock vara, om icke *Hedin* afgått redan i slutet af 1808; åtminstone nämnes han icke efter den recett han erhöill den 14 December.

på arrende af egaren, Söderling, började en lysande tid för lokalen, och »Söderlings salong» hade, särskildt åren 1812 och 1813, samma klang som sedermera »Bloms stora sal». ¹

Under truppens vistelse i Göteborg slutade f. d. teaterdirektör *Anders Lundqvist* sina dagar genom olyckshändelse, i det han, som numera var nästan blind, gick miste på isen öfver Stora hamnkanalen och drunknade. ²

* * *

¹ Priserna på gästgifvaregården voro bestämda af myndigheterna. Vi meddela dem för senare kvartalet år 1803:

»Taxa hvarefter Gästgifvaren *Söderling* här i staden äger af resande taga betalning för Mat och Dricka, Rum och andra Förnödenheter, upprättad för följande månader år 1803, October, November och December.

	R. G. S.	Banco
För en middagsmåltid af 3 rätter med Bröd	20	13,4
För en portion mat med smör och bröd.....	6	4
För en sup distilleradt Brännewin.....	2	1,4
» » » finare	3	2
För logie för 1 person i möbleradt rum med väl uppbäddad säng, om dygnet.....	24	16
För logie för 1 dräng, som åtnöjes med sämre rum och säng	12	8
För 1 ljus om aftonen	2	1,4
För bodhyra för et Åkdon, om dygnet.....	4	2,8
För stallrum för en Häst » »	4	2,8
För et Lispund hö för en häst, om dygnet ...	10	6,8
För en kappe hafre » » » » » ...	6	4
» » » hackelse » » » » » ...	1	1
För en eldbrasa i Spis eller Kakelugn	4	2,8
För en kopp Kaffe med Socker och Grädda	4	2,8
För en portion theevatten af Congo thee, 3:ne koppar med socker och theebröd	8	5,4

Börandes denna taxa, vid Gästgifvaren förelagt 2 rdr vite, vara i Förstufvan upslagen, äfven som Gästgifvaren vid lika vite alligger at taxan icke öfverträda.

Götheborgs Rådhus d. 3 Oct. 1803.»

² Af ransakningen torde efterstående böra anföras (*Kämmersrättens dombok i brottmål* ¹⁷/1 och ²⁰/1 1809):

»Stadsfiskalen In de Betou anmälde, att han, med föranledande deraf, att förre Theaterföreståndaren *Anders Lundqvist* om aftonen den 12:de dennes i stadens stora hamnkanal omkommit, låtit till hörande inkalla *Lundqvists* enka, *Anna Maria Blomster*, samt mätarne *Abbr. Svensson*, *Olof Olsson*, *Olof Stenberg* och *Erik Lundgren*, hvilka nu förekomma.

Enkan berättade, att hon med dess man under ett 15 års äktenskap sammanafat 9 barn, af hvilka 6 äro döda, och lefvat med honom i sänja och enighet; vidare att L. under senare åren

*Spellista.*¹

- 1808 Fred. ^{14/10} *Den unge arrestanten* samt *Komedien in promptu*. Till slut en stor *Ballet*, hwarom affischerna underrätta.
- » » ^{21/10} ffg. *Doktor Petit* eller *Operationen*, kom. 5 a. af Lindgren, samt ffg *Den skalkaktiga bondflickan* eller *Landsbygdens nöjen*, pantomimbalette 1 a. af Hr balettmästare Brulos composition.
- » Onsd. ^{26/10} *Nunnorna* eller *Besökelseklostret*, op. com. 2 a., musiken af Deviennes; derefter f. 2 ggn *Den skalkaktiga bondflickan* under Hr Brulos anförande och composition. Detta Spectakel gifwes utan abonnement, men om någon af respect. Locatairer behaga behålla sina loger tillsäges det inom kl. 10 f. m. i Billet-Contoirtet.

af dess lefnad varit i hög grad närsynt och svagsynt, eller nästan blind — att L. om eftermiddagen den 12:te var hemma och efter utseende munter, gick ut kl. 8 om aftonen och sedan ej återkom — att L. ej lefvat i ovänskap med någon här — att enkan hos dess aflidne man i listiden aldrig förmärkt någon tanke på själfmord, och först om f. m. den 13:de blef underrättad om hans död (L. hade varit skriven i Domkyrkan).

Abn. Svensson berättade, att då han den 12 kl. ^{3/4} till 10 om aftonen kom gående på Tyska bryggan på väg till stadshuset, hörde han att någon gick på isen å hamnen vid pass midt för rådstugu hörnet, stötande med en käpp, vittnet gick då till kajen för att se efter, men kunde icke i mörkret urskilja hvem det var, samt fästade i öfrigt icke synnerlig uppmärksamhet derpå, emedan vittnet hade sig bekant, att å isen på kanalen var en gångstig banad öfver från torget till hamngatan, utan fortsatte sin gång, men hann knappt några steg från stället förr än det hördes ett starkt plumsande i vattnet och tvenne hvälfvanden liksom någon hoppat uti. Vittnet skyndade dermed tillbaka, mötande dervid mätare Olsson, hvarpå båda begåfvo sig ned på hamnen och förmärkte der isen å en vid pass 6 eller 7 alnar från gångstigen dagen förut upphuggen brandvak brusten, så att en människa kunnat derigenom nedkomma samt fann en hatt och en käpp vid pass 2 alnar ifrån hålet. Skyndade derefter till stadshuset för att skaffa ljus och folk. Med brandvaksaxen uppdrogs derefter Lundqvist.»

Hofsekreterare C. W. *Hjelm* intygade, att Lundqvist varit nästan blind, »så att han ej kunnat taga ett glas på bordet utan att famla derefter, kände icke igen personer ens på nära håll och kunde icke, till och med i ett upplyst rum, skilja mellan mans- och qvinspersoner». F. d. traktören *Damberg*, som varit en af Lundqvists närmaste umgängesvänner, intygade detsamma, och yttrade, att denne alltid brukade, när han gick ut, »stöta för sig med käppen för att finna vägen».

Enligt Domkyrkoförsamlingens dödsbok var Lundqvist vid sitt fränfälle 47 år gammal; han begrafdes den ^{26/1}.

¹ Efter annonser i *Göteborgs Tidningar* och *Allehanda*.

- 1808 Fred. $28/10$ *Den förtroliga aftonmåltiden*, dram 2 a., samt *Hemligheten*, op. com. 1 a. Till slut ffg. under Hr Brulos anförande *De tvenne Qvåkarne* eller *Den engelska baletten*. Fru *Brulot* och Hr *Ambrosiani* komma att dansa en Anglaise.
- » Tisd. $1/11$ Utom Abonnement: *General Schlensheim och dess familj*, samt i anledning af Konungens höga födelsedag et *Diver-tissement* af tal och sång, 1 a., som slutas med Balett af Brulots composition, hwari militairiske Evolutioner förefalla, samt fru Brulot och Hr Ambrosiani dansa en Menuette à la Reine och La Gavotte de Viestris.
- » Fred. $4/11$ *Skyddsängelen* samt f. 3 ggn *Den skalkaktiga landt-flickan*.
- » » $11/11$ *Nina* eller *Den af kärlek svagsinta*, dram 1 a. med sång, öfvers. af C. Stenberg, samt ffg. Den illa bevakade flickan eller *Skördemännen*, pantomim-Balette 3 a. af den namnkunnige d'Auberval, arrangerad för denna theater af Hr Brulot.
- » » $25/11$ *Kejsar Soliman den andre*, samt ffg. under Hr Brulots anförande och dess composition *Mjölvarne* eller Det hemliga mötet om natten, komisk pantomimbalett 2 a.
- » » $2/12$ *Eremiten* eller *Fadershjertat*; för denna gång spelar Hr *Stenberg* Eremitens role. Derefter f. 2 ggn *Mjölvarne*.
- » » $9/12$ *Michel Wingler* samt ffg. Det farliga granskpet, kom. 1 a. af Kotzebue, öfvers. af Stenberg. Till slut Themires och Tireis kärlek, pantomimbalett 1 a. af Brulot.
- » Onsd. $14/12$ Recett för Hr *Hedin*: ffg. *Klosteroffren*, dram 4 a., samt Apollon och Daphne eller Den segrande kärleken, pantomimbalett 2 a. af Brulot.
- 1809 Torsd. $12/1$ Recett för mamsell *Edberg*: ffg. *Lycksökaren*, kom. 4 a. af C. Lindegren, samt Den svarta skogen eller Rövvar-bandet, pantomimbalett 3 a.
- » Onsd. $18/1$ Recett för Hr *Isaac Lewin*: *Bostons fängelse*, kom. 5 a. samt ffg. ett divertissement med dans under namn af Tacksamhetens offer till publiken, hwaruti madame *Brulo* och Hr *Ambrosiani* dansa en pas de deux med tambourin.
- » Fred. $20/1$ *Claudine* eller *Skoputsaren*, op. com. 1 a., samt ffg. *Kärlek och pligt*, kom. 1 a. af Kotzebue; till slut f. 3 ggn *Mjölvarne*.
- » Tisd. $24/1$ *Pasquillanten*, dram 2 a. af Jünger, samt f. 2 ggn Den förtrollade rosen eller Den beskyddade Arlequin, stor kom. pantomim 2 a. af Hr Brulos composition. Uti denna Ballet förefalla alla möjliga förändringar.
- » Fred. $27/1$ *Juden*, dram 5 a. af Cumberland, fri öfvers. af Lindegren, samt ett divertissement, dediceradt till publiken, hwaruti fru *Brulo* och Hr *Ambrosiani* dansa en Pas de deux med Tambour de Basque.
- » Onsd. $1/2$ Recett för fru *Rydberg*: ffg. Den förställda enfaldigheten eller Före och efter bröllopet, kom. 4 a., öfvers. från engelskan, samt *Qvinnorna och förtroendet*, op. com. 1 a.
- » Fred. $10/2$ *Grefvarne af Klingsberg*, kom. 4 a. af Kotzebue, samt f. 4 ggn *Den skalkaktiga bondflickan*.

- 1809 Onsd. $15/2$ *Natur och skyldighet*, dram 5 a., öfvers. af J. S. Ahlgren; scenen är på en af de Americanska öarne, verklig händelse år 1780. Derefter *Ålskaren, sin egen rival*, kom. 1 a.
- » Fred. $17/2$ *Sanningens belöning*, dram 5 a. af Kotzebue.
- » Onsd. $22/2$ Recett för Hr *Hjelmstedt*: ffg. De tvenne kusinerna, kom. 3 a., öfvers. af en Anonyme, samt *Operakomiken*, kom. 1 a., musiken af Della Maria.
- » Torsd. $23/2$ Gifva Hrr *Brulo* och *Ambrosiani* f. 2 ggn *Apollo* och *Daphne* samt f. 4 ggn *Mjölmarne*.
- » Onsd. $1/3$ Recett för Hr *Kjellström*: f. 3 (!) ggn *Den förställda enfaldigheten*, samt ffg. Testamentet, dram 1 a. af Kotzebue.
- » Fred. $3/3$ ffg. Den ogrundade svartsjukan, kom. 2 a., svenskt original, samt f. 2 ggn *Testamentet*.
- » Onsd. $8/3$ Recett för Hr *Levins lille son*: ffg. *Grefven af Oldsbach* eller *Den bepröfvade dygden*, dram 5 a., fri öfvers. af D. G. Björn. samt *Kapten Puff* eller *Storprataren*, hvaruti en främmande acteur spelar Kapten Puffs role.¹
- » Fred. $17/3$ *Den misslyckade uträkningen*, kom. 4 a., samt ffg. *Fanfan och Colas*, moral. lusts. 1 a.
- » Torsd. $23/3$ ffg. Motgång på motgång, kom. 3 a., öfvers. af Altén, samt f. 3 ggn *Testamentet*. Detta är sista spektaklet före helgen.
- » Fred. $14/4$ *Fintlighet och list*, kom. 1 a., samt *En Anacreontisk Ballet*. 1 a.; Derefter *den enleverade älskaren*, kom. 1 a. och till slut ett *divertissement*, hvori fru Brulo och Hr Ambrosiani dansa en Pas de deux med Tambour de Basque.
- » Onsd. $19/4$ Det heter i Götheborgs Tidningar: »I morgon öppnas Komediehuset, vidare genom affischer».
- » Fred. $21/4$ ffg. *Bildhuggaren* eller *Den sällsynta hustrun*, kom. 2 a., öfvers. af L. Hjortsberg, samt ffg. Den ädelmodige sultanen eller *Ålskaren i Seraljen*, stor pantomimballett 2 a. med nya kostymer och spektakler, af Brulo, och hvaruti komma att exequeras flere turkiska dansar.
- » Tisd. $25/4$ *Den blinde älskaren*, kom. 2 a. af Lindegren, samt f. 2 ggn *Den ädelmodige sultanen*.
- » Torsd. $27/4$ Recett för Hr *J. Nordbom*: *Savoyardgossarne*, skåd. med sång 1 a., samt f. 3 ggn *Den ädelmodige sultanen*. Fru Brulo dansar uti en pas de trois och spelar tillika på cittra; Hr *Ambrosiani* kommer att exequera en pas Seul med cimbalen.
- » Fred. $28/4$ *Konstmakaren den förste*, kom. 3 a. af Kotzebue, samt f. 5 ggn *Mjölmarne*.
- » Månd. $1/5$ *De objudne gästerna* eller *Kanonikus i Mayland*, kom. 2 a. samt ballett.
- » Tisd. $2/5$ f. 2 ggn *Konstmakaren den förste* samt f. 6 ggn *Mjölmarne*.
- » Fred. $5/5$ f. 2 ggn *De objudne gästerna* samt f. 2 ggn *Den svarta skogen*.
- » Månd. $8/5$ f. 4 och sista ggn *Den ädelmodige sultanen*.

¹ Enligt tillkännagifvande i Götheb. Allehanda, Onsdagen $15/4$ 1809, inställdes dagens spektakel.

- 1809 Fred. ^{12/5} *Hjernans organer*, kom. 3 a. af Kotzebue. Uti denna Piece hafwa Hrr *Hedin* och *Kjellström* lofvat att som amatörer biträda för dagen. Derefter f. 2 ggn *Den beskyddade Arlequin*. Halfva inkomsten är af Hrr Brulo och Ambrosiani anslagen stadens fattiga.
- » Månd. ^{15/5} Recett för Hr *Carl Ambrosiani* och fru *Theresia Brulo*: f. 2 ggn *Claudine* samt f. 5 ggn *Den ädelmodige sultanen*. Biljetter hos Hr Ambrosiani, boende i Bauerska stenhuset vid Torggatan, 2 tr. upp.
- » Fred. ^{19/5} I Götheborgs Tidningar, Torsd. ^{18/5} 1809, läses: Sista Representationen blir i morgon, Fredag, wid hwilket tilfalle kommer att uppföras: (f. 2 ggn) *Det farliga granskapet*, kom. 1 a., derefter (f. 3 ggn) *Apollo och Daphne*, stor Pantomimheroisk Ballet af Hr Balettmästare Brulo. Hwarefter gifwes en ny *Allegorisk Scène*, öfwers. af Hr Brulo, såsom et Tacksamhetsbewis emot en wördad Allmänhet. Kompositören wågar wördsamligen anhålla om det Allmännas blida omdöme, i anseende til denna Episod, i hwilken han önskar att man måtte finna hans enda ledare, hans hjerta, och derefter döma honom, och icke graden af hans wördnadsfulla erkänsla i mån af hans swaga talanger.

* * *

Hur ofullständig spellistan tydligen än är, framgår likväl af densamma att balletten intog främsta rummet fyllande programmen med dansdivertissementer och pantomimballetter, de senare till större delen komponerade af Brulo.

Den dramatiska och lyriska delen af repertoaren var mycket fattig, och utgjordes till största delen af obetydliga repriser. De få nyheter som förekommo saknade i allmänhet bestående värde. Naturligtvis spelades i öfvervägande grad arbeten af Kotzebue, deribland tre nya, nemligen *Skräddaren Fips* eller *Det farliga granskapet*, öfversatt af Carl Stenborg; *Kärlek och pligt* (der Leinweber) samt drammen *Testamentet*, de båda senare öfversatta af Altén. Dessa pjäser hade åtminstone den fördelen att vara verkliga nyheter; »Skräddaren Fips», som här gafs för första gången den 9 Dec. 1808, spelades i Stockholm först den 1 Maj 1809; »Kärlek och pligt» samt »Testamentet» hade blott några månader förut uppförts i hufvudstaden.

Handlingen i »Testamentet» är följande. Öfverste *von Fels* känner sig någorlunda återställd från en svår blessyr, men döden har dock varit honom in på lifvet, och detta manar honom att tänka på sitt testamente, ensam i verlden som han anser sig vara. Hans trofaste betjent, *Walter*,

erinrar honom likväl om, att han ännu äger en dotter, men detta afvisas af öfversten med förklaringen att denna dotter ju sedan många år tillbaka icke längre finnes till för honom, allt sedan hon mot sin fars vilja gifte sig med en spelare och äfventyrare. Nej, han vill i stället i sitt testamente ihågkomma dem, som under den svåra sjukdomen vårdat honom med så mycken ömhet i deras hem, och det trots deras fattigdom och under uppoffring af egen bekvämlighet; han vill sålunda till sina arfvingar insätta dessa, nemligen fru *Dahl* och hennes båda döttrar *Henriette* och *Jeanette*. Det kommer då i dagen att fru *Dahl* är den förlorade dottern, som efter mannens död lefver i stor fattigdom, uppehållande sig med den lilla förtjenst hennes och döttrarnes arbete kan inbringa, men som ständigt tärts af den kvalfulla tanken att för alltid vara skild ifrån fadern. Allt slutar nu sålunda lyckligt.

Dramen är bättre än flertalet af *Kotzebues* andra, och den gripande scenen, när upptäckten göres, är af stor verkan.

Efter truppens afresa inkräktades teatern af lindansare och trollkarlar som förevisade sina konster.

Redan förut, eller från den 16 Maj uppträdde den sedan föregående året bekante lindansaren J. Paran med sällskap, från London, på en tillfällig skådebana i snickare Westerlinds hus, Vallgatan N:o 28—29, med »eqvilibrier och lufsprång på styfva linan, äfvensom på slapp lina, jemte många variationer och hufvudeqvilibrier, och tillika visas Hercules styrka, hvarpå man slutligen utför Trampolinsprång.» Priserna voro: i täckta loger 24 skill. première 16 skill. och second 8 skill.

Förmodligen flyttades föreställningarne till teatern efter det Stenborg lemnat den, åtminstone annonserade Paran i Götheborgs Tidningar den 27 Juni, att han »i dag, efter att hafva gjort ett svårt fall från linan, ånyo bestiger densamma på teatern». Likaså annonserar han den 30 Juni en föreställning på »härvarande Theater», dervid herr *Camillo Marino* skulle visa sig i balanseringar och volti-gering på slappa linan, och fru *Paran* på ståltrådslina; representationen afslutades med *Fatasmagori* med ganska många föreställningar».

Vistelsen här afslutades med den 4 Juli.

Paran efterföljdes af »mekanikus *Pratté*, som under tiden 10 Aug.—28 Sept. 1809 förevisade sina marionetter och trollerier:

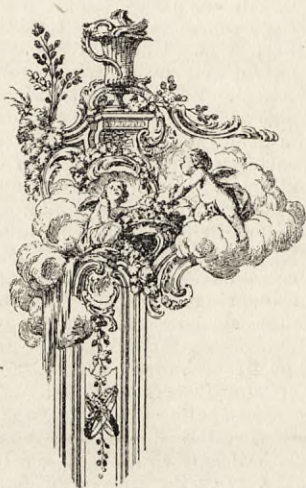
- 1809 Torsd. ¹⁰/₈ I Götheborgs Allehanda ⁸/₈ läses: Herr Mechanicus *Pratté* gifwer tillkänna att han Torsdag den ¹⁰/₈, och hwar dag hela marknaden igenom, utom Lördag och Söndag, ämnar på Hr *Crohns Theater* uppföra sina mekaniska föreställningar. Logebiljetter 36 skill., Second 24, Amfiteater 16 och Galleri 12 skill.
- » Månd. ⁴/₉ På *Comedihuset* hos Hr Chron: ffig. *Horia och Kloska* eller *Belägringen af Hermanstadt i Siebenbürgen*, originalskådespel med stort fyrwerkeri 3 a. Underrättelse: Föreställer huru *Horia* och *Kloska*, när deras Röfvarband belägra *Hermanstadt i Siebenbürgen*. Från alla sidor flyga bomber i Staden, och under en häftig *Canonad* nedstörta murarne, och man ser hela Staden förvandlad i aska. Den lille *Hännsichen i Siebenbürgen* skall, såsom resande skraddaregesäll, rekommendera sig till det bästa. Derefter en *Barnbalett* i 2 a. Innan skådespelet börjar låter Hr *Pratté* till sina högtärade Theaterwänners nöje höra sig i några sonnater och allegros på harpa.
- » Torsd. ⁷/₉ Gifwer Hr *Pratté*, fortfarande på tyska, med sina konstfigurer f. 2 ggn *Horia och Kloska* samt *Barnballetten* och föreställning på harpa.
- » » ¹⁴/₉ *Tartarens bestormande* eller *Oraklet*, skådespel med stort fyrwerkeri 4 a. Underrättelse: Föreställer huru *Hercules* på *Jupiters* befallning bestormar *Tartaren* för att rädda *Alcest*. *Furierna* församla sig. *Drakar* kasta eld ifrån sig, och under blix och dunder nedstörta de underjordiska andarne, till och med *Pluto* sjelf, och hela *Tartaren* förstöres af *Hercules*. Förekommande förvandlingar: 1) En dame, från hvars *Styfkjortel* 7 små barn komma framdansande; *Damen* förvandlar sig till en *Luft-Ballon* med en *Gondole*, hwaruti barnen sätta sig och uppstiga i *Höjden*. 2) En *Bondgosse* kommer dansande med en korg, utur hvilken små *Flickor* utspringa; derwid synes *Nattens Drottning*, som förvandlar sig i en grufflig *Drake* och uppäter *Flickorna*, men *Bondgossen* förvandlas till en *Trollkarl*, som ställer sig på *Draken*, med hwilken han bortflyger. 3) Derpå följer en stor *Cossakisk Ballet*.
- » » ²¹/₉ *Doctor Faust* eller *Den förskräckande Helwetesfärden*, hwaruti föreställes: ett förwånande åskedunder och *Eldregn*, *Allegorisk dram* i 4 acter, med konstiga förändringar. Derefter gifwes en *Barn-Ballet* i 3 a. Förekommande förvandlingar: Ett rödt bord på hwilket en bok ligger: detta förvandlas uti ett hwitt bord, med en ängels hand som håller en skrift, på hwilken läses: *Fausts Theologie*; detta förvandlas åter till ett swart bord, med en djefwuls hand, äfwen med en skrift hwarpå läses: *Fausts Nigromantie*; detta förvandlas slutligen till en präktig syn. 2) *Twenne Postamenter*, af hwilka det ena förvandlar sig till den lille *David* med sin Graf (glaf?), och det andra till resen *Goliath*. 3) En *Bureau* med en *Toilett-Spiegel*, förvandlas först till ett

wackert Fruntimmers-Portrait och sedan till Saturni bild o. s. v.

1809 Torsd. ^{28/9} *Köpmannen från Algier* eller *Sjöslaget wid Swarta Hafwet* samt *Barn-Ballet*.

* * *

Pratté hade vistats i staden sedan början af April, och från den 11 i denna månad förevisat sina »konstfigurer» i »en stor perspectiv-theater» i det hörnhus vid Östra Hamn- och Sillgatorna, som tillhörde handlanden Petter Militz. Den 26 Maj flyttades dock föreställningarne till den i trak-tören Bloms hus af Pratté uppförda scenen och slutligen den 10 Aug. till teatern vid Sillgatan.

Johan Anton Lindqvist ^{28/3}—^{25/9} 1810.

Tio år hade nu förflutit sedan Lindqvist i början af Mars 1800 lemnade Göteborg. Under denna tid hade Anders Lundqvists, Lewenhagens, Broomans, de Broëns, Dramatiska teaterns och Carl Stenborgs sällskaper aflöst hvarandra i brokig omvexling, med större eller mindre lycka i ekonomiskt afseende, men med temligen ringa lyftning i konstnärligt.

Lindqvist återkom nu för att bereda den dramatiska konsten ett mera stadigvarande hem i Göteborg, och det är anmärkningsvärdt nog, att han lyckades häri så till vida, att en stående teater ännu en gång möjliggjordes och kunde upprätthållas hela tio år igenom, ända till våren 1820. Scenen förblef likväl icke härunder densamma, ty det var i Augusti år 1816 som Lindqvist flyttade sin verksamhet från den gamla Sillgateteatern till den nya vid Södra Hamngatan.

Så vidt tillgängliga källor gifva vid handen, utgjordes det sällskap, hvilket Lindqvist denna gång förenat omkring sig, af följande:

Direktör: *Johan Anton Lindqvist*,

Aktriser: fru *Maria Elisabet Edvall*,

- » *Carolina Ljungdahl* född *Ekholm*,
- » *Henriette Charlotte Wendlou*,
- » *Charlotte Sofie Lönnbom* född *Mosette*,
mamsell *Lovisa Carolina Dorotea Appeltgren*,
- » *Gertrud Wilhelmina Dytz* och
- » *Rebecka Jacobsson*,

Aktörer: *C. G. Edvall,*
Carl M. Wendlou,
Edvard Ferdinand Rosetti,
Carl Gustaf Lönnbom,
A. P. Berggren,
Peter Nathanaël Ljungdahl,
 eleven *Edvall.*

Sällskapet kom närmast från Karlstad, men var icke fulltaligt vid hitkomsten, utan kompletterades i början af Augusti med aktören Edvall med fru och son, hvilka dock äfven kommo från Karlstad; vidare i medlet af September med fru Wendlou från Stockholm, hvaremot det är fråga huruvida Lönnbom någon gång under detta spelår uppträdde, enär han först i början af December finnes angifven såsom resande från Karlskrona.¹

De flesta af truppen voro gamla bekanta för den härvarande publiken, såsom Edvall med fru, Wendlou med fru, Lönnbom med fru, Berggren och mamsell Appelgren. De öfriga förekommo deremot nu för första gången i Göteborgs teaterhistoria. Främst bland dessa må nämnas *P. N. Ljungdahl*, hvilken vid denna tid befann sig vid början af sin långa skådespelarebana, men sedermera, i bredd med Askenbom, blef en af landsortsteaterns mest framstående krafter. Vidare den 25-åriga mamsell *Dytlz*, en mycket användbar aktris, som i många år qvarstannade hos Lindqvist, hvarefter hon öfvergick till Djurgårdsteatern och sedermera till P. J. Deland och Torslow, mamsell *Rebecka Jacobsson*, sedermera gift med skådespelaren Lambert, och slutligen aktören *Rosetti*, om hvilken i öfrigt ingenting mer är bekant än att han fortfarande uppträdde hos Lindqvist under de närmast följande åren.

Huruvida *Jonas Sundman* verkligen tillhörde sällskapet, synes icke fullt säkert; det förefaller snarare som hade han varit gäst för tillfället, åtminstone den 17 Aug. då han utförde Margaretas roll i »Qvinnorna och förtroendet». Nästa spelår deremot var han otvifvelaktigt anställd hos Lindqvist.

¹ Anmälde resande: ^{13/3} direktör *Lindqvist* (boende hos traktör Blom); ^{27/3} aktörerna *Wendlou*, *Berggren* och *Ljungdahl* (i huset N:o 47 Sillgatan)! ^{29/3} *E. F. Rosetti* och mamsell *L. Appelgren* (N:o 49 Köpmansgatan) samt mamsellerne *R. Jacobsson* och *W. Dytlz* (N:o 41 Kronhusgatan); ^{14/8} *Edvall* med fru och son (N:o 77 Otterhällan); ^{20/9} fru *Wendlou* och ^{7/12} aktör *Lönnbom* (N:o 45 Masthugget).

Det hade varit afsigten att börja föreställningarna redan i midten af Januari,¹ men något hinder måtte kommit emellan och vållat uppskof. Först i början af Mars kunde definitivt inbjudan till abonnement utfärdas, så lydande²:

»Tisdagen den 27 i denna månad, öppnas Theatern härstädes, och uppföres sedan Spectakler hvarje Tisdag och Fredag intill dess 16 Representationer äro gifne; De af stadens resp. Innevånare som vilja abonnera, behagade hos undertecknad, boende hos Traktör Starenberg vid Sillgatan 2:ne tr. upp Tisdags och Onsdags f. m. från kl. 9—12, anteckna sina namn för de Loger som åstundas, äfven anhålles att de resp. Herrskaper som hos Fru Hasselroth antecknat sig till Abonnement, täcktes Onsdags f. m. hos mig afhämta sina Billetter.

Götheb. d. 10 Martii 1810.

J. A. Lindqvist.»

Ehuru det här förklaras att teatern öppnades den 27 Mars, finnes likväl ingen annons för denna dag, men väl för dagen derpå. Då det icke är mycket sannolikt, att man spelade två qvällar efter hvarandra, får man väl antaga att teatern i sjelfva verket icke öppnades förr än den 28:de, något som äfven synes framgå af sjelfva annonsen om denna representation. Emellertid utgör antalet föreställningar till och med den 25 Maj endast 15, medan 16 utlofvats; en skulle sålunda icke hafva blifvit annonserad.

I slutet af Maj inbjöds till nytt abonnement på följande sätt:³

»Det abonnement, som tecknades sistl. Mars månad för 16 representationer, upphörde d. 25 Maj; Men skulle resp. Abonnenter åstunda att behålla sina loger för ännu 4 representationer, behagade de derom tillsäga i mitt logie inom månd. d. 28:de dennes.

J. A. Lindqvist.»

Annonsen om det första spektaklet innehåller, förutom programmet, ett par ordningsföreskrifter, hvilka äro af icke ringa intresse; det heter:

»Ingen betjening tillåtes uppträda i Logegangarne, och ingen obehörig person, eho det vara må, tillåtes entré på Theatern. Den Resp. Allmänheten gifwes wördsamligen

¹ I *Götheborgs Tidningar* Fredagen den 12/1 1810 läses: »Som Troupen ofördröjligen hit ankommer, så behagar de resp. Innevånare, som åstunda abonnera, till en början af 16 Spectakler, sig hos Fru Hasselroth anmäla, boende i huset N:o 53 wid Kyrkogatan å undra våningen, hwarest listan är att tillgå.»

² *Götheborgs Tidningar* 13/3 1810.

³ *Götheborgs Nyheter* 29/5 1810.

tillkänna att Spectaklerne alltid börja på det utsatta klockslaget, ehwad flere eller färre spectateurer äro samlade. Början sker precis $\frac{1}{27}$ e. m. och slutas omkring kl. 10.»

Af det senare följer sålunda, att man dittills brukat för representationens början afvakta den tidpunkt, då åskådarna infunnit sig så pass talrikt, att man fann det löna mödan, och detta visar åter att publiken icke varit så noga med tiden. Ett sådant tillstånd kunde emellertid icke vara annat än obehagligt, såväl för de uppträdande som för de punktligare åskådarna, hvilka på detta sätt nödgades längre än behöfligt sitta eller stå i en alldeles oeldad lokal.

Med afseende på föreställningarne förtjenar omnämnas att, ehuru den förut åberopade inbjudan till abonnement bestämmer Tisdagar och Fredagar såsom spektakeldagar, gaf man likväl representationer såväl på Måndagar, Onsdagar, Torsdagar och Lördagar, ehuru mera sällan. Ett fullständigt afbrott vållades helt oförmodadt af kronprins Carl Augusts plötsliga fränfälle den 28 Maj, hvilket orsakade att man icke finner några spektakelannonser mellan den 1 Juni och 14 Augusti, då marknaden började och då man under denna vecka som vanligt spelade hvarje dag.

Från den 18 Aug. till och med den 25 Sept. gäfvos endast 8 representationer, ett förhållande som likväl kan bero på bristfällig annonsering i tidningarne.

* * *

Spellista.²

- 1810 Onsd. $\frac{28}{3}$ Öppnas Theatern med *Elakt lynne* eller *Efter förfäders sed*, kom. 5 a. samt *Den unga grannlåtssömmerskan*, lust. 1 a.
- » Fred. $\frac{30}{3}$ *Målaren och Modellerne*, kom. 2 a. med sång, musik af Méhul. Derefter *Det dubbla profvet* eller *Utvärtes sken bedrager*, kom. 1 a.
- » Tisd. $\frac{3}{4}$ *Den sällsynte friaren* eller *Kärlek* eller *Caprice*, kom. 3 a. af Kotzebue, öfvers.² samt *Deserteuren* eller *Den bedragna försigtigheten*, kom. 1 a. af Iffland, öfvers.
- » Fred. $\frac{6}{4}$ *Den unge arrestanten*, kom med sång 1 a., musik af Della Maria. Derefter *Theaterskrifvaren*, lust. 1 a.
- » Onsd. $\frac{11}{4}$ *Korsikanerne*, kom. 4 a. af Kotzebue samt *Den enlevrade älskaren*, lust. 1 a.

¹ Efter annonser i *Gölheb. Tidningar* och *Nyheter*.

² När pjesen gafs f. 2 ggn den 18/8 sadés den vara »öfvers från franskan af Hr Hjortsberg».

- 1810 Fred. ¹³/₄ *General Eldhjel* eller *Den återfundne sonen*, kom. 3 a. af Lindegren samt *Crispinerne* eller *Tvillingbröderne*, Opera buffa 1 a., musik af krigsrådet Åhlström.
- » Månd. ²³/₄ *Förlikningen* eller *Brodertvisten*, skåd. 5 a. af Kotzebue, öfvers.
- » Onsd. ²⁵/₄ *Savojardgossarne*, skåd. med sång 1 a., musik af D'Aleypac, samt *Björnarne* eller *Den förfallna krediten*, kom. 2 a.
- » Fred. ²⁷/₄ *Eugenie* eller *Den dygdige brottslingen*, skåd. 5 a. af Beaumarchais. öfvers. samt *Skärgårdsflickan*, op. com. 1 a., musiken af Zander.
- » Tisd. ¹/₅ *Skrijpulpeten* eller *Ungdomens farliga försåt*, kom. 4 a. af Kotzebue. I anledning af de många dekorationsförändringarne inför öppen ridå, gifves ej efterpjes.
- » Fred. ⁴/₅ *Kopparslagaren*, op. com. 2 a., musik af konsertmästare Zander, samt *Den mjellsjuka och poeten*, lust. 2 a., öfvers.
- » Tisd. ⁸/₅ *Konung Frederic d. 2:dre af Preussen och Kammarpägerne*, kom. 2 a. af Iffland, öfvers. samt *Jocriss*, lust. 2 a., öfvers. från franskan; till sist *Hopsmörjelsen* eller *Jocriss' äkta förening med Mamsell Ursule*, lyr. com. 1 a.
- » Fred. ¹¹/₅ *Grefven af Castelli*, skåd. 3 a., öfvers. från franskan, samt på begäran f. 2 ggn *Skärgårdsflickan*¹.
- » » ¹⁸/₅ *Nunnorna* eller *Besökelseklostret*, kom. 2 a. blandad med sång, musik af Devienne, samt *De olycklige* eller *Den ljufliga släkten*, lust. 1 a.
- » » ²⁵/₅ *Byn i bergen* eller *Det återkomna landtvärnet*, kom. 2 a. blandad med sång af Kotzebue, samt *Två herrars dräng*, lust. 2 a. öfvers. från franskan.
- » Tisd. ²⁹/₅ *Epigrammet*, kom. 4 a. af Kotzebue, öfvers., samt *Krusenberg och dummer Jöns*, lust. 1 a., orig. af Hjortsberg.
- » Fred. ¹/₆ *Den falska blygseln*, kom. 3 a., samt *Bajocco och Serpilla*, lyr. com. 2 a.
- » Tisd. ¹⁴/₈ på mångas begäran f. 2 ggn *Förlikningen* samt för 2 ggn *Det dubbla profvet*.
- » Onsd. ¹⁵/₈ *Masqueraden*, opera com. 1 a., svenskt orig., musik af Grenzer, samt *Götländska arvet* eller *De löjlige kusinerna*, lust. 2 a. af Envallsson.
- » Torsd. ¹⁶/₈ f. 2 ggn *Målaren och Modellerne*, samt f. 2 ggn *Teaterskrifvaren*.
- » Fred. ¹⁷/₈ f. 2 ggn *Kopparslagaren* samt *Quinnorna och förtroendet*, opera com. 1 a. af Björn. I sista pjesen spelar hr Sundman Margaretas role.
- » Lörd. ¹⁸/₈ f. 2 ggn *Den sällsynte friaren* och f. 3 ggn *Skärgårdsflickan*.
- » Fred. ²⁴/₈ *L'Avare* eller *Den girige*, com. 5 a. af Molière.

¹ Ursprungligen var annonseradt *Nunnorna* eller *Besökelseklostret*, kom. 2 a. blandad med sång, musik af Devienne, samt *Skärgårdsflickan*, men den förra pjesen utbyttes mot *Grefven af Castelli*, i anledning af sjukdomsfall.

- 1810 Fred. ^{37/8} Recett för Hr *Rosetti*: *Arlequin, kejsare i Månen*, lust. 3 a. af Lars Hjortsberg, samt f. 2 ggn *Crispinerne*.
- » » ^{7/9} Recett för Hr *Edvall*: *Michel Wingler* eller *Bättre vara brödlös än rådlös*, kom. 3 a. af framl. Statssecreteraren Schröderheim, samt *Canonicus i Mayland* eller *De obudne gästerna*, lust. 1 a., öfvers. från franskan.
- » Lörd. ^{8/9} *Konstmakaren den förste* och *Komedien inpromtu*.
- » Fred. ^{14/9} Recett för Hr *Wendlou*: *Lycksökaren*, kom. 4 a. af C. Lindegren, samt *Capiten Puff* eller *Storprataren*, kom. 1 a. af L. Hjortsberg(!)¹
- » Månd. ^{17/9} *Colin och Babel*, samt f. 2 ggn *Krusenberg och Dummer Jöns*.
- » Fred. ^{21/9} Recett för Mlle *Appelgren*: *De franske småstadsboarne*, lust. 4 a. af Kotzebue samt för 3 ggn *Crispinerne*.²
- » Tisd. ^{25/9} *Strumpstickaren*, skåd. 4 a. af Kotzebue samt för 2 ggn *Byn i Bergen*.

* * *

Nyheterna voro, som man finner, ganska få, men Lindqvist hade sin gamla rätt goda repertoar, och återupptog sådana värdefulla arbeten som Méhuls berömda operett »Målaren och modellerne», Della Marias »Den unge arrestanten», Dalayracs »Savoyardgossarne» och Zanders »Skärgårdsflickan» samt »Kopparslagaren».

De nya arbetena voro ej flere än 6, alla komedier, nämligen Envallssons tvåaktslustspel *De löjliga kusinerna* eller *Gottländska arvet*; vidare *De franska småstadsboarne*, *Den sällsynte friaren* och *Den unga grannlåtssömmerskan* — alla tre af Kotzebue; *Deserteuren* af Iffland, samt först och främst Molières odödliga komedi *Den girige*, som nu för första gången den 24 Aug. 1810 gick öfver scenen i Göteborg.

Den unga grannlåtssömmerskan är ett nytt bevis på Kotzebues temligen egendomliga moral; för öfrigt ett arbete utan all betydelse. *Wilhelm Silber* och den unga sömmerskan *Pauline* älska hvarandra, men hans mor är en rik enka och skall troligen icke gilla förbindelsen. Modern vill dock pröfva flickan och flyttar, sonen ovetande, under förklädnad till en fattig qvinna in i samma hus som Pauline, hvars granne hon blir. Snart fattar hon tycke för den arbetsamma, älskvärda flickan, men upptäcker

¹ I *Götheborgska Nyheter* annonseras i stället för den senare pjesen (f. 2 ggn) *Hopsmörjelsen*.

² Först hade annonserats »*De franska småstadsboarne*» och »*Hofrådinnan af Gyllenhalm*». lust. 1 a., men den senare utbyttes mot »*Crispinerne*».

också att denna, ehuru hon uppgifver sig arbeta för sin utkomst bittida och sent, likväl emellanåt mottager pengar af en annan tillbedjare, den gamle *Stolperfuchs*, hvilket naturligtvis icke är egnadt att stärka tilliten till hennes karaktär. Men icke nog härmed: hon upptäcker äfven att Pauline i hemlighet besökes af en annan man, *Berghof*, den hon till och med gömmer i ett inre rum när fru Silber kommer. Allt håller nu på att gå öfver ända, men miss-tankarne skingras när Wilhelm kommer, och modern anställer förhör med sin påtänkta sonhustru. Berghof erkänner, att han är ingen annan än den rike Stolperfuchs halfbror, hvilken, fattig som han är, nekats understöd af denne, men som jemte sin familj likväl kunnat draga sig fram derigenom, att Pauline aflockat sin rike beundrare penningsummor, hvilka hon låtsat mottaga för egen räkning, men öfverlemnadt till dennes halfbror. Intrigen grundar sig sålunda på ett temligen simpelt bedrägeri af hjeltinnan.

Johan Anton Lindqvist $\frac{5}{10}$ 1810— $\frac{21}{5}$ 1811.

Efter en hvilotid af endast tio dagar började åter ett nytt spelår. Det hade till och med varit afsigten att öppna teatern redan den 2 Okt. enligt följande inbjudan till abonnement:

»Måndagen d. 2 Okt. öppnas Theatern för instundande Wintertermin, och gifwes Spectakler 2:ne gånger i weckan, nemligen hwarje Tisdag och Fredag, hwilka fortfara t. o. m. den siste nästkommande Martii. De af resp. Herrskaper, som åstunda abonnement, behagade anteckna sina namn och Logens nummer som åstundas, hwarjemte försäkras om goda Piecer och all den ordning och accuratesse wid dess uppförande, som möjligen kan åstadkommas. Med ett ord: Flit och kostnad skal ej sparas för att vinna den uplyste Åskådarens bifall och bewägenhet. Götheborg d. 12 Sept. 1810.

*J. A. Lindqvist.*¹

Öppnandet måste emellertid uppskjutas, ty sju dagar efter detta tillkännagifvande, eller den 19 Sept., afled den mycket använde skådespelaren *C. G. Edvall* i en ålder af endast 33 år, hvilket vållade att första spektaklet ej kunde gifvas förr än den 5 Okt., då hans roller måste af andra öfvertagas och instuderas.²

Den första abonnementsterminen räckte från nämnde dag till och med Lördagen den 6 April, omfattande ett antal af 52 representationer; enligt den härefter meddelade

¹ *Götheborgs Tidningar* $\frac{14}{9}$ 1810.

² *Götheborgs Nyheter* $\frac{29}{9}$ och *Götheborgs Tidningar* $\frac{21}{9}$ 1810. Domkyrkans i Göteborg dödsregister uppger gulsot såsom dödsorsak. Han begrafdes $\frac{23}{9}$.

spellistan förekomma under denna tid ej fler än 51; en föreställning skulle sålunda icke annonserats. Efter utgången af denna termin hade de, som önskade bibehålla sina loger för en eller flere representationer, att anmäla sådant hos direktören.¹

Det vill synas som skulle en förhöjning af biljettpriserna under året egt rum, om man får döma af efterstående:

»Som jag fått höra det ryktet wara utspriddt, at priserna å Spectaklerna skulle wara förhöjdt äfwen för resp. Abonnenter, så får jag härmed äran tillkännagifwa, at icke så är. Den påtecknade Abonnementslistan gör Abonnenterne fullt berättigade at i 52 representationer innehafwa sina Loger för det derå utsatta pris, äfwen som den gör mig berättigad til full betalning, ehvad logerne begagnas eller icke. Jag är ej så liten kännare af mina skyldigheter mot dem som abonnerat, at jag nu kunnat tänka på någon förhöjning uti det en gång utsatta pris. Götheb. d. 1 Martii 1811.

J. A. Lindqvist.»

Enligt abonnementsinbjudan skulle representationer gifvas Tisdagar och Fredagar. Redan under den första tiden gåfvos likväl spektakler undantagsvis äfwen på en Onsdag och Lördag, och den 10 Nov. tillkännagafs, att »från och med nästa weckas början gifwes Spectakel hwarje Måndag och Torsdag». Detta iaktogs också temligen noggrant tills på våren, då man omvexlande spelade hvilken dag som helst, utom på Söndagarne.

Truppen synes hafva utgjorts af i det närmaste alldeles samma medlemmar som under föregående sejour. Visserligen omtalas icke uttryckligen mamsellerna Dytz, Appelgren och Jacobson, men då den förra var kvar hos Lindqvist 1813, och de senare 1811, måste man antaga att de icke någon gång lemnat sällskapet. Lika litet omtalas den såsom lycklig författare och öfversättare bekante *Johan Wilhelm Spetz*, men när det i härvarande Domkyrkoförsamlings dödsbok för den 19 Okt. 1810 finnes antecknadt att då afled »Acteuren Spetz i en ålder af 43 år, efter tärande sjukdom», må man förmoda att äfwen han tillhört truppen.

Derjemte finner man att den sedan Carl Stenborgs vistelse här bekante skådespelaren *Johan U. Apelqvist* åter erhållit anställning vid teatern i Göteborg.

* * *

¹ *Götheborgs Allehanda* 10/4 1811.

Spellista.¹

- 1810 Fred. 5/10 ffg. Pageintrigerna eller Putsmakaren, kom. 5 a. af Kotzebue.
- » » 12/10 *Skriftpulpeten* eller *Ungdomens farliga försåt*, skåd. 4 a. af Kotzebue.
 - » Tisd. 16/10 ffg. Den ondsinta hustrun, op. com 1 a. samt *Den unge arrestanten*, kom. med sång 2 a. musiken af Della Maria.
 - » Fred. 19/10 f. 2 ggn Pageintrigerna.
 - » Tisd. 23/10 *Konung Fredric d. 2:dre af Preussen och Kammarpagerne*, samt f. 2 ggn *Den ondsinta hustrun*.
 - » Fred. 26/10 *Doktor Petit* eller *Operationen*, skåd. 5 a. af Lindegren.
 - » Tisd. 30/10 ffg. Emilia Galotti, sorgespel 5 a. af Lessing.
 - » Fred. 2/11 *Nunnorna* eller *Besökelseklostret*, op. com. 2 a., musik af Devienne, samt *Masqueraden*, kom. 1 a. med sång.
 - » Onsd. 7/11 Som man ej kunnat få Costumer eller Decorationer färdiga till gårdagen, gifves först i dag *Zemire och Azor*, féeriopera 4 a. af Marmontel, öfvers. af Fru Commerce Rådinnan Lenngren, musik af Grétry.
 - » Lörd. 10/11 *Korsikanerne* eller *De okände*, skåd. 4 a. af Kotzebue, samt *Efter bokslafven* eller *Den enleverade älskaren*, kom. 1 a.
 - » Månd. 12/11 f. 2 ggn *Zemire och Azor*.
 - » Torsd. 15/11 *Elakt lynne* eller *Efter förfädrens sed*, kom. 4 a. af Kotzebue, samt *Det dubbla profvet* eller *Den ena för den andra*, lust. 1 a.
 - » Månd. 19/11 *Savoyardgossarne*, skåd. 1 a. samt ffg. *Den unga modesömmerskan*, kom. 1 a. af Kotzebue.
 - » Torsd. 22/11 ffg. De svartsjuka eller Allt till det värsta, kom. 4 a. af Kotzebue, samt *Crispinerne*, op. buffa 1 a.
 - » » 29/11 ffg. (!) *De svartsjuka* samt *Qvinnorna och förtroendel*, op. com. 1 a.
 - » Månd. 3/12 *Grefven af Castelli*, dram 3 a., samt f. 3 ggn *Den ondsinta hustrun*.
 - » Torsd. 6/12 på fleres begäran, f. 3 ggn Pageintrigerna.
 - » Månd. 10/12 f. 3 ggn *De svartsjuka*, samt *Bajocco och Serpilla*, op. com 1 a.
 - » Onsd. 12/12 *Recett för Hr Sundman*: ffg. *Spelaren*, dram 5 a. af Iffland.
 - » Torsd. 13/12 *Den försonade fadren*, dram 3 a. af Lindegren, samt *Skärgårdsflickan*.
 - » Månd. 17/12 *General Eldhjem* eller *Den erkände (!) sonen*, kom. 3 a. af Lindegren, samt *Teaterskrifvaren*, lust. 1 a., öfvers. af Altén.
 - » Torsd. 20/12 f. 2 ggn *Spelaren*.
- 1811 Månd. 7/1 ffg. *Bröllopsgåfvan*, kom. 5 a. af Iffland.
- » Torsd. 10/1 *Stotterölet* eller *Kronfogdarne*, lyr. kom. 3 a. af Envallsson, samt f. 2 ggn *Det dubbla profvet*.
 - » Månd. 14/1 *Grefvarne Klingsberg* eller *De löjlige rivalerne*, kom 1 a. af Kotzebue, samt *Björnarne* eller *Den förfallna kredditen*, lust. 2 a. af Schröder.

¹ Enligt annonser i *Gölheborgs Tidningar*, *Nyheter* och *Allehanda*.

- 1811 Torsd. $17/1$ ffg. Silfverbröllopet, skåd. 5 a. af Kotzebue, öfvers. af Lindqvist.
- » Månd. $21/1$ på fleres begäran: f. 2 ggn *Silfverbröllopet*.
- » Onsd. $23/1$ Recett för Hr *Berggren*: *Den okände sonen*, dram 5 a. af Kotzebue.
- » Torsd. $24/1$ ffg. Misstaget eller Den misslyckade uträkningen, lust. 4 a., öfvers., samt f. 4 ggn. *Den ondsinta hustrun*.
- » Månd. $28/1$ f. 3 ggn *Spelaren*.
- » Torsd. $31/1$ *Evelina* eller *Hon blandar sig i allt*, lust. 4 a. af Kotzebue, samt f. 2 ggn *Crispinerne*.
- » Månd. $4/2$ *Konung Fredrik d. 2:dre af Preussen och Pasquillanten*. skåd. 2 a. af Iffland, samt f. 2 ggn *Masqueraden*, op. com 1 a. af Generalen m. m. Baron G. Armfelt, musiken af Kongl. Kammarmusikus Grenzer.
- » Torsd. $7/2$ f. 2 ggn *Konung Fredrik d. 2:dre af Preussen och Pasquillanten* samt f. 3 ggn *Masqueraden*.
- » Månd. $11/2$ *Förlikningen* eller *Brodertvisten*, skåd. 5 a. af Kotzebue.
- » Onsd. $13/2$ Recett för Hr *Rosetti*: ffg. Den bedragne bedragaren eller *Så går det till i stora städer*, lust. 3 a., öfvers. från franskan af Björn, samt *Kopparslagaren*, lust. med sång 2 a.
- » Torsd. $14/2$ *Redlighetens seger öfver förtalet*, dram 5 a. af Kotzebue.
- » Månd. $18/2$ ffg. *Intrigerna* eller *Här äro rum att hyra*, lust 3 a. öfvers. från Engelskan, sam *Komedien in promptu*.
- » Torsd. $21/2$ på begäran, f. 3 ggn *Silfverbröllopet*.
- » Onsd. $27/2$ ffg. *Atalida och Hercid* eller *Skomakaren i Damas*, kom. 3 a. blandad med sång och dans.¹
- » Fred. $1/3$ f. 2 ggn *Atalida och Hercid*.
- » Månd. $4/3$ f. 3 ggn *Atalida och Hercid*.
- » Torsd. $7/3$ f. 2 ggn *Den okände sonen*.
- » Månd. $11/3$ *Den sällsynte friaren* eller *Kärlek och Kapris*, lust 3 a., samt ffg. *Misstaget* eller *Den gamla fröken*, lust. 1 a.
- » Fred. $15/3$ *Den döfve*, kom 3 a., samt *De olycklige*, lust 1 a. af Kotzebue.
- » Månd. $18/3$ *Epigrammet*. Ingen efterpjes.
- » Onsd. $20/3$ Recett för Hr *Appelqvist*: ffg. *Den värdige medborgaren* eller *Rättvisan är för alla och står inte i skuld hos någon*, dram 5 a.
- » Fred. $22/3$ f. 2 ggn *Slotterölet*, samt på fleres begäran f. 5 ggn *Den ondsinta hustrun*.
- » Månd. $25/3$ f. 2 ggn *Grefven af Castelli* samt f. 2 ggn *Misstaget*.
- » Fred. $29/3$ f. 2 ggn *Savoyardgossarne* samt f. 4 ggn *De svartsjuka*.
- » » $5/4$ ffg. *Intrigen i fönstren*, kom. med sång 1 a., musiken af Isouard. I anseende till swär och widlyftig decoration, som efter första piemens slut måste bortskaffas från Theatern, blifwa emellan Pieserna ett uppehåll af minst $1/2$ timme. (Efterpjesen obekant).
- » Lörd. $6/4$ f. 2 ggn *Intrigen i fönstren*. Ingen efterpjes.
- » Fred. $19/4$ f. 4 ggn *Atalida och Hercid*.
- » Tisd. $23/4$ Recett för fru *Wendlou*: ffg. *Indianerne i England*, kom. 4 a. af Kotzebue.

¹ Var först annonserad till Tisd. $28/2$ men inställdes, »i anseende till mellankomma hinder».

- 1811 Månd. ²⁹/₄ *Den förställda enfaldigheten* eller *För och efter bröllopet*, kom. 4 a., imitation från engelskan.
- » Lörd. ⁴/₅ *Susanna i Babylon*, dram 5 a. af aflidne kyrkoherde Wallenberg.
- » Tisd. ⁷/₅ f. 2 ggn *Den förställda enfaldigheten*.
- » Fred. ¹⁰/₅ Recett för fru *Edvall: Juden*, kom. 5 a. samt *Oraklet eller Gudasvarel*, kom. 1 a.
- » Tisd. ¹⁴/₅ ffg. *De fyra förmyndarne* eller *Konstmakaren den 4:de*, lust. 3 a. af Schröder, öfvers., samt f. 6 ggn *Den ond-sinta hustrun*.
- » Fred. ¹⁷/₅ Recett för Hr *Sundman*: ffg. *Öfverlöparen* eller *Dygdens och Ädelmodets seger*, dram 5 a. af Mercier, samt f. 3 ggn *Missaget*.
- » Lörd. ¹⁸/₅ *Don Ranudo de Colibrados* eller *Fattigdom och högfärd*, kom. 5 a. af Holberg, samt f. 2 ggn *Bajocco och Serpilla*.
- » Månd. ²⁰/₅ f. 3 ggn *Intrigen i fönstren*. (Efterpjesen obekant).
- » Tisd. ²¹/₅ Trupprecett: f. 3 ggn *Savoyardgossarna*, samt f. 3 ggn *Crispinerne* med afskedskupletter.

* * *

Äfven denna sejour erbjöd ytterst ringa nytt af intresse, men, liksom förra spelterminen kunde framvisa något sådant som »Den girige» af Molière, så gafs under denna för första gången den 30 Okt. 1810 Gotthold Efraim Lessings klassiska mästerverk *Emilia Galotti*, men, under det »Den girige» redan 1775 synts på svenska scenen, har Lindqvist hedern af att först hafva infört »Emilia Galotti» på vår repertoar, ty det dröjde ända till den 3 Nov. 1834 innan den gafs i Stockholm, och då på teatern i Operahuset samt i öfversättning af Henrik Sandström. Af hvem den öfversättning var som 1810 begagnades är icke känt; sorgspelet är emellertid tryckt i Falun 1821. För öfrigt bör icke lemnas obeaktadt, att »Den girige» och »Emilia Galotti» delade samma öde vid deras första uppträdande i Göteborg, i det hvardera icke spelades mer än en enda gång — ett fullgiltigt intyg om den rådande smaken.

Handlingen i sorgspelet är i korthet följande: den lättsinnige prinsen af Guastalla, *Heltore Gonzaga*, älskar för ögonblicket lidelsefullt den sköna *Emilia Galotti*, som likväl är fullständigt okunnig härom, och som just nu står i begrepp att fira sitt bröllop med grefve *Appiani*. Prinsen är förtviflad och vill göra allt för att hindra giftermålet, i hvilka planers utförande han troget understödjes af sin kammarherre *Marinelli*, hvilken dock går längre än prinsen åsyftat, i det han helt enkelt låter mörda grefven, hvar-

efter bruden bortföres till ett slott i grannskapet, der prinsens för tillfället vistas. Hit komma ofördröjligen hennes föräldrar, *Claudia* och *Odoardo Galotti*, för att rädda dottern. Den senare underrättas af prinsens forna, nu förskjutna älskarinna, grefvinnan *Orsina*, om den hopplösa ställningen för den, som en gång råkat i den tygellöse vällustingens våld. Detta intryck förstärkes vid samtal med prinsen, som väl hycklar ifver för ransakningen om mordet på greffen, men deremot förklarar att, som Emilia är part i målet, måste hon hållas strängt skild från sin far och mor. Såväl Emilia sjelf som äfven hennes far se klart det öde som väntar henne, och då hon icke står att på annat sätt rädda, stöter fadern dolken i hennes bröst, hvarefter han öfverlemnar sig i rättvisans händer, stämmande prinsen att möta sig inför den allsmäktiges domstol.

Sorgespelet »Emila Galotti» föll sålunda, för att lemna rum åt i främsta rummet Kotzebue, af hvilken författare man gaf tvenne här nya arbeten, nemligen skådespelet *Silfverbröllopet* och komedien *Pageintrigerna*, det förra öfversatt af Lindqvist — hvardera uppfördes tre gånger. Samma framgång rönte Murphys lustspel *De svartsjuka* och Bouillys *Intrigen i fönstret*, medan *Alhalida* och *Hercid* eller *Skomakaren i Damas* af Pigault Lebrun nådde till 4 representationer. Etiennes operett *Den ondsinta hustrun* blef en verklig kassapjes, som spelades ej mindre än 6 gånger.

Det har länge varit omtvistadt hvem som var författare till *Masqueraden*, operacomique i 1 akt, med musik af Sacchini, Paisiello m. fl. och Dahlgren ännu i sina anteckningar om Stockholms teatrar yttrar blott, att den är »svenskt original». Slutligen har det lyckats ådagalägga, att Gustaf III:s gunstling, Gustaf Mauritz Armfelt, måste vara den sannskyldige. Det är under dessa förhållanden af ett särskildt intresse, att annonsen om spektaklet på Sillgatateatern i Göteborg den 4 Febr. 1811 upptager såsom efterpjes »för andra gången *Masqueraden*, op. com. 1 akt af Generalen m. m. Baron G. Armfelt, musiquen af Kongl. Kammarmusikus Grenzer».

Guiseppe Casorti ^{9/7—24/9} 1811.

Det var i April 1805 denne i pantomimernas historia så framstående man senast lemnade Göteborg. Han återkom nu med sitt sällskap för att några månader uppehålla sig här och derunder gifva föreställningar.

Af den egna truppens medlemmar känner man ej fler än direktören sjelf, hans hustru samt den förres fosterdotter, mamsell *Therése Casorti*; troligen hörde hit äfven eqvilibristerna *M. Regi* och *L. Albertini*¹. Förutom den egentliga truppen hade Casorti sedan ett år tillbaka förenat med sig dansören *J. F. Winter* med hustru samt *Pierre Noël Magito* med hustru och tre döttrar². Bland de senare befunno sig *Josefine Magito* och sannolikt äfven dennas syster *Therèse*, sedermera gift med aktören Håkansson³.

Det med Magito upprättade kontraktet var af följande lydelse:

»Genom närvarande kontrakt, som bör anses öfverallt och vara gällande som vore det gjordt och författadt af Notarii pub-

¹ Af en annan uppgift vill dock synas som truppen icke utgjorts af flere än Casorti, samt hustru och fosterdotter.

² Under rättegång med Casorti upplyser Magito, att han hade med sig fyra små barn, således äfven den sedermera så berömda *Angelique Magito*, nu blott 1 år gammal.

³ *Josefine Magito* var, enligt uppgift af Hr Birger Schöldström, år 1825 mantalsskrifven i Åbo.

lici hand, förbinde vi undertecknade oss och ömsesidigt aftale, att noga iakttaga efterföljande vilkor:

Jag *Giuseppe Casorti* antager Hr *Pehr Noël Magito* i min tjänst såsom springare och Dansare på Lina, såsom och för att agera i Pyramiderna med sina barn, och att göra Stegdansen och allt annat, som hans skickelighet medgifver, antingen af equilibrer eller positioner, som de förmå åstadkomma, när sådant varder dem anbefaldt, och dessutom att spela Arlequin uti alla pantomimer och anställa fyrverkeri på min Theater, när han derom blifver tillsagd; att vara förbunden komma på alla repetitioner å utsatta stunder, vare det sig för Pantomimer, såsom för allt annat som har afseende på hans förrättning, så ofta sådant varder honom anordnad, och utan att göra något intrång till skada för min Theater.

Härutom skall Herr Magito vara förbunden, att fullgöra denna sin hos mig åtagna tjänst uti alla städer, ställen och platser, som af mig kunna blifva antagne, utsedde och bestämde, väl förståendes att han skall resa till dessa, när han derom varder tillsagd, och infinna sig på stället vid utsatt tid. Sådana äro mina vilkor och inga andra.

I belöning för hans skickelighet, mödor och nit att uppfylla sina förbindelser, beviljar jag, Casorti, en månatelig summa af Femtio riksdaler Riksgäldssedlar, eller dess värde, åt Hr Noël Magito. Detta Contract gäller ett år, räknadt från den dag det varder undertecknad, med ett vite af Tvåhundra riksdaler banco för den, som icke fulländar i detta Contract utsatta tiden. Men i händelse att året slutades inom två eller tre veckor förrän vi slutat på det stället, hvarest vi härefter komma att spela, skall förenämnde Hr Magito vara förbunden att hos mig qvarstadna, till dess jag slutat på nämnda ställe, emot det han undfår betalning i mån af sin månad.

Sådana äro och förblifva våra vilkor och öfverenskommelser, till säkerhet hvaraf vi hafva i underskrifna vittnens närvaro med egen hand undertecknat detta närvarande tvåfaldt skrifna. Stockholm d. 27 Sept. 1810.

Giuseppe Casorti.

P. N. Magito.

Vi undertecknade såsom vittnen:

M. Regi.

*L. Albertini.*¹

¹ Att man känner ordalydelsen af kontraktet beror därpå, att det uppkom rättegång mellan Magito och Casorti. Den förre stämde nemligen den senare inför Göteborgs kämnersrätt med yrkande att, som egaren af teatern, vinhandlare L. H. Crohn, i det kontrakt han uppgjort med Casorti om teaterns förhyrande, deri intagit en bestämmelse om att truppen skulle få en recett, men Casorti, när denna recett utföll, eller den 10 Sept., och inkomsten 283 rdr 36 sk. skulle delas mellan medlemmarne, för sin egen del behållit halfva summan, oakadt både han och hans fosterdotter, mamsell Therèse Casorti, förut haft hvar sin enskilda recett, Casorti måtte åläggas återbära hvad han sålunda tillskansat sig.

Spellista.¹

- 1811 Tisd. 9/7 Divertissement af lindansning, eqvilibrier och vottigeringar samt pantomimen *Pandolfo inbillad sjuk* eller *Arlequin Mechanisk stod*.
- » Fred. 12/7 Lindansning m. m. samt pantomimen *Den magiska kanon* eller *Arlequin skellet med Pierrots förskräckelse*.
- » Tisd. 16/7 Lindansning m. m. samt pant. *Arlequin Gentilhomme pour un moment* eller *Arlequin sin egen herre för ett ögonblick*.
- » Fred. 19/7 Lindansning m. m. samt f. 2 ggn pant. *Pandolfo inbillad sjuk*.
- » Tisd. 23/7 Lindansning m. m. samt pant. Casandre trompé de son valet H'Arlequin eller Casander, bedragen af sin betjent Arlequin.
- » Torsd. 25/7 Recett för M:lle *Casorti*: ett divertissement i 7 a. med många variationer samt en kom. pant. *Arlequin Palissier* eller *Arlequin pastejbagare*, med många förvandlingar.
- » Tisd. 30/7 Divertissement i 6 a. samt pant. *Arlequin och Colombina*, sålda slafvar af Tartarer, med många förändringar och förvandlingar.
- » Fred. 2/8 Lindansning m. m. samt f. 2 ggn *Arlequin pastejbagare*.
- » Tisd. 6/8 Lindansning m. m. samt f. 2 ggn *Den magiska kanon*.
- » Fred. 9/8 Lindansning m. m. samt en alldeles ny och högst intressant pant. i 2 a. Korntröskaren skyddad af kärleksguden Cupido.
- » Månd. 12/8 Recett för Hr *Casorti*.
- » Tisd. 13/8 Lindansning m. m. samt f. 2 ggn *Arlequin och Colombina*.
- » Torsd. 15/8 Recett för *Crohn*.
- » Fred. 16/8 Lindansning m. m. samt f. 3 ggn *Pandolfo inbillad sjuk*.
- » Lörd. 17/8 Recett för *Demoiselle Josefne Magito*: Lindansning m. m. samt f. 2 ggn *Korntröskaren skyddad af kärleksguden Cupido*.

Casorti åter menade att han icke hade skyldighet lemna Magito och Winter någon recett alls, enär kontrakten ej bestämde sådant, utan blott att den förre skulle hafva 50 rdr i månaden och den senare 45 rdr. Crohn deremot intygade, att det mellan honom och Casorti upprättade kontraktet om teatern af den 4 Juli 1811 innehöller, att det skulle gifvas 4 recettrepresentationer: till förmån för mamsell Therèse Casorti den 25/7, för herr Casorti den 12/8, för Crohn den 15/8 och en för truppen, »såsom uppmantran för det de gjort sin pligt vid utförandet af deras roller», samt att Crohns afsigt med den senare varit, »att dermed belöna medlemmarne, ehuru deras enskilda kontrakter med Casorti icke innehöller något om recett.» Kämnersrätten dömde också Casorti att, som truppecetten bort i sin helhet tillfalla truppen, d. v. s. Casorti, Winter och Magito, med deras familjer, hade han att till dem återbära hela recetten, med afdrag af 1/7-del som tillhörde mamsell Casorti. *Kämnersrättens dombok i civilmål* 17/9, 20/9, 24/9, 27/9 och 1/10 1811.

¹ Enligt annonser i *Götheborgs Tidningar*.

- 1811 Onsd. ^{21/8} Lindansning m. m. samt pant. *Den moderne kocken* eller *Pierrot, uppenbarare af fruntimrens intriger.*
- » Fred. ^{23/8} Lindansning m. m. samt f. 3 ggn *Den magiska kanon.*
- » » ^{30/8} Lindansning m. m. samt f. 2 ggn *Den moderne kocken.*
- » Tisd. ^{3/9} Annonserar *Ludv. Henr. Crohn*, till förmån för nödlidande, ett divertissement i 7 a. samt pant. *Arlequin tröskare.* Recetten inbragte 337 rdr rgs sedan orkestern afstått sina arvoden.
- » » ^{10/9} Trupprecett: Ett nytt divertissement i 6 a. samt för 3 ggn *Arlequin och Colombina.*
- » Fred. ^{13/9} Divertissement samt f. 3 ggn *Arlequin pastejbagare.*
- » Tisd. ^{17/9} » i 7 a. samt ett teatraliskt Brillant fyrverkeri.
- » Fred. ^{20/9} Divertissement i 7 a. samt f. 3 ggn *Den moderne kocken.*
- » Månd. ^{23/9} Divertissement i 7 a.
- » Tisd. ^{24/9} » i 7 a. samt f. 2 ggn *Arlequin sin herres medtäflare och sin egen herre för ett ögonblick.*

Om föreställningarnes börjande innehåller Götheborgs Tidningar för den ^{2/7} 1811 följande:

»Å härvarande Kongl. Priv. Theater gifwes af Hr *Casortis* Troupe första representationen nästa Fredag den 5 Juli. Inhjudes till abonnement å 16 representationer, tvenne hvar vecka, nemligen Tis- och Fredagar. Man får äfven nämna att, genom en ny inrättad gång till Parterren, all trängsel vid in- och utgåendet är förekommen.»

Någon annons finnes emellertid icke förr än till den 9:de Juli, och troligt är att detta verkligen var den första föreställningen.¹

¹ Den ^{7/7} finnes bland anmälda resande från Norrköping: »Theaterföreståndaren *J. Casorti* med *hustru* och *dolter* samt danseurerna *F. Winter* och *P. N. Magisto(!)* med deras *hustrur* (boende i N:o 70 Sillgatan).

Anmälda resande ^{16/7} från Malmö äro »Theaterdirecteurerne *J. Brulo* och *J. Ambrosiani*».

Johan Anton Lindqvist ^{8/10} 1811—^{29/9} 1812.

Äfven denna gång kom sällskapet från Karlstad. Det utgjordes af följande:

Direktör: *Johan Anton Lindqvist*,

Aktriser: Fru *Maria Elisabet Edvall*,

» *Henrietta Charlotta Wendlou*,

» *Carolina Ljungdahl f. Ekholm*,

mamsell *Gertrud Wilhelmina Dytz*,¹

» *Lovisa Carolina Dorotea Appelgren*,

» *Rebecka Jacobsson*,

» *Maria Lindqvist*,

» *Stella Wilhelmina Lindqvist* och

Henrietta Charlotta Wendlou.

Aktörer: *Jonas Sundman*,

Edvard Ferdinand Rosetti,

Johan U. Appelqvist,

Nils Gustaf Swanelius,

Carl M. Wendlou och

Peter Natanaël Ljungdahl.²

¹ Det uppgifves icke med bestämdhet, att hon tillhört sällskapet denna tid, men detta är troligt, ty man vet att hon var anställd hos Lindqvist såväl under den föregående spelterminen som äfven under de följande, ända till slutet af 1817 åtminstone.

² Anmälde resande ^{19/9}: »Acteurerne *C. M. Wendlou* med Hustru från Carlstad, N:o 30 L:a Smedjegatan; Directeur *Lindqvist* med Fru, Son och 2 döttrar, från Carlstad, N:o 103 Klädprässargatan; acteurerne *Sundman* och *Joh. Appelqvist* från Carlstad, N:o 44 Sillgatan; acturen *N. G. Swanelius* från Stockholm, N:o 7 Sillgatan. ^{24/9}: Hr *N. P. Ljungdahl* från Carlstad.

Dessutom hade till Lindqvist öfvergått *Pierre Noël Magito*, med hustru och barn, samt *J. F. Winter*, hvilka, såsom vi nyss sett, tillhört Casortis sällskap, och efter dettas afresa från staden här qvarstannat.

Af truppens medlemmar voro alla kända sedan den föregående vistelsen härstädes, utom *Swanelius* samt *Maria* och *Stella Lindqvist* och den lilla *Henrietta Charlotta Wendlou*, som någon gång uppträdde i barnroller, dotter af Carl M. Wendlou.

De båda unga systrarne Lindqvist voro döttrar till direktören och användes, trots deras ungdom, i ganska betydande partier; sålunda spelade Maria Lindqvist den rätt fordrande titelrollen i »Cora», och när hon i början af Maj insjuknade, öfvertogs den af den vid denna tid endast 16-åriga Stella Lindqvist.

Nils Gustaf Svanelius, var visserligen nykommen, men därför icke okänd för Göteborgspubliken. Född 1779, och son af källarmästaren i Norrköping Nils Svanelius och dennes hustru Anna Maria Åberg, hade han åren 1800—1803 uppträdt hos samme direktör som nu; tillhörde 1804—1805 Carl Stenborgs trupp och derefter Lewenhagens, samt var sejouren 1810—11 anställd vid Djurgårdsteatern; det uppgifves att han någon tid varit egen teaterföreståndare.

Å andra sidan hade aktörerna Berggren och Lönnbom lemnat sällskapet; den förre hade ingått som figurant vid kongl. scenen och den senare lärar blifvit egen direktör, spelande på de Stenborgska privilegierna.¹

En annan högt skattad och af publiken uppburen skådespelare lemnade denna sejour icke blott Lindqvistska sällskapet utan äfven teatern för alltid, nemligen den 49-åriga *Jonas Sundman*, som nu måste draga sig tillbaka på grund af försvagad helsa. Den 20 Aug. 1812 gafs till hans förmån såsom afskedsrecett »Sanningens belöning», och om de sympatier han förvärfvat hos allmänheten vittna de verser, med hvilka han hedrades i Götheborgs Aftonblad tvenne dagar senare:

»Till Hr *John Sundman*.

Högst förtwiflad, tårögd, snyftande,
Thalie denna morgon hos mig varit:
 icke *Thalie*, kongens protegée,
 Utan hon, som kring med Lindqvist farit.

¹ Enligt uppgift af Hr *Birger Schöldström*.

Fast hon stundom varit så och så,
blygs jag likväl ej för konnässansen,
alla krupit förr'n de lärt att gå,
äfwen de som sno sig bäst i dansen.

»Flicka! ha nu kring din helgedom
nya stormmoln åter sammanskockats?
will man kanske skingra pöbeln, som
för ditt tempels wida portar flockats!

Har nu *Crohn* igen på hyran satt?
Recidiv af frossan attakerat
kejsarn eller drottningen i natt
uti pjesen, som man annonserat?

Kanske äfwen, på sitt gamla wis,
har Orchestern dig på nytt bedragit,
eller sist wid *Sundmans* benifice
man ej alla logerna upptagit?»

Sundman — skrek hon — *Sundman*, ewigt min,
som jag trodde, will ej bli det mera,
will som, Mimi gunstling, min *Hedin*,
publikum på annat sätt traktera.

Känslans son sin wän ej hyllar mer,
sin Thalie han ämnar öfwergifwa,
men Thalie ej honom öfwerger,
tacksamt hon hans *Hebe* will förblifwa.»

Sundman, ryggas då ej ditt beslut?
Wäl! men öfwergif dock ej din flicka!
Full din skänk skall finnas dygnet ut,
tills Du har ej mer att låta dricka.

Och du skall med stor förundran se,
äfwen att Thalie på hytet winner,
och hwad skara af tillbedjare,
hon som wärdshusjungfru finner.

Lycka till då, och om du antar
min propos, och hwad du göra ämnar
ber jag, att Du ett benäget swar
med det första här på Trycket lemnar.»

Det eger nog sin riktighet, när poeten låter Thalia ut-
brista, att *Sundman* ville, liksom

» — — Mimi gunstling, min *Hedin*,
publikum på annat sätt traktera»,

ty *Sundman* erhöll den 28 Aug. Magistratens tillstånd att

idka traktörsnäring, »med förbindelse att hålla skylt», och den 1 Okt. kunde han annonsera:

»Undertecknad, som bor i huset N:o 14 wid Sillgatan, serverar alla dagar med diverse likörer samt frukostar.»

*John Sundman.*¹

Recetter under spelterminen erhöillo: Sundman 3, Rosetti, Svanelius, Appelqvist och Ljungdahl hvardera två, samt i öfrigt Maria Lindqvist, Sahlgrenska sjukhuset, fru Edvall, Henriette Wendlou, Carl M. Wendlou², samt mamsellerna Jacobsson och Appelgren.

På vanligt sätt inbjöds i god tid till abonnement:

»Från den 1 Oct. detta år till och med den siste Martii 1812 gifwes uppå härwarande Theater 52 Representationer. De af Stadens Resp. Innewånare, som åstunda att Abonera Loger, täcktes hos undertecknad före Thorsdag middag d. 26 dennes anteckna sina namn för den Loge som åstundas. At hwar och en af de Spelande efter yttersta förmåga skall söka göra sig förtjenta af den uplysta Publicums ynnest och öfwerseende, därom wågar man försäkra.

Götheborg d. 23 Sept. 1811.

*J. A. Lindqvist.*³

Af obekanta orsaker synes man icke kommit att börja terminen den 1 Oktober, utan först den 8:de, och från denna dag till den sista Mars gafs 56 representationer. Spektakeldagar skulle vara till den 7 Nov. Tisdagar och Fredagar, men derefter Måndagar och Fredagar, men som vanligt höll man icke strängt härpå, utan spelade hvilken dag i veckan som helst utom på Söndagar. Midt på högsommaren gjordes en längre paus hvarunder teatern stängdes helt och hållet mellan den 1 Juli och 11 Aug. Tiden för representationernas början var i allmänhet kl. $\frac{1}{2}$ 7.

Beträffande ordningen i salongen utfärdade Lindqvist följande bestämmelse:

»Til vinnande af ordning, och på det all trängsel må förekommas, får man äran tillkännagifwa att ingen Entrée tillåtes på annan plats än den, för hvilken Billete upwisas, ty flere

¹ *Göteborgs Aftonblad* $\frac{1}{10}$ 1812. Längre fram utvidgades detta till »frukost- middags- och aftonspising.»

² Enligt uppgift af fru Wendlou (*Kämnarsrättens dombok i civilmål* 1813) var denna recett »förolyckad».

³ *Göteborgs Tidningar* $\frac{24}{9}$ 1811.

Billetter blifva ej försålda än som ordentligen kan rymmas. Äfven anhålles at Resp. Abonnenter altid behagade medhafwa sina Abonnements Billetter för at dem upwisa wid ingången, emedan Betjeningen wid ansvar blifwit tilsagd at ej insläppa någon som är utan Billet.¹

Rörande orkestern känner man blott att sådan fanns — den 7 Febr. annonserade man till och med »Azemia eller Wildarne» med »fullstämmig orkester». Man känner icke hvem som ledde den; möjligen var det violinisten *Lundholm*, som fortfarande vistades i Göteborg. Vid orkestern var förmodligen äfven anställd den nu 18-årige *Carl Gustaf de Broën*, Abraham de Broëns yngste son; visst är att han den 11 Sept. på Sundmans recett mellan pjeserna utförde på viol ett af *Lundholm* varieradt tema.

Såsom en egendomlighet må slutligen omnämnas, att om man får tro annonsen, vid Appelqvists recett den 15 Febr., då man gaf »Skrifbyrå», utfördes Werners roll af en amatör, »i anseende till ett vad».

* * *

Spellista.²

- 1811 Tisd. $\frac{8}{10}$ *Selim*, Prins af Algier, skåd. 4 a., öfvers.
 » Fred. $\frac{11}{10}$ *Lycksökaren*, lust. 4 a. af Lindegren, samt ffig. *Casper och Lona* eller *Betalt som quilleras*, op. com 1 a.
 » Tisd. $\frac{15}{10}$ ffig. *Skottländskan* eller *Kaffehuset i London*, kom 5 a. af Voltaire, öfvers. af Björn, samt ffig. *Profvet* eller *Den unge brukspatron*, lust. 1 a. öfvers.
 » Torsd. $\frac{17}{10}$ *Putsmakaren* eller *Pageintrigerne*, kom. 5 a. af Kotzebue.
 » Tisd. $\frac{22}{10}$ *Den ondsinta hustrun*, kom. med sång 1 a., musik af Isouard, samt ffig. *Det farliga granskpet* eller *Skiljoväggen*, lust. 1 a.
 » Fred. $\frac{25}{10}$ *Redlighetens seger öfver förtalet*, dram 5 a. af Kotzebue.
 » Tisd. $\frac{29}{10}$ *Mälaren och modellerna*, op. com. 2 a., musik af Méhul, samt f. 2 ggn *Det farliga granskpet*.³
 » Fred. $\frac{1}{11}$ *Grefven af Castelli*, kom. 3 a., samt ffig. *Arlequin och Tunnbindaren*, pantomim 1 a. af Deland, musik af Dupuis.
 » Tisd. $\frac{5}{11}$ f. 2 ggn *Selim*, Prins af Algier, samt ffig. De tankspridde, kom. 1 a. af Kotzebue, öfvers. af Hjortsberg.
 » Torsd. $\frac{7}{11}$ ffig. *Twå mäppers hustru* eller *Den straffade banditen*, dram 3 a. af Kotzebue, samt f. 2 ggn *Arlequin och tunnbindaren*.

¹ *Götheborgs Tidningar*.

² Efter annonser i *Götheb. Tidningar*, *Allehanda* och *Ngheter* samt i *Aftonbladet*.

³ Först hade annonserats *Twå mäppers hustru*, som dock inställdes »för mellankommen sjukdom».

- 1811 Månd. ¹¹/₁₁ på begäran *Spelaren*. Hädanefter gifwas spectakler hwarje måndag och Fredag.
- » Onsd. ¹³/₁₁ Recett för Hr *E. F. Rosetti: Den landsförviste* eller *Fattigdomen och den ädla stoltheten*, dram 3 a. samt f. 2 ggn *De tankspridde*.
 - » Fred. ¹⁵/₁₁ *Atalida och Hercid* eller *Skomakaren i Damas*, kom. 3 a. blandad med sång och dans. samt f. 2 ggn *Profvet*.
 - » » ²²/₁₁ *Natur och skyldighet*, dram 5 a. af Mercier, samt f. 2 ggn *Den ondsinta hustrun*.
 - » Månd. ²⁵/₁₁ på begäran f. 2 ggn *Lycksökaren*. Efterpiecen ses af affischerna.
 - » Onsd. ²⁷/₁₁ *Slotterölet* eller *Kronofogdarne*, lyr. kom. 3 a. samt *Det dubbla profvet*, kom. 1 a.
 - » Fred. ²⁹/₁₁ *Silfverbröllopet*, skåd. 5 a. af Kotzebue, öfvers. (af Lindqvist).
 - » Månd. ²/₁₂ *Bröllopsgåfvan*, kom. 3 a. Efterpiecen ses af affischerna.
 - » Fred. ⁹/₁₂ *Nunnorna* eller *Besökelseklostret*, op. com. 2 a., musik af Devienne, samt *Pasquillanten* eller *Konungen af Preussen*, skåd. 2 a. af Iffland.
 - » Onsd. ¹¹/₁₂ Recett för Hr *Sundman: Indianerne i England*, kom. 4 a. af Kotzebue, samt *Misstaget* eller *Gamla fröken*, lust. 1 a. Emellan piecerne exeqveras af Hr *C. G. de Brun* på violin en Thema, varierad af Hr *Lundholm*.
 - » Fred. ¹³/₁₂ f. 2 ggn *Två mäppers hustru*. Derefter exeqveras af Hr och Fru *Winter*, Hr *Magito* och dess barn åtskilliga saltomortal- och Baduttsprång, hwarwid Hr *Magito* spelar Pajazzos role.
 - » Månd. ¹⁶/₁₂ ff. härstädes *Åfventyret i Klocktornet* eller *Banditen Morback*, kom. 3 a., öfvers. af Kullberg. Efterpies ses af affischer.
 - » Onsd. ¹⁸/₁₂ Recett för mamsell *Marie Lindqvist: Susanna i Babylon*, dram. 5 a. Derefter exeqveras åtskilliga Saltomortal- och Baduttsprång fram och tillbaka öfver stolar och bord, hwarwid Hr *Magito* spelar Pajazzos role.
 - » Fred. ²⁰/₁₂ på fleres begäran för 2 ggn *Putsmakaren* eller *Pageintrigerne*.
 - » Lörd. ²¹/₁₂ f. 2 ggn *Åfventyret i Klocktornet*.
 - » Månd. ²³/₁₂ f. 3 ggn *Åfventyret i Klocktornet*.
 - » Lörd. ²⁸/₁₂ Recett för Hr *Swanelius: De omyndige*, dramat. händelse 5 a. af Iffland. Detta stycke är ej tilförne upfördt i Riket.
 - » Månd. ³⁰/₁₂ *Savoyardgossarne* samt *August och Theodor* eller *Kammarpagerne*, kom. 2 a.
- 1812 Fred. ³/₁ *Den förställda enfaldigheten* eller *För och efter bröllopet*, kom. 4 a., imit. från engelskan. Derefter exeqveras af Hr och Fru *Winter*, Hr *Magito* och dess barn åtskilliga Salto Mortal- och Baduttsprång. Hr *Magito* spelar Pajazzos role.
- » Fred. ¹⁰/₁ ff. *Eremiten* eller *Fadershjertat*, skåd. 3 a. blandadt med sång.
 - » Onsd. ¹⁵/₁ Recett för Sahlgrenska Sjukhuset: *Epigrammet*, dram 4 a. af Kotzebue. Derefter uppträdande af Hr och Fru *Winter*, samt Hr *Magito* med barn.
 - » Fred. ¹⁷/₁ f. 4 ggn *Åfventyret i Klocktornet*.

- 1812 Månd. $20/1$ *Intrigerne eller Här äro rum att hyra*, kom. 3 a. öfvers. från engelskan, samt f. 3 ggn *Skiljoväggen*.
- » Fred. $24/1$ *Barberaren i Sevilla* eller *Den frukllösa vaksamheten*, kom. 4 a. af Beaumarchais.
- » Månd. $27/1$ *Grefvarne Klingsberg* samt f. 2 ggn *Casper och Lona*.
- » Onsd. $29/1$ *Recett för Fru Edvall: General Schlenzheim*, dram 4 a.
- » Fred. $31/1$ f. 2 ggn *Eremiten*.
- » Månd. $3/2$ f. 2 ggn *Nunnorna* samt f. 3 ggn *Profvet*.
- » Fred. $7/2$ *Azemia* eller *Wildarne*, skåd. 3 a. med fullstämmig orkester.
- » Fred. $14/2$ *Sanningens belöning*, dram 5 a. af Kotzebue.
- » Lörd. $15/2$ *Recett för Hr Appelqvist: Skrifbyrån* eller *Ungdomens farliga försåt*, dram 4 a. I Götheb. Allehanda $12/2$ läses: »I anseende till ett vad, kommer en *Amateur* att spela Werners role».
- » Fred. $21/2$ *Förlikningen* eller *Brodertvisten*, skåd. 5 a. af Kotzebue.
- » Månd. $24/2$ *De moderna vännerna*, lust. 1 a., samt f. 2 ggn. *Barberaren i Sevilla*.
- » Onsd. $26/2$ *Recett för C. M. Wendlou: Konstmakaren den förste*, kom. 3 a. af Kotzebue, samt *Gamle Krusenbergh och Dummer Jöns*, lust. 1 a.
- » Fred. $28/2$ ffg. *Westindiefararen* eller *Dygdens belöning*, skåd. 3 a. af Mercier, öfvers. af Björn, samt *Qvinnorna och förtroendet*, op. com. 1 a., musik af Zander.
- » Månd. $2/3$ *Den okände sonen*, dram 5 a. af Kotzebue, öfvers. af Eurén.
- » Onsd. $4/3$ f. 2 ggn *Konungen i Preussen* och *Kammarpagerne*, skåd. 2 a., samt f. 2 ggn *De moderna vännerna*.
- » Fred. $6/3$ f. 2 ggn *Redlighetens seger öfver förtälet*.
- » Månd. $9/3$ f. 3 ggn *Den ondsinta hustrun*, samt *Konstmakaren den 4:de* eller *De fyra förmyndarne*, lust. 1 a. af Kotzebue.¹
- » Tisd. $10/3$ f. 2 ggn *Konstmakaren den 4:de*, samt *Tunnbindaren*, op. com. 1 a.
- » Onsd. $11/3$ *Recett för P. N. Ljungdahl: Willervallan*, kom. 5 a. af Kotzebue, samt *Kanonikus i Mayland*, lust. 1 a.
- » Fred. $13/3$ *Falska blygseln*, dram. 4 a. af Kotzebue, samt *Teater-skrifvaren*, fars 1 a.
- » Månd. $16/3$ *Visittimman* eller *Kärlek gör narrar*, lust. 1 a., samt *Den blinde älskaren*, kom. 2 a. af Lindegren.
- » Onsd. $18/3$ *Recett för mamsell Jacobson: Michel Wingler* eller *Bättre vara brödlös än rådlös*, lust. 3 a., samt *Jocrisse*, lust. 2 a., och till slut *Hopsmörjelsen*, lyr. com 1 a.
- » Fred. $20/3$ *Schackmaskinen* eller *Konstmakaren den andre*; efter-piecen ses af affischer.
- » Tisd. $31/3$ *Byn i bergen*, kom. 2 a. af Kotzebue, samt ffg. *Bussarongerne* eller *Det skall någon orsak ha*, proverbe dram. 1 a.
- » Onsd. $1/4$ *Recett för mamsell Appelgren: Arlequin, Kejsare i månan*, lust. 3 a., samt *Kaptan Puff* eller *Storprataren*, lust. 1 a.
- » Fred. $3/4$ f. 3 ggn *Två mäppers hustru*, samt f. 3 ggn *Nunnorna*.
- » Onsd. $8/4$ *Recett för Henriette C. Wendlou: Evelina* eller *Hon*

¹ *Den ondsinta hustrun* utbyttes mot *Tunnbindaren*. Enl. Göteb. tidn. $10/3$ inställes spektaklet för Månd. den 9:de.

blandar sig i allt. kom. 4 a., samt *Flickorna* eller *Vänskapen på prof*, lust. 1 a.

- 1812 Fred. ¹⁰/₄ f. 2 ggn *Intrigerna* samt f. 2 ggn *Kanonikus i Mayland*.
- » Onsd. ¹⁵/₄ Recett för *Edward Ferdinand Rosetti*: ff. *Alkymisten* och *skälmarne* eller *Det arabiska pulfret*, fars 2 a. af Kotzebue, imit. efter Holberg, samt *Poeten* eller *Den mjeltsjuka*, lust. 4 a.
- » Fred. ¹⁷/₄ f. 3 ggn *Lycksökaren*, samt *Skärgårdsflickan*, op. com. 1 a., musik af Zander.
- » Månd. ²⁰/₄ *Den misslyckade uträkningen* eller *Den ena för den andra*, lust. 4 a. af Kotzebue, samt f. 2 ggn *Misstaget*.
- » Onsd. ²²/₄ Recett för Hr *Sundman*: *Den försonade fadren*, dram 3 a. af Lindegren, samt f. 4 ggn *Skiljoväggen*.
- » Månd. ²⁷/₄ *Cora* eller *Solens prestinna*.
- » Lörd. ²/₅ Recett för Hr *Swanelius*: f. 2 ggn *Den okände sonen*; derefter säger Hr *Swanelius* från Theatern en *Stance*, värnadsfullt egnad dess gynnare och Götheborgs Resp. Theaterälskare.
- » Månd. ⁴/₅ f. 2 ggn *Cora*.
- » Onsd. ¹³/₅ f. 3 ggn *Cora*. I anseende till mamsell *Maria Lindqvists* fortfarande sjukdom, spelas *Coras* roll af mamsell *Stella Lindqvist*.
- » Tisd. ¹⁹/₅ Recett för *J. Appelqvist*: f. 2 ggn *General Schulzheim*
- » » ²⁶/₅ ff. »Spanjorerna i Peru» eller »Rollas död», skåd. 5 a. af Kotzebue.¹
- » Lörd. ³⁰/₅ ff. *Figaros bröllop* eller *Den tokroliga dagen*, kom. 5 a.
- » Fred. ⁵/₆ f. 3 ggn *Selim, Prins af Algier*, samt f. 4 ggn *Den ondsinta hustrun*.
- » Torsd. ¹¹/₆ *Crispin medicus*, kom. 3 a., samt f. 2 ggn *Qvinnorna och förtroendet*.
- » Fred. ²⁶/₆ ff. här i staden: *Prins Tekeli* eller *Belägringen af Montgatz*, hist. skåd. 3 a., öfvers. från franskan. (Då till Månd. ²⁹/₆ i Götheb. Tidn. annonseras *Prins Tekeli* äfven ff. är det möjligt att pjesen ej kom till uppförande den ²⁶/₆.)
- » Månd. ²⁹/₆ f. 2 ggn *Prins Tekeli*.
- » Onsd. ¹/₇ f. 3 ggn *Prins Tekeli*.
- » Tisd. ¹¹/₈ f. 4 ggn *Lycksökaren*.
- » Torsd. ¹³/₈ f. 5 ggn *Den ondsinta hustrun*, samt f. 5 ggn *Skiljoväggen*.
- » Lörd. ¹⁵/₈ f. 2 ggn *Slotterölet*.
- » Månd. ¹⁷/₈ f. 4 ggn *Prins Tekeli*.
- » Tisd. ¹⁸/₈ f. 5 ggn *Prins Tekeli*.
- » Torsd. ²⁰/₈ f. 2 ggn *Sanningens belöning*. Recett för Hr *John Sundman*, hvilken i 18 år varit wid Theatern, och nu med försvagad helsa nögdas afgå derifrån.
- » Lörd. ²²/₈ Recett för *P. N. Ljungdahl*: f. 2 ggn *Willerwallan*, samt f. 3 ggn *Kanonikus i Mayland*.
- » Tisd. ¹/₉ f. 2 ggn *Den blinde älskaren*, kom. 2 a. af Lindegren, samt ff. *Det förlorade barnet*, skåd. 1 a. af Kotzebue.

¹ Enl. *Götheborgs Tidningar* uppsköts det till den ²⁶/₅ annonserade spektaklet i anseende till direktör *Lindqvists* sjukdom. Fred. ²¹/₅ annonserat *Figaros bröllop* som uppsköts till d. 30:de.

- 1812 Månd. 7/9 *Colin och Babet*, lyr. kom. 2 a. af Envallsson, samt på fleres begäran f. 2 ggn *Det förlorade barnet*.
- » » 14/9 ffg. *Skönheten på öfverblifna kartan*, lust. 2 a. samt ffg. *Ja eller nej*, lust. 1 a.
- » Onsd. 23/9 ffg. *Äktenskapskärleken* eller *De svartsjuka makarne*, lust. 4 a. af Kotzebue. Denna piece må ej förblandas med komedien »*De svartsjuka*».
- » Fred. 25/9 f. 2 ggn *Äktenskapskärleken*.
- » Tisd. 29/9 ffg. *Fanfan och Colas* eller *Fosterbröderne*, kom. 1 a., samt *Solen lyser för hela världen*, divert. blandad med sång, som slutar med en transparent, hwarefter folksången afsjunges.

* * *

Det var under ljusa förhoppningar om en lycklig sejour i ekonomiskt afseende Lindqvist denna gång öppnade teaterns portar och förmodligen jäfvades icke heller dessa förhoppningar. Göteborg var nemligen, som bekant, denna tid medelpunkten för en ofantlig handelsrörelse.

Napoleon hade, i det krig på lif och död han förde med England, lyckats genom kontinentalsystemet för fiendens handel spärra nästan hela Europa, och afspärringen skulle blifva fullständig, om han förmådde i detta system på ett effektivt sätt indraga Ryssland och Sverige. I sjelfva verket tvingade han också den svenska regeringen att år 1810 förklara England krig, men, då en sträng tillämpning af kontinentalsystemet på ett land med Sveriges vidsträckta kuster skulle vara liktydigt med landets ruin, skyndade svenska regeringen samtidigt underrätta »fienden», att krigsförklaringen icke var annat än en demonstration, till hvilken man tvingats af omständigheterna, och som för öfrigt var utan all betydelse. På detta sätt blef det krig i fred, och den af myndigheterna på allt vis uppmuntrade smyg-handeln antog en utsträckning, om hvilken man icke kunnat ens drömma.

Det var Göteborg, som blef sätet för denna handel, hvars största betydelse låg deri, att den förmedlade varuutbytet med det gent emot engelska varor, afspärrade Ryssland. Vinsten var enorm. Vid sidan af denna transitohandel blomstrade hörsspelet; den engelska flottan i de nordiska farvattnen och de engelska kryssarne införde nemligen hit alla priser som gjordes i närheten, och såväl fartyg som laster såldes derefter på börsauktion. Att detta gick i stor skala finner man redan af den omständigheten, att engelska

amiralitetet för detta ändamål hade en särskild prisagent i Göteborg, mr William Abbot.

Under allt detta gälde för myndigheterna att bevara åtminstone några flikar af skenets mantel, bakom hvilken dessa storartade affärer med »fienden» bedrefvos, och detta var en lika maktpåliggande som svårlöst uppgift, hvilken i främsta rummet tyngde landshöfdingen, grefve Axel von Rosen. Dennes ställning var så mycket svårare, som den franske konsuln härstädes, *Ranchoup*, var en vaken och verksam man, fullt underkunnig om hvad som försiggick. Också fäller von Rosen en gång det yttrandet: »Jag hafver här nere det disagreeblaste lif. Jag arbetar natt och dag med all den activité, hvaraf jag är capable, då deremot le gros utaf härvarande innevånare genom dumhet, indiscretion etc. skiämma bort hvad jag arrangerat, så att, utom ett intill och med öfverdrifvet nit att göra det bästa möjliga som uppehåller mig, tror jag att längesedan mitt ringa förnuft vore confunderadt».¹

Det blef icke heller i längden möjligt att rädda ställningen, och Napoleon gjorde sitt till att förvärra den, såsom när han fordrade att 2,000 svenska matrosor skulle utlemnas för att bemanna den franska flottan i Brest, samt yrkandet att fransk tullbetjening skulle anställas i Göteborg, för att hejda smyghandeln. I sjelfva verket bröts också freden, när kejsaren med sin vanliga hänsynslöshet lät i Januari 1812 en fransk armékår besätta svenska Pomern, och derifrån bortföra de svenska trupperna.

Emellertid tänkte man i Göteborg på intet annat än att den närvarande lysande ställningen skulle fortfara i alla tider, och man lefde derefter. Mångfaldiga skildringar

¹ *Bref från landsh. grefve Axel von Rosen till Lars von Engeström* 8/12 1810, i Kongl. biblioteket. I samma bref yttrar han: »Herr Pehr Backman är en spion en règle hos Hr *Ranchoup*, samt går dit nästan hvar dag, sedan det blifvit mörkt», och 20/2 1811 heter det: »Hr Pehr Backman är mycket protegerad af Hr *Ranchoup*, franske konsuln, som lefver med honom dagligen, och åter haft en bal hos sig, där han likväl brukat den försigtigheten, att låta sällskapet masquera sig, hvilket han alltid borde göra, då dess société består af sådana figurer, som ej få gå uti hederligt folks sällskap med obetäckt ansigte».

Ranchoup var, enligt v. Rosens bref 13/9 1813, född på St Domingo eller Martinique, hade deltagit i 1789—1790 årens krig mellan Turkiet och Ryssland; blef sedermera attaché vid franska beskickningen i Konstantinopel och derefter konsul i Spanien.

ådagalägga detta. Så berättar handlanden *Johan Jacob von Holten*:¹

»Kontinentalsystemet hade vi att tacka för att denna nedbrända staden så hastigt som en ny Phoenix uppstod ur ruinerna, och förskönades med praktfulla stenpalatser, ty alla kolonial-, manufaktur- och penningaffärer koncentrerades på denna plats. Många förmögna utländska handlande hitflyttade att profitera af konjunkturene. Kapare hitförde sina rikt lastade priser, upphörligt anlände främmande fartyg att lossa eller förskaffa sig svensk flagg och fraktpass. Skeppare blefvo borgare dels här, dels i Kongelf och Kungsbacka, och måste väl erlægga dryga afgifter derför, men, som man frågade hvarken efter edgång eller samvete, föregåfvo de att fartygen voro svenska, skaffade sig frihetsbref, pass m. m. och lemnade sedan dessa skepp emot betalning till utländsk disposition, att dermed under svensk flagg segla hvar som helst. Och då endast laddningar med kolonialvaror, direkt inkomna från Amerika, fingo lossas och läggas på nederlag, drog man ej i betänkande att svära det lasten var från detta land.»

»Obetydliga bodhådlare, utan förmögenhet och merkantil bildning, köpte på kredit stora partier sådana varor och förtjente orimliga summor. På Börsen hvimlade köpmän, skeppare och mäklare på de beständiga auktionerna å hitförda priser, som såldes på slump, med skepp och last, ofta för ganska ringa summor; ofta kändes ej innehållet, mycket mindre vigten, allt gick på sin hals. Från England hitfördes så stora massor af varor, att alla magasin, källare, bodar, vindar och uthus igenom Masthugget ända till Klippan och Hisingen voro fullproppade.»

»Dertill kom att Engelska¹ flottan gjorde för sin del betydande uppköp af viktualier, och när härtill lägges att varorna, som härifrån såldes till Ryssland, fördes på axel genom landet, spriddes förtjensten åt alla håll. Den största nytta, som denna gyllene period medförde, var stadens snara, präktiga bebyggande. De större handlandena ville öfverträffa hvarandra häruti, och i kostbara inredningar och möblemanger. Byggnadsvurmen och yppigheten tog allt mer öfverhand; man lefde furstligt i sus och dus. Stora dinéer, soupéer, lustpartier, comedier, masquerader och konserter omvexlade med hvarandra. Herrarne blefvo kommerseråd och Vasariddare, och damerna anordnade spelpartier och klädde sig så dyrbart och elegant, som möjligt. Man tänkte naturligtvis ej alls på framtiden, och kunde omöjligen föreställa sig densamma annorlunda än det närvarande, men allt tog en ända med Napoleons fall och den allmänna freden. Utlänningarne drogo hem med förtjenster, kommissionerna uteblefvo,

¹ »Sannfärdigt historiskt Sammelsurium för mina Barn och Wänner», msept i Göteborgs Stadsbibliotek. J. J. von Holten var född 1768 i Hamburg, son af guldsmedmästaren derstädes Filip Jacob von Holten, f. 1727, † 1794 och Catarina Amalia Süring, f. 1740, † 1786; inflyttade till Sverige 1787 och erhöll burskap i Göteborg ^{11/12} 1795 samt afled 1841. Egde bland annat Marieholm i Gamlestad, der han sedermera bodde.

handel, sjöfart och rörelse afstannade, och man hade icke annat att sysselsätta sig med än att göra upp affärerna. Cessioner hörde sålunda till ordningen för dagen; den ene drog den andre med sig och den ena massan blandades i den andra. Diskonterna upphörde, misstroendet tilltog stundeligen, och nu måste fastigheterna och de granna möblerna, ekipagen och allt annat säljas för hvad pris som helst, oftast till en bråkdel af hvad de ursprungligen kostat.»

Detta slut tillhörde dock ett senare skede. Allt intyggar att det under den tid nu är ifråga rådde ett hejdlöst öfverdåd, icke allenast hos dem som lefde midt inne i penninghvirfveln, och hvilka, åtminstone för ögonblicket, hade tillgångar, utan hvad värre var äfven i samhällets mindre bemedlade lager, hvilka smittades af den härjande febern.

I en rättgång 1710 förekommer sålunda skildringen af hur en skräddarmästare *Agrell* reste i affärer till Köpenhamn:

»På alla gästgifvaregårdar utöstes penningar, som endast kunde anstå en rik engelsk lord. Öfverallt sade han sig vara grosshandlare. Längre än till Warberg anstod det honom icke att färdas på bondvagnar; här hyrde han för 30 rdr banko af gästgifvare Boursie en täckvagn för den återstående resan till Helsingborg, samt legde en karl till betjent och kusk, hvilken utom allt fritt erhöi 1 rdr banko om dagen. Från Warberg bar det nu af i täckt vagn, förspänd med 3 hästar. I Helsingborg tog *Agrell* in hos en traktör, der det depenserades enormt; betjenten medtogs till Köpenhamn. Här hyrdes flere rum per månad; foglar, hundar och bössor köptes och hela världen inviterades till superba dejeunérs dinatoires.»¹

Dagens lösen var att låta de lätt förvärfvade penningarne byta egare på ett så angenämt sätt som möjligt, och, om man äfven offrade rikligt åt de materiella njutningarne, är det naturligt att teatern icke skulle blifva alldeles lottlös, något som äfven framgår af de »fordringar på en modern sprätt», hvilka framställas i Götheborgs Aftonblad för den $\frac{6}{2}$ 1812:

»Jag är i alla bättre sällskap, medlem af alla ordnar, jag äter, dricker, spelar och roar mig som andra. Stige den fram som gitter bevisa, att jag någonsin försummat Spektakel, Assembléer eller icke infunnit mig på kalaser, hvarsomhelst jag blifvit

¹ *Kämmersrättens dombok i civilmål*. Man trodde under tiden att *Agrell* rymt för skuld, men detta var icke fallet, ty när ställningen granskades visade sig att boet, trots allt slöseri, hade en behållning af 2,000 rdr rgs.

buden; Till och med kyrkan besöker jag ovanligt ofta, för sina orsaker skull. Jag känner musiken och dansar, jag förs säga, smänätt som fordom Epaminondas i Cornelius Nepos. Jag sjunger en dräglig tenor till Vallerii visor. Jag är ock temligen bekant med moderne litteratur: *Uno von Trasenbergs* och *Ottar Tralling* t. ex. kan jag mest utantill. Alla möjliga tidningar läser jag, äfven korrespondenten på tyska, och för bättre mines skull i senare tider tillika på franska. Jag talar hjälpligt de mest gängse lefwande språken, och lyckas stundom att skrifva allehanda tillfällighetsversar, såsom madrigaler, charader m. m.¹

Det var i denna öfverflödets tid eller kort förut som en del andra, visserligen anspråkslösa, men i sitt slag nödiga framsteg gjordes. Redan den ²/₁₀ 1801 hade det sålunda tillåtits en viss Olof Andersson, »som i 15 år försörjt sig här med rakning», att till allmänhetens tjänst inrätta en *rakstuga*. Förmodligen hade medlemmarne af Figaros berömda skrå förut gått omkring till kunderna och betjenat dem; det är nu första gången man, åtminstone i Göteborg, finner en lokal för hela allmänheten.

Äfven en annan nyhet förtjenar omtalas. Den ²⁵/₉ 1807 antogs af magistraten sjötullbesökaren Svante Svanberg till »hyrlaquaij eller lånebetjent, såsom kunnig i främmande språk, och emedan en sådan vore af nöden i denna stad såsom tolk för utländska resande». Då han fick sin station hos gästgifvaren Johan Söderling, är han sålunda att i viss mån anteckna såsom Göteborgs förste *portier*.

I andra afseenden var det deremot ännu mycket anspråkslöst. Så klagas i en tidning 1813 öfver att Göteborg icke gjort några framsteg med afseende på *gatubelysningen*, utan snarare tvärtom, åtminstone hade antalet lyktor betydligt minskats mot förut, i samma mån som man för de nya stora husen sammanslagit flera tomter till hvarje hus, hvaraf följde att huset på dessa tomter endast var skyldigt hafva en enda lykta, i stället för att der förut varit två eller fler.² »Jag tror likväl», säger insändaren, »att gatu-

¹ Förmodligen var det en dylik sysslolös medborgare som i en annons den ¹¹/₅ 1810 tillrättavisas på följande sätt: »Anhålles att den wiftande Herrn med oroliga gången, insjunkna ögonen och nersänkta hufvudet imellan axlarna, wackra tänderna, wäl proportionerade knäna men ofantligt tjocka smalbenen låter ett wisst *hederligt* Fruntimmer wara fredad för dess oupphörliga pratsjuka; i annat fall torde det han minst önskar sig ofelbarligen träffa honom».

² För öfrigt synes man icke så noga efterkommit de föreskrifter som finnas, ty 1815 heter det (*Aftonbladet* ¹⁶/₃) att på ett hus vid Drottninggatan fanns blott »uppställningsmaskinen qvar efter en lykta som egaren alldeles indragit».

belysningen skulle blifva mera afsigtsmessig, om man brukade hänglyktor på kedjor, så att de svajade öfver gatorna. Som lyktorna nu sitta, måste afståndet dem emellan vara mycket nära, om den enas ljus skall kunna vägleda till den andras». ¹

Saken förbättrades icke heller derigenom att lykttändningen reglerades efter månskiftena. När det enligt almanackan skulle vara fullmåne, tändes inga lyktor alls, äfven om månen icke behagade visa sig före midnatt, för att icke tala om att tjocka, svarta molnmassor kunde öfverdraga hela himmelen, och vålla att almanackans fullmåne alls icke blef synlig. Insändaren, som tyckes varit en ganska klok karl, ansåg att almanackan icke hade med lyktorna att beställa, utan borde lykttändaren icke erhålla någon annan föreskrift än att låta sina ljus lysa när sådant behöfdes.

Likaså anmärkes mot *gatorna* att de ännu voro »i sin gamla författning» och särskildt klagas det öfver de tvärs öfver gatorna gående rännstenarne, »hvilka på några ställen i staden icke alla årstider just äro de lättaste att passera». Äfven andra hinder för trafiken funnos; så t. ex. anmärktes att vid Spanmålgatan fanns en tomt med ett så förfallet plank, att det måst stöttas utåt gatan medelst långa sträfvor. ² Likaså hade man att undvika de höga, långt utskjutande trapporna till husen, och de vid sidan af portarne placerade afvisarne af sten, hvilka stundom voro ställda inpå sjelfva gatan.

Denna senare hölls dessutom icke fri och öppen, utan, heter del, »på många gator äro vagnar, kärror och andra åkdon och förenskaper ställda, hvaraf flere nästan aldrig rubbas oftare, än då gatans sparsamma rengöring det fordrar». Öfver en sådan brist på ordning klagas det ständigt i stadens protokoller från slutet af 1700-talet, och tillståndet synes icke varit bättre vid den tid som nu är i fråga. Man

¹ De täta eldsvådorna hade vållat skärpta bestämmelser, eller rättare ett skärpt handhafvande af gällande bestämmelser om eldens användande. Så t. ex. hade Stadsfiskalen Govert In de Betou år 1805 (*kämnersrättens dombok i brottmål* ^{15/10}) inkallat byggningsinspektör Abraham Österling att ansvara för det han »sistlidne afton somnat från ljuset». Svaranden kunde icke neka och dömdes enligt 24 kap. 1 § Byggningsbalken till 1 rdr 32 sk. banko böter, tveskiftes mellan kronan, staden och fiskalen.

² *Aftonbladet* ^{16/3} 1815.

anmärkte att träbodarna och rucklen uppfördes af hvem som helst på bryggorna, gatorna och torgen, hvilket, i förening med högar af afskräden, qvarlemnade åkdon och dylikt, hindrade rörelsen.¹ Detta ger en skämtare anledning till följande »Bref från en landtbo till en vän i Göteborg:²

— — — Slutligen får jag nämna, att jag är rätt bekymrad öfver hvad du säger om min gamle Täckvagn, som jag insände och placerade på torget, i hopp att få den såld under marknaden. Aldrig trodde jag, att vagnbodarna skulle vara så dyrlegda hos Er; men hela världen åker, och således fordras rum för ekipagerna. Nog står mitt skrälle ej i vägen på torget, och i alla fall gör det ingenting, der stå så många andra, och en fluga gör ingen sommar, som gamla ordspråket lyder. Wagnen får således ha sin plats der tills han på någon kommande marknad möjligen kan finna köpare; men, som oblidare årstiderna kunna skada honom, torde du vara god att öfvertäcka honom med ett passande träskjul. Jag lemnar i detta afseende till ditt eget godtfinnande om skjulet ej kunde göras så rymligt att någon beskedlig krögare der finge drifva sin näring i ena ändan, helst jag märkte under min sista varelse i Göteborg, att man nu nödgats upphäfva ett der taget gammalt beslut, att ej tillåta sådan handtering i underjordiska källare. Detta påfund torde lemna mig någon ersättning för träskjulet, som i alla fall ej blifwer värdt mycket om ett och annat år — —

Landtbo.

P. S. Kan du i ofvannämnda skjul rymma den lilla gula Kurvagnen som stått på torget allt sedan förliden vår, vore det väl. Jag känner visst ej egaren, men möbelen far illa, och den är likväl orijinel i sin väg.

Densamme.»

Äfven kajerna voro för öfrigt belamrade på samma sätt med skröp, grushögar, stenlager och annat tungt gods. Stora torget, sedermera Gustaf Adolfs torg, användes såsom saluplats för landtmannavaror och andra saker, utom för boskapshandeln, hvilken nu, liksom förr, idkades på Lejonbryggan hvar Onsdag och Lördag.

Äfven plågas en insändare af de nitiska *tornväktarne*, och det kan icke nekas, att man känner sig böjd för att hysa medlidande för den tidens Göteborgare, när man läser skildringen om huru dessa högt uppsatta medlemmar i

¹ »Långa stycken af gator, i synnerhet hör den vestligare delen af Kyrkogatan nämnas, äro i så oförsvarligt tillstånd, att man icke utan särdeles stor fara, i synnerhet med åkdon, där kan färdas» (*Aftonbladet* 16/8 1815).

² *Aftonbladet* 27/8 1814.

samhället »hela dagen igenom stöta ut timmarne i trumpet, medelst ett trantrara i 4 akter, som i alla fyra torngluggarne på Christine kyrka ideligen repeteras», och insändarens bröst höjer en suck af afund, när han såsom jämförelse, erinrar om att »vid academierne är det dock blott om nätterna» sådant sker.¹

Återgående till frågan om de goda tiderna, finner man en verkan af dessa i den omständigheten, att Lindqvist denna gång spelade oafbrutet i det närmaste ett helt år, hvilket synes ådagalägga att det ekonomiska utbytet var tillfredsställande. Mera tvifvelaktigt är deremot om repertoaren höll jemna steg med den sakkunnigare allmänhetens berättigade fordringar.

Det är i detta fall upplysande nog, dels att man under ett helt år icke hade att uppvisa mer än 9 för denna scen nya arbeten, hvaraf 3 författade af Kotzebue, samt dels att man, dessa inbegripna, icke spelade mindre än 25 af denne författares arbeten.

Detta blef för mycket, till och med för den tålmodiga publiken i Göteborg, och en »Abonnet» anhöll kort efter teaterns öppnande »att herr Directeur Lindqvist wille låta uppföra nya piecer, och ej sådana som spelades 3 à 4 gånger förliden gång min Herre war här».¹

Härpå svarade den angripne:²

»Med skyldig aktning hafwer jag mottagit den anmärkning, som en Abonnet behagat låta införa i Götheborgs Nyheter för den 26 dennes, men får lika aktningsfullt för min del anmärka, att af 6 Representationer, som til dato blifwit gifna denna termin, äro 5 Piecer, som ej förut af min Troupp blifwit upförde, Neml. *Selim, Skottländskan, Casper och Lona, Den unge Brukspatron och Det farliga Granskapet*; flera äro under öfning, och skall så fort möjligheten tillåter upföras. Den försäkran torde emedlertid tillåtas mig, att både jag och min Troupp skall hafwa all möda ospard för at upfylla så väl Resp. Abonnenters som det öfriga wördade Publicums billiga pretentioner. Götheborg d. 28 october 1811.

J. A. Lindqvist.»

Detta var ett mycket klenkt försvar, ty endast »Selim, prins af Algier» var en fullständig nyhet, medan de öfriga visserligen voro nya för denna trupp, men i alla fall gamla

¹ Götheborgs Aftonblad ⁸/₂ och ¹¹/₂ 1813.

² Götheborgs Nyheter ²⁶/₁₀ 1811.

³ Götheborgs Tidningar ²⁹/₁₀ 1811.

bekanta för den härvarande publiken.¹ Man kände sig förklarligt nog icke öfvertygad af detta försvar, allraminst när fortsättningen af spektaklerna icke visade några tecken till bättring, och det kom sålunda en ny påminnelse, i anledning af hvilken Lindqvist afgaf den egendomliga förklaringen, att »enda orsaken till att inga nya pjäser gifwits före abonnemesttidens slut varit den, att jag efter 3 månaders fåfängt sökande äntligen fått ett sådant rum, hvaruti Decorationer kunna målas — sådant låter sig ej göra denna årstiden uti oeldadt rum —, »hwarefter nu flera nya piecer komma att gifwas».²

Det var emellertid icke blott mot den magra repertoaren missnöjet vände sig, utan äfven mot den otillfredsställande inöfningen, och en insändare i Aftonbladet för den ¹¹/₁ 1812 tager i detta hänseende till ordet på följande ampra sätt:

»Direktör Lindqvist måtte aldrig komma ihåg, att han för närvarande wistas i Götheborg, då han kan låta uppföra *Intrigen i Fenstret* på ett så skandalöst sätt som sista gången, eller den 7 innevarande Januari: ty 1:mo kände ej de flesta af de Spelande sina Roler, och 2:o war ingen harmoni emellan Sängen och Orchestern, hvilken, när man undantager första Violin, Violoncellen och Klarinetten, är ömkansvärd. Och som det förspörjes det Blåsinstrumenterna hädanefter komma att uteslutas i denna Orchester, och tre violer och En Bas ensamt skola under de långa Entre-Akterna förnöja Publiken, så anmodas Herr Directören att åtminstone först och främst låta repetera de Pjäser, som skola uppföras, att Åhörarnes örhinnor ej måtte fördärfvas af ett oharmoniskt gnäll, i synnerhet som det stundar till andra betalnings-terminen för Abonnenterne.

Abonnenter och Musikkännare.

Betänkligare än att man företrädesvis spelade endast gamla saker, var att de få nya man erbjöd allmänheten voro undermåliga. *Selim, prins af Algier* betecknas såsom skådespel i 4 akter af Jünger³, men är i verkligheten en af honom förfärdigad mycket nykter omarbetning af engelsmannen Browns »Barbarossa», en af förslitna situationer och teaterkupper sammanlappad röra, hvari förekommer den vanvanlige tyrannen, en drottning uppträdande som stolt qvinna

¹ Voltaires »Skottländskan» gafs första gången 1782, »Casper och Lona» 1798, »Den unge brukspatron» 1795 och »Det farliga gran-skapat» 1808.

² *Aftonbladet* ²⁰/₂ 1812.

³ Öfversatt af aktören Nils Gustaf Svanelius, enligt uppgift af Hr *Birger Schöldström*, som funnit denna notis i Linköpingsbladet 1810.

och lidande moder, en förklädd prins, mord och mycket deklamatoriskt spektakel i briljant tysk kostym.

Äktenskapskärleken eller *De svartsjuka makarne*, lustspel i 4 akter af Kotzebue, »ej att förblanda med komedien »*De svartsjuka*» (af Murphy), heter det i annonsen om premiären, afser att belysa den satsen, att kärleken ensam icke är i stånd att skapa ett lyckligt äktenskap, om den icke derjemte stödjdes af det fulla, obetingade förtroendet. Professorn i naturhistoria *Henrik Erlenhof* och dennes hustru *Berta* samt fosterdotter *Gustafva* lefva i nära förening med den förres bror, medicine doktor *Gustaf Erlenhof*, som är gift med Bertas syster *Adolfine*, och deras barn *Fritz* och *Malchen*. Allt vore idel lycka och solsken, om ej Berta vore så vacker och doktorn så ung, ty detta vållar en grym svartsjuka hos de båda andra. Professorn tror icke sin bror mer än jämnt, och dessutom är ju Berta hyllad och firad af alla de unga studenter, som ständigt komma och gå i huset, och *Adolfine* å sin sida finner systemn visa doktorn väl mycken uppmärksamhet, hvilket dock ej är det allra värsta, ty det ser ut som stadens alla vackra flickor och fruar täflade om att blifva sjuka, för att ständigt kunna sända efter läkaren. Trädgårdmästaren *Michel*, hvilken gör skäl för namnet, är emellertid den, som drager fördel af allt detta, eftersom han tjenar båda parterna som spion, naturligtvis mot kontant betalning.

Handlingen, som är full af lustiga burleska scener, invecklas ytterligare derigenom, att *Gustafva* och studenten *Georg Müller* älska hvarandra och skrifva biljetter, hvilka naturligtvis falla i orätta händer, samt derigenom att *Müller* befinnes vara bror till de båda fruarne, för hvilka han dolt detta.

Efter sejourens slut härstädes, styrde *Lindqvist* kosan till *Karlstad*.

Johan Anton Lindqvist ^{30/10} 1812 — ^{27/8} 1813.

För den nya speltermin, som börjades en månad efter den föregående, hade teaterns direktör skaffat sig en mängd nya krafter, hvarigenom truppen erhöll följande sammansättning:

Direktör: *Johan Anton Lindqvist.*

Aktriser: Fru *Maria Elisabet Edvall,*
» *Henriette Charlotte Wendlou,*
» *Carolina Ljungdahl född Ekholm?*
» *Hedvig Charlotta Hjelmstedt född Neidel,*
mamsell *Gertrud Wilhelmina Dytz,*
» *Lovisa Carolina Dorotea Appelgren,*
» *Maria Lindqvist,*
» *G. Bunthén,*
» *Inga Elisabet Åberg och*
» *Henriette Charlotte Wendlou.*

Aktörer: *Edvard Ferdinand Rosetti,*
Johan U. Appelqvist,
Nils Gustaf Svanelius,
Carl M. Wendlou,¹

¹ I *Aftonbladet* ^{17/5} 1813 läses: »Undertecknad, som i flere af Rikets städer informerat i Danskonsten, är nu sinnad äfven här i Staden att öppna en Dansskola för Ungdom, och rekommenderar mig i sådant ändamål värdsammast hos Stadens resp. Innewånare, hwars ynnest han skall anse för den lufwaste pligt att förtjena. De, som behaga anlita mig, täcktes anmäla sig uti mitt logis på Sillgatan, huset N:o 20.

C. M. Wendlou.»

Aktörer: *P. N. Ljungdahl,*
Scherman,
Carl Hertz,
Carl Johan Hjelmstedt,
Lilljeberg,
Gustaf Anton Bonn och
L. Petter Åberg.

Redan under föregående termin hade Jonas Sundman, som man sett, lemnat truppen, och äfven mamsell Jacobson saknas i den nuvarande sammansättningen. Kort före representationens början afbröts för alltid en lofvande bana, hvarom allmänheten underrättades genom följande döds-annons:

»Directeur *Lindqvists* och dess makas *M. C. Nordenströms* yngsta dotter *Stella Wilhelmina* dog härstädes den 16 Oct. 1812, 16 år 8 månader gammal.»

Deremot hade sällskapet stärkts med följande nyttikomna medlemmar: det från Stenborgs vistelse här 1809 bekanta konstnärsparet *Carl Johan Hjelmstedt* med hustru,¹ mamsell *G. Bunthén*² samt aktörerna *Scherman* och *Lilljeberg*, hvilka båda senare äro alldeles obekanta och icke nämnas hvarken förr eller senare; *Lilljeberg* debuterade den 26 Mars 1813 såsom Don Bazil i *Barberaren*.

Vidare *L. Petter Åberg*, som åren 1807—1808 uppträdde hos Carl Stenborg; *Gustaf Anton Bonn*, som nu första gången nämnes, och möjligen började sin teaterbana med att den 13 Aug. debutera som Dubois i »*Claudine*».

Slutligen hafva vi *Carl Hertz*. Det heter i annonsen för representationen den 26 Mars: »i sista piécen (De lösladdade pistolerne) spelar en Amateur Sauzers role». Det är högst sannolikt, att denne amatör varit just Hertz, hvilket ytterligare bestyrkes deraf, att man den 25 Maj gaf en föreställning såsom »recett åt Hr Hertz, som ett litet prof af erkänsla för den godhet han haft att en längre tid vara Amateursbiträde vid Theatern».³ Det lider väl icke något tvifvel derom, att det är samme man som åsyftas i ett bref af den 13/9 1813 från greve Axel von Rosen till Lars von Engeström, der det heter:

»Jag får äran rapportera Eders Exellens, att till denna moment äro handlandena Rössler, Erickson, Smidt, Omstedt,

¹ Båda finnas 5/11 1812 anmälde såsom resande från Malmö.

² Anmäld resande från Stockholm 7/10, jemte aktören Åberg.

³ En ytterligare recett erhöi han den 26 Aug.

Eldrup, skeppare Fogd och *acteuren Hertz* af Dansk nation arresterade; flere får jag visst i dag». Landshöfdingen, som fått befallning att efter fredsbrottet häkta härvarande danska undersåtar, hade sålunda äfven lagt beslag på Hertz, lyckligtvis dock först efter spelterminens slut.

Främst af alla de nya ledamöterna står den för sin skönhet och sin talang berömda, nu dock 40-åriga *Inga Elisabet Åberg*, som senast var i Göteborg år 1806 med de Broën.

Under sjelfva terminen afgingo tvenne medlemmar från sällskapet, nemligen dels *Rosetti*, som den 20 Januari 1813 erhöll en beneficeföreställning, »som ett litet prof af erkänsla för den godhet han haft, och lofvat ännu någon tid hafva, att under inträffad sjukdom som amatör biträda». Hans öfverenskommelse med Lindqvist var tydligen slut, utan att man känner hvaråt han sedermera egnade sig.

Äfven mamsell *Maria Lindqvist* afgick från scenen af obekant anledning. Hon erhöll afskedsrecett den 27 Aug. då »Westindiefararen» uppfördes, och i annonsen härom heter det¹:

»Som det är sista gången mamsell *Lindqvist* har den äran att på scenen framträda för denna stadens resp. och vördade Allmänhet, så ämnar hon efter spectaklets slut uti ett kort tal framföra sin vördnad och tacksamhet för allt det bifall, den godhet och det öfverseende hvarmed denna stadens hög, och resp. Innevånare henne alltid bevärdigat. — Biljetter till loger och alla öfriga platser erhålles hos mamsell *Lindqvist*, som är boende i vagnmakare Westrings hus, N:o 103 vid Klädpressaregatan.»

Äfven hon tycks varit en lofvande förmåga, om man får tro en insändare, som yttrar sig på följande sätt²:

»Till de få glada ögonblick jag ägt härstädes räknar jag nöjet att den 27:de dennes få afhöra den compliment, med hvilken M:ll *Lindqvist* lemnade scenen. Ett oskyldigt hjerta och sanningens språk uttrycktes deri. Ibland dem, som å en Teatralisk bana förtjenat uppmärksamhet, är ostridligen M:ll *Lindqvist* en. Med lycklig fallenhet för konsten, var det, om jag så får säga, sjelfva naturen som med henne framträdde i dräkten af Melpomene eller Thalie. Hon skall säkerligen saknas af hvarje, som förstär att bedöma värdet af hennes förtjenster.»

På våren 1813 uppträdde *Magito* med sina fyra barn, visande »eqvilibrier, saltomotalsprång, kroppsbrytningar och luftsprång», och den 18 Maj gaf mekanikus *Gottschalk*, som

¹ *Götheborgs Allehanda*.

² *Aftonbladet* 30/s 1813.

under vintern och våren uppträdte i »Söderlings salong» på gästgifvaregården, »i komedihuset en undervisningsrepresentation, hvarvid de mesta af dess trollkonster förklarades». ¹

Åtminstone en gång under denna sejour hade allmänheten tillfälle att såsom gäst återse sin gamle favorit *Jonas Sundman*, nemligen den 10 Mars, och då i en af hans främsta roller, »Gamla fröken».

En annan amatör, som uppträdde rätt flitigt, var revisor *P. O. Falk*. Han är i öfrigt alldeles obekant, och första gången han nämnes är den 2 Febr. 1813, då han spelade Polycarpus i »Kronfogdarne», hvilken roll han ytterligare utförde ännu en gång. Vidare gaf han tvenne gånger den lättsinnige dryckesbrodern Winberg i »Bildhuggaren» eller »Den sällsynta hustrun», och erhöll slutligen den 12 Maj en recett.

Första dagarne i Juni erhöll Lindqvist en välkommen förstärkning från Stockholm i den från Lewenhagens sejour härstädes 1807 bekante sekunddansören *Johan Fredrik Björkstrand* samt den 21-åriga premierdansösen vid Kongl. teatern *Fredrika Grönfors*, hvilka flitigt uppträdde under månadens lopp, bland annat i »Zemire och Azor», då man till och med kunde tillkännagifva, att det dessutom »blir ballett af åtskilliga fruntimmer».

Slutligen återstår att nämna, det man af tillkännagifvande den 18 Nov. erfar, att Lindqvist »till teaterorkestrans styrande skaffat en violspelare af lika så utmärkt som sällsynt talang». Denna talang var *Christian Richter*, som sedermera skulle under en lång följd af år finnas anställd som orkesteranförare vid olika teatertrupper.

Vända vi oss nu till andra förhållanden vid teatern denna termin, möta vi åter det gamla knotet från vissa kretsar öfver spektaklers uppförande under fastlagen. En insändare i Aftonbladet yttrar bland annat: »Den, som menar att årligt svenskt folk med frid och bröd skulle begå

¹ Kort förut anklagade Gottschalk sin medhjelpare *Johan Jacobi* för det denne låtit eftergöra ett par af hans apparater, äfvensom för det han skulle utspriddt hemligheten med andra konsterns utförande. Jacobi svarade, att han först efter erhållet afsked ur tjensten låtit förfärdiga apparaterna. Gottschalk, som icke kunde bevisa åtalet, förklarade sig då vilja afstå från dess fullföljande, med vilkor, att Jacobi lemnade staden, något hvarpå denne icke kunde ingå, efter som han tagit tjänst hos »magisten wid härvarande Theater *Magilo*». (*Kämnerrättens dom-bok i brottmål* 9, 13, 21 April 1813).

sig skäligen utan gyckel», och önskar »se lifvets skådeplats från en dess sista timme mera passande synpunkt», kan icke »utan en viss förtrytelse se *Kronofogdarnes* etc. uppförande både till plats och stil tränga sig fram om kungörelserna om Passionspredikan».

Härpå svarar en annan insändare, förmodande att anmärkningen särskildt åsyftade representationen den 10 Mars, då »Slotterölet eller Kronofogdarne» samt »Misstaget» uppfördes till förmån för ett lazarett vid Lundsbrunn: »Mången torde finnas, som temligen liknöjd skulle se Teatern öppnas äfven Söndagsaftnar; det vore kanske mindre vådligt än att öppna krogar och näringsställen, så snart aftonsången är slut». Och häri hade han tvifvelsutän rätt.¹

När den förre i sin klagoskrift prisar »en vis regering, som fredat Söndagarne från skådespel», så jublade han för tidigt, ty en månad senare spelade man icke blott på Söndagar utan till och med, den 9 Maj, på en bönedag.

Med afseende på ordningen i salongen, vill det synas som skulle penningdrygheten och snobberiet hos en del af teaterpubliken gjort sig gällande på ett störande sätt, åtminstone yttrar sig en insändare, på tal om »Några önskliga förbättringar i större städer», på följande sätt härom:

»På spektaklet, ifall någon sådan man af ton numera går dit, bör man alltid komma midt i andra akten, så lagom tyst som möjligt, med 2 goda tum höga, kopparbeslagna klackar. Det skadar ej att i gångarne då och då ropa: »Waktmästare!», med ett halft dussin för tillfället tjenliga eder, hvilket, om ock spektatörerne skulle deraf störas i uppmärksamheten, gör inträdet i logen desto mera utmärkt och briljant. Mellan akterna vore det cmanerligt att tiga och sitta stilla. Effekten af orkestern skall märkligen höjas, om man har hund med sig och tillåter den stundom vistas på parterren.»²

En anordning, som deremot säkerligen var till stort gagn för åskådarne, var att man nu för första gången låtit numrera platserna på amfiteatern.³

¹ *Aftonbladet* 13 och 15 Mars 1813.

² *Aftonbladet* 14/11 1812.

³ Underrättelsen hemtad ur abonnementsinbjudan den 10/10 1812:

»Sedan min Theatertrupp nu blifwit betydligt förökad med flere acteurer och actriser, kommer Spektaklet att härstädes uppföras från medio denna månad till April månads slut 1813. De af Stadens resp. Innevånare, som åstunda att abonnera Loger och platser på Amphitheatern (hvilka senare nu äfven blifwit numererade), behagade derom låta tillsäga före Lördags afton d. 10:de dennes i mitt logie N:o 103 Klädprässaregatan. Abonnementspriset jemte betalningsvilkoren kunna närmare inhämtas af Abonnementslistan.

J. A. Lindqvist.»

Det är bekant att de kringresande teatertrupperna voro ålagde att betala en viss afgift till den kongl. Dramatiska teaterns understöd. Denna inkomst synes likväl icke influtit med tillbörlig noggrannhet, hvilket gaf anledning till räfst, hvarom det heter:

»Den 7 Aug. 1813 företrädde (inför magistraten i Göteborg) Styresmannen och ombudsmannen vid kongl. Dramatiska teatern, Hofqvartermästaren *Johan Samuel Ahlgren*, och uppvisade kongl. maj:ts Promotorial af den 23 Juni, af innehåll att kongl. maj:t, på dess Spektakeldirektions tillstyrkan, beslutat att Ahlgren må företaga en resa till åtskilliga af rikets Städer, för att, i afseende på de afgifter som af vandrande Skådespelare böra till Dramatiska teaterfonden erläggas, inhemta och meddela nödiga upplysningar. Derpå ingaf han en skrifvelse, i hvilken han begär skyndsam upplysning genom specifik förteckning på hvad sätt afgiften till kongl. Dramatiska teatern, ej mindre enligt kongl. maj:ts föreskrift 14/3 1789 blifvit erlagd, än hvad sedermera, till följd af kongl. Brevet den 5/3 1807, influtit, och hvilken förteckning bestämmer representationernas slag och namnet på de personer, som erhållit tillstånd dem uppföra och visa konststycken m. m.¹

Magistraten beslöt i anledning af denna begäran affordra vederbörande uppbördsman den önskade förteckningen; det är att beklaga, att originalet till denna numera icke synes vara i behåll.

* * *

Spellista.²

- 1812 Fred. 30/10 *Korsfararne*, rom. skåd. 5 a. af Kotzebue.
- » Månd. 2/11 f. 2 ggn *Korsfararne*.
 - » Fred. 6/11 *Nunnorna* eller *Besöksekklostret*, kom. 2 a. med sång, musik af Devienne, samt *De tankspridde*, lust. 1 a.
 - » Onsd. 11/11 *Cora* eller *Solens prestinna*, dram 5 a. af Kotzebue.
 - » Fred. 13/11 f. 2 ggn *Cora*.
 - » Onsd. 18/11 Recett för Hr *Svanelius*: *Carl Moor* eller *Röfvarbandet* eller Första delen af »Banditerne», dram 5 a. af Schiller, imit. af La Martellière.
 - » Fred. 20/11 *Spanjorerna i Peru* eller *Rollas död*.
 - » Månd. 23/11 *Figarós bröllop* eller *Den fjolliga dagen*.
 - » Fred. 27/11 f. 2 ggn *Röfvarbandet*.
 - » » 4/12 f. 3 ggn *Korsfararne*.
 - » Månd. 7/12 ff. *Grefven af Walltron* eller *Subordinationen*, skåd. 5 a. öfvers. af Envallsson.
 - » Fred. 11/12 f. 2 ggn *Grefven af Walltron*.

¹ Magistratens politiprotokoll 7/8 1813.

² Efter annonser i *Götheborgs Nyheter*, *Allehanda* och *Aftonbladet*.

- 1812 Onsd. $9/12$ Recett för *Johan Appelqvist: Den förställda enfaldigheten eller Före och efter bröllopet*, kom. 4 a.
- » Månd. $14/12$ *Claudine* eller *Skoputsaren*, operett 1 a., musik af Bruni; »afterpiecen ses af affischer».
- » Tisd. $15/12$ Programmet okänt.
- » Onsd. $16/12$ *Finkel* eller *Det underjordiska bränneriet*, lust. 3 a. med sång af Hallman.
- » Fred. $18/12$ *Skenet bedrager* eller *De svartsjuka makarne*, lust. 4 a. af Kotzebue, öfvers. af Kullberg, samt f. 2 ggn *Claudine*.
- » Onsd. $30/12$ Recett för m:ll *Appelgren: Pageintrigerne* eller *Putsmakaren*, lust. 5 a. af Kotzebue.
- 1813 Lörd. $2/1$ *Målaren och modellerne*, kom. 2 a. med sång, musik af Méhul, samt *Den ondsinta hustrun*, kom. 1 a. med sång, musik af Isouard. Börjar $1/2$ 7— $1/4$ till 11.
- » Månd. $4/1$ *Atalida och Hercid*. Efterpjes enligt Affisch.
- » Fred. $8/1$ *Eremiten* eller *Fadershjertal*, skåd. 3 a. med sång.
- » Månd. $11/1$ *Arsène*, féeri kom. 4 a. med sång, musik af Monsigny.
- » Onsd. $13/1$ *Kejsaren i månan*, lust. 3 a., samt f. 3 ggn *Claudine*.
- » Fred. $15/1$ f. 2 ggn *Pageintrigerne*.
- » Månd. $18/1$ *Abbé de l'Epée* eller *Den döfve och dumbe*.
- » Onsd. $20/1$ *Azemia* eller *Wildarne*, skåd. 3 a. med sång, musik af Dalayrac, samt ffg. *De lösladdade pistolerna*, lust. 1 a. af Kotzebue. Recett för Hr *Rosetti*.
- » Fred. $22/1$ f. 2 ggn *Abbé de l'Epée* samt *Ja och nej* eller *Den lustige skoflickaren*, lust 1 a.
- » Månd. $25/1$ *Spelaren*.
- » Torsd. $28/1$ Till firande af konungens och kronprinsens Höga Namnsdag gifves en wid detta Höga tillfälle lämpad Prolog, orden af Kansli Rådet Leopold, musiken af Nauman, Häffner och Schultz; derefter *Förlikningen* eller *Broder-tvisten*, skåd. 5 a. af Kotzebue.
- » Fred. $29/1$ f. 2 ggn *Målaren och modellerna* samt f. 2 ggn *De löst laddade pistolerna*.
- » Månd. $1/2$ f. 2 ggn *Azemia*.
- » Tisd. $2/2$ *Slotterölet* eller *Kronfogdarne*, lyr. kom. 3 a. af Envallsson. Herr Revisor *Falk* spelar som amateur Polycarpus role.
- » Onsd. $3/2$ Recett för fru *Edvall*: ffg. *Nina* eller *Den af kärlek svagsinta* samt *Crispinerne*.
- » Fred. $5/2$ *Zemire och Azor*, féerikom. 4 a med sång, öfvers. af kommersrådinnan A. M. Lenngren, musik af Grétry.
- » Månd. $8/2$ *Epigrammet*, lust. 4 a. af Kotzebue, samt *Comedien in promptu*, lust. 1 a.
- » Onsd. $10/2$ f. 2 ggn *Slotterölet* samt *Tunnebindaren*, op. com. 1 a. Uti första piecen spelar Hr Revisor *Falck* som Amateur Polycarpus role.
- » Fred. $12/2$ *Doktor Petit* eller *Operationen*, kom. 5 a. af Lindegren.
- » Månd. $15/2$ ffg. *Den obetänksamma* eller *Den narrade Abbéen*, lust. 1 a., öfvers. från franskan, samt *Björnarne* eller *Den förfallna krediten*, lust. 2 a.
- » Onsd. $17/2$ Till uppmuntran och förmån för lilla *Henriette Wendlou: Konstmakaren den förste*, kom. 3 a., samt *Hofrådinnan af Gyllenhalm*, lust. 1 a.

- 1813 Fred. $19/2$ f. 2 ggn *Nunnorna* samt *Kanonikus i Majland* eller *De obudne gästerne*, lust. 1 a.¹
- » Månd. $22/2$ ffg. *Bildhuggaren* eller *Den sällsynta hustrun*, kom. 2 a. af L. Hjortsberg, samt *Savoyardgossarne*. Uti första piecen spelar Hr Revisor *Falk* som amateur Winbergs role.
- » Fred. $26/2$ *Grefven af Castelli*, skåd. 3 a. med kupletter, öfvers. från franskan, samt *Qvinnorna och förtroendet*, op. com. 1 a., musik af kapellmästare Zander.
- » Månd. $1/3$ *Redlighetens seger öfver förtalet*, dram 5 a. af Kotzebue.
- » Onsd. $3/3$ Recett för Hr *Ljungdahl*: ffg. *Tillfället gör tjuften*, lyr. kom. 2 a. med vaudeviller, af framl. Hofsekreteraren Bellman (!), samt f. 2 ggn *Den ondsinta hustrun*.
- » Fred. $5/3$ *Den unge arrestanten*, kom. 1 a. med sång, musik af Della Maria, samt f. 2 ggn *Bildhuggaren*. »Uti sista piecen spelar Winbergs role af samme Amateur som förra representationen hade godheten biträda (*Falk*).
- » Månd. $8/3$ f. 2 ggn *Tillfället gör tjuften* samt ffg. *Eldprovet*, lust. 1 a. af Kotzebue.
- » Onsd. $10/3$ f. 3 ggn *Slolterölet* samt *Misstaget* eller *Gamla fröken*. Uti den förra piecen har en Amateur haft godheten benäget lofva biträda, och uti den senare Hr *Sundman*. Egaren af theaterhuset har wid dess öfwerlåtelse förbehållit sig att fritt få disponera behållningen af ett spektakel, och enligt löfte anslagit densamma till bidragande af en Lazarettsinrättning wid Lundsbrunn.
- » Fred. $12/3$ *Äfventyret i klocktornet* eller *Banditen Morback*, lust. 3 a. af Kotzebue, öfvers. af Kullberg.
- » Onsd. $17/3$ Recett för Hr *Hjelmstedt*: ffg. *Hemligheten*, op. com. 1 a., musik af Solié, samt *Den försonade fadren*, dram 3 a.
- » Fred. $19/3$ f. 2 ggn *Hemligheten* samt f. 2 ggn *Äfventyret i klocktornet*.
- » Månd. $22/3$ ffg. *List öfver list* eller *Uppenbar fejd*, lust. 3 a. Efter-piece ses af affischer.
- » Fred. $26/3$ *Barberaren i Sevilla* eller *Den fruktlösa vaksamheten*, kom. 4 a., samt f. 3 ggn *De lösladdade pistolerna*. Uti första piecen debuterar Hr *Lilljeberg* i Don Bazils role, och i den sista spelar en Amateur Sauzers role.
- » Månd. $29/3$ *Den misslyckade uträkningen*, lust. 3 a., samt f. 2 ggn *Den obetänksamma* eller *Den narrade abbéen*. I första piecen spelar en debutant Conrads role.
- » Onsd. $31/3$ Recett för Hr *Wendlou*: ffg. *Den enleverade fästmon* eller *Den tjenstaktige rivalen*, kom. 3 a., samt f. 2 ggn *Eldprovet*.
- » Fred. $2/4$ f. 2 ggn *List öfver list* samt f. 3 ggn *Bildhuggaren*.
- » Månd. $5/4$ *Grefvarne Klingsberg* samt ffg. *Den rättvise fursten* eller *Fyra skildtvakter på en post*.
- » Onsd. $7/4$ f. 2 ggn *Finkel* eller *Det underjordiska bränneriet*.²

¹ Först annonserades *Savoyardgossarne*, men programmet ändrades.

² Äfven hade annonserats *Den döfve och den blinde* eller *Qui pro quo*, men denna pjes måtte utbyttas mot en annan, ty den $16/5$ annonseras den för första gången.

- 1813 Torsd. $\frac{8}{4}$ Hr *Magito* med dess 4 barn wisa ffig. flera eqvilbrier och Saltomortalsprång, kroppsbyrtingar och luftsprång.
- » Fred. $\frac{9}{4}$ *Prins Tekeli*.
 - » Månd. $\frac{19}{4}$ *Willerwallan*, lust. 4 a. af Kotzebue, samt ffig. *Nya Sekten*, svenskt original.
 - » Sönd. $\frac{25}{4}$ Recett för Frimurarebarnhuset: *Den landsförviste eller Fattigdomen och den ädla stoltheten*, skåd. 3 a. af Kotzebue, samt f. 2 ggn *Den ädla fursten* eller *Fyra skillvakter på en post*, kom. 1 a. af Kotzebue.
 - » Onsd. $\frac{28}{4}$ *Andebesvärjningen*, lust. 3 a., orig. af Granberg.
 - » Fred. $\frac{30}{4}$ Recett för *Joh. Appelqvist: De okände* eller *Verldsförakt och ånger*, dram 5 a. af Kotzebue, samt *Skiljovågen* eller *Det farliga granskapet*.
 - » Sönd. $\frac{2}{5}$ f. 2 ggn *Arsène*.¹
 - » Torsd. $\frac{6}{5}$ f. 2 ggn *Andebesvärjningen*.
 - » Sönd. $\frac{9}{5}$ *De franska småstadsboarne* eller *Sederna i provinsen*, lust. 4 a., öfvers. från franskan, samt f. 2 ggn *Tunnbindaren*.
 - » Onsd. $\frac{12}{5}$ Recett för *P. O. Falck: f. 3 ggn Hemligheten*, f. 2 ggn *Den gamla fröken* samt *Kapten Puff* eller *Storprataren*, kom. 1 a.
 - » Fred. $\frac{14}{5}$ f. 2 ggn *Arsène*.
 - » Sönd. $\frac{16}{5}$ f. 3 ggn *Tillfället gör tjufven* samt ffig. *Den döfve och den blinde* eller *Qui pro quo*, lust. 1 a.
 - » Tisd. $\frac{18}{5}$ förevisade *Gottschalk* trollkonster.
 - » Torsd. $\frac{20}{5}$ Hr *Magito* med dess 5 barn visar eqvilbrier, luftsprång och saltomortaler.
 - » Sönd. $\frac{23}{5}$ *Kopparslagaren*, kom. 2 a. med sång, musik af konsertmästare Zander, samt f. 2 ggn *Den döfve och den blinde*.
 - » Tisd. $\frac{25}{5}$ *Konstmakaren den sjerde* eller *De fyra förmyndarne*, lust. 3 a. af Kotzebue, samt *Bajocco och Serpilla*, lyr. kom. 2 a. Recett för Hr *Hertz*, som ett litet prof af erkänsla för den godhet han haft att en längre tid vara Amateursbiträde vid Theatern.
 - » Sönd. $\frac{30}{5}$ ffig. härstädes *Grefven af Burgund*, skåd. 4 a. af Kotzebue.
 - » Tisd. $\frac{1}{6}$ Hr *Magito* med dess barn visar eqvilbrier, luftsprång och saltomortaler.
 - » Fred. $\frac{4}{6}$ f. 2 ggn *Grefven af Burgund*, skåd. 4 a. af Kotzebue. Demoiselle *Grönforss* och Hr *Björkstrand*, som i dessa dagar ankommit från Stockholm, dansa uti 3 akten hwardera en solo.
 - » Tisd. $\frac{8}{6}$ f. 2 ggn *Grefven af Castelli*. Premierdanskeuren Hr *Björkstrand* och Premierdanskeusen Demoiselle *F. Grönforss* dansa som bondfolk i slutet af piecen hwardera en solo och en pas de deux med Tambourin.
 - » Fred. $\frac{11}{6}$ f. 2 ggn *Atalida och Hercid* eller *Skomakaren i Damas*, kom. 3 a. med sång och dans. Uti 2 akten dansa Premierdanskeuren Dem. *Fred. Grönforss* och Premierdanskeuren Hr *Björkstrand* hwardera en turkisk solo och en Pas de deux.

¹ Den $\frac{1}{5}$ sent på aftonen anlände till staden kronprinsen Carl Johan och arfursten Oscar, men synas icke bevisat något spektakel.

- 1813 Månd. ^{14/6} Recett för *Demoiselle Fredr. Grönfors*: f. 4 ggn *Hemligheten*, hwari Hr *Björkstrand* spelar Valérs role, samt f. 3 ggn *Den döfve och den blinde*. Till slut ett *Diver-tissement* af dans.
- » Onsd. ^{16/6} f. 2 ggn *Prins Tekeli*. Derefter af Dem. *Grönfors* och Hr *Björkstrand* med flere ett *divertissement* af dans i en akt.
- » Fred. ^{18/6} f. 2 ggn *Zemire och Azor*. I 3:dje akten blir ballett af åtskilliga fruntimmer, då äfven Premier-Danseusen Mamsell *Grönfors* kommer att dansa solo.
- » Tisd. ^{22/6} Uppträder Hr *Magito* med sina barn för sista gången på härvarande Theater.
- » Fred. ^{25/6} Recett för Hr *Björkstrand*: f. 3 ggn *Åfventyret i klock-tornet*, der Hr *Björkstrand* spelar Grefve Ernsts role. Derefter ett *divertissement*, deri de båda artisterna dansa för sista gången.
- » Tisd. ^{29/6} kommer Hr *Magito* tillika med sina barn att för sista gången uppföra på härvarande Theater ett *Divertisse-ment* i 5 a. Derefter gifves en pantomim *Den inbillade sjuke* eller *Arlequin statue*.
- » Fred. ^{2/7} öppnas Theatern för sista gången denna termin: f. 2 ggn *Savoyardgossarne* samt f. 3 ggn *Eldprofvet*.
- » Månd. ^{5/7} Trupprecett: f. 2 ggn *Epigrammet* samt *Afskedsepilog*.
- » Månd. ^{9/8} f. 3 ggn *Grefven af Burgund*.
- » Tisd. ^{10/8} f. 2 ggn *De svartsjuke makarne* samt f. 3 ggn *De lös-laddade pistolerne*.
- » Onsd. ^{11/8} f. 3 ggn *Carl Moor*.
- » Torsd. ^{12/8} f. 4 ggn *Tillfället gör tjuften* samt f. 3 ggn *Den värdige fursten* eller *Fyra skildvakter på en post*.
- » Fred. ^{13/8} f. 4 ggn *Claudine*, der Hr *Bonn* debuterar i *Dubois'* role, samt f. 4 ggn *Bildhuggaren*.
- » Lörd. ^{14/8} f. 2 ggn *De franska Småstadsboarne* samt f. 5 ggn *Hemligheten*.
- » Sönd. ^{15/8} f. 2 ggn *De okände* samt f. 4 ggn *Eldprofvet*.
- » Tisd. ^{17/8} f. 3 ggn *Grefven af Castelli* samt f. 2 ggn *Qvinnorna och förtroendet*.
- » Fred. ^{20/8} Recett för Hr *P. N. Ljungdahl*: f. 3 ggn *Nunnorna* samt f. 4 ggn *Den döfve och den blinde*.
- » Sönd. ^{22/8} f. 2 ggn *Förlikningen* eller *Broderbivsten* samt f. 3 ggn *Tunnbindaren*.
- » Månd. ^{23/8} Recett för *Joh. U. Appelqvist*: f. 4 ggn *Carl Moor*.
- » Onsd. ^{25/8} Recett för mamsell *Appelgren* och lilla *Henriette Wendlow*: *Michel Wingler* eller *Bältre vara brödlös än rådlös* samt *Höpsmörjelsen*. Biljetterna försäljas på gästgifvaregården hos mamsell *Appelgren*, första dörren till höger.
- » Torsd. ^{26/8} Recett för *Carl Hertz*: f. 2 ggn *Den unge arrestanten* samt f. 3 ggn *Den ondsinta hustrun*, hwaruti Hr *Sundman* lofwat biträda.
- » Fred. ^{27/8} Recett för mamsell *Maria Lindqvist*: *Westindiefararen* eller *Dygdens belöning*, dram 3 a. af *Mercier*, öfvers. af *Björn*.

Det är redan förut antydt, att spektaklerna icke försumrades af allmänheten denna tid, utan tvärtom utgjorde ett nöje som det hörde till god ton att bevista. Huruvida åter representationerna voro egnade att tillfredsställa en mera odlad smak, derom finnes icke mer än ett enda uttalande, nemligen af landshöfdingen, grefve Axel von Rosen i bref till Lars von Engeström den 16 Dec. 1812. Han skrifer:

»I går afton gafs på Spektaklet en välment men dumt skriven efterpjes, hvars innehåll gick ut på konungens och prinsens eloge; slutet var en dekoration med de höga personernas chiffer en transparent, och folksången sjöngs af en dålig kör, hvarefter ridån föll. Publikken mottog denna anstalt med ett sådant välbehag, att ett mangrant bravo och hurrarop hördes efter sista fanfaren, som slutar folksången. Jag tager mig friheten berätta detta, emedan vårt svenska publikum ej plägar exalteras vid sådana tillfällen».

Nyhetera under terminen utgjordes af några obetydliga lustspel. Bland dessa märkes dock i främsta rummet *Andebesvärjningen*, komedi i 3 akter af göteborgaren Per Adolf Granberg, skildraren af sin fädernestads historia. Detta hans första dramatiska arbete, gick öfver scenen på Arsenalsteatern den 1 Sept. 1810 med mycken framgång. Det hela är ett mycket roligt skämt med vurmen för andeskåderi, som särskildt under hertig Carls och Reuterholms tid var så mycket på modet. Här användes den tidens svaghet för att ställa på prof de många friarne till den rike baron *Stormkronas* intagande dotter *Clara*, nemligen possessionaten, den ständigt sofvande *Lägervall*, det penningdryga kommerserådet *Digerbörs*, den skräflande Jägmästaren *von Pliten* och kammarjunkare *Blommenstam*, samt slutligen löjtnant *Hederhjerta*, som älskar Clara men hålles tillbaka af grannlagenhet, då han icke anser sig kunna täfla med de andra, hvarken i samhällsställning eller förmögenhet, något som likväl icke hindrar att hans kärlek är besvarad, och att han till sist blir den vinnande.

Det lustiga upptåget är anordnadt af baronen och Clara, i samförstånd med husets gamle vän, öfverste *Blixfeldt*, och härvid tager man till hjälp elektriska stötar, fallluckor, åska och blix, hemska vålnader, mörka gångar och rum samt talrör, hvarur röster än här, än der låta höra sig. Naturligtvis somnar *Lägervall* ifrån alla dessa

skräckscener, men såväl Digerbörs som den tappra von Pliten nödgas halft vettskrämda rymma fältet, hvilket behålles endast af Blommenstam och Hederhjerta, tills den förre äfven råkar i knipa derigenom, att han i den beslöjade gamla guvernanten, som uppträder, gripen af nyfikenhet att lära känna anledningen till herrarnes hemliga sammankomst, tror sig igenkänna en af honom öfvergifven flamma, som olämpligt nog blifvit frambesvuren, hvilket

Fig. 11. Marktschrejern i »Tillfället gör tjuven».

nödgar honom till en bekännelse, som, åhörd af de sammansvurne, för alltid beröfvar honom alla utsigter på Clara.

Med afseende på *De lösladdade pistolerna*, lustspel i en akt af Kotzebue (Blind geladen), förtjenar det anmärkas, att denna år 1813 här begagnade öfversättning måtte vara en annan än den som, sedermera värkställes af Carl Wild-

ner med titel »Pistolskotten», och som först 1825 kom till uppförande i hufvudstaden.

Om säsongens nyheter voro af föga intresse¹, kan det deremot icke nekas, att man återupptog många af de mera framstående äldre arbetena. Hit hör sålunda bland andra Hallmans komedi »Tillfället gör tjufven», hvilken i annonsen om representationen den 3 Mars såges hafva till författare »framlidne Hofsekreteraren Bellman(!)»

Intrigen är mycket enkel.

Det är bröllop i byn. Gumman *Marjo* skall också dit, men vägrar dottern *Ingrid* att följa med, och för att vara säker om att blifva åtlydd, läser hon in henne. Så kommer brudskaran på väg till kyrkan, och derefter vidtager marknaden; allmogen infinner sig och en marktschrejer samt en björndansare uppträda, hvarjemte man har tillfälle lära sig lefnadsvett af de för hvarandra siratligt krusande notabiliteterna, prostinnan och länsmanskan.

Ingrids käraste, den unge *Pelle*, har förgäfvets under allt detta sökt henne, och hör nu först att hon är innestängd. Han skyndar att hemta en bänk och hjälper henne ut, men då bröllopsskaran återkommer måste de båda älskande dölja sig. Hon gömmer sig i ett marknadsstånd, men råkar i klämma när köpmannen, som i förbigående märkt ståndet vara oläst, stannar för att stänga det, då hon åter blir fånge. Emellertid uppträder *Marjo* på scenen, där hon i mörkret råkar sin älskare, klockaren, men samtalet afbrytes af Ingrids klagande röst, hvarvid de förskräckta taga till flykten. När köpmannen kort derefter öfverraskar *Pelle* i begrepp att bryta sig in i ståndet och finner *Ingrid* derinne, ropar han på hjälp mot tjufvar. Alla skynda till, sanningen kommer i dagen, och förvecklingen upplöses på ett tillfredsställande sätt.²

¹ I *Eldprofvet*, lust. 1 a. af Kotzebue, voro rollerna fördelade sålunda:

<i>Margareta von Imenthal</i>	} två unga enkor.....	{ mamsell <i>Lindqvist</i>
<i>Clara von Hohenstein</i>		
<i>Cordula</i> , Claras kammarjungfru		» <i>Wendlou</i>
<i>Riddar Wenzel von Ringau</i>		Hr <i>Ljungdahl</i>
<i>Wallfrid</i> , Claras page		» <i>Appelqvist</i>
<i>Gelasius</i> , Vapendragare hos riddar <i>Wenzel</i>		» <i>Wendlou</i>

² Rollbesättningen den $\frac{3}{3}$ 1813 var följande:

<i>Marjo</i> , nämndemansenska	fru <i>Hjelmstedt</i>
<i>Ingrid</i> , <i>Marjos</i> dotter	» <i>Edvall</i>
<i>Pelle</i> , en ung bonddräng	mamsell <i>Lindqvist</i>
<i>Lulus</i> , klockare, kär i <i>Marjo</i> ...	Hr <i>Hjelmstedt</i>
<i>Jacob</i> , brudgummen	m:l <i>Dytz</i>
<i>Lisa</i> , brud.....	» <i>Åberg</i>
En bondflicka	» <i>Appelgren</i>
» enkling	Hr <i>Ljungdahl</i>
» bonddräng	» <i>Scherman</i>

Slutligen kan nämnas att vi från denna tid ega kvar några affischer; dylika blifva hädanefter talrika. Den äldsta för spelterminen har följande lydelse:

»Med
Konungens
Allernådigsle Tilstånd
upföres

i dag Måndag den 1 Martii 1813

REDLIGHETENS SEGER ÖFVER FÖRTALET

Dram i 5 Acter af Kotzebue.

Spelande personer:

Syndicus Morland	spelas af en Amateur
Emelie, hans Fru	» Mamsell <i>Lindqvist</i>
Jenny, hans syster	» Fru <i>Edvall</i>
Grefve von Scharfeneck, minister ...	» Hr <i>Hjelmstedt</i>
Hofjunkar von Scharfeneck, hans brorson	» Hr <i>Appelqvist</i>
Sir Smith, en Engelsman	» » <i>Lindqvist</i>
Major Eldfält, en Invalid	» » <i>Wendlou</i>
Hans Fru	» Mamsell <i>Appelgren</i>
Secter Ahlbrand	» En Amateur
Prunk, kammartjenare	» Hr <i>Ljungdahl</i>
Piltz, Gevaldiger	» » <i>Wendlou</i>
Thomas, en gammal Sweitzare	» » <i>Scherman</i>
Krull, Fångwaktare	» » <i>Ljungdahl</i>
Eva, hans hustru	» Fru <i>Wendlou</i>
Wakt	

I anseende til Piecens widlöftighet kan ej gifwas efterpiece. Respective Abonnenter tilkännagifwes at ingen kan inkomma i Logerna eller på Amphie-Theatern utan at medhafwa och för Waktmästaren upwisa sin Abonnements-Billette.

De som Abonnerat, äfwensom de hwilka köpa Billetter för dagen på Amphie-Theatern underrättas, at alla platser äro Nummererade, så at ingen kan taga annan plats på Bänkarne än den Billettens Nummer utwisar; äfwen tilkännagifwes at ingen får stå i gångarne til Amphie-Theatern, eller under selfwa Representation mellan Bänkarne, emedan fler Billetter ej utgifwas än dem Bänkarnes Nummer utwisa.

En ryttare	en amateur
» prostinna	Hr <i>Lindqvist</i>
» länsmanshustru	» <i>Appelqvist</i>
» länsman	» <i>Scherman</i>
» skjutsgosse	<i>Henriette Wendlou</i>
» halffull bonde	Hr <i>Wendlou</i>
» björndansare	» <i>Ljungdahl</i>
» marktschrejer	en amateur
» smed	Hr <i>Wendlou</i>
<i>Peder Pors</i> , marknadskrämare ...	» <i>Ljungdahl</i>

Priserna äro i R: G: S:

Första och andra radens loger.....	1 Rdr
Amphi Theater.....	1 »
Parterre	30 skill.
Second	24 »
Gallerie	18 »

Billetter försäljas úti Theaterns wanliga Billet-Försäljnings Contoir f. m. från kl. 10 till 1 och e. m. från kl. 3 til Spectaclets slut.

Ingen Person, eho det wara må, tillåtes Entrée på annan plats än den för hwilken Billett innehafwes. Billetterne äro blott gällande för den Dag de äro köpte. Inga Penningar emotagas wid Dörrarne utan endast Billetter. Ingen med Livrée eller Bindmössa tillåtes inkomma på Parterre, Amphi Theater eller Logerne.

Ingen Betjening tillåtes qwarstanna uti gångarne til Loger, Parterre eller de öfrige Platser, och anhålles at inga Hundar medtages.

Ingen entrée tillåtes på Theatern.

Ingångarne öppnas kl. 6; Spectaclet börjas precis half 7, och slutas kl. 10.»

Teaterbolaget ^{12/11} 1813—^{20/8} 1815.

Denna exempellöst långa speltermin synes alldeles ofattlig, ty vanligen behöfdes en tids hvila för teatern, på det allmänheten skulle hinna att med längtan motse dess öppnande ånyo, och under denna hvilotid reste truppen till andra städer. Nu deremot spelades här oafbrutet i nära två år; det gifves emellertid en naturlig förklaring härpå.

Förmodligen hade Lindqvist funnit det omöjligt att med egna krafter upprätthålla teaterverksamheten — alltnog, den 7 Aug. 1813 öfverlät han sitt arrende af teatern medelst kontrakt på ett konsortium, bestående af f. d. skådespelaren, numera tobaksfabrikören i Göteborg, den bekante *Johan Petter Strömberg*, handelsbokhållaren *G. A. Thiringk*, handlanden *Carl P. Smith* och historiemålaren *Jacob Liljedahl*, mot en årlig hyra af 666 rdr 32 skill. banko, som skulle halfårsvis betalas.¹

Dessa intressenter utsågo Strömberg, såsom sakkunnig, till verkställande direktör, eller, som det hette, »föreståndare», med befogenhet att bland annat uppbära alla inkomster af spektaklerna samt verkställa aflöningar och andra utgifter.

¹ *Thiringk* äfvensom *Smith* äro alldeles obekanta; *Liljedahl*, född i Göteborg 1788, var son af målaremästaren *Johan Liljedahl*, † 1811, och *Christina Eleonora Bolm*, † 1833, samt hade, efter idkade studier vid Målarakademien, bosatt sig i Göteborg, der han blef gift med 1) *Carolina Johanna Gustafva Lovén*, † 1822, och 2) med *Anna Elisabet Sutthoff*. Om arrendekontraktet se *Kämnersrättens dombok i civilmål* ^{11/4}, ^{30/5} 1815.

Då hyran var beräknad för år, var det naturligt, att intressenterna ville i den yttersta utsträckning använda teatern, och så skedde äfven. Att börja med underkastades det hittillsvarande sällskapet en genomgripande förändring.

Från detsamma aflägsnades icke mindre än 10 personer, nemligen aktörerne Rosetti, Appelqvist, Svanelius, Lilljeberg, Scherman, Åberg och Hjelmstedt med fru samt mamsellerna Appelgren och Maria Lindqvist.

Men man lyckades förvärfva lämplig ersättning såväl hvad antalet beträffar som framför allt i duglighet, i det med truppen införlifvades icke få af den dåvarande landsortsteaterns allra mest framstående krafter. En ny medlem var komikern *Johan Molin*, hvilken särskildt excellerade i Sundmans monolog »Aktören» eller »Den besynnerliga drömmen»; efter att ganska länge hafva uppträdt hos Lindqvist, återfinna vi honom på 1820-talet hos teaterdirektör Djurström. Förut obekant för den härvarande publiken var vidare *Anders Magnus Dahlfors*. Född 1782, debuterade han den 2 Sept. 1812 på Dramatiska teatern som Eveillé i »Hylrakejen», hvarefter han, enligt Dahlgren, der erhöll engagement till sin död 1818. Under förutsättning, att det är samme man som nu är i fråga, skulle sålunda Dahlgrens uppgift böra beriktigas. Vidare *Bahrmann*, som nu omtalas för första gången, men sedermera träffas här ända till våren 1820 och derefter öfvergick till Åbergsson samt *Carl Henrik Olsson Smedberg*, som, född 1788, hittills tillhört Djurgårdsteatern. Sjelf dramatisk författare och öfversättare, bland annat af Molières »Läkaren mot sin vilja», hade Smedberg 1811 ingått äktenskap med författarinnan Fredrique Eleonore Baptiste.

Från Djurgårdsteatern kom äfven den mycket framstående sceniske artisten *Fredrik Julius Widerberg*, som under sejouren gifte sig den 15 Dec. 1814 i Göteborg med den 21-åriga skådespelerskan *Hedvig Charlotta Cederberg*.

Deremot voro föreståndaren sjelf, *Johan Petter Strömberg*, *Josef August Lambert* och *Jean Baptiste Laurent* gamla bekanta; den sistnämde hade 1812 gift sig med aktrisen *Brita Catarina Cederberg*, hvars bror »lille Isak Cederberg» någon gång uppträdde i barnroller.

Främst af alla de nykomna måste dock nämnas den sedermera så berömda sångerskan och skådespelerskan *Henriette Sofie Widerberg*. Hon var visserligen vid terminens början endast 17 år, men utvecklades så snabbt, att

det blott 4 år derefter ansågs önskvärdt förvärfva henne åt kongl. teatern.

Hon var dotter till den store Andreas Widerberg och berättar sjelf¹, att hon vid 12 års ålder förlorade sin far, hvarefter modern med sex barn, bland hvilka Henriette

Fig. 12. *Hedvig Charlotta Cederberg*,²

var yngst, befann sig i mycket knappa omständigheter. Dottern gaf då en soiré i Djurgårdens Brunnsalng: »Jag var så liten till växten, att man måste lyfta upp mig på en stol, för att bättre kunna höras då jag sjöng. Detta

¹ *Widerberg, H. S.* En skådespelerskas minnen, sjelfbiografi. Gefle 1850—1851.

² Efter porträtt i släktens ego.

var första gången jag kunde bidra till någon inkomst åt min mor och mina syskon». Derefter kom hon in vid Isak de Broëns teater på Djurgården, mot ett arvode af 6 rdr i veckan, samt uppträdde der bland annat i Cendrillon och omhuldades i öfrigt af direktörens syster Debora de Broën, sedermera gift med aktören Carl Wildner.

»Då teaterdirektörerna från Göteborg voro i Stockholm»,¹ berättar hon vidare, »afslutades det med min mor att vi skulle resa dit. Vid denna theater erhöll jag 25 rdr i veckan och en recett om året. Man visade mig der en utmärkt godhet; min mor behöfde aldrig köpa mig något till min toilett, man slösade på mig presenter, och när jag hade mina recetter fick jag mångdubbel öfverbetalning; jag fick bara göra min komplimang, tacka och genast bära in penningarne till min mor. Nog hade jag en liten plånbok, men uti den fanns icke en tolskilling. Emellertid spelade jag älskarinna på teatern och lekte med dockor i mina rum».

Henriette Widerberg »var icke skön i ordets grekiska mening, men utomordentligt vacker. Från de mörka ögonen mötte än blixtar, strålade än det mildaste solljus. Kring munnen, med den bländande hvita, dubbla perlraden, lekte amoriner och skalkades i kindens rosenströdda gropar. Hennes röst var en mezzosopran, icke ovanlig hvarken till styrka eller omfång, men med den fylligaste, ljuvaste, mest egendomliga klang jag någonsin hört en sångröst hafva», yttrar Nils Arfvidsson. »Det låg en obeskriflig romantik i blotta ljudet af denna stämma, och hennes röst, utmärkt för sin mjukhet och sin rena behagliga timbre, liknade näktergalens klara, klingande silfvertoner».²

Efter den omgestaltning truppen undergått, utgjordes den af följande:³

Direktör: *Johan Petter Strömberg,*

Aktriser: Fru *Maria Elisabet Edvall,*

» *Henriette Charlotte Wendlou,*

» *Hedvig Charlotta Widerberg, född Cederberg,*

¹ Någon eller några af intressenterna hade sålunda besökt Stockholm för uppgörande af engagementer.

² *Birger Schöldström*, Bakom fäld ridå, sid. 13.

³ Hur stor truppen än var, annonserades likväl den 28/2 1815 efter »ynglingar af godt rykte och god uppfostran, som kunde hafva fallenhet för teatern», äfvensom efter »barn från 9 till 12 år, som hafva fallenhet för dans».

Aktriser: Fru *Brita Catarina Laurent*, född *Cederberg*,
 Mamsell *Gertrud Wilhelmina Dytz*,
 » *G. Bunthén*,
 » *Inga Elisabet Åberg*,
 » *Henriette Sofie Widerberg*,
 » *Henriette Charlotte Wendlou*.

Aktörer: *Carl M. Wendlou*,
P. N. Ljungdahl,
Carl Hertz,
Gustaf Anton Bonn,
Johan Molin,
Anders Magnus Dahlforss,
Bahrman,
Carl Henrik Olsson Smedberg,
Fredrik Julius Widerberg,
Joh. Anton Lindqvist,
Josef August Lambert,
Jean Baptiste Laurent,
P. O. Falk och
 lille *Isak Cederberg*.

Den sistnämnde, som under förra spelåret uppträdde som amatör några gånger, måste nu inordnas bland truppens ordinarie medlemmar; dels förekommer han nemligen regelbundet på programmen, utförande biroller samt någon gång äfven sådana, med hvilka han förra terminen biträdde, såsom Polycarpus i Slotterölet eller baron Nilus i Jeppe på Berget — dels betecknas han aldrig numera såsom »amatör», utan upptages på samma sätt som truppens öfrige medlemmar.

Hela den stora truppen var icke mangrant samlad genast vid terminens början: *Laurent* debuterade först den 22 Juli 1814 i *Ljungdahls* gamla roll såsom Eremiten i »*Johanna af Montfaucon*» och derefter i titelrollen i »*Jocrisse*»; *Bahrman* nämnes likaledes först den 9 Aug. samma år såsom alkalden *Don Gaspard de Rosellos* i »*Michael Cervantes porträtt*»; *Lamberts* namn förekommer tidigast den 10 Aug., då han öfvertagit *Lindqvists* roll såsom stadsfysikus i »*Charlatanerne*»¹; fru *Laurent* debuterade 30 Sept. 1814 som *Alexandrine* i »*En fjerdedels timmes tystnad*».

Inga Åbergs anställning synes på våren 1815 hafva gått till ända, ty i affischen för spektaklet den 10 Maj, då

¹ *Wendlous* roll som *Duval* spelades nu af *Laurent*, och *Bahrman* hade ersatt *Falk* som *Le Cour*.

man gaf »Savoyardgossarne» heter det: »f. d. Première Actrisen wid Kongl. Spektaklerna i Stockholm Mamsell *J. E. Åberg* har benäget åtagit sig att spela Josets role», hvar efter hon uppträdde i ett antal andra gästroller såsom Theodor i »Konungen i Preussen och Kammarpagerne», fru de Brillon i »Herr Chalumeaux», Fatme i »Kalifen i Bagdad» och såsom Adolf i »Den lille matrosen» — en af hennes bästa skapelser.

Som vanligt förekommer äfven *Jonas Sundman* några gånger såsom gäst, liksom man äfven finner en »amatör» såsom Kapten Puff och en »amatrice» anförtrodd Amalias maktpåliggande roll i »De okände», utan att man vet hvilka dessa personer voro.

En rätt värdefull förstärkning erhöLL truppen när vid densamma i början af September 1814 såsom gäster anställdes den tyske skådespelaren *Fredrik Veltheim* med dennes hustru och två mycket vackra döttrar, *Charlotte* och *Fredrique Veltheim*, samt den komiske sångaren *Roeppeke*. Familjen Veltheim hade 1811—1812 uppträdt på Kongl. Danska teatern, vid hvilken döttrarne engagerades som elever. Deras första debut hade utfallit gynsam, men då ett par senare försök icke lyckades, emedan man fann att de hade svaga röster, och dessutom ådagalade affektation i spelet, och slutligen icke kunde bortlägga den tyska accenten, erhöLlo de icke fast anställning, utan lemnade Köpenhamn 1814 jemte föräldrarne.

Till Göteborg kom familjen som sagdt i September och deras första uppträdande egde rum den 9:de i Breitensteins 2:akts opera comique »Der Kapellmeister aus Venedig» eller »Der Schein betrügt», i hvilken rollerna voro fördelade sålunda:¹

¹ I Aftonbladet den 6/9 1814 läses:

»Dem geehrten Publikum hat man die Ehre bekannt zu machen, dass Hr *Veltheim* mit seiner *Frau* und *Töchtern* hier angekommen ist. Zu gleicher zeit der komische Sänger von Deutschland, Hr *Roeppeke*. Genannte Personen haben sich vereinigt auf dem Theater Darstellungen und Deutsche Singspiele zu geben, mit Pantomime und Tanz. Die Schwedischen Acteurs werden am Tage der Vorstellung gleichfalls mit ihren Talenten unterstützen. Hrr *Roeppeke* und *Veltheim* wohnen im Hause N:o 7 Bredawägen und bey Dokt. Rhydén N:o 66 am Markt in Masthugget.»

Hieronymus Bassatino, kapellmästare.....	Hr. <i>Veltheim</i>
Henriette, hans pupill	M:ll <i>Charlotte Veltheim</i>
Carl, hans elev.....	Fru <i>Veltheim</i>
Hanna, kammarjungfru.....	M:ll <i>Fredr. Veltheim</i>
Peter, i Bassatinos tjänst.....	} Hr <i>Roepcke</i>
Signor Raticati, kapellmästare i Venedig}	

Pjesen gick tvenne gånger, hvarefter man spelade ytterligare en operett *Tapetzier Martin*, efter Kotzebues »Liere-spielerei», med musik af Himmel. För öfrigt gaf man pantomimballetten *Die Vereinigung der Grazien*, till hvilken Thræn komponerat musiken, liksom äfven de båda syst-rarna emellanåt uppträdde med dansnummer.

Fig. 14. *Inga Åberg.*

Hvarken spelet eller dansen torde varit något mera framstående, men det som deremot egde stort intresse var, att Veltheim i upplysande föredrag gaf framställningar af lidelsernas och affekternas yttringar hos olika stånd och ålder, hvilka föredrag uppgifves varit lika andrika som i alla nyanser slående naturliga, hvadan de sålunda borde egt mycket värde, särskildt för skådespelare.

Familjen stannade ej längre än till medlet af Oktober månad¹, hvaremot Roepcke kvarblef och biträdde den

¹ Veltheim tackar den 15/10 i *Aftonbladet* alla som visat honom och hans familj godhet under deras vistelse här, äfvensom dem som genom deras talanger understödt honom.

15 nov. med skolmästaren Jeremias Backels roll i *Der Schulmeister in Boxdorf* eller *Die Philosophische ABC-Schule*, operett af kammarrådet Falk, med musik af Cimarosa, Himmel och Weigel, hvarjemte han en vecka senare utförde skådespelsdirektören Pfifferling i Kotzebues *Der Schauspieler wider willen*, der Smedberg uppträdde som den greflige hofmästaren Murrkopf. Slutligen utförde han på sin recett den 5 Dec. »Ein musicalisches Quodlibet mit Begleitung der Guitarre.¹

Torsdagen den 6 Okt. 1814 annonserade det tyska sällskapet »Der Graf von Burgund», »Der Tapetzier Martin» samt pantomimballetten »Cupido», men — orkestern strejkade, och anledningen härtill meddelades allmänheten på följande sätt:

»Direktion för härvarande Spektakler har med särdeles ledsnad hört en del af den Resp. publikens yttrande om Orchesterns mankemang förliden Torsdags afton vid föreställningen af det tyska Spektaklet, och tror således vara sin skyldighet att upplysa om sakens rätta förhållande. För att gifva publiken en variation af nöjen, tillät Direktionen, med uppoffring af egna fördelar, det Tyska Sällskapet, som förut erhållit högvederbörligt tillstånd, att gifva föreställningar på härvarande Teater. De hafva ej saknat uppmuntran för deras talanger, och Herr *Roeppeke* har i synnerhet gjort sig förtjent af konstälskares bifall. Att understödja honom och *Veldtheimska* familjen var direktionens afsigt, då den öfverlemnade Teatern och dess tillbehör förliden Torsdags afton, blott mot den afgift som den sjelf för aftonen betalar.

Men som det var ett extra Spektakel, egde Direktionen ej någon befallande rätt öfver Orchesterns ledamöter, hvilka blott äro förbundna att vissa dagar i veckan biträda. Direktion har i behörig tid underrättat Herr *Veltheim* derom, på det han kunde träffa öfverenskommelse med de musicerande. Kapellet hade förut assisterat det Tyska Sällskapet utan någon betalning, men trodde sig ej nu böra åsidosätta sina elever och andra fördelar, för att repetera och spela för intet, i synnerhet som en talrik mängd åskådare bidragit till fördelaktige resultat för *Veltheimska* familjen. Direktionen har ej varit vittne till men hört sägas, att mindre delikata utlätelser af det Tyska Sällskapets förman mot orchestern skola varit orsak till dess uteblifvande förliden gång,

¹ I *Göltheborgs Allehanda* ^{30/5} 1815 läses, på tal om recett:

»Som hr *Lambert* varit nog lycklig att ofta vinna den vördade publikens bifall och ynnest, har man till hans resett i dag, *tisdag*, i koppar graverat en karrikatyr föreställande *Lambert* som dansmästare i »Den olyckliga släkten». Med detta skämt vågar man hoppas icke misshaga dem, som med nöje ser honom och kanske vinner han den oskattbara lyckan att i en framtid bibehållas i deras vördnadsvärda minne. Plan-schen finnes hos hr *Caleroni* på Beursen och i Theaterförsäljningskon-toret à 12 sk. i gravur och 24 sk. illuminerad.»

och tror därför att den ej för något pris bör uppföra den heder den förvärfvat sig under sina landsmäns blidare och aktningvärda omdöme.»

Man finner häraf att orkestern var i sin goda rätt, och detsamma kan sägas om ännu en dylik meningsyttring från orkesterns sida, nemligen den 28 Mars 1815, då man skulle för första gången spela »Brandskattningen» med »Enklungen» och »En fjerdedels timmas tystnad» såsom efterpjeser. Orkestern, eller en del deraf, uteblef emellertid och den sistnämnda pjesen måste inställas, hvarom man nödgades från scenen underrätta publiken. För att upplysa om rätta förhållandet härmed, afgaf orkesteranföraren *Christian Richter* och violoncellisten *Edvard Löwe* följande förklaring:¹

»Då Herr *Strömberg* den 28 sistl. Martii från Theatern behagat gifva den wördade Allmänheten tillkänna det vi, genom vårt uteblifvande, förorsakat att Piecen »En Fjerdedels Timmas tystnad» kallad, icke kunde uppföras, få vi, till bibehållande af den aktning, vi alltid sökt af den wördade Allmänheten förtjena, härmedelst tillkännagifva den verkliga orsaken härtill: Herr *Strömberg* var icke okunnig om att vi ej skulle infinna oss, hälst han både muntligen och skriftligen af oss 8 dagar förut blifvit under rättad derom, att vi ej på andra vilkor vidare ville biträda i Orkestern, än att han genast med penningar och ej på sätt som förut skett, med gifna, aldrig uppfyllda löften, betalt oss våra redan förtjenta löner, hvilket ej borde förekomma Herr *Strömberg* oföväntadt, då han förmodligen medgifver det vi för den skull lika litet behöfva försumma all annan förtjenst, som lefva af tomma försäkringar. Herr *Strömberg*, i hvars förmåga det, kanhända, icke stod att fullgöra sina förbindelser, hade likfullt med höflighet och saktmod kunnat vinna det, som han med trotsighet och öfvermod hvarken då kunnat eller framdeles skall kunna vinna.

Christian Richter.

Edvard Löwe.»

Samma dag denna förklaring lästes, finner man en förbittrad insändare i en annan tidning gifva luft åt sin vrede öfver orkesterns tilltag, och det i allt annat än blida ordalag:²

»I anledning af det tillkännagifvande, som en af härvarande Teaterdirektions ledamöter nödsakades göra förliden Tisdags afton från Teatern, får en åskådare ödmjukligen framställa följande

¹ *Götheborgs Nyheter* 1/4 1815. Löwe åtminstone synes efter detta lemnat Göteborg och begifvit sig till Stockholm, der han var anställd vid Kongl. Teatern såsom violoncellist 1/9 1815—1822.

² *Aftonbladet* 1/4 1815.

frågor: Äger en Musikidkare, som engagerat sig vid en teater-orkester, rättighet att med vilkorligt uteblifvande vid ett offentligt spektakel dupera en hel Allmänhet?

Bör denna med sidovörndnad bemötas därför, att Direktionen med Orkestern kan tilläfventyrs hafva oafgjorda affärer? Förtjenar ej en sådan Virtuoso, som sålunda spelar gäck med en publik, af hvares frikostighet han föröfrigt i det mesta lever, att behandlas som en birfilare? Bör Direktionen, om den tillåter en ohyfsad fiolinstrykare ostraffadt behandla Allmänheten som en kontradans, vänta sig allmänhetens ynnest och öfverseende? Och hvad slags uppmuntran kunna sådana Herrar Virtuoser hädanefter vänta sig af en allmänhet, som de truga till köld för den konst, som borde göra dem till dess gunstlingar, och till förakt för dem sjelfva?

Man har sagt mig att en Kongl. Förordning skall innehålla det mest bestämda svar på denna fråga, och att de lagar, som en stor konung gaf äfven åt Teatern, äro så stränga i detta fall, att en ledamot af trupp eller orkester, äfven såsom bysatt man, måste af kreditorer utsläppas de timmar, då hans närvaro vid teaterrepresentationerna är nödvändig. Frivilligt uteblifvande, grundadt som det sista här i fråga på ett slags myteri, kan således aldrig lämnas onäpst, och männe Allmänheten bör låta sig i det fallet tillfredsställas med en offentlig afbön och det vanliga småbarnslöftet, att aldrig göra så mera?

Samma lag som bestämmer mina skyldigheter, grundar äfven mina rättigheter. Tredje man, helst då den är så mångfaldig som i senaste tillfället, bör aldrig lida för tvennes tvistigheters skull, och allraminst för sina penningar uppbära gäckeri och vanvörndnad i stället för nöje.

Man nämde myteri, och det är ganska troligt att det så är, äfvensom att de, som tillställt detsamma, förmått den del af Orkestern, som förliden måndag biträdde sista gång äfven uteblifva. Visserligen voro dessa för få, när en sångpjes skulle gifvas: det hade likväl förtjent allt billigt afseende, ja äfven ett slags högaktning, om de då, som förra gången, budit till att mellan Akterna hålla publiken vid godt lynne. Jag för min del får säga, att jag ej minnes något tillfälle, då orkesterns ledamöter *med deras närvaro* mera förnöjt åskådarna än då, helst de annars, under all den tid jag bevistat spektaklerna härstädes, merendels låtit vänta på sig så länge, att man nästan frestats glömma att det gafs någon Orkester.

Man bör slutligen här yttra den aktning, som allmänhetens i tillfället ådagalagda foglighet förtjenar. Denna har visserligen mången gång varit utställd för hårda prof, men knappast förgått sig och aldrig lagt sten på börda.

Abonnet och flilig åskådare.»

Den arme Richter, liksom orkestern i öfrigt, hade sannerligen råkat illa ut, och en ännu ilsknare insändare än den förre tager honom ytterligare i upptuktelse:¹

¹ *Aftonbladet* 8/4 1815.

»Den varelse som tillbringar sin tid att endast stryka sin fiol, hvilken sysselsättning man lemnar i sitt värde, utan att vilja afgöra huruvida den motsvarar en människas bestämmelse eller ej, hvad försvar kan den ega inom ett Samhälle, emot hvilket han sviker sin förbindelse att roa folk, som gitter betala och höra hans gnäll, sedan han genom den tölpaktighet, hvarmed han uppför sig, både emot dem som lagt honom, då han stod fåfång på torget, och emot den publik, som betalar både honom och hans fioler, tyckes sjelf beröfva sig det skydd, som en Teaterdirektion kan gifva, och det öfverseende som Allmänheten, på konstens vägnar, kunde hafva med en sådan.»

Dessa hånfulla och öfvermodiga angrepp uppkallade en »Opartistisk» — möjligen ingen annan än Richter sjelf — till försvar för orkesterns handlingssätt; det hade emellertid varit klokare att tåga, ty nu kom en ny störtskur, som inleddes med följande qvicka motto:¹

»Wie Ihr spielet, O, Herr Richter!
hier in dieser Sündenwelt,
Grob und niedrig, blos für Geld;
Hört' man je was ungeschichter?

Nürnberg. Gesangbuch N: 831: 5

Sedan man påtagligen vet, att den förklädde Herr *Opartistisk*, som i Götheborgs Allehanda N:o 43, liksom fordom i spetsen för Esquadronen, låtit höra sin skurrande trumpets trantrara, är samme spelman och en af de tvenne missnöjde i härvarande teaterorkestern, som i dessa dagar, efter så träget som förläget springande på Stadens boktryckerier, först i Götheborgs Nyheter ändtligen fick tillfälle att försvara sin lilla ära, och sedan, förmodligen mot god betalning, och ganska säkert äfven denna gång emot den upplyste Redaktörens vilja, tillåtits nedsmutsa en hittills god Tidning med ett bidrag, som, ehuru tölpaktigt, han sjelf lika litet kunnat författa, som han lärt veta hvad dess valda motto innefattar — (på båda delarne äger man tyvärr bedröfliga bevis) — sedan, säger jag, man vet allt detta, borde man ock lemna sjelfva bidraget så väl som personen i deras afgjorda värde. Men då det ej är att förmoda att hvarken Herr *Opartistisk* eller hans handsekreterare synnerligen förstå sig på det förakt, som tystnaden i sådana fall innebär, och sedan de, lemnanne en sak, som de finna äfventyrligt att försvara, insidiöst angripa tredje man, som icke har med några teaterspelmäns usla tvister att göra, hör man låta Herrarne veta, att författaren till de i Aftonbladet införde, Er rörande frågor, icke som Ni tror, behöfver springa i husen för att vinna sin utkomst, än mindre charlatanen likt, tillvålla sig talanger, som han icke eger, eller vilja lära andra hvad han sjelf icke kan, och allraminst kan komma i förlägenhet för ämnen till frågor, om än, högst oförmodadt, en sann

¹ Aftonbladet 10/4 1815.

bot och bättring hos Er skulle kräfva något skonsmål; att han gjorde sina frågor i den upplysta Allmänhetens namn — den allmänhets, hvars anspråk Ni gäckat, och som likaså litet som frågaren tror, att Ert gräl med Direktionen förtjenar dess miskund, och slutligen att man, om än Lofl. Kämnersrättens blifvande dom, för hvilken man har all respekt, ålägger Er att fortfara att spela i härvarande Orkester, vänligast råder Er att icke försöka det, ty det kan hända att vår fromma publik icke alltid fortfar att visa tålmod i lika grad som Ni oblyghet.

Man vill lemna Er talang som Musikidkare i sitt värde. Herr *Opartist* borde dock veta att denna konst, och de som umgås med den, icke alltid egt samma afgjorda aktning i samhället. En gammal lag, — den Gottländska, om man minns rätt — stadgade att den, som i gille, der gigare voro, och derest gräl uppstode, råkade slå ihjäl en sådan, endast hade att på den döda kroppen till begravningskostnad lägga en ringa penning, 6 örtog, hvarmed lagens kraf och allt vidare ansvar upphörde. Detta vittnar nogsammt om våra förfäders stränga dygd och få behof; men sedan den förre så aftynade som de sistnämnda tilltogo, tillkommo efter hand de konster, som, ännu i senare århundraden, klassificerades bland de mindre nyttiga och blott roande, först i sist förflutna tidehvarven hunnit blifva ansedda för outhärliga förnödenheter, äfven i våra nordiska samhällen.

Bland sådana äro skådespelen, dansen, musiken och flera. Exempel gifvas dock högst sällan, att man derföre fränsagt sig hvarje anspråk på moralité och seder hos de personer, som uppträffat sig åt dessa yrken. Visa lagstiftare hafva insett, äfven hvad Tonkonstleriet angår, sanningen af en stor människokännarens ord: »Jag känner knappt något kraftsnille — säger han — som tillika varit en god människa; äfven den virtuos, hvars loford borde vara resultat af den harmoni han dyrkar, har ofta, i samma ögonblick som han lagt ifrån sig det instrument, ur hvilket han framtrullat det ljuvaste adagio, och derigenom liksom upplöst hela sin varelse i de mildaste känslor, visat en karaktär som förtjent mitt förakt». De hafva derför för inrättningar af detta slag föreskrifvit de strängaste lagar. Ett bevis derpå äro våra teaterreglementen. Endast med det afgjorda, och dess bättre sällsporda öfversnillet har man stundom haft ett visst öfverseende, som talanger vid eller under medelmåttan aldrig bör påräkna.

Sedan allmänheten sedan länge afgjort till hvilkendera klassen Herr *Opartist* hör, behöfves här ingen tillämpning.

Tredje man.»

Sista akten i orkesterfrågan utspelades inför kämnersrätten. Förhållandet var att teaterintressenterna med både Richter och Löwe ingått skriftliga kontrakt, hvaraf det med den förstnämnde hade följande lydelse:

»Emellan undertecknade är följande Contract upprättadt och Fastställt.

Som Repetiteur vid vår Theater antaga vi härmed Herr C. Richter på ett års tid, räknadt från den 13 October detta år, till den 13 October 1814, med följande vilkor, nemligen:

1:mo Herr Richter inöfvar och Repeterar med Trouppen alla Sångpiecer, äfvenledes infinder sig till de allmänna Repetitionerna på den af oss utsatta Timme, vid ett vite som kappelmästaren Herr *Lundholm* utstakar i Reglementet för Orchestern, rörande denna Punct.

2:0 Till hvarje Theater Representation infinder sig Herr Richter en fjerdedels Timme innan den utsatta början, i annan händelse pligtigt enligt Reglementet.

3:0 Herr Richter alternerar med Herr *de Broën*, såväl vid Premier som Second Stämman i Orchestern, dock bör Herr Richter ovägerligen biträda i den Plats vid Orchestern, som af Kappelmästaren anvisas vid nämde Stämmor.

Hvaremot Herr Richter bekommer en årlig lön af Sexhundrade Rdr RGS, som utbetalas hvarje vecka med 12 Rdr samma mynt.

Under konungasorg, eller dylika tillfällen, ansvara vi blott för halfva lönen.

Med föregående kontrakt och alla här utstakade Puncter förklara vi oss å ömse sidor nöjda, och förbinda oss dess ovägerliga uppfyllande. Till yttermera visso äro häraf Tvänne lika lydande Exemplar upprättade, egenhändigt underskrifna, och med våra Sigiller bekräftade, som skedde i Götheborg d. 13 October 1813.

Christian Richter.

J. P. Strömberg.¹

¹ Kontraktet med Löwe hade följande lydelse:

»Emellan Underteknade är följande Contract upprättadt och fastställt:

Som Violoncell wid vår Theater antaga wi härmed Herr *Eduard Löwe* på ett års tid, räknadt ifrån d: 7:e October detta år till d: 7:de October 1814, med följande wilkor, nämligen:

1:mo Till alla Repetitioner af Sångpiecer, så väl som alla andra Musicaliska öfningar för Theatern infinder sig Herr Löwe på den af oss utsatta timme, wid det vite, som Capelmästaren Herr *Lundholm* utstakar i Reglementet för Orchestern rörande denna punkt.

2:do Till hvarje Theater-Representation infinder sig Herr Löwe en fjerdedels timme innan den utsatta början; i annor händelse pligt enligt Reglemente.

Hvaremot Herr Löwe tilkommer en årlig lön af Sex hundrade Riksdaler RGSedlar, som utbetalas hvarje vecka med Tolf Rdr RGSedlar, jämte en Concert om året, hwartill huset lämnas fritt, de wanliga Spektaeldagarne undantagna.

Under Konunga-Sorg eller dylikt tillfälle answaras för halfwa lönen.

Med föregående Contract och alla häruti utstakade puncter förklara wi oss å ömse sidor nöjda, och förbinda oss dess owägerliga uppfyllande. Till yttermera visso hafwa wi häraf twenne lika lydande Exemplar upprättadt, samt med våra namn och Sigill bekräftadt, som skedde i Götheborg den 7:de October 1813.

Carl P. Smith

J. Lilljedahl.

Eduard Löwe.

G. A. Thiringk.

J. P. Strömberg.»

Vilkoren å ömse sidor voro sålunda fullt tydliga, och det kunde icke anföras, att de båda musikanterna nekat uppfylla sina skyldigheter till det ögonblick då de helt och hållet strejkade. Felet ligger alldeles gifvet hos teaterintressenterna, hvilka, genom att icke honorera sina förbindelser med afseende på betalningen, tvingade de förra att tillgripa det yttersta medlet: uteblifva från orkestern. Då icke heller detta hjälpte, stämde Richter och Löwe sina motparter. Den förre, hvars kontrakt icke blifvit förnyadt, hade sedermera med Strömberg träffat muntlig öfverenskommelse att fortfarande biträda i orkestern samt att inöfva sångroller, mot ett till 16 rdr i veckan förhöjdt arvode, hvarå han nu hade att för 5 veckor fordra 80 rdr. Den senare åter hade af sin lön att fordra 108 rdr, hvarjemte han icke heller bekommit den utlofvade recetten.

Strömberg nekade till alltsammans; särskildt förbittrat var han på Löwe, som kunnat söka »dupera allmänheten och Direktion, för det att betalningen uteblifvit en vecka mer eller mindre», hvarefter han, menande att Löwe i stället för att strejka bordt med lagens hjälp söka utfå sin fordran, fortsatte med en högtrafvande tirad: »Men som lagen ej lämnar enskilt Personer rum att, efter eget godtycke, ostraffade åsidosätta sådana Pligters uppfyllande, som derigenom, utan sidowördnad för Kongl. Maj:ts Nådiga Privilegier, och de rättigheter som dermed följa, åstadkomma förtret bland allmänheten, och en obotlig skada för Inrättningen och Direktion», så yrkar han att Löwe måtte dömas till en skadeersättning af — 1500 rdr., hvarjemte lika yrkande gjordes äfven mot Richter.¹

Detta Contract prolongeras på ett år mot följande vilkor: Wi ansvara Herr Löwe att dess Beneficeställning på Theatern skall utgöra Fyra Hundrade (400) RGSedlar, de wanliga för dagen förefallande utgifter inberäknade, och förbinda oss att ärsätta hwad som brister i denna Summa, hwaremot oss kommer till godo om något öfverskott skulle äga rum.

Ifall Herr Löwe skulle af Gynnare ärhålla öfverbetalning för billeter emot wanliga priser, behåller han det enskildt.

Äfwannämnda Benefice erhåller Herr Löwe uti Januari 1815.

Detta Contract upsåges Sex (6) månader innan det till ända löper, i annor händelse anses det prolongerat. *Eduard Löwe.*

¹ I dessa Strömbergs yrkanden instämde äfven Smith och Thirink, hvaremot Lilljedahl, som synes varit en verklig hedersman, icke blott nekade deltaga i något yrkande mot Löwe och Richter, utan tvertom erkände att deras fordringar voro berättigade, och erbjöd sig att betala sin andel i krafven.

Ledsamt nog för teaterintressenterna hade domstolen en helt annan mening, och dömde dem att utan dröjsmål betala.¹

Af ofvanstående samt af andra uppgifter framgår, att orkestern denna speltermin leddes af den utmärkte violisten *C. M. Lundholm*, samt i öfrigt utgjordes af *Christian Richter*, *Carl Gustaf de Broën*, violoncellisten *Eduard Löwe*, valdhornisten *C. Schunke*², orgelnisten *Baehrenroth*, länsbokhållaren *J. Blomberg*, *Anders Schönöw*, regementmusikanten vid Göta artilleri *Frans Cabré*, samt *Jacob Spanberg*.³

* * *

Spellista.⁴

- 1813 Fred. ¹²/₁₁ ffg. på härvarande theater Den tyska baron eller Nöd utan bekymmer och bekymmer utan nöd, lust 5 a. samt *Man gör så godt man kan och intel som man vill*, kom. 1 a. Börjas kl. 6.
- » Tisd. ¹⁶/₁₁ ffg. *De begge arrestanterna*, kom. med sång samt *Komedien in promptu*. Börjas kl. ¹/₂₇, slutas omkr. kl. 9.
- » Fred. ¹⁹/₁₁ ffg. *Papegojan* eller *Ålska far och fosterland*, dram 3 a. samt Den förmente prinsen, kom. med sång 1 a. Kl. 6.
- » Tisd. ²³/₁₁ ffg. Spelaren, kom på vers 5 a. af Regnard.
- » Fred. ²⁶/₁₁ *Schackmaskinen* eller *Konstmakaren den andre* samt *De obudne gästerna* eller *Kanonikus i Majland*.
- » Sönd. ²⁸/₁₁ f. 2 ggn *Den tyska baron*.
- » Tisd. ³⁰/₁₁ f. 2 ggn *De begge arrestanterna* samt *Qui pro quo* eller *Den döfve och den blinde*.
- » Fred. ³/₁₂ *Lycksökaren*, kom. 4 a. samt f. 2 ggn *Den förmente prinsen*, kom. med sång 1 a.
- » Sönd. ⁵/₁₂ *Juden*, kom. 5 a. samt *Arlequin och Tunnbindaren*, kom. pantomim af Deland.
- » Tisd. ⁷/₁₂ f. 2 ggn *Juden*.
- » Fred. ¹⁰/₁₂ ffg. En egendom till salu, operett, musik af Dalayrac, samt *Den ondsinta hustrun*.
- » Sönd. ¹²/₁₂ ffg. *Amelie och Montrose* eller *Kärleken, Wänskapen och Ädelmodet*, skåd. 4 a., öfvers. från engelskan, samt f. 3 ggn *Den förmente prinsen*.
- » Tisd. ¹⁴/₁₂ *Två männers hustru*, skåd. 3 a. samt *De tankspridde*, kom. 1 a.

¹ Kämnersrättens dombok i civilmål ¹¹/₄, ¹⁸/₄ 1815.

² Mätte vara samme *Christian Gotthilf Schuncke*, som, född ¹⁰/₁₀ 1797, hade anställning som valdhornist vid Kongl. Teatern ¹/₁₀ 1828—¹/₇ 1836; han skulle i så fall nu endast varit 17 år gammal.

³ Derjemte omtalas en »Capelldräng» *A. J. Kählberg*.

⁴ Efter annonser i *Göltheb. Nyheter, Allehanda, Tidningar* och *Aftonbladet* samt affischer.

- 1813 Fred. $17/12$ ffg. Karnevalen i Baugency, samt f. 2 ggn *En egendom till salu*.
- » Tisd. $21/12$ f. 3 ggn *Den tyska baron* samt *Hemlighelen*, kom. 1 a. med sång, musik af Solié.
 - » Onsd. $22/12$ Trupprecett: f. 3 ggn *En egendom till salu*, f. 4 ggn *Den förmente prinsen* samt f. 2 ggn *Den komiska balletten*.
 - » Tisd. $28/12$ *General Eldhjelm*, kom 3 a. af Carl Lindegren, samt f. 2 ggn *Kanonikus i Mayland* eller *De obudne gästerna*, kom. 1 a.
 - » Torsd. $30/12$ f. 2. ggn *Spelaren* samt f. 2 ggn *Karnevalen i Baugency*.
- 1814 Tisd. $4/1$ f. 2 ggn *Amelie och Montrose*, samt f. 5 ggn *Den förmente prinsen*.
- » Fred. $7/1$ *Konstmakaren den förste* samt f. 2 ggn *De sju förklädningsarna*, kom 1 a. af Molière.
 - » Fred. $14/1$ *Figaros bröllop* eller *Den fjolliga dagen*, kom 5 a. med kupletter.
 - » Tisd. $18/1$ *Grefven af Castelli*, dram 5 a. samt *Bildthuggaren* eller *Den sällsyna hustrun* kom. 2 a. af Lars Hjortsberg.
 - » Fred. $21/1$ *Den löjliga släkten*, kom. 2 a. samt f. 4 ggn *En egendom till salu*.
 - » Sönd. $23/1$ f. 2 ggn *Den löjliga släkten* samt f. 3 ggn *Karnevalen i Baugency*.
 - » Tisd. $25/1$ f. 2 ggn *Schackmaskinen* eller *Konstmakaren den andre*, kom 4 a. samt f. 5 ggn *En egendom till salu*.
 - » Fred. $28/1$ I anledning af Konungens och Kronprinsens namnsdag: *Högtiden* eller *Svenska lägret* vid Leipzig, divertissement med sång (af J. P. Strömberg) samt f. 2 ggn *General Eldhjelm*.
 - » Sönd. $30/1$ f. 2 ggn *Högtiden*, derefter f. 6 ggn *Den förmente prinsen* samt till slut f. 3 ggn *Arlequin och Tunnbindaren*.
 - » Tisd. $1/2$ *Den försonade fadren*, dram 3 a. af Lindegren, samt f. 3 ggn *Den löjlige släkten*¹.
 - » Fred. $4/2$ *Åfventyret i klocktornet* eller *Röfvaranföraren Morback*, kom. 3 a.
 - » Tisd. $8/2$ ffg. *Receptet*, kom. 2 a. samt f. 3 ggn *De begge arrestanterna*.
 - » Fred. $11/2$ *Spelaren*, dram af Iffland.
 - » Sönd. $13/2$ f. 2 ggn *Receptet*, kom. 2 a. samt *Deserteuren*, kom. 1 a. Till slut afsjungas några verser, hvarunder en obelisk med H. K. H. Kronprinsens Höga Namnchiffer på ett förut alldeles osedt sätt förevisas.
 - » Tisd. $15/2$ f. 2 ggn *Spelaren* (Hr *Sundman* biträder med ministerns role). Derefter afsjungas samma verser som förra gången, och obeliskan illumineras med kristaller.
 - » Fred. $18/2$ ffg. *Slottet Montenero*, skåd. 3 a. med sång, musik af Dalayrac.
 - » Tisd. $22/2$ f. 2 ggn *Grefven af Castelli* samt ffg. *Egendomen vid landsvägen*, kom 1 a.

¹ I *Göth Tidn.* $1/2$ annonseras: *i dag* »Den försonade fadern» samt »De löjlige kusinerna» eller »Testamentet», kom. 2 a.

- 1814 Fred. $^{25}/_2$ f. 6 ggn *En egendom till salu*, f. 2 ggn *En egendom vid landsvägen* samt f. 7 ggn *Den förmente prinsen*¹
- » Sönd. $^{27}/_2$ f. 4 ggn *Den tyska baron.*
- » Månd. $^{28}/_8$ f. 2 ggn *Slottet Montenero.*
- » Tisd. $^{1}/_3$ f. 3 ggn *Amelie och Montrose.*
- » Torsd. $^{3}/_3$ Recett för Hr F. J. Widerberg: *Klosteroffren*, dram. 4 a. af Monvel, samt *Kapten Puff* eller *Storprataren* kom. 1 a.
- » Fred. $^{4}/_3$ f. 2 ggn *Figaros Bröllop.*
- » Tisd. $^{8}/_3$ f. 3 ggn *Slottet Montenero.*
- » Torsd. $^{10}/_3$ Recett för Hr Ljungdahl: ff. *Motgång på motgång* eller *Se här min hand*, kom. 3 a. samt *De bägge Crispinerna* eller *Tvillingbröderna*, op. buff. 1 a., musik af Åhlström, Biljetter säljas i dess logis N:o 53 $^{1}/_2$ Ekelundsgatan, midt för kasern.
- » Fred. $^{11}/_3$ f. 4 ggn *Slottet Montenero.*
- » Sönd. $^{13}/_3$ f. 2. ggn *Klosteroffren* samt f. 2 ggn *De bägge Crispinerna.*
- » Tisd. $^{15}/_3$ f. 3 ggn *Juden* samt *Modhandlaren*, pantomim 1 a. med dans.
- » Fred. $^{18}/_3$ f. 3 ggn *Högtiden* samt f. 3 ggn *Spelaren* (Hr Sundman utför ministerns role).
- » Sönd. $^{20}/_3$ *Röfvarbandet*, dram. 5 a. af Schiller.
- » Tisd. $^{22}/_3$ *Eremiten* eller *Fadershjerlat*, skåd. med sång 3 a.
- » Torsd. $^{24}/_3$ Recett för mamsell H. S. Widerberg, f. 5 ggn *Slottet Montenero.*
- » Sönd. $^{27}/_3$ ff. *De resande från landsorten*, kom. 4 a. samt *Mäklaren* eller *Man bör predika med exempel*, lust. 1 a.
- » Tisd. $^{29}/_3$ f. 2 ggn *Röfvarbandet* samt f. 2 ggn *Modhandlaren.*
- » Torsd. $^{31}/_3$ f. 2 ggn *Den försonade fadren* samt f. 3 ggn *Egendomen vid landsvägen.*
- » Fred. $^{1}/_4$ ff. *Skyddsengeln*, skåd. 5 a., svenskt original.
- » Sönd. $^{3}/_4$ f. 3 ggn *Receptet* samt f. 8 ggn *Den förmente prinsen.*
- » Månd. $^{11}/_4$ ff. *Eleonora Rosalba* eller *Ruinerna af Paluzzi*, skåd. 4 a.
- » Onsd. $^{13}/_4$ f. 2 ggn *Skyddsengeln.*
- » Fred. $^{15}/_4$ f. 2 ggn *Eleonora Rosalba.*
- » Sönd. $^{17}/_4$ f. 2 ggn *Eremiten.*
- » Månd. $^{18}/_4$ f. 5 ggn *Den tyska baron.*
- » Tisd. $^{19}/_4$ f. 2 ggn *De resande från landsorten*, samt f. 3 ggn *De bägge Crispinerna.*
- » Onsd. $^{20}/_4$ f. 3 ggn *De bägge arrestanterna* samt f. 2 ggn *Kapten Puff* och f. 4 ggn *Arlequin och tunnbindaren.*
- » Torsd. $^{21}/_4$ Recett för Hr Smedberg: *Johanna af Montfaucon*, dramatiserad historiemåln. 5 a.
- » Fred. $^{22}/_4$ f. 3 ggn *Röfvarbandet.*
- » Sönd. $^{24}/_4$ f. 2 ggn *Johanna af Montfaucon.*
- » Tisd. $^{26}/_4$ f. 6 ggn *Slottet Montenero.*

¹ Först hade annonserats *Amelie och Montrose* samt *En egendom till salu*, men programmet ändrades, »i anseende till mellankomna hinder».

- 1814 Torsd. ^{28/4} Recett för fru *Edvall: Pageintrigerna* eller *Putsmakaren*, kom. 5 a. af *Kotzebue*.¹
- » Fred. ^{29/4} f. 3 ggn *Johanna af Montfaucon*.
- » Månd. ^{2/5} Recett för Hr C. *Schunke*: 1) Ouverture af Mozart. 2) Waldthornskonsert exequeras af Hr *Schunke*. 3) f. 7 ggn *En egendom till salu*. 4) konsert för 2 violer, exequeras af Hrr *Lundholm* och *de Broën*. 5) Variationer för waldthorn, exequeras af Hr *Schunke*.
- » Tisd. ^{3/5} ffg. *Den stumme*, kom. 1 a. samt *Slotterölet* eller *Kronfogdarne*, lyr. kom. 3 a.
- » Torsd. ^{5/5} Recett för Hr G. A. *Bonn: Grefven af Walltron* eller *Subordinationen*, dram 5 a. Piecen slutas med en marsch. Derefter *Stanzer* af *Bonn* till den vördade publiken.
- » Fred. ^{6/5} f. 2 ggn *Pageintrigerna*.
- » Sönd. ^{8/5} f. 4 ggn *Johanna af Montfaucon*.
- » Tisd. ^{10/5} *Korsfararne*, skåd. 5 a. af *Kotzebue*.
- » Fred. ^{13/5} ffg *Charlatanerna*, kom. 3 a.
- » Månd. ^{16/5} f. 2 ggn *Korsfararne*.
- » Tisd. ^{17/5} f. 2 ggn *Grefven af Walltron*.
- » Fred. ^{20/5} f. 7 ggn *Slottet Montenero*.
- » Månd. ^{23/5} f. 2 ggn *Charlatanerna* samt f. 2 ggn *Den stumme*.
- » Fred. ^{27/5} *Prins Tekeli* eller *Belägringen af Montgatz*, skåd. 3 a.
- » » ^{3/6} f. 4 ggn *Amelie och Montrose* samt f. 4 ggn *Egendomen vid landsvägen*.
- » Månd. ^{6/6} ffg. *Sidoarfvingarne* eller *Forvagnen i Joigny*, kom. 5 a.
- » Tisd. ^{7/6} f. 2 ggn *Sidoarfvingarne*.
- » Fred. ^{10/6} *Jeppe Nilsson på Berget* eller *Den förvandlade bonden*, kom 5 a. samt f. 2 ggn *Den ondsinta hustrun*.
- » Tisd. ^{14/6} f. 2 ggn *Prins Tekeli*.
- » Fred. ^{17/6} *Arlequin, kejsare i Månen*, kom. 3 a. samt ffg. *Kärlek och pligtl*, kom. 1 a.
- » Sönd. ^{19/6} f. 3 ggn *Sidoarfvingarne* samt f. 9 ggn *Den förmente prinsen*.
- » Tisd. ^{21/6} f. 4 ggn *Sidoarfvingarne* samt f. 10 ggn *Den förmente prinsen*.
- » Onsd. ^{22/6} f. 5 ggn *De bägge arrestanterna* samt f. 8 ggn *En egendom till salu*.
- » Tisd. ^{28/6} f. 4 ggn *Spelaren*.
- » Torsd. ^{30/6} f. 4 ggn *Receptet* samt f. 4 ggn *De bägge Crispinerna*.
- » Fred. ^{1/7} f. 4 ggn *Högliden* samt f. 5 ggn *En egendom vid landsvägen* och till slut f. 11 ggn *Den förmente prinsen*.
- » Tisd. ^{5/7} ffg. *Bostons fästning* eller *De tre arrestanterna*, kom 5 a.
- » Fred. ^{8/7} f. 8 ggn *Slottet Montenero* samt f. 5 ggn *De bägge Crispinerna*.²
- » Månd. ^{11/7} f. 2 ggn *Bostons fästning*.
- » Tisd. ^{12/7} f. 6 ggn *Den tyska baron*.
- » Fred. ^{15/7} f. 3 ggn *Korsfararne*.³

¹ I flera annonser om denna recett finnes den bestämd till Torsdagen ^{21/4}, hvilket emellertid är feltryck för ^{28/4}; den annonseras nemligen till den förra dagen ännu så sent som i Aftonbladet för den ^{23/4}.

² I *Gölheb. Tidningar* annonseras endast *Slottet Montenero*.

³ Man hade äfven annonserat en *Prolog* med sång, men »skulle H. K. H. Kronprinsen ej till den tiden anlända, uppskjutes Prologen tills vidare».

- 1814 Onsd. ^{20/7} I anledning af H. K. H. Kronprinsens höga närvaro uppföres en Prolog med sång, som finnes tryckt vid ingången; derefter f. 9 ggn *Slottet Montenero*.
- » Fred. ^{22/7} f. 5 ggn *Johanna af Montfaucon*. Herr Laurent debuterar i Eremitens role.
- » Tisd. ^{26/7} på fleres begäran f. 2 ggn *Prologen* den ^{20/7} samt f. 2 ggn *Kärlek och pligt* och till slut f. 12 ggn *Den förmente prinsen*.
- » Torsd. ^{28/7} Recett för Hr *Dahlfors*: ffg. *Michael Cervantes* porträtt, kom. 3 a., samt *Kungen af Preussen och Kammarpagerne* eller *August och Theodor*, kom. 2 a.
- » Fred. ^{29/7} f. 5 ggn *Receptet* samt f. 6 ggn *Egendomen vid landsvägen* och till slut f. 5 ggn *Arlequin och tunnbindaren*.
- » Tisd. ^{2/8} *Jocrisse*, kom. 2 a., samt *Hopsmörjelsen* eller *Jocriss' äkta förening*, divertissement med sång 1 a.; till slut f. 7 ggn *Egendomen vid Landsvägen*. Herr Lambert debuterar i *Jocriss'* role.
- » Fred. ^{5/8} f. 2 ggn *Slottet* och till slut f. 2 ggn *Komedien inpromtu*, 1 a.
- » Tisd. ^{9/8} f. 2 ggn *Michael Cervantes* porträtt samt f. 6 ggn *Receptet*.
- » Onsd. ^{10/8} f. 3 ggn *Charlatanerne* samt f. 4 ggn *Karnevalen i Bau-gency*.
- » Torsd. ^{11/8} f. 2 ggn *Jocrisse* samt f. 2 ggn *Hopsmörjelsen* och f. 2 ggn *Deserteuren*.
- » Fred. ^{12/8} f. 3 ggn *Prins Tekeli*.
- » Lörd. ^{13/8} f. 9 ggn *En egendom till salu*, f. 3 ggn *Den stumme* samt f. 6 ggn *De bägge Crispinerne*.
- » Sönd. ^{14/8} f. 2 ggn *Jeppa på berget* samt f. 13 ggn *Den förmente prinsen*.
- » Månd. ^{15/8} *Målaren och modellerne*, kom. med sång 2 a., samt *Den enleverade älskaren*.
- » Tisd. ^{16/8} f. 3 ggn *Bostons belägring*.
- » Onsd. ^{17/8} f. 4 ggn *Korsfararne*.
- » Torsd. ^{18/8} f. 3 ggn *Figaros bröllop*.
- » Fred. ^{19/8} f. 2 ggn *Äfventyret i klocktornet*.¹
- » Sönd. ^{21/8} f. 2 ggn *Målaren och modellerne* samt f. 2 ggn *Bildhuggaren* eller *Den sällsynta hustrun*.²
- » Onsd. ^{24/8} f. 2 ggn *Två männers hustru*.
- » Fred. ^{26/8} *Willerwallan*, kom. 5 a. af Kotzebue, samt f. 2 ggn *De bägge tankspridde*, kom. 1 a.
- » Sönd. ^{28/8} f. 2 ggn *Schackmaskinen*.
- » Tisd. ^{30/8} *Förlikningen* eller *Brodertvisten*, skåd. 5 a. af Kotzebue.
- » Fred. ^{2/9} f. 3 ggn *Eremiten* samt f. 3 ggn *Hopsmörjelsen*.
- » Sönd. ^{4/9} f. 5 ggn *Amelie och Montrose* samt *Krusenberg och Dummer Jöns*, kom. 1 a.
- » Tisd. ^{6/9} f. 3 ggn *Pageintrigerne*.
- » Fred. ^{9/9} f. 7 ggn *Receptet* samt ffg. *Der Kapellmeister aus Venedig* eller *Der Schein betrügt*, op. com. 2 a. af Breitenstein.

¹ Enligt affischen; i tidningarne hade annonserats »*Tyska Baron*».

² Enligt affischen; i tidningarne hade som efterpjes annonserats *Den enleverade älskaren*.

- 1814 Sönd. ^{11/9} f. 3 ggn *Jocrisse* samt Tapezier Martin, kom. med sång 1 a. Derefter Intermezzo Elias Quodlibet. Till slut dansa Demoisellerne *Veltheim* Pas de trois à la Mameluc, komp. af balletmästare Laurent, musik af Morelli.
- » Tisd. ^{13/9} f. 10 ggn *En egendom till salu* samt f. 14 ggn *Den förmenten prinsen*. Till slut dansa Demoisellerne *Veltheim* Pas de trois à la Mameluc.
- » Torsd. ^{15/9} f. 3 ggn *Målaren och modellerne* samt f. 8 ggn *Egendomen vid landsvägen*.¹
- » Lörd. ^{17/9} Recett för Demoisellerne *Fredrika* och *Charlotta Veltheim*: f. 2 ggn *Der Kapellmeister aus Venedig* samt flg. Die Vereinigung der Grazien, lyr. pantomimballett med musik af Thræn.
- » Månd. ^{19/9} Prolog blandad med sång, af *J. P. Strömberg*; prologen slutar med ett *Tal* i anledning af Hans Maj:t Konungens, Hennes Maj:t Drottningens, H. K. H. Kronprinsens samt H. K. H. Arfprinsens Höga närvaro. Derefter f. 5 ggn *Högtiden* samt f. 6 ggn *Amelie* och *Montrose*.
- » Onsd. ^{21/9} flg. *Opera komiken* 1 a. med sång, musik af Della Maria, samt f. 7 ggn *De bägge Crispinerne*.
- » Torsd. ^{22/9} f. 4 ggn *Jocrisse* samt f. 4 ggn *Hopsmörjelsen*.
- » Fred. ^{23/9} f. 3 ggn *Michael Servantes* (!) *Porträtt* och f. 2 ggn *Krusenberg* och *Dummer Jöns*.
- » Lörd. ^{24/9} f. 3 ggn *Skyddsengeln*.
- » Sönd. ^{25/9} f. 2 ggn *Opera komiken* och f. 2 ggn *Kungen och kammarpågerna*.
- » Tisd. ^{27/9} f. 3 ggn *Desertören* samt f. 2 ggn *Tapezier Martin*. Till slut dansar Demoisellerne *Veltheim* en Pas de trois.²
- » Torsd. ^{29/9} Recett för Hr *Molin*: flg. *Soliman den Andre* eller *De tre Sullaninnorna*, kom. 3 a. blandad med sång; derefter *Roxelanes kröning*, divertissement med sång 1 a. hörande till pjesen, samt till slut *Qvinnorna* och *förtroendet*, kom. med sång 1 a.³
- » Fred. ^{30/9} flg. En fjerndels timmas tystnad, kom. med sång 1 a., musik af Struve, samt f. 8 ggn *Receptet*.⁴
- » Sönd. ^{2/10} f. 10 ggn *Slottet Montenero*.
- » Tisd. ^{4/10} på begäran f. 2 ggn *En fjerndels timmas tystnad* samt f. 2 ggn *Arlequin, kejsare i Månen*.
- » Torsd. ^{6/10} Af *Roeppke* och *Veltheim*: *Der Graf von Burgund*, kom. 1 a. af Kotzebue, samt f. 3 ggn *Der Tapezier Martin*. Till slut flg. *Cupido* eller *Trädgårdspigorna*, kom. pantomimballett, musik af Schneider.
- » Fred. ^{7/10} f. 3 ggn *Eleonora Rosalba*.

¹ Enligt affischen; i tidningarne hade annonserats: recett för Hr *Molin*: flg. *Soliman den andre* samt *Qvinnorna* och *förtroendet*.

² I annonsen säges: »Tapezier Martin gifves för första gången». Onsdagen den ^{28/9} gifvo fru och Demoisellerne *Veltheim* samt Hr *Roeppke* i Bloms sal en vokal- och instrumentalkonsert.

³ Recetten var annonserad till Torsd. ^{15/9} men uppsköts.

⁴ Den senare enligt affischen; annonsen har i stället »*Arlequin, kejsare i månen*».

- 1814 Sönd. $\frac{9}{10}$ *Finkel* eller *Det underjordiska bränneriet*, kom. med sång 3 a., samt *Bergsbyboarne*, kom. 2 a. med sång.
- » Tisd. $\frac{11}{10}$ f. 4 ggn *Målaren och Modellerne* samt f. 3 ggn *De bägge tankspridde*.¹
- » Fred. $\frac{14}{10}$ f. 2 ggn *Soliman den andre* samt f. 2 ggn *Roxelanes kröning*.
- » Sönd. $\frac{16}{10}$ f. 6 ggn *Johanna af Montfaucon*.
- » Tisd. $\frac{18}{10}$ f. 5 ggn *Spelaren*.
- » Fred. $\frac{21}{10}$ *Abbé de l'Epée* eller *Den döfve och dumbe*.
- » Sönd. $\frac{23}{10}$ f. 3 ggn *En fjerndels timmas tystnad* samt f. 2 ggn *Bergsbyboarne*.
- » Tisd. $\frac{25}{10}$ f. 4 ggn *Bostons fästning*.
- » Fred. $\frac{28}{10}$ *Helmfeldt* eller *Den återfundne sonen*, hist. skåd. 5 a.
- » Sönd. $\frac{30}{10}$ f. 3 ggn *Jeppe på Berget* samt f. 3 ggn *Opera komiken*.
- » Tisd. $\frac{1}{11}$ f. 5 ggn *Korsfararne*.
- » Fred. $\frac{4}{11}$ på begäran f. 6 ggn *De bägge arrestanterne*, kom. med sång 1 a., samt f. 4 ggn *En fjerndels timmas tystnad*.
- » Sönd. $\frac{6}{11}$ f. 2 ggn *Helmfeldt* samt f. 15 ggn *Den förmente prinsen*.
- » Tisd. $\frac{8}{11}$ f. 11 ggn *Slottet Montenero*.²
- » Fred. $\frac{11}{11}$ f. 3 ggn *Komedien inpromtu* samt fig. Kalifen i Bagdad.
- » Lörd. $\frac{12}{11}$ Recett för *Demoiselle H. C. Cederberg*: fig. Jean de Calais, hist. skåd. 3 a., samt f. 9 ggn *En egendom vid landsvägen*.³
- » Sönd. $\frac{13}{11}$ f. 3 ggn *Grefven af Castelli* samt f. 4 ggn *Desertören*.
- » Tisd. $\frac{15}{11}$ f. 11 ggn *En egendom till salu* samt fig. Der Schulmeister in Boxdorf oder Die Philosophische ABC-Schule, ny kom. sångpjes af Kammarrådet Falck, musik af Cimarosa, Himmel och Weigel.
- » Fred. $\frac{18}{11}$ f. 4 ggn *Röfvarbandet* samt f. 3 ggn *Modhandlaren*.
- » Sönd. $\frac{20}{11}$ fig. *Den fruktansvärda domstolen eller Andra delen af Röfvarbandet*, skåd. 5 a. af Martellière.
- » Månd. $\frac{21}{11}$ f. 5 ggn *Jocrisse* samt f. 3 ggn *Bergsbyboarne*.
- » Tisd. $\frac{22}{11}$ f. 4 ggn *Eremiten* samt fig. på tyska *Der Schauspieler wider willen*, lust. 1 a. af Kotzebue.
- » Onsd. $\frac{23}{11}$ Recett för *Bonn: Claudine* eller *Skoputsaren*, kom. med sång 1 a., samt f. 2 ggn *Kalifen i Bagdad*.
- » Fred. $\frac{25}{11}$ f. 2 ggn *Jean de Calais*.
- » Sönd. $\frac{27}{11}$ *Evelina* eller *Han blandar sig i allt*, kom. 4 a., samt f. 3 ggn *Krusenberg och Dummer Jöns*.
- » Månd. $\frac{28}{11}$ f. 2 ggn *Den fruktansvärda domstolen*.
- » Tisd. $\frac{29}{11}$ f. 5 ggn *Eremiten* samt f. 2 ggn *Schauspieler wider willen*.
- » Onsd. $\frac{30}{11}$ Recett för fru *Wendlou* och hennes dotter lilla *Henriette: Tillfället gör tjufven*, lyr. kom. 2 a. med dans; derefter *Eldprovet*, lust. 1 a., och till slut *Det förlorade barnet*, skåd. 1 a.
- » Fred. $\frac{2}{12}$ på begäran f. 2 ggn *Evelina* samt f. 2 ggn *Claudine*.
- » Sönd. $\frac{4}{12}$ f. 7 ggn *Johanna af Montfaucon*.

¹ Enligt affischen; »i anseende till mellankomne hinder uppföras dessa piecer i stället för den i tidningarne annonserade» (*Abbé de l'Epée*).

² »Kalifen i Bagdad» var annonserad men utbyttes.

³ I *Götheborgs Nyheter* $\frac{5}{11}$ annonseras recetten till Torsdagen den $\frac{10}{11}$, men detta ändrades i numret för den $\frac{12}{11}$.

- 1814 Månd. 5/12 Recett för Hr F. Roepcke: f. 3 ggn *General Eldhjelm* samt f. 2 ggn *Der Schulmeister in Boxdorf*; till slut »Ein musicalisches Quodlibet» med Begleitung der Guitarre.
- » Tisd. 6/12 f. 5 ggn *En fjerndels timmas tystnad*, f. 2 ggn *Eldprofvet* samt f. 4 ggn *Den stumme*.
- » Fred. 9/12 I anseende till sjukdomstillfälle gifves i stället för den annonserade pjesen: f. 4 ggn *Schackmaskinen* samt f. 8 ggn *De bägge Crispinerne*.
- » Sönd. 11/12 f. 2 ggn *Konstmakaren den förste*, kom. 3 a., samt ffg. *Falkarne* eller *Den olyckliga släkten*, lust. 1 a.
- » Månd. 12/12 Recett för Hr A. Lambert: *Den okände sonen*, dram 5 a. af Kotzebue, samt en komisk *Pantomim* 1 a. af ballettmästare *Deland*.
- » Tisd. 13/12 *Den landsförviste* eller *Fattigdomen och den ädla stoltheten*, dram 3 a. af Kotzebue, samt f. 2 ggn *Qui pro quo*.
- » Fred. 16/12 ffg. *Barberaren i Sevilla* eller *Den fruktlösa vaksamheten*, kom. 4 a., samt f. 2 ggn *Falkarne*.
- » Månd. 19/12 *Sanningens belöning*, dram 5 a. af Kotzebue, öfvers. af Brooman.
- » Tisd. 20/12 f. 3 ggn *Falkarne* samt f. 3 ggn *Kalifen i Bagdad*.¹
- » Torsd. 22/12 f. 12 ggn *Stottet Montenero*.
- » Månd. 26/12 f. 3 ggn *Helmfelt* samt f. 5 ggn *Hopsmörjelsen*.
- » Tisd. 27/12 f. 2 ggn *Den okände sonen*.²
- » Fred. 30/12 f. 4 ggn *Helmfelt* samt *Tunnbindaren*, kom. 1 a. med sång.
- 1815 Månd. 2/1 f. 7 ggn *De bägge arrestanterne* samt f. 2 ggn *Finkel*.
- » Tisd. 3/1 *Björnarne* eller *Den förfallna krediten*, kom. 2 a. af Envallsson, samt f. 6 ggn *En fjerndels timmas tystnad*.
- » Lörd. 7/1 *Atalida och Hercid* eller *Skomakaren i Damas*, kom. 3 a.
- » Sönd. 8/1 *Susanna i Babylon*, hist. skåd. 5 a.
- » Tisd. 10/1 f. 3 ggn *Jean de Calais*.
- » Fred. 13/1 f. 8 ggn *Johanna af Montfaucon*.
- » Sönd. 15/1 f. 3 ggn *Eldprofvet* samt f. 2 ggn *Tillfället gör tjuften*.
- » Tisd. 17/1 f. 5 ggn *Målaren och modellerne* samt f. 4 ggn *Kalifen i Bagdad*.
- » Fred. 20/1 f. 3 ggn *Claudine* samt f. 4 ggn *Falkarne*.
- » Sönd. 22/1 f. 2 ggn *Tunnbindaren* samt f. 5 ggn *Desertören*; till slut f. 16 ggn *Den förmente prinsen*.
- » Tisd. 24/1 *Åktenskapskärleken* eller *De svartsjuka makarne*, kom. 4 a. af Kotzebue.
- » Lörd. 28/1 På konungens och kronprinsens namnsdag en *Prolog* i anledning af Sveriges och Norges förenig kallad *Föreningen* eller *Fredsfesten*, blandad med sång, samt deretter f. 5 ggn *Helmfelt*.
- » Sönd. 29/1 f. 6 ggn *Eremiten* samt f. 6 ggn *Hopsmörjelsen*.
- » Tisd. 31/1 f. 3 ggn *Äfventyret i klocktornet*.

¹ »Skomakaren i Damas» var annonserad men utbyttes mot »Falkarne».

² Detta enligt affischen; annonserna upptogo deremot »Jean de Calais» och »Den förmente prinsen».

- 1815 Fred. $\frac{3}{2}$ f. 5 ggn *Kalifen i Bagdad* samt ff. *Den blinde älskaren*, kom. 2 a.¹
- » Sönd. $\frac{5}{2}$ f. 2 ggn *Föreningen* samt f. 3 ggn *Kanonikus i Majland* och till slut f. 9 ggn *De bägge Crispinerne*.
- » Tisd. $\frac{7}{2}$ f. 4 ggn *Grefven af Castelli* samt f. 2 ggn *Hemligheten*.
- » Onsd. $\frac{8}{2}$ Recett för Hr *Wendlou: De okände eller Werldsfråg* och *äng*, dram 5 a.²
- » Fred. $\frac{10}{2}$ f. 6 ggn *Målaren och modellerne* samt f. 7 ggn *En fjerndels timmas tystnad*.
- » Sönd. $\frac{12}{2}$ f. 4 ggn *Kanonikus i Majland*, f. 4 ggn *Eldprofvet* samt f. 3 ggn *Tunnbindaren*.
- » Tisd. $\frac{14}{2}$ f. 2 ggn *Susanna i Babylon*.
- » Onsd. $\frac{15}{2}$ Recett för Hr *P. N. Ljungdahl: List öfver list* eller *Uppenbar fejd*, kom. 3 a., samt *Misstaget* eller *Den gamla fröken*, kom. 1 a.
- » Fred. $\frac{17}{2}$ f. 9 ggn *Johanna af Montfaucon*.
- » Sönd. $\frac{19}{2}$ f. 4 ggn *Prins Tekeli*.
- » Tisd. $\frac{21}{2}$ ff. *Två herrars dräng*, kom. 3 a., samt f. 10 ggn *Egendomen vid landsvägen*.
- » Torsd. $\frac{23}{2}$ Recett för fru *Edvall: Korsikanerne*, skåd. 5 a., samt *Kapten Puff*.³
- » Fred. $\frac{24}{2}$ f. 2 ggn *List öfver list* samt f. 2 ggn *Det förlorade barnet*.
- » Tisd. $\frac{28}{2}$ ff. *Camillo* eller *Den förföljda oskulden*, dram 5 a., samt ff. *Enklingen* eller *Allt har en öfvergång*, proverbe dram 1 a.
- » Torsd. $\frac{2}{3}$ Recett för Hr *Molin: f. 13 ggn Slottet Montenero* samt ff. *Den landtliga festen*, divertissement 1 a. med sång.
- » Fred. $\frac{3}{3}$ f. 4 ggn *Jean de Calais*, skåd. 3 a., samt f. 2 ggn *Två herrars dräng*, lust. 2 a.
- » Sönd. $\frac{5}{3}$ ff. *Cora* eller *Solens prestinna*, dram 5 a. af Kotzebue.
- » Tisd. $\frac{7}{3}$ på begäran f. 2 ggn *De okände* samt f. 3 ggn *Föreningen*.
- » Fred. $\frac{10}{3}$ f. 2 ggn *Cora*.
- » Tisd. $\frac{14}{3}$ f. 8 ggn *De bägge arrestanterne*, f. 6 ggn *Kalifen i Bagdad* samt f. 2 ggn *Den landtliga festen*.
- » Torsd. $\frac{16}{3}$ Recett för *F. J. Widerberg: ff. Fale Bure*, hist. skåd. 4 a. af Thure Wennberg.
- » Fred. $\frac{17}{3}$ ff. *Epigrammet*, kom. 4 a. af Kotzebue.
- » Sönd. $\frac{19}{3}$ f. 6 ggn *Korsfararne*.
- » Månd. $\frac{27}{3}$ ff. *Menskligheten winner processen*, kom. 5 a.
- » Tisd. $\frac{28}{3}$ ff. *Brandskattningen*, kom. 1 a., f. 8 ggn *En fjerndels timmas tystnad* samt f. 2 ggn *Enklingen*.
- » Fred. $\frac{31}{3}$ f. 2 ggn *Menskligheten winner processen*.
- » Sönd. $\frac{2}{4}$ f. 2 ggn *Brandskattningen* samt f. 6 ggn *Jocrisse* och f. 7 ggn *Hopsmörjelsen*.
- » Tisd. $\frac{4}{4}$ f. 7 ggn *Den tyska baron*.

¹ I *Götheborgs Tidningar* $\frac{2}{2}$ annonseras *Den blinde älskaren* samt *Operetten*, kom. 1 a., och *Kanonikus i Majland* men programmet ändrades $\frac{3}{2}$.

² Var i *Götheborgs Nyheter* annonserad till $\frac{1}{2}$.

³ Enligt affischen; recetten var annonserad till dagen förut, den $\frac{22}{2}$, men uppsköts.

- 1815 Fred. 7/4 f. 2 ggn *Fale Bure*.
 » Sönd. 9/4 f. 4 ggn *Pageintrigerna*.
 » Tisd. 11/4 f. 2 ggn *Camilla*.
 » Fred. 14/4 f. 5 ggn *Pageintrigerna*.
 » Månd. 17/4 f. 3 ggn *Menskligheten vinner processen*.
 » Tisd. 18/4 f. 3 ggn *Cora*.
 » Onsd. 19/4 Recett för fru *Laurent*: ff. *Spanjorerna i Peru* eller *Rollas död*, skåd. 5 a. af *Kotzebue*.
 » Torsd. 20/4 f. 4 ggn *Jeppe Nilsson på Berget* samt f. 3 ggn *Brandskattningen*.
 » Fred. 21/4 f. 3 ggn *Den okände sonen*.¹
 » Sönd. 23/4 f. 2 ggn *Spanjorerna i Peru*.
 » Tisd. 25/4 f. 10 ggn *Johanna af Montfaucon*.
 » Torsd. 27/4 Recett för mamsell *Henriette S. Widerberg*: ff. *Celina* eller *Det hemlighetsfulla barnet*, skåd. 3 a. af *Kotzebue*, samt f. 7 ggn *Kalifen i Bagdad*.
 » Fred. 28/4 f. 2 ggn *Abbé de l'Épée* samt f. 5 ggn *Eldprofvet*.
 » » 5/5 f. 14 ggn *Slottet Montenero*.
 » Tisd. 9/5 ff. *Savoyardgossarne*, skåd. 1 a., musik af *D'Alayrac*, samt f. 2 ggn *Björnarne*.²
 » Fred. 12/5 f. 3 ggn *Konungen i Preussen* och *Kammarpagerne* samt f. 3 ggn *Två herrars dräng*.
 » Tisd. 16/5 f. 7 ggn *Målaren och modellerna* samt f. 11 ggn *En egendom vid landsvägen*.
 » Fred. 19/5 ff. *Herr de Chalumeaux*, fars 3 a. med sång, musik af *D'Alayrac*, samt f. 17 ggn *Den förmente prinsen*.
 » Tisd. 23/5 Recett för mamsell *J. E. Åberg*: f. 2 ggn *Herr de Chalumeaux* samt f. 8 ggn *Kalifen i Bagdad*.
 » Onsd. 24/5 f. 2 ggn *Savoyardgossarne* samt f. 12 ggn *En egendom till salu*.
 » Fred. 26/5 f. 3 ggn *Hemligheten*, f. 9 ggn *En fjerndels timmas tystnad* samt f. 3 ggn *Enklingen*.
 » Tisd. 30/5 Recett för Hr *J. A. Lambert*: ff. *Siri Brahe* och *Johan Gyllenstjerna*, skåd. 3 a. af *Gustaf III*, samt f. 5 ggn *Falkarne*.
 » Fred. 16/6 f. 2 ggn *Siri Brahe* och *Johan Gyllenstjerna* samt f. 6 ggn *Falkarne*.
 » Tisd. 20/6 Recett för Hr *Carl Hertz*: f. 15 ggn *Slottet Montenero*.
 » Torsd. 22/6 ff. *Lika foglar leka bäst*, lust. 2 a., samt f. 3 ggn *Herr de Chalumeaux*.
 » Onsd. 28/6 ff. *Den lille matrosen*, kom. 1 a. med sång, samt f. 4 ggn *De tankspridde*, kom. 1 a.
 » Sönd. 2/7 f. 5 ggn *Jeppe på Berget* samt f. 2 ggn *Den lille matrosen*.
 » Tisd. 4/7 f. 2 ggn *Lycksökaren* samt f. 4 ggn *Operakomiken*.
 » Torsd. 6/7 f. 3 ggn *Den lille matrosen* samt f. 4 ggn *Två herrars dräng*.
 » Sönd. 9/7 f. 7 ggn *Jocrisse* samt f. 2 ggn *Qvinnorna och förtroendet*.

¹ Enligt affischen; annonsen upptog deremot »Spanjorerna i Peru».

² Enligt annonsen och äfven affischen, men på den senare är »Tisdagen den 9 Maj» öfverstruket med bläck, och i stället insatt Onsdagen den 10 Maj.

- 1815 Tisd. ^{11/7} f. 3 ggn *Den ondsinta hustrun*, f. 10 ggn *En fjerdels timmas tystnad* samt ff. Nu spela alla med! fars med kupletter och kör.
- » Fred. ^{14/7} f. 7 ggn *Korsfararne* samt f. 4 ggn *Claudine*.
- » Sönd. ^{16/7} f. 3 ggn *Finkel* samt f. 18 ggn *Den förmente prinsen*.
- » Tisd. ^{18/7} ff. Högmodet eller Den falska stoltheten, dramat. familjemålning 4 a., orig. af ett Svenskt Fruntimmer.
- » Fred. ^{21/7} f. 13 ggn *En egendom till salu* samt f. 3 ggn *Den landtliga festen*.
- » Fred. ^{28/7} ff. *Azemia* eller *Wildarne*, skåd. 3 a. med sång, musik af D'Alayrac.
- » Fred. ^{4/8} f. 2 ggn *Azemia*.
- » Sönd. ^{6/8} f. 3 ggn *Bildthuggaren* samt f. 4 ggn *Hemligheten*.
- » Tisd. ^{8/8} f. 11 ggn *Johanna af Montfaucon*.
- » Onsd. ^{9/8} f. 8 ggn *Jocrisse*, f. 8 ggn *Hopsmörjelsen* samt f. 10 ggn *Crispinerne*.
- » Torsd. ^{10/8} f. 8 ggn *Målaren och modellerne* samt f. 5 ggn *De tankspridde*.
- » Lörd. ^{12/8} f. 4 ggn *Cora*.
- » Sönd. ^{13/8} f. 3 ggn *Spanjorerne i Peru*.
- » Månd. ^{14/8} f. 4 ggn *Herr de Chalumeaux* samt f. 19 ggn *Den förmente prinsen*.
- » Tisd. ^{15/8} Trupprecett: f. 9 ggn *Kalifen i Bagdad* samt f. 9 ggn *De bägge arresterne*.
- » Torsd. ^{17/8} f. 3 ggn *Azemia*.
- » Fred. ^{18/8} f. 8 ggn *Korsfararne*.
- » Sönd. ^{20/8} f. 16 ggn *Slottet Montenero*. »Detta är sista spektaklet före truppens afresa till Uddevalla».

* * *

Det är fullt betecknande, att det var med ett nytt arbete af Kotzebue, teatern öppnades, och fortsättningen visade att denne författare allt jemnt var den, som beherskade scenen och publiken; det kan vara nog att såsom bevis härför nämna, att man under säsongen in alles uppförde 30 arbeten af Kotzebue, hvilka gåfvos sammanlagdt 108 gånger!

Det nya stycket var 5 akts farsen *Den tyska baron* eller *Nöd utan bekymmer och bekymmer utan nöd*, fritt öfversatt af Altén. Handlingen är i korthet följande:

Den rike köpmannen *Bebefrost* (Dahlforss) har, från det att en förlust bragt honom nära undergången, räddats af en oegennyttig person, samt sedermera haft lycka i sina företag, och penningarne hopas hos honom i den grad, att han numera har anledning klaga öfver svårigheterna att använda dem — han har sålunda fått »bekymmer utan nöd». Ej minst oroas han af tanken på alla skälmar och bedragare, hvilket vållar att

han använder ihåliga träd i parken såsom kassakistor, och nedstoppar äfven nu i ett dylikt en större penningssumma, som nyss kommit honom till handa.

Detta hans förehaftande iakttages af tvenne fattiga vandrare, *Waktel* (Smedberg) och *Lärka* (Widerberg); den förre vill bemäktiga sig skatten, men återhålls af *Lärka*, som anser att de ej böra röra penningar, som icke äro deras. Så anmäla de sig hos *Bebefrost* för att söka erhålla arbete eller sysselsättning, men vägras detta. *Lärka* nämner då att han är clairvoyant och kan med tillhjälp af sin käpp upptäcka förborgade skatter; *Bebefrost* blir nyfiken och vill göra ett försök. Det blir naturligtvis icke svårt att upptäcka penningarne, hvarefter *Lärka* omtalar hur han och hans kamrat sett köpmannen nedlägga dem i trädets inre. *Bebefrost* blir röd öfver sådan ärlighet och inbjuder honom till sitt hus.

Här blir han intagen af yärdens brorsdotter *Heloisa* (*Henriette* Widerberg), medan *Waktel* med framgång kurtiserar hennes sällskapsdam *Paulina* (m:ll *Cederberg*). *Heloisa* är emellertid med löfte till sin döda mor bunden genom trolofning med riksfriherren till *Windendorf* och *Eulenburg Magnus Holofernes von Wind* (*Molin*), styckets genomkomiske *Don Quixotte*, som ständigt vid sin sida har sin mentor, magister *Grimaldus* (*Ljungdahl*). *Von Wind* är lika dum och högmodig som okunnig, och det är det senare *Grimaldus* skall afhjelpa, men som han dertill är utfattig, hvilket likväl icke bekommer honom det ringaste, då han bär sin »nöd utan bekymmer», är det nödvändigt att han gifter sig rikt. Detta påyrkas ock på det ifrigaste, i hemlighet, af *Grimaldus* och dennes hustru, fru *Linse* (fru *Wendlou*), von *Winds* hushållerska, hvilket par grundligt plundra honom efter bästa förmåga, och ej hafva något emot att fortsätta rörelsen under lyckligare förhållanden än nu, då allt är slut, och man så småningom ätit upp innehållet i både ladugård och visthus.

Heloisa lär sig älska *Waktel*, men anser sig icke kunna bryta förbindelsen med von *Wind*, något som dock åstadkommes medelst en något äfventyrlig intrig af *Paulina* och *Waktel*, och allt slutas tillfredsställande utom för riksfriherren.

Stycket innehåller många rätt roliga scener, ej minst deribland uppträdandet af de tre gamla grälsjuka tanterna *Eusebia* (m:ll *Dytz*), *Getrud* (*Inga Åberg*) och *Rebecka* (fru *Edvall*), samt slutscenen, der baronen upptäcker hur grymt han dragits vid näsan af alla.

Ett stycke, som, ehuru speladt många gånger förut, likväl först nu torde kommit till sin fulla rätt, var *Pigault-Lebruns* nätta enaktskomedi *Den lille matrosen*, med musik af *Gaveaux*.

Man införes här hos den rike bonden *Thomas*, som har sin gård nära hafstrand, der han bor med sin hustru och deras båda unga döttrar *Lise* och *Annette*. *Lise* skall i dag gifta sig med *Basil*, och man reder till för festligheterna, derunder den yngre system *Annette* låter den äldre förstå att hon icke skulle ha något emot att följa dennas exempel, blott hon funne den rätte. Man har dukat i en löfsal bredvid byggnaden, och är i begrepp att

börja frukosten, då det hastigt mulnar. Åskan höres mullra, innan kort är det full storm, och detta, jemte brakets af åskknallarne samt det börjande regnet, tvingar alla att fly inom hus.

Midt under det värsta ovädet ser åskådaren vid skenet af blixtarne »den lille matrosen» *Adolf* simmande i böljorna; om en stund landar han, blir varse löfsalen med det dukade bordet och kastar sig öfver anrättningarne med en uthungrads hela ifver. Under denna angenäma sysselsättning öfverraskas han, sedan ovädet gått öfver, af den från byggnaden kommande *Annette* som utbrister:

»Hvad gör Ni der, min gunsti herre?»

Adolf (med full mun)

»Jag äter frukost.»

Annette

»Hvem har bjudit Er?»

Adolf (ätande)

»En rasande aptit.»

Annette

»Ett lustigt skäl.»

Adolf

»Jag känner inte något bättre.»

Annette

»Hvarifrån kommer Ni?»

Adolf (ätande)

»Ur hafvet.»

Annette

»Hvart tar Ni vägen?»

Adolf (alltjemt ätande)

»Jag tar ingen väg, jag blir kvar.»

Han berättar derefter att han är son till kapten *Sabord*, som kommenderat kaparbriggen *Svalan*, hvilken emellertid gjort skeppsbrott, och hur samtalet mellan de unga tu utvecklar sig, börja de finna ställningen särdeles trefflig, och när *Annette* på en stund aflägsnar sig, kan *Adolf* icke underlåta att känna det han finner henne mycket intagande, och tycker att skeppsbrottet just kom i rätt stund och framför allt på rätt ställe af kusten. Sorglös sjunger han:

Svårare seglats man aldrig finner
 Än den som sker på lyckans haf;
 Mången stor poltron der hamnen hinner,
 Mången bra karl går der i qvaf.
 Fåfångt mot det hafveri der händer
 All din manöver gör försök;
 Nej, sätt dig ner tills vind' sig vänder,
 Stoppa din pipa, tänd och rök.

* * *

Möter på din kurs du någon flicka,
 Munter och liflig, öm och varm,
 Firas genast pipan i din ficka.
 Och dig förtöj vid flickans barm:
 Blir hon elak ankargrund din maka,
 Sorgerna ej ändå förök,
 Hala din pipa då tillbaka,
 Stoppa på nytt och tänd och rök.

Alla de andra komma nu till, intagas af medlidande med den skeppsbrutne, men muntre och glade matrosen, samt erbjuda denne att stanna qvar hos dem för alltid. Häremot har Adolf icke något att invända. Emellertid går Bazil att se efter om inga fler räddats undan skeppsbrottet, och återkommer med den buttre, svärjande kapten Sabord, som icke alls är trakterad öfver att vara helbregda på land, då hans präktiga fartyg gått under:

Bazil

»Men, om Ni hade drunknat?»

Sabord

»Ah, hvilken fan's olycka ha' det väl varit? Måste man inte sluta genom den sjukdomen, eller en annan? Hafvet kan vara lika godt som apoteket, stor sak.»

Emellertid blir han belåten när han erfar, att sonen är vid lif, och vill nu begifva sig af till närmaste hamn för att utrusta ett nytt fartyg. Detta tilltalar för ingen del sonen, och ej heller de öfriga, hvilka enträget bedja honom stanna, då Sabord slutligen förargad utbrister:

»Att be mig så, säg är det skäl?
 Jag blir väl galen här i huset;
 D'ä fan till folk att mena väl
 Till fanders med det myckna kruset!»

men hur det är måste han följa med in i stugan. Detta tillfälle begagna Adolf och Annette att komma på det klara med hvar-andras känslor, och när derefter Sabord vill göra allvar af resan, förklarar sonen bestämdt att han icke följer med, emedan han älskar Annette. Sabord vill ej höra talas om dylika barnsligheter, hvilka skulle stänga sonens väg till samma ryktbarhet som en Jean Bart eller andra ryktbara kapare. Då griper fader Thomas in, låtsar otålighet öfver att finna Sabord ännu qvar och beklagar sig öfver Adolf som pratar kärlek med dottern, samt förklarar att han icke ämnar kasta henne i armarne på den förstkommande.

Detta retar Sabord, hvilken icke är van att blifva bemött på detta sätt, och han lockas allt jemnt vidare in på motståndet, tills Thomas slutligen öppnar en annan utsigt åt sin blifvande mågs far: att i egen stuga vid hafvet lefva sina återstående dagar, omgifven af människor som älska och ära honom. På detta sätt ändras allt till det bästa.

Det hela är en nätt och älskvärd familjeinteriör med god karakteristik, och *Adolf*, den unge lefnadsfriske och

tilltagsne matrosen, var en af *Inga Åbergs* främsta roller. Hans älskade, den intagande *Annette*, spelades af fru *Laurant*; kapten *Sabord*, mannen med det grofva yttre upp-trädandet, men med det goda hjertat, af *Lambert*; *Elise* af *Henriette Widerberg*, hennes fästman *Bazil* af *Fredrik Julius Widerberg*; samt fader *Thomas* och dennes hustru af *Bonn* och fru *Edvall*.

Med tillgång till dylika röster och förmågor som *Inga Åberg* och *Henriette Widerberg*, samt i öfrigt fruarne *Edvall* och *Lambert* och aktörerne *Bonn*, *Molin* och *Ljungdahl*, var det i öfrigt naturligt, att den lyriska delen af repertoaren skulle blifva ganska rikt tillgodosedd. Så uppsattes *Den förmente prinsen*, komedi med sång i en akt af *Bäuerle*, öfversatt af *Nordfors* och med musik af *Wenzel Müller*, med det lyckliga resultat att den gick icke mindre än 19 gånger under spelterminen.

»Lugnet i den lilla byn har störts af en trupp soldater, som marchera derigenom, och den politiserande skräddarmästaren *Nadel* vådrar märkliga tilldragelser. Han kastar sax och näl samt skyndar ut för att uppsnappa nyheter, tätt i hälarne följd af sin hustru, mor *Sabina*, som håller den eldiga politikussen i rocken. Mycket riktigt påträffas snart en blesserad soldat, korporal *Brummer*, som bestyrker antagandet att en strid är förestående, och detta är nog för att *Nadel* skall, till hustruns förtviflan, smyga sig bort i all hemlighet för att inhemta närmare besked.

Korporalen söker lugna henne genom att utmåla en bataljs alla favor, men detta medel verkar besynnerligt nog icke på det afsedda sättet, utan gumman skyndar förskräckt till hemmet. Nu inkommer en ung flicka, *Johanna*, och till henne öfverlemnar korporalen ett bref från hennes *Josef*, mäster *Nadels* son, som rymt från föräldrarne och gifvit sig in i arméen. Han har nu återkommit till byn, men vill, innan han yppar sig, förklädd till student besöka de gamle och utforska dem, för att höra om de förlåtit honom.

Mäster *Nadel*, som återkommit hem, slår sig ned på bordet, samt öppnar det bref han nyss erhållit från sin korrespondent i staden, och hvori denne bland annat omtalar att *Prins Ferdinand* roar sig med att förklädd vandra omkring i landet. I det samma knacker det på dörren och *Josef* inträder, anhållande att som en fattig student blifva mottagen. *Nadel* betraktar honom, fortsätter att läsa brefvet, tager hastigt af sig hatten, skjuter tvenne stolar hastigt tillsammans midt på golfvet, under det han med de djupaste bugningar ber studenten sitta ned, och när *Sabina* frågar hvad detta är för ett spektakel med en landstrykare, skyndar *Nadel* bedja henne tiga, hviskande att det är *Hans Durchlaucht*, landets uppgående sol, den allernädigste prinsen.

Korporal *Brummer* kommer likväl in och skingrar denna villa, under förklaring att »den förmente prinsen» måste lemna rum för den verkliga, som just nu tågar in i staden, samt att

studenten är för dem mycket mer, deras egen arfprins. Det blir nu stor glädje, och de gamle gifva sin välsignelse åt Josef och hans älskade.»

Det är Nadel som uppbär det lilla stycket, och det var Lars Hjortsberg som i denna roll gaf en dråplig bild af en politisk kannstöpare; rollen utfördes här af *Molin* medan fru *Edvall* spelade Sabina, *Ljungdahl* Josef, *Inga Åberg* älskarinna och *Bonn* korporal Brummer.

Fig. 15. Nadel i »Den förmente prinsen».

Vidare hade inöfvats operetterne *En egendom till salu* af Duval, med musik af Dalayrac; *En fjerdedels timmas tystnad* af Guillet, med musik af J. B. Struwe, — båda dessa öfversatta af Nordfors, samt *Herr Des Chalumeaux* af Creuzé de Lesser (M. Deschalumeaux, ou la Soirée de Carnaval), hvartill musiken komponerats af Gaveaux. Alla tre spelades med mycket framgång.

Främst af allt nytt på den lyriska afdelningen måste dock sättas *Slottet Montenero*, dram med sång i 3 akter af F. B. Hoffman (Leon, ou le Château de Montenero), öfversatt af J. D. Valerius och med musik af Dalayrac, samt *Califen i Bagdad*, komedi med sång i 1 akt af Saint Just och med musik af Boieldieu — tvenne arbeten som tillhöra det förträffligaste hvad dessa båda kompositörer någonsin diktat, och af hvilka arbeten särskildt Califen i Bagdad gifvits ganska långt ned i tiden, i det att den gick öfver Ladugårdslandsteaterns scen ännu den 25 Jan. 1863, och måhända på andra ställen uppfördes ännu senare.

Det var belgaren André Ernest Modeste Grétry, som förmedlade den italienska smaken, hvilken ej frågade efter det dramatiska elementet utan i främsta rummet fordrade sång, med den franska, som åsyftade dramatiskt lif och ansåg att sångens ändamål vore att ge ökad intresse åt detta. Hans första arbeten voro vaudeviller, men dessa adlades sedermera till något högre, till mellanlänkar mellan vaudevillen och opera comique, eller till hvad man nu kallar operett.

Snart efterföljdes Grétry på den nyinslagna vägen af sådana förmågor som Monsigny, Philidor, Duny, Méhul, D'Alayrac och Boieldieu m. fl., och denna konstart vann äfven snart insteg i Sverige. Man fann sig här tilltalad af det ridderliga, raska, frimodiga, men äfven af det vedomiga och djupa, en smakriktning hvarom våra folkvisor bära vittne. Det var sålunda naturligt att verk sådana som de nyss anförda skulle blifva i hög grad gunstlingar hos allmänheten, som fann sig så lifligt tilltalad af musiken till Kalifen, och som måste erkänna att en skiljsmessa svårigen kan målas mera ömt än i a-moll duetten i »*Slottet Montenero*».¹

¹ Rollbesättningen i *Califen i Bagdad* var följande:

Ismael, Kalif i Bagdad.....	Hr Widerberg
Lemaina.....	Fru Edvall
Zelinda.....	M:ll Henriette Widerberg
Fatme.....	Fru Laurent
Jemaldin.....	Hr Smedberg
En kadi.....	» Laurent
En hofman.....	» Ljungdahl

Vid representationen den ²³/₅ 1815 hade Inga Åberg öfvertagit Fatmes parti.

I *Slottet Montenero* spelades

Léon, herre till Montenero.....	af Hr Smedberg
Romouald, herre till Fondo.....	» » Ljungdahl

Under en så lång speltermin som denna är det gifvet, att repriserna skulle vara talrika, men framför allt kan man säga att de representerade en hel del af det bästa som under de gångna tiderna spelats. Hit hör sålunda Méhuls intagande »Målaren och modellerna»¹; vidare Philidors opera comique »Tunnbindaren», i hvilken Lambert uppträdde som fader tunnbindare, fru Laurent som Fanchette och Ljungdahl som Colin.

Vid uppförandet den 23 Maj 1814 af »Charlatanerna», bereddes åhörarne en missräkning, i det man uteslöt kupletterna, hvilket vållade missnöje, som gaf sig luft på följande sätt:²

» — — — Du har mycket rätt min vän! Spektakelstympning skall ske med mycken noggrannhet och mycken smak. *Charlatanerne* — det medgifva vi båda — är en god pjes. Också såg jag den sist väl för femtonde gången med lika nöje som alltid. De spelande kunde sina roller väl, och nästan alla gjorde sin sak ganska skickligt. Jag beredde mig allt hvad jag kunde för afsjundandet af de artiga kupletterna, som du vet ha alltid roat mig, och äro ett slags sens moral, som annars är mindre framstickande i pjesen. Jag väntade mig, med ett ord, kryddan på mitt nöje — då man till min stora bestörtning, lät ridån falla. Kunde de ej sjunga här? — frågade jag en ung herre i logen näst intill. — Jo, förträffligt, men min gunstig herre bör veta, att de våga inte sjunga dessa kupletter, af den orsak att man någon gång högst obetydligt bullrat öfver dem'.

Åh! ödmjuka tjenare! hade herrskapet haft den artigheten att på sin affisch i stället för sina bindmössor och livréer m. m. blott låtit sätta: 'I anseende till vissa omständigheter, som väl icke angå, men skrämma troppen, blifva kupletterna icke afsjungna,

Laura, hans dotter.....	» M:ll <i>Henriette Widerberg</i>
Ludvig di Gaeta, hennes älskare.....	» Hr <i>Widerberg</i>
Weneranda, hennes gouvernante.....	» Fru <i>Wendlou</i>
Ferando, Leons slottsfogde.....	» Hr <i>Bonn</i>
Longino, Ferandos dräng.....	» » <i>Wendlou</i>
Petrino, Romoualds trädgårdsmästare.....	» » <i>Molin</i>
En herde.....	» » <i>Falck</i>
» soldat.....	» » <i>Hertz</i>

Den ²/₁₀ 1814 hade *Lambert* öfvertagit Longinos parti, men den ⁵/₅ 1815 Léons.

¹ Cerberin, målare, Emelias förmyndare.....	Hr <i>Bonn</i>
Emelia.....	M:ll <i>Henriette Widerberg</i>
Stålsporre, husarofficer.....	Hr <i>Widerberg</i>
Räfklo hans betjent.....	» <i>Lambert</i>
Bryngel Krycka, färgrifvare hos Cerberin.....	» <i>Ljungdahl</i>
Pelle Jonsson Krycka, ung bonde.....	» <i>Laurent</i>
En husar.....	» <i>Smedberg</i>

² *Aftonbladet* ¹¹/₆ 1814.

så hade jag ännu haft min Riksdaler Banko kvar i min ficka. Ett sådant tillkännagifvande anser jag vara ren skyldighet, då man egenmäktigt behagar tillåta sig stympta någon god pjes! Jag bör tillägga, att det syntes som flera för afton gjort hvad jag velat göra, om jag som de känt saken förut, ty huset var i det närmaste tomt, hvilket här icke, som du tror, är följt af för täta eller mindre goda representationer, utan af någon annan orsak som verkar och gäller för afton.»

Af andra äldre arbeten återsåg man bland annat »Kronofogdarne eller Slotterölet»¹, »Figaros bröllop»², »Jeppe på berget»³, »Barberaren i Sevilla»⁴, »Tillfället gör tjuf-

¹ Med *Wendlou* som fader *Ambrosius*, *Falk* som Kronofogden *Polycarpus*, *Ljungdahl* som *Bryngel*, fru *Edvall* som *Wilhelm*, *Henriette Widerberg* som *Lovisa*, fru *Wendlou* som *Sigrid*, *Bonn* som *Klockaren Simon*, *Widerberg* som länsman *Malcus*.

² Grefve *Almaviva*..... Hr *Widerberg*
 Grefvinnan..... Fru *Edvall*
 Figaro..... Hr *Smedberg*
 Susanna..... M:ll *Cederberg*
 Doktor *Bartholo*..... Hr *Ljungdahl*
Marceline, hushållerska..... Fru *Wendlou*
Cherubin, page..... M:ll *Henriette Widerberg*
Bride Oison, domare..... Hr *Lambert*
Doublemain, notarie..... » *Molin*
Bazil, sångmästare..... » *Bonn*
Antoine, trädgårdsmästare..... » *Dahlfors*
Fanchette, hans dotter..... M:ll *Inga Åberg*
Grippe Soleil, herde..... » *Dyzt*
Pedrillo..... Hr *Laurent*

³ *Jeppe Nilsson*..... Hr *Bonn*
Nilla, hans hustru..... Fru *Edvall*
Baron Nilus..... Hr *Falck*, sedermera Hr *Laurent*
Domaren..... » *Dahlfors* » » *Molin*
En advokat..... » *Smedberg*
En »..... » *Ljungdahl*
fogden..... » *Widerberg*
dennes hustru..... M:ll *Åberg*
 2 doktorer..... Hr *Dahlfors* och *Ljungdahl*
Jacob skomakare..... Hr *Molin*, sedermera Hr *Lambert*
Sekreteraren..... M:ll *Cederberg*
Kammartjenaren..... Fru *Wendlou*
bonden Magnus..... Hr *Smedberg*
Anföaren för vekten..... » *Hertz*

⁴ Grefve *Almaviva*..... Hr *Bonn*
 Doktor *Bartholo*..... » *Lindqvist*
Rosina..... M:ll *Henriette Widerberg*
Don Bazile..... Hr *Bahrman*
Figaro..... » *Molin*
 2 drängar..... Hrr *Ljungdahl* o. *Hertz*
domaren..... Hr *Laurent*
notarien..... » *Wendlou*

ven»¹, »Bildhuggaren eller Den sällsynta hustrun»², »Arlequin, Kejsare i månen» — med m:ll *Cederberg* som kejsarinnan *Azemia*, *Hertz* som den skurkaktige öfverstepresten och *Molin* såsom *Arlequin* —; vidare »Opera Comiquen», »Finkel eller Det underjordiska bränneriet» — med *Lindqvist* som *Finkel*, *Lambert* som *Nasenblom*, fru *Wendlou* — *Elsa*, och fru *Laurent* — m:ll von *Danzig* —; »Savoyardgossarne» — der *Inga Åberg* spelade *Joset*, *Henriette Widerberg* *Michel* och *Widerberg* den faderlige *Herr de Verseuil*.

Nu spela alla med var en fars med kupletter och kör, antagligen författad af *Carl Henrik Smedberg*, i hvilken pjäs uppträdde en mängd figurer från de mera omtyckta lustspelen, såsom

En aktör.....	spelades af	Hr <i>Smedberg</i>
Hofrådet <i>Blyroth</i> i »Egendomen till salu»	»	<i>Bonn</i>
Grannfrun i »Egendomen vid landsvägen»	Fru	<i>Widerberg</i>
<i>Grimaldus</i> i »Tyska baron».....	Hr	<i>Ljungdahl</i>
Ena tanten i »»».....	M:ll	<i>Dytz</i>
Mäster <i>Nadel</i> i »Den förmente prinsen»	Hr	<i>Molin</i>
<i>Sabina</i> i »»».....	Fru	<i>Edvall</i>
Andra tanten i »Tyska baron».....	M:ll	<i>Bunthén</i>
<i>Jocrisse</i> i »Hopsmörjelsen».....	Hr	<i>Lambert</i>
<i>Ursule</i> i »»».....	Fru	<i>Wendlou</i>
<i>Crispin</i> i »Tvillingbröderne».....	Hr	<i>Widerberg</i>
<i>Florine</i> i »En fjerdedels timmes tystnad»	M:ll	<i>Widerberg</i>
<i>Pelle Jonsson Krycka</i> i »Målaren och modellerna».....	Hr	<i>Laurent</i>
<i>Alexandrine</i> »En fjerdedels timmes tystnad»	Fru	<i>Laurent</i>
<i>Lurheim</i> i »Äfventyret i Klocktornet».....	Hr	<i>Wendlou</i>
<i>Johanna</i> i »Förmente prinsen».....	M:ll	<i>Åberg</i>
<i>Savoyardflickan</i> i »Landtliga festen».....	Lilla	<i>Henriette Wendlou</i>
<i>Skjutsgossen</i> i »Tillfället gör tjufven».....	<i>Isak Cederberg</i>	
En sufflör.....	Hr	<i>Bahrman</i>

Vända vi oss nu till dramerna och sorgspelen, hafva vi främst att anteckna att *Schillers* mäktiga tragedi *Röfvarbandet* nu för första gången gick öfver scenen i *Göteborg*.

¹ Med fru *Edvall* som *Marjo*, fru *Laurent* — *Ingrid*, m:ll *Cederberg* — *Pelle*, *Lambert* — klockare *Lullius*, *Inga Åberg* — bruden, Hr *Lindqvist* — prostinnan, Hr *Laurent* — länsmanskan, och Hr *Roeppke* — marktschrejärn.

² Grefve *Erenfeldt*..... Hr *Lindqvist*
Hederman, bildhuggare..... » *Widerberg*
Sophie, hans hustru..... Fru *Edvall*
Stenskifva, bildhuggare..... Hr *Ljungdahl*
Winberg, musikus..... » *Lambert*
fru *Slammerström*..... Fru *Wendlou*

Detta egde rum den 20 Mars 1814, sedan stycket första gången spelats i Stockholm, på Nya komiska teatern, den 9 i samma månad¹. Man borde kunna föreställt sig en oerhörd framgång, men detta blef icke händelsen, ty hela antalet representationer under terminen uppgick ej till mer än fem.

Om upptagandet af detta skådespel lände teatern till heder, kan detta deremot icke sägas om Regnards *Spelaren*, ett stycke utan all betydelse. Hufvudpersonen är den lätt-sinnige *Alban*, som lefver uteslutande för att spela och bedraga sina fordringsegare, och som för att tillfredsställa den förra passionen offerar allt, till och med pantsätter det med juveler infattade porträtt, han nyss fått af sin älskade *Lucile*, det vill säga af *Lucile* som älskar honom, ty hon har för honom blott andra rummet, om hon ens har något.

Det heter i det tryckta exemplaret att pjesen är »öfversatt med de ändringar som scenens flyttning till Stockholm gjort nödiga»; huru som helst har öfversättaren, P. Rudin, endast mycket ofullkomligt lyckats, och särskildt är versen bedröflig.

Det var nu riddareskådespelens gyllene tid. Innehållet var egentligen en bisak som ersattes med stora ord, sentimentala fraser och scener, vidunderliga bedrifter af hjeltar utan fruktan och tadel; lysande harnesk och vajande plymer fullbordade eröfringen af åskådarne.

De la Gardies dram i 4 akter *Fale Bure*, som nu gafs för första gången i Göteborg, är ett dylikt tråkigt uppkok på en historisk tilldragelse, och var för öfrigt redan en gammal nyhet, då den så tidigt som 1795 gafs på Arsenalsteatern.

¹ Rollerna voro sålunda besatta:

Maximilian von Moor, mark- grefve	Hr Wendlou, d. 18/11	Hr Laurent
Carl von Moor	Hr Widerberg	
Frans von Moor	» Ljungdahl	
Amalia Edelreich	m:ll Cederberg	
Kosinsky	Hr Smedberg, d. 22/4	fru Wendlou
Schweitzer }	» Lindqvist	» » Hr Smedberg
Grim }	» Hertz	
Roller } röfvare	» Dahlforss	
Razman }	» Bonn	
Spiegelberg }	» Falck	
Herman, Frans förtrogne	» Molin	
Bertrand	» Rydberg	

Bättre var då att återupptaga en del äldre saker, sådana som »Johanna af Montfaucon»¹, »Korsfararne»², m. fl.

Tiden för representationernas början var i allmänhet kl. $\frac{1}{2}$ 7, men man finner äfven kl. 6 och till och med någon gång kl. 5 e. m.

Biljettpriserna 1814 voro i banko mot året förut, eller för första och andra radens loger samt amfiteatern 1 rdr, parter 24 skill. second 16 och galleri 12 skill.

För öfrigt roade man sig redan nu med att göra opposition mot publikens sätt att midt under en scen gifva högljudt uttryck åt bifallet, och en insändare skrifer¹

»Något om nu anlagna sättel att applaudera på Spektakel
och Konserter.

Både goda dramaturger och andra hafva utan framgång ifrat mot denna osed. Begäret att behaga vissa, att ingifva folk stora begrepp om högre smak, finare känslor, och stundom att utmärka sin konstdomarmässighet, segrar merendels alltid öfver både den beskedlighet och anständighet, som man i synnerhet borde visa en hel allmänhet, såsom på Spektakel och Konserter.

Hvilket intryck kan vara obehagligare, hvilken kontrast mera afstickande, än när kadansen eller pausen i en skön solo utfylles med en omättligen handklappning, och tvingar den spelande att inför hela församlingen göra en flerdubbel kompliment? Kan han fortsätta det följande med samma ansträngning? Uppväckes ej hans lilla fäfanga, och måne ej glädjen öfver det vunna bifallet försätter honom, åtminstone för ögonblicket i en otjenlig tankspriddhet?

¹ Ridder Adalbert af Estavajel.....	Hr Bonn
Johanna af Montfaucon.....	M:ll Cederberg
Otto, deras son.....	Henriette Wendlou
Ridder Eginhart af Lazarra.....	Hr Smedberg
» Darbonnay.....	» Molin
Wentzel af Montnach.....	» Dahlforss
Philip, hans son.....	» Widerberg
Guntram.....	» Wendlou
Hildegard, dennes dotter.....	M:ll Henriette Widerberg
En eremit.....	Hr Ljungdahl
² Rudolf von Eichenhorst.....	» Widerberg
Kuno von Rabenstein.....	» Wendlou
Romouald von Gleichen.....	» Molin
ridder Bohemund.....	» Smedberg
Adhemar, biskop af Puy.....	» Hertz
Emiren.....	» Lindqvist
Fatima, hans dotter.....	M:ll Åberg
Celestine, abedissa.....	» Bunthén
Emma von Falkenstein.....	» Cederberg

³ Aftonbladet 6/9 1814.

Äfvenså är förhållandet i fråga om skådespel. Ett ensidigt, argt infall, en tvetydig utlåtelse, en hvardags att ej säga ofta en pöbelqvickhet, en mindre anständig gest, sätter merendels de flesta händer i den starkaste rörelse. En utlänning, som ej förstod språket, och som tyckte att aktionen var något mindre än lagom, gjorde den artiga anmärkningen att damerna alltid applauserade aktörerna och kavaljererna aktriserna. Endast som ursäkt för våra många handklappningar torde detta rön få anföras.

Det är billigt att utmärka, att hedra och uppmuntra förtjensten, talangen och mödan, och en handklappning är i min tanke likaså välljudande som ett ofta upprepadt stråft skorrande *Bravo*. Mätte man dock anbringa den i rätt tid, vid styckets slutt eller scenens utgång!

Lessing säger ganska rätt och mycket sannt: »Wi ha skådespelare, men ingen skådespelarekonst. Om en sådan konst varit till i forntiden, så finns den icke numera; den är förlorad och måste alldeles å nyo uppfinnas. Och likväl finna sig dessa artister, som kalla sig skådespelare, ytterst förnärmade af det minsta, dock så välförtjenta tadel, och härpå grundar sig tillika den mycket sanna anmärkningen, att konstnärens ömtålighet stiger alldeles i samma förhållande som sjelfva konsten aftager».

Dömen då i hvad jord applaudissemmenterna falla. Man har anmärkt, att *Garrick* i sådana fall blef så ond, att han för ögonblicket lemnade scenen: »Går jag ej ur vägen», sade han, »för en rusig, så öfverfaller han mig mer än en gång!»

Man kan tryggt antaga att detta blef utan vidare påföljd.

Det finnes emellertid ett annat samtida intyg om förhållandena vid teatern, hvilket förtjenar anföras. Det lyder sålunda:¹

»Säga hvad man vill, så blir Götheborg alltid handelns och rikdomens stad, men knappast någonsin lärdomens och nöjets. Så torde det ock vara med alla handelsstäder i världen, sådana dock undantagne, som tillika äro hufvudstäder, ehuru de mer eller mindre äro att anse såsom magasinier för kringliggande orters tillverkningar.

En resande finner här alltför inskränkt utväg till nöje. — »Hvad? frågar du min vän — kan man i Götheborg ha ledsamt? Om ock allt annat nöje vore derifrån bannlyst, hvilket dock icke lär så vara, efter hvad jag hört, så har man der i alla fall ett, som uppväger alla de andra — jag menar spektaklerna; och att dessa måtte vara i smaken, slutar jag deraf, att jag i Tidningspapperen ser dem så flitigt gifna».

»Min vän! sådant bevisar just hvad jag säger och ingenting annat. Stadens Börs, Wattentappingsställen och Spektakelhus äro här mest besökta, ty på Börsen gör man affärer, vid vattentappingsställena hemtar man det skönaste kristallvatten, och, som de mest äro i ofärdigt eller så kalladt reparationsstillstånd, måste man skockvis trängas att få de nödvändiga läskdropparne,

¹ *Aftonbladet* 28/4 1814. Bref från en resande.

och *Spektaklet* är likso.n vår allmänning hemma, stadens enda publika plats, der man *får* ha roligt.

Det oakadt har Götheborg likväl intet Spektakel, ty det har intet teaterhus. Ett gammalt, många gånger utdömdt och likså många gånger åter till nåder upptaget, bristfälligt träuckle, bär detta namn. Hvad skulle Bror med all sin teaterbegärelse och all sin spektakelkärlek säga derom, att bli för sin Riksdaler Banko trångt inpackad i en Loge, från hvilken Brors öga på alla kanter ser en möjlig förstörelse i möte, dels genom bugtande öfre logerader, dels genom det äfventyrliga att komma helbregda ut genom de trånga gångarne och husets enda in- och utgång, i fall olyckan, som drabbat verdens största, mest välförsedda teaterhus, äfven träffade detta, att maskineriet antändes, eller någon annan omständighet gjorde en hastig utrymning nödvändig?

»Man har väl brandredskap till hands!», invänder Bror. »Käre Du! hvartill tjenar brandredskap när det *vill* brinna i Götheborg? Jag vet att du, förledd af din stora smak för teatern, är bland de lättrogne, som låtit sig söfvas af nuvarande egarens annons för någon tid sedan i Götheborgs Posten (som jag undrar storligen att Redaktören ville införa i ett så väl anskrifvet Blad), men faran är icke dessmindre lika stor, lika möjlig, och jag hade nästan sagt lika gifven. Kände Bror lokalen, skulle Bror straxt afsvärja lusten att bevista ett sådant ställe, derom är jag fullkomligt öfvertygad.

Det är likväl synd om nuvarande Direktionen, som verkligen gjort stora uppoffringar, och satt det hela i ett här hittills öjemförligt godt stånd. De spelande äro till större delen goda, orkestern bättre än den behöfdes, och de flesta dekorationerna verkligen vackra. Direktionen synes täfla att på allt sätt tillfredsställa Publikens, som ock å sin sida synes erkänna det. Men förlust för entreprenören torde likväl knappt kunna undvikas, ty huset är för trångt och expenserna för orimliga. Man har både talat och skrivit hvarjehanda om uppförandet af ett nytt, och hvarför skulle det ej kunna ske i det frikostiga Götheborg, men ho vill kasta den första stenen.

Man klagade sålunda redan 1814 öfver att Göteborg var en stad der man arbetade, men der vederqvickande nöjen och förströelser i bättre mening voro sällsynta, och det låter som en profetia när artikelförfattaren utbrister: »Säga hvad man vill, så blir Göteborg alltid handelns och rikedomens stad, men knappast någonsin lärdomens eller nöjets». Hvad åter beträffar klagomålen öfver teaterhusets eldfarliga och otidsenliga skick, är detta något till hvilket vi snart få tillfälle återkomma.

* * *

Spelterminen hade börjat, förutgången af dåliga järtecken. Den 19 Sept. 1813 hade en af de vanliga stora

eldsvådorna ödelagt nära 100 hus i norra delen af staden¹, och en dylik, på alla områden djupt ingripande tilldragelse skulle som vanligt högst menligt inverkat på teatern, äfven om representationerna icke blifvit helt och hållet instälda, något som vi förut sett blifva händelsen.

Om sålunda denna bedröfliga tilldragelse kan antagas hafva inverkat på resultatet af de första månadernas spel, så uppvägdes detta tvifvelsutän mångfaldigt af en annan omständighet, den nemligen som i sjelfva verket blef en af anledningarne till spelterminens ovanliga längd. Denna omständighet var förberedelserna till fälttåget mot Norge.

Omedelbart efter freden i Kiel den 14 Januari 1814 hade kronprins Carl Johan vidtagit anstalter för att förmå norrmännen godvilligt underkasta sig fredstraktatens bestämmelser, hvilket närmande besvarades med att prins Christian som bekant den 19 Febr. förklarade sig för regent af Norge, med afsigt att möta svenskarne med väpnad hand. För att närmare utröna hvad som tilldrog sig sändes nu landshöfdingen i Göteborg, grefve Axel von Rosen, till prinsen, men utan resultat.²

Innan svärdet drogs, ville man låta prins Christian förstå, att han i detta fall hade emot sig icke blott Sverige utan hela det mot Napoleon förbundna Europa. För den skull afsändes makternas kommissarier till Christiania, men utan framgång.³

¹ Elden utbröt Söndagen den 19 Sept. kl. 1/2 8 f. m. i skomakare Erik Hallbergs tvåvånings trähus, Kronhusgatan N:o 4, der sonen, garfvaremästare Hans Petter Hallberg, satt en kittel med 6 kannor linolja på spisen i verkstaden för att koka lakéfernissa till 1000 hattremmar, hvilka han åtagit sig tillverka för artilleriet. Massan fattade eld och följden blef att 86 trähus helt och hållet nedbrunno, medan 10 stenhus mer eller mindre skadades. Hallberg dömdes att böta 2 daler för hvarv hus, eller tillsammans 57:16 rdr banco, och för öfvadt sabbatsbrott 3:16 rdst., hvilket förvandlades i brist på tillgångar till 28 dygns vatten och bröd. Domen motiverades med att Hallberg icke låtit innehållit i kitteln svalna i spisen, utan nedflyttat kitteln på golvet, samt icke på förhand träffat anstalter att släcka elden.

² Efter hemkomsten skref von Rosen den 26/2 till Lars von Engeström, bland mycket annat vittnande om ringaktning för den nyvalde regentens ställning: »Den dagen jag var i Christiania gaf man spektaklet »Jeppe på Berget» — måtte detta vara en augüre för den unge fantastens tillkommande öde, och han snart uppvakna på sin dynghögl!»

³ I *Aftonbladet* den 23/6 1814 läses: »Dels äro hitkomna, dels anlända i dag innan aftonen österrikiske generalen, baron *Steigentesch*,

Då nu tydligen intet stod att vinna på fredlig väg, vidtogos genast med all kraft förberedelser till fälttåget.

Det som för vårt ämne är härvid af särskildt intresse är att Göteborg under dessa förberedelser blef en vapenplats af mycket stor betydelse.

Vid 1814 års ingång fanns redan i Göteborg sista årsklassen af Elfsborgs regementes beväring med befäl och härtill lades ytterligare motsvarande års beväring vid Västgöta och Skaraborgs regementen, för att, sammanslagne till en bataljon, bestrida garnisonstjensten. Denna militär hörde till den under fältmarskalken H. von Essens befäl stående reservarméen hemma i Sverige.

Vidare mobiliserades i Göteborg dels en del af det till nämnde armé hörande fältartilleriet och dels ett af 4 stycken lätta kanoner bestående bergsartilleri, liksom också ej mindre än 5 batterier belägrings- och positionsartilleri om tillsammans 60 kanoner och mörsare, till hvars betjening manskap togs från fältartilleriet, men då detta ej var tillräckligt, hitbeordrades äfven omkring 500 man ur Kalmar regementes beväring.¹

Alla dessa åtgärder egde rum på våren och början af sommaren, och staden erbjöd sålunda redan nu en bild af ifrig verksamhet för krigets syften.² Riktigt lifligt blef det likväl först med ankomsten af de från Tyskland under Juni och Juli återvändande trupperna, hvilka dels marcherade hit landvägen från Skåne och dels direkt landsattes här. I sjelfva staden och dess omnejd samlades sålunda omkring 25,000 man med 5,250 hästar: »Trupper fortfara att komma och afgå», heter det; »starka transporter af alla slags ammunition ske nästan dagligen. Kring våra kanal-kajer ligga hög på hög af bomber, kulor och andra krigsförråd. Allt manskap är i full verksamhet, och den hemkomne soldaten längtar ej mindre än den hemmavarande

ryske generalen *Orloff*, engelske ministern *Forster* och preussiske ministern, baron *Martin*, att i egenskap af de allierades kommissarier afgå till Norge, för att yrka på detta rikets afträdande till Sverige».

¹ *Meddelanden från Kongl. Krigsarkivet 1884*: Svenska arméens senaste mobilisering. Jemf. *Gustaf Björlin*, Kriget i Norge 1814.

² Härtill kan läggas att ett ingenjörkompani den 28 Juli upprättades i Göteborg af befäl och beväring ur Jönköpings regemente, att i staden anlades ett militärsjukhus på 100 sängar, mot slutet af koncentreringsringen ökad med ytterligare 500 o. s. v.

att under den obeskrifligt älskade *Carl Johans* anförande få lemna nya prof på fosterlandskärlek och hjeltemod». ¹

Måndagen den 18 Juli på aftonen anlände slutligen arméns högste chef, kronprinsen Carl Johan, åtföljd af en lysande samling generaler och officerare. Stadens tidningar innehålla föga härom, men i von Holtens förut anförde memoirer läser man: »När svenska arméen 1814 tågade till Norge, fick Marieholm (i Gamlestaden) inqvartering af ridande artilleri, som fått ovanan att lefva på utländskt vis och fritt disponera öfver ladugård och stall. Generalitetet och staben församlade sig nu på Marieholm, för att mottaga kronprinsen, vid hvilket tillfälle vi lärde känna flere generaler, hvaribland *Sandels* och *Cardell*,

¹ *Götheborgs Posten* 4/7 1814. Bland hit anlände trupper befann sig äfven det värfvade regementet »Royal Suedois», hufvudsakligen bestående af fransmän och italienare. Måhända hörde till regementet äfven ett antal spanjorer, hvilka förekomma i en ransakning inför Göteborgs Kämnersrätt i början af Augusti (Kämnersrättens protokoller i brottmål 5/8, 8/8, 15/8, 19/8 1814 samt Poliskammarens protokoller 30/7, 2/8 och 3/8 1814). Det uppstod nemligen ett vildt slagsmål mellan några af spanjorerna samt ett antal artillerister, hvilket utkämpades i backen på Kungsgatan nedåt Rosenlund, ungefär midt för det dervarande tullhuset. Artilleristerna, som voro på väg från kasernen till Masthugget (»Björnbergs hamn»), för att afhemta proviant åt regementet, hvilket skulle bryta upp mot gränsen dagen derpå, sammanträffade här på qvällen den 26 Juli med de spanska soldaterna *Christobal Garcia*, *Joseph de la Cruz*, *Miguel Aldeguer*, *Carlos Sigles*, *Joseph Carielli*, *Manuel Allamida*, *Francesco Nicolas*, *Bartolome Pallas*, *Miguel Peyra*, *Francesco Cordunes* och *Estebal Romero*.

Hvem som började bataljen synes icke vara med visshet utrönt, men sedan man något litet öfvat sig i ordvexling och derpå följande bombardement med sten, grepo spanjorerna till dolken, och nu blef det ett vildt tumult. Artilleristerna Beckberg, Falk och Petterson sårades, dock ej svårare än att de sedermera kunde medfölja till Norge; artilleristen Granbeck erhöll två slag af en sten och tvenne dolkstygn i ena sidan, hvarefter han nästan sanslös af kamraterna kastades på en förbifarande vattentunna för att köras till sjukhuset; artilleristen Nils Flink sårades likaledes i sidan och andra erhöillo mindre skador. Midt under striden smög sig de la Cruz bakifrån på artilleristen Lundberg och gaf honom i venstra bröstet ett dolkstygn, som sträckte honom utan ett ljud död ned på trottoaren. Nu öfvermannades emellertid spanjorerna och måste gripa till flykten, efterlemnande på valplatsen 11 hela och en afbruten dolk.

Såsom tolk under ransakningen tjenstgjorde f. d. konsuln *Samuel Schiller*.

Det enda som i öfrigt förekommer om den spanska truppen är att den (8/8) »skulle embarkera nästa vecka, för att afsegla», samt att den kommenderades af »generalen m. m. *Morino*»; af öfrige officerare nämnes kapten *d'Alphonse Parides* samt löjtnant *Antonio Pimentel*.

men synnerligast general *Adlercreutz*. Denne var mycket familjär, tog min hustru under armen, och inom en kort stund kände han hela vår lilla krets. Slutligen kom kronprinsen *Carl Johan*, omfamnade generalerna och begynte alltid hälsningen med »à Dieu», hvilket förekom oss underligt.»

Det inses lätt att närvaron af den talrika militären skulle vara en hugnesam företeelse för teaterns direktör redan under de föregående månaderna af detta år, samt att denna för teaterns ekonomi gynnsamma omständighet skulle blifva af allt större betydelse ju fler trupper här hopades. Också begagnade man sig häraf. Redan till den 15 Juli hade man annonserat på teatern en Prolog med sång, i hopp om besök af kronprinsen, »men skulle Hans Kongl. Höghet ej till den tiden anlända, uppskjutes prologen tills vidare».

Först Onsdagen den 20 Juli kunde denna festrepresentation gifvas, då »i anledning af H. K. H. Kronprinsens höga närvaro» uppfördes den nämnde prologen med sång och derefter »Slottet Montenero». Man hade gifvetvis sökt för detta tillfälle gifva salongen all den glans man var mäktig, och tvifvelsutan ersattes hvad som fattades i den anspråklösa inredningen genom den praktfulla anblicken af lysande uniformer och dyrbara toiletter. Teaterdirektören var nu i den lyckliga belägenheten att nödgas vidtaga försigtighetsmått mot alltför många åskådare, liksom det ansågs nödigt att den publik, som var så lycklig erhålla tillträde, valdes med omsorg. Sålunda såldes helt enkelt för dagen inga biljetter alls till amfiteatern, då denna förmodligen reserverats för den stora mängden af här befintliga högre officerare, hvaribland så många buro namn hvilka aldrig skola glömmas i Sveriges historia, och biljetter till öfrige platser såldes icke som vanligt vid ingången, utan voro att erhålla »i kopparslagare Dahlströms hus på Wallgatan, 1 trappa upp».

Prologen hade följande lydelse:¹

¹ Efter ett i Kongl. Biblioteket förvaradt exemplar, tryckt i Göteborg hos Lars Wahlström 1814.

Personerna:

De Fyra Riksständen.

Bondflickor från åtskilliga Provincer.

(Theatern föreställer en Lund, där man i fonden ser H. K. H. Kron-Prinsens Buste på en Piedestal som är tecknad med bokstäfverne C. J. Bröståbilden skuggas af Svenska Örlogs- och Handelsflaggorna. Ryska, Österrikiska, Preusiska och Holländska Flaggorna äro i träden å ömse sidor uppfästa. Wid Rideauns uppgång omgifves Bröståbilden af de *Fyra Riksständen*, som delat sig å ömse sidor af den samma).

En Adelsman

På segrens vingar förd, Prins!, åter till vår strand,
Olivens späda gren Du åt Dit Svea räcker.
I Dig hon Hjelten ser, som frälst dess Land;
Förtröstande mot Dig hon sina armar sträcker.
Bland mängd af farors hot, hur häfvande dess mod.
Vid Grossbeeren, Dennewitz, vid Leipzig — alla ställen
Där anförde af Dig — dess raska söner stod.
Sitt ursprung värdige från Götherne och Fjällen.

En Prästman

Åt Religionen Helgd, åt Lagarne försvar
Du svor — och denna Ed, är aldrig bruten vorden,
I djupet af vår själ vi känna att det var
Ditt enda stora mål att lyckliggöra Norden.
Må afund. split och agg från våra länder fly
Vid åsyn utaf Dig, och häfvande sig dölja
Och hvarje hjerta rent, som Ætherns klara sky
Med kärlek slå för Dig — välsignande Dig följa.

En Borghersman

På Havvets rika fäldt, hvad skörd oss vänta bör
Då våra Flaggors hälgd af Dig har tryggad blifvit.
Ej mer en vild Tyran vår mödas lön förstör
Och det är Du, o, Prins! som denna nåd oss gifvit,
Metal'n, som bergens sköt oss lämna till beskydd
Mot fiender, skall nu af idoghetens händer
Förädlad tusenfalt, i annan klädnad prydd,
Med skatter rikta oss från mäst aflägsna länder.

En bonde

I gammalt mannamod, i sann oppriktig tro,
I nit för kung och Lag vi våra Fäder likna,
Ej någon utaf dem som ibland bergen bo
Har några löften gett, som sedan blifvit svikna.
Emottag då i dag, Prins! som är allt för oss,
En sann oskrymtad Ed, som vi dig allmänt svära:
»Anförda utaf Dig vi vilja alla sloss
»För Sveriges Sjelfbestånd — vår Frihet och Din Ära.

En bondflicka (sjungande)

Prins! mottag offret af den röst
 Som oskulden och sanning leder!
 Du Tysklands döttrar gifvit tröst
 Och Lugn och fred åt deras fäder.
 Den tacksamhet som höjer sig
 Från dessa långt aflägsna länder,
 Med ryktet hit ledsagat Dig
 Och genljudas från våra stränder.

Med samma hopp på dig ock vi
 oss blygsamt till Dig våga sluta.
 Ack! hvad belöning det bör bli
 För mänskovännens själ att njuta:
 Att Sonen se i Fadrens famn
 Sitt Barn, sin Maka till sig trycka,
 Wälsignande *Carl Johans* namn,
 Som oss förvärfvat denna lycka.

Choeur

Swithiods fria män hänryckta sjung:
 Lefve vår Kron-Prins. stöd för vår kung!
 Statsmannens hvärf, Hjeltens bedrift utförde Han;
 Frihet för Norden Han återvann.

Ännu en Skatt Han gaf i vårt förvar,
 Skänkte oss nådigt Sin *Frans Oscar*.
 Bild af Sin Far, Ädel och Stor, Mänsklig och Wis,
 Skall våra Barnbarn sjunga Dess pris.

Lefve vår Prins, vår Wän, Sveriges försvar
 Bland Dina Söner, välkommen var!
 Skåda Dig kring bland Dina Barn — och hvart Du ser
 Finnes blott bröst, som dyrkan Dig ger.»

Ett allmänt utrop af: Lefve *Carl Johan!* slutar Prologen.

Äfven spektaklet den 22 Juli synes varit en liknande festrepresentation, enär äfven då icke såldes några amfiteaterbiljetter; man uppförde denna dag »*Johanna af Montfaucon*», hvori Laurent debuterade som Eremiten.

Detta var sista föreställningen före arméns allmänna uppbrott.¹ Som bekant ändades fälttåget utomordentligt snart, och, sedan norska armén icke såg någon möjlighet att hejda den svenska, nödgades man efter några mindre

¹ Det heter i *Göteborgs-Posten* 23/7 1814: »Återstoden af Kongl. Mörnerska Husarkorpsen hitkom förliden afton. Endast ett ringa antal trupper äro här ännu qvar, och tros skola aftåga snart.

betydande strider anhålla om vapenstillestånd, som snart förvandlades till fred, hvarmed följde landets förening med Sverige.

Redan i första hälften af September började åter det lysande militära lifvet i Göteborg, och från och med representationen den 13:de såldes icke mera några amfiteaterbiljetter till allmänheten. Man hade nu att bjuda på de båda vackra systrarne Veltheim, som utförde »pas de trois à la Mamélu», komponerad af ballettmästaren Laurent och med musik af Morelli, hvarjemte de en annan dag uppförde »Der kapellmeister aus Venedig» samt »Grazier-nas förening», lyrisk pantomimballett med musik af Thræn; i öfrigt spelades de nätta pjeserna »En egendom till salu», »Den förment prinsen» samt »Målaren och modellerna.»

Slutligen återkom sent på aftonen den 16 Sept. Carl Johan till Göteborg, der han möttes af konungen och drottningen. Äfven nu hörde en festrepresentation på teatern till programmet för högtidligheterna under de kungligas vistande i Göteborg, och denna gafs Måndagen den 19 Sept. Härvid uppfördes: »*Prolog*, blandad med sång, af teaterns föreståndare *J. P. Strömberg*; prologen slutar med ett *Tal* i anledning af Hans Maj:t Konungens, Hennes Maj:t Drottningens, H. K. H. Kronprinsens samt H. K. H. Arfprinsens Höga närvaro». Deretter uppfördes *Högtiden* eller *Svenska lägret vid Leipzig*, ett divertissement med sång, äfvenledes författadt af Strömberg, och slutligen »*Amélie och Montrose*.»¹

¹ I »Högtiden» var rollfördelningen följande:

Generalen	Hr <i>Lindqvist</i>
löjtnant Stolpe	» <i>Widerberg</i>
tre soldater	Hrr <i>Ljungdahl, Smedberg och Bonn</i>
en bonde	Hr <i>Dahlforss</i>
Kirsti	} M:ll <i>Dyitz</i> » <i>Cederberg</i> » <i>Henrietta Widerberg</i>
Lisken } bondflickor.....	
Anna }	
regementspastorn	Hr <i>Molin</i>

I »*Amélie och Montrose*»:

Lord Suffolk	Hr <i>Lindqvist</i>
Amélie, hans dotter	M:ll <i>Cederberg</i>
Lord Montrose, hennes trolofvade ...	Hr <i>Smedberg</i>
Lord Surey.....	» <i>Widerberg</i>
Fanny, Amélies f. d. guvernant.....	Fru <i>Edvall</i>
Chevalier Stapley	Hr <i>Molin</i>
Henry	» <i>Ljungdahl</i>
Anförraren för vakten	» <i>Bonn</i>

Den slutliga freden med Norge firades särskildt på teatern den 28 Jan. 1815, konungens och kronprinsens namnsdag. Före uppförandet af »Helmfelt» spelades en prolog kallad *Föreningen* eller *Fredsfasten*.

Teatern föreställer i den senare en fjälldal, genom hvilken en å flyter, bildande gränsen mellan de båda rikena. Det är söndag, och folket högtidsklädt. Från ena sidan komma de norska bönderna *Hagen* (Hr *Laurent*) och *Knut* (Hr *Lambert*) med deras hustrur *Maren* (Fru *Widerberg*) och *Bærte* (Fru *Wendlon*) samt barn, stannande i andaktsfull ställning utanför deras stugor. Hagen tackar försynen för fredens välsignelser, som nu tillåta dem åter odla jorden, och Knut utbringar ett lefve för konung Carl XIII, hvilket Hagen fullständig genom att utropa: »Og den Ejegode, vor ven, vor beskytter, vor vælgjøerer, Prinds Carl Johan, han leve! och så jublar man på nytt.

Nu komma från svenska sida *Nils* (Hr *Ljungdahl*) och *Håkan* (Hr *Bonn*) samt andra bönder och qvinnor, för att höra anledningen till jublet. Man svarar att fred var sluten. »Fred», gemmåler Nils, »har det alltid varit här». »Ret naboe!», svarar Knut, »Fred har alletid været emellom os, skjönt vores øvrighed har tænkt at stifte ufred og føre os bag lyset — — nu, Gud skee Tak! det er forbi, vi äre fri og lykkelige.»

Detta tilltalar Nils, och man kommer nu öfverens att åter bygga den bro öfver ån, hvilken förstörts, och midt på den sålunda återställda förbindelsen mötas nu de båda partierna och omfamna hvarandra.

Detta rörande uppträde afbrytes genom ankomsten af den norske presten (Hr *Hertz*), som förmanar sina landsmän att gå hem och genom läsning i bibeln och salmboken göra penitens »for hele ugens slemme synderegistre». Man svarar att man högtidlighåller Sveriges och Norges förening, och väntar af presten att han skall i kyrkan bedja till den allsmäktige för kungen och kronprinsen. Dertill är presten dock icke villig utan urskuldalar sig: »Det er vel Börn, men vi have endnu ikke faaet noget for-

En 95-årig gammal man, f. d. grosshandlare L. Sloman, berättade för förf. att han ännu lifligt erinrade sig representationen på Sillgatu-teatern den 19 Sept. 1814, hvilken han som 14-årig gosse åsåg från galleriet, och vid detta tillfälle iakttog huru en officer midt under föreställningen inträdde i den kongl. logen och till Carl XIII framlemnade en desesch, som denne bröt och af hvars innehåll drottning Hedvig Elisabet Charlotta tog del, ifrigt läsande öfver sin gemåls axel.

Någon af dagarne under vistelsen i Göteborg gjorde enligt Sloman, drottningen en promenad uppåt Stora Otterhällberget, för att derifrån betrakta utsigten, tagande vägen uppför Norrliden. Till höger var då ett plank, hvarpå bland andra ungdomar en halfvuxen flicka klängt upp, hängande och dinglande med benen, samt redogörande för de innanför planket varande hvad som tilldrog sig på gatan. När så drottningen blef synlig med några damer och kavaljerer, mödosamt arbetande sig uppför den branta backens dåliga stenläggning, skrek flickan med högan röst: »Nu kommer ho!»

mular des angående, saaledes vilde der ikke blive noget af denne gang.»

Nu förklara norrmännen, att härtill behöfs icke något formulär, och så ber man på rak arm för Carl XIII, för Carl Johan och slutligen för arfprinsen, alla tre bönera åtföljda af trefaldiga hurrarop — onekligen temligen komiskt. Alla utom presten följäs derefter åt till den närbelägna svenska herrgården, hvarest godsegaren (Hr *Widerberg*) håller tal som slutas med kör:

Här uti fredens lycksaliga famn
Carl! dina söner prisa ditt namn,
 Sjungen i Chor:
 Mäktig och stor
 Nädig och mild
 Är du o konung! Gudarnes bild!

När man på detta sätt kommit så att säga hufvudstupa in i Olympen, kan det icke förvåna att *Svea* ansåg tiden vara inne att uppträda, denna gång i skepnad af den hänförande vackra *Henriette Widerberg*, åtföljd af *Nora* (fru *Laurent*), hvilken senare uppmanar:

»Sjung *Svea!* Sjung ett klarnadt hopp!
 Dig villigt *Nora* räcker handen,
 Från *Tules* isgrå silfvertopp
 Att åter knyta vänskapsbanden!
 Och fast som fjällarnes granit
 Vår vänskap utan svek skall vara
 Ty samdrägt, enighet och flit
 Till systrar skall oss sammanpara.»

hvertill *Svea* svarar:

Min själ för dig var ständigt varm,
 Mitt hjerta ofta för dig blödde.
 Kom, *Nora!* till din *Sveas* barm,
 Den aldrig hat och tvedrägt födde.
 Så länge än ett trofast ord
 Från jorden icke bannlyst blifvit
 Skall hjelten, som har frälst vår nord,
 Det handslag trygga som vi gifvit.»

Detta bekräftas af *Scandinavia* (fru *Edvall*), och prologen slutar med en norsk pålska samt kör.

Det heter i en redogörelse härför i Göteborgs-Posten den 17/2 1815 att »Föreställningen var brillant och aktionen exequerades väl. Huset var talrikt besökt, och alla gingo hem glade öfver hvad de sett och hört hade».

Det är förut antydt att det ekonomiska utbytet af denna långa speltermin var mindre tillfredsställande, och anledningen till direktionens omtalade rättgång med ett par af orkesterns medlemmar var i grunden ingen annan

än att man saknade pengar till aflöning. Mot slutet af terminen hopade sig svårigheterna. En målaremästare A. E. Fröderström stämde sålunda styrelsen för bristande betalning af utfördt arbete å dekorationer till belopp af 281 rdr 16 skill. rgs och styrelsen dömdes betala.¹ Vidare stämdes den af musikanterna Blomberg och Jacob Svanberg för åtfående af arvode. En traktör Petter Andersson, som, enligt kontrakt af den 16/9 1813, till teaterstyrelsen uthyrt tvenne rum och ett »afskifte» i huset N:o 60 Sillgatan mot 25 rdr rgs i månaden, stämde för obetald hyra af 150 rdr;

¹ *Kämmnersrättens dombok i civilmål* 18/4 o. f. 1815. Äfven nu bestreds denna fordran af alla svarandena utom Lilljedahl, som förklarade att då beställningen tydligen gjorts för teatern, »hvarest samtliga svarandena låtit uppföra spektakler för deras gemensamma räkning, enligt kontrakt med Theaterföreståndaren Lindqvist», så ville han betala sin andel.

Räkningen hade följande lydelse:			
»Götheborgs Spektakel Direktion till A. E. Frödenström		Debet	
1813	Oct. Målat en Rum Decoration med Hermer, inberäknat spänning och klister	138:	5
	Nov. Strukit gångarne i Spektakelhuset en gång Perllimfärg, innehållande 1319 qvadratfot à 2 skill.	54:	46
	Målat 10 st. Skogs Colisser.....	75:	—
	d:o 2:ne Dörrar med Dörrstycken	15:	—
	d:o ett Hus	18:	—
	d:o en Bondstuga	7:	—
	d:o ett litet Hus.....	4:	—
	Dec. d:o småskog.....	30:	—
	d:o ett Trädgårdsstaquet med Grindstolpar	5:	—
	d:o lufbalonger ommålade	7:	—
	d:o ett Bokskåp	5:	—
1814	Jan. Målat 2:ne laphus	4:	—
	Förgylt en Ländstol med Metall	5:	—
	Målat en Birå	5:	—
	d:o 25 st. Blomsterpuketter à 24 sk.	12:	24
	Febr. Diverse utbättringar på Tält Dicorationen samt 2:ne st. Canonlavetter	3:	—
	Aug. Målat en Tafla till Piecen Målaren och Modellerna ...	7:	—
	Sept. d:o en Coliss med fenster samt tillsläpt Väf och Papper	17:	—
	Dec. Hopsatt Papper till en Fongd och 8 Colisser samt strukit svart limfärg	10:	—
1815	Mars Målat 9 st. Hufvud Costymer till Piecen Cora.....	2:	12
	d:o 12 » » Kiolar	6:	—
		Summa Rdr Rgs	481: 15
Härå af Herr Tiring bekommit den 3 Febr. 1814		100	
	d:o d:o » 8 » » 100	200:	—
		Saldo till Godo	281: 15

svarandena invände att de visserligen härom upprättat kontrakt men ej begagnat rummen sedan Juni månad 1814, hvaremot aktören Carl Henrik Smedberg vittnade, att han bebott dem med Strömbergs medgifvande från Okt. 1813 till nyåret 1814, då aktören Bonn ditflyttat samt der bott till Augusti, hvarefter Smedberg åter begagnat rummen under Aug. och September. Direktionen dömdes sålunda att betala.¹

Slutligen stämdes en af direktörerna, handlanden Smith, af hyresvärden, Johan Anton Lindqvist, dels för 333 rdr 16 skill. obetald hyra för teatern, och dels för resterande arvode »för rollers utförande» för Februari och Mars 1815 med 111 rdr 5 skill. 4 rst. Härpå svarade Smith, som förnekade krafvet, bland annat:

Jag har aldrig påtagit mig Theaterns styrande men väl med utbetalta förskotter kommit den sammas iståndsättande till hjälp, och Contractet lyder owilkorligen att h. Thiringk, Strömberg och Liljedahl äga lika rätt och ansvar med mig. Beträffande arvodet för rôlers utförande, kommer dertill den omständigheten, att jag är aldeles owetande om han utbekommit det eller icke, emedan jag aldrig haft Theater Cassan om händer, eller på något sätt functionerat wid Theatern. Dessutom frikallar mig en senare ingången förbindelse med Lindqvist af d. 10:de October från allt ansvar, så väl till honom som Troupp, Orchester och allt hvad till Theatern hörer och räknas kan, samt ålägges Lindqvist allt detta,»

hvarför han slutar med att yrka ett skadestånd af 1000 rdr banko. Saken slutade emellertid, trots allt detta, dermed att Smith måste godtgöra Lindqvist hela dennes fordran, dels med kontanter, dels »med säker lofven».

Af det nu anförda framgår att direktionen befann sig i en synnerligen tryckande penningförlägenhet, och, till rågande af svårigheterna för tre af dess medlemmar, an-

¹ *Kämmnersrättens dombok i civilmål* 21/3, 7/4, 21/4, 5/5 1815.

En af direktionens medlemmar, G. A. Thiringk, råkade äfven enskildt ut för obehag, i det en hustru Regina Lovisa Hagbom född Lifvendahl, anklagade honom för det han skulle svikligen utfärdat reverser i hennes namn, samt, genom att lofva henne äktenskap, skiljt henne från hennes man. Thiringk svarade att hennes »yta» väl förmått honom gifva äktenskapslofte, men att han sedan fått reda på hennes liderliga vandel och friköpt sig från henne, hvilken han icke träffat sedan 1810; för öfrigt var hon af Konungens Befallningshafvande förvist från orten. Rätten ogillade hennes käromål, hvilket hon på intet sätt förmått styrka.

mäldes den 25 April 1815 att Strömberg gjort cession och afträdt all sin egendom till borgenärerna.

På så sätt slutade detta försök att upprätthålla en stående teater i Göteborg.

Truppen, som nu åter stälde sig under Lindqvists ledning, afreste den 20 Aug. till Uddevalla.

Johan Anton Lindqvist ²⁶/₁₀ 1815—¹⁴/₆ 1816.

Samma dag teatern åter öppnades för denna speltermin — den sista under hvilken den gamla skådeplatsen vid Sillgatan var ensam herskare i Göteborg på det dramatiska området — läste man i Aftonbladet en insänd artikel om förhållandena vid scenen, hvilken uppsats är af den betydelse att den här må inflyta. Författaren yttrar:

»De Herrar, som organiserade närvarande Tropp, för att prokurera Stadens invånare ett verkligt teaternöje, förenadt med konst och smak, hafva ej utan särdeles stora uppoffringar sett deras önskan uppfylld; och huru många hinder hafva ej mött dem i deras ädla afsigt? Förlust, förtret, tidspillan är den belöning de hitintills hafva skördat. Jag är visst ingen verklig teatervurm, men ej heller någon hatare deraf, om blott husliga och sedorika stycken uppföras, men jag känner huru oändeligen mycket dessa herrar hafva lidit för det de, med full förtröstan till den teaterälskande allmänhetens understöd, bröto fördomens länk, och af kärlek för smak och upplysning trotsade förtalet och ofta stälde sig till mål för det oblida omdömet

Jag känner att *en* af dessa Herrar blifvit ruinerad, emedan han gaf sin förmögenhet till pris för allmänhetens bifall, och nu till slut skola de, som ännu längre uppoffra sig, njuta den otack till lön, att man helt kallsinnigt gör förslag till en ny Tropp utan att tala om ersättning för hvad den nuvarande Direktion lidit, eller i det minsta proponerar att betala deras garderob m. m. och bibehålla den Tropp och den Orkester, de med så mycken kostnad anskaffat. Är detta billigt?

En af dessa Herrar Direktörer var hos mig för 2 år sedan med ett förslag till ett nytt teaterhus, och sökte påteckning till aktiers vinnande; jag nekar ej att jag gaf ett afslag, emedan jag dels trodde att tvenne teaterhus vore för mycket i vår stad, och dels för det jag icke godt kan lida, att man så der nolens volens

tar brödbiten ifrån den, som kongl. maj:t i nåder förunt rättigheten att ega teaterhus härstädes, med dertill hörande privilegier. Jag rådde derför denne Herre att söka högre auktoriteter till ändamålet vinnande, hvilket han ock lärer hafva gjort, och förundrar det mig mycket, eftersom nu ett nytt teaterhus bygges på aktier, hvarför intet densamma Direktion fick denna rättighet, som gaf ton dertill, och som ur gruset eller så att säga från ruinerna af den förra teatern framdrog en tropp, hvilken efter kännares utsago skall vara den bästa som här visat sig.

Ponera nu att denna Direktion underhåller sin Tropp och låter den spela blott sångpjäser och utvalda stycken i det gamla huset till ett modererat pris; männe icke då kännare söka det? Männe intet det blifver till mycken skada för den nya inrättningen?

Efter rykte skall förestyraren för denna inrättning blifva densamma, som före närvarande Direktion dirigerade Spektaklerna i Götheborg; om så är, hvad har smaken då att vänta? Hvad har konsten att hoppas?

Man kan häruppå svara att mannen eger tillräcklig *konst* — och är ej utan *smak*. Således kan man hoppas och vänta en utbildad fullkomlighet. Jag önskar i öfrigt den nya Direktion mera lycka än för 16 å 17 år tillbaka, då flere af Stadens mest ansedde män åtog sig direktion öfver spektaklerne. Man såg likväl då. (änskönt det var goda tider) att det ej kunde bära sig. Orsaken dertill kan den tilltänkta direktion lätt inhemta af den då varande.

Jag tror nu som då, att Thalia och Mercurius aldrig förlikas i vår stad; att den sistnämde, som älskare af guld, aldrig utan afund och misskänne tillåter att man offerar en skärf på dess fattiga styfsystems altare, och att den ort, hvarest handelsspekulationer och penningar äro daglig lösen, aldrig blifver säte för fria konster och vetenskaper.

Dixit

L.—»

Sedan mycket länge hade man högljudt yrkat på en ny teaterbyggnad, och detta yrkande hade nu tagit fast form i det att ett aktiebolag bildats för uppförande af en teater.

Då enskilde samhällsmedlemmar gjort betydande uppoffringar för den gamla, hittillsvarande teatern, finner insändaren det vara hänsynslöst att man nu vill helt och hållet ignorera hvad som under de senare åren åstadkommits, med afseende på truppens och orkesterns ledning och sammansättning, hvilken trupp »efter kännares utsago skall vara den bästa som här visat sig», och ej mindre hänsynslöst om man icke öfvertog den nämde garantiföreningens teaterinventarier, garderob m. m.

Lindqvist började sin verksamhet med följande tillkännagifvande:¹

»Sedan efter flere sammanstötande omständigheter jag sedt mig nödsakad återtaga Direktion öfver min Theater, hafver jag trodt mig böra gifva den Resp. Allmänheten wördsammelige tillkänna, att hädanefter gifwes blott 2:ne Representationer hwarje wecka, nemligen Måndag och Fredag, hwartill Abonnementer kunna erhållas på det sätt, att för båda Spektaklerna kan abonneras, men också blott för ett i weckan, antingen för Måndagen eller Fredagen, hwartill sådana Billetter erhållas som utwisa för hwilken eller hwilka dagar Abonnenten sig antecknat och dess billet är gällande. Abonnements-Termin börjas d. 8 Jan. och fortfar till April månads slut, under hwilken tid 30 Representationer gifwas; flera nya och härstädes ej förut uppförda piecer äro redan under öfning och skola under Abonnements Termin till utförande instuderas, och skall så wäl jag som Theaterns samtliga Ledamöter hafwa all möda ospard för att tillwinna oss den upplysta och resp. allmänhetens ynnest och bewägenhet.

Resp. Abonnenter behaga att hos mig anteckna sina namn för den Loge som ästundas, men bör anteckning ske före d. 8 Jan. efter hwilken tid ingen Abonnement mottages. Götheborg d. 29 Dec. 1815.

J. A. Lindqvist, boende i Grosshandlaren
Hr J. M. Lundbergs hus vid lilla Bommen.»

Vi se i det anförda tillkännagifvandet, att Lindqvist hade för afsigt att från nyåret 1816 spela endast två dagar i weckan, nemligen Måndagar och Fredagar, samt att den gjorda inbjudan till abonnement omfattade 30 representationer mellan den 8 Jan. och siste April. Hvad antalet spektakeldagar beträffar, hade man under den föregående delen af terminen spelat ända till 4 gånger i weckan, och under 74 dagar gifvit 29 representationer eller i medeltal nära 3 i weckan. Det torde nog också varit wäl mycket, men det visar sig, att man spelade nästan lika ofta under senare delen af terminen, eller i medeltal 2,4 spektakler i weckan. Dessutom höll man sig visst icke endast till Måndagar och Fredagar, utan spelade äfven omvexlande på Söndagar, Tisdagar, Onsdagar och Torsdagar.

Om denna brist på ordning och bestämdhet var en sak som egentligen endast rörde teaterns ekonomi, ansåg sig dock allmänheten i andra afseenden hafva befogade skäl till klagomål och dessa gafvo sig äfven luft, såsom

¹ *Göteborgs Tidningar* 5/1 1816.

när t. ex. en insändare skrifver följande, hvilket ger en god inblick i förhållandena; efter att hafva talat om »associationens» i hans tanke förfelade sätt »att underhålla allmänna förtroendet», fortsätter han:¹

»På intet annat ställe än i Göteborg, jag vågar säga det, skulle det gå an, att t. ex. uppehålla en allmänhet i hela timmars väntan på en annonserad pjäs, som ej kan gifvas, därför att ett par musikanter ej behagat infinna sig i orkestern; lika oanståndigt torde det vara, att låta spektatörerna före spektaklets slut stundom vänta hela halftimmen och deröfver, innan en ljusstump upptändes eller en ton höres — att förtiga flera otillbörligheter, som en välstädad teaterpolis aldrig tillåter. Är detta billigt?»

Det måste medgifvas att dylika oegentligheter icke voro »billiga», men man glömmar så gerna de verkliga fördelarne framför tillfälliga olägenheter, och det kan icke nekas att den nuvarande truppen var för sin tid synnerligen god. Det skulle också komma tider då man med saknad och längtan erinrade sig den Lindqvistska regimen.

Sedan aktörerna Dahlfors och Hertz afgått, utgjordes truppen denna termin af följande:

Direktör: *Johan Anton Lindqvist.*

Aktriser: *Fru Hedvig Charlotta Widerberg, född Cederberg,*

» *Maria Elisabet Edvall,*

» *Henriette Charlotte Wendlou,*

» *Brita Catarina Laurent, född Cederberg,*

Mamsell *Henrietta Sofia Widerberg,*

» *G. Bunthén,*

» *Gertrud Wilhelmina Dytz,*

Henriette Wendlou.

Aktörer: *Fredrik Julius Widerberg,*

P. N. Ljungdahl,

Josef August Lambert,

Gustaf Anton Bonn,

Carl Henrik Olsson Smedberg,

Johan Molin,

Johan Baptiste Laurent,

Carl M. Wendlou,

P. O. Falk,

Bahrman,

Johan Petter Strömberg och lille

Isak Cederberg.

¹ *Aftonbladet* 6/11 1815 n:o 128.

Den 2 Jan. 1816 debuterade uti Henriette Widerbergs roll såsom Johanna i »Den förmente prinsen» »ett fruntimmer, som nyligen ankommit från Stockholm». Det är obekant hvem detta var, men i alla händelser synes icke debuten ledt till anställning vid teatern. Likaså heter det i affischen om uppförandet af »Epigrammet» den 17 Nov. året förut: »Et Fruntimmer, som för några år sedan hade den lyckan att som Actrice tillvinna sig den upplysta allmänhetens bifall, har behagat åtaga sig att för denna gång spela landtrådinnan Löwes role», i stället för mamsell Bunthén. Äfven hon är okänd.

Såsom gäst uppträdde efter vanan *Jonas Sundman* några gånger, nemligen som gästgifvare Müller i »Äfventyret i klocktornet» och som krigsministern i »Spelaren», och slutligen erhöll han den 10 Maj en recett, »såsom belöning för hans på 4:de året benägna biträde i åtskilliga roller på teatern, utan annan belöning än den, som alltid utgjort hans ljufvaste: åskådarnes wälwilja och bifall.» Vid denna recett uppfördes »Målaren och modellerna» samt »Acteuren» eller »Den besynnerliga drömmen», ett allegoriskt divertissement af recettagaren och försedt med musik af Bæhrenroth, hvilket, heter det i annonsen, »uppfördes här i Göteborg för 20 år sedan på 2:ne hans recetter.»¹

Inga Elisabet Åberg gaf äfven denna termin åtminstone en gästroll, nemligen Erik, fångvaktarens son i »Folke Birgersson till Ringstad», hvori hon uppträdde tvenne gånger.

Dessutom förnöjdes publiken, dels af Hr *Sellensihlo*, f. d. dansör vid Hamburgs teater. Första gången förekommer han den 25 Mars, dansande mellan akterna en kosack-solo, men nämnes derefter icke förr än den 6 Maj, samt dels af den danske »konstmakaren och optikern» *E. S. Gillin* med familj. Gillin hade i slutet af 1815, med fru och dotter, gifvit föreställningar på en liten tillfällig scen i

¹ »Acteuren» gafs senast den 20/5 1797. Rollerna innehades den 10/5 1816 af följande:

Acteuren	Hr <i>Sundman</i>
Morpheus	» <i>Ljungdahl</i>
Fåfången	fru <i>Widerberg</i>
Hoppet	m:ll <i>Bunthén</i>
Vänskapen.....	» <i>Henriette Widerberg</i>
Kärleken	lilla <i>Henriette Wendlou</i>
3 petit maitrar	Hrr <i>Smedberg, Lambert och Laurent</i>
en hofmästare	Hr <i>Molin</i>

rådhusalen, och dervid bland annat uppfört »Den falska Benk» eller »Den bedragne Cadi» pantomim i en akt »af Egen Composens»(!). Förmodligen flyttade han sin verksamhet på vintern eller våren till teatern, eftersom han den 3 Juni der erhöll recett.¹ Vid denna senare gafs

¹ Den 28, 1 1816 gaf Gillin en representation i Christianstad, hvarvid spelades »Pjerro Koch efter moden eller Arlequin sockerbagare», kom. pantomim 2 a. med Gangement som Casorti visade i Stockholm. Spektaklet slutas med en Alemando på komiska manér af Pjerro och dotter, med många vändningar, hvarefter Demoiselle Gillin dansar en liten solo.

Personer:

Aly Ismael, en turk	Fru Gillin
Azemia, hans dotter	Demois. Gillin
Harlequin, Azemias älskare ...	M. Gillin
Pjerro, Alys betjent	Hr Gillin
En Copido	D. Gillin

Utom andra konster, som kommer att visas, har jag äran att visa några väl inöfvade foglar, som visa följande: 1) En fogel som gör sig lefvande och död på befallning, 2) kommer en fogel som voltigeur och voltigerar på Slaglina, 3) En dito är på ett antändt batterie och intet lämnar sitt ställe. Detta är beundransvärdt i hänseende till ett sådant kreaturs tålmod.»

E. S. Gillin reste ännu i mitten af 1820-talet omkring i Sverige. Mamsell *Jeanette Gillin*, hans dotter, dansade och gaf danslektioner. Enligt *Birger Schöldström*, Brokiga bilder sid. 202 var hon litterär, och hennes »afskedsvisa», den hon vanligen föredrog när sällskapet skulle lemna en ort, var på sin tid vida bekant, och blef t. o. m. föremål för den glade skalden Dahlgrens gyckel, hvarför han aftryckte den i tidningen *Kometen* 1825:

Andante.

Si tiden närmar sig alltmera;
Från denna stad vi resa må,
Ett stöd som träffar många flera
Det allt sin gång skall gå:
Ja, både jag och de andra,
Vi känna afskedstimmens vigt
Och när det kommer vi skall vandra,
Intag ett stöd från slägt till slägt.

Från största hus till minsta koja
Vårt tack mottag, o stadens folk;
Tack för den gång! nu skall vi flytta:
Erkänsligt hjerta är vår tolk.
Ja, både jag och de andra,
Vi känna afskedstimmans vigt,
Och när det kommer vi skall vandra,
Intag ett stöd från slägt till slägt.

M. Gillin var väl bror till den förre. Peter Engell berättar i »Kjöbenhavns Tivoli i femti Aar» sid. 27 att Gillin, jemte Hesse jun.

komedien »Jocrisse», hvarefter Gillin och dennes familj uppträdde i »Sättet att utforska fruntimmers tankar» eller »Arlequin herre för en minut», komisk pantomim i en akt »af den vittberömda konstnären Lustre; emellan pjäserna visades en mängd »positurer, pyramider och balanceringar; Hr Gillin visar Simsons styrka — han bär ett bord med tänderna, hvarpå står en stol, derpå sitter en person, som dricker åskådarnes skål; äfven visar mamsell Gillin sina balanceringar.»

Recetter under terminen tilldelades Ljungdahl, Lambert, Bonn, Smedberg, Laurent, Molin, fruarne Widerberg, Edvall och Laurent samt mamsell Bunthén, »som för första gången å denna teater rekommenderar sig», och Henriette Sophie Widerberg, hvilken sålde biljetterna hemma i sin bostad N:o 4/5 Spanmålsgatan in på gården, en trappa upp.

* * *

Spellista.¹

- 1815 Torsd. 26/10 För första gången efter truppens återkomst: *En fjern-
dels timmars lysnad*, kom. 1 a. med sång, musik af
Struve, samt *Claudine* eller *Skoputsaren*.
- » Sönd. 29/10 *Den ondsinta hustrun*, operett 1 a. samt *Hemligheten*,
kom. 1 a. med sång.
- » Tisd. 31/10 *Azemia* eller *Wildarne*.
- » Torsd. 2/11 Recett för Hr C. Smedberg f. 2 ggn *Högmodet* eller *Den
falska stoltheten*, dram 4 a. af Fredrique Eleonore Bap-
tiste samt *Den lilla matrosen*, kom. 1 a. med sång.
- » Fred. 3/11 *Carl von Moor* eller *Röfvarbandet*, skåd. 5 a. af Schiller.
- » Sönd. 5/11 *Korsikanerne* och *De bägge arrestanterne*.
- » Tisd. 7/11 *Herr Chalumeaux*, fars 3 a. med sång samt *Efter bok-
stafven* eller *Den enleverade älskaren*, kom. 1 a. af
Altén.
- » Fred. 10/11 *Jean de Calais* samt *Enklingen* eller *Allt har en öfver-
gång*.
- » Sönd. 12/11 Trupprecett: *Tillfället gör tjufven* samt *Den förmente
prinsen*.
- » Tisd. 14/11 *Kalifen i Bagdad* samt *En egendom till salu*.
- » Onsd. 15/11 Recett för Hr G. A. Bonne: ffg. Svante Sture och Märta
Leijonhufvud, dram 5 a. med chorer och entreacter.

Busholm och Volkersen i April 1838 uppträdde i Ljungby. Under sina utfärder i provinsen handlade Gillin med gamla kläder vid gathörnen om dagen, medan han på qvällarne uppträdde som »konstnär», spisade sten och gjorde eqvilibrier.

¹ Efter affischer samt annonser i *Götheb. Allehanda*, *Götheb. Nyheter*, *Götheb. Tidningar* samt *Aftonbladet*.

- 1815 Fred. $\frac{17}{11}$ *Epigrammet*, kom. 4 a.
 » Sönd. $\frac{19}{11}$ f. 2 ggn *Svante Sture och Märta Leijonhufvud*.
 » Tisd. $\frac{21}{11}$ *Den tyska baron samt En egendom vid landsvägen*.
 » Onsd. $\frac{22}{11}$ Recett f. Hr *Laurent: Nunnorna eller Besökelseklostret*, kom. 2 a. med sång, samt *Den unge arrestanten*.
 » Fred. $\frac{24}{11}$ *Slottet Montenero*.
 » » $\frac{1}{12}$ Recett för Mamsell *J. E. Åberg* från Stockholm, som spelar Eriks role: *Folke Birgersson till Ringstad*, opera 3 a., musik af D'Alayrac.
 » Sönd. $\frac{3}{12}$ f. 2 ggn *Folke Birgersson till Ringstad*.
 » Fred. $\frac{8}{12}$ f. 2 ggn *Slottet Montenero*.
 » Tisd. $\frac{12}{12}$ flg. *Den föregifna skatten eller Vakta Er att lyss vid dörren*, operett 1 a. öfvers. från franskan (*Le Tresor supposé*), musik af Méhul, samt *Byn i Bergen*, kom. 2 a. med vaudeviller.
 » Fred. $\frac{15}{12}$ f. 3 ggn *Folke Birgersson till Ringstad*.
 » Sönd. $\frac{17}{12}$ f. 3 ggn *Svante Sture och Märta Leijonhufvud*.
 » Månd. $\frac{18}{12}$ f. 2 ggn *Den föregifna skatten* samt f. 2 ggn *En egen dom till salu*.
 » Onsd. $\frac{20}{12}$ Recett för fru *Widerberg*: flg. *Fiskaren*, skåd. med sång 2 a., musik af Bruni, samt f. 2 ggn *En fjerdedels timmas tystnad*.
 » Fred. $\frac{22}{12}$ f. 3 ggn *Den föregifna skatten* samt f. 3 ggn *En egen dom till salu*.
 » Onsd. $\frac{27}{12}$ *Cora* eller *Solens prestinna*, dram 5 a.
 » Fred. $\frac{29}{12}$ *Spaniorerna i Peru* eller *Rollas död*, skåd. 5 a. forts. af »Cora», af Kotzebue, öfvers. af Eurén.
- 1816 Tisd. $\frac{2}{1}$ *Målaren och Modellerne* samt f. 2 ggn *Den förmente prinsen*.
 » Sönd. $\frac{7}{1}$ *Figaros bröllop* samt *Tunnbindaren*, operett 1 a.
 » Månd. $\frac{8}{1}$ *Prins Tekeli* samt f. 4 ggn *Den föregifna skatten*.
 » Onsd. $\frac{10}{1}$ Recett för Hr *Lambert*: flg. *Gustaf Adolf och Ebba Brahe*, hist. skåd. 3 a. af *Gustaf III* samt *Crispinerne* eller *Tvillingbröderne*.
 » Fred. $\frac{11}{1}$ *Konstmakaren den förste* af Kotzebue samt *Falkarne*.
 » Sönd. $\frac{14}{1}$ f. 2 ggn *Gustaf Adolf och Ebba Brahe* samt *Den tankspidda*, lust. 1 a.
 » Tisd. $\frac{16}{1}$ *Pageintrigerna* eller *Putsmakaren*, kom. 5 a. af Kotzebue.
 » Fred. $\frac{19}{1}$ f. 2 ggn *Pageintrigerna* af Kotzebue samt *Arlequin och tunnbindaren*, pant. ballett af Deland.
 » Sönd. $\frac{21}{1}$ *Evelina* eller *Han blandar sig i allt*, kom. 4 a. af Kotzebue samt *Hopsmörjelsen* eller *Jocrisses äkta förening med Ursule*, lyr. vaudeville, komedi 1 a.
 » Tisd. $\frac{23}{1}$ f. 2 ggn *Kalifen i Bagdad* samt *Björnarne* eller *Den förfallna krediten*, lust. 2 a.
 » Fred. $\frac{26}{1}$ f. 2 ggn *Fiskaren* samt *Kanonikus i Majland* eller *De obudne gästerne*.
 » Sönd. $\frac{28}{1}$ Till firande af Konungens och Kronprinsens namnsdag: *Swears högtid*, Prolog af framl. Sekret. Kellgren, musik af Gluck, Grétry, Schultz och Hæffner, samt *Slottet Montenero*.
 » Onsd. $\frac{31}{1}$ Recett för fru *Edvall*: flg. *S:t Clara kloster*, dram. 3 a., svenskt original. musiken till Inwigningschoren af Stieler, samt f. 2 ggn *Arlequin och Tunnbindaren*.

- 1816 Fred. $\frac{2}{2}$ *Johanna af Montfaucon*, dramat. historiemåln. 5 a. af Kotzebue.
- » Tisd. $\frac{6}{2}$ f. 2 ggn *Svears Högtid* samt f. 2 ggn *S:t Clara kloster*.
- » Sönd. $\frac{11}{2}$ *Helmfelt* eller *Den återfunne sonen*, dram 5 a. af Gustaf III, samt *Den landliga festen*, divertissement 1 a, med sång.
- » Fred. $\frac{16}{2}$ ffig. *Gustaf Wasa*, hist. skåd. 5 a. af Kotzebue, öfvers. af E. W. Djurström.
- » Månd. $\frac{19}{2}$ f. 2 ggn *Gustaf Wasa*.
- » Onsd. $\frac{21}{2}$ *Recett för Hr Ljungdahl*: ffig. Den svartsjuka Neapolitaren, dram 3 a. af Gustaf III samt ffig. Göteborgaren och Juden, tillfällighetspjes 1 a.
- » Fred. $\frac{23}{2}$ f. 3 ggn *Gustaf Wasa*.
- » Sönd. $\frac{25}{2}$ f. 4 ggn *Gustaf Wasa*.
- » Onsd. $\frac{28}{2}$ *Äfventyret i klocktornet*, lust. 3 a. med kupletter.
- » Sönd. $\frac{3}{3}$ f. 2 ggn *Äfventyret i klocktornet*.
- » Onsd. $\frac{6}{3}$ ffig. *Gubben i bergsbygden* eller *Det enstaka huset i skogen*, kom. med sång 2 a. af C. Moor, musik af D'Alayrac, samt f. 3 ggn *En fjerdedels timmas tystnad*.
- » Sönd. $\frac{10}{3}$ f. 2 ggn *Gubben i bergsbygden* samt f. 3 ggn *Den förmente prinsen*.
- » Onsd. $\frac{13}{3}$ *Recett för Fredrik Julius Widerberg*: f. 5 ggn *Gustaf Wasa*.
- » Fred. $\frac{15}{3}$ *Indianerna i England*, kom. 4 a. af Kotzebue samt f. 3 ggn *Arlequin och Tunnbindaren*.
- » Månd. $\frac{18}{3}$ f. 6 ggn *Gustaf Wasa*.
- » Fred. $\frac{22}{3}$ *Spelaren*, skåd. 5 a. af Iffland.
- » Månd. $\frac{25}{3}$ f. 3 ggn *Gubben i Bergsbygden* samt f. 5 ggn *Den föregifna skatten*. Hr *Sellensihlo*, f. d. danseur vid Hamburgs teater, kommer att mellan pjeserna dansa en kosacksolo.
- » Onsd. $\frac{27}{3}$ f. 2 ggn *Indianerne i England* samt f. 2 ggn *Tunnbindaren*.
- » Fred. $\frac{29}{3}$ f. 3 ggn *Gustaf Adolf och Ebba Brahe* samt f. 4 ggn *En egendom till salu*.
- » Månd. $\frac{1}{4}$ f. 7 ggn *Gustaf Wasa*.
- » Torsd. $\frac{4}{4}$ *Recett för fru Laurent*: ffig. *Gustaf Adolfs ädelmod*, skåd. 3 a. af Gustaf III samt *Skärgårdsflickan*, kom. med sång 1 a.
- » Sönd. $\frac{7}{4}$ ffig. af teaterns n. v. sujetter *Emilia Galotti*, sorgspel 5 a. af Lessing, samt *De bägge arrestanterne*, operett 1 a., musik af Dalayrac.
- » Månd. $\frac{15}{4}$ f. 8 ggn *Gustaf Wasa*.
- » Tisd. $\frac{16}{4}$ f. 2 ggn *Gustaf Adolfs ädelmod* samt f. 2 ggn *Skärgårdsflickan*.
- » Torsd. $\frac{18}{4}$ f. 2 ggn *Emilia Galotti* samt f. 2 ggn *Hopsmörjelsen*.
- » Månd. $\frac{22}{4}$ f. 2 ggn *Slottet Montenero*.
- » Onsd. $\frac{24}{4}$ *Recett för fru Widerberg*: ffig. af denna teaterns sujetter *Redlighetens seger öfver förtälet*, dram 5 a. af Kotzebue, samt f. 2 ggn *Den lille matrosen*.
- » Fred. $\frac{26}{4}$ f. 2 ggn *Herr Chalumeaux* samt f. 4 ggn *Gubben i Bergsbygden*.
- » Månd. $\frac{29}{5}$ f. 9 ggn *Gustaf Wasa*.

- 1816 Torsd. $\frac{2}{5}$ Recett för Hr *J. Molin*: ffg. *Iphigenie den Andra* eller *Den gamla Grekiska historien*, op. com. 3 a. parodi på *Iphigenie i Tauriden*, derefter *Den förnuftige token*, kom. 1 a. samt *Den tacksamme acteuren*.
- » Månd. $\frac{6}{5}$ f. 2 ggn *Iphigenie den Andra* samt f. 3 ggn *Tunnbindaren*. Mellan pjeserna dansar Hr *Sellensito(!)* en solo¹.
- » Fred. $\frac{10}{5}$ Recett för Hr *Sundman*: *Aktören* eller *Den bedrägliga drömmen*. Derefter f. 2 ggn *Målaren och Modellerna*.
- » Tisd. $\frac{14}{5}$ Recett för *Mamsell G Bunthén*, som för första gången å denna teater rekommenderar sig; f. 3 ggn *Fiskaren*, samt ffg. af denna teaters sujetter *Det dubbla profvet*, kom. 1 a., öfvers. af *Schylander*.
- » Fred. $\frac{17}{5}$ Recett för Hr *J. Lambert*: *Brandskallningen*, kom. 1 a. samt ffg. *Källarskyllarne*, kom. med sång 2 a.
- » Tisd. $\frac{21}{5}$ f. 2 ggn *Pageintrigerne*.
- » Fred. $\frac{24}{5}$ Recett för Hr *G. Bonn*: f. 10 ggn *Gustaf Ericsson i Dalarne*, sorgespel 5 a.
- » Tisd. $\frac{28}{5}$ f. 2 ggn *Brandskallningen* samt f. 2 ggn *Källarskyllarne*.
- » Fred. $\frac{31}{5}$ Recett för *Mamsell Henriette Widerberg*: ffg. af denna teaters sujetter *Den förställda enfaldigheten* eller *Före och efter bröllopet*, skåd. 4 a., öfvers. från franskan, samt f. 4 ggn *En fjerdedels timmas tystnad*.
- » Månd. $\frac{3}{6}$ Recett för artisten *Gillin* och dess familj: *Jocrisse*, kom. 2 a. samt ffg. *Sätlet att utforska fruntimmers tankar* eller *Arlequin herre för en minut*, kom. pantomim 1 a., komp. af den vidtberömde konstidare *Lustre*.
- » Tisd. $\frac{4}{6}$ f. 3 ggn *Herr Chalumeaux* samt f. 5 ggn *Gubben i Bergsbygden*.
- » Onsd. $\frac{12}{6}$ f. 11 ggn *Gustaf Wasa*.
- » Fred. $\frac{14}{6}$ ffg. *Ambroise* eller *Min daglön*, kom. 1 a. med sång, musik af *Isouard*, samt f. 5 ggn *En egendom till salu*.
Detta är sista spektaklet innevarande sommar.

* * *

Som man finner af spellistan lefde man denna termin hufvudsakligen af repriser; bland dem funnos dock sådana förträffliga saker som *Boildieus »Kalifen i Bagdad»*; *Dalayracs »Slottet Montenero»*, *»Gubben i bergsbygden»* och *»De bägge arrestanterna»*; *Méhuls »Den föregifna skatten»* och *»Målaren och Modellerna»*, *Philidors »Tunnbindaren»*, *Brunis »Fiskaren»* m. fl. lyriska arbeten, hvarjemte man hade tillfälle återse *Schillers »Röfvarbandet»*, *Hallmans »Tillfället gör tjufven»*, *Beaumarchais »Figaros bröllop»* och andra dramatiska verk af mera betydande värde.

¹ I Götheb. Nyheter annonserades *Falkarne* i stället för *Tunnbindaren*.

Det som emellertid kan sägas känneteckna denna speltermin är att de nyheter som gåfvos nästan alla voro af svenske författare, och behandla våra egna historiska minnen.

Redan förut hade man gifvit skådespelen »Helmfelt» och »Gustaf Adolfs ädelmod» af Gustaf III; nu uppfördes äfven samme författares »heroiska» dram i tre akter *Gustaf Adolf och Ebba Brahe*, gifven första gången af hofvet på Drottningholm redan 1783.

Första akten tilldrager sig på Kalmar slott, der *enkedrottningen* (m:ll Bunthén) vistas och i hennes följe äfven *Ebba Brahe* (Henriette Widerberg).¹ Den förra har för afsigt att, innan den unge konungen återvänder från kriget mot Danmark, förena hans älskade Ebba Brahe med fältherren *Jacob De la Gardie* (Ljungdahl), hvars skepp redan äro i sigte. I denna plan understödjes hon af sin förtrogna, *Beata Ribbing* (fru Edvall), hvilken intalar den öfvergifna, att konungen är henne otrogen och ärnar ingå en annan förbindelse, och slutligen brytes hennes motstånd och hon viges vid den redbare och framstående krigaren. *Gustaf Adolf* (Fredr. Julius Widerberg) har dock fått en aning om moderns planer och ilar sin älskade till hjälp, men hafvet är i uppror och när konungen, åtföljd af *Lars Ericsson Sparre* (Lambert), anländer till färjestaden på Öland, för att gå öfver till Kalmar, blir han uppehållen; en af färjkarlarne är, vid försök att gå ut, nära att drunkna men räddas af Gustaf Adolf, som nu igenkännes af folket, och omringas af detta under tacksägelse, på hvilka han svarar: »Jag har ej gjort mer än jag var skyldig; den minste af mina undersåtares lif är mig kärare än mitt».

Slutligen afreser konungen, men för sent: Ebba Brahe är för alltid förlorad för honom.

Det finnes sålunda mycket litet af handling i detta drama, hvori hjeltar och hjeltinnor deremot äro fyllda af de ädlaste, mest upphöjda tänkesätt; det hela är ett äreminne i akademisk stil.

Ett liknande arbete var Kexels *Folke Birgersson till Ringstad*, egentligen en imitation efter Monvels skådespel »Raoul, Sire de Créqui», och med musik af Dalayrac. Ytterligare gafs *Svante Sture och Märta Leijonhufvud* af P. A. Granberg, hvilken i denna dram på ett till den grad fritt sätt behandlar historien, att af denna föga mer finnes kvar än namnen på de uppträdande.

¹ Affischerna hafva texten infattad mellan tvenne prydliga pyramider, på hvilkas midt befinner sig en cirkel, hvori man vid recetter brukade insätta initialerna på recetttagare.

Gustaf Wasas kansler, *Conrad von Puhy*, intrigerar för att komma i besittning af *Märta Leijonhufvuds* hand, syster till drottning *Margareta*. Hon älskar emellertid *Svante Sture*, men Puhy söker väcka konungens svartsjuka mot denne äfvensom mot drottningen, hvilka båda förut varit trolofvade med hvarandra. Planen gynnas på det sätt, att, när Sture hos Drottningen anhållit om hennes syster, och knäböjande tackar henne, öfverraskas de af konungen, som tror sig i Sture se en rival och låter fångsla honom.

Puhy, som står i förbindelse med den upproriske *Nils Dacke*, låter dennes folk ur fångelset bortföra Sture, hvarigenom det synes som denne fruktat efterräkning och rymt, och ej blott detta utan dertill öfvergått till konungens fiender. I Dackes läger lyckas det likväl Sture att återvinna en del af de upproriske, och i dessas spets uppträder han derefter i den strid konungen levererar Dacke, anfaller den senare och afgör slaget till konungens fördel, hvar- efter allt naturligtvis slutar lyckligt.¹

Till dessa skildringar af svenska historiska tilldragelser sällar sig äfven *St. Clara kloster*, dram i tre akter af T Wennberg. Intet af alla dessa hade dock att glädja sig åt en sådan framgång som Kotzebues historiska skådespel *Gustaf Wasa*, hvilket, i öfversättning af E. W. Djurström, gafs denna termin ej mindre än 11 gånger. Att uppsätta ett dylikt stycke var ett både svårt och kostsamt företag. Det var nemligen icke någon lätt sak att med ett sällskap om 20 personer gifva en pjäs hvari funnos 35 uppträdande. Också måste rollerna dubbleras: Lindqvist, Falk, Bahrman samt fruarne Widerberg och Edvall måste hvardera spela tvenne roller; Smedberg, Wendlou och Laurent hvardera 3 och Lambert samt Molin hvardera 4. Detta oaktadt heter det i affischen: »På det piecen ej skulle blifva strandsatt har Hr Sundman behagat åtaga sig Öfverste von Mehlers roll».

Kostnaderna för uppsättningen voro så dryga, att Lindqvist såg sig föranlåten höja biljettpriserna till i banko mot de eljest vanliga.²

¹ Hufvudrollerna innehades af följande:

Gustaf Wasa	Hr Lindqvist,
Drottningen	M:ll Bunthén,
Märta Leijonhufvud	Fru Widerberg,
Svante Sture	Hr Widerberg,
Conrad von Puhy.....	» Ljungdahl,
Nils Dacke.....	» Lambert.

² Priserna synas hafva varit: Första och andra raderna samt amfi-teatern 1 rdr, parterre 24 skill., second 16 och troisième 12 skill.; åtminstone var detta förhållandet (i banko) när »Gustaf Wasa» den 13 Mars gafs till förmån för Fredr. Julius Widerberg.

Det oakadt synes resultatet i ekonomiskt afseende blifvit mindre tillfredsställande om man får döma af följande annons:

»De dryga utgifter för dagen hvarje gång denna piece (Gustaf Wasa) uppföres, är orsaken att jag ej ännu fått mina kostnader för densamma ersatte, men jag hoppas vinna detta ändamål då jag nedsätter priserna till Riksgälds ifrån hvad de förut varit i banko, och således lemna äfven den mindre bemedlade delen af Stadens Resp. Inneånare tillfälle att bevista Representationen af denna Piece. Början sker kl. 6. J. A. Lindqvist.»¹

Redan vid tredje uppförandet af detta skådespel den 23 Febr. voro äfven priserna nedsatta, och detta synes haft åsyftad verkan, som man finner af en skämtsam insändare den 29 i samma månad:

»Sedan Herr Directeur Lindqvist haft den godheten att för *de mindre bemedlades skull* nedsätta priset på entrébiljetterna till representationen af Gustaf Wasa, torde man ock, oakadt det ovilkorliga tillkännagifvandet »för sista gången», vilja hoppas en ytterligare jemkning för *de utfattige*, samt en ännu ytterligare för *de alldeles utfattige*. Det är angeläget att *alla* få se detta nationalstycke, ehuru förtyskad och i det historiska temligen förvidret, och skall Herr Directeuren för sin artighet säkert finna sig belönt i de patriotiska vörtnadskänslor, som pieceen i hvart svenskt bröst måste uppväcka, utom det att han ganska säkert hädanefter, som sista gången, kan räkna på fullt hus.»

Man misstager sig tvifvelsutan icke om man förmodar, att det var detta sista skäl som för direktören blef det bestämmande och som gjorde att stycket kunde gå öfver scenen den ena gången efter den andra. Teaterns ledare satte naturligtvis värde på de talrika besöken och det förmodligen lifliga och högljudda bifallet.

Det senare hade deremot åtminstone en vedersakare bland allmänheten, som redan förut tagit till orda mot det oskick, som i detta afseende inrotat sig; han yttrade sig på följande skarpa sätt:

»Något om Applaudissemens vid Konserter och Skådespel.»²

Applaudera vill egentligen säga att gifva sitt bifall tillkänna. Der man ej på annat sätt kan yttra det, sker det genom handklappning.

Ofta, om jag vore virtuos på något instrument eller aktör, skulle jag taga en god del af våra vanliga applaudissemens för kritik eller fint skämt, väl vetande att meningen dermed kunde vara, liksom någon gång vid ett universitet, der en högtidlighet

¹ *Götheborgs Tidningar* 22/2 1816.

² *Aftonbladet* 18/11 1815.

skulle med musik celebreras; ju sämre fiolisterna spelte, desto ifrigare klappade man i händerna.

Det är påkostande att störas i sin andakt af ett odrägligt larm, just i de ögonblick, då själen liksom är upplöst af det ljufvaste Adagio. Detta folk förefaller mig likt vissa läsare, som alltid understryka i en bok de ställen, som de tyckt förtjena uppmärksamhet, och gifva den så åt en annan. Skall man prisa deras omdöme, eller taga sådant som en kritik på deras eget? »Hvar sörjer för sig», sade någon gång en käring, och det vore önskligt att alla, som bevista skådespel och konserter, tänkte i detta fall som hon.

Hvaråt klappar man händerna vid teaterrepresentationer? Åt någon aktörs skicklighet att af sin rol göra en odräglig karriatur! åt en annans att agera full eller ursinnig! och icke sällan — qvintessensen af alla applaudissemens! — åt de hjertrörande filosofiska tänkespråk, hvarmed en Kotzebue och dess apor fullproppat deras drängar, och som dessa framkrysta med en ända till äckel smaklös katederpomp. Åt den verkligen förtjenstfulla talangen klappar man sällan; icke af skonsamhet emot den spelandes modesti, utan af ren brist på förmåga att finna och appreciera det sköna i dess aktion.

Det gifves, utom dessa handklappare af profession, ännu ett slags, som man kan kalla af *förtjusning*. Dessa ifra alltid för någon viss aktris, som de behagat taga under sin höga protektion och finna för godt att på sådant sätt gifva offentligen tillkänna. Man missunnar dem knappt deras favörer af deras gudinnor, men blott fordrar att de ej truga en hel allmänhet till deltagande i liqviden derför.

»Wi hafva skådespelare, men ingen skådespelarkonst», säger Lessing med mycken rätt. Har fordom något sådant existerat, så är det nu förloradt och måste återuppträffas. Dertill fordras en teaterkritik, men hvilken konstnär uthärdar den med anständig heder? I detta fall kan man billigt tillägga, att konstnärens lätt-rördhet för kritiken är i tilltagande i samma mån som konsten är i aftagande.»

Detta skarpa yttrande delades tvifvelsutän om många, eller kanske rättare af alla, som egde kompetens att i denna fråga uttala ett omdöme, och tecken tyda på, att man erfor ett djupt behof af bättre skådespelarekonst och bättre repertoar. En författare skildrar sålunda »Förr och nu» i ett poem, hvori det om teatern heter:¹

»Hwad woro den tidens spektakler? Bewars!
Jo, *Jeppe på berget* — en eländig fars;
Man spelade alltid så enkelt och troligt,
Och blott af det rimliga hade man roligt:
Nu kan Ni på operan se, om Ni will,
Serafer och djeftar i samma kadrill.»

¹ *Aftonbladet* 6/5 1816.

Återkommande till de nyheter, som gåfvos denna termin, hafva vi ytterligare Gustaf III:s dram *Den svartsjuke Neapolitanaren*, hvartill ämnet hemtats ur m:me de Genlis »*Adèle et Theodore, ou Lettres sur l'éducation*»¹; vidare den af en okänd författare skrifna tillfällighetspjesen *Göteborgaren och Juden*, som endast spelades en enda gång, och om hvilken man icke känner något mer än hvad affischen innehåller om de uppträdande; dessa voro:

Hjertman, grosshandlare i Göteborg ...	hr	<i>Smedberg,</i>
Levin, jude	»	<i>Lindqvist,</i>
Hederman, fanjunkare	»	<i>Ljungdahl,</i>
Louise, hans hustru	fru	<i>Widerberg,</i>
Henriette, deras dotter	lilla	<i>Henriette Wendlou,</i>
Gästgifvare Kråka	hr	<i>Wendlou,</i>
Malena, hans hustru	fru	<i>Edvall,</i>
Tobias, uppappare	hr	<i>Lambert,</i>
Gripentass, exekutor	»	<i>Laurent.</i>

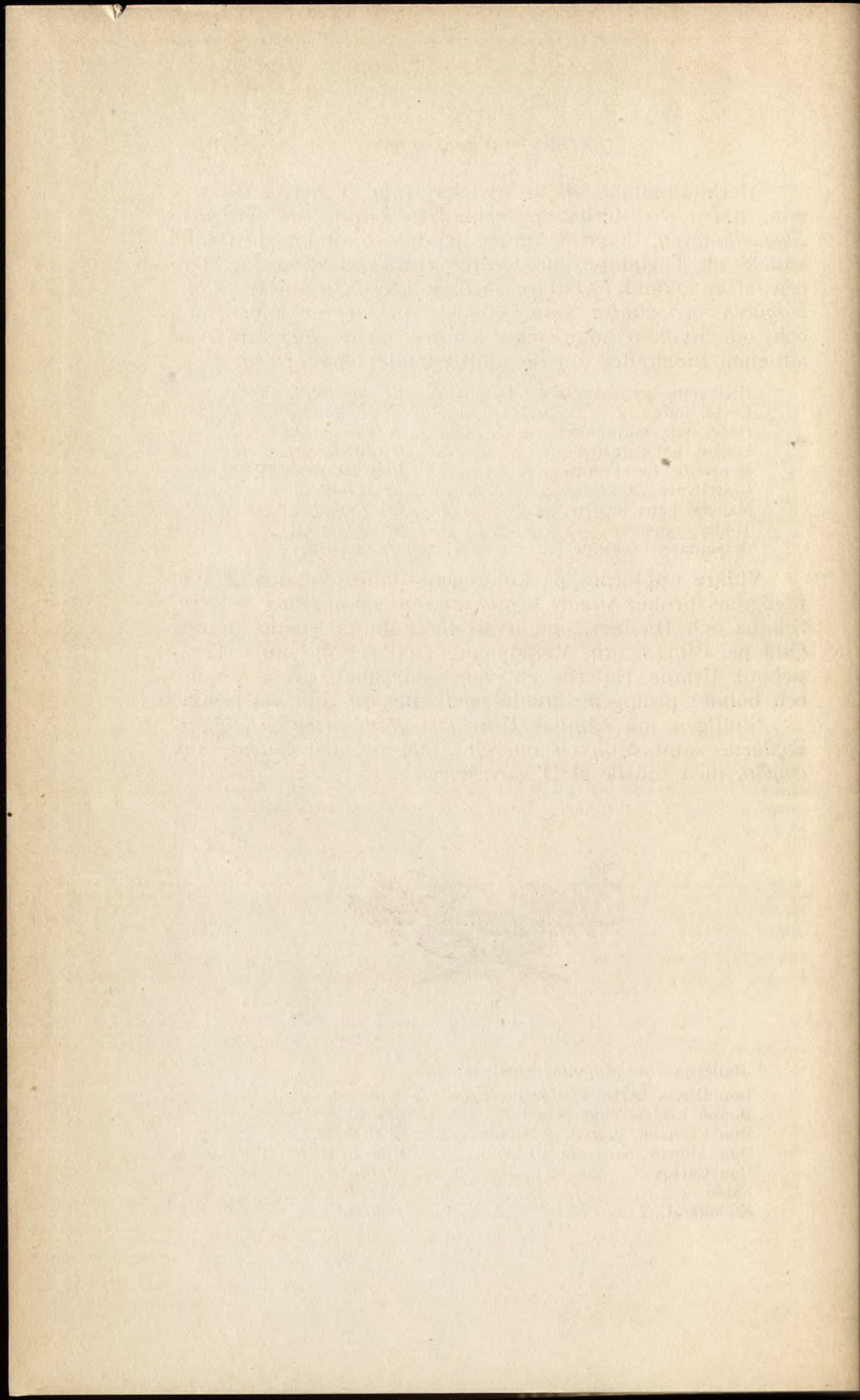
Vidare uppfördes på konungens namnsdag den 28 Jan. Kjellgrens prolog *Swears högtid* med musik af Gluck, Grétry, Schultz och Hæffner, och hvori förekomma Apollo, Astrea, Calliope, Clio, Erato, Melpomene, Thalia, Polhymnia, Terpsichore, Urania, Euterpe, en svensk adelsman, präst, borgare och bonde; prologen slutade med »Bevare Gud vår kung».

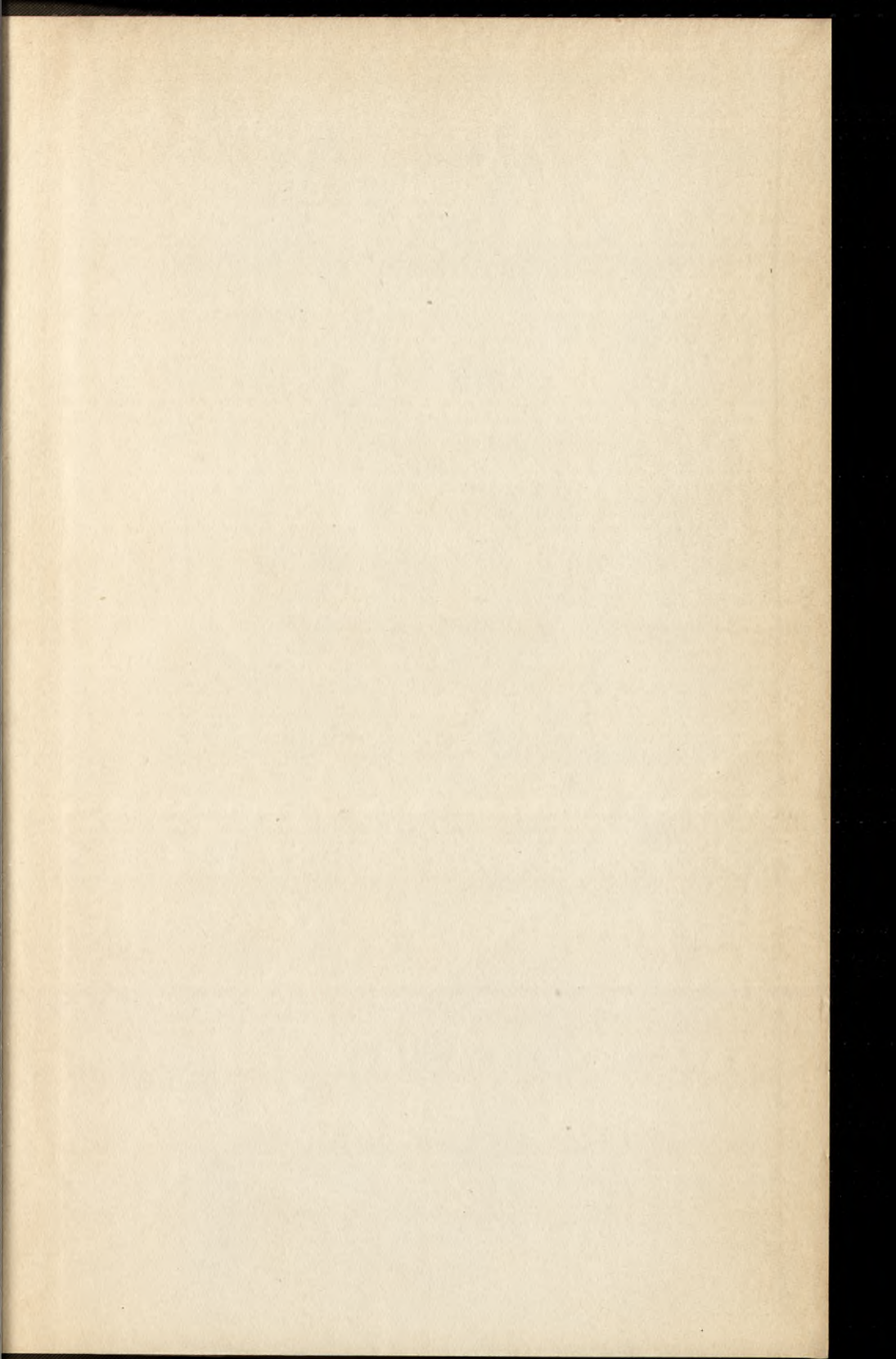
Slutligen må nämnas *Den tacksamme acturen*, *Källarskylltarne* samt Monvels operett *Ambroise* eller *Se här min daglön*, med musik af D'Alayrac.

¹ Rollerna voro sålunda fördelade:

Don Diego, hertig af Casano	<i>Lambert,</i>
Donna Elvira, hans gemål	m:ll <i>Widerberg,</i>
Don Fernand, grefve af Belmir	<i>Widerberg,</i>
Don Alonzo (barn om 10 år)	lilla <i>Henriette Wendlou,</i>
Don Carlos	<i>Molin,</i>
Fabio.....	<i>Wendlou,</i>
En okänd.....	<i>Laurent.</i>

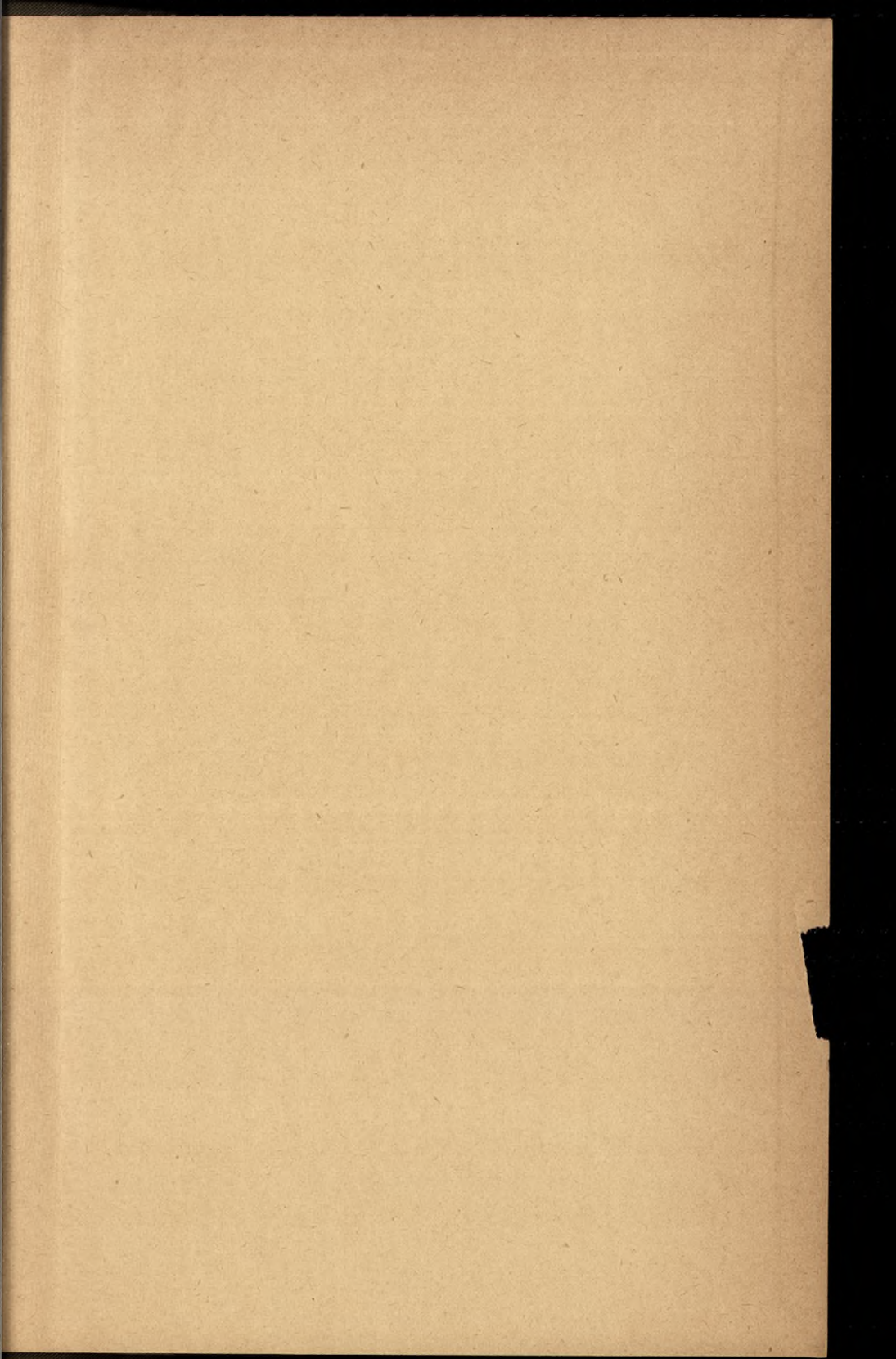

Carlson Dec

Klath

Shelburne

Die Gemälde sind in drei Abtheilungen eingetheilt: in die
 I. Abtheilung, welche die Gemälde enthält, welche in
 der Zeit vor dem Jahre 1793 entstanden sind, in die
 II. Abtheilung, welche die Gemälde enthält, welche
 in der Zeit zwischen dem Jahre 1793 und dem Jahre
 1804 entstanden sind, und in die III. Abtheilung,
 welche die Gemälde enthält, welche in der Zeit
 nach dem Jahre 1804 entstanden sind.

In der I. Abtheilung sind folgende Gemälde
 aufgeführt: 1. Ein Bildnis des Königs Louis XVI.
 von Philippe de Champaigne, 1773. 2. Ein Bildnis
 der Königin Marie Antoinette von Philippe de
 Champaigne, 1773. 3. Ein Bildnis des Königs
 Louis XVI. von Philippe de Champaigne, 1773.

In der II. Abtheilung sind folgende Gemälde
 aufgeführt: 1. Ein Bildnis des Königs Louis XVI.
 von Philippe de Champaigne, 1793. 2. Ein Bildnis
 der Königin Marie Antoinette von Philippe de
 Champaigne, 1793. 3. Ein Bildnis des Königs
 Louis XVI. von Philippe de Champaigne, 1793.

In der III. Abtheilung sind folgende Gemälde
 aufgeführt: 1. Ein Bildnis des Königs Louis XVI.
 von Philippe de Champaigne, 1804. 2. Ein Bildnis
 der Königin Marie Antoinette von Philippe de
 Champaigne, 1804. 3. Ein Bildnis des Königs
 Louis XVI. von Philippe de Champaigne, 1804.

Die Gemälde sind in drei Abtheilungen eingetheilt: in die
 I. Abtheilung, welche die Gemälde enthält, welche in
 der Zeit vor dem Jahre 1793 entstanden sind, in die
 II. Abtheilung, welche die Gemälde enthält, welche
 in der Zeit zwischen dem Jahre 1793 und dem Jahre
 1804 entstanden sind, und in die III. Abtheilung,
 welche die Gemälde enthält, welche in der Zeit
 nach dem Jahre 1804 entstanden sind.

